

ناسینی ھاوہ لان

منتدی اِقرأ الثقافی

نوو سینی
نهاد جلال حبیب اللہ

بہرگی چوارہم

www.igra.ahlamontada.com

ناسینی هاوه لآن (ﷺ)

به رگی چواره م

د - ذ - ر - ز - س - ش
ص - ض - ط - ظ

ناسینی هاوه لآن (ﷺ)

به رگی چواره م

ناوی کتیب: ناسینی هاوه لان (ﷺ) - بهرگی چوارهم -

ناوی نووسهر: نهاد جلال حبیب الله

بابهت: میژووی

دیزاینی بهرگ: ناوهندی رینوین

دیزاینی ټیکست: دانا هسه ن

نۆبه تی چاپ: به که م ۲۰۲۳

چاپ: ناوهندی رینوین

تیراژ: (۱۰۰۰) دانه

ژماره ی سپاردن: له بهرپوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره (۲۲۱۹) ی

سالی (۲۰۱۳) ی پښ دراهه.

له بلاوکراوه کانی رینکخراوی میعراج بو توژپنه وه و گه شه پیدان

رینکخراوی میعراج

بو توژپنه وه و گه شه پیدان

ناومندی رینوین

07511408868 - 07501269689

hakem1423@yahoo.com

renwen2009@yahoo.com

سلیمانی - بازاری کاسومول - نهومی دووم

دوکانی ژماره (۴۵)

ٲه و هاوه لانه ى ناويان
به پيتى (د)
دهست پى ده كات

۱۱۹۸. داوودی کوپی سه‌له‌مه (ﷺ)

ناوی داوودی کوپی سه‌له‌مه‌یه، له پشتیوانانه.^(۱)
کاتیک جووله‌که‌کان پیش هاتنی پیغمبه‌ر (ﷺ) له‌گه‌ل پشتیوانه‌کان
قسه‌یان ده‌کرد ده‌یانوت به‌م زوانه کوتای پیغمبه‌ران دیت، که‌چی کاتیک
پیغمبه‌ر (ﷺ) هات به‌رامبه‌ری بی‌او‌ه‌پ بوون، ئه‌وه‌بوو بریک له پشتیوانان
ئامۆژگاری جووله‌که‌کانیان ده‌کرد که بۆچی وان، له‌وانه مو‌عازی کوپی
جه‌به‌ل و بیشری کوپی به‌پراء و داوودی کوپی سه‌له‌مه، ده‌یانوت ئه‌ی
گرۆی جووله‌که‌کان له‌خوا بترسن و موسلمان بن، ئیوه پیشتر باسی هاتنی
ئهم پیغمبه‌ره‌تان بۆ ئیمه ده‌کرد.^(۲)

۱۱۹۹. ده‌هری کوپی ئه‌خرمه (ﷺ)

ناوی ده‌هری کوپی ئه‌خرمه‌ی کوپی مالیکی ئه‌سه‌له‌مه، بوخاری ده‌لیت:
هاوه‌لی پیغمبه‌ری خوايه (ﷺ) و فهرمووده‌ی لیوه نه‌گێردراوه‌ته‌وه.^(۳)

۱۲۰۰. ده‌وس (ﷺ)

ناوی ده‌وسه‌و خزمه‌تکاری پیغمبه‌ر (ﷺ) بوو، له گێرانه‌وه‌یه‌کی لاوازا
هاتوو کاتیک عوثماني کوپی عه‌ففان له مه‌که‌که بوو پیغمبه‌ر (ﷺ) هه‌والی
بۆ نارد (وا ده‌وسی مه‌ولای پیغمبه‌ری خوام ناردوو بۆ لات و فهرمانم
پێکردوو ئالاکه بخاته به‌رده‌ستت، وه خالیدی کوپی وه‌لیدم ناردوو بۆت
تا لای راستی سه‌ربازگه‌که‌ت بۆ ببات به‌پێوه).^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۸۲.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۸۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۱.

^(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۳۱۸.

۱۲.۱. دھومی کوری قهیس (ﷺ)

ناوی دھومی کوری قهیس کلهبیه، وهک وهفد هاته خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ) و ئه ویش ئالایه کی دایه دهست تا ئه میری موسلمانانی کلهبیه کان بیت. (۱)

۱۲.۲. دهیله می حیمیهری (ﷺ)

ناوی دهیله می کوری فهیرووزه، له حیمیهر نیشته جی بوو و بهو هویه وه به دهیله می حیمیهری ناسراوه، یه کهم کهس بوو دواي چوونی موعاژ بۆ یه مهن له یه مهنه وه هاته خزمهت پیغه مبهری (ﷺ)، واته له دواساله کانی ژیا نی پیغه مبهردا (ﷺ) هاته خزمهتی. (۲)

له سهر هه ریه ک له فهیرووزی دهیله می و دهیله می حیمیهری تیکه لیبوونیک له نیوان زانایاندا روویداوه، هه رچه نده ئه وان ه دوو هاوه لی جیاوازن، به لام له بهر ئه وه ی هه ردووکیان یه ک فهرمووده یان گێراوه ته وه بۆیه ئه و تیکه لیبوونه روویداوه. (۳)

دهیله م ده لیت: وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئیمه له ناوچه یه کی ساردی و سه رمادین و کاری زۆر ده کهین، جا له م جۆیه که هه یه ئاوه که ی ده گرین بۆ ئه وه ی هه م وزه مان پی بدات و هه م بهرگه ی سه رماش بگرین، پیغه مبهری (ﷺ) فهرمووی: ئایا کهس سه رخۆش ده کات؟ وتم: به لێ، فهرمووی: ده ی دوور بکه ونه وه لی، وتم: ده ی خه لکی وازی لی ناهین، فهرمووی: (فإن لم یرکوه فقاتلوه م)، (۴) (ئه گه ر وازیان لی نه هیتا له گه لیان بجه نگن). دهیله م یه کیک بوو له به شداربوانی فه تحی میصر. (۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۳.

(۴) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الأشربة - من حرم المسكر وقال هو حرام ونهى عنه، الرقم ۲۴۲۱۱: سنن أبي داود - كتاب الأشربة - باب ما جاء في السكر، الرقم ۳۶۸۳، صححه شعيب الأرناؤوط، صححه شعيب الأرناؤوط في صحيح و ضعيف سنن أبي داود، الرقم ۳۶۸۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۳.

۱۲.۳. دجاجه (ﷺ)

ناوی دجاجه، کچکی هه‌بوو به ناوی جسر، ئیبنولموباره‌ک له کتێبه‌که‌یدا (الزهد) گێڕانه‌وه‌یه‌کی هه‌تاوه که دجاجه سه‌باره‌ت به ئه‌بوو‌زهر گێڕاوه‌یه‌وه که ئه‌بوو‌زهر خۆی دوورگرتووه له ده‌نگه‌ده‌نگی مندا لان^(۱).

۱۲.۴. دجاجه‌ی کچی ئه‌سماء (ﷺ)

ناوی دجاجه‌ی کچی ئه‌سماء، سه‌ره‌تا ژنی عومه‌یر بوو به‌لام عومه‌یر ته‌لاق‌ی دا، بۆیه عامیری کو‌ری کو‌رز به‌هاوسه‌ری گرت و کو‌ریکی لێی بوو به‌ ناوی عه‌بدو‌لا^(۲).

۱۲.۵. دلجه (ﷺ)

ناوی دلجه‌یه‌و ورده‌کاری سه‌باره‌ت به‌ باوک و بنه‌ماله‌ی نه‌هاتووه، دواتر له‌ حیمص نیشه‌جی بوو، په‌رسته‌شی زۆر بوو، ته‌نانه‌ت هه‌ینه‌ده شه‌ونوێژی هه‌بوو که قاچه‌کانی قلیشیان بردبوو^(۳).

۱۲.۶. دوبیه‌ی کچی خالید (ﷺ)

ناوی دوبیه‌ی کچی خالیدی کو‌ری نوعمانه، کونیه‌که‌ی ئومموسه‌مماکه، موس‌لمان بوو و به‌یعه‌تی دا به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)^(۴).

۱۲.۷. دورمیدی کو‌ری زمید (ﷺ)

ناوی دورمیدی کو‌ری زه‌یده، له‌ پشتیوانانه له‌ ساعیدی‌ه‌کان، له‌ جه‌نگی یه‌مامه‌دا به‌شداری کرد و تیا‌یدا شه‌هید بوو^(۵).

(۱) الزهد لابن المبارك، دار الكتب العلمية، بيروت، ص ۴۷۰.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۲۳.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۳۹۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۲۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۱.

۱۲۰۸. دورمیدی کوری کهعب (ﷺ)

ناوی دورمیدی کوری کهعب، یه کیک بوو له سه رکړده کانی فتوحاتی ئیسلامی، ئه مهش به لگه ی هاو له بوونیه تی، چونکه پیشترباسمان کرد که گه وړه هاو له لانی خیل افه تی راشیدین ته نها هاو له لانیان ده کرد به سه رکړده.^(۱)

۱۲۰۹. دورمیدی راهیب (ﷺ)

ناوی دورمیده، یه کیکه له و که سانه ی که نه ججاشی وهک وهفد ئه وانی نارد بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ)، کاتیک گوئیان له قورئان بوو ده ستیان کرد به گریان، ئه وه بوو ئایه تی خوا له باره یانه وه دابه زی (واذا سمعوا ما انزل إلى الرسول ترى أعینهم تفيض من الدمع).^(۲)

پیشترباسی ئه وه مان کردووه که ئه و وهفده ی نه ججاشی کئ و کئ بوون و بۆچی هاتن بۆ مه دینه.

۱۲۱۰. دورپره ی کچی ئه بوو سوفیان (ﷺ)

ناوی دورپره ی کچی ئه بوو سوفیانی کوری حه ربه، رایه کیش ده لیت: به ل: و ناوی حه منه یه، رایه کیش ده لیت: ناوی عیززه بووه، خوشکی ئوممو حه بیبه ی دایکی باوه پداران و هاوسه ری پیغه مبه ری خوایه.^(۳)

ئوممو حه بیبه ده لیت: وتم: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) خوشکه که م به هاوسه ر بگره، فهرمووی: بۆ مه گه ر حه لاله بۆم؟ ئینجا پیی فهرمووم (کچ و خوشک و پوور و دایکه کانتان پیشتنیاز مه که ن بۆم).^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۸۷.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۸۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۳.

^(۴) صحيح ابن حبان، الرقم ۴۱۷۱، صححه شعيب الأرنؤوط.

۱۲۱. دوپرهی کچی ئه‌بووله‌هه‌ب (ﷺ)

ناوی دوپرهی کچی ئه‌بووله‌هه‌بی مامی پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، ئه‌م ئافره‌ته باوه‌ری هینا به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و کۆچیشی کرد بۆ مه‌دینه.^(۱)

دایکی دوپره ناوی ئومموچه‌میلی کچی هه‌به.^(۲)

کاتیک دوپره کۆچی کرد بۆ مه‌دینه له مائی رافییی کورپی موعه‌للا دابه‌زی، ئه‌وه‌بوو بری له ئافره‌تان پێیان ده‌وت تۆ کچی ئه‌بووله‌هه‌بیت که ئایه‌تی خوی له‌سه‌ر دابه‌زیوه ئیتر کۆچکردنت چ دادیکت ده‌دات؟ دوپره‌ش چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و مه‌سه‌له‌که‌ی بۆ باسکرد، ئه‌ویش فهرمووی: (دابنیشه)، ئینجا به‌رنوێژی کرد بۆ خه‌لکه‌که‌و نوێژی نیوه‌پۆش بوو، پاشان ساتیک له‌سه‌ر مینه‌به‌ره‌که‌ دانیشت و دواتر فهرمووی: (یا ایها الناس مالي أودی فی اهلی؟ فوالله إن شفاعتی لتنال قرابتی حتی أرحاء وحکما وصدی وسله‌ب بما لها یوم القیامة لقرابتی)،^(۳) (ئه‌ی خه‌لکینه ئه‌وه چیه ئازاری که‌سوکارم ده‌دریت؟ سویند به‌خوا شه‌فاعه‌تم نزیکانم ده‌گریته‌وه تا ئه‌وه‌ی هه‌ریه‌ک له ئورحائو هه‌که‌م و سودا و سه‌له‌هیه‌کانیش ده‌گریته‌وه له رۆژی دوایدا له‌به‌رئه‌وه‌ی نزیک و خزمی من).

دوپره هاوسه‌ری حارثی کورپی نه‌وفه‌ل بوو، ئه‌وه‌بوو عوقبه‌و وه‌لید و مندالی تریشی لی بوو، می‌رده‌که‌ی به‌بیاوه‌ری له به‌ردا کوژرا، دای ئه‌وه شووی کرد به‌دیحه‌ی که‌لبی.^(۴)

دوپره ده‌لێت: به‌پیغه‌مبه‌ری خوام (ﷺ) وت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) چ که‌سیک باشت‌رینه؟ فهرمووی: (أتقاهم لله عزوجل أوصلهم لرحمه وأمرهم بالمعروف

^(۱) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۴.

^(۲) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۸، ص ۵۰.

^(۳) معرفة الصحابة لأبی نعیم الأصبهانی، الرقم ۶۹۸۶، المعجم الکبیر للطبرانی، الرقم ۲۰۵۰۰.

^(۴) () - الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۴.

وَأَنهَآ هُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ،^(۱) (ئەوهیان که لەخواترس ترینهو ئەوهیان زیاتر فەرمان دەکات بە چاکەو ریگری زیاتر دەکات لە خراپە).

۱۲۱۲. دوعثووری کوپی حارث (ﷺ)

ناوی دوعثووری کوپی حارثە و سەرەتا بێباوەپێکی سەر سەخت بوو و دواتر بوو یە هاوێلی پیغەمبەر (ﷺ).^(۲)

کاتیک پیغەمبەر (ﷺ) بیستی دەستەیک لە غەطەفانیەکان دەیانەوێت گورزی خۆیان بوەشین، بە چوار سەدو پەنجا کەسەو دەرچوو بۆیان، غەطەفانیەکان کە ئەوهیان بیست رایانکرد بەرەو بەرزاییەکان، پیغەمبەر (ﷺ) لەوێ دایکوتا و مایەو، لێزەمەیک دایکرد، جا پیغەمبەر (ﷺ) چوو دەست بە ئاو بگەیهنیت، ئەو بوو بەهۆی بارانەکەو جەلەکەو تەواو تەپ بوو، دوایی جەلەکەو لایبرد و هەلیخست بە داریکدا تا وشک بیتەو و خۆیشی لەژێر دارەکەدا راکشا، ئەوانەش رایانکردبوو ئاگاداری ئەمە بوون، بۆیە بە دوعثووری کوپی حارثیان وت: دەر فەتت لە بەردەستە و موخەمەد لە هاوێلەکانی دابراو و کەس دادی نادات، بڕۆ و بیکۆزە، ئەویش شمشیرێکی زۆر چاک و تیزێ هەلبژارد و هاتە سەر سەری پیغەمبەر (ﷺ) و شمشیرەکەو هەلکرد و وتی: ئەو موخەمەد ئەمڕۆ کێ هەیە لە دەستی من رزگارت بکات؟ ئەویش فەرمووی: (اللہ عزوجل) خۆی گەورە، ئەو بوو جیبریل پالی نا بە سنگی دوعثوورەو و شمشیرەکەو لە دەست کەوتە خوارەو و پیغەمبەر (ﷺ) شمشیرەکەو هەلگرت و لەسەر سەری دوعثوور وەستا و فەرمووی: ئەو کێ تۆ لە دەست من رزگار دەکات؟ دوعثوور وتی: کەس نیە، ئینجا شاھەتومانی هینا و وتی: ئیتر هەرگیز بەرامبەرت ناوەستمەو، پیغەمبەریش (ﷺ) شمشیرەکەو دایەو دەستی و دوعثووریش چوو، ئینجا لایکردەو و وتی: سۆند بەخوا تۆ زۆر لە من باشتريت، کە درا لەسەر سنگم

(۱) الآحاد و المثاني لابن أبي عاصم، الرقم ۲۸۰۴.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۳۴.

زانيم ته وه فريشته ی خوايه، ئينجا دوعشور چويه وه ناو هوزه كه ی و كه وته بانگه واز كردن بؤ ئيسلام، ته وه بوو ثايه تی خوا دابه زی (يا ايها الذين آمنوا اذكروا نعمة الله عليكم اذ هم قوم ان يبسطوا اليكم ايديهم فكف ايديهم عنكم).^(۱)

۱۲۱۲. دوكه ينی كوری سه عید (ﷺ)

ناوی دوكه ينی كوری سه عیدی موزه نيه، ثم هاوه له لهو هاوه لانه يه كه دواتر له كووفه نيسته جي بوو.^(۲)

دوكه ين ده لیت: ئيمه نزيكه ی چوارسه د كهس ده بوو ين كه هاتين بؤ لای پیغه مبه ر (ﷺ) و داوی خواردنمان ليكرد،^(۳) له گيرانه وه يه كي تر دا هاتووه ده لیت: چوارسه د و چل كهس ده بوو ين، پیغه مبه ريش (ﷺ) به عومه ری فهرموو (هسته و خواردنمان پی بده)، عومه ر به پیغه مبه ری خواي (ﷺ) فهرموو: خوارنه كه كه مه، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمانی كرد پييان بدات، ته ویش وتی: به سه رچاو ته ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، هستا و ته وانی برد بؤ ژووريك و كليله كه ی هینا و ده رگاكه ی كرده وه، سه يرمان كرد هينده ی به چكه وشتریک چه نده ته وه نده خورما هيه، ده ستمان كرد به بردنی خورما و هه ركه سمان به شی پتويستی خوی خورمای برد، دواي هه موويان من لامكرده وه چونكه من كوتا كه سيان بووم، كه چی ده توت ته و خورمايه ده ستی لينه دراوه.^(۴)

۱۲۱۴. ديحيه ی كوری خه ليفه (ﷺ)

ناوی ديحيه ی كوری خه ليفه ی كوری فره و ی كه لبیه، يه كيكه له هاوه له كه و ره و ناسراوه كانی پیغه مبه ر (ﷺ)، هينده شيوه ی جوان بووه كه به

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۳۴، دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۰۳۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۹۰.

^(۳) الآحاد و المثاني لابن أبي عاصم، الرقم ۹۷۷.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين (ﷺ) - حديث دكين بن سعيد الخثعمي عن النبي (ﷺ)، الرقم

۱۷۸۵۰، صححه شعيب الأرنؤوط.

نمونه پاس کراوه.^(۱)

دیحیه له پیتش غه زای به دردا موسلمان بووه، به لام تیایدا به شدار نه بوو،^(۲) ئه مهش تانه یه ک نیه بو ئه م هاوه له، چونکه هاوه لانیکی زور له غه زای به دردا به شدار نه بوون.

رایه ک ده لیت: له غه زای ئو حوده وه به شدار ی غه زاکان بووه، رایه کی تر ده لیت: به لکو له غه زای خه نده قه وه به شدار ی غه زاکان بووه.^(۳)

دو پره هاوسه ری حارثی کوری نه وفه ل بوو، ئه وه بوو عوقبه و وه لید و مندالی تریشی لی بوو، میزده که ی به بیئاوه پی له به دردا کوژرا، دوا ی ئه وه شووی کرد به دیحیه ی که لیبی.^(۴)

جاریک جبره ئیلی فریشته له شیوه ی دیحیه ی که لیبیدا دابه زی بو لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ).

دیحیه نیردرای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو بو لای پاشای بوسرا و نامه یه کی پندا نار دبوو تا پاشای بوسرا نامه که بدات به قه یصه ری گه وره ی رومه کان.^(۵)

دیحیه ده لیت: که گه یستمه ئه وی وتم: مؤله ت وه ربگرن بو نیردرای پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، ئه وه بوو چوون بو لای قه یسه ر و وتیان: پیاویک له به رده رگایه ده لیت: ئه و نیردرای پیغه مبه ری خوا یه، به و قسه ترسیک دایگرتن، ئینجا قه یسه ر وتی: بیکه نه ژووره وه، که چوومه ژووره وه ده بینم به تاریقه کانی له ده وریدان، منیش نامه که م دایه ده ست و بوی خوینرایه وه، له نامه که دا هاتبوو (به ناوی خوا ی گه وره، له موحه ممه دی

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۸۵-۳۸۴.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ۵۵۶.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۸۵-۳۸۴.

(۴) ()- الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۴.

(۵) صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير - باب دعاء النبي (ﷺ) الناس إلى الإسلام، الرقم ۲۹۴۰؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب العلم - كتاب أهل العلم بالعلم إلى البلدان، الرقم ۵۸۲۷.

پنځه مبهري خواوه بۆ قهيسهري بهرپرسي رۆم، برازايهكي لهوئ بوو هه لچوو و وتی: ئه و نامه مه خوینه رهوه، ئه و سه ره تا ناوی خوی هیتاوه، ههروه ها له بری ئه وهی بنووسیت پاشای رۆم نووسیویه تی بهرپرسي رۆم، به لام نامه که خوینرایه وه تا ته واو بوو، ئینجا قهيسه فرمانی کرد هه موان چوونه دهره وه، ئینجا داوای کرد من به ته نیا چوومه ژووره وه، سه باره ت به پنځه مبه ر(ﷺ) پرسياری لیکردم و منیش وه لامم دایه وه، ئینجا داوای ئوسقوفیکی کرد و هاته ژووره وه، ئه و کابرایه خاوه ن رای یه که م بوو که له هه موو شتی کدا رای وه رده گیرا، کاتیک ئوسقوفه که نامه که ی خوینده وه وتی: سویند به خوا ئه مه هه مان که سه که موسا موژده ی هاتنی پیداوین و عیسا ئاگاداری کردینه وه له هاتنی، قهيسه وتی: ئه ی ئه لیت چی بکه م؟ ئوسقوفه که وتی: من خۆم باوه ری پی دینم و شوینی ده که وم، قهيسه وتی: منیش ده زانم وایه به لام ناتوانم شوینی بکه وم، چونکه ئه گهر وا بکه م ده سه لاته که م نامینیت و رۆمه کانیش ده مکورن.^(۱)

له غه زای خه یبه ردا کاتیک پنځه مبه ر(ﷺ) ده سته که وته کانی دابه ش ده کرد، دیحیه هات بۆ لای پنځه مبه ر(ﷺ) و وتی: ئه ی پنځه مبه ری خوا(ﷺ) که نیه کیکم پی بیه خشه، ئه ویش فه رمووی: (برۆ که نیه کیک بیه)، دیحیه ش چوو سه فییه ی کچی حویه ی برد، که سیک هات وتی: ئه ی پنځه مبه ری خوا(ﷺ) چۆن کچی سه رۆک هۆزه که ده ده یه ت به دیحیه، ده ییت بۆ تۆ بیت، پنځه مبه ری خوا(ﷺ) داوای کرد دیحیه هاو ده م به سه فییه بیت، ئه ویش هات، پنځه مبه ری خوا(ﷺ) فه رمووی: له بری سه فییه که نیه کیک تر هه لبریره، دیحیه ش وایکرد و پنځه مبه ر(ﷺ) سه فییه ی ئازاد کرد و ماره ی کرد.^(۲)

(۱) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ٤٠٨١، دلائل النبوة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ٢٣٦.

(۲) صحيح البخاري - كتاب الصلاة - باب ما يذكر في الفخذ، الرقم ٢٧١، صحيح مسلم - كتاب النكاح - باب فضيلة إعتاقه أمته ثم يتزوجها، الرقم ١٣٦٥.

جاریک دیحیه ی که لبی دوو جووت خوفی له گهل جبهیه کدا به دیاری به خشی به پیغه مبه ر(ﷺ)، ئه ویش قبولی کرد و به کاری هینان تا دران.^(۱) پیغه مبه ری خوا(ﷺ) جاریک به تنها دیحیه ی وهک سریه یه ک نارد.^(۲)

جاریک پیغه مبه ر(ﷺ) بریک قوماشی قیبتی بۆ هات، پیغه مبه ری خوا(ﷺ) یه کیک له و جلانه ی به خشی به دیحیه و فرمووی: بیکه به دوو که رته وه، که رتیک بکه به جل بۆ خۆت و ئه وی تری بده به ژنه که ت تا سه رو ملی خوی پی دابوشیت، ئینجا پیغه مبه ر(ﷺ) که ویستی بروات فرمووی: (وَأْمُرْ أَمْرًا أَنْ تَجْعَلَ نَحْنُ نُونًا لَا يَصِفُهَا)،^(۳) (فرمان بکه به ژنه که ت تا له ژیریشیه وه جلیک بیوشیت با جهسته ی دهرنه که ویت).

دیحه هینه که سیکی جوان و که شخه بوو که دهاته دهره وه چی کیژوله ی (کچانی که زوریان نه مابوو بالغ بن) مه دینه هه بوو ته ماشایان ده کرد.^(۴)

به گیرانه وهیه کی لاواز هاتوو که جاریک دیحیه له گوندیکی دیمه شقه وه چوو بۆ گوندی قدر که نزیکه ی سی میل دوور بوو، ئه و چوونه شی له ره مه زاندا بوو، رۆژووی شکاند و خه لکانیکیش له گه لیدا رۆژویان شکاند و هه ندیکی دیکه شیان رۆژوو هه کیان نه شکاند، کاتیک گه رایه وه بۆ گونده که ی خوی وتی: به خوا ئه مرق خه لکانیکم بینی له سوننه تی پیغه مبه ی خوا و هاوه لانی لایاندا، مه به ستی ئه وانه بوو که رۆژوو هه کیان نه شکاند بوو.^(۵)

دیحه یه کیک بوو له به شداربوانی جهنگی یه رمووک،^(۶) تا سه رده می موعاویه ی کوپی ئه بوو سوفیان ژیا.^(۷)

^(۱) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب السير - قبول هدايا المشركين، الرقم ٣٤١٣١.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٥٥٣.

^(۳) سنن أبي داود - كتاب اللباس - باب في لبس القباطي للنساء، الرقم ٤١١٦، ضعفه الألباني.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٥٥٤.

^(۵) سنن أبي داود - كتاب الصوم - باب قدر مسيرة ما يفطر فيه، الرقم ٢٤١٣، ضعفه الألباني.

^(۶) سير أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٥٥١.

^(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٣٨٥.

۱۲۱۵. دیرھم (۱۰۰۰)

ناوی دیره‌مه، کوپیکي هه‌بوو به ناوی زیاد که فرموده‌ی له باوکیه‌وه
 گتپراوته‌وه، دیره‌م ده‌لایت: پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) فرمووی: (اِخْتَضَبُوا بِالْخِئَاءِ وَ
 الْكُتْمِ، فَإِنَّهُ يَزِيدُ فِي جَمَالِكُمْ وَشَبَابِكُمْ وَنَكَاحِكُمْ)،^(۱) (خه‌نه‌و که‌ته‌م به‌کاربه‌یتن چونک
 جوانی و گه‌نجی و هاوسه‌رگ‌یریتان زیاد ده‌کات).

کہ تہم جوڑہ گیایہ کہ لہ یہ مہن کہ رہنگیکی لئی بہرہم دی مہیلہ و
رہشہ، خہنش سووررہنگہ، کاتی ہردو وکیان بہ کار دین رہنگیکی سوورو
رہش تنکھل دہمت۔

سه بارهت به به کارهیتانی خه‌نو که‌تم له‌لایه‌ن پیاوانه‌وه بۆ که‌سانی پیر سو‌ننه‌ته‌و پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) له چه‌ندین فهرمووده‌دا فهرمانی پیکردووه، وه‌ک ده‌فهرمویت: (إن اليهود والنصارى لا یصفون فخالقوهم)،^(۱) به‌لام ره‌نگی ره‌ش نابیت و به‌حه‌رام دانراوه، به‌لکو ئه‌وه‌ی هه‌یه به‌کارهیتانی خه‌نو که‌تم حه‌لاله، به‌داخه‌وه ئه‌م‌رۆ له‌لایه‌ن که‌نجانی موسلمانه‌وه بۆیه‌ی ره‌ش ته‌نانه‌ت بۆ تو‌خکردنی ره‌شی پێش و سه‌ریش به‌کاردی‌ت بی گو‌یدانه ئه‌وه‌ی ئایا حه‌لاله یان نا.

۱۲۱۶. دیناری کوری حەییان (رضی اللہ عنہ)

ناوی دیناری کوږی حەییانی ربیعیه، ده‌لێت: له‌گه‌ڵ باوکم چوینه خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) و من ئهو کات منداڵ بووم، پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) ناوی نام دینار، دواتر پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) باوکمی نارډو باوکم شه‌هید بوو.^(٣)

(١) معرفة الصحابة لابي نعيم الاصبهاني، الرقم ٢٣١٤.

(٢) صحيح البخاري - كتاب أحاديث الأنبياء - باب ما ذكر عن بني إسرائيل، الرقم ٣٤٦٢، صحيح مسلم - كتاب اللباس والزينة - باب في مخالفة اليهود في الصبغ، الرقم ٢١٠٣.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٣٩٤.

ٲهو هاوه لآنه‌ى ناو‌ىان
به پىتى (ذ)
دهست پى دهكات

۱۲۱۷. ذابیلی کوری طوفه‌یل (ﷺ)

ناوی ذابیلی کوری طوفه‌یلی کوری عه‌مری ده‌وسیه، ئەم هاوه‌له ده‌لێت:
پێغه‌مبەر (ﷺ) له مزگه‌وته‌که‌یدا دانیشتبوو که خوفافی کوری نه‌ضله هات
بۆ لای و شیعریکی هۆنیه‌وه، پێغه‌مبەر (ﷺ) شیعره‌که‌ی به‌دڵ بوو.^(۱)

۱۲۱۸. ذبابی کوری فاتیکه (ﷺ)

ناوی ذبابی کوری فاتیکه، یه‌کێکه له شاعیره ناسراوه‌کان و سه‌رکرده‌ی
هۆزه‌که‌ی خۆیشی بوو، جار جاره هێرشێ ده‌کرده سه‌ر پێغه‌مبەر (ﷺ)،
دواتر په‌نای هێتا بۆ لای پێغه‌مبەر (ﷺ) و هاته خزمه‌تی و موس‌لمان بوو،
دوای سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) چوو له به‌صره نیشه‌جێ بوو.^(۲)

۱۲۱۹. ذم‌ری کوری ئەبی ذم‌ر (ﷺ)

ناوی ذم‌ری کوری ئەبی ذم‌ری غیفاریه، باوکی یه‌کێکه له گه‌وره
هاوه‌لانی پێغه‌مبەر (ﷺ)، ذم‌ر شوانی وشتره‌کانی پێغه‌مبەر (ﷺ) بوو، جاریک
عوینه‌ی کوری حیصن هێرشێ برد بۆ وشتره‌کانی پێغه‌مبەر (ﷺ) و
شوانه‌که‌ی گوشت و ژنه‌که‌شی فراند، به‌م هۆیه‌وه غه‌زای غابه‌ روویدا.^(۳)

۱۲۲۰. ذه‌کوانی سوله‌می (ﷺ)

ناوی ذه‌کوانی سوله‌میه و یه‌کێکه له به‌شداربوانی فه‌تحی مه‌که‌ه.^(۴)

^(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۳۴۷، دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۵۴۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۰۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۰۴.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۰۸.

۱۲۳۱. ذهکوانی کورپی عهبدقهیس (ﷺ)

ناوی ذهکوانی کورپی عهبدقهیسی کورپی خه لدهیه، ئەم هاوه له له پشتیوانانه له خه زه جیه کان.^(۱)

کاتی له گه له سه عه دی کورپی زوراره ی هاو پیدای ده چون بۆ مه ککه بۆ لای عوتبه ی کورپی ره بیه، له وئ هه والی پیغه مبهریان (ﷺ) بیست و چون بۆ لای، پیغه مبه ریش (ﷺ) بانگی کردن بۆ ئیسلام و قورئانی بۆ خویندنه وه، ئەوانیش موسلمان بوون،^(۲) ئیتر نه چون بۆ لای عوتبه.^(۳) له به یه عتی عه قبه و غه زای به در^(۴) و ئو خوددا به شداری کرد و له ئو خوددا شهید بوو.^(۵)

پیش روودانی جهنگی ئو خود، پیغه مبه ر (ﷺ) به هاوه لانی فرموو کئ ئەمشه و سه نگه رنشینئ ئەو سه نگه ره مان بۆ ده گریته؟ ذهکوان هه ستا و وتی: من، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: تۆ کیت؟ وتی: من کورپی عهبدقه یسم، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: دابنیشه، ئینجا هه مان شتی فرموو که چی ته نها ذهکوان هه ستا، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (له فلانه و فلانه شوین بن)، ذهکوان هه ستا و وتی: ئەی پیغه مبه ری خوا ئەوه ئیشی منه، هاوه لان ترسان بوو بیته هاوده ستی بیتاوه ران، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (کئ چه ز ده کات پیاویک ببینیت که سبه ی پی ده خاته ناو سه وزایی به هه شته وه با بپوانیت بۆ ئەو)، ذهکوان چوو مالتاواپی له ژن و منداله کانی کرد، ژنه کانی جله که ی ذهکوانیان ده گرت و ده یانوت ئەی ذهکوان ده رۆیت و ئیمه جیده هیلت؟ له وه لامدا ذهکوان به وانی وت: (واده ی دیدارم له گه لئان رۆژی دوا ییه)، دواتر ذهکوان چوو و ئەوه بوو کوژرا.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۰۵.

(۲) سير أعلام النبلاء للذهبي، ج ۱، ص ۳۰۲.

(۳) أسد الغابة، ج ۱، ص ۱۱۱.

(۴) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۴۰۹۹.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۰۵.

(۶) الجهاد لابن المبارك، الرقم ۱۵۰.

۱۲۲۲. ذهکوانی کوپی عوبهید (ﷺ)

ناوی ذهکوانی کوپی عوبهیدی کوپی ره بیعهیه، له پشتیوانانه و به شداری غه زای به در بوو.^(۱)

۱۲۲۳. ذههبه ن (ﷺ)

ناوی ذههبه نی کوپی قرضمی مهریه، دههاته خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ری خواش (ﷺ) زور ریزی لیده نا چونکه مالی زور دوور بوو، ههروه ها پیغه مبه ر (ﷺ) نامه کی بو نووسی و ئه و نامه به رده وام لای ئه م هاوه له پاریزراو بوو.^(۲)

۱۲۲۴. زورپه (ﷺ)

ناوی زورپه یه، فهرموده یه کی له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) گتپاوه ته وه که فهرمودیه تی: (أنا وكافل الیتیم له ولغیره كهاتین فی الجنة)، (من و ئه كه سه ی سه رپه رشتی هه تیویکی خو ی یان هه تیوی كه سی تر دهكات له به هه شتدا ئاواين) ئینجا به په نجه کانی ئاماژه ی کرد و په نجه کانی له پال یه که وه بوون.^(۳)

۱۲۲۵. ذوئه بیی کوپی حارثه (ﷺ)

ناوی ذوئه بیی کوپی حارثه یه، حهوت برای تری هه بوو، هه موویان پیکه وه موسلمان بوون و هاوده می پیغه مبه ر (ﷺ) بوون و له به یعه تی ریضوانیشدا به شدار بوون.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۰۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۲۴.

^(۳) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۶۹۹۲.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۵۶.

١٢٢٦. ذوئەیبی کۆری حەلحەلە (ﷺ)

ناوی ذوئەیبی کۆری حەلحەلە، لە خوزاعیەکانە، رایەک دەلێت: لە سەر دەمی پێغەمبەر (ﷺ) مردوو، رایەکی ش دەلێت: تا سەر دەمی مواعویە کۆری ئەبوو سوفیان ژیاوە.^(١)

١٢٢٧. ذوئەیبی کۆری شوعثەم (ﷺ)

ناوی ذوئەیبی کۆری شوعثەمی تەمیمیە، شوعثەم دەلێت: لە سێ غەزادا هاو دەم بە پێغەمبەر (ﷺ) بە شداریم کردوو.^(٢)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٢٢.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٢٣.

ٺه و هاوه لانه ي ناويان

به پيتي (ر)

دهست پڻ دهکات

۱۲۲۸. رابیطه‌ی کچی حارث (ﷺ)

ناوی رابیطه‌ی کچی حارثی کوږی جبیله‌ی قوره‌یشی ته‌یمیه، دایکی ناوی صبیحه‌یه، میژده‌که‌ی ناوی حارثی کوږی خالیده، ئەم ژنه هەر زوو له مه‌ککه موسلمان بوو و ناره‌حه‌تیه‌کانی مه‌ککه‌ی بینی،^(۱) دواتر کوچی کرد بۆ خاکی حه‌به‌شه، له‌وئ چه‌ند منداڵکی بوو به ناوه‌کانی عائیشه‌و موسا، له‌وئ موسای کوږی کوچی دوا‌یی کرد، له کاتی گه‌رانه‌وه‌ش له حه‌به‌شه‌وه رابیطه ته‌واو په‌کی که‌وت و کوچی دوا‌یی کرد.^(۲)

۱۲۲۹. رابیطه‌ی کچی حه‌سسان (ﷺ)

ناوی رابیطه‌ی کچی حه‌سسانه، ئەم ئافره‌ته به‌کێک بوو له که‌نیزه‌که‌کانی هه‌وه‌زانیه‌کان که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌خشی به‌ه‌لی کوږی ئەبوو طالیب، عه‌لیش بریک له قورئانی فیر کرد.^(۳)

۱۲۳۰. رابیطه‌ی کچی سوفیان (ﷺ)

ناوی رابیطه‌ی کچی سوفیانی خوزاعیه، هاوسه‌ری قودامه‌ی کوږی مه‌ظعوونه، کچی‌کی هه‌بوو به ناوی عائیشه.^(۴) عائیشه ده‌لێت: من له‌گه‌ل دایک‌دا بووم که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌یعه‌تی له ئافره‌تان وهرده‌گرت و ده‌یفه‌رموو:

(أبایعن علی أن لا تشرکن بالله شیئا، ولا تسرqn ولا تزنین ولا تقتلن أولادکن، ولا تأتین بهتان نفرتینہ بین ایدیکن وأرجلکن، ولا تعصین فی معروف)، (به‌یعه‌تتان لی وهرده‌گرم له‌سه‌ر ئەوه‌ی هیچ

^(۱) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۲۸.

^(۲) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۸، ص ۲۵۵.

^(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۲۸.

^(۴) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۲۸.

هاوه لیک بو خوا بریار نه دهن و دزی نه کهن و زینا و داوین پیسی نه کهن و منداله کانتان نه کوژن و به هیچ جوړی بو هتان بو دهو رو بهرتان نه کهن و له چاکه یاخی و لادهر نه بن، ئه وانیش سهریان نزم کرده وه و هیچیان نه دوت، پیغه مبه ر (ﷺ) لیتی دووباره کردنه وه، ئه وانیش وتیان: به لئی تا چهنده بتوانین، ئه وان که ئه وه یان دوت منیش دهموته وه و دایکیشم پیی دهو تمه وه تا دووباره ی بکه مه وه و دهیوت کچه شیرینه کهم بلئی به لئی تا چهنده بتوانم، منیش وهک ئه وانم دوت. ^(۱)

۱۲۳۱. رابیعه ی کچی ثابت (ﷺ)

ناوی رابیعه ی کچی ثابتی کوړی فاکیهه، له پشتیوانانه و هاته خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ) و به یعه تی پيدا. ^(۲)

۱۲۳۲. راشیدی کوړی حه فص (ﷺ)

ناوی راشیدی کوړی حه فصه، کونیه کهی ئه بوو ئه ثیلویه، ^(۳) راشید سهره تا ناوی ظالم بوو، به لام که هاته خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) ناوی گوړی به راشید. ^(۴)

۱۲۳۳. راشیدی کوړی شه هاب (ﷺ)

ناوی راشیدی کوړی شه هابه، سهره تا ناوی قورصاف بووه، کاتیک هاته خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و موسلمان بوو، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ناوی گوړی به راشید. ^(۵)

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند النساء (ﷺ) - حدیث رائلة بنت سفیان وعائشة بنت قدامة بن مظعون (ﷺ).

الرقم ۲۷۷۰۴، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۵۳۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۳.

^(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۴۷۷.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۴.

۱۲۲۴. راشیدی کوری عهد رمبیهه (ﷺ)

ناوی راشیدی کوری عهد رمبیهه سوله میه، شاعیریکی ناسراو بوو،
سه رهتا ناوی غهوی بوو، پیغمبر (ﷺ) ناوی گوری به راشید.^(۱)

۱۲۲۵. راشیدی کوری موعه لالا (ﷺ)

ناوی راشیدی کوری موعه لالایه، له پشتیوانانه، برایه کی هه بوو به ناوی
رافعی کوری موعه لالا،^(۲) رافع یه کیک بوو له به شداربوانی غه زای به در و
تیایدا شه هید بوو،^(۳) راشیدیش له غه زای به دردا به شدار بوو.^(۴)

۱۲۳۶. رافعی ته میمی (ﷺ)

ناوی رافعی کوری عومهیری ته میمی، ئهم هاوه له زور شاره زای بووه
به ناوچه کان و ری نیشانی خه لک دها و له ناو عه ره بدا ناسراو بوو، ئهم
هاوه له گوئیستی دوو جنوکه بوو که باسی پیغمبر (ﷺ) خویان (ﷺ) ده کرد
و دواتر چوویه خزمهت پیغمبر (ﷺ)، پیش ئه وهی ئهم به سه رهاته که باس
بکات پیغمبر (ﷺ) به سه رهاته که ی بؤ گیزایه وه، رافعیش موسلمان بوو.^(۵)

۱۲۳۷. رافعی کوری خه دیج (ﷺ)

ناوی رافعی کوری خه دیجی کوری رافعه، له پشتیوانانه له ئه وسیه کان،
کونیه که ی ئه بوو عه بدولایه، هه روه ها به ئه بوو خه دیجیش هاتووه.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۴.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۵.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۶.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۵.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۲.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۶.

دایکی ناوی حه لیمه ی کچی مه سعووده.^(۱)
 رافیع خوشکیکی هه بوو به ناوی ئومامه.^(۲)
 رافیع چه ند کوریککی هه بوو به ناوه کانی عه بدولا و عوبه بدولا و عه بدوره حمان
 و سه هل و ریفاعه و عوبه ید.^(۳)

ژنه کانی رافیع بریتی بوون له ئه سمائی کچی زیاد و له بنای کچی قورره.^(۴)
 له رۆژی جهنگی به دردا رافیع ویستی له غه زای به دردا به شداری بکات،
 به لام پیغه مبه ر(ﷺ) ده رفه تی پینه دا چونکه بچووک بوو، به لام له جهنگی
 ئو خوددا ده رفه تی پێدا، ئیتر له وه به دوا له هه موو غه زاکاندا به شداری کرد.^(۵)
 له غه زای ئو خود و خه یبه دردا رافیع تیری ده هاویشته، جا تیریک به ر
 سه ر سنگی که وتبوو، رافیع چوو وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) تیره که م
 بۆ لابه، پیغه مبه ری خوا(ﷺ) فه رمووی: (يَا رَافِعُ، اِنْ شِئْتَ نَزَعْتُ السَّهْمَ وَالْقُطْبَةَ
 جَمِيعًا. وَاِنْ شِئْتَ نَزَعْتُ السَّهْمَ وَتَرَكْتُ الْقُطْبَةَ، وَشَهِدْتُ لَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَنَّكَ شَهِيدٌ)، (ئه ی رافیع
 ئه گه ر به ته ویت تیره که و نووکه که شی لاده به م، ئه گه ریش به ته ویت تیره که
 لاده به م و نووکه که ی ده هیلمه وه و له رۆژی دوا ییدا شاهیدیت بۆ ده دم که
 تو شه هیدیت)، رافیع وتی: ئه ی پیغه مبه ی خوا(ﷺ) ده ی تیره که لابه ره و
 نووکه که ی به یلره وه و رۆژی دوا یی ئه و شاهیدیه م بۆ ده، پیغه مبه ریش(ﷺ)
 وایکرد،^(۶) ئه و تیره ی به ر رافیع که وت له غه زای ئو خوددا به ریکه وت.^(۷)

رافیع ده لیت: جار هه بوو له گه ل پیغه مبه ر(ﷺ) که نویتژی عه سرمان
 ده کرد دوا ی ئه وه نیره و شتریکمان سه ر ده بری و ده مانکرد به ده به شه وه و

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۲۴.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۲۲۷.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۲۵۸-۲۵۶.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۲۵۸-۲۵۶.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۶.

(۶) مسند أحمد بن حنبل - مسند النساء(ﷺ) - حديث امرأة رافع بن خديج(ﷺ)، الرقم ۲۷۷۱۹، حسنه شعيب الأرناؤوط.

(۷) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۱.

له پیش ئه وهی خۆر ئاوا بیت گوشته که یمان ده خوارد.^(۱)
 رافیع ده لیت: گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو ده یفه رموو: (الحی من فور
 جهنم فأبردوها عنكم بالماء)،^(۲) (تا له بلێسه و تینی دۆزه خه وهیه، دهی به ئاوا سارد
 و فینکی بکه نه وه).

رافیع له سالی ههفتا و چواری کۆچیدا وهفاتی کرد، ئه وکات ته مه نی
 هه شتا و شه ش سال بوو،^(۳) به لام بوخاری ده لیت: له سه رده می مو عاو یه ی
 کوپی ئه بوو سوفیاندای وهفاتی کردووه،^(۴) ئیبن هه جهر ده لیت: ئه وه یان راسته،^(۵)
 زه هه بی ده لیت: رافیع دوا ی وهفاتی مو عاو یه ش له مه دینه فه توای ده دا.^(۶)
 کاتیک ئیبن عه یباسی گه و ره ها وه لی پیغه مبه ر (ﷺ) وهفاتی کرد، رافیع
 زۆر پنی کاریگه ر بوو، ده یوت ئه مرۆ که سیک مر د که روژ ه لات و روژ ئاوا
 پتو یستیان به زانسته که ی بوو.^(۷)

له سه رده می خیلافه تی عه لی کوپی ئه بوو طالیدا رافیع له ناو سو پای
 عه لیدا له جه نگی صفیندا به شدار ی کرد.^(۸)
 دواتر له سه رده می مو عاو یه ی کوپی ئه بوو سوفیاندای رافیع مو فتی مه دینه
 بوو، دوا ی سه رده می مو عاو یه ش فه توای ده دا.^(۹)

له و کاته ی رافیع وهفاتی کرد ئیبن عومه ر له مه دینه بوو و له سه ر
 ته ره که ی نو یژی مر دووی کرد، جا ئیبن عومه ر بی نی ئا فره تان بو ی
 ده گریان، ئیبن عومه ر وتی: بێ ده نگ بن ئه و پیاو یکی پیر بوو و هه یچ

(۱) صحیح البخاری - کتاب الشریکه - باب الشریکه فی الطعام والنهد والعروض، الرقم ۲۴۸۵.

(۲) صحیح البخاری - کتاب بدء الخلق - باب صفة النار وأنها مخلوقة، الرقم ۳۲۶۲.

(۳) الإصابة فی تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۶.

(۴) الإصابة فی تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۶.

(۵) الإصابة فی تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۶.

(۶) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۲.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۳۷۲.

(۸) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۲.

(۹) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۲.

توانا یہ کی بہرگہ گرتنی دوزہ خی نیہ، واتہ دوزہ خ نابینیت^(۱)۔
کاتیک رافیع وہ فاتی کرد شوہو، ئیین عومہر وتی: ئہ سپہ ردهی
مہ کھن تا روژ دہ بیتہ وہ، ئہ وہو چاوہ پریان کرد تا بہ یانی^(۲)۔
ئیین عومہر دوو لای دارہ مہ یتہ کھی گر تہ دہستی و خستہ سہر شانی و
تا سہر گوپہ کھی تہرمہ کھیان برد^(۳)۔

۱۲۳۸. رافعی کوری جہ عدمہ (ﷺ)

ناوی رافعی کوری جہ عدمہ یہ، لہ پشتیوانانہ، یہ کیک بوو لہ بہ شداربوانی
غہ زای بہ در^(۴)۔

۱۲۳۹. رافعی کوری حارث (ﷺ)

ناوی رافعی کوری حارثی کوری سہ وادہ، لہ پشتیوانانہ،^(۵) رافیع لہ
غہ زای بہ در و ئو حود و خہ ندہ قیشدا بہ شدار ی کرد،^(۶) دواتریش لہ ہموو
غہ زاکانی تردا لہ گہل پیغہ مہری خوادا (ﷺ) بہ شدار بوو،^(۷) لہ سہ ردهمی
خیلافہ تی عو ثمانی کوری عہ ففاندا وہ فاتی کرد^(۸)۔

۱۲۴۰. رافعی کوری زمید (ﷺ)

ناوی رافعی کوری زہیدہ، لہ پشتیوانانہ لہ ئہوسہ کان، یہ کیکہ لہ
بہ شداربوانی غہ زای بہ در^(۹)۔

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۶۔

(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۳۔

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۲۔

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۵۔

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۲۳۔

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۵۔

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۲۳۔

(۸) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۹۱۔

(۹) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۸۔

۱۲۴۱. رافِعی کوری سه‌هل (ﷺ)

ناوی رافِعی کوری سه‌هلی کوری رافِعه، له پشتیوانانه، سه‌بارت به به‌شداربوونی له غه‌زای به‌دردا راجیایی هه‌یه، به‌لام سه‌بارت به به‌شداریکردنی له ئوحددا یه‌کده‌نگی هه‌یه که به‌شدار بووه، دواتریش له هه‌موو غه‌زاکانی تردا به‌شدار بوو، له جه‌نگی یه‌مامه‌دا به‌شداری کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(۱)

۱۲۴۲. رافِعی کوری سه‌هلی ئه‌وسی (ﷺ)

ناوی رافِعی کوری سه‌هلی کوری زه‌یده، له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان، براهیه‌کی هه‌بوو به ناوی عه‌بدولا، رافِیع یه‌کیکه له به‌شداربوونی غه‌زای ئوحد، خۆی و عه‌بدولای برای تیایدا به‌شدار بوون و بریندار بوون، هه‌روه‌ها پیکه‌وه له غه‌زای خه‌نده‌قیشدا به‌شداریان کرد و تیایدا عه‌بدولا شه‌هید بوو، به‌لام مه‌رگی رافِیع نه‌زانراوه.^(۲)

۱۲۴۳. رافِعی کوری سینان (ﷺ)

ناوی رافِعی کوری سینانه، له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان، کونیه‌که‌ی ئه‌بولحه‌که‌مه، کورپکی هه‌بوو به ناوی جه‌عفر که فه‌رمووده‌ی له باوکیه‌وه گیراوه‌ته‌وه.^(۳)

رافِیع ده‌لَیت: من موسلمان بووم که‌چی ژنه‌که‌م ئاماده نه‌بوو موسلمان بیت، ژنه‌که‌م هاته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی: من‌داله‌که‌م تازه له شیر بپاوه‌ته‌وه، رافِعیش وتی: ئه‌وه کچی منه نه‌ک هی ئه‌و، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به

(۱) الإستیعاب فی معرفة الأصحاب، ج ۲، ص ۴۸۱.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۲۸.

(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۴۳۸.

رافعی فہرموو (لہو کہ نارہوہ دانیشہ)، بہ ژنہ کہ شی فہرموو لہو کہ نارہوہ دانیشہ، ئینجا مندالہ کہی لہ نیتوان ہر دو وکیاندا دانیشاند، پاشان فہرموو: ہر دو وکتان مندالہ کہ بانگ بکہن، ئہوہ بوو مندالہ کہ بہرہو لای دایکی چوو، پیغہ مبر (ﷺ) فہرموو: (خواہی ئہو کچہ مندالہ رینمونی بکہی)، خیرا مندالہ کہ رووی بہرہو لای باوکی وەرگنرا و بہرہو لای چوو.^(۱)

ئہم فہرموو دہیہ مشتومر یکی فیقی زوری ھینا و تہ ئاراوہ کہ ئایا مندال لہ کاتی جیابوونہ و ہی دایک و باوکدا مافی خوہی تی کہ سیک ھہ لبر تیریت یان نا، لہو بارہیہ و دہستہ یہک رایان وایہ تا خواروو حہوت سال لای دایک بیت، لہ حہوت سال بہرہو سہر باوک پتی شیاوترہ یان دہکریت بہ تیروپشک بویان، یان مندالہ کہ بہ دلی خوئی لایہ کیان ھہ لبر تیریت، بہ لام لہو دا هاو دہنگن کہ مندالی گہیشتبیتہ تہ مہنی جیا کردنہ و ہی چاک و خراپ، ئیتر دہ بیت خوئی لایہ کیان ھہ لبر تیریت.^(۲)

۱۲۴۴. رافعی کوری عہمر (ﷺ)

ناوی رافعی کوری عہمری کینانیہ و بہ غیفاری ناسراوہ، کونہی کہی ئہو بوو جوبہیرہ، دواتر لہ بہ صرہ نیشته جی بوو.^(۳)

رافع دہ لیت: لہ پیغہ مبر ری خوا (ﷺ) بیست دہیفہرموو: (سیکون بعدی من أمتي قوم یقرءون القرآن لا یجاوز حلاقیهم یخرجون من الدین کما یخرج السهم من الرمیة، ثم لا یعودون فیہ، هم شر الخلق والخلق)،^(۴) (دوای خووم لہ ئوممہ تہ کہ مدا خہ لکانی دہر دہ کہون

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار (ﷺ) - حدیث أبي سلمة الأنصاري (ﷺ)، الرقم ۲۴۱۹۷؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب الفرائض - الصبي یسلم أحد أبویہ، الرقم ۶۳۶۸؛ المستدرک علی الصحیحین - كتاب الطلاق - من أدب الاعتاق أن یبدأ بالرجل قبل امرأته، الرقم ۲۸۴۵، صححه ووافقه الذہبی فی التلخیص.

^(۲) تحفة الأحوزي لمحمد عبدالرحمن المبارکفوري، دار الکتب العلمیة، بیروت، ج ۴، ص ۴۹۲.

^(۳) الإصابة فی تمیز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۱.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - مسند البصريين (ﷺ) - حدیث رافع بن عمرو المزني (ﷺ)، الرقم ۲۰۶۶۸؛ صحیح مسلم - كتاب الزکاة - باب الخوارج شر الخلق والخلق، الرقم ۱۰۶۷.

که قورئان دهخوینن به لām له قورگیان زیاتر تیپه پ ناکات، ئهوانه وینهی
دهرچوونی تیر له کهوان له ئیسلام دهردهچن و ئیتر ناگه پینهوه ناو ئیسلام،
ئهوانه خراپترین دروستکراو و به دیهینراون).

ئه مهش مه بهست پی خه واریجه کانن که له نمونهی په رسشتدا ههنگای
که موینه دهننن، به لām ته نها به رووکه شهو له بنه رهدا له ریپهوی دروستی
ئیسلام لایانداوه.

١٢٤٥. رافیعی کوری عومهیر (ﷺ)

ناوی رافیعی کوری عومهیره، دواتر له شام نیشته جی بوو، فهرمووده یه کی
له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) گیراوه ته وه.^(١)

١٢٤٦. رافیعی کوری عونجوده (ﷺ)

ناوی رافیعی کوری عونجوده یه، له پشتیوانانه له ئه وسیه کان، یه کیکه له
به شداربوانی غه زای به در.^(٢)

١٢٤٧. رافیعی کوری مالیکی زورقی (ﷺ)

ناوی رافیعی کوری مالیکی کوری عهجلانه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان
له زورقیه کان، یه کیکه له به شداربوانی به یه تی عهقه بهو یه کیکه له نه قیه کان،
دهوتریت یه کهم کهسی ناو خه زره جیه کان بووه که موسلمان بووه.^(٣)
رافیع کورپیکی هه بوو به ناوی خه لاد، کورپیکی تری ناوی مالیک بوو،
کورپیکی تریشی ناوی ریفاعه بوو، هه ریهک له خه لاد و ریفاعه له غه زای
به دردا به شدار بوون.^(٤)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٤٣.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٤٣.

^(٣) أسد الغابة، ج ٢، ص ٢٣٣.

^(٤) تاريخ الإسلام للذهبي، ج ٢، ص ٦٦٠.

وہستانیک:

ٹایا رافیعی کوپی مالیک یہ کہم موسلمان بووی خہ زہ جیہ کان بوو یان
ٹہ سعادہ دی کوپی زورارہ؟

لہ وہ لامدا دہ لیتین: لہ سہ رچا وہ کاندہا تہو وہ ٹہ سعادہ دی کوپی زورارہ
یہ کہم کہ سی پشتیوانان بوو کہ موسلمان بوو،^(۱) ٹہو و ذہ کوان پیکہ وہ
موسلمان بوون.^(۲)

سہ بارہت بہ موسلمان بوونی ٹہ سعادہ ٹہو ہبوو کاتی لہ گہل ذہ کوانی
ہاوپیتیدا دہ چوون بؤ مہ ککہ بؤ لای عوتبہ ی کوپی رہ بیعہ، لہوئ ہہ والی
پتغہ مہ ریان (ﷺ) بیست و چوون بؤ لای، پتغہ مہ ریش (ﷺ) بانگی کردن بؤ
ٹیسلا م و قورٹانی بؤ خویند نہ وہ، ٹہوانیش موسلمان بوون،^(۳) ٹیتر نہ چوون
بؤ لای عوتبہ.^(۴)

بہ لام لہ ہہ مان ٹہو یہ کتر بینینہ ی کہ پتغہ مہ ر (ﷺ) ٹہ سعادہ و ذہ کہ وانی
بینی رافیعی ش ہاودہم بہ پتغہ کہ سی تر بہ شدار بوو،^(۵) بؤیہ دہ کریت
موسلمان بوونی ٹہوانہ پیکہ وہ بوو بیت.

لہو یہ کتر بینینہ دا پتغہ مہ ر (ﷺ) چی قورٹانی بؤ دابہ زیوو ہہ مووی
فتری رافیعی کرد، ٹہویش ہاتہ وہ مہ دینہ و ہوزہ کہ ی خوی کو کردہ وہ و بؤی
دہ خویند نہ وہ.^(۶)

رافیی کوپی مالیک لہ غہ زای بہ دردا بہ شدار نہ بوو، ہاوکات ریفاعہ ی
کوپی لہ عہ قہ بہ بہ شدار نہ بوو بہ لام لہ بہ دردا بہ شدار بوو، ٹیتر ریفاعہ دہ یوت
لہ بری بہ شدار نہ بوونم لہ عہ قہ بہ بہ شدار بوونم لہ بہ در قہ رہ بووم کردہ وہ.^(۷)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۶۰۸.

(۲) سیر أعلام النبلاء للذهبي، ج ۱، ص ۳۰۲.

(۳) سیر أعلام النبلاء للذهبي، ج ۱، ص ۳۰۲.

(۴) أسد الغابة، ج ۱، ص ۱۱۱.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۱۴۹.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۴.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۴.

به پیتی چند گیزانه وهیه که هاتووه رافیع له غه زای به دردا به شدار بووه،^(۱) ههروهک له موسته دره کی حاکمدا هاتووه رافیع ده لیت: روژی به در به دواي پیغه مبهری خوادا (ﷺ) ده گه راین و هاوارمان له یه کتر ده کرد ئه ری پیغه مبهری خوا (ﷺ) لای ئیوه نیه؟ هه موان وهستان تا پیغه مبهر (ﷺ) هاو دم به عه لی هات، خه لکه که وتیان: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) زور بو ت گه راین، ئه ویش فهرمووی: ئه بوچه سه ن ژانه سکیکی هه بوو، له بهر ئه و دواکه وتم.^(۲)

به لام ئه م گیزانه وهیه دروست نیه، چونکه له جهنگی به دردا هیشتا حه سه نی کوپی عه لی له دایک نه بوو بوو تا عه لی به ئه بولحه سه ن ناو ببریت، چونکه حه سه نی کوپی عه لی له سالی سییه می کۆچی و له ناوه راستی مانگی ره مه زاندا له دایک بوو، رایه کیش ده لیت: سالتیک پاش ئو حود له دایک بوو، رایه ک ده لیت: به لکو دوو سال پاش ئو حود له دایک بووه.^(۳)

ریفاعه ده لیت: له رافیع باو کم بیست ده یگیزایه وه جبریل (ﷺ) هات بو لای پیغه مبهر (ﷺ) و پیتی فهرموو (به شداربوانی به در له نیوتاندا چون سهر ئه که ن؟)، پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی: (له به فه زلترینی موسلمانان) یان شتیکی له و چه شنه، جبریلیش فهرمووی: (بو فریشته به شداربووه کانی به دریش هه ر وایه).^(۴)

رافیع له غه زای ئو حوددا به شداری کرد و تیایدا شه هید بوو.^(۵)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۳.

(۲) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب رافع بن مالک الزرقی (ﷺ) - فضل التحمید عند العطسة، الرقم ۵۰۵۸، سکت عنه الذهبی فی التلخیص.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۶.

(۴) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - باب فضل الأمة - ذکر البیان بأن أهل بدر هم أفضل الصحابة وخیر هذه الأمة، الرقم ۷۲۲۴؛ المعجم الكبير للطبرانی - باب الرءاء - من اسمه رافع - رافع بن مالک بن العجلان، الرقم ۴۴۵۵.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۳.

۱۲۴۸. رافعی کوری مه‌کیث (رضی الله عنه)

ناوی رافعی کوری مه‌کیثی جوهه‌نیه، برابه‌کی هه‌بو و به ناوی جوندوب^(۱) که ئه‌ویش هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (علیه السلام) بوو و له پیتشتردا له پیتی جیمدا باسماں کردوو.

رافیع کوریک‌کی هه‌بوو به ناوی حارث که ئه‌ویش هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (علیه السلام) بوو.^(۲)

رافیع یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی رضوان، دواتریش له فه‌تحی مه‌ککه‌دا به‌شدار‌ی کرد و ئالایه‌کی جوهه‌نیه‌کانی به‌ده‌سته‌وه بوو، دواتریش پیغه‌مبه‌ری خوا (علیه السلام) بو کۆکردنه‌وه‌ی زه‌کاتی جوهه‌نیه‌کان ئه‌وی راسپارد.^(۳) رافیع ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ر (علیه السلام) ده‌یفه‌رموو: (البر زیادة فی العمر و الصدقة تمنع مיתה السوء)،^(۴) (چاکه‌کاری ته‌مه‌ن درێژ ده‌کات و خیرکردن و به‌خشینیش به‌نده ده‌پارێزێت له مه‌رگی خراپ).

۱۲۴۹. رافعی کوری موعه‌للا (رضی الله عنه)

ناوی رافعی کوری موعه‌للایه، له پشتیوانانه له خه‌زه‌رجیه‌کان، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در و تیایدا به‌ده‌ستی عی‌کریمه‌ی کوری ئه‌بووجه‌هل شه‌هید کرا.^(۵) رافیع برابه‌کیشی هه‌بوو به ناوی هیلال که ئه‌ویش له غه‌زای به‌دردا به‌شدار بوو.^(۶)

^(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۷.

^(۲) أسد الغابة، ج ۱، ص ۴۷۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۵.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (علیه السلام) - حدیث رافع بن مکیث عن النبی (صلی الله علیه و آله)، الرقم ۱۶۳۲۷، ضعفه شعيب الأرناؤوط.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۵.

^(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۶.

۱۲۵۰. رافیع کوری نوعمان (ﷺ)

ناوی رافعی کوری نوعمانی عه‌دویه، له غه‌زای ئو‌حوددا به‌شداری کرد.^(۱)

۱۲۵۱. رافعی مه‌ولا (ﷺ)

ناوی رافیعو مه‌ولای عائیشه‌ی دایکی باوه‌دارانه، رافیع ده‌لێت: کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له مالی عائیشه‌ بوایه من خزمه‌تی عائیشه‌م ده‌کرد و ئه‌وکاتیش هیشتا می‌رمندا‌ئیک بووم.^(۲)

۱۲۵۲. رافعی مه‌ولای غه‌زیه (ﷺ)

ناوی رافیعو مه‌ولای غه‌زیه‌یه، یه‌کێکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حود و تیایدا شه‌هید بوو.^(۳)

۱۲۵۳. رافعی موزه‌نی (ﷺ)

ناوی رافعی کوری عه‌مری کوری هیلالی موزه‌نیه، هه‌م خۆی و هه‌م باوکی و هه‌م عائیذی برایشی هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوون، یه‌کێک بوو له به‌شداربوانی حه‌جی مائئاوایی، تا سه‌رده‌می مو‌عاویه‌ی کوری ئه‌بو‌سوفیان ژیا.^(۴)

رافیع ده‌لێت: له حه‌جی مائئاواییدا له‌گه‌ڵ باوکم بووم، پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) له‌سه‌ر و‌لا‌خه‌که‌ی و‌تاری ده‌دا بۆ خه‌لک.. منیش ده‌ستم له ده‌ستی باوکم به‌ردا و به‌ناو خه‌لکه‌که‌دا چووم تا خۆم گه‌يانده پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و ده‌ستم دا له قاچی و ده‌ستم هینا به قاچیدا، ده‌ستم خسته نێوان قاچی

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۸.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۴۲.

و نہ علہ کھی، وادہ زانم ئیستایہ کہ ہیشتا ہست بہ ساردی قاچی دہ کہم
لہ سہر دہستم.^(۱)

بہم دہر برینہیدا دہر دہ کہوئیت کہ رافیع لہو کاتہدا تہ مہنی گہورہ نہ بووہ،
چونکہ لہ ئاستیکدا بووہ کہ باوکی دہستی گرتووہ، لہ وانہ یہ میتردمندالیک
بوو بیت.

رافیع هاو دہم بہ براکھی لہ بہ صرہ نیشتہ جی بوو و ہر لہوئ
مایہ وہ.^(۲)

۱۲۵۴. ریتہس (ﷺ)

ناوی ربتہ سہو ہاتووہ تہ خزمہت پیغہ مہبری خوا (ﷺ) و پیغہ مہبر (ﷺ)
نامہ یہ کی بؤ نووسیوہ.^(۳)

۱۲۵۵. ربعی کوپی تہ میم (ﷺ)

ناوی ربعی کوپی تہ میمی کوپی یہ عارہ، لہ پشتیوانانہ، لہ غہزای
ئو خوددا بہ شداری کرد، لہ جہنگی یہ مامہدا بہ شداری کرد و تیایدا شہید
بوو.^(۱)

۱۲۵۶. ربعی کوپی رافیع (ﷺ)

ناوی ربعی کوپی رافییی کوپی یہ زیدی بہ لویہ، یہ کیکہ لہ بہ شدار بوانی
غہزای بہدر.^(۵)

^(۱) السنن الكبرى للنسائي - كتاب المناسك - وقت الخطبة يوم النحر، الرقم ۴۰۷۹؛ سنن أبي داود، الرقم ۱۹۵۶ : إنه رأى النبي (ﷺ) بمنى يخطب على بقلعة، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود، الرقم ۱۹۵۶.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۰.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۳.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۴.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۵.

۱۲۵۷. ربی کوری عهمر (ﷺ)

ناوی ربی کوری عهمره، له پشتیوانانه، یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در، له سهرده می خیلافه تی علی کوری ئه بوو طالبیدا له ناو سوپای عه لیدا به شدار ی جهنگی صفینی کرد.^(۱)

۱۲۵۸. رهبابی کچی نوعمان (ﷺ)

ناوی رهبابی کچی نوعمانه، له پشتیوانانه له ئه شهه لیه کان،^(۲) دایکی ناوی موعاذه ی کچی ئه نه سه،^(۳) پووری سه عدی کوری موعاذه، هاوسه ری زوراره ی کوری عه مری ئه وسیه و له و میترده ی کوریک ی بوو به ناوی موعاذه،^(۴) دوا ی مهرگی ئه و میترده ی رهباب شووی کرد به مه عرووری کوری صه خر و کوریک ی لیتی بوو به ناوی به پرائی کوری مه عروور که هاوه لیک ی ناسراوی پیغه مبه ره (ﷺ).^(۵)

ئهم ئافره ته چووه ته خزمه ت پیغه مبه ره (ﷺ) و به یعه تی پنداوه.^(۶)

۱۲۵۹. رهبابی کچی حارثه (ﷺ)

ناوی رهبابی کچی حارثه یه، له پشتیوانانه، دایکی حوزده یفه ی کوری یه مانی گه و ره هاوه لی پیغه مبه ری خوایه (ﷺ)، واته رهباب هاوسه ری یه مان بوو، ئهم هاوه له چووه ته خزمه ت پیغه مبه ره (ﷺ) و به یعه تی پنداوه، رهباب جگه له حوزده یفه چهن د مندالیک ی تری له یه مان هه بوو به ناوه کانی سه عد

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۵.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۹.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۱۵.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۹.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۱۵.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۹.

و صهفوان و مودلج و له یلا.^(۱)

حوزه یفه ده لیت: جاریک دایکم پی و تم: له که یه وه نه چوویت ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ)؟ منیش و تم: ماوه یه که، ئه وه بوو لی م توورپه بوو، منیش و تم: باشه ئیستا ده چم بۆ لای پیغه مبه ر و نویژی له گه ل ده که م به لکو داوای لیخو شبوون بۆ من و تویش بکات، چووم بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) و له دوا یه وه نویژی ئیوارهم کرد، ئینجا که پیغه مبه ر (ﷺ) چوو منیش شوینی که و تم، فهرمووی: ئه وه کتیه؟ و تم: حوزه یفه ی کورپی یه مان، فهرمووی: بۆچی هاتویت؟ منیش بۆم باس کرد دایکم چی پی و تووم و چی روویداوه، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (خوا له تو و دایکیش خۆش بیت).^(۲)

۱۲۶۰. رهباح (ﷺ)

ئهم هاو له زانیاری له باره وه نه هاتوه، هینده نه بیت که ناوی هاتوه و یه کتیک بووه له و هاو له نه ی له شام نیشته جی بووه.^(۳)

۱۲۶۱. رهباحی فهری (ﷺ)

ناوی رهباحه، سه باره ت به ناوی باوکی ههریه که له وه هب و عه مر هاتوه، کونیه که ی ئه بوو هه سسانه، له فه تحی مه که که دا موسلمان بوو، رهباح له بازرگانیدا هاو پیشکی عه بدوره حمانی کورپی عه وف بوو. سائیپی کورپی یه زید ده لیت: له سه رده می خیلافه تی عومه ری کورپی خه تابدا ئیمه له ری حه جدا به ره و مه که که ده چووین و عه بدوره حمانی کورپی عه وفیشمان له گه لدا بوو، عه بدوره حمان که ناری گرت له ریگه که و

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۳۹.

^(۲) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (ﷺ) - ذكر دعاء المصطفى (ﷺ) لحذيفة بن اليمان بالمغفرة، الرقم ۷۱۲۶، صححه شعيب الأرناؤوط.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۳.

به رهباحی وت: ئه‌ی ئه‌بووچه‌سسان که می‌ک گۆرانیمان بۆ بلی، چونکه ره‌باح ده‌نگینکی خوشی هه‌بوو، ئه‌ویش ده‌ستی پێکرد، له‌و کاته‌دا عومه‌ری کورپی خه‌ططاب هات و وتی: ئه‌مه‌ چیه؟ عه‌بدوره‌حمان وتی: کێشه‌یه‌ک نیه‌ ده‌مانه‌وێت ریگه‌که‌مان لێ بپروات، عومه‌ریش وتی: هه‌ر ده‌بلیت ئه‌وا شیعره‌که‌ی ضیراری کورپی خه‌ططاب بلی.^(۱)

له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کی تر‌دا هاتووه‌ کاتیک داوایان له‌ ره‌باح کرد گۆرانی بلیت، وتی: تا لای عومه‌ر مۆله‌تم بۆ وه‌رنه‌گرن نایلیم، ئه‌وانیش چوون و هاتنه‌وه‌ و تیان: مۆله‌تمان بۆ وه‌رگرتوویت، وتی: ناییت، تا خۆی پیم نه‌لێت نایلیم، ئه‌وه‌بوو عومه‌ر خۆی وتی: ئه‌ی ره‌بباح بۆیان بلی تا رێیان لێ بپروا، به‌لام که‌ کاتی پارشیو هات ئیتر ده‌ست هه‌لگره‌.^(۲)

ئه‌بوو نوعه‌یم ده‌لێت: پیم وا نیه‌ هاوه‌ل بیت.^(۳)

۱۳۶۲. ره‌باحی کورپی ره‌بیع (ع)

ناوی ره‌باحی کورپی ره‌بیعه، دواتر له‌ به‌صره‌ نیشته‌جێ بوو.^(۴)

کاتیک پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ حونه‌ینه‌وه‌ ویستی رووه‌و طائف بپروات، خالیدی کرد به‌ پێشپه‌ره‌وی سوپاکه‌ تا پێشتر بپروات،^(۵) له‌ رێدا خالید له‌گه‌ل بێباوه‌راندایه‌نگا و تیایدا ئافره‌تیکیشی کوشت، ره‌باحی کورپی ره‌بیع ده‌لێت: که‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ویدا تیپه‌ر بوو و ئه‌و ئافره‌ته‌ کوژراوه‌ی بینی فهرمووی: نه‌ده‌بوو ئه‌وه‌ بکوژرایه‌، ئینجا به‌ یه‌کیکی فهرموو خۆت بگه‌یه‌نه‌ به‌ خالید و پیتی بلی با ژن و کریگه‌رته‌-کۆیله‌ی ناچار هینراو- نه‌کوژیت.^(۶)

(۱) السنن الکبری للبیه‌قی - کتاب الشهادات - جماع أبواب من تجوز شهادته ومن لا تجوز - باب الرجل لا ينسب نفسه إلى الغناء ولا يؤتى لذلك ولا يأتي عليه وإنما يعرف بأنه يطرب في الحال فيترنم فيها، الرقم ۲۱۰۷۴.

(۲) حدیث هشام بن عمار، الرقم ۱۲۳.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۱.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۳۹.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۵۸.

(۶) سنن ابن ماجه، الرقم ۲۸۴۲، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره، قال الالباني حسن صحيح؛ صحيح

۱۲۶۳. رهباحی مهولای (ﷺ)

ناوی ره بباحه و مهولای ئومموسه له مهی خیزانی پیغه مبهه (ﷺ) بوو و خزمه تکاریکی رهش پیست بوو. رۆژیک پیغه مبهه (ﷺ) هاته ژووره وه و بینی رهباح نوێژ دهکات، کاتیک رهباح دهچوو بۆ سوجه بردن فووی دهکرد تا خۆل و تۆزه کهی ژیر سهری لابه ریت، پیغه مبهه (ﷺ) پیتی فهرموو (یارباح ترب وجهک)،^(۱) (ئهی رهباح نیتوچاوانت بخه ره سه ره خۆله که).

۱۲۶۴. رهباحی مهولای پیغه مبهه (ﷺ)

ناوی رهباحه و خزمه تکاری پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) بوو، عومه ری کوری خه ططاب ده لیت: کاتیک پیغه مبهه (ﷺ) که ناری گرت له ژنهکانی، چووم بۆ لای حه فسه و وتم: پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) له کوینی؟ وتی: له ژووره بچو که که یدایه، منیش چوومه ژووره وه، ده بینم رهباحی خزمه تکاری پیغه مبهه (ﷺ) له وینی و له بهردهرگای ژووره که دانیشتووه، ههردوو قاچی له سه ره قهدی دارخورمایه کی بپاو رووه و خوار شوپ کرد بوویه وه، ئه و دارخورمایه پیغه مبهه (ﷺ) دهچوویه سه ری و داده به زی، منیش وتم: ئه ی رهباح لای پیغه مبهه (ﷺ) مۆله تم بۆ وه بگره، رهباحیش سهیریکی ژووره که ی کرد و دواتر ته ماشای منی کرد و هیچی نه وت، منیش دووباره وتم: ئه ی رهباح لای پیغه مبهه (ﷺ) مۆله تیکم بۆ وه بگره، هه متر رهباح سهیریکی ژووره که ی کرد و ته ماشایه کی منی

ابن حبان - کتاب السیر - باب الخروج وكيفية الجهاد - ذكر الخبر الدال على أن النساء والصبيان من أهل الحرب إذا قاتلوا قوتلوا، الرقم ۴۷۸۹.

^(۱) صحيح ابن حبان - كتاب الصلاة - باب صفة الصلاة - ذكر الأمر أن يقصد المرء في سجوده التراب إذ استعماله يؤدي إلى التواضع لله جل وعلا، الرقم ۱۹۱۷: ضعفه شعيب الأرنؤوط، المستدرک علی الصحیحین - کتاب الإمامة وصلاة الجماعة - وضع الیدین ونصب القدمین فی الصلاة، الرقم ۱۰۰۶، صححه ووافقه الذهبي فی التلخیص.

کرده و هو هیچ نهوت، نه مجار به دهنگی بهرز پیم وت: ئه ی رهباح لای پیغه مبه ر(ﷺ) مؤله تیکم بۆ وه ربگره، چونکه واده زانم پیغه مبه ری خوا(ﷺ) وایزانی بیت من له بهر حه فسه هاتوم، به خوا نه گه ر پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمانم پین کبات بدهم له گه ردنی حه فسه ددهم له گه ردنی، له گه ل قسه کانیشمدا دهنگم بهرز ده کرده وه، ئه ویش ئاماژه یه کی پیدام سه رکه وه منیش چومه ژووره وه بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) بینیم له سه ر حه سیریک راکشابوو، چووم و دانیشتم، ده مبینی حه سیره که به سه ر جه سته یه وه شوینه واری جیهیشتبوو، سه یرم کرد کۆگاکه ی ته نها نزیکه ی مشتی گه نمی تیدابوو له گه ل دارگه لایه ک که بۆ خۆشه به کارده هات و کونه یه ک له ولاره هه لواسرابوو، ئیتر چاوه کانم پیر بوون له فرمیسک، پیغه مبه ری خوا(ﷺ) فه رمووی: ئه ی کورپی خه ططاب بۆچی ده گریته؟ وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) چۆن نه گریم که ده بینم حه سیره که شوینه واری له سه ر جه سته جیهیشتوو وه ئه وهش کۆگاکه ته ده بینم هیچی تیدا نیه، له ولشه وه قه یسه رو کیسرا ده بینم چیان هه یه، تۆش پیغه مبه ر و هه لبرێردراوی خوات و ئه وهش کۆگاکه ته، پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی: (ئه ی کورپی خه ططاب ئایا رازی نیت روژی دواپی بۆ ئیمه بیت و دنیاش بۆ ئه وان بیت؟) وتم: به ئی رازیم.^(۱)

۱۳۶۵. رمباحی مه ولای حارث(ﷺ)

ناوی رهباحه و مه ولای حارثی کورپی مالیکی ئه نصاریه، ئه م هاوه له یه کیکه له به شداربوانی غه زای ئوحد، له جهنگی یه مامه دا به شدارپی کرد و تیایدا شه هید بوو.^(۲)

(۱) صحیح مسلم - کتاب الطلاق - باب فی الإیلاء واعتزال النساء وتخیرهن، الرقم ۱۴۷۹؛ صحیح ابن حبان - کتاب النکاح - باب معاشره الزوجین - ذکر الخبر المدحض قول من زعم أن هذا الخبر تفرد به الزهري، الرقم ۴۱۸۸.

(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۲.

۱۳۶۶. ربيعہی سہ عدی (ﷺ)

ناوی ربيعہیہ و فہرموودہیہ کی لہ پیغہمبہری خواوہ (ﷺ) گپراوہتہوہ کہ فہرموویہ تی خواہ دین شکودار بکہیت بہ ئہبوو جہلی کوری ہیشام یان بہ عومہری کوری خہططاب.^(۱)

۱۳۶۷. ربيعہی کوری حارث (ﷺ)

ناوی ربيعہی کوری حارثی کوری عہبدولموطہلیہ، برازای عہیباسی مامی پیغہمبہری خواہ (ﷺ)،^(۲) واتہ ئاموزای پیغہمبہری خوا (ﷺ) بوو. دایکی ناوی غہزیہی کچی قہیسی فہری بوو.^(۳)

مندالہکانی ربيعہ بریتی بوون لہ (موحہممہد، عہبدولا، عہیباس، حارث، عہبدشہمس، ئہروای گہورہ، ہیند)، ژنہکشی ناوی ئوممولحہکمی کچی زوبہیر بوو، ئہم مندالانہی لہم ژنہی بوون، ژنیکی تریشی ئوم وہلہد بوو کہ ئہروای بچووک و عہبدولموطہلیبی لئی ہہبوو.^(۴)

ربيعہ مندالیکی تری ہہبوو بہ ناوی ئادہم کہ لہ جہنگیکدا کوژرا، کاتیک ئادہم لہبہر دہرگا گاکوٹکیتی دہکرد بہ بہردیک لیتاندا و کوشتیان، بہلام پیغہمبہر (ﷺ) لہ روژی فہتحی مہککدا ہہموو خوینیکی سہردہمی نہفامی ہہلوہشاندهوہو فہرمووی: پینش ہہموویان ئہم خوینہ ہہلوہشاوہتہوہ،^(۵) وہک لہ فہرموودہی صہحیحدا ہاتووہ پیغہمبہر (ﷺ) فہرمووی: (ألاکل شيء من أمر الجاهلية تحت قدي موضوع، ودماء الجاهلية موضوعة، وإن أول دم أضع من دمائنا دم ابن

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۰.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۴۷.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۴۷.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۴۷.

ربيعه بن الحارث)،^(۱) (بزانن هه رچی باریکی سهردهمی نه فامی هه یه دهیخه مه ژیر پیکانم، خوینی سهردهمی نه فامیش نه ماوه، یه کهم خوینیشمان که له کاری دهخه مه خوینی کورپه که ی ره بیعه ی کورپی حارثه).
له سهردهمی نه فامیدا ره بیعه هاو بهشی کاری بازرگانی عوثماني کورپی عه ففان بوو.^(۲)

کاتیک بیباوه پان ده رچوون بۆ جهنگی به در، ره بیعه هیشتا موسلمان نه بوو بوو، به لام به شداری جهنگه که نه بوو چونکه له شام بوو.^(۳)
ره بیعه له ده وروبهری جهنگی خهنده قدا هاو ده م به عه بیاس و نه وفه ل موسلمان بوو و نه گه پایه وه بۆ مه ککه، دواتر له فته حی مه ککه دا به شداری کرد، دواتریش له جهنگی طائف و حونه نیشدا به شداری کردو له وانه بوو که له دهوری پیغه مبه ر(ﷺ) مایه وه، دواتر ره بیعه له مه دینه خانویه کی بنیاد ناو له وئ مایه وه.^(۴)

جاریک ره بیعه هاو ده م به عه بیاسی مامی پیکه وه قسه یان ده کرد، وتیان: خۆزگه ئهم دوو کورپی خۆمان ده نارد، واته (عه بدولای کورپی عه بیاس و عه بدولموطه لیبی کورپی ره بیعه) بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) تا سه رپه رشتی کۆکردنه وه ی ئه و زه کاته ی بسپار دایه به وان، ئیتر خه لکی چی ده سته که وتایه ئه وانیش ده ستیان ده که وت و خه لکی چی بیه خشیایه ئه وانیش ده یان به خشی له و کاته دا عه لی کورپی ئه بوو طالب هات و ئه وانیش مه سه له که یان بۆ باس کرد، عه لی وتی: شتی وا مه که ن چونکه سویند به خوا پیغه مبه ر(ﷺ) ئه وه ناکات، به لام ره بیعه که ناری گرت لیتی و پیتی وت: به خوا له حه سوودیه ته وه یه وا ده لیت، تۆ بوویت به زاوای پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ئیمه حه سوودیمان پی نه بر دیت، عه لی وتی: ده ی بیاننیرن، ئینجا

(۱) صحیح مسلم - کتاب الحج - باب حجة النبي(ﷺ)، الرقم ۱۲۱۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۰.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۴۷.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۴۷.

عهلی راکشا، ئه وه بوو ئه و دوانه چوون، دواى ئه وه ی پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی نیوه پوی کرد عه بباس و هاوړیکه ی چوون بو ژووره که ی، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (ئه وه ی له ناختاندایه ده ربېرن)، ئه وکات پیغه مبه ر (ﷺ) له مالی زهینه بی کچی جه حش بوو، عه بدولموطه لیب ده لیت: هه ریه که مان چاوه پړی بووین ئه وی ترمان قسه بکات، دواچار یه کیکمان قسه ی کرد و وتی: ئه ی پیغه مبه ر ی خوا (ﷺ) تو چاکترین و خزم دۆستترین که سیت، بیستوومانه هاوسه رگیریت کردووه، جا هاتوین تا هه ندی له کوکړدنه وه ی زه کات بسپیږیته ده ستمان، ئیتر ئیمه ش وهک ئه و خه لکه ماف و ئه رکه کان به جی ده گه یه نین، پیغه مبه ر (ﷺ) ماوه یه کی زور بیده نگ بوو و له ولاشه وه زهینه بی خیزانی به ئاماژه ی چاو پیی ده وتین هیچی پی مه لینه وه، دواتر پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (إن الصدقة لا تنبي لآل محمد إنما هي اوساخ الناس)،^(۱) (زه کات بو بنه ماله ی موحه ممه د رهوا نیه، به لکو زه کات پاشماوه ی چلکی دهستی خه لکه).

پیغه مبه ر (ﷺ) له ده سته که وته کانی خه یبه ر بو هه ر سالنک سه د کوّل خورمای بو ره بیعه بریه وه.

ره بیعه له سه رده م خیلافه تی عومه ری کوړی خه ططابدا وه فاتی کرد.^(۲)

۱۳۶۸. ره بیعه ی کوړی حارثی کوړی نه وفه ل (ﷺ)

ناوی ره بیعه ی کوړی حارثی کوړی نه وفه له، دانیشتووی مه دینه بوو،^(۳) فرمووده یه کی له پیغه مبه ر ی خواوه (ﷺ) گيړاوه ته وه ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (هه رکامتان رکوعی برد با بلیت اللهم لک رکعت و بک امت ولک اسلمت وانت ربی خشع سمعی وبصري ولحمی ودمی).^(۴)

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الزکاة - باب ترک استعمال آل النبی علی الصدقة، الرقم ۱۰۷۲.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۱.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۲.

^(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۴۲۳.

۱۲۶۹. رمبیهی کوری رواء (ﷺ)

ناوی ره بیهی کوری روائی عهنبه سیه، هاتو ته خزمهت پیغه مبه (ﷺ)^(۱)، کاتیک هاته خزمهت پیغه مبه (ﷺ) بینی نانی ئتواره ده خوات، پیغه مبه (ﷺ) بانگی کرد تا نانی له گهل بخوات، ئه ویش هات و نانی خوارد، پیغه مبه (ﷺ) پیی فهرموو (ئایا شایه تی ده دهیت هیچ په رستراوی نیه جگه له خوا و موحه ممه دیش بهنده و نیردراوی خوایه؟)، ره بیهش وتی: أشهد أن لا اله الا الله وأن محمدا عبده ورسوله، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: ئه مهت به دلی خووت وت: یان له ترسه وه بوو؟ ره بیهش وتی: به خوا سه بارهت به وهی به حزی خووم بیت ئه وه له دهست تودا نیه، سه بارهت به وهش له ترسه وه بیت ئه وه من له ولاتیکم که سوپا و سوارهت هه رگیز ناگاته ئه وی، به لام من ترسینرام بویه ترسام، پیم وترا بروا بهینه بویه بروام هیتا، ئیتر ماوهیه که ره بیهش له مه دینه مایه وه ده هات بق لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و سهردانی ده کرد، دوا جار هات و مالتاواپی کرد له پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، له ریتی گه رانه وه شیدا کوچی دواپی کرد.^(۲)

۱۲۷۰. رمبیهی کوری روفه یع (ﷺ)

ناوی ره بیهی کوری روفه یعی سوله میه، پیی ده وترا ئینودوغنه، دوغنهش ناوی دایکی بوو، یه کیکه له به شداربوانی غه زای حونه یین.^(۳)

۱۲۷۱. رمبیهی کوری روقه یع (ﷺ)

ناوی ره بیهی کوری روقه یعی ته میمی عهنبه ری، وهک وهفد هاتو ته خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ).^(۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۶.

(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب الرء - من اسمه ربيعة - ربيعة بن رواء العنسي، الرقم ۴۶۰۲.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۵۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۵.

کاتی وهفدی ته میم هاتن بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) ئه‌قره‌عیش له‌گهل وهفده‌که‌دا بوو، که گه‌یشتنه مه‌دینه ئه‌قره‌ع هاواری ده‌کرد ئه‌ی موحه‌ممه‌د وه‌سف و سه‌نام جوانه و سه‌رکۆنه‌و له‌دژ خویندنیشم زۆر خراپه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (ذلکم الله سبحانه)، له‌ گێرانه‌وه‌ی تردها هاتوو که هه‌موو وهفده‌که‌ پیکه‌وه هاواریان ده‌کرد و ئه‌وه‌یان ده‌وت، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) هاته‌ ده‌ره‌وه بۆ لایان و فهرمووی: (ذلکم الله فما تریدون). ئه‌وانیش وتیان: ئیمه‌ خه‌لکیکن له‌ به‌نو ته‌میم به‌ شاعیرو وتاریژمانه‌وه هاتوین تا له‌ به‌رامبه‌رت شیعر بڵیین و فه‌خر بنوینین، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (ما بالشعر بعثنا ولا بالفخار أمرنا ولكن هاتوا)، (ئیمه به‌ شیعر نه‌نێرداوین و فه‌رمانمان پێ نه‌کراوه فه‌خر بکه‌ین به‌لام ئاده‌ی)، ئه‌قره‌عیش به‌ یه‌کیک له‌ گه‌نجه‌کانی وت: فلانه‌ که‌س هه‌سته و باسی فه‌زلی خۆت و هۆزه‌که‌ت بکه، ئه‌ویش وتاریکی دا و وتی: سوپاس بۆ خواجه‌ک که ئیمه‌ی کردۆته‌ چاکترین دروستکراوی و سامانی پێ به‌خشیوین تا چیمان بویت پێی بکه‌ین، جا ئیمه‌ چاکترین که‌سانی سه‌رزه‌وین، له‌ هه‌موان زۆرترین و زیاترین چه‌کیشمان هه‌یه، هه‌رکه‌س نکولی ئه‌و قسه‌مان ده‌کات با هه‌ستیت و قسه‌یه‌کی باشتەر له‌وه‌ی ئیمه‌و کاریکی باشتەر له‌ کاری ئیمه‌ نیشان بدات، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) به‌ ثابیتی کوپی قه‌یسی ئه‌نصاری فهرموو وتاریژی فهرموو: هه‌سته‌و وه‌لامی بده‌ره‌وه، ئه‌ویش هه‌ستاو له‌ وه‌لامیدا وتی: سوپاس بۆ خوا، سوپاسی ده‌که‌م و پشتی پێ ده‌به‌ستم و بروام پێی هه‌یه و پشتم به‌و به‌ستوووه‌و شایه‌تی ده‌ده‌م هیچ په‌رستراوی نه‌یه جگه‌ له‌ خوای تاک وته‌نهای بێ هاوهل، شایه‌تی ده‌ده‌م موحه‌ممه‌د به‌نده‌و نێردراوی خواجه، کۆچه‌رانی ئامۆزای خۆی بانگ کرد که چاکترین و دیارترینی که‌سان بوون و ئه‌وانیش چوون به‌ده‌م داواکه‌یه‌وه، سوپاس بۆ خوا که ئیمه‌شی کرده‌ پشتیوان و وه‌زیرانی پیغه مبه‌ره‌که‌ی و مایه‌ی شکۆمه‌ندی

بقی ٹایینہ کھی، ئیمہ له گهل خه لک دهجه نگین تا کاتی شایه تی دهن هیج. پهرستراوی نیه جگه له خوا، ههرکس شهوهی وت: گیان و مالی لیمان حه رام ده بیت، ههرکس سیش وانه کات له گه لی دهجه نگین و له به رخوا لامان سووک و بی بایه خ ده بیت، ئه مه ده لیم و داوای لیخوشبوون لای خوا ده که م بقی هه موو باوه پداران چ پیاوان و چ ئافره تانیان... ئه قره ع هه ستاو وتی: ئه ی خزیمه نازانم بقی وایه، وتاریبیژیان له ئیمه به هیتر و شاعیریان له ئیمه چاکتره، دواتر نزیك بوویه وه له پیغه مبه ر(ﷺ) و شایه تومانی هینا، پیغه مبه ریش(ﷺ) فهرمووی: (لا یضرك ما کان قبل هذا)، (چی پیش ئه مه روویداوه زیانت پی ناگه یه نیت). ئه م ئایه تهش له سه ر به نی ته میم دابه زی (إن الذین ینادونک من وراء الحجرات اکثرهم لا یعقلون)،^(۱) دواتر هه موویان موسلمان بون و ماوه یه که له مه دینه مانه وه تا فتری قورئان و ئایین بین، دواتر که ویستیان بگه پینه وه پیغه مبه ر(ﷺ) جلو به رگ و به خششی پی به خشین.^(۲)

۱۲۷۲. ربیعیهی کوری زورعه (ﷺ)

ناوی ره بیعهی کوری زورعه یه، له فه تی میصردا به شداری کرد.^(۳)

۱۲۷۳. ربیعیهی کوری سه که ن(ﷺ)

ناوی ره بیعهی کوری سه که نه و کونیه که ی ئه بووروه یه یه، ئه م هاوه له ده لیت: کاتیک پیغه مبه ر(ﷺ) برایه تی خسته نیوان کوچه ران و پشتیوانانه وه، من ته نها مامه وه تا ئه و کاته ی کابرایه کی حه به شی هات و پیغه مبه ر(ﷺ) من و ئه وی کرد به برای یه کتر و فهرمووی: (تو برای ئه ویت و ئه ویش برای تویه).^(۴)

(۱) الحجرات: ۴.

(۲) أسد الغابة، ج ۱، ص ۱۶۶-۱۶۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۶.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۷.

ره بیعه ده لیت: پیغمبر (ﷺ) ئالایه کی دایه دهستم و ئالاکهش سپی بوو، پیغمبر (ﷺ) فهرمووی: (ئهی ئه بووروه یحه برۆ بۆ ناو هۆزه کهت و له ناویاندا بانگهواز بکه ههر کهس بجیته ژیر ئالای ئه بوو روه یحه وه ئه وه پارێزراوه)، منیش چووم و وامکرد.^(۱)
 ئه م هاوه له دواتر چو له فهلهستین نیشته جی بوو.^(۲)

۱۲۷۴. رمبیعهی کوری عامر (ﷺ)

ناوی ره بیعهی کوری عامری ئه زدییه، دواتر چو له فهلهستین نیشته جی بوو و له وی مایه وه، فهرمووده یه کی له پیغمبر (ﷺ) خواوه (ﷺ) گێراوه ته وه.^(۳)

۱۲۷۵. رمبیعهی کوری عه بباد (ﷺ)

ناوی ره بیعهی کوری عه بیادی دو ئلیه، سه ره تا بیباوه پ بوو و دواتر موسلمان بوو.^(۴)

ره بیعه به سه ره هاتی روژانی نار هه تی و سه ختی پیغمبر (ﷺ) له مه که که دا ده گێر یته وه ده لیت: له مه که که کاتیک پیغمبر (ﷺ) بانگه وازی ده کرد، من که نجی بووم له گه ل باو کم بووم، بینیم پیغمبر (ﷺ) بانگه وازی ده کرد و که سیکیش له دوایه وه ده یوت ئه م کابرایه بانگتان ده کات تا واز له ئایینی باو با پیرانتان به یتن و واز له لات و عوززا به یتن، منیش وتم: باو که ئه و کابرای دوا وه کێیه؟ وتی: ئه وه ئه بووله هه بی مامیه تی.^(۵)

(۱) الکئی و الأسماء للدولابی، الرقم ۱۸۷.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۵۳.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۸.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۹.

(۵) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث ربیعه بن عباد الدیلی (ﷺ)، الرقم ۱۶۲۷۱، ضعفه شعیب الأرنؤوط بهذا السند، الآحاد و المثانی لابن أبي عاصم، الرقم ۸۷۷.

رهبيعه ده‌لئت: جاريك له بازاړې عوكاڅ پټغه مبه‌رم (ﷺ) بينی و له دوايه وه
 نه‌بووله‌هه‌بیش ده‌گه‌ړا و ده‌یوت ئه‌ی خه‌لکینه ئه‌م کا‌برایه له‌خسته‌براوه جا
 ئیوه‌ش له خواوه‌نده‌کانی باو‌با‌پیرانتان له‌خسته نه‌بات، پټغه مبه‌ریش (ﷺ) له
 ده‌ست نه‌بووله‌هه‌ب هه‌لده‌هات که‌چی ئه‌و هر به دوايدا ده‌چوو، ئیمه‌ش
 هیتشتا می‌رمن‌دالیک بووین و به دواياندا ده‌چووین.^(۱)

رهبيعه دواى وه‌فاتی پټغه مبه‌ر (ﷺ) ژیا و ته‌مه‌نیکى زوری کرد تا له
 سه‌رده‌می وه‌لیددا کوچی دوايى کرد.^(۲)

۱۲۷۱. رهبیعه‌ی کورې عه‌مر (ﷺ)

ناوی ره‌بیعه‌ی کورې عه‌مری کورې عومه‌یره، برایه‌کی هه‌یه به‌ ناوی
 حه‌بی، ده‌وتریت ئایه‌تی (وإن تبتم فلکم زؤس أموالکم...) سه‌باره‌ت به‌م هاوه‌له‌و
 یارانی دابه‌زیوه.^(۳)

۱۲۷۲. رهبیعه‌ی کورې عه‌یدان (ﷺ)

ناوی ره‌بیعه‌ی کورې عه‌یدانه، هاوه‌لی پټغه مبه‌ر (ﷺ) بوو، جاريك له‌گه‌ل
 هاوه‌لنکی تر به‌ ناوی ئیمروئولقه‌یس کورې عابس کیشه‌یه‌کیان هه‌بوو
 بردیانه خزمه‌ت پټغه مبه‌ر (ﷺ) و ئه‌ویش کیشه‌که‌ی چاره‌سه‌ر کرد بۆیان.^(۴)

۱۲۷۸. رهبیعه‌ی کورې عوتمان (ﷺ)

ناوی ره‌بیعه‌ی کورې عوتمانی کورې ره‌بیعه‌ی ته‌میمه، ره‌بیعه ده‌لئت:
 له‌ مزگه‌وتی خه‌یف له‌ مینا پټغه مبه‌ر (ﷺ) به‌رنویژى بۆ کردین، جا له‌

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث ربیعة بن عباد الدیلی (ﷺ)، الرقم ۱۶۲۶۶، صححه
 شعيب الأرنؤوط.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۹.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۰.

^(۴) المنتقى لابن الجارود، الرقم ۹۷۷.

پیغہ مبهری خوام (ﷺ) بیست دہیفہ رموو: (خوا ناگاداری تہو کہ سہ بیت کہ پھیامی منی بیست و ویریگرت بیگہ یہ نیت بہ وہی نہ بیستوہ) (۱)

۱۲۷۹. ربیعہی کوری فہضل (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوری فہضلی کوری حبیبہ، لہ پشتیوانانہ، یہ کیکہ لہ بہ شداربوانی غہ زای ثوحودو تیایدا شہید بوو. (۲)

۱۲۸۰. ربیعہی کوری فیراس (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوری فیراسہ، دہوتریت بہ لکو ربیعہی فارسہ، فہرموودہیہ کی لہ پیغہ مبهری خواوہ (ﷺ) گپراوہ تہوہ، (۳) دواتر لہ میصر نیستہ جی بوو. (۴)

۱۲۸۱. ربیعہی کوری قہیسی (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوری قہیسی عدوانیہ، لہ سہ ردمی خیلافہ تی علیدا لہ ناو سوپای علیدا لہ جہنگی صفیندا بہ شداری کرد. (۵)

۱۲۸۲. ربیعہی کوری کہعب (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوری کہعبی کوری مالیکہ، یہ کیک بوو لہ هاوہ لانی صوففہ. (۶)

ربیعہ دہ لیت: جار ہہ بوو لای پیغہ مبهر (ﷺ) شہو دہامہوہ، ئینجا ناوی دہستونیزم بؤ دہ برد و خزمہ تم دہ کرد، پیغہ مبهر (ﷺ) پنی فہرمووم (چیت

(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۴۴۸.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۵۷.

(۳) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۴۴۶.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۴.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۴.

دهوی داوای بکه)، منیش وتم: داوام لیت ئه وهیه له بههشتیشدا هاو ده مت بم، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: (بۆ داوایه کی تر ناکه یت)، منیش وتم: هر ئه و داوایه م هیه، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: (فأعني على نفسك بكثرة السجود)،^(۱) (دهی بۆ داواکه ت به زۆر سوجه بردن هاوکاریم بکه).

له گیرانه وهیه کی تر دا که عب به وردتر مه سه له که باس ده کات و ده لیت: من خزمه تی پیغه مبه ری خوام(ﷺ) ده کرد و به رۆژ له خزمه تیدا ده بوم تا نوێژی عیشای ده کرد، دوا ی ئه وه له بهر ده رگای مالی داده نیشتم تا ده چوو یه وه ماله وه، ده موت خۆزگه جاریک پیغه مبه ر(ﷺ) پیوستیه کی هه بوایه و بۆم بکر دایه، به رده وام ده مبیست پیغه مبه ر(ﷺ) ده یفه رموو: (سبحان الله، سبحان الله، سبحان الله و بحمده)، هینده ئه وه ی ده فهرمو و تا منیش ماندوو ده بووم و ده گه رامه وه، یان خه و زۆری ده هینا بۆ چاوه کانم و راده کشام، جاریک که بینی من هینده له خزمه تیدام فهرمووی: (ئهری ره بیعه چیت ده ویت لیم داوا بکه تا پیت بیه خشم)، منیش وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) با بیریکی لی بکه مه وه و دواتر وه لامت ده ده مه وه چیم ده ویت، ئینجا لای خۆمه وه بیرم لیکرده وه وتم: ئه م دنیا یه زوو کوتایی دیت و ده بریته وه و له م دنیا یه شدا هینده هیه به شم بکات، بۆیه داواکاریه که م له پیغه مبه ر(ﷺ) بۆ رۆژی دوا یی تایبته ده که م، چوومه وه خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و ئه ویش فهرمووی: (ئه ی ره بیعه چیت کرد؟) وتم: به لی ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) داوات لیده که م لای پهروه ر دگارت شه فاعه تم بۆ بکه یت تا له دۆزه خ بمپاریزیت، ئه ویش فهرمووی: (ئه ی ره بیعه کئ فهرمانی پیکردیت ئه و داوایه بکه یت؟) وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) سویند به وه ی تۆی به حه ق ناردوو که س فهرمانی ئه وه ی پی نه کردم، به لام کاتیک تۆ فهرمووت چیت ده ویت لیم داوا

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الصلاة - باب فضل السجود والحث علیه، الرقم ۴۸۹؛ سنن النسائي - کتاب التطبيق - باب فضل السجود، الرقم ۱۱۲۷؛ سنن النسائي - کتاب التطبيق - باب فضل السجود، الرقم ۱۳۲۰.

بكه و زانيم تۆ لای خوا چ پایه يه كت هه يه و بیرم له باری خۆم كرده وه و زانيم دنيا كاتيه و ده بریته وه و له م دنيا يه دا به شی پتو يست رۆزيم پى دراوه، وتم: داواى رۆژى دواى له پتغه مبه ر(ﷺ) ده كه م، پتغه مبه ر(ﷺ) ماوه يه كى زۆر بیده نگ بوو، دواتر فهرمووى: (إني فاعل فأعني على نفسك بكثرة السجود)،^(۱) (من) ئه وه ده كه م، ده ی تۆيش به سوجه ی زۆر بردن يارمه تيم بده بۆ داوا كه ت). ره بيه ده لیت: جار جاره كه شه وان لای پتغه مبه ر(ﷺ) ده مامه وه و ئاوى ده ستنۆيژم بۆ ده برد، ده يفه رموو: (سبحان ربى وبحمده سبحان ربى وبحمده الهوى) پاشان ده يفه رموو: (سبحان رب العالمين سبحان رب العالمين الهوى).^(۲)

ره بيه ده لیت: من خزمه تى پتغه مبه رى خوا م(ﷺ) ده كرد، رۆژنيك پتغه مبه رى خوا(ﷺ) پتى فهرمووم ئه ی ره بيه ئه رى ژن ناهيتيت؟ منيش وتم: ئه ی پتغه مبه رى خوا(ﷺ) نا به خوا نامه ویت ژن به يتم، من هيجم نيه تا ژنى پى به يتم، حه زيش ناكه م كه س سه رقالم بكات تا دوورم بخاته وه له تۆ، پتغه مبه ريش(ﷺ) وازى لى هينام، دواى ماوه يه كى تر فهرمووى: ئه ی ره بيه ئه رى ژن ناهيتيت؟ منيش وتم: نا به خوا نامه ویت ژن به يتم، من هيجم نيه تا ژنى پى به يتم، حه زيش ناكه م كه س سه رقالم بكات تا دوورم بخاته وه له تۆ، هه مدی پتغه مبه رى خوا(ﷺ) وازى لى هينام، منيش دواتر كه وتمه به خۆداچوونه وه و وتم: به خوا ئه ی پتغه مبه رى خوا(ﷺ) تۆ له خۆم زانائريت چى بۆ دنيا و قيامه تم باشه، ئينجا له ده روونى خۆمدا ده موت ئه گه ر پتغه مبه رى خوا(ﷺ) ئه م جاره پرسيارم لى بكات ده ليم به لى، ئه وه بوو بۆ جارى ستيم پتغه مبه ر(ﷺ) فهرمووى: ئه ی ره بيه ئايا ژن ناهيتيت؟ وتم: با ئه ی پتغه مبه رى خوا(ﷺ)، چۆنت پى خوشه وا فهرمانم پى بكه، ئه ویش فهرمووى: (برۆ بۆ لای فلانه دهسته ی پشتيوانان و پتيان بلئ

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدنين(ﷺ) أجمعين - حديث ربيعة بن كعب الأسلمي(ﷺ)، الرقم ۱۶۸۴۶، حسنه شعيب الأرناؤوط.

^(۲) صحيح ابن حبان - كتاب الصلاة - فصل في قيام الليل - ذكر ما يقول المرء إذا تعار من الليل يريد التهجد، الرقم ۲۵۹۴، صححه شعيب الأرناؤوط.

پڻغه مبهـر (ﷺ) سه لامتان لي دهڪات و فهرمانتان پڻ دهڪات فلانه ئافرهت ماره بڪهن له رهبيعه، منيش چووم و نهوهم پڻ وتن، نهوانيش وتيان: مهرجهبا له پڻغه مبهـر (ﷺ) و نيردراوهكeshي، بهخوا دهبيت نيردراوهكهـي پڻغه مبهـر (ﷺ) به داواكهيهوه بگهـرپتهوه، ريزيكي زوريان لي گرتم و ئافرهتهكeshيان لي ماره كردم و نهـرمي و سوزيكي زوريان لهگهل نواندم، داواي هيچ بهلگهيهكeshيان لي نهـكردم، منيش به دلتهنگيهوه گهـرامهوه، پڻغه مبهـر (ﷺ) فهرمووي: نهوه چيته؟ وتم: نهـي پڻغه مبهـري خوا (ﷺ) چووم بو لاي خهـلڪانيكي زور بهـريز و بهـخشندهو ئافرهتهكeshيان لي ماره كردم و ريزيان لي گرتم و نهـرميان لهگهل نواندم و داواي هيچ بهلگهيهكeshيان لي نهـكردم، نهـي مارهـيي له كوي بهـنتم؟ پڻغه مبهـريش (ﷺ) به بورهـيدهـي فهرموو نهـي بورهـيده هيندي زيري بو كوكهـنهوه، پاشان وتم: نهـي ناني شايبهكه له كوي بينم؟ پڻغه مبهـر (ﷺ) فهرمووي: نهـي بورهـيده مهرپكيشي بو ئاماده بڪهن، نهوهـبوو بهـرانيكي قهـلهـويان بو هينام، پڻغه مبهـر (ﷺ) فهرمووي: برّو بو لاي عائيشهـو پڻي بلئ (سهـيريكي سهـتل-نهوهـي خواردني تيدا ههـلدهـگيرا - بكهـو بينيره) منيش چووم بو لاي عائيشهـو پڻم وت، نهـويش پڻي دام، نزيكهـي سي مشتـيك گهـنمي تيدا بوو، عائيشهـو وتي: بهـخوا نهوه ههـموو خواردني ناو مالمان بوو، منيش بردمه خزمهـت پڻغه مبهـر (ﷺ)، نهـويش فهرمووي: (نهـوانه بهـره بويان - بو مال خهـزووراني - و بلئ بهـمه ناني ئاماده بڪهن)، منيش نهوهـو بهـرانهكهـم برد، نهـوانيش خواردنهكeshيان وهـرگرت و وتيان: ئيوه بهـرانهكه لاي خوتان بيت، ئينجا خهـلڪي له نهـسلهـميهـكان هاتن و بهـرانهكهـيان سهـربري و ئامادهـيان كرد و لييان نا، ئيتـر نان و گوشت ئامادهـ بوو و منيش خوانهكهـم دهـست پيـكرد و پڻغه مبهـري خواشم (ﷺ) بانگهـيشت كرد، پاشان پڻغه مبهـر (ﷺ) زهـويهـكي پيـدام و زهـويهـكيشي دا به نهـبووبهـكر، روژان هات و روژان چوو تا روژيـك لهـسهـر بنه دارخورمايهـك لهگهل نهـبووبهـكر كيشهـ

کهوته نیوانمانه وه، من وتم: هی منه و ئه ویش وتی: هی منه، ئیتر قسه و بۆله یه ک کهوته نیوانمانه وه تا ئه وه ی ئه بووبه کر قسه یه کی ناخۆشی پی وتم: و خۆیشی خیرا له قسه که ی په شیمان بوو، ئه بووبه کر وتی: ئه ی ره بیعه ئه و قسه یه م پی بلیره وه تا ببیته تۆله، منیش وتم: شتی وا ناکه م، ئه بووبه کر وتی: به خوا یان پیم ده لیته وه یان لای پیغه مبه ر (ﷺ) سکالات لی ده که م، منیش وتم: هه رگیز پیت نالیمه وه، ئه بووبه کر چوو بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) و منیش به دوایدا چووم، خه لکی له ئه سله م هاتن و وتیان: ره حمه تی خوا له ئه بووبه کر له سه ر چی تۆی هیناوه بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) له کاتیکدا ئه و وای پی وتوویت؟ منیش وتم: ده زانن ئه وه کینه؟ ئه وه ئه بووبه کری صدیق، ئه وه دووم که سه له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) - که له قورئاندا باس کراوه - ئه وه ریش سی موسلمانانه، وریا بن لا نه کاته وه و وا بزانی ت ئیوه هاتون بۆ پشتیوانی من، به وه توورپه ده بیت و ده چیته لای پیغه مبه ر (ﷺ) و ئه ویش بۆ پشتیوانی ئه بووبه کر توورپه ده بیت و خوای گه وره ش له بهر توورپه یی ئه و دوانه توورپه ده بیت و ره بیعه ش مالویران ده بیت، ئه وانیش وتیان: ئه ی ئه لیت چی بکه ین؟ وتم: بگه رینه وه، ئینجا ئه بووبه کر چوو بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) و مه سه له که ی بۆ باسکرد، منیش به ته نیا چوومه خزمه تیان، پیغه مبه ر (ﷺ) سه ری بهرز کرده وه به رووی مندا و فره مووی: (ئه ی ره بیعه تۆ و صدیق چ کیشه یه کتان هیه؟) وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مه سه له که ئاوه ها و ئاوا بوو، دواتر قسه یه کی پی وتم: که خۆیشی پی ناخۆش بوو و ده لیت: ده بیت پیم بلیته وه تا ببیته تۆله، منیش رازی نه بوم، پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی: (به لئی پی مه لیره وه، به لکو بلی خوا لیت خۆش بیت ئه ی ئه بووبه کر)، منیش ئاوام وت، ئه بووبه کریش به گریان وه شویننه که ی جیهیشت.^(۱)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدنیین (ﷺ) أجمعین - حدیث ربيعة بن كعب الأسلمي (ﷺ)، الرقم ۸۶۷۵، قال شعيب الأرنؤوط إسناده ضعيف جدا.

رہبیعہ بہرہوام لہ گہل پیغہمبہر (ﷺ) بوو، لہ سہ فہرو غہزاکانیدا، لہ مانہوہی ناو مہدینہ و چوونہ دہرہوہکانیدا هاودہمی پیغہمبہری خواہی (ﷺ) دہکرد،^(۱) تا ئہ و کاتہی پیغہمبہر (ﷺ) وہفاتی کرد، ئیتر رہبیعہ مہدینہی جیہتشت و چوویہ ناوچہی ئہسلم و لہوئی مایہوہ تا سہرہمی رووداوی الحرہ،^(۲) لہ و ماوہدا نامہبہری مہدینہی لہ ئہستودا بوو،^(۳) لہ مانگی ذیلحیججہی سالی شہست و سنی کۆچیدا وہفاتی کرد.^(۴)

۱۲۸۳. ربیعہی کوری لوہبیعہ (ﷺ)

ناوی رہبیعہی کوری لوہبیعہی، وەک وہفد ہاتہ خزمەت پیغہمبہر (ﷺ)، رہبیعہ دہلّیت: ہاتمہ خزمەت پیغہمبہر (ﷺ) و زہکاتی مال و سامانہکەمم ہینا و خستمہ خزمەتی، پاشان پیغہمبہر (ﷺ) نامہیہکی بو نووسیم کہ تیایدا نووسرابوو: بسم الله الرحمن الرحيم، لریعة بن لہیعة).^(۵)

بہ لام ئہ گہر تییینی بکہین پیغہمبہر (ﷺ) لہ نامہکانیدا پاش ناوہینانی خوا بہ ناوی خۆیہوہ دہستی پیکردووہ، واتہ لہ موحممہدی کوری عہدولّا، یان لہ موحممہدی پیغہمبہری خواوہ (ﷺ) بو فلانہکەس، بۆیہ جیا لہ لاوازی سہنہدہکە، نہ گونجاوی دہقہکەشی دووبارہ لاوازی فہرموودہکە نیشان دہدات.

۱۲۸۴. ربیعہی کوری ئہبی خہرشہ (ﷺ)

ناوی رہبیعہی کوری ئہبی خہرشہی کوری عہمری قورہیشی عامریہ، لہ فہتھی مہککەدا موسلمان بوو، لہ جہنگی یہمامہدا بەشداری کرد و تیایدا شہید بوو.^(۶)

(۱) أسد الغابۃ، ج ۲، ص ۲۵۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۴.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۳۱۳.

(۵) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۴۴۲.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۳.

۱۲۸۵. ربیعہی کوپی دراج (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوپی دراجی کوپی عہنبہ سی قورہیشی جومہ حیہ، سہرہ تا بیتاوپر بوو و لہ جہنگی بہ دردا بہ بیتاوپری بہ شداری کرد و بہ دیل گیرا، دواتر ئازاد کرا، ہر بہ بیتاوپری مایہ وہ تا فہ تحی مہ ککہ، پاش فہ تحی مہ ککہ موسلمان بوو و تا سہ ردمی خیلافہ تی عومہ ری کوپی خہ ططاب ژیا.^(۱)

۱۲۸۶. ربیعہی کوپی ٹہبی صہلت (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوپی ٹہبی صہلتہ، دواتر لہ بہ صرہ نیشتہ جی بوو و لہ وی خانوویہ کی بنیادنا.^(۲)

۱۲۸۷. ربیعہی کوپی ٹہ کتہم (ﷺ)

ناوی ربیعہی کوپی ٹہ کتہمی ٹہ سہ دیہ، یہ کیکہ لہ بہ شداریوانی غہ زای بہ در،^(۳) دواتریش لہ ہہ موو غہ زاکانی تردا بہ شداری کرد،^(۴) لہ غہ زای خہ بہ ریشدا بہ شدار بوو و تیایدا شہید بوو، ٹہ وکاتیش تہ مہ نی سی سالان بوو و بہ دہستی حارثی جوولہ کہ شہید کرا،^(۵) بہ لام ئیین سہ عد دہ لیت: کاتیک لہ غہ زای بہ دردا بہ شداری کرد تہ مہ نی سی سالان بوو و کاتیک شہید بوو لہ خہ بہر تہ مہ نی سی و حہوت سالان بوو.^(۶)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۳.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۸.

^(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۴۷.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۹۵.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۰.

^(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۹۵.

۱۲۸۸. ربيعی کوری سهیل (ﷺ)

ناوی ربيعی کوری سهيله، له پشتیوانانه له ئهوسیهکان، یهکیکه له بهشداربوانی غهزای ئوحوود.^(۱)

۱۲۸۹. ربيعی کوری قارب (ﷺ)

ناوی ربيعی کوری قاربی عهبسیه، وهک وهفد چوویه خزمهت پیغهمبه (ﷺ)، پیغهمبه (ﷺ) عهبایهکی سهر شانی پیغهخشی و وشتریکیشی پیدای.^(۲)

۱۲۹۰. ربيعی کوری نوعمان (ﷺ)

ناوی ربيعی کوری نوعمانه، یهکیکه له بهشداربوانی غهزای ئوحوود.^(۳)

۱۲۹۱. ربيعی کوری ئیاس (ﷺ)

ناوی ربيعی کوری ئیاسی کوری عهمره، له پشتیوانانه، یهکیکه له بهشداربوانی غهزای بهدر.^(۴)

۱۲۹۲. ربيعی ئه نصاری (ﷺ)

ناوی ربيعیهو له پشتیوانانه، کچیکی ههبوو به ناوی ئوموسهعد که فهرموودهی له باوکیهوه گنراوهتهوه.^(۵)

۱۲۹۳. رهجائی غه نهوی (ﷺ)

ناوی رهجائه، ئهم ئافرهته دهلئیت: لای پیغهمبه (ﷺ) بووم که ئافرهتیک کورپکی خوئی هینا و وتی: ئهی پیغهمبهری خوا (ﷺ) نزای بهرهکته بکه بۆ مندالهکه، چونکه سی برای تری ههبوو که خۆم ئهسپهردهم کردون، پیغهمبه ریش (ﷺ) فهرمووی: لهو کاتهوهی که موسلمان بویت؟ وتی: بهلئ،

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۴۶.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۹.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۵۵.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۶۰.

پښه مبهه (ﷺ) فهرمووی: (جنة حصينة)، (قه لغانیکی پته وه)، پیاوځیکش له ولاوه پښی وتم: ئه ی رهجا^(۱) گوځ بگره پښه مبهه ری خوا (ﷺ) چی فهرموو.

۱۲۹۴. رمزینه ی خزمه تکار (ﷺ)

ناوی رهزینه یه و خزمه تکاری پښه مبهه ری خوا (ﷺ) بوو، هه روه ها خزمه تی صه فیه ی هاوسه ری پښه مبهه ری خوا (ﷺ) کردوه.^(۲)
رهزینه ده لیت: پښه مبهه (ﷺ) صه فیه ی به که نیزه ک گرت، کاتیک ئافره تانی بینى شایه تومانی هینا، پښه مبهه ریش (ﷺ) ئازادی کرد، ئینجا پښه مبهه (ﷺ) داوای کرد و به هاوسه ری گرت و رهزینه ی کرد به مارهیى بوى.^(۳)

۱۲۹۵. رهشانی جوهه نی (ﷺ)

ناوی رهشانی جوهه نیه، سه ره تا ناوی غه یان بوو، کاتیک وهک وه فد هاته خزمه ت پښه مبهه (ﷺ)، پښه مبهه (ﷺ) پرسیری لیکرد ناوت چیه؟ وتی: ناوم غه ییانه، فهرمووی: به لکو ناوت رهشانه.^(۴)

۱۲۹۶. رمقادی کوری ره بیعه (ﷺ)

ناوی رهقادی کوری ره بیعه ی عوقه یلیه، رهقاد ده لیت: پښه مبهه (ﷺ) له سه د مه پ یه ک مه ری لی وهرده گرتین، نه گهر له وه زیاتر بوايه دوانی لی وهرده گرتین.^(۵)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند البصريين (ﷺ) - حديث امرأة يقال لها رجاء (ﷺ)، الرقم ۲۱۱۱۴، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۴.

(۳) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۴۱۹۸.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۸۴.

(۵) المعجم الكبير للطبراني - باب الرءاء - من اسمه رقاد - رقاد بن ربيعة، الرقم ۴۶۳۱.

۱۲۹۷. رهملهی کچی حارث (ﷺ)

ناوی رهملهی کچی حارثه، له پشتیوانانه له بهنی نه ججار، هاوسه‌ری موعاذی کوپی حارثه، به‌یعتی دا به پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ).^(۱)

۱۲۹۸. رهملهی کچی شه‌یبه (ﷺ)

ناوی رهملهی کچی شه‌یبه‌ی کوپی ره‌بیعه‌ی عه‌شه‌میه، باوکی له غه‌زای به‌دردا به بی‌یاوه‌پی کوژرا.

ده‌وتریت رهمله‌ هاوسه‌ری عوثماني کوپی عه‌ففانی گه‌وره هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خواجه (ﷺ)، ده‌وتریت له‌گه‌ل عوثماندا به‌شداری کوچ بووه، به‌لام وانیه، چونکه ئه‌و کاته‌ی عوثماني کوپی عه‌ففان کوچی کرد روقیه‌ی کچی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاوسه‌ری بوو، بویه یان عوثمان دواتر به هاوسه‌ری گرتووه، یان ده‌کریت عوثماني کوپی عه‌ففانیکي تر بیت، یان ده‌کریت عوثماني کوپی ئه‌بیلعاص هاوسه‌ری بوو بیت.^(۲)

۱۲۹۹. رهملهی کچی عه‌بدولا (ﷺ)

ناوی رهملهی کچی عه‌بدولای کوپی ئوبه‌ی کوپی سه‌لووله، به‌یعتی دا به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۳)

۱۳۰۰. رهملهی کچی ئه‌بوسوفیان (ﷺ)

ناوی رهملهی کچی ئه‌بوسوفیانه، هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ری خواجه (ﷺ) و به ئومموحه‌بیبه ناسراوه، هه‌رچه‌ند ناوی به هیندیش هاتووه، به‌لام راستتر

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۵.

ئەوہیە کە ناوی رەملە،^(۱) دایکی ناوی صەفیە کچی ئەبیلعاصە.^(۲) بڕایەکی هەبوو بە ناوی موعاویە کۆری ئەبووسوفیان کە هاوہ لێکی ناسراوی پیغەمبەری خوا (ﷺ) و دامەزینەری دەوڵەتی ئومەوی بوو،^(۳) بڕایەکی تریشی هەبوو بە ناوی عەبدولاکە هاوہ لێ پیغەمبەر (ﷺ) نەبوو،^(۴) بڕایەکی تری ناوی عوتبە بوو کە لە سەر دەمی عومەری کۆری خەطتابدا والی طائیف بوو.^(۵) رەملە کە لە دایک بوو تەمەنی پیغەمبەر (ﷺ) نزیکەی بیست و سێ سالان بوو، سەرەتا شووی کرد بە عوبەیدولای کۆری جەحش و هەردووکیان پێکەو موسلمان بوون، دواتر پێکەو کۆچیان کرد بۆ حەبەشە، لەوێ حەبیبە مندالێکی بوو، رایەکی تریش دەلێت: بەلکو لە مەککەو پیش چوون بۆ حەبەشە سکی هەبوو لە حەبەشە مندالەکی بوو، دواتر لەوێ عوبەیدولای هاوسەری لە ئیسلام هەلگەرایەو لە یەکدی جیا بوونەو،^(۶) ئەو مندالەشی ناوی حەبیبە بوو و کچ بوو.^(۷)

ئوممو حەبیبە دەلێت: لە خەومدا عوبەیدولای کۆری جەحش لە شێوہیەکی زۆر ناشیریندا بینی، منیش ترسام، بەیانی کە هەستام دەبینم بوو بە مەسیحی، منیش خەوێکم بۆ گێرایەو، کەچی ئەو هیچ گرنگی پێ نەدا و کەوتە مە ی خواردنەو بەردەوام لەو حالەدا بوو تا مرد، داوی ئەو خەوێکم بینی کە سێک بانگی کردم ئەو دایکی باوەرداران، منیش ترسام و راجلەکیم، ئەو هەبوو ماوہی خۆم تەواو کرد خیرا نێردراوی نەججاشی هات و داوی کردم بۆ پیغەمبەر (ﷺ).^(۸)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۱.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۶.

(۳) أسد الغابة، ج ۵، ص ۲۲۰.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۲۶۷.

(۵) أسد الغابة، ج ۳، ص ۵۸۰.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۱.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۶.

(۸) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۱-۶۵۲.

پیغهمبه‌ر(ﷺ) عه‌مری کو‌ری ئومه‌بییه‌ی نارد بۆ لای نه‌جاشی تا داوای
ئوممو‌حه‌بییه‌ی بۆ بکات،^(۱) نه‌جاشیش ئافره‌تینکی نارد به‌ ناوی ئه‌بره‌هه
تا هه‌وال بدات به‌ ئوممو‌حه‌بییه‌، ئه‌بره‌هه‌ وتی: پاشا ده‌لئت: که‌سیک بکه‌ره
وه‌کیلی خۆت تا هاوسه‌رگیریه‌که‌ت بۆ بکات، منیش هه‌والم نارد بۆ خالیدی
کو‌ری سه‌عید و ئه‌وم کرد به‌ وه‌کیل.

له‌ حه‌به‌شه‌ کاتیک پیغهمبه‌ر(ﷺ) په‌یامی نارد تا ئوممو‌حه‌بییه‌ی لی ماره
بکریت، خالیدی کو‌ری سه‌عید که‌ ئاموزای ئوممو‌حه‌بییه‌ بوو به‌رپرسیاریتی
ماره‌کردنی ئوممو‌حه‌بییه‌ی گرته‌ئه‌ستوو نه‌جاشیش وه‌کیلی پیغهمبه‌ر(ﷺ)
بوو بۆ قبوولی گرینه‌ستی هاوسه‌رگیریه‌که‌، نه‌جاشی به‌ ئوممو‌حه‌بییه‌ی
راگه‌یانده‌ که‌سیک راسپی‌ره‌ تا ماره‌ت بکه‌م له‌ پیغهمبه‌ر(ﷺ)، ئه‌ویش هه‌والی
نارد بۆ خالیدی کو‌ری سه‌عید و ئه‌وی کرد به‌ وه‌کیل.^(۲)

کاتیک پیغهمبه‌ر(ﷺ) په‌یامی نارد بۆ نه‌جاشی تا ئوممو‌حه‌بییه‌ی لی
ماره‌ بکات، نه‌جاشی ئاماده‌سازی بۆ کرد و ناردی به‌ شوین جه‌غفه‌ردا و
موسلمانانی هاوده‌می جه‌غفه‌ریشی بانگ کرد، که‌ هاتن نه‌جاشی وتاریکی
پیشکه‌ش کرد و به‌به‌رچاویانه‌وه‌ شایه‌تومانی دووباره‌ کرده‌وه.^(۳)

ده‌مه‌و ئیواره‌ بوو نه‌جاشی هه‌والی نارد بۆ جه‌غفه‌رو هاوه‌لانی، که
هاتن جه‌غفه‌ر سوپاس و ستایشی خوای کرد و شایه‌تومانی وته‌وه‌و
دواتر وتی: پیغهمبه‌ری خوا(ﷺ) نامه‌ی بۆ ناردوم تا ئوممو‌حه‌بییه‌ی
لی ماره‌ بکه‌م و منیش چوم به‌ ده‌م داواکه‌یه‌وه‌و ماره‌بییه‌که‌ی چوارسه‌د
دینارم داناوه‌، دواتر دیناره‌کانیشی هه‌ل‌رشت، ئینجا خالیدی دواند و
ئوممو‌حه‌بییه‌ی ماره‌ کرد و دیناره‌کانی دایه‌ ده‌ست خالید،^(۴) ئینجا
جه‌غفه‌ر و هاوه‌لان و یستیان هه‌ستن، نه‌جاشی وتی: نابیت، سوننه‌تی

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۴، ص ۶۰۲.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۴۳-۱۴۴.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۴۳.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۲.

پیغہمبہران وایہ کہ هاوسہرگریبان کرد خوانیک ساز بکن،^(۱) بویه نہجاشی خواردنیکی نامادہ کرد و هموان له خوانہکیان خوارد، ئوممو حہیبہ دلّیت: کہ پارہکەم گەیشتہ دەست پەنجا دیناریم دا بہ ئەبرہہ، ئەویش بۆی گێرامەوہ و تی: پاشا ئەو کارە ی پئی سپاردوم،^(۲) پئی وتوم هیچت لی وەر نہ گرم، بەلکو فەرمانی کردووە بە ژنەکانی چی بۆنی خوشیان لا هە یە نامادە ی بکن بۆت،^(۳) بۆ بە یانیەکەشی ئەبرہہ بہ کۆلّیک بۆن و شەمەکی ناوازەوہ ہاتەوہ بۆ لام و منیش ئەوانەم بردەوہ بۆ لای پیغہمبەر (ﷺ)،^(۴) ئینجا کہ چوومەوہ خزمەت پیغہمبەری خوا (ﷺ) ہەموو ئەو وردەکاریانەم بۆ باسکرد، ئەویش بزە یەکی کرد، پاشان سەلامی ئەبرہہم پیگە یاند، ئەویش وەلامی سەلامەکە ی دایەوہ.^(۵)

مارەبیەکە ی ئوممو حەیبہ زیاترین مارە یی ناو ہەمو خیزانەکانی پیغہمبەری خوا (ﷺ) بوو.^(۶)

کاتیک ئوممو حەیبہ گەیشتەوہ مەدینە تەمەنی نزیکە ی سی و ئەوہندە سال بوو.^(۷)

پیغہمبەر (ﷺ) لە دەستکەوتەکانی خەیبہردا نزیکە ی ہەشتا کۆل خورما و بیست کۆل گەنمی بەخشی بہ ئوممو حەیبہ.^(۸)

ئەبووسوفیان کہ ئەو ہەوالە ی بیست زۆر دلتنگ بوو و پئی ناخۆش بوو.^(۹)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۲.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۸.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۸.

(۶) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۹.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۹.

(۸) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۹۹.

(۹) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۲.

کاتیک قورہیشیہ کان بہ لیتی حودہیبیہ یان شکاند و پیغہ مبرہ (ﷺ) بریاری دا ہیرش بباتہ سہر مہککہ، ئەبووسوفیان ہاتہ مہدینہ بہو ہیوایہی ئاگرہستہ کہ دریژ بکاتہوہ، ئینجا چوویہ مالی ئومموحہ بیبہی کچی، کاتیک ویستی لەسەر جینگہ کہی پیغہ مبرہ (ﷺ) دابنیشیت، ئومموحہ بیبہ راخہرہ کہی لابرڊ و نہ یهیشیت، ئەبووسوفیان پتی وت: بۆچی وادہ کہیت؟ ئومموحہ بیبہش وتی: ئەوہ راخہری پیغہ مبرہی خواہو تۆش کہ سیکی بیتاواہری پیسیت، ئەبووسوفیان وتی: کچہ کہم پاش خۆم خراپت لی قہ و ماوہ.^(۱)

ئومموحہ بیبہ دەلێت: جاریک وتم: ئەی پیغہ مبرہی خوا (ﷺ) خوشکە کہم بە هاوسەر بگرہ، پیغہ مبرہ (ﷺ) فہرمووی: ئەوہ پتی خوشہ؟ وتم: بە لی،... پیغہ مبرہ (ﷺ) فہرمووی: (ئەوہم بۆ حەلال نیہ).^(۲)

ئومموحہ بیبہ دەلێت: لە پیغہ مبرہی خوا (ﷺ) بیستووہ دەیفہرموو: (ما من عبد مسلم یصلیٰ للہ کل یوم شتی عشرۃ رکعۃ تطوعا غیر فریضۃ، إلا بنی اللہ لہ بیتا فی الجنة)،^(۳) (ہەر بەندہیہ کی موسلمان ہەموو روژیک دوانزہ رکاتی سوننہت بہ خۆبہ خشی و جیا لە فہرز بۆ خوا ئەنجام بدات، ئەوہ خوا ی گہورہ لە بہہشتدا خانوویہ کی بۆ بنیاد دەنیت).

ئومموحہ بیبہ جاریک سہردانی دیمہ شقی کرد بہ نیازی سہردانی کردنی موعاویہی برای،^(۴) ئومموحہ بیبہ لە دەولہتہ کہی موعاویہ دا ریز و ناوبانگیکی زۆری ہەبوو.^(۵)

کاتیک ئەبووسوفیان کۆچی دوایی کرد، ہەوال گەیشتہ ئومموحہ بیبہی کچی، لە روژی سینیہمدا بۆنیککی دا لە لاجانگ و بالہکانی و وتی: خو من ہیچ پیویستم بہوہ نیہ لە بہرئەوہ نہ بیت کہ بیستووہ پیغہ مبرہ (ﷺ)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۱۰۰.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب النفقات - باب المراضع من الموالیات وغيرهن، الرقم ۵۳۷۲.

^(۳) صحيح مسلم - كتاب صلاة المسافرين وقصرها - باب فضل السنن الراتبية قبل الفرائض وبعدهن، الرقم ۷۲۸.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۲۰.

^(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۲۲.

دەیفەرموو: (لا یحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الآخر أن تحد علی میت فوق ثلاث، إلا علی زوج فإنها تحد علیه أربعة أشهر وعشراً)،^(۱) (بۆ هیچ ئافەرەتیک کە بېروای بە خوا و روژی دواپی هەبیت دروست نیە زیاد لە سێ روژ پرسە بگێریت بۆ مردوو یەک تەنها بۆ مێردی نەبیت کە بۆی هەیه چوار مانگ و دە روژ پرسە بگێرێ - بەو واتایە خۆی دوور بگێرێت لە خۆزانندنەو و خوشی گێران -).

سەبارەت بە کاتی کۆچی دواپی ئومموحه بێبە راجیایی هەیه، رایەک دەلێت: لە سالی چل و دووی کۆچی بوو، رایەک دەلێت: سالی چل و چوار بوو، رایەک دەلێت: سالی پەنجاو نۆی کۆچی بوو، کە ئەم رایەیان دوورە لە راستیەو.^(۲)

۱۴۰۱. رەملە ی کچی ئەبی عەوف (ﷺ)

ناوی رەملە ی کچی ئەبی عەوفی کۆری صوبە یەرە، هاوسەری موطنە لیبی کۆری ئەزەەرە، پێش ئەوێ بانگەواز بچیتە مالی ئەر قەمەو موسلمان بوو، هاو دەم بە مێردە کە ی کۆچی کرد بۆ حەبەشە و لەوێ مندا لێکی بوو بە ناوی عەبدوللا.^(۳)

۱۴۰۲. رەموزە (ﷺ)

ناوی رەموزە یە، ئەم ئافەرەتە کە نێزە ی پێغەمبەر (ﷺ) بوو، جاری کابرایەک هات تا بیت بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)، داوای مۆلەتی کرد، بەو

(۱) صحیح البخاری - کتاب الجنائز - باب إحداد المرأة علی غیر زوجها، الرقم ۱۷۸۰؛ صحیح مسلم - کتاب الطلاق - باب وجوب الإحداد فی عدة الوفاة وتحريمه فی غیر ذلك إلا ثلاثة أيام، الرقم ۱۴۸۶.

(۲) الإصابة فی تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۳.

(۳) الإصابة فی تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۵.

دەربرینه وتی: خۆمی پیا کهم؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) به ره‌وضه‌ی فهرموو هه‌سته بۆ لای ئه‌و کابرا و قسه‌ی له‌گه‌ل بکه، چونکه ئه‌و نازانیت جوان داوای مۆله‌ت بکات، پیتی بلێ با بلێت السلام علیکم ئایا بێمه ژووره‌وه؟ کابراش ئه‌مه‌ی بیست و وای وت، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: وهره ژووره‌وه.^(۱)

۱۲۰۲. ره‌یحانه‌ی کچی شه‌معوون (ﷺ)

ناوی ره‌یحانه‌ی کچی شه‌معوون یان کچی زه‌یده، ئه‌م ئافهرته جووله‌که بوو،^(۲) پیغه مبه‌ر (ﷺ) به‌ که‌نیزه‌کی گرت، ئینجا ره‌یحانه سوور بوو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌ جووله‌که‌یی بمینیته‌وه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) به‌وه بیتاقت بوو، جارێک له‌گه‌ل هاوه‌لانی بوو که ده‌نگی نه‌علی له‌ پشتیه‌وه بیست، فهرمووی: ئه‌وه ئه‌عله‌به‌ی کورپی سه‌عیه‌یه موژده‌ی موسلمانبوونی ره‌یحانه‌ی بۆ هیناوم، هه‌ر واش بوو،^(۳) ئینجا پیغه مبه‌ر (ﷺ) پێشنیازی بۆ ره‌یحانه کرد ئازادی بکات و به‌ هاوسه‌ری بگریت، به‌لام ره‌یحانه وتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) پێم خۆشه به‌ مولکیت بمینمه‌وه و ئه‌وه‌ش بۆ من و بۆ تۆش ئاسانتر و باشتره، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) وازی لی هینا.^(۴)

ئێتر ره‌یحانه هه‌ر وا مایه‌وه و پیغه مبه‌ریش (ﷺ) زۆری خۆش ده‌ویست و ده‌چوویه لای و تا مردن لای مایه‌وه، ره‌یحانه داوای هه‌رچی بکردایه پیغه مبه‌ر (ﷺ) پیتی ده‌دا و زۆر نازی ده‌کیشا، پاشا گه‌رانه‌وه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له‌حه‌جی مائاوا‌یی ره‌یحانه مرد.^(۵)

(۱) تفسیر الطبری، ج ۱۸، ص ۱۱۰.

(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۸.

(۳) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۳۶۸.

(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۶۸۶۱.

(۵) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۹.

۱۳.۴. رهیطه‌ی کچی مونه‌بییه (ﷺ)

ناوی ره‌یطه‌ی کچی مونه‌بییه کو‌ری حه‌ججایی سه‌همیه، کونیه‌که‌ی
ئه‌بوو‌عه‌بدو‌لایه، دایکی ناوی زه‌ینه‌بی کچی وائیله، ره‌یطه‌ی موسلمان بوو و
به‌یعه‌تی دا به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۱)

۱۳.۵. ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بوو طالیب (ﷺ)

ناوی ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بوو طالیب و خوشکی ئومموهانیئه، کونیه‌که‌ی
ئه‌مموطالیبه،^(۲) خوشکی عه‌لی کوری ئه‌بوو طالیبه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له
ده‌ستکه‌وته‌کانی خه‌یبه‌ر چل کۆل خورمای بۆ بریه‌وه.^(۳)

۱۳.۶. ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بی ئومه‌بییه (ﷺ)

ناوی ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بی ئومه‌بییه، هاوسه‌ری صوه‌ه‌یی کو‌ری سینانه،
به‌کنیکه‌ له‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۴)

۱۳.۷. روبه‌یعی کچی نه‌ضر (ﷺ)

ناوی روبه‌یعی کچی نه‌ضره، ئه‌م هاوه‌له‌ له‌ پشتیوانانه، خوشکی ئه‌نه‌سی
کو‌ری نه‌ضره‌ که‌ پیشتر باس‌مان کردوو، پووری ئه‌نه‌سی کو‌ری مالیکی
هاوه‌لی نزیک و خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)،^(۵) دایکی ناوی هیندی
کچی زه‌یده، روبه‌یعی له‌گه‌ل سوراقه‌ی کو‌ری حارثدا هاوسه‌رگیری کرد، ئه‌م
ئا‌فره‌ته‌ چوو‌ه‌ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پنداوه.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۲۴.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۸، ص ۲۴۵.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۹.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۲.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۲۴.

روبه‌یعی کچی نه‌ضر دایکی حارثه‌ی کوپی سوراقه بوو، جا ئه‌وه‌بو حارثه‌ی کوپی له غه‌زای به‌دردا شه‌هید بوو، روبه‌یع چوویه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) پیم بلی حارثه‌ی چونه؟ ئه‌گه‌ر خیری هاتبیته‌ی ری خوراده‌گرم و لای خوا چاوه‌ری پاداشت ده‌بم، ئه‌گه‌ریش خیری نه‌هاتبیته‌ی ری ئه‌وه تا ده‌توانم نزای بۆ ده‌که‌م، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی: (یا أم حارثة إنها جنان في جنة، وإن ابنك أصاب الفردوس الأعلى والفردوس ربوة الجنة وأوسطها وأفضلها)،^(۱) (ئه‌ی دایکی حارثه‌ی به‌ه‌شت چهند به‌ه‌شتیکه، کورکه‌شت چووه‌ته‌ی فیرده‌وسی بالا، فیرده‌وسیش به‌رزایی و نیوه‌ندو و باشت‌ترین شوینی به‌ه‌شته).

جاریک روبه‌یعی خوشکی دانی دراوسینه‌کیانی شکاندبوو، ئه‌نه‌س و که‌سوکاری داویان کرد بیانبوورن، به‌لام ئه‌وان رازی نه‌بوون و داوی تۆله‌یان کرد، هاتن بۆ لای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و ئه‌ویش فه‌رمانی قیصاصی کرد، ئه‌نه‌س وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) دانی روبه‌یع بشکینن؟ نا سویند به‌وه‌ی تۆی به‌حه‌ق ناردوو ئه‌وه‌ ناکه‌ن، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌ی ئه‌نه‌س کتیبی خوا بریتیه‌ی له‌ قیصاص‌واته‌ی ئه‌وه‌ی داناوه‌، ئه‌وه‌بوو به‌رامبه‌ره‌که‌ی رازی بوون و لێی خوش بوون، پیغه‌مبه‌ری خوایش(ﷺ) فه‌رمووی (إن من عباد الله من لو أقسم على الله لأبره)،^(۲) (له‌ به‌نده‌کانی خوا که‌سانێ هه‌ن که‌ ئه‌گه‌ر سویندی خوا بده‌ن خوا سوینده‌که‌یان ناشکینیت).

له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا هاتوو ئوممو روبه‌یعی دایکیشی هه‌مان سویندی خواردوو و خوا‌ی گه‌وره‌ سوینده‌که‌ی نه‌خستوو.^(۳)

^(۱) سنن الترمذی، الرقم ۳۱۸۰، صححه‌ الألبانی فی صحیح و ضعیف سنن الترمذی، الرقم ۳۱۷۴.

^(۲) صحیح البخاری - کتاب الصلح - باب الصلح فی الدیة، الرقم ۲۷۰۳.

^(۳) صحیح مسلم - کتاب القسامة والمحاربین والقصاص والدیات - باب إثبات القصاص فی الأسنان وما فی معناها، الرقم ۱۶۷۵.

۱۳۰۸. روبه‌یعی کچی طوفه‌یل (ﷺ)

ناوی روبه‌یعی کچی طوفه‌یلی کوپی نوعمانه، چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و به‌یعه‌تی پنداوه.^(۱)

۱۳۰۹. روبه‌یعی کچی میعوهد (ﷺ)

ناوی روبه‌یعی کچی میعوهدی کوپی عه‌فرائه، له پشتیوانانه له به‌نی نه‌ججار، هاوسه‌ری ئیاسی کوپی بوکه‌یره،^(۲) باوکی روبه‌یع یه‌کیکه له هاوه‌له گه‌وره‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و له به‌یعه‌تی عه‌قه‌به‌و به‌دریشدا به‌شدار بوو.^(۳)

دایکی ناوی ئوممویه‌زیدی کچی قه‌یسه، روبه‌یع خوشکیکی هه‌بوو به ناوی عومه‌یره^(۴) که ئه‌ویش هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو.

ئياس له دواي غه‌زای به‌در ئه‌و ژنه‌ی هینا، به به‌لگه‌ی گنرانه‌وه‌یه‌ک که روبه‌یعی ژنی ده‌لێت: رۆژی هاوسه‌رگیریه‌که‌م پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات بۆ مالمان و دوو کیژ گورانییان ده‌وت، له گورانییه‌که‌یاندا ده‌فیان لنده‌دا و باسی باوبا‌پیرانی منیان ده‌کرد که له به‌در کوژران و ده‌شیانوت پیغه‌مبه‌ریکمان تێدایه که ده‌زانیت سبه‌ینی چی ده‌بیت، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌م قسه‌یان مه‌لێن.^(۵)

روبه‌یع کوپێکی هه‌بوو به ناوی موحه‌مه‌د، به‌لام هه‌چ به‌لگه‌ نیه له‌سه‌ر هاوه‌لبوونی موحه‌مه‌دی کوپی.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۹۲.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۹۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۴۷.

(۶) أسد الغابة، ج ۵، ص ۸۳.

روبه یع ده لیت: ئه و شه وهی گوزارامه وه بۆ به یانیه که ی پیغه مبه ر(ﷺ) هات بۆ مالمان و له سه ر جیگه که م له نزیکمه وه دانیشیت، بریک ئافره تی تازه پیگه یشتووش گۆرانیمان ده وت و ده فیان لێده داو باسی باوکه کوژراوه کانیا ن له به در ده کرد، تا ئه وه ی یه کیکیان وتی:

وفینا نبی یعلم ما فی غد

(له نێوماندا پیغه مبه ریک هه یه که ده زانی ت سبه ی چی رووده ات)، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: (به وجۆره مه لێ و وه ی پیشتی ده توت ئه وه بلی).^(۱)

روبه یع له غه زاکاندا له گه ل پیغه مبه ر(ﷺ) به شداری ده کرد، له به یعه تی ریشوانیشدا به شدار بوو.^(۲)

روبه یع ده لیت: ئیمه له غه زاکاندا له گه ل پیغه مبه ر(ﷺ) بووین ئاومان ده گێراو تیماری برینداره کانمان ده کرد و کوژراوه کانیشمان ده گێرانه وه بۆ مه دینه.^(۳)

روبه یع ده لیت: جاریک پوورم منی نارد بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ)، منیش که چووم ده بینم بریک کالای لایه که پاشای به حره ین به دیاری بۆی ناردبوو، پیغه مبه ر(ﷺ) پری هه ردوو ده ستی پرکرد و فهرمووی: (کچه شیرینه که م ئه مه بۆ تۆ).^(۴)

روبه یع ده لیت: جار هه بوو پیغه مبه ر(ﷺ) ده هات بۆ مالمان و ده ستنویژی ده گرت و منیش ئاوی ده ستنویژم ده کرد به ده ستیدا.^(۵)

روبه یع ده لیت: پیغه مبه ر(ﷺ) له رۆژی عاشوورادا هه والی نارد بۆ

^(۱) صحیح البخاری - کتاب النکاح - باب ضرب الدف فی النکاح والولیمة، الرقم ۵۱۴۷.

^(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۱.

^(۳) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير - باب مداواة النساء الجرحی فی الغزو، الرقم ۲۸۸۲.

^(۴) المطالب العالی لابن حجر، الرقم ۳۹۱۹.

^(۵) مسند الدارمی - کتاب الطهارة - باب الوضوء من المیضأة، الرقم ۷۱۷؛ سنن أبی داود - کتاب الطهارة - باب صفة وضوء النبی(ﷺ)، الرقم ۱۲۶، حسنه الألبانی فی صحیح و ضعیف سنن أبی داود.

پشتیوانان ہرکس بہ پڑووی نیہ ئہوا با ئہو بہ شہی تری رۆژہکھی
ماوہ بہ رۆژوو بیت، ہرکس سیش رۆژی کردوہ تہوہو ہیچی نہ خوار دووہ
با بہ رۆژوو بیت، ئیتر ئیمہش خۆمان رۆژوو مان دہگرت و مندا لہ کانیشمان
فیری رۆژوو دہکردن، تہانہت بہ شمہکی یاری سہرقالمان دہکردن و
ئہگہریش یہکیکیان بگریاہ بۆ خوار دنیکی بہو یاریانہ سہرقالمان دہکرد تا
ئوارہ دہات.^(۱)
وہستانیک:

سہبارہت بہ مہسہلہی رۆژووگرتن لہ رۆژی عاشوورادا چہند
فہرموودہیہک ہن کہ رای جیاواز لہو بارہوہ دہخہنہ پروو، لیژہدا بۆ
بہرچاوری و زانیی دہقہ جیا جیاکان چہند فہرموودہیہک لہو بارہوہ
دہخہنہ پروو، چونکہ ہندئ پیمان وایہ رۆژووگرتن تیایدا دروست نیہ و
زۆرینہش رایان وایہ رۆژووگرتن تیایدا سوننہتہ:

ئیین عہبباس دہلئت: پیغہمبہر (ﷺ) ہاتہ مہدینہ بینی جوولہکہ رۆژی
عاشوورابہ پڑوو دہبن، فہرمووی: ئہوہ چیہ؟ وتیان: ئہوہ رۆژیکی باشہ
تیایدا خوا ی گہورہ بہنی ئیسرائیلی لہ دوزمنہکانیان رزگار کرد، بۆیہ
مووسا رۆژووی تیدا گرت، پیغہمبہر (ﷺ) فہرمووی: (فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ)،
(دہی من لہ ئیوہ شیاوترم بہ مووسا) بۆیہ پیغہمبہر (ﷺ) رۆژووی تیدا
گرت و فہرمانی کرد خہلکیش رۆژووی تیدا بگرن.^(۲)

ئہبووقہ تادہ دہلئت: پرسیار کرا لہ پیغہمبہر (ﷺ) سہبارہت رۆژووی رۆژی
عاشوورا، ئہویش فہرمووی: (أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ)،^(۳) (ہیوام وایہ
خوا بہو رۆژووہ تاوانی سالیکی پیشتیری بسپرتہوہ).

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الصوم - باب صوم الصبیان، الرقم ۱۹۶۰؛ صحیح مسلم - کتاب الصیام - باب
من أکل فی عاشوراء فلیکف بقیة یومہ، الرقم ۱۱۳۶.

^(۲) صحیح البخاری - کتاب الصوم - باب صیام یوم عاشوراء، الرقم ۲۰۰۴.

^(۳) صحیح مسلم - کتاب الصیام - باب استحباب صیام ثلاثة أيام من کل شهر وصوم یوم عرفۃ
وعاشوراء والاثنين والخمیس، الرقم ۱۱۶۲.

عائیشہی دایکی باوہرداران دہلیت: پیش رۆژووی رەمەزان لە عاشوورادا رۆژوو دەگیرا، کاتیک رۆژووی رەمەزان واجب کرا ئیتر ھەركەس بیویستایە رۆژووی عاشوورای دەگرت و ھەركەسیش بیویستایە رۆژووی عاشوورای نەدەگرت.^(۱)

ئیبین عومەر دہلیت: خەلکی سەردەمی نەفامی رۆژووی عاشوورایان دەگرت، جا کاتیک رەمەزان واجب بوو پیغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (کئی دەیەویت بەرۆژوو بیت و کئی دەیەویت بەرۆژوو نەبیت).^(۲)

ئیبین عومەر دہلیت: پیغەمبەر(ﷺ) رۆژووی عاشوورای دەگرت و فەرمانی دەکرد خەلک بەرۆژوو بن، کاتیک رەمەزان واجب کرا ئیتر واز ھینرا لە رۆژووی عاشوورا، ئیتر ئیبین عومەر رۆژووی عاشوورای نەدەگرت مەگەر کاتیک بکەوتایەتە بەر ئەو رۆژانەیی کە ئیبین عومەر ھەمیشە رۆژووی تیدا دەگرت.^(۳)

ئەمەو چەندین فەرموودەیی تری ھاوشیوہ لەم بارەوہ ھاتوون و زانایان رای جیاوزیان لەو بارەوہ خستووہتە ڕوو، بۆ نموونە:

ئیبین حەجەر لە فتح الباری دا دہلیت: لە کۆی فەرموودەکانەوہ دەرەکەویت رۆژووی عاشوورا پینشتەر واجب بووہ...بەلام دواتر کە واجب بوونی نەما سوننەت بوونی ھەر مایەوہ...بە تاییەت بەو بەلگەیی کە پیغەمبەر(ﷺ) تا سالی وەفاتیشی گرنگی پێداوہ.^(۴)

نەوہوی دہلیت: زانایان لەسەر ئەوہ کۆدەنگن لەمڕۆدا رۆژووی رۆژی عاشوورا سوننەتەو واجب نیە.^(۵)

^(۱) صحيح البخاري - كتاب تفسير القرآن - سورة البقرة - باب يا أيها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام، الرقم ۴۵۰۲؛ صحيح مسلم - كتاب الصيام - باب صوم يوم عاشوراء، الرقم ۱۱۲۵.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب تفسير القرآن - سورة البقرة - باب يا أيها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام، الرقم ۴۵۰۱؛ صحيح مسلم - كتاب الصيام - باب صوم يوم عاشوراء، الرقم ۱۱۲۶.

^(۳) صحيح البخاري - كتاب الصوم - باب وجوب صوم رمضان، الرقم ۱۸۹۲.

^(۴) فتح الباري، ج ۴، ص ۲۴۷.

^(۵) () -شرح النووي على صحيح مسلم، ج ۸، ص ۵.

روبه یع ده لیت: روژیک من و بریک له پشتیوانان چوین بۆ لای ئه سمائی کچی مه خربه به که دایکی ئه یووجه هل بوو، عه بدولای کورپی له یه مه نه وه بۆنی خوشی بۆ ده نارد و ئه ویش ده یفرۆشت، منیش له و بۆنی خوشم ده کپی، جاریک بریکی بۆ کیشام و منیش له کیفی یه کیکی تر دا دامن، ئه ویش وتی: مافه که ی من لای خۆت بنووسه، منیش به نووسه ره که م وت: بینووسه له سه ر روبه یع، ئه ویش وتی: تۆ کچی ئه و که سه یت که گه وره که ی ئه و ی کوشت، منیش وتم: به خوا من کچی بکوژی گه وره که ی ئه و نیم، به لکو من کچی بکوژی کوپله که ی ئه و م، ئه ویش وتی: به خوا ئیتر هه رگیز هیچت پی نافروشم، منیش وتم: به خوا ئیتر هه رگیز هیچت لی ناکرم، به خوا بۆنی خوش نیه و هیچ بۆنی نیه، دواتر روبه یع وتی: کچه که م به خوا بۆنی له وه خوشترم نه کردبوو، به لام کاتیک ئه و قسه ی کرد توورپه بووم و وا وه لامم دایه وه،^(۱) ئه م رووداوه ش له سه رده می خیلافه تی عومه ری کورپی خه ططایدا بوو.^(۲)

روبه یع ده لیت: له سه رده می عوثمانی کورپی عه ففاندا- به میرده که مم وت: چیم هه یه ده یده م به تۆ به لام لیم جیا ببه ره وه، ئه ویش وتی: باشه، ئه وه بوو چی شتم هه بوو پیم دا جگه له قه لغانه که م، که چی ئه و نارازی بوو و لای عوثمانی کورپی عه ففان شکاتی لیکردم، دواجار عوثمان وتی: ده بیت مه رجه که ت بیته دی، منیش قه لغانه که شم پید، ئه م رووداوه ش له سالی سی و پینجی کوچیدا بوو.^(۳)

۱۳۰. روه یفیی کورپی ثابت (ﷺ)

ناوی روه یفیی کورپی ثابت، له پشتیوانانه، فه رموده یه کی له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) گێراوه ته وه که له سالی خه یبه ردا فه رمووی: (من کان یؤمن بالله

^(۱) المطالب العالیة، الرقم ۱۳۹۲.

^(۲) الآحاد و المثانی لابن أبي عاصم، الرقم ۲۸۰۷.

^(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۱.

والیوم الآخر فلا یسقين ماء ولد غیره، ومن كان یؤمن بالله والیوم الآخر فلا یأخذن دابة من المغام فیركبها حتی إذا أعجفها ردها فی المغام، ومن كان یؤمن بالله والیوم الآخر فلا یلبس ثوبا من المغام حتی إذا أخلقه رده فی المغام،^(۱) (هركهس له ئیوه بریوی به خوا و روژی دواپی هیه با ئاوی نه داته مندالی كهسانی تر، هركهس بریوی هیه به خوا و روژی دواپی با ئاژه لی دهستكهوت نه بات تا ته واو ماندوو و په ككهوتهی بكات ئینجا بیگیړیته وه بۆ ناو دهستكهوته كان، هركهس بریوی هیه به خوا و روژی دواپی با جلیکی دهستكهوت نه كاته به ری تا ئه و كاتهی بیډړینیت ئینجا بیگیړیته وه ناو دهستكهوته كان).

هه روه ها روه یفیع ده لیت: بری خورما هیترا بۆ خزمهت پیغه مبه ر(ﷺ) و له خورما که یان خوارد تا ته نها چهند ناوکه خورما یه ک مایه وه، پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی: (ده زانن ئه وه چیه؟) وتیان: خواو پیغه مبه ر که ی زاناتره، پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی: (چا که کانتان یه ک دوا ی یه ک ده پۆن تا ته نها وه ک ئه وه چا که کانتان ده میتنه وه).^(۲)

روژیک روه یفیی کورپی ثابت وتاری ددها وتی: من ته نها شتیکتان پی ده لیم که له پیغه مبه ری خوام(ﷺ) بیستوو له روژی حونه یندا ده یفه رموو، ئینجا فه رموو ده یه کی گپرایه وه.^(۳)

شه یبانی قیتبانی ده گپړیته وه که مه سله مه ی کورپی موخه لله روه یفیی کورپی ثابتی کرد به به رپرس، ئیمهش له گه لی رویشتن... روه یفیع وتی: پیغه مبه ری خوا(ﷺ) پیی فه رمووم (يَا زُوَيْغُ لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ بَعْدِي، فَأَخِيرِ

(۱) صحیح ابن حبان - کتاب السیر - باب الغلول - ذکر الزجر عن انتفاع المرء بالغنائم على سبيل الضرر بالمسلمين فيه، الرقم ۴۸۵۰، حسنه شعيب الأرناؤوط.

(۲) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره(ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - باب فضل الأمة - ذكر البيان بأن من مضى من هذه الأمة كان الخير فالخير، الرقم ۷۲۲۵: المستدرک على الصحيحين - کتاب الفتن والملاحم - إخبار النبي(ﷺ) بفتنة عثمان، الرقم ۸۴۳۰ و صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، حسنه شعيب الأرناؤوط.

(۳) سنن أبي داود - کتاب النکاح - باب في وطء السبايا، الرقم ۲۱۵۸، حسنه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

النَّاسُ أَنَّهُ مَنْ عَقَدَ لِحَيَّتِهِ أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرَا أَوْ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ ذَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ فَإِنَّ مُحَمَّداً مِنْهُ بَرِيءٌ،^(١) (ئەى روه يفيغ، له وانه يه ته مەن بگەيت و دواى من بژيت، بەو خەلکەى بگەيه نه هەرکەس ريشى گريى بدات يان نوشتە يەک هەلبواسيت يان بە پاشماو هى ئازەلک يان ئيسکيت خۆى پاک بکاتەو، ئەو هى مو حەممەد ليتى - له و کردەو هى - بە دوورە).

١٣١١. روميغى خزمەتکار (ﷺ)

ناوى روه يفيغەو خزمەتکارى پيغەمبەرى خوا (ﷺ) بوو.^(٢)

١٣١٢. روخەيلەى کوپى ئەعلەبە (ﷺ)

ناوى روخەيلەى کوپى ئەعلەبەى کوپى خاليدە، لە پشتيوانانە،^(٣) لە غەزاي بەدر و ئو حوديشدا بە شدارى کرد.^(٤)

١٣١٣. روشەيدى موزمى (ﷺ)

ناوى روشەيدى موزەنيەو كونيەكەى ئەبوو عومەيرەيه، دواتر لە ميصر نيشتەجى بوو.^(٥) روشەيد دەليت: ئيمە كاتيك بچووينايە بۆ غەزا جەنگمان نەدەکرد تا پرسيارمان لە بەرامبەر دەکرد كەس لە ئيوە پەنا نەدراو؟^(٦)

(١) مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين (ﷺ) - حديث رويغ بن ثابت الأنصاري (ﷺ)، الرقم ١٧٢٦٩؛ سنن أبي داود - كتاب الطهارة - باب ما ينهى عنه أن يستنجى به، الرقم ٣٦ واللفظ له، صححه شعيب الأرنؤوط، صححه الألباني.

(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٠١.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٨١.

(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٢، ص ٦٠٠.

(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٨٥.

(٦) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٨٦.

۱۳۱۴. روشهیدی فارسی (ﷺ)

ناوی روشهیدی فارسیه و مه‌ولای به‌نی موعاویه بووه له پشتیوانه‌کان، یه‌کێک بووه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌خود، له غه‌زا‌که‌دا یه‌کێک له بیناوه‌ره‌کانی گوشت، کاتیک لێیدا وتی: بگره من روشهیدی فارسیم، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به کونیهی ئه‌بوو عه‌بدولا بانگی کرد.^(۱)

۱۳۱۵. روشهیدی کوری مالیک (ﷺ)

ناوی روشهیدی کوری مالیکه و کونیه‌که‌ی ئه‌بوو عه‌میره‌یه، روشه‌ید ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کاتیک شتیکی بۆ ده‌هینرا پرسیری ده‌کرد ئایا ئه‌وه زه‌کاته یان دیاریه، ئه‌گه‌ر بیانوتایه زه‌کاته نه‌یده‌خوارد، ئه‌گه‌ریش بیانوتایه دیاریه ده‌یخوارد.^(۲)

روشه‌ید ده‌لێت: روژیک له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دانیشتیوین که پیاویک بری خورمای هینا و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئه‌وه چیه؟ دیاریه یان زه‌کاته؟ ئه‌ویش وتی: زه‌کاته، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دای به‌خه‌لکه‌که، هه‌سه‌نیش له‌به‌رده‌م پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، چوو خورمایه‌کی هه‌لگرت و خسته‌یه ده‌میه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێی زانی و ده‌ستی کرد به‌ده‌میدا و خورما‌که‌ی له‌ده‌می ده‌ره‌ینایه‌وه‌و فهرمووی: (ئێمه‌ بئه‌ماله‌ی مو‌حه‌ممه‌د زه‌کات نا‌خو‌ین).^(۳)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۸۵.

^(۲) جامع الترمذي - أبواب الزكاة عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في كراهية الصدقة للنبي (ﷺ) وأهل بيته ومواليه، الرقم ۶۵۶، قال الألباني حسن صحيح.

^(۳) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الرد على أبي حنيفة - حكم التصديق لآل محمد (ﷺ)، الرقم ۳۷۶۸۱، المعجم الكبير للطبراني - باب الرأء - من اسمه رشيد - رشيد بن مالك، الرقم ۴۶۳۲.

۱۳۱۶. روغینهی کچی سههل (ﷺ)

ناوی روغینه یان دهوتریت زوغینهیه، کچی سهله، له پشتیوانانه، بهیعتی داوه به پیغهمبری خوا (ﷺ).^(۱)

۱۳۱۷. روفهیدهی نه نصاری (ﷺ)

ناوی روفهیدهیه و له پشتیوانانه، ئهم ئافرده ته خوی تایبته کردبوو بۆ تیمار و خزمتهی نهخوش و ناساغانی موسلمانان، ئهوهبوو کاتیک له غهزای خنده قدا سهعدی کورپی موعاذ پیکرا، پیغهمبری خوا (ﷺ) فهرمووی: بییهن بۆ ناو چادره کهی روفهیده - که له مزگه و تدا بوو - تا خۆم له نزیکه وه سهردانی بکههه.^(۲)

۱۳۱۸. روقه یقهی نه قهفی (ﷺ)

ناوی روقه یقهی نه قهفی، هاوسهری قه یسی کورپی نه بانه، دوو کورپی هه بوو به ناوی سوفیان و وه هب و کچیکیشی هه بوو،^(۳) ئهم هاوه له ده لیت: کاتیک پیغهمبر (ﷺ) هات بۆ تائف تا بانگه واز بگه یه نیت، هات بۆ لای من و منیش بریک خواردنه وهه بۆ برد، فهرمووی: (ئهی روقه یقه تاغووتی نه وان مه په رسته و نوێزی بۆ مه که)، منیش وتم: دهی ده مکوژن، پیغهمبر (ﷺ) فهرمووی: (دهی نه گهر پنیان وتیت بلای پهروهردگارم پهروهردگاری نه و تاغووتهیه، که نوێرت کرد پشت بکه ره نه و تاغووته)، دواي نه وه پیغهمبر (ﷺ) چوو به ده ره وه، دواتر سهردهم چوو و پاش موسلمانبوونی هۆزی نه قیف، نه و دوو کورپی روقه یقه چوونه خزمته پیغهمبر (ﷺ).

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۵.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۶.

^(۳) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۲۳.

پښه مبهري خوا (ﷺ) فرمووی: دایکتان چی کرد؟ نه وانیش وتیان: هر بهو حاله وه مایه وه که تو جیتیهشت، پښه مبهري (ﷺ) فرمووی: دایکتان موسلمان بوو.^(۱)

۱۳۱۹. روقهیمی کوړی ثابت (ﷺ)

ناوی روقهیمی کوړی ثابتی کوړی شهله بهیه، له پشټیوانانه له نهوسیهکان،^(۲) له غهزای طائفدا به شداری کرد و تیایدا شهید بوو.^(۳)

۱۳۲۰. روقیهی کچی ثابت (ﷺ)

ناوی روقیهی کچی ثابتی کوړی خالیده، له پشټیوانانه و بهیعتی دا به پښه مبهري خوا (ﷺ).^(۴)

۱۳۲۱. روقیهی کچی پښه مبهري (ﷺ)

دایکی ناوی خه دیجهی کچی خوه یلیده، دایکی باوه پداران و ژنی پښه مبهري خوايه (ﷺ)، یه کهم کهس بوو باوه پری هیتا به پښه مبهرایه تی پښه مبهري (ﷺ)، ثافره تیکی دهوله مند بوو که سامانه کهی بق خزمه تی پښه مبهري (ﷺ) به کارهیتا، دایکی هه موو منداله کانی پښه مبهري خوا (ﷺ) بوو جگه له ئیبراهیم که له ماریه له دایک بوو،^(۵) چاکترینی ثافره تانی به هه شته،^(۶)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سفيان - سفيان بن قيس بن أبان الثقفي، الرقم ۶۴۳۱.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۸.

(۵) أسد الغابة، ج ۷، ص ۸۸-۹۲.

(۶) مسند أحمد بن حنبل - مسند بني هاشم (ﷺ) - مسند عبد الله بن العباس بن عبد المطلب (ﷺ) عن النبي (ﷺ)، الرقم ۲۷۱۲؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب المناقب - مناقب مريم بنت عمران، الرقم ۸۲۹۷؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ومنهم خديجة بنت خويلد بن أسد بن عبد العزی (ﷺ) - سيدات نساء أهل الجنة أربع، الرقم ۴۸۸۰ و صححه و وافقه الذهبي.

سئ سال پیش کوچی پیغه مبهەر (ﷺ) بۆ مه دینه کوچی دوایی کرد.^(۱) براكانی روقییه بریتی بوون له قاسم که برا گه وره ی بوو، طهیب، طاهیر، عه بدولا،^(۲) برایکی تری هه بوو به ناوی ئیبراهیم که له سه ری باوکیه وه بوو و دایکیان جیا بوو، ئیبراهیمیش له سالی هه شتمی کوچیدا له دایک بوو و پاش هه ژده مانک هه ر به مندالی کوچی دوایی کرد،^(۳) جا هه موو کوره کانی پیغه مبهەر (ﷺ) له خه دیجه وه پیش دابه زینی سروس وه فاتیان کرد. به لام کچه کانی مانه وه تا ئیسلام هات و باوه ریان هینا به ئیسلام و له کهل باوکیان کوچیان کرد بۆ مه دینه.^(۴)

سه بارت به خوشکه کانی

زهینه ب خوشکی که وره ی روقییه و کچه گه وره ی پیغه مبهەر (ﷺ) بوو، به لام له سالی هه شتمی کوچیدا وه فاتی کرد.^(۵)

ئومو کلثوم که له روقییه بچوو کتر بوو و دوای مردنی روقییه ی خوشکی پیغه مبهەر (ﷺ) نه وی له عو ثمانی کوری عه فقان ماره کرد، به لام نه میش له سالی نو ی کوچیدا وه فاتی کرد و باوکی (پیغه مبهیری ئازیز (ﷺ)) نو یژی له سه ر کرد.^(۶)

خوشکیکی تری هه بوو ناوی فاضیمه ی کچی موحه ممه دی کوری عه بدولا بوو. کچی پیغه مبهیری حوا (ﷺ) و^(۷) که وره ی ژنانی به هه شت^(۸) و دایکی دوو ره یحانه و خوشه ویسته که ی پیغه مبهیری خواجه (ﷺ)،^(۹) یه کهم که سی ناو

(۱) أسد الغابة، ج ۷، ص ۹۵.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۲، ص ۲۹۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۱، ص ۱۷۲.

(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۹۱.

(۵) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۴۴.

(۶) أسد الغابة، ج ۷، ص ۴۲۱.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۹.

(۸) صحيح البخاري - كتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۶۲۳.

(۹) صحيح البخاري - كتاب فضائل الصحابة - باب مناقب الحسن والحسين، الرقم ۳۷۵۳؛ جامع الترمذي - أبواب المناقب عن رسول الله (ﷺ) - باب مناقب أبي محمد الحسن بن علي بن أبي طالب والحسين بن

بہ سال ہی پیغمبر (ﷺ) بنور کہ دواۓ پیغمبر (ﷺ) وہ فاتی کرد.^(۱)
 سہ بار و بہرہی نایا کچہ کانی پیغمبر (ﷺ) کامیان کہورہ تر بوون،
 یہ کدہنکی ہدیہ نہ زہینہ ب کچہ کہورہ بووہ. دواتر راجیایی ہدیہ، رایہک
 دہنیت: ناسیمہ کچہ بچووک بووہ، رایہک دہنیت: روقیہ کچہ بچووک
 بووہ، رایہ خیش دہنیت: بہ لکو نومموکلثوم کچہ بچووک بووہ.^(۲)
 روقیہ ہاوسہری کوریکی ئہ بوو لہ ہب بو کہ ناوی عوتبہ بوو، ئہ مہش
 پیس ساوہی پیغمبر رایہنی بوو. بہ لام کاتیک پیغمبر (ﷺ) سروشی بۇ ہات
 و ناب و نہ ہب دزیہ تی کرد، فرمانی کرد بہ کورہ کہی تا روقیہ تہ لاق بدات،
 نہ رکت ہیتتا روقیہ نہ کوازا ربوویہ وہ، ئہ وہ بوو تہ لاقی دا. دواتر عوٹمانی
 نوری عہفان روقیہی بہ ہاوسہر کرت و لہ گہلیدا خوشی و ناخوشیہ کانی
 بہ سترہ. پینخوہ کوچیان کرد بو حہبہ شہو پیکہ وہ کہرانیہ وہو کوچیان کرد
 بو عدیہ نہ بہ دیہش تا وہ فاتی روقیہ عوٹمان ہر لہ لای روقیہ بوو.^(۳)
 خابنڈ عوٹمان و روقیہ کوچیان کرد بۇ حہبہ شہ، پیغمبر (ﷺ)
 ماوہینک ہوانی نہوانی نہ زانی، ہہولی دہدا ہہوالیان بزانیٹ، ئہ وہ بوو
 ناغردنیک ہات بو لای و ہہوالی عوٹمان و روقیہی پی بوو، پیغمبر (ﷺ)
 دہر عرووی. (إن عثمان أول من هاجر إلى الله بأهله بعد لوط)،^(۴) (عوٹمان یہ کہم کہ سہ
 دواۓ پیغمبر لوط لہ پینا و خوادا بہ خوۓ و ژنیہ وہ کوچی کرد بیت).
 روقیہ لہ عوٹمانی کوری عہفان کوریکی ہہبوو بہ ناوی عہ بدولا، بہ لام
 ئہ و کورہی مرد و ئیتر دواۓ ئہ وہ روقیہ مندالی تری نہ بوو،^(۵) عہ بدولا
 کوری تہ مہنی کہیشتبویہ شہش سالان کہ کہ لہ شیریک دہنووی دا لہ

خنی پی بی طالب (مہ). الرقم ۳۷۷۰.

(۱) صحيح البخاري - كتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۶۲۳.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۸.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۸-۶۴۹.

(۴) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۱۴۱.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۸-۶۴۹.

دهموچاوی و مرد.^(۱)

کۆچی دواپی روقییه:

کاتیک پیغمبهر(ﷺ) دەرچوو بۆ غەزای بەدر روقییه نەخۆش بوو، بۆیه عوثماني کورپی عەففان لای روقییهی خیزانی مایهوه، ئەو رۆژە ی زەیدی نێردراوی پیغمبهر(ﷺ) بە موژدەوه هاتەوه بەرهو مەدینه تا هەوالی سەرکەوتنی بەدر بدات، روقییه کۆچی دواپی کرد.^(۲)

مانەوهی عوثمان لای روقییه و نەچوونی بۆ غەزای بەدر بە فەرمانی پیغمبهری خوا(ﷺ) بوو.^(۳)

کاتیک عوثمان و هاوێلان سەرقالی ئەسپەردەکردنی تەرمی روقییه بوون، عوثمان دەنگیکی الله اکبری بیست، وتی: ئەی ئوسامە ئەو چیه، کە تەماشایان کرد زەیدی کورپی حارثیە لەسەر و شترەکە ی پیغمبهری خوايه(ﷺ) و هەوالی شکستی بیاوێرانی پییه.^(۴)

کاتیک روقییه وەفاتی کرد پیغمبهر(ﷺ) فەرمووی: (الحق بسلطان عثمان بن مظعون)، (پەيوەست بە بە پیشینمان عوثماني کورپی مەظعوون)، پیشتر کە عوثماني کورپی مەظعوون وەفاتی کردبوو، ژنەکە ی وتی: بەهەشتت لی پێروژ بیت، پیغمبهر(ﷺ) بە توورەییەوه تەماشای کرد و فەرمووی: تۆ چووزانیت؟ ئەویش وتی: ئەو سوارچاک و هاوێلی تۆ بوو، پیغمبهر(ﷺ) فەرمووی: (سویند بەخوا نازانم چی پێ دەکړیت)، ئیتر هاوێلان ئەوێان زۆر لەسەر سەخت بوو کە چۆن پیغمبهر(ﷺ) بۆ عوثمان وای فەرموو، بەلام کاتیک روقییه مرد و پیغمبهر(ﷺ) ئەوێ فەرموو ئیتر هاوێلان تیگەیشن.^(۵)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۵۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۹.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۲۴۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۹.

(۵) المعجم الكبير للطبراني - باب العين - من اسمه عثمان - عثمان بن مظعون الجمحي - نسبة عثمان بن مظعون، الرقم ۸۳۱۷.

ژنان بۆ مه‌رگی روقییه ده‌گریان و عومه‌ری کوپری خه‌تتاییش ریگری ده‌کرد لییان، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی: وازیینه ئه‌ی عومه‌ر، پاشان فه‌رمووی: (إياكن ونعيق الشيطان، فإنه مهما يكون من العين والقلب فمن الرحمة، وما يكون من اللسان واليد فمن الشيطان)، (خۆدوور بگرن له قیزه‌ی شه‌یتان، چونکه تا له چاو و دله‌وه بیت ئه‌وه له ره‌حم و سۆزه‌وه‌یه، ئه‌وه‌ش له زمان و ده‌سته‌وه بیت ئه‌وه له شه‌یتانه‌وه‌یه)، فاطیمه‌ی خوشکی له که‌ناری گوپری روقییه‌وه بۆ روقییه‌ی خوشکی ده‌گریا، پیغه‌مبه‌ری خوایش(ﷺ) به لایه‌کی جله‌که‌ی فرمی‌سکی چاوانی فاطیمه‌ی ده‌سپری.^(۱)

له‌به‌رئه‌وه‌ی کاتیک روقییه وه‌فاتی کرد پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له به‌در بوو، دیاره ئه‌و رووداوانه دوا‌ی هاتنه‌وه‌ی بووه له به‌در.

۱۳۲۲. روکانه‌ی کوپری عه‌بدیه‌زید(ﷺ)

ناوی روکانه‌ی کوپری عه‌بدیه‌زیدی کوپری هاشمی قو‌په‌یشیه.^(۲) کاتی خۆی ئه‌م هاوه‌له له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) زۆرانی گرت و دوو جار یان سی جار پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) روکانه‌ی دا به زه‌ویدا.^(۳) کاتیک روکانه له سه‌فه‌ریکه‌وه هاته‌وه بیستی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) بانگه‌وازی پیغه‌مبه‌رایه‌تی کردووه، ئه‌ویش به‌وه نارازی بوو، ئه‌وه‌بوو له نزیک شاخیکی مه‌که‌دا گه‌یشت به پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، روکانه وتی: برا‌زا بیستوومه شتیکی وات باس کردووه، جا وه‌ره با زۆرانبازی بکه‌ین، ئه‌گه‌ر منت دا به زه‌ویدا، ئه‌وه دان به‌وه‌دا ده‌نیم که راستگویت، ئه‌وه‌بوو زۆرانبازیان کرد و پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) روکانه‌ی دا به زه‌ویدا.^(۴)

(۱) مسند الطیالسی، الرقم ۲۸۰۷، قال الذهبي هذا منکر.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۷.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۷.

ئەم هاوولە لە کاتی فەتخە مەککەدا موسلمان بوو، ئەرەکان دەتەن: بەلکو راستەوخۆ دواى ئەو زۆرانبارىە موسلمان بوو.^(۲) پىغەمبەرى خوا(ﷺ) لە دەستکەوتەکاندا نەرى يەنجا کە لە خەرمای بىرەو بۆ روکانە.^(۳)

روکانە دواتر چوو بۆ مەدینە، لەوێ ژنەکەى تەلاق دا کە نەرى سوهەيمەى کچى عوهيمير بوو.^(۴) روکانە دەتەن: لە سەردەمى پىغەمبەرى خوا(ﷺ) ژنەکەم بە بەکجاریه کى تەلاق دا، چووم لەو بارهوه پرسىارم لە پىغەمبەر(ﷺ) کرد، فەرمووى: مەبەستت بەو چى بوو؟ وتم: مەبەستم يەک تەلاق بوو، فەرمووى: توخوا؟ وتم: بەخوا، فەرمووى: دەى بەپىيى نیازەکەتە،^(۵) ئەو بۆ روکانە دواى وەفاتى پىغەمبەر(ﷺ) لە سەردەمى عومەرى کورى خەطابدا بو جارى دووهم ژنەکەى تەلاق دا، لە سەردەمى عومەرى کورى عەففانىشدا بۆ جارى سێهەم تەلاقى دا.^(۶)

۱۳۲۳. رومەيشەى کچى عەمر(ﷺ)

ناوى رومەيشەى کچى عەمرى کورى هاشمە، ئەم ئافرەتە موسلمان بوو و بەيەتەى دا بە پىغەمبەرى خوا(ﷺ).^(۷) رومەيشە دەتەن: جارێک لای عائیشە بووم، بۆ بەيانىه کەى هەستا و خۆى شۆرد و دواتر چووێه ژووریکەووەو دەرگای داخست، منیش وتم: ئەى

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۷.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۵) المستدرک على الصحيحين - کتاب الطلاق - الطلاق بما نوى به المطلق، الرقم ۲۸۲۳.

(۶) سنن أبي داود - کتاب الطلاق - باب في البتة، الرقم ۲۲۰۶، ضعفه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۴.

دایکی باوهرداران تهنه له بهر ئهم کاته ئه مشهو لات مامه وه، ئه ویش وتی: وه ره ژووره وه، منیش چوومه ژووره وه، عائیشه م بینى هه شت رکات نویژی کرد، نازانم وه ستانه که ی زیاتر بوو یان چه مینه وه و کرنوشه که ی، دواتر لای کرده وه به لامدا و دای به سهر رانمدا و وتی: ئه ی رومه ی شه پیغه مبه ری خوا م (ﷺ) بینوه ئهم نویژه ی ده کرد، ئه گهر باو کم له گوره که ی بینه دهره وه به و مهرجه ی واز له م نویژه به ینم وازی لی ناهینم.^(۱)

۱۳۲۴. رومه ی شه ی ئه نصاری (ﷺ)

ناوی رومه ی شه ی وه له پشتیوانانه، دایه گه وه ری عاصمی کوری عومه ره، رومه ی شه فهرمووده یه کی گیراوه ته وه و ده لیت: جاریک هینده له پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ) نزیک بووم که ئه گهر بمویستایه ده متوانی نیشانه ی نیوان دوو شانی ماچ بکه م، بیستم ئه و رۆژه ی سه عدی کوری مو عاذ وه فاتی کرد فهرمووی: عهرشی خوا ی گه وه بۆی له ری ه وه.^(۲)

۱۳۲۵. رومه ی صاء (ﷺ)

ئهم ها وه له ناوی رومه ی صاء، جیا یه له رومه ی صائی دایکی ئه نه س، جاریک هاته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و سکا لای له میژده که ی کرد و وتی: میژده که م نایه ته لام، ئه وه بوو میژده که ی هات، میژده که ی وتی: ئهم ژنه راست ناکات، ئهم حه ز ده کات بگه رپته وه بو لای میژدی پیتشووی، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: (لیس لك ذلك حتى يذوق عسليتك رجل غيره)،^(۳) (ئه وه ت

(۱) السنن الکبری للنسائی - کتاب الصلاة - عدد رکعات الصلاة - عدد صلاة الضحی فی الحضر، الرقم ۴۸۴.

(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند النساء (ﷺ) - حدیث رمیة (ﷺ)، الرقم ۲۷۴۳۵، قال شعيب الأرنؤوط صحیح لغيره.

(۳) مسند أحمد بن حنبل - مسند بني هاشم (ﷺ) - حدیث عبید الله بن العباس (ﷺ) عن النبي (ﷺ)، الرقم ۱۸۶۲، صححه شعيب الأرنؤوط.

بۆ نیه تا پیاویکی تر جگه له پیاوه کۆنه کهت تامی ههنگوینت نهکات، واته مه بهستی ئه وه بوو تا شوو نهکات به پیاویکی تر و سه رجینی له گه له نهکات.

١٣٢٦. رومه یصائی کچی میلحان (ﷺ)

ناوی رومه یصائه، به گێرانه وهی تریش هاتوو ناوی غومه یصائه، کچی میلحانه، هاوسهری ئه بوو طه لحه یه، دایکی ئه نه سه، به ئومموسوله یم ناسراوه. ^(١)

زه ید که داوی ئومموسوله یمی کرد هیشتا موسلمان نه بوو بوو، ئومموسوله یم وتی: کهسی وهک تۆ هی ئه وه نیه جواب بکریت، به لام من ئافره تیکی موسلمانم و تۆیش که سیکی بیتاوه ریت و بۆ من حه لال نیه شوو بکه م به تۆ، ئه گهر موسلمان بیت ئه وه ماره ییه که شم ده بیت و داوی هیچ ماره ییه کی ترت لیناکه م، ئه وه بوو زه ید موسلمان بوو، ^(٢) زه ید چوو به ره و لای پیغه مبه ر (ﷺ) که له ناو هاوه لانیدا بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (ئه بوو طه لحه دیت بۆ لاتان و تارمایی ئیسلام به نیوچاوانیه وه یه تی)، زه ید هات و وته کانی ئومموسوله یمی بۆ باسکرد و له سه ر ئه وه ئومموسوله یمی ماره کرد، ^(٣) داوی ماوه یه ک ئومموسوله یم سکی بوو و مندالکی بوو، زه ید زۆر ئه و منداله ی خو شده ویست، به لام منداله که نه خو ش که وت، زه ید زۆر زۆر خه فه تی بۆ ده خو ارد، زه ید به یانی و ئیواره ده چوو بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ)، جاریک داوی ئیواره چوو بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) که چی منداله که وه فاتی کرد بوو، ئومموسوله یم منداله که ی بۆنخو ش کرد و جوان شو ردی، که زه ید هاته وه وتی: کو په که م چۆنه؟ ئه ویش وتی: باشه و له و

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٦٥٦.

^(٢) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (ﷺ) - ذكر وصف تزوج أبي طلحة أم سليم، الرقم ٧١٨٧.

^(٣) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الجنائز - جماع أبواب البكاء على الميت - باب الرغبة في أن يتعزى بما أمر الله تعالى به من الصبر والاسترجاع، الرقم ٧٢٣٠.

کاته وهی نه خوش بووه هیچ شهویک هیندهی ئه مشه و هیور و ئارام نه بووه، زهیدیش سوپاسی خوای کرد و به وه زور دلخوش بوو، نانی خوارد و ئومموسولهیمیش بونی خوشی دا له خوی و دهچوو به دهوری زهیددا تا ئه وهی زهید له گهلی سه رجیی کرد، دواي هه موو ئه وانه ئینجا ئومموسولهیم پیتی وت: ئه گهر دراوسیگهت شتیگت بداته لا و تویش سوودی لی ببینیت و دواتر بیه ویت لیت وه برگیرته وه تو چی دهکیت؟ زهید وتی: وه لا بوی دهگیرمه وه، ئومموسولهیم وتی: له ناخی دلته وه بوی دهگیرته وه؟ وتی: به لی به دنیا ییه وه، ئومموسولهیم وتی: دهی خوای گه وره کوریککی دایه لات و تویش به شی خوت خوشیت لی بینی، دواتر منداله کهت کۆچی دواي کرد، بویه خوراگر به و لای خوا چاوه پیتی پاداشت به، زهیدیش بیتاقت بوو، به لام خوراگری نواند، بۆ به یانی چوو بۆ لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و به سه رهاته که ی به وردی بۆ گیرایه وه، پیغه مبه ری خوایش (ﷺ) فهرمووی: (خوا به ره کهت بخاته ئه مشه وتانه وه)، ئه وه بوو به و سه رجییه ئومموسولهیم سکپر بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) به زهیدی فهرموو ئه گهر ئومموسولهیم منداله که ی بوو بیهینه بۆم، که منداله که ی بوو زهید منداله که ی به پارچه قوماشیک پیچایه وه وردی بۆ خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) خورمایه کی هینا به لیوه کانیدا و خسته ده میه وه منداله که ش دهیمژی، پیغه مبه ر (ﷺ) ناوی نا عه بدولا و نزای خیری بۆ کرد.^(۱)

زهید هاو ده م به خوی ئومموسولهیمیشی بر دبوو بۆ غه زای ئو حود، له و کاته دا که موسلمانان برینداریان زۆربوو، عائیشه ی خیزانی پیغه مبه ر (ﷺ) و ئومموسولهیمی خیزانی زهید جله کانیان که میک هه لکردبوو و خیرا دهچوون به کونه و گۆزه ئاویان دهبرد بۆ موسلمانان و به کۆل ئاویان دهبرد.^(۲)

(۱) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (ﷺ) - ذكر وصف تزوج أبي طلحة أم سليم، الرقم ۷۱۸۷.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة النساء مع الرجال، الرقم ۸۱۱۱.

زہید هاوہدم به ئوموسولہیمی خیزانی به شداری غہزای حونہینیش بوو، ئہنس دلہیت: ئوموسولہیم لہوئ خہنجریکی بہدہستہوہ بوو، زہید چوو وتی: ئہی پیغہمبہری خوا (ﷺ) ئوموسولہیم خہنجرہی پیئہ؟ پیغہمبہر (ﷺ) بہ ئوموسولہیمی فہرموو ئہو خہنجرہ چہ؟ ئہویش وتی: بو ئہوہی ہر بیتاوہریک لینم نزدیک بوویہوہ بہم خہنجرہ سکی ہلدہرم، پیغہمبہریش (ﷺ) پیدہکەنی.^(۱)

ئہنس دلہیت: جاریک زہید ہاتہوہ مالہوہو بہ ئوموسولہیمی وت: دہنگی پیغہمبہری خوا (ﷺ) بیست دہنگی کز بوو، وا ہست دہکەم برسی بیت، ہیچمان نیہ لہ مالہوہ؟ ئوموسولہیم وتی: با، ئہوہبوو بریک گہنمی دہرکرد و نانی پی دروست کرد و بہ لہچکەکەئ نانہکەئ پیچایہوہو خستہ ژیر بالم و ناردمی بو لای پیغہمبہر (ﷺ)، ئہنس دلہیت: چووم دہبینم پیغہمبہر (ﷺ) لہ مزگہوتہ و خەلکی لہگەلہ، چووم بو لایان، پیغہمبہر (ﷺ) پیئ فہرمووم (ئہرئ ئہبوو طہلحہ توئ نارد؟) وتم: بہلئ، فہرمووی: (خواردنی پید ناردویت؟) وتم: بہلئ، پیغہمبہر (ﷺ) بہوانہی دہوری فہرموو ہستن، خەلکەکە چوون و منیش چوومہوہ بو لای زہید و ہہوالم پید، ئہویش وتی: ئہی ئوموسولہیم وا پیغہمبہر (ﷺ) دیت و ئہو خەلکەش لہگەل خوی دہہیتیت و ئیمەش ہیچمان نیہ دہرخواردیان بدہین، ئوموسولہیم وتی: خوا و پیغہمبہرکەئ زاناترن، زہید چوو تا گہیشتہ خزمەت پیغہمبہر (ﷺ)، دواتر پیغہمبہر (ﷺ) هاوہدم بہ زہید ہاتہوہو فہرمووی: ئادہی ئوموسولہیم چیت لایہ بیہینہ، ئہویش نانہکەئ بو برد، ئینجا ئوموسولہیم لہ قاپیکدا خواردنیککی ہینا، پیغہمبہر (ﷺ) ہیندہی خوا بیہویت فہرمایشتی فہرموو و دواتر فہرمووی: دہ کەس مؤلہت بدہ بینہ ژوورہوہ، دہ کەس ہاتنہ ژوورہوہو تیران خوارد و چوونہ دہرہوہ،

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الجہاد والسير - باب النساء الغازیات یرضخ لہن ولا یسہم والنہی عن قتل صبیان اہل الحرب، الرقم ۱۸۱۲.

دوسر فہرمووی: مونہتی دہ کہسی نر بدہ بینہ ژورہوہ، ئەوانیش ہاتنہ ژورہوہو. نیریان خوارد و چوونہ دەرہوہ، بەوجۆرہ ھەموویان تیریان خوارد. کہ ھەموویان ھەفتا یان ھەشتا کہس دەبوون.^(۱)

ھیوام

جاریت خابریات: لایف نا لایف مانی پیغمبەر (ﷺ) بمینیتەوہ، بەلام پیغمبەری خوا (ﷺ) لایف مالهوہ ھیچی مەبوو، بویە بە ھاوہ لانی فہرموو رحمت لەو کەسە میوانداری ئەم کەسە دەکات، ئەبووطلحە ھەستاو وتی: من،^(۲) کابرای بردەو مەلوہ، بە ژنەکە ی وت: ریزی میوانی پیغمبەر (ﷺ) بگرە، ژنەکە ی وتی: تەنھا خواردنی مەدالەگەمان ھەیە، زەید وتی: دە ی خواردنەکە ئامادە بکەو چراکە بکوژێ. مەرہوہ مەدالەکان بخەوینە، ئەویش نانەکە ی ئامادە کرد و مەدالەکانی خەواند و چۆ دەستکاری چراکە ی کرد بەو بیانووی چاکی دەکات و کوژاندیەر، بەوجۆرہ وایان لە میوانەکە تیگەیاندا کہ ئەوانیش نان دەخون، بو بەیانی کہ چوویەو بۆ لای پیغمبەر (ﷺ)، پیغمبەری خوا (ﷺ) فہرمووی: (ضحک الله اللیلۃ - اوعجب - من فعلتکما)، (خو! ئەمشەو پیکەنی سیان خوا ئەمشەو سەرسام بوو - لە کردەوی ئەو دوانەتان)، خوی گەرہ ئابەتی دابەزانندە خوارەوہ (وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يَحْتَوْنَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَخِّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ).^(۳)

پیغمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: (دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ حَشَفَةً، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَٰذِهِ الْقَمِصَاءُ بِنْتُ مِلْحَانَ أُمِّ أَسِّ بْنِ مَالِكٍ) (چوومە بە ھەشتەوہو خشەخشیکم بیست، وتم: ئەوہ کتیە؟ وتیان: رومە یصانی کچی میلحانە دایکی ئەنەسی کوری مالیک).^(۴)

(۱) صحیح البخاری - کتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۵۷۸؛ صحیح مسلم - کتاب الأشربة - باب جواز استتباعه غيره إلى دار من يثق برضاه بذلك، الرقم ۲۰۴۰.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الأشربة - باب إكرام الضيف وفضل إيثاره، الرقم ۲۰۵۴.

(۳) صحیح البخاری - کتاب مناقب الأنصار - باب قول الله ويؤثرون على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة، الرقم ۳۷۹۸.

(۴) صحیح مسلم - کتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل أم سلمة أم أنس بن مالك وبلال (رضي الله عنه)، الرقم ۲۴۵۶، صححه شعيب الأرنؤوط.

هه مان گيژانه وه له سهحيح موسليمد اها توه به لام به غومه يصاء ناوی ها توه.^(۱)

ئه بو و طه لحه كه ويستی حه ج بكات، برياری دا كوره كهشی له گه ل خوی بیات، ئومموسوله یمی هاوسه ری داوای لیکرد له گه ل خوی ئه ویش به ریت، ئه ویش پئی وت: هیچی پئی نیه هه تا حه جی پئی بكات، ئافره ته كه وتی: دهی به جوانه وشتره كه ت بمبه، ئه ویش وتی: ئه وه من و كوره كه ت پئی ده پۆین، وتی: دهی به فلانه وشتره كه هه ته، ئه ویش وتی: ئه وه له ریی خوا دا دانرا وه ناتوانم بیبهم، ئافره ته كه وتی: دهی فلانه به شه خورمات بفروشه، وتی: ئه وه یان بژیوی ژیا نی من و تویه، كه چوون بۆ حه ج و ها تنه وه، دیار بوو ئه و ئافره ته خه می حه ج كه ی له دلدا مابوو، هاوسه ره كه ی نارد بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) و پئی وت: سه لامم بگه یه نه به پیغه مبه ری خوا(ﷺ) و لئی بپرسه چ شتیک هاوتای حه جیکه له گه ل ئه ودا؟ پیا وه كه ی رۆیشت و به سه رهاته كه ی بۆ پیغه مبه ر(ﷺ) گيژا یه وه، ئه ویش له سه رسورمانیه وه به رامبه ر سووربوونی ئه و ئافره ته له سه ر حه ج پێكه نی و فهرمووی (أَقْرِنُهَا مِنِّي السَّلَامَ وَرَحْمَةَ اللَّهِ، وَأَخْبِرْهَا أَنَّهَا تَعْدِلُ حَجَّةً مَعِيَ عُمْرَةً فِي رَمَضَانَ)^(۲) (له منه وه سه لام و رحمه تی خوای پئی بگه یه نه وه والی پئی بده كه عومره یه ك له ره مه زاندا هاوتای حه جیکه له گه ل مندا).

به ده قیکی تر دا بۆ مان ده رده كه ویت كه ئه و ئافره ته ئومموسوله یم بو وه كه تیایدا ها توه ئومموسوله یم چو و بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) و سكا لای خوی له لا كرد كه نه ییردوه بۆ حه ج، پیغه مبه ریش(ﷺ) فهرمووی (يَا أُمَّ سُلَيْمٍ، عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً)^(۳) (ئه ی ئومموسوله یم، عومره یه ك له ره مه زاندا هاوتای حه جیکه).

(۱) صحیح مسلم - کتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل أم سليم أم أنس بن مالك وبلال(رضي الله عنه)، الرقم ۲۴۵۶.

(۲) - صحیح ابن خزيمة - کتاب المناسك - جماع ذكر أبواب العمرة وشرائعها وسننها وفضائلها - باب فضل العمرة في رمضان، الرقم ۳۰۷۷.

(۳) - صحیح ابن حبان - کتاب الحج - باب فضل الحج والعمرة - ذكر البيان بأن العمرة في رمضان تقوم مقام حجة لمعتمرها، الرقم ۳۶۹۹.

هه مان حالهت بۆ ئوموموسينانيش روويدا كه داواي له پياوه كه ي كرد
بيبات بۆ حج و بۆي نه گونجا، دواتر له پيغه مبهري خواوه (ﷺ) رينمايي
وهرگرت عومره يهك له رهمه زاندا هاوتاي حه جيكه.^(۱)

۱۳۲۷. رياحي كورپى حارث (ﷺ)

ناوى رياحي كورپى حارثى ته ميميه، هاتووته خزمهت پيغه مبهري
خوا (ﷺ) و يه كيكه له ئەندامانى وهفدى بهنى ته ميم كه هاتنه خزمهت
پيغه مبهري خوا (ﷺ).^(۲)

۱۳۲۸. ريعيهى سوحه يمي (ﷺ)

ناوى ريعيهى سوحه يمي، چوويه خزمهتى پيغه مبهري (ﷺ) ئەويش نامه يهكى
بۆ نووسى.

ريعيه كه چوويه خزمهت پيغه مبهري (ﷺ)، پيغه مبهري خوا (ﷺ) نامه يهكى بۆ
نووسى، ريعيهش نامه كه ي پيغه مبهري خواي (ﷺ) برد و كونيكى سه تله كه ي
پى گرت، پاش ماوه يهك پيغه مبهري (ﷺ) سريه يهكى نارد و سريه كه ژن و
منال و كه لوپه لى ريعيه يان برد، ريعيه به بى جل و به رووتى به سهر
ئه سپه كه يه وه هات و هات بۆ لاي كچه كه ي كه شووى كرد بوو به كورپى
بهنى هيلال، ئەوان پيشتىر موسلمان بوو بوون و ئەو ئافره تهش له گه لىان
موسلمان بوو بوو، كه چوو بۆ لاي كچه كه ي بينى له سووچى ماله كه يه وه
دانيشتووه، كه كچه كه ي باوكى بينى خيرا جليكى دا به سهريدا و وتى: چيته؟
ئەويش وتى: هه رچى خراب بيت ئەوه مه، هيچيان بۆ نه هيشتوومه ته وه،
ريعيه وتى: ئەي پياوه كهت كوا؟ وتى: له ناو رانه و شتره كاندايه، خيرا چوو

(۱) - صحيح البخاري - باب جزاء الصيد ونحوه - باب حج النساء، الرقم ۱۸۶۳؛ صحيح مسلم - كتاب
الحج - باب فضل العمرة في رمضان، الرقم ۱۲۵۶.
(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۰۲.

و هه والی پێدا، هه رچه ند ویستی شمه ک بدات به ریعیه به لام ئه و وتی: ته نها کونه یه ک ئاو و بری خوار دنی ریبوارم ده نۆ تا بچه لای موحه ممه د تا مال و سامان و ژن و منداله که ی دابه ش نه کړنوم، ئه وه بوو که وته ری و جلیکی له به ردا بوو که ئه گهر سه ری دابپوشیایه قنگی دهر ده که وت و ئه گهریش خوارووی دابپوشیایه سه ری دهر ده که وت، چوو تا به شه و گه یشته مه دینه، کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی به یادی کرد ریعیه وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده ست بکه ره وه تا به یعتت پښ بده م، پیغه مبه ر (ﷺ) ده ستی کرده وه، که ریعیه ده ستی برد پیغه مبه ر (ﷺ) ده ستی فوچی، ریعیه وتی: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) ده ست بکه ره وه تا به یعتت پښ بده م، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: تو کیت؟ وتی: من ریعیه ی سوچه یمیم، پیغه مبه ر (ﷺ) بسکی گرت و به رزی کرده وه و فهرمووی: ئه ی خه لکینه ئه مه ده و ریعیه که من نامه م بو نووسی و ئه ویش به نامه که م کور سه تله که ی گرت، پاشان ریعیه وتی: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) ژن و منال و سامانه که م؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (سامانه که ت له نیتو موسلماناندا دابه ش کړا، به لام مو ژن و منداله کانت بو و بزانه کامیانت ده ست ده که ویته وه) ریعیه ش چوو سه ری کرد خوریکو له لایه که وه وه ستاوه، چوو بو لای پیغه مبه ر (ﷺ) و وتی: ئه وه مندالی منه، پیغه مبه ر (ﷺ) بیلالی له گهل نارد و فهرمووی: له گهل پوو پر سیار لی، بکه ئایا ئه وه باو کته؟ ئه گهر وتی: به لی ئه وه بیده ره وه پتی، بیلال چوو و پر سیاری لیکرد ئایا ئه وه باو کته؟ منداله که ش وتی: به لی، بویه منداله که ی دایه وه به ریعیه، ئینجا بیلال چوو یه وه خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و وتی: به خوا نه مدی هیچ کامیان هاو سوژی بنوینن بو، ئه وی تریان، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (ذلک جفاء الأعراب)، ^(۱) (ئه وه جه فا و هه ده ست ساری ته ره دینه)، له گێرانه وه که ی ئه حمه ددا ها تو وه (ئه وه جه فای ئه عرابیه کانه).

^(۱) مسند أحمد بن حنبل، - مسند الأنصار (ﷺ) - حدیث رعیة (ﷺ)، الرقم ۲۲۹۰۲، قال شعيب الأرنؤوط رجاله ثقات رجال الشيخين لكنه منقطع.

۱۳۳۹. ريفاعه‌ی قوره‌ظی (ﷺ)

ناوی ريفاعه‌ی کورپی سموئالی قوره‌ظيه، به‌سه‌رهاتی له فهرموده‌یه‌کدا هاتوو. (۱)

عائیشه‌ی دایکی باوه‌پداران ده‌لێت: ژنه‌که‌ی ريفاعه‌ی قوره‌ظی هات بۆ لای پینگه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و وتی: ئه‌ی پینگه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ريفاعه‌ منی ته‌لاق داوه، ته‌لاقه‌که‌شی وایه که گه‌رانه‌وه‌ی تیندا نیه، دوا‌ی ئه‌وه من شووم کردوو به‌عه‌بدوهره‌مانی کورپی زوبه‌یر، به‌لام ئه‌وه‌ی چیژ و خۆشی بێت له‌م پیاوه‌ نایبینم، (۲) پینگه‌مبه‌ریش (ﷺ) که قسه‌کانی ئه‌و ژنه‌ی بیست زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی کرد، (۳) پاشان فهرمووی: (لعلک تریدین ترجعی إلی رفاعه؟ لا حتی یذوق عسیلتک و تذوق عسیلته)، (۴) (له‌وانه‌یه مه‌به‌ستت ئه‌وه بێت بته‌وێت بگه‌رێته‌وه بۆ لای ريفاعه، نا شتی وانیه تا ئه‌وه‌ی ده‌بیئت تۆ و عه‌بدوهره‌حمان تامی هه‌نگوینی یه‌کدی بکه‌ن-واته تا جیماع له‌نیوانتاندا رووده‌دات-)، له‌و کاته‌دا ئه‌بووبه‌کریش لای پینگه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو و خالیدی کورپی سه‌عه‌یدیش له‌به‌رده‌رگا بوو چاوه‌ڕێ بوو مۆله‌تی پێ بدریئت بجێته ژووهره‌وه، خالید هاواری کرد ئه‌ی ئه‌بووبه‌کر گوێت له‌و ژنه‌ نیه لای پینگه‌مبه‌ر (ﷺ) چی باس ده‌کات؟! (۵) ئه‌م فهرموده‌یه مه‌سه‌له‌یه‌کی زۆر وردی ناو ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی خه‌لکی باس کردوو که ئه‌ویش گه‌رانه‌وه‌ی پاش ته‌لاقه، چونکه نه‌ریتیکی ناشیرین و درێو له کۆمه‌لگه‌دا هه‌یه که بریتی له‌ ماره‌به‌جاش، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که بیان‌ه‌وێت ئافره‌تیک بگێرنه‌وه بۆ پیاویک که ته‌لاقی ته‌واوه‌تی داوه، ده‌چن ماره‌ی ده‌که‌ن له‌ که‌سیک تا ئه‌وه‌نده‌ی ماره‌ی ده‌کات و پێی ته‌لاق ده‌ده‌نه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ئێتر ماره‌ی بکه‌نه‌وه

(۱) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۲، ص ۴۹۱.

(۲) صحیح البخاری - کتاب الطلاق - باب من أجاز طلاق الثلاث، الرقم ۵۲۶۰.

(۳) صحیح مسلم - کتاب النکاح - باب لا تحل المطلقة ثلاثا لمطلقها حتی تنکح زوجا غیره، الرقم ۱۴۳۳.

(۴) صحیح البخاری - کتاب الطلاق - باب من أجاز طلاق الثلاث، الرقم ۵۲۶۰.

(۵) صحیح مسلم - کتاب النکاح - باب لا تحل المطلقة ثلاثا لمطلقها حتی تنکح زوجا غیره، الرقم ۱۴۳۳.

له كه سى پيشوو، ئه مهش نار هوا و حه رame، وهك له فهرموده كه شدا هاتوو ه تا جيماع له نيوان ئه و ژن و ميژده نوښه دا نه بيت دروست نيه ئه و ئافره ته ته لاق وهر بگريټ، هه روه ها نابيت ئه و ئافره ته به مه به ستي ته لاق وهر گرتنه وه ئه و شووه بكات يان پياوه كه به و نيازه ماره ي بكات، ئه وهش راي هه ره زوړينه ي زانايانه، ته نها به نمونه چهن د رايه كي ده گمهن ههن له و بواره وه وهك رايه كي سه عيدي كور ي موسه يب هه يه كه ده ليت: ئه گهر پياو ي دووم ئه و ئافره ته ي به شيوه يه كي دروست و بئ فيل ماره كرد و مه به ستي به و ماره كرنه حه لال كرنه وه ي ئه و ژنه نه بيت بؤ هاوسه رگيري له پياو ي يه كه م (ماره به جاش) ئه وه كيشه نابيت كه - پيش چوونه لاي ئافره ته كه - ئافره ته كه ته لاق وهر بگريټ و پياو ي يه كه م به هاوسه ري بگريته وه.^(۱)

ئهم مه سه له يه ليژده دا به دوو روډريژي باس ناكريټ و پښوښته خوښه ر به وړدي له كتيبه كاني فيقه دا ئه و بابه ته رووما ل بكات تا وړده كاري را جياوازه كان وهر بگريټ و راي دروست له و باره يه وه به ده ست بخت.

مه سه له يه كي تر له م بواره دا كه به په ندو وانه ده گريټ بريته له كراوه يي پښه مبه ر(ﷺ) له گهل كيشه كاندا كه چو ن هم كيشه كه ي به ئاسايي گرتو وه ئافره تي ك ئه وه ي لا باس بكات و به رووني و به ته واو ي ريزيشه وه چاره سه ري كو تايي بئ ده ليت: هم ئه وه ي لاي هاوه ليكي وهك خاليد سه خت بووه لاي پښه مبه ر(ﷺ) ئاسايي بووه، خو ده كرا پښه مبه ر(ﷺ) يه كي ك له خيزانه كاني رابسيړيت تا هه ر ئافره تي ك كيشه يه كي هه بوو بړوات ئه و خيزانه ي تي بگه يه نيټ و ئه و يش بيگه يه نيټ به پښه مبه ر(ﷺ) و دواتر پښه مبه ر(ﷺ) فه تو اي بؤ بډايه، به لام پښه مبه ر(ﷺ) ئه وه ي به باشت زانيوه راسته وخو ئافره ته كان بين كيشه كانيان بخه نه وړو تا ئه گهر مه سه له كان په يوه ست بن به و بابه تانه وه كه جوړي ك له شه رمي ته واوه تيان تيډايه وهك كيشه جنسيه كانيش، هاوكات به ته واو ي شه رم و بئ به زاندي سنوور وه لامي ته واو يشي به خشيوه پښان.

(۱) فتح الباري، ج ۹، ص ۴۷.

۱۳۳۰. ریفاعه‌ی کچی ثابت (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کچی ثابتی کوپری فاکیهه، چووده‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) و به‌یعتی پینداوه.^(۱)

۱۳۳۱. ریفاعه‌ی کوپری رافیع (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کوپری رافیعی کوپری مالیکه، له پشتیوانانه له خه‌زهرجه‌کان له زروقیه‌کان، کونیه‌که‌ی ئه‌بوو موعازه، دایکی ناوی ئوموم‌مالیکی کچی ئوبه‌ی کوپری سه‌لوه‌له.^(۲)

ریفاعه یه‌کئیکه له به‌شداربوانی به‌یعتی عه‌قه‌به، هاوده‌م به‌باوکی له به‌یعتی عه‌قه‌به و به‌دریشدا به‌شدار ی کرد، دواتریش له هموو غه‌زاکانی تریشدا به‌شدار ی کردوه.^(۳)

ریفاعه ژنیکی هه‌بوو به‌ناوی ئوم عه‌بدوهرحمان که له‌م ژنه‌ی کوپریکی هه‌بوو به‌ناوی عه‌بدوهرحمان، کوپریکی تری هه‌بوو له‌ ئوم وه‌له‌دیک که ناوی کوپره‌که‌ی عوبه‌ید بوو، کوپریکی تری ناوی موعاز بوو که دایکی ناوی سه‌لما بوو، هه‌ریه‌ک له‌ عوبه‌یدولا و نوعمان و ره‌مله و بوئه‌ینه و ئوم سه‌عد که مندالی بوون له‌ ژنیکی بوون به‌ناوی ئوم عه‌بدوولای کچی فاکیه، ئوم سه‌عدی صوغراشی له‌ ئوم وه‌له‌دیک بوو.^(۴)

ریفاعه برایه‌کی هه‌بوو به‌ناوی خه‌للاد، برایه‌کی تری ناوی مالیک بوو، هه‌ریه‌ک له‌ خه‌للاد و ریفاعه له‌ غه‌زای به‌دردا به‌شدار بوون.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۵.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۸۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۸۹.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۶.

(۵) تاریخ الإسلام للذهبی، ج ۳، ص ۶۶۰.

به پینی گتیرانه وهیهک که هاتووه ریفاعه ی کورپی رافیع له عهقه به به شدار نه بوو به لام له به دردا به شدار بوو، ئیتر ریفاعه دهیوت له بری به شدار نه بوونم له عهقه به به به شدار بوونم له به در قهره بووم کرده وه.^(۱)
به لام ئیبن که ئیر ده لیت: له ههریهک له عهقه به و به دریشدا به شدار بووه.^(۲)

ریفاعه ده لیت: له رافیعی باو کمم بیست ده یگتیرایه وه جبریل (علیه السلام) هات بو لای پیغه مبه ر (ﷺ) و پینی فهرموو (به شدار بوانی به در له نیتاندا چون سهیر ئه که ن؟)، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (له به فه زلترینی موسلمانانن) یان شتیکی له و چه شنه، جبریلیش فهرمووی: (بو فریشته به شدار بووه کانی به دریش ههر وایه).^(۳)

ریفاعه ده لیت: روژیک له دوا ی پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) نوێژمان ده کرد که له رکوع ههستایه وه فهرمووی: سمع الله لمن حمده، کابرایهک له دوا وه وتی: (ربنا ولك الحمد حمدا كثيرا طيبا مباركا فيه) که له نوێژ تهواو بووین، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: کئ بوو ئه وه ی وت، کابرا وتی: من بووم، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی:

همدی هاته وهو سهلامی کرد له پیغه مبه‌ر (ﷺ) و ئه‌ویش وه‌لامی دایه وهو
 هه‌مان شتی پی فهرموو، کابرا دووباره چوو یه وه، چهند جاریک ئه وه روویدا،
 خه‌لکی ترسان و مه‌سه‌له‌که‌یان لا سه‌خت بوو و وایانزانی هه‌ر که‌س نوێژه‌که‌ی
 کورت بیت نوێژه‌که‌ی دروست نه‌بیت، دواچار کابرا وتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ)
 نوێژم فیر بکه چونکه منیش مرو‌فیکم و راست و هه‌له‌شم هه‌یه، پیغه مبه‌ر (ﷺ)
 فهرمووی: (به‌لئ، که هه‌ستایت بۆ نوێژ ده‌ست نوێژ بگره وه‌ک ئه‌وه‌ی خوا
 فهرمانی پیکردویت، دواتر شایه‌تومان به‌ینه، دواتر هه‌سته‌و الله اکبر بکه،
 ئه‌گه‌ر قورئانت له‌به‌ر بوو بیخوینه، ئه‌گه‌رنا ستایشی خوا بکه‌و الله اکبر و
 لا اله الا الله بلئ، دواتر بچه‌میره وهو تیایدا ئارام بگره، دواتر ریک راست
 به‌ره وه، دواتر به ریکی سوچه به‌ره، دواتر دابنیشه‌و تیایدا ئارام بگره،
 دواتر هه‌سته، ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ت کرد ئه‌وه نوێژه‌که‌ت دروسته، ئه‌گه‌ر شتیک
 له‌وه‌ت که‌م کرد ئه‌وه نوێژه‌که‌ت که‌موکورتی تیدا به (۱).

ریفاعه دوا‌ی وه‌فاتی پیغه مبه‌ر (ﷺ) ژیا و له سه‌رده‌می خیلافه‌تی عه‌لی
 کورپی ئه‌بوو طالیدا له جه‌نگی جه‌مه‌ل و صفینیشدا به‌شدار بوو، دواچار
 له سالی چل و یه‌ک یان چل و دووی کوچیدا وه‌فاتی کرد. (۲)

۱۳۳۲. ریفاعه‌ی کورپی زه‌ید (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کورپی زه‌یدی کورپی عمره، له پشتیوانانه، مامی قه‌تاده‌ی
 کورپی نوعمانه. (۳)

قه‌تاده‌ی کورپی نوعمان ده‌لئت: مالیک هه‌بوون ناسرابوون به به‌نو
 ئوبه‌یرق، به‌نی ئوبه‌یرق بریتی بوون له بیش‌ر و به‌شیر و موبه‌شیر،
 به‌شیر که‌سیکی دوو‌روو بوو و شیعرێ دژ به هاوه‌لان ده‌وت و دواتر

(۱) جامع الترمذی - أبواب الصلاة عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في وصف الصلاة، الرقم ۳۰۲ وقال
 حذیپ حسن، صححه الألبانی فی صحیح و ضعیف سنن الترمذی.

(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۴۸۹.

(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۰، ۴۹۱.

شيعره كه‌ی ده‌دایه وه پال كه‌سیكى تر، زور ده‌ستړویش نه‌بوون و هه‌ژار بوون،... ره‌فاعه‌ی كوپى زهید كه مامى قه‌تاده بوو له كاروانىكى شام برى خواردنى كړى و له‌ناو گوزه‌یه كدا داینا و برى چه‌كیشى له‌گه‌لدا بوو، شه‌و خواردن و چه‌كه‌كان برابوون، بۆ به‌یانی رفاعه هات و و‌تئى: برازاكه‌م ئه‌مشه‌و شته‌كانمان براون، دواى پرسىار كردن وتیان: بینیمان ئه‌مشه‌و به‌نى ئوبه‌یرق ئاگرىان كردبوو یه‌وه‌و واده‌زانین خواردنه‌كه‌ی ئیوه‌یان بردبوو، به‌نوئوبه‌یرق وتیان: به‌خوا ئیمه‌ لوبه‌یدى كوپى سه‌هل شك ئه‌به‌ین كه‌ پیاوچاك و ئیماندار بیت، با مه‌سه‌له‌كه‌ ببه‌ینه‌وه لای ئه‌و، چونكه‌ گومان به‌و نابریت، لوبه‌ید كه‌ ئه‌وه‌ی بیست شمشیری هه‌لكردو و‌تئى: من دزى بكه‌م؟ به‌خوا ده‌بیت ئه‌و دزه‌ ده‌ركه‌و‌یت یان ئه‌م شمشیره‌ خو‌یتان تیكه‌ل ده‌كات، ئه‌وانیش بیباكى خو‌یان نیشان دا، دواتر رفاعه به‌ قه‌تاده‌ی و‌ت: برازا برۆ بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ئه‌ویش چوو و به‌سه‌ره‌اته‌كه‌ی گى‌رایه‌وه كه‌ دزى له‌ ره‌فاعه‌ی مامى كراوه، و‌تئى: ئه‌ی پیغه‌مبه‌رى خوا گو‌یمان له‌ خواردنه‌كه‌ نیه، به‌لام با چه‌كه‌كانمان بۆ بگى‌رنه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمو‌ی: فه‌رمان ده‌كه‌م به‌وه، كاتى به‌نو ئوبه‌یرق ئه‌وه‌یان بیست چوون بۆ لای كه‌سیك كه‌ ناسرابوو به‌ ئوسه‌یدى كوپى عوروه (ئوسه‌یرى كوپى عوروه)، له‌وباره‌یه‌وه قسه‌یان له‌گه‌ل كرد و چه‌ند كه‌سى له‌سه‌ر ئه‌وه رىكه‌وتن و چوون بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌رى خوا قه‌تاده و رفاعه‌ی مامى كه‌سیكى ئیمه‌یان تۆمه‌تبار كردووه كه‌ پیاوچاك و باوه‌رداره و بئى به‌لگه‌ تۆمه‌تى دزى ده‌دنه‌ پال، قه‌تاده چوو یه‌وه بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و ئه‌ویش پتئى فه‌رموو روت كردو ته‌ كه‌سیانىك كه‌ باسى چاكه‌و باوه‌ردارىیان ده‌كریت، تۆمه‌تى دزییان ده‌ده‌یته پال بئى هېچ به‌لگه‌یه‌ك، قه‌تاده گه‌رایه‌وه‌و و‌تئى: خو‌زگه‌ برى له‌ سامانم بفه‌وتایه به‌لام لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) قسه‌م نه‌كردایه، ره‌فاعه‌ی مامى هات و و‌تئى: برازا چیت

کرد، نه ویش به سه رها ته که ی بۆ گێژایه وه، رفاعه وتی: خواپشت و په نایه، نه وه بوو هینده ی نه برد ئایه ت دابه زی (إنا أنزلنا إليك الكتاب بالحق لتحكم بين الناس بما أراک الله ولا تکن للخاصین خصیما....)، دوا ی نه وه پیغه مبه ر (ﷺ) چه که که ی له وانه سه نده وه و که ران دیه وه بۆ رفاعه.^(۱)

۱۳۲۲. ریفاعه ی کور ی زمیدی جودامی (ﷺ)

ناوی ریفاعه ی کور ی زهیدی جودامیه، له کاتی ریکه وتنی حوده یبیه دا و پیش فه تح ی خه یبه ر هاته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و موسلمان بوو، موسلمان بوونه که شی زۆر به چاکی بوو.^(۲)

ریفاعه خزمه تکار یکی شی پیشکه شی پیغه مبه ر (ﷺ) کرد، کۆیله یه کی ره ش بوو که پنی ده و ترا میدعه م، نه و جله و ی و لاخه که ی پیغه مبه ر ی خوا ی (ﷺ) ده گرت، له سه ر و به ندی غه زای خه یبه ر دا که گه یشتنه وادیلقورا و گه یشتنه لای جووله که، میدعه م بارو شمه که که ی پیغه مبه ر ی خوا ی (ﷺ) داگرت،^(۳) له و کاته دا تیریکی ویل هات و میدعه می کوشت، هه مان وتیان: خۆزگه به خۆی به هه شتی به ده ست هینا، که چی پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (نه خیر سویند به وه ی گیانی موحه ممه دی به ده سته ئیستا به رگه که ی به ری له دۆزه خدا پتویه وه ده سووتیت چونکه له ده سته وتی موسلمانان له روژی خه یبه ر دا ناپاکی نواند.^(۴)

کاتی که ریفاعه موسلمان بوو مۆله تی له پیغه مبه ر (ﷺ) وه رگرت و چه ند روژی که له مه دینه مایه وه تا فیری قورئان خویندن بیت، دواتر داوا ی کرد

(۱) جامع الترمذی - أبواب تفسیر القرآن عن رسول الله (ﷺ) - باب ومن سورة النساء، الرقم ۳۳۲۲: المستدرک علی الصحیحین - کتاب الحدود - حکایة سرقة متاع رفاعة سرقة بنو أبيرق، الرقم ۸۲۵۶: حسنه الألبانی فی صحیح و ضعیف سنن الترمذی.

(۲) الإصابه فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۰.

(۳) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۶۱۶.

(۴) المستدرک علی الصحیحین - کتاب المغازی والسرايا - تنفل رسول الله (ﷺ) سيفه ذا الفقار يوم بدر، الرقم ۴۳۷۲، صححه ووافقه الذهبي فی التلخیص و قال علی شرط مسلم.

له پیغه مبه‌ر (ﷺ) تا نامه‌یه‌کی بۆ بنووسیت بۆ هۆزه‌که‌ی تا بانگیان بکات بۆ ئیسلام،^(۱) پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) نامه‌یه‌کی بۆ نووسی که تیایدا هاتبوو:

(بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب من محمد رسول الله لرفاعة بن زيد إني بعثته إلى قومه عامة ومن دخل فيهم يدعوهم إلى الله وإلى رسوله فمن أقبل ففي حزب الله ومن أدبر فله أمان شهرين)^(۲)

(به ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان، ئەمە نامه‌یه‌که له موحه‌ممده‌ی پیغه‌مبه‌ی خواوه (ﷺ) بۆ ریفاعه‌ی کورپی زهید، من ئەوم ناردوووه بۆ هه‌موو هۆزه‌که‌ی و ئەوانه‌ی له‌ناویان‌دان، تا بانگیان بکات بۆ لای خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی، جا هه‌رکه‌س هات به‌دهم بانگه‌وازه‌که‌وه ئەوه له‌حیزب و ده‌سته‌ی خوادایه، هه‌رکه‌سیش پشتی کرده بانگه‌وازه‌که ئەوه په‌نای دوو مانگی هه‌یه).

ئەوه‌بوو ریفاعه‌ گه‌رایه‌وه ناو هۆزه‌که‌ی خۆی و هاوده‌م به‌خۆی نامه‌که‌ی هه‌لگرت و که‌وته بانگه‌واز کردن له‌ناو هۆزه‌که‌یدا تا به‌ره‌و ئیسلام بانگه‌یتشیان بکات، هۆزه‌که‌شی خیرا هاتن به‌دهم بانگه‌وازه‌که‌یه‌وه‌و موسلمان بوون، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زهیدی کورپی حارثه‌ی ناردبوو بۆ ناوچه‌که‌ی ئەوان، که‌چی زهید که‌وتبوویه کوشتنی پیاوانیان و به‌دیل گرتنی ژن و مندالیان، بۆیه ریفاعه‌ هاوده‌م به‌ئەندامانی هۆزه‌که‌ی که‌چه‌ند که‌سیک بوون هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و نامه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوایشی (ﷺ) پێ بوو، ئینجا نامه‌که‌ی خوینده‌وه بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هه‌والی پێدا که‌ زهید چی کردوووه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئەه‌ی چی بکه‌م بۆ کوژراوه‌کان؟ ئەبوویه‌زید که‌ ئەندامیکی وه‌فده‌که‌ بوو وتی: ئەوانه‌ی زیندوو ماون ئازادیان بکه‌و هه‌رکامیشیان مردوووه ئێمه ده‌ستبه‌ردای ده‌بین، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئەبوویه‌زید راست ده‌کات، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) عه‌لی کورپی ئەبووطالبی نارد بۆ لای زهید و ئەویش ئەوه‌ی دیل بوو ئازادی کرد و چییان برابوو بۆی گێڕانه‌وه.^(۳)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۷، ص ۴۳۵.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۷۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۷، ص ۴۳۵.

۱۳۳۴. ریفاعه‌ی کوپی عه‌بدولموندیر (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کوپی عه‌بدولموندیری کوپی ریفاعه‌ی کوپی زه‌نبه‌ره، له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان، برایه‌کی هه‌بوو به ناوی ئه‌بوولوبابه که هاوه‌لیکی ناسراوه، برایه‌کی تریشی هه‌بوو به ناوی موبه‌شیر، هه‌رچه‌نده رایه‌ک ده‌لیت: ریفاعه ناوی لوبابه بووه، به‌لام راستتر ئه‌وه‌یه که ریفاعه برای بووه.^(۱) دایکی ریفاعه ناوی نوسه‌یه‌یه کچی زه‌یده.^(۲)

ریفاعه پیتشوازیه‌کی گه‌رمی کۆچه‌رانی ده‌کرد، هه‌ریه‌ک له عومه‌ری کوپی خه‌ططاب و زه‌یدی برایشی که کۆچیان کرد بۆ مه‌دینه لای ریفاعه دابه‌زین و له‌وئ مانه‌وه،^(۳) هه‌روه‌ها عه‌مر و عه‌بدو‌لای کوپانی سوراقه له کاتی کۆچکردنیا بۆ مه‌دینه له قوبائدا له‌لای ریفاعه لایاندا و بریک لای ئه‌و مانه‌وه،^(۴) هاوکات کاتیک سه‌عیدی کوپی زه‌ید کۆچی کرد بۆ مه‌دینه لای ریفاعه دابه‌زی و ماوه‌یه‌ک له‌وئ مایه‌وه،^(۵) هه‌وه‌ها هه‌ریه‌ک له عاقل و خالید و عامر و ئیاسی کوپانی ئه‌بولبکیر هاوده‌م به ژنه‌کانیا که کۆچیان کرد لای ریفاعه دابه‌زین و له‌وئ مانه‌وه،^(۶) واقیدی کوپی عه‌بدو‌لاش که کۆچی کرد لای ریفاعه دابه‌زی و له‌وئ مایه‌وه،^(۷) خونه‌یسی کوپی حوزافه‌ش له کاتی کۆچکردنیدا لای ریفاعه دابه‌زی و له‌وئ مایه‌وه،^(۸) حاطیبی کوپی عه‌مریش به هه‌مان شیوه.^(۹)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۲.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۵۶.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۱۷۳.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۵.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۲.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۸.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۹۰.

(۸) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۹۲.

(۹) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۰۵.

ریفاعه یه کیکه له به شداربوانی به یعه تی عه قه به، دواتریش هاو ده م به دوو براکه ی تری خویان ناماده کرد بو غه زای به در، ئه وه بوو ئه بوو لوبابه به فرمانی پیغه مبه ر (ﷺ) به شداری نه کرد و گه پایه وه، به لام هه ریه ک له موبه شیر و ریفاعه تیایدا به شدارییان کرد، موبه شیر له جه نکه که دا شه هید بوو و ریفاعه به سه لامه تی مایه وه.

ئیین سه عد ده لیت: رافیع له غه زای ئو خوددا به شداری کرد و تیایدا شه هید بوو،^(۱) رایه کی تر ده لیت: ریفاعه له غه زای خه یبه ردا شه هید بوو.^(۲)

۱۳۳۵. ریفاعه ی کوپی عه مر (ﷺ)

ناوی ریفاعه ی کوپی عه مر ی کوپی زهیدی کوپی عه مره، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، کونیه که ی ئه بولوه لیده.^(۳)
دایکی ناوی ئوممور ریفاعه ی کوپی قه یسه.^(۴)
ریفاعه یه کیکه له به شداربوانی به یعه تی عه قه به، هه روه ها له غه زای به در و ئو خودیشدا به شدار بوو و له ئو خوددا شه هید بوو.^(۵)

۱۳۳۶. ریفاعه ی کوپی عه مر ی کوپی نه وفه ل (ﷺ)

ناوی ریفاعه ی کوپی عه مر ی کوپی نه وفه لی کوپی عه بدولایه، له پشتیوانانه، له غه زای به در و ئو خوددا به شدار بوو و له ئو خوددا شه هید بوو.^(۶)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۵۶.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۳.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۴۴.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۴۴.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۴.

۱۳۳۷. ريفاعه‌ی کورې عورابه (ﷺ)

ناوې ريفاعه‌ی کورې عورابه‌ی جوهه‌نیه، ريفاعه ده‌لټت: له‌گه‌ل پټغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌مه‌ککه‌وه‌ده‌رچووين، خه‌لکانی هاتبوون لای پټغه‌مبه‌ر (ﷺ) داوای مؤله‌تیاڼ ده‌کرد، ئه‌ویش مؤله‌تی ده‌دا پییان، پټغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی (ئوه‌چیه‌لای‌ئو‌دره‌خته‌ی پال پټغه‌مبه‌ر (ﷺ) لاتان بی‌زراوتره‌له‌و‌لایه‌ی تری؟) ئیتر خه‌لکه‌که‌هه‌موو ده‌ستیان کرد به‌گریان، ئه‌بووبه‌کره‌ستا و‌وتی: ئه‌وه‌ی‌له‌م‌ساته‌وه‌به‌دوا داوای مؤله‌تت‌لئ‌بکات‌من‌به‌گه‌مژه‌ته‌ماشای‌ده‌که‌م، پټغه‌مبه‌ریش (ﷺ) هه‌ستا و‌پاش‌سو‌پاس و‌ستایشی‌خوای‌گه‌وره‌فه‌رموی: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، أَشْهَدُ عِنْدَ اللَّهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ ثُمَّ يَسُدُّ إِلَّا سُلُوكَ بِهِ فِي الْجَنَّةِ، وَلَقَدْ وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ سَبْعِينَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ..)، (سویند به‌وه‌ی‌گیانی‌منی‌به‌ده‌سته‌لای‌خوا‌شایه‌تی‌ده‌دم‌هه‌رکام‌له‌ئیوه‌باوهر‌به‌خوا‌به‌ئیت و‌دواتر‌ریک‌پئ‌بگریته‌به‌ر‌ئوه‌به‌ره‌و‌به‌هه‌شتی‌ده‌بات، په‌روه‌ر‌دگارم‌به‌لټنی‌پیداوم‌هه‌فتا‌هه‌زار‌که‌س‌له‌ئومه‌ته‌که‌م‌به‌بن‌حیساب و‌سزادان‌بخاته‌به‌هه‌شته‌وه‌..)، پاشان‌فه‌رموی: (إِذَا مَضَى شَطْرُ اللَّيْلِ أَوْ ثُلَاثُهُ، يَنْزِلُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ: لَا أَسْأَلُ عَنْ عِبَادِي غَيْرِي، مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ، حَتَّى يَنْفَجِرَ الصُّبْحُ)،^(۱) (کاتی‌ک‌نیوه‌یان‌دوو‌له‌سئ‌به‌شی‌شه‌و‌چوو، خوای‌گه‌وره‌داده‌به‌زیته‌ئاسمانی‌دنیا و‌ده‌فه‌رمویت: به‌نده‌کانم‌جگه‌له‌من‌داوا‌له‌که‌س‌نه‌که‌ن، هه‌رکه‌س‌داواکاری‌هه‌یه‌لټم‌با‌پنی‌به‌خشم، هه‌رکه‌س‌داوای‌لیخو‌شبوون‌لئ‌ده‌کات‌با‌لئی‌خو‌ش‌بم، کئ‌نزای‌هه‌یه‌لټم‌با‌نزاکی‌وه‌لام‌بده‌مه‌وه، ئه‌مه‌به‌رده‌وام‌ده‌بیت‌تا‌به‌ری‌به‌یان‌دیت).

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدینین (ﷺ) أجمعین - حدیث رفاعة بن عرابة الجهني (ﷺ)، الرقم ۱۶۶۶؛ صحیح ابن حبان - کتاب الإیمان - باب فرض الإیمان - ذکر کتبه‌الله‌جل‌وعلا‌الجنة‌و‌ایجابها لمن آمن به ثم سدد بعد ذلك، الرقم ۲۱۲، صححه‌شعیب‌الأرنؤوط.

۱۳۳۸. ریفاعه‌ی کوپی مه‌سرووح (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کوپی مه‌سرووحی ئه‌سه‌دیه، یه‌کینکه له به‌شداربوانی غه‌زای خه‌یبه‌ر و تیایدا شه‌هید بوو.^(۱)

۱۳۳۹. ریفاعه‌ی کوپی موبه‌شیر (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کوپی موبه‌شیره، له پشتیوانانه، هاودهم به‌باوکی یه‌کینکه بووه له به‌شداربوانی غه‌زای ئوحوود.^(۲)

۱۳۴۰. ریفاعه‌ی کوپی ومقش (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کوپی وه‌قشی کوپی زه‌غبه‌یه، له پشتیوانانه، ریفاعه برایه‌کی هه‌بوو به‌ناوی ثابت که هاودهم به‌یه‌کدی به‌شداربوانی غه‌زای ئوحوود بوون، جا هه‌ردووکیان له غه‌زای ئوحووددا شه‌هید بوون، ریفاعه به‌دهستی خالیدی کوپی وه‌لید شه‌هید بوو.^(۳)

۱۳۴۱. ریفاعه‌ی کوپی ئه‌وس (ﷺ)

ناوی ریفاعه‌ی کوپی ئه‌وسه، له پشتیوانانه، یه‌کینکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئوحوود.^(۴)

۱۳۴۲. ریئابی کوپی حونه‌یف (ﷺ)

ناوی ریئابی کوپی حونه‌یفی کوپی ریئابه، له پشتیوانانه.^(۵)

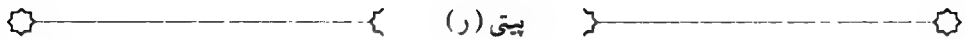
^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۴.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۹۴.

^(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۷۷.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۸۹.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۰۲.

حونه‌یفی باوکیشی یه‌کیک بوو له هاوه‌لان و له غه‌زای ئوحدوو غه‌زاکانی
تریشدا به‌شدار بوو.^(۱)

ریئاب یه‌کیک بوو له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در، دواتریش له غه‌زاکاندا
به‌شدار بوو و له رووداوی بیئر مه‌عوونده‌دا شه‌هید بوو.^(۲)

۱۳۴۳. ریئابی کوپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی ریئابی کوپی عه‌مری کوپی عه‌وفه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی
به‌یعه‌تی ریضوان.^(۳)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۳۹.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۰۲.

ئەو ھاوہلانەى ناویان
بە پیتی (ز)
دەست پى دەکات

۱۳۴۴. زارعی کوپی عامر (ﷺ)

ناوی زارعی کوپی عامر یان عه‌مری عه‌بدیه، وه‌ک ئه‌ندامیکی وه‌فد له‌گه‌ل ئه‌شه‌جی عه‌صری هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ).^(۱)

۱۳۴۵. زاهیری کوپی حه‌رام (ﷺ)

ناوی زاهیری کوپی حه‌رامی ئه‌شه‌جیه، بۆ‌چونی ده‌لیت: له‌ غه‌زای به‌دردا به‌شدار بووه، به‌لام راکه‌ پشت راست نیه.^(۲)

ئه‌نه‌سی کوپی مالیک ده‌لیت: پیاویکی لادیکانی ده‌ورو به‌ری مه‌دینه که پیتی ده‌وترا زاهیری کوپی حه‌رام دیاری بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌هینا، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) که بیویستایه‌ بجیته‌ ده‌روه ئاماده‌کاری بۆ ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو (إن زاهر بادینا ونحن حاضروه)، (زاهیر کاری ده‌روه‌ی شاری ئیمه‌ ده‌کات و ئیمه‌ش کاری ناوشاری ده‌که‌ین)، جاری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات بۆ لای زاهیر، له‌و کاته‌دا زاهیر شمه‌که‌کانی ده‌فروشت، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ پشته‌وه‌ ده‌ستی له‌ مل کرد و چاوه‌کانی گرت، زاهیر وتی: به‌رمبده، ئه‌وه‌ کێیه؟ لایکرده‌وه، که زانی پیغه‌مبه‌ری خوايه (ﷺ) پشتی خوی ده‌نووسان به‌ سنگی پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ)، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (کنی ئه‌م کۆیله‌یه‌ ده‌کړیت؟) زاهیریش ده‌یوت ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌وه‌نده به‌ که‌منرخ داده‌نییت؟ پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (به‌لام تۆ لای خوا که‌منرخ نیت)، یان ده‌یفه‌رموو: (به‌لکو تۆ لای خوا گرانبه‌هیت).^(۳)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۴۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۴۶.

^(۳) مسند أحمد بن حنبل - مسند أنس بن مالك (ﷺ)، الرقم ۱۲۸۴۳؛ صحيح ابن حبان - كتاب الحظر

زاهیر کابرایهک بوو بالای کورت و شیوهی جوان نه بوو، به لام پیغه مبه‌ر (ﷺ) زور نه وی خوشده ویست.^(۱)
په ندو وانه

ئمه له لایه که وه نیشانه و ئاماژه یه کی روونی خاکی بوونی پیغه مبه‌ری خواجه (ﷺ) کاتیک ده بینین سه روکی دهوله تیکه و پیغه مبه‌ری خواجه (ﷺ)، که چی له گهل هاو لاتییه کی ساده دا گالته و بزه به خشی هیه، ئمه سه رمه شقیکی گه وره یه بۆ نه وانه ی که جوریک له پۆستی سیاسی یان ماددی یان کومه لایه تییان هیه و خویان له ژبانی ئاسایی خه لک و تیکه لی کردنیان دوور گرتووه.

پیغه مبه‌ر (ﷺ) ره چاوی حالی تایبته و ساده یی ژبانی گوند و که نار له شاری کردووه و به هه مان شیوه ی ئه وان هه لسوکه وتی نواندووه، هه لسوکه وتیکی ساده، به لام به خشی نی سۆزیک ی گه وره.

شیوه و روخسار بنه ما نیه بۆ ئاستی مرۆقه کان لای خوا و به نده کانیشی، ئه وه تا زاهیر هه م بالای کورت بووه و هه م شیوه شی ناشیرین بووه، که چی پیغه مبه‌ر (ﷺ) زور زور خووشی ده ویت و راشکاوانه ش رایده گه یه نیت که زاهیر لای خوی گه وره زور گرانبه ها و به به هایه.

بزه به خشی و که یف و رووخوشیه ک که سنوور به زینی تیدا نه بیت نه ک ته نها ئه وه ی تاوان و گونا ه نیه، به لکو سوننه تی پیغه مبه‌ری خواجه (ﷺ)، ئه وه تا پیغه مبه‌ر (ﷺ) وه ک بزه به خشیه ک ئه مه ی له گهل هاوه لیک ی خویدا کرد، له گه رمه ی سه رقالی ئابووری زاهیر دا، له ناو جه رگه ی بازار دا، کاتیک خه لکی له ده وری ئه ودان و قه ره بالغیه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) له و کاته دا له پشت ه وه به ده سته پیرو زه کانی چاوه کانی ده گریت و به و خه لکه ش ده فه رمویت: کی ئه م به نده یه ده کړیت؟

والإباحة - باب المزاح والضحك - ذكر الإباحة للمرء أن يمزح مع أخيه المسلم بما لا يجرمه الكتاب والسنة، الرقم ٥٧٩٠، صححه شعيب الأرنؤوط.

(۱) جامع معمر بن راشد، الرقم ٢٨٦.

۱۳۴۶. زاهیری کورپی ئه سوهد (ﷺ)

ناوی زاهیری کورپی ئه سوهدی کورپی هه جاجه، یه کیکه له به شدار بوانی به یه تی روضوان،^(۱) دواتریش له غه زای خه یبه ردا به شدار بوو.^(۲) دواتر له کووفه نیشته جی بووه، له سه رده می خیلافه تی عو ثمانی کورپی عه ففاندا ژیاوه.^(۳) زاهیر کورپیکی هه بوو به ناوی مه جزه ئه که فه رمووده ی له باوکیه وه گتیرا وه ته وه.^(۴)

۱۳۴۷. زه معه ی کورپی ئه سوهد (ﷺ)

ناوی زه معه ی کورپی ئه سوهدی کورپی عامیری قورپه یشیه، به لگه ی هاوه لبوونی ئه وه یه که له سه رده می ئه بووبه کری صدیقدا ئالای سوپای به ده سته وه بووه.^(۵)

۱۳۴۸. زه معه ی کورپی ئوبه ی (ﷺ)

ناوی زه معه ی کورپی ئوبه ی کورپی خه له فه، باوکی له جه نگدا به بیتاوه پی کوژرا، له لایه ن پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) کوژرا، زه معه دواتر له مه دینه نیشته جی بوو و له وئ مایه وه.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۹.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۴۶.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۴۶.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۷، ص ۳۱۹.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۶۷.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۶۶.

۱۳۴۹. زەملى كۆرى عەمر (ﷺ)

ناوى زەمل يان زومەيلە، سەبارەت بە ناوى باوكى ھەريەك لە عەمر و رەببە ھاتووە، ھەك ھەفد ھاتووەتە خزمەت پيغەمبەر (ﷺ)، پيغەمبەر (ﷺ) ئالاي ھۆزەكەي دايە دەستی و نامەيەكيشى بۆ نووسی، ئەويش بەردەوام ئەو ئالايەي دەپاراست تا لە جەنگي صفينيشدا كە لەناو سوپاي موعاويەدا بوو ئەو ئالايەي پييو،^(۱) لە مەسەلەي تەحكيميشدا زەمل يەكەك بوو لە شايت و ئامادەبوو ھەكان.^(۲)

لە سەردەمي موعاويەدا بەرپرسيارىتي شورتي لە دەست بوو، دواتر لە سەردەمي يەزیدی كۆري موعاويەدا مۆرەكەي يەزیدی پي بوو، ئينجا ئامادەي بعيەتي مەرواني كۆري ھەكەم بوو، دواتر لە سەردەمي مەرواني كۆري ھەكەمدا لە رۆژي مەرج راھطدا كوژرا، ئەمەش لە سالي شەست و چواري كۆچيدا بوو.^(۳)

۱۳۵۰. زەھرەي كۆري ھەويە (ﷺ)

ناوى زەھرەي كۆري ھەويەي كۆري عەبدولايە، پاشاي ھەجەر ئەوي ھەك نوینەر نارد بۆ لاي پيغەمبەر (ﷺ) ئەويش موسلمان بوو. زەھرە لە غەزاي قادسيەدا بەشداری كرد و بكوژي گالينۆسيش ئەم ھاوئە بوو، رايەك دەلێت: لە قادسيەدا كوژراو، رايەكي تريش دەلێت: لە سەردەمي ھەججاج و لە سالي ھەفتا و ھەوتدا كوژراو.^(۴)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۰۷.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۶۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۶۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۷۱.

١٣٥١. زمويه عهى جنۆكه (ﷺ)

ناوى زهوبه عيه و ئهم هاوه له له جنۆكه كان بووه، كاتيک پيغه مبه (ﷺ) سه رقالى قورشان خويندن بوو بريك جنۆكه هاتن بو لای و گويان لى بوو، وتيان: وس بن، ئهو جنۆكانه نو كهس بوون، ئه وه بوو خواى گه وه له باره يانه وه ئايه تى دابه زاند (وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ (٢٩) قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ (٣٠) يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ مِنْ عَذَابِ آلِيمٍ (٣١) وَمَنْ لَا يُحِبِّ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ^(١))

١٣٥٢. زميد ئه بوو حه سه ن (ﷺ)

ناوى زهيدهو به ئه بوو حه سه ن ناسراوه، زهيد ده لى ت: له پيغه مبه رى خوام (ﷺ) بيس ت ده يفه رموو: (له فه رمايش تى پيغه مبه ران ته نها ئه و قسه ي خه لك ماوه كه ده لى ت: ئه گه ر شه رمت نه بوو چى ده كه يت بيه كه).^(٢)

١٣٥٣. زميد ئه بوو عه بدولا (ﷺ)

ناوى زهيدهو كونه كه ي ئه بوو عه بدولا يه، كورپكى هه بوو به ناوى عه بدولا كه فه رمووده ي له باوكيه وه گي راوه ته وه، زهيد باسى وه ستانى پيغه مبه ر (ﷺ) له كى توى عه ره فه ده كات، واته له هه جى مائلاواييدا به شدار بووه.^(٣)

^(١) المستدرک على الصحيحين - كتاب التفسير - تفسير سورة الأحقاف - استماع الجن قراءة القرآن من النبي (ﷺ)، الرقم ٣٧٢٢ و صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، قال ابن حجر في الإصابة إسناده جيد.

^(٢) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ٢٦٦٢.

^(٣) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ٢٦٦٣.

۱۳۵۴. زميد (ﷺ)

ئەم ھاوئەلە ناوی زەيدە، بەلام زانيارى لەسەر باوک و بنەمالەكەى نەهاتوو، يەككە لە بەشداربوانى غەزاي حونەين، كاتىك موسلمانان شكستيان خوارد و راياندهكرد، زەيد لە دەورى پىغەمبەر (ﷺ) مايەو و جلهوى ئەو سوارەى پىغەمبەرى خواى (ﷺ) گرتبوو كە نەججاشى بە ديارى بۆى ناردبوو، پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (مالويران زەيد، ئەو خەلكە بانگ بكە)، ئەوئيش ھاواري دەكرد ئەى خەلكينە ئەو پىغەمبەرى خوايە (ﷺ) بانگتان دەكات، كەچى كەس نەدەهات بەدەم بانگەوازەكەيەو، ئينجا فەرمووى: ھاوار بكە لە ئەوس و خەزرجيەكان، ئەوئيش ھاواري كرد ئەى گروى ئەوس و خەزرج ئەو پىغەمبەرى خوايە (ﷺ) بانگتان دەكات، كەچى كەس نەهات بەدەم بانگەوازەكەو، ئينجا فەرمووى: ھاوار بكە لە كۆچەران چونكە بەيەتەى خويان لە گەردنە، ئەوكات كۆچەريەكان هاتن و قەلغانيان فريداو گەرانەو بۆ لای پىغەمبەر (ﷺ).^(۱)

۱۳۵۵. زميدولخەير (ﷺ)

ناوی زەيدولخەيرى كورپى موهلهله، لە سالى نۆى كۆچيدا وەك وەفد هاته خزمەت پىغەمبەرى خوا (ﷺ)، پىغەمبەريش (ﷺ) ناوی نا زەيدولخەير، خۆى ناوی زەيدولخەيل بوو، پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: بەلكو ناوت زەيدولخەيره.^(۲) زەيدولخەير شاعيرىكى بەهيز و كەسيكى رهوانبيژ و زۆر دليريش بوو، بە بەخشندەيى و دەروون كراوہيى ناسرابوو، بالايەكى بەرزو هەلكەوتەى هەبوو.^(۳)

(۱) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب المغازي - غزوة حنين وما جاء فيها، الرقم ۳۸۱۴۵.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۳.

کاتیک زهیدولخهیر چوویه خزمهت پیغهمبه‌ر(ﷺ)، پیغهمبه‌ری خوا(ﷺ) فهرمووی: (باسی گهره‌یی ههر پیاویکی عهره‌بیان بۆ کردبم و دواتر هاتبیت بۆ لام وهک وهسفه‌که نه‌بووه جگه له زهیدولخهیل که هیشتا ئه‌و وهسفه‌ی کرابوو له ئاستیدا که‌متر بوو)، ئینجا پیغهمبه‌ری خوا(ﷺ) ناوی نا زهیدولخهیر، پاشان دوو پارچه زهوی بۆ بریه‌وه‌و ئه‌وه‌شی به‌ نامه‌یه‌ک بۆ نووسی، دواتر زهیدولخهیر لای پیغهمبه‌ر(ﷺ) چوو تا بگه‌ریته‌وه بۆ لای هۆزه‌که‌ی، پیغهمبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: (ئه‌گه‌ر زهید به‌ سه‌لامه‌تی له‌ ده‌ست تای مه‌دینه‌ ده‌ربازی بیت باشه)، ئه‌وه‌بوو که گه‌یشه‌ لای ئاوکی ناوچه‌ی نه‌جد تووشی تا بوو و به‌هۆی ئه‌و تایه‌وه‌ مرد، ئینجا ژنه‌که‌ی هات چی نامه‌ی زهیدولخهیر هه‌بوو و له‌گه‌ل خۆی هینابوو‌یه‌وه هه‌موویانی سووتاند.^(۱)

رایه‌کی تر ده‌لیت: له‌ سه‌رده‌می خیلافه‌تی عومه‌ردا کۆچی دوابی کردووه.^(۲)

کاتیک زهیدولخهیر لای پیغهمبه‌ر(ﷺ) بوو، عه‌لی کورپی ئه‌بووطالب له‌ یه‌مه‌نه‌وه بریک زیری نارده‌وه بۆ پیغهمبه‌ر(ﷺ)، ئه‌ویش دابه‌شی کرد به‌سه‌ر چه‌ند که‌سی‌کدا که یه‌کیکیان زهیدولخهیر بوو.^(۳)

۱۲۵۶. زمیدی کورپی ئه‌بی ئه‌وفا(ﷺ)

ناوی زهیدی کورپی ئه‌بی ئه‌وفای کورپی خالیده، زهید ده‌لیت: چووم بۆ لای پیغهمبه‌ر(ﷺ)، ئه‌ویش ده‌یفه‌رموو فلانه که‌س له‌ کویتیه؟ به‌رده‌وام هه‌والی یه‌که‌یه‌که‌یانی ده‌پرسی و ده‌ینارد به‌ شوینیاندا تا هه‌موویان هاتن و کۆبون‌وه، ئینجا فهرمووی: (إني أحدثكم بحديث فاحفظوه وعوه وحدثوا به من بعدكم، إن الله عز وجل اصطفى من خلقه خلقا، ثم تلا هذه الآية الله يصطفى من الملائكة رسلا ومن الناس خلقا يدخلهم الجنة، وإني مصطف منكم من أحب أن أصطفيه ومواخي بينكما كما آخى الله عز وجل

^(۱) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۲۰۸۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۳.

^(۳) صحيح البخاري - كتاب التوحيد - باب قول الله تعالى تعرج الملائكة والروح إليه، الرقم ۷۴۲۲؛ صحيح مسلم - كتاب الزكاة - باب ذكر الخوارج وصفاتهم، الرقم ۱۰۶۴.

بين الملائكة عليهم السلام)، (من قسه يهكتان بۆ دهكهم جوان وهريبگرن و له بيرتان بمينيت و ليتي تيبگهن و بيگه يهنن به وانه ي دواي خۆتان، خواي گه و ره له دروستکراوه کانی دهسته يه کي هه لېژاردووه، پاشان ئهم ئايه ته ي خوینده وه (الله يصطفي من الملائكة رسلا ومن الناس)، منيش له نيوتاندا ئه وانه هه لده بژيرم که هه ز دهکهم هه لېژيرم، براهه تي دهخه مه نيوتانده وه وهک چۆن خواي گه و ره براهه تي خسته نيوان فرشته کانه وه)، پاشان هه ريهک له ئه بوو به کر و عومهر ي به دواي يه کدا بانگ کرد و تايبه تمه ندي هه رکاميان ي فهرموو و ئه واني کرد به براه يه کدي، عوثماني کوپي عه ففاني بانگ کرد و پتي راگه ياند که توووش ي چ نارهحه تيهک ده بيت، پاشان عه بدورپه حماني کوپي عه وافي بانگ کرد و باسي به خشنده ييه که ي عه بدورپه حماني کرد، پاشان طه لحه و زوبه يري بانگ کرد و هه ردووکياني کرد به براه يه کدي، پاشان سه عدي کوپي ئه بي وه قاص و عه مماري کوپي ياسري بانگ کرد و هه ردووکياني کرد به براه يه کدي، پاشان عه ويمير و سه لماني فارسي بانگ کرد و ئه وانيشي کرد به براه يه کدي، دواتر موژده ي هه وزي که و سه ري دا به هاوه لاني... عه لي کوپي ئه بوو طاليب هه ستا و وتي: ئه ي پيغه مبه ري خوا(ﷺ) گيانم ده رچوو و پشتم شکا کاتيک ده بينم له گه ل هاوه لانت وات فهرموو من نه بيت که هيچت پي نه فهرمووم، ئه گه ر له توورپه ييه وه يه ئه وه سزا و ريزداريش هه ر بۆ جه نابته، پيغه مبه ر(ﷺ) فهرمووي: (سویند به وه ي مني به حه ق ناردووه توّم بۆ خۆم هه لېژاردووه، تو بۆ من وهک پيگه ي هاروون بۆ مووسا وايت، ته نها هينده هه يه دواي من هيچ پيغه مبه ريکي تر نه، بۆيه تو برا و ميراتگري منيت)، عه لي وتي: ئه ي پيغه مبه ر(ﷺ) چي له تو به ميرات ده گرم؟ فهرمووي: (ئه وه ي پيش تو پيغه مبه ران به ميراتيان گرتووه، کتيبي خوا و سونه تي پيغه مبه ره کيان، تو براو هاوده مي منيت).^(۱)

ئهم براهه تيه له نيو هاوه لاني کوچه ري دا بوو.

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب الزاي - من اسمه زيد - زيد بن أبي أوفى، الرقم ۵۱۴۶.

١٣٥٧. زمیدی کوری بوولا (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری بوولایه، خزمه تکاری پیغه مبهری خوایه (ﷺ)،^(١) کونیه که ی نه بوویه ساره، زهیده لیت: له پیغه مبهری خوام (ﷺ) بیست ده یفرموو: (مَنْ قَالَ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ غُفْرَانًا، وَإِنْ كَانَ فَرِيضَ الرَّحْفِ)،^(٢) (هه رکهس بلی أستغفر الله الذي لا إله إلا هو الحي القيوم وأتوب إليه ثه وه تاوانه کانی دهس رینه وه با ته نانهت تاوانه که ی راکردنی ناو سه نگهری جیهادیش بوویت).

١٣٥٨. زمیدی کوری ثابت (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری ثابتی کوری ضه حاکمی کوری زهیده، ئەم هاو له له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، سه بارهت به کونیه که ی هه ریه ک له نه بوو ثابت و نه بوو سه عید هاتوو.^(٣)

باوکی زهید له جهنگی بو عاثدا و پیش هاتنی پیغه مبهری (ﷺ) بو مه دینه کوژرا،^(٤) نه وکات ته مهنی زهید شهس سالان بوو،^(٥) بهم پینه جهنگه که چوار سال پیش کوچکردنی پیغه مبهری (ﷺ) بو مه دینه روویداوه. هاوسهر و منداله کانی

ژنه که ی ناوی جه میله ی کچی سه عد بوو که له م ژنه ی مندالیکی بوو به ناوی عوماره،^(٦) هه ر له م ژنه ی چوار کوری تری هه بوو به ناوه کانی

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩٢.

(٢) جامع الترمذي - أبواب الدعوات عن رسول الله (ﷺ) - باب في دعاء الضيف، الرقم ٣٥٧٧؛ سنن أبي داود - كتاب الصلاة - باب في الاستغفار، الرقم ١٥١٧؛ صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩٢.

(٤) سير أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٤٢٧.

(٥) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٢٢.

(٦) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٥، ص ٣٦٢.

سعد و سولہ یمان و یحیا و ئیسماعیل،^(۱) ہر یہک لہ ئہ سعد و عوبادہ و
حہ سنہ و عومرہ و ئیسا قیشی لی بووہ،^(۲) دوو کچیشی لئی ہہ بوو بہ
ناوہکانی ئوممو عوٹمان و ئوممو زہید۔^(۳)

ژنیکی تری ناوی عومرہی کچی موعاذ بوو کہ لہم ژنہی ہر یہک لہ
ئبراہیم و موحمہد و عہدورہ حمان و ئوممو حہ سہنی بووہ۔^(۴)

زہید کوپیک تری ہہ بوو بہ ناوی سولہ یط کہ دایکی ئوممووہلہد
بوو، عہدورہ حمانی کوپیشی دایکی ئوممووہلہد بوو، عہدولا و زہیدی
کوپیشی ہردووکیان دایکیان ئوممووہلہد بوو،^(۵) ثابت و صفیہ و قہریبہ و
ئوممو موحمہد و عیمران و حارثیشی ہہ بوو لہ ئوممووہلہدیک۔^(۶)

زہید ژنیک تری ہہ بوو بہ ناوی ئوممو حہ میل کہ پاش مردنی عوٹمانی
کوپری خلدہی میردی بہاوسہری گرت۔^(۷)

زہید برایکی ہہ بوو بہ ناوی یہزید کہ ئہویش هاوہلی پیغہمبہر (ﷺ) بوو۔^(۸)
موسلمانبوونی:

کاتیک پیغہمبہر (ﷺ) کوچی کرد بو مہدینہ زہید موسلمان بوو، ئہوکات
ہیشتا تہمنہی یانزہ سال بوو۔^(۹)

زہید دہلئت: کاتیک چوومہ خزمہت پیغہمبہر (ﷺ) کہ تازہ ہاتبوویہ
مہدینہ، و ترا ئہی پیغہمبہری خوا (ﷺ) ئہم میزمندالہی بہنی نہ ججار زیاد
لہ سیانزہ سوورہتی قورئانی لہ بہرہ، پیغہمبہریش (ﷺ) بہوہ سہرسام بوو
و فرمووی: (يَا زَيْدُ، تَعَلَّمْ لِي كِتَابَ يَهُودَ، فَإِنِّي وَاللَّهِ مَا آمَنُ يَهُودَ عَلَى كِتَابِي)، (ئہی زہید

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۲۶۳ - ۲۶۴.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۸.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۵۹.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۸.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۲۶۵.

(۶) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۸.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۱۰.

(۸) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۵۳.

(۹) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۸.

نووسینی جووله که فیر به بۆم، چونکه سویند به خوا له نووسینه کانمدا دلتیا نیم له جووله که)، منیش چووم تا فیر بم، پانزه شهوم ته و او نه کرد تا به چاکی فیر بووم و نامه ی ئه وانم ده خوینده وه و کاتیک شتیکیان دهنووسی بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) من ده مخوینده وه و ئه گه ریش پیغه مبه ر (ﷺ) وه لامی بدایه ته وه من نامه کهم بۆ دهنووسی.^(۱)

ئهم فیربوونهش له سالی چواره می کۆچیدا بوو.^(۲) زهید یه کیک بوو له هاوه له گه وره کانی پیغه مبه ر (ﷺ) و نووسه ره وه ی سروش بوو و ماوه یه ک موفتی مه دینه بوو و یه کیک بوو له قورئان خوینه گه وره کان.^(۳) به شداری زمید له غه زاکاندا

کاتیک غه زای به در رویدا، زهید ویستی له و غه زایه دا به شداری بکات، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) ئه وی به بچووک دانا، سه باره ت به به شداری کردنی له غه زای ئو خوددا راجیایی هیه، به لام گومان له وه دا نیه که له غه زای خهنده ق و غه زاکانی دواتریشدا به شدار بووه.^(۴)

له غه زای ئو خوددا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بریک هاوه لی گنیرایه وه له به ر که می ته مه نیان، ئه وانیش بریتی بوون له عه بدولای کوری عومه ر و ئوسامه ی کوری زهید و زهیدی کوری ثابت و به رایی کوری عازب و ئوسهیدی کوری ظوهیر و عرابه ی کوری ئه وس.^(۵)

له غه زای خهنده قدا که ته مه نی نزیکه ی پانزه سال ده بوو به شداری کرد، زهید له گه ل موسلماناندا باری خۆلی له کۆل دهنه، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: (ئهو هه رزه کاریکی زۆر چاکه)، چاوه کانی ماندوو بوون و که میک راکشاو

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار (ﷺ) - حدیث زید بن ثابت (رضی اللہ عنہ)، الرقم ۲۲۰۱۹، حسنه شعيب الأرنؤوط.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۹۱.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۷.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۳۲.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۵.

خەوہ نووچکە بردیەوہ، عومارە ی کوپی حەزەم ھات و چەکەکە ی ئەو ی برد، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (یا أبارقادت حتى ذهب سلاحك)، (ئە ی خەوخووش ھێندە خەوتیت تا چەکەکە یان بردیت)، ئینجا فەرمووی: کێ ئەزانێ چەکی ئەم ھەرزەکارە لەکوێیە؟ عومارە ی کوپی حەزەم وتی: ئە ی پێغەمبەر ی خوا (ﷺ) من بردم، ئینجا بۆی گیرایەوہ، پێغەمبەر (ﷺ) ھۆشیاری دا لەوہ ی ھیچ باوەرداریک بترسینریت و ھەک گالئەوگەپ شەمکی بیریت.^(۱)

لە غەزای تەبووکدا ئالای بەنی نەججار بەدەست عومارە ی کوپی حەزەمەوہ بوو، پێغەمبەر (ﷺ) گەیشت بە عومارەو ئالاکە ی لەدەستی ھەرگرت و دایە دەست زەیدی کوپی ثابت.^(۲)
لە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) دا

زەید ھەندێ جار دەچوو یە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) و قورئانی بۆ دەخویندەوہ.^(۳)

زەید دەلێت: من دراوسێی پێغەمبەر ی خوا (ﷺ) بووم، کاتیک پێغەمبەر (ﷺ) سرووشی بۆ دادەبەزی دەینارد بە شوینمدا، منیش سرووشەکم بۆ دەنووسیەوہ، جا پێغەمبەر (ﷺ) سروشتی وابوو ئەگەر باسی دنیا مان بکردایە ئەویش لەگەڵماندا باسی دنیای دەکرد، ئەگەریش باسی قیامەتمان بکردایە ئەویش لەگەڵماندا باسی قیامەتی دەکرد، کاتیک باسی خواردنمان بکردایە باسی خواردنی لەگەڵ دەکردین.^(۴)

زەید دەلێت: جاریک لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) لەناو باخیکی بەنی نەججاردا بووین، پێغەمبەر (ﷺ) لەسەر و لاخەکە ی بوو، بە و لاخەکە یەوہ دای بەولادا و شەش یان پینج یان چوار گۆر لەبەردەمیدا بوون، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی:

^(۱) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب زید بن ثابت کاتب النبی (ﷺ) - نهی النبی أن یروع المؤمن وأن یؤخذ متاعه لاعبا وجدا، الرقم ۵۸۲۹.

^(۲) المستدرک علی الصحيحین.

^(۳) صحیح البخاری - أبواب سجود القرآن - باب من قرأ السجدة ولم یسجد، الرقم ۱۰۷۲.

^(۴) الشماثل المحمدية للترمذي، الرقم ۳۳۵، السنن الکبری للبیهقی، الرقم ۱۲۴۶۳.

کئی خاوه نانی ئه م گۆرانه ده ناسیت؟ کابرایه ک وتی: من، فهرمووی: ئه مانه که ی مردوون؟ وتی له بیباوه ریدا مردون، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: (ئهم ئومه ته له گۆره کانیا ندا له به لآو نارچه تیدان، ئه گهر له به ره ئه وه نه بوایه ناچار بن گۆر بۆ یه کدی هه لکه نن داوام له خوا ده کرد له و سزای ناوگۆره گوئیستان بکات که من ده بیستم)، (إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تَبَلَّى فِي قُبُورِهَا، فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافُئُوا لِدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يَسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ) پاشان سه یریکی ئیمه ی کرد و فهرمووی: (تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ) (په نا بگرن به خوا له سزای دۆزه خ)، هه موان وتیان: په نا ده گرین به خوا له سزای دۆزه خ، پاشان فهرمووی: (تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ) (په نا بگرن به خوا له سزای ناوگۆر)، هه موان وتیان: په نا ده گرین به خوا له سزای ناوگۆر، پاشان فهرمووی: (تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ) (په نا بگرن به خوا له فیتنه، ئه وه ی دیاره و ئه وه شی نادیاره)، ئه وانیش هه موان وتیان: په نا ده گرین به خوا له فیتنه، ئه وه ی دیاره و ئه وه شی نادیاره، پاشان فهرمووی: (تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ) (په نا بگرن به خوا له فیتنه ی ده ججال)، هه موان وتیان: په نا ده گرین به خوا له فیتنه ی ده ججال.^(۱)

زمید له سه رده می ئه بوویه کری صدیقدا

کاتیکی پشتیوانان بۆ قسه کردن له سه ر مه سه له ی خیلافه ت له که پری به نی ساعیده کۆبوونه وه و داویان ده کرد خه لیفه له وان بیته، زهید هه ستاو وتی: پیغه مبه ر(ﷺ) له کۆچه ران بوو و ئیمه ش پشتیوانی بووین، ده ی ده بیته پیشه واش له کۆچه ران بیته و ئیمه ش پشتیوانی بین.^(۲)

له رۆژی دووه می به یعه تدا زهید چوو و ده ستی ئه بووبه کری گرت و وتی: ئه مه هاوه لئانه ده ی به یعه تی پێده ن، ئه وانیش چوون به یعه تیان پێدا.^(۳)

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الجنة وصفة نعيمها وأهلها - باب عرض مقعد الميت من الجنة أو النار عليه، الرقم ۲۸۶۷.

^(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۳، قال الذهبي إسناده صحيح.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۵، ص ۲۴۹.

زەید لە سەر دەمی ئەبووبەکرێ صدیقدا نووسەری ئەبووبەکر بوو، موعەیقیبی دەوسیش هاوکاری بوو.^(۱)

هاو دەم بەو بەشدارێ جیهادی دەکرد، لە جەنگی یەمامەدا بەشدارێ کرد و تیا یە تیریکی بەرکەوت بەلام زیانیکی وای پێتەگەیاندا.^(۲)

لە سەر دەمی ئەبووبەکرێ صدیقدا زەید راسپێردرا تا قورئان کۆبکاتەو، زەید دەلێت: ئەبووبەکر پێی وتم: تۆ کە سێکی گەنج و عاقلیت و تۆمەتبارت ناکەین، تۆ لە سەر دەمی پێغەمبەرێ خوادا (ﷺ) سروشت بۆ پێغەمبەر (ﷺ) دەنوسێه، دەی بنەو قورئان و کۆی بکەرەو، منیش وتم: چون شتیک ئەکەن کە پێغەمبەر (ﷺ) نەیکردو، ئەویش وتی: بەوا ئەمە خێرە، ئێتر ئەبووبەکر هێندە پێ وتمەو تا ئەوێ خوای گەرە دەروونی فراوان کردم بۆ ئەو نیازە کە دەروونی ئەبووبەکر عومەرێ بۆ فراوان کردبوو، کە وتمە کۆکردنەوێ قورئان.^(۳)

زەید دەلێت: دوا جەنگی یەمامە-کە ژمارەیهک لە هاوہ لان تیا یە شەهید بوون- ئەبووبەکر منی بانگ کرد، عومەریش لەلای بوو، ئەبووبەکر وتی: (عومەر هاتوو بۆ لام و دەلێت: لە یەمامە خەلکیکی زۆر کۆژراو و دەترسم بەم کۆشتارە بەردەوامە ئەوانە قورئانیان لەبەرە لەناو بچن و بەشتیک لە قورئان نەمینیت، بۆیە پێم باشە کۆی بکەنەو، منیش پێم وتوو چون شتیک بکەم کە پێغەمبەر (ﷺ) نەیکردو؟ عومەر دەلێت: بەخوا ئەو خێرە، هێندە عومەر هات بۆ لام و لێی دووبارە کردمەو تا ئەوێ خوای گەرە دەروونی والا کردم بۆ راکە عومەر و منیش هەمان رای ئەوم (هەیه)، عومەریش لەولاو دانیشتبوو و هیچی نەدەوت، ئەبووبەکر درێژە دا بە قسەکانی و وتی: (تۆ پیاویکی گەنج و عاقلیت و لێت دلنایین و

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۳۳.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۳۳.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۱.

نوسه ره وهی سروشیش بوویت، دهی لیبنه وهو قورئان کۆبکه ره وه، سویند به خوا ئه گهر ئه بووبه کر رایسپاردمایه کیتیو ک له ملاوه بۆ ئه ولا بگوازمه وه هیندهی ئه و داواکاریه ی لام سهخت نه بوو، منیش وتم: چۆن ئیوه ئه و شته ده که ن له کاتیکدا پیغه مبه ر(ﷺ) نه یکردوه، ئه بووبه کر وتی: به خوا ئه وه خیره، ئیتر هینده لیان دوویات کردمه وه تا خوا دهروونی فراوان کردم بۆ راکه یان و که وتمه کۆکردنه وهی قورئان، هه ندیکی له سه ر پارچه پیسته نووسرابوو یه وه، هه ندیکی له سه ر ئیسقان و هه ندیکی له سه ر گه لای دار نووسرابوو یه وه، هه ندیکیشی له سنگی پیاواندا بوو.^(۱)

ئه نه س ده لیت: له سه رده می پیغه مبه ردا(ﷺ) چوار که س قورئانیان کۆده کردوه که هه مو یان له پشتیوانان بوون: باوکم و موعاذ و زهید و ئه بووزهید.^(۲)

زهید له پاش نووسینه وهی هه موو قورئان بۆ ئایه تیک رامابوو تا شایه تی هه بیته تا بینووسیته وه، ئه ویش ئایه تی (من المؤمنین رجال صدقوا...) بوو، بۆ ئه وهش ته نها خوزهیمه ی ده سته که وت، بۆیه نووسی هه وه چونکه خوزهیمه ناسرابوو به وهی لای پیغه مبه ری خوا(ﷺ) شایه تی به دوو شایه ت وه رگیراوه.^(۳)

زمید له سه رده می عومهری کوپی خه ططابدا

له سه رده می عومهری کوپی خه ططابیشدا زهید نووسه ری خه لیفه بوو، هاو ده م به و موعه یقیبیش هاوکاری ده کرد.^(۴)

کاتیک عومهری کوپی خه ططاب برۆیشته یه بۆ هه ج، زهیدی له شوینی

(۱) صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن - سورة براءة - باب قوله لقد جاءكم رسول من أنفسكم، الرقم ۴۷۹؛ جامع الترمذی - أبواب تفسیر القرآن عن رسول الله(ﷺ) - باب ومن سورة التوبة، الرقم ۳۱۰۳.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۱.

(۳) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير - باب قول الله تعالى من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه، الرقم ۲۸۰۷؛ جامع الترمذی - أبواب تفسیر القرآن عن رسول الله(ﷺ) - باب ومن سورة التوبة، الرقم ۳۱۰۴.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۳۳.

خوی دادہنا تا بہرپرسیاریتی مہدینہی لہ ئەستۆ بیّت تا دیتہوہ،^(۱) ھەر وہا بۆ ھەر کاریکی تر لہ مہدینہ بچوایہ تہ دەرہوہ زہیدی دہکردہ بہرپرسی مہدینہ.^(۲) خاریجہی کوپی زہید دەلیت: زۆربہی جارەکان کە عومەر دہگەرپایہوہ بۆ مہدینہ بەشیک لہ باخہ دارخورمای دہبەخشی بہ زہیدی باوکم.^(۳)

عومەری کوپی خەططاب زہیدی لہ مہدینہ ھیتشتبوویہوہ تا فەتوا بدات بۆ خەلک، بەتایبەت ھەر مەسەلەیک تاییەت بوایہ بە فەرزەکان و قورئان خویندەوہو دادوہری و فەتوادان، چ عومەر و چ عوئمانیش نہیاندەھیتشت کەس پیش زہید بکەویت.^(۴)

عومەری کوپی خەططاب بہرپرسیاریتی دادوہری مہدینہی دابوویہ دەست زہید و بۆ ئەوہش مووچەیکە بۆ برپیوویہوہ.^(۵)

شەعبی دەلی جاریک ئوبەہی لہ گەل عومەری کوپی خەططابدا کیشەیکە ھەبوو، ئەوکات عومەر خەلیفە بوو، ئوبەہی وتی: عومەر جا تۆ خۆت دەسەلاتداریت، عومەر وتی: دەہی با کەسێک ببیتە دادوہری نۆوانمان، ئوبەہی وتی: با زہید بیت، چوون بۆ لای زہید و ئەویش دادوہری لەنیوانیاندا کرد، زہید وتی: ئەہی ئوبەہی بەلگەت چیہ؟ ئەویش وتی: ھیچ بەلگەیکم پێ نہی، زہید وتی: دەہی دەر فەت بەدە با ئەمیری باوہرداران سویند نہ دەم، عومەر وتی: ئەگەر بہ پتووستی دەزانیت رێ مەدە ئەمیری باوہرداران ئەو سویندە نہخوات.^(۶)

عومەری کوپی خەططاب ھیتدە پیزی لہ زہید دەنا کە کاتیک لہ شام بوو و زہیدی وەک بہرپرسی مہدینہ جیھیتشتبوو، نامەیکە بۆ زہید نووسی، سەرھەتا بەم شتوہیہ دەستی پیکرد(بۆ زہیدی کوپی ثابت لہ عومەرہوہ).^(۷)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۷.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۲۴.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۴.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۴.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۵.

(۶) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۵.

(۷) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۴.

زەمەد لێ سەردەمی عوسمانی کۆری عەففاندا

کاتێک عوسمانی کۆری عەففان بڕۆیشتایە بۆ حەجی مالی خوا، زەیدی بە بەرپرسی مەدینە دادەنا تا دەگەرێتەو.^(١)

هەروەها عوسمانی کۆری عەففان زەیدی لەسەر بەیتولمال دانابوو، رۆژێک عوسمان ھاتە ژوورەو و گۆیی لیبوو خزمەتکاریکی زەید گۆرانی دەلیت، عوسمان وتی: ئەو کێیە؟ زەید وتی: ئەو وەھیبی خزمەتکارمە، عوسمانیش مووچەیەکی بۆ خزمەتکارەکی بڕیەو.^(٢)

عوسمانی کۆری عەففان ویستی خۆیندەوێ قورئان فرەچەشنە نەبیت و کێشە دروست بکات، بۆیە زەید و چەند کەسیکی تری راسپارد تا بەیەک شیوە قورئان بنووسنەو و جوۆرە نووسینەکانی تر کە لەناو خەڵکدا بلأو بوون لابیرێن،^(٣) ئیتر چەند نوسخەیەکی لێ نووسیەو و نێردران بۆ ناوچە جیا جیاکانی جیهانی ئیسلامی.^(٤)

عوسمان ھەریەک لە زەید و ئیبن زوبەیر و سەعیدی کۆری عاصی بانگ کرد بۆ یەکنووسی قورئان، ئینجا بە ئیبن زوبەیر و سەعیدی وت: ئەگەر لەگەڵ زەید لە جوۆری نووسینەوێ ھەر ئایەتێکدا راجیابوون ئەو بە شیوەزمانی قورەیشی بینووسن چونکە قورئان بە شیوەزمانی ئەوان دابەزیو.^(٥)

کاتێک عوسمانی کۆری عەففان لە مالێکە ی خۆیدا گەمارۆ درابوو، زەید چوو بۆ لای، بەلام عوسمان داوای لێکرد بگەرێتەو، ئەویش گەراییەو و ھەولیدەدا ئەو کەسانە پاشگەز بکاتەو کە گەمارۆی خەلیفەیان دابوو.^(٦)

(١) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٣٣.

(٢) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٣٢.

(٣) سیر أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٤٤١.

(٤) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٥، ص ٣٤٧.

(٥) صحيح البخاري - كتاب المناقب - باب نزل القرآن بلسان قريش، الرقم ٣٥٠٦.

(٦) سیر أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٤٣٥.

زەمید لە سەر دەمی عەلی کۆری ئەبووطالبیدا

زەمید لە سەر دەمی عەلی کۆری ئەبووطالبیدا بەشدارێ هێچ جەنگێکی
نەکرد، هەرچەندە ئەو عەلی زۆر خوش دەویست و بە گەورە تەماشای
دەکرد و ئەوەشی لای خەڵک باس دەکرد، واتە گەورەیی و فەزلی عەلی
کۆری ئەبووطالبیی لای خەڵک باس دەکرد.^(١)

زەمید لە دەیهی شەشەمی کۆچیدا وەفاتی کرد.

جاریک مەروانی کۆری حەکەم ویستی ئەو هەموو زانیاریەیی لای زەمید
هەیه کۆبکریته‌وه و نەفەوتیت، بۆیه لە پشت پەردەیه‌که‌وه برێک که‌سی دان‌او
دواتر زەمیدی بانگ کرد، ئینجا که‌وته پرسیارکردن لە زەمید و ئەویش وەلامی
دەدایه‌وه و ئەوانه‌ی پشت پەردەکه‌ش و ته‌کانی زەمیدیان دەنووسیه‌وه، زەمید
دواتر هەستی به‌وه‌کرد، وتی: ئەی مەر‌وان ناپاکی ده‌که‌یت؟ من رای خۆم
ده‌لێم.^(٢)

لە سەر دەمی مەر‌وانی کۆری حەکەمدا زەمید به‌رپرسی کۆکردنه‌وه‌ی
زه‌کات بوو.^(٣)

جاریک زەمید ویستی بچیت بۆ نوێژی هەینی، دواکه‌وتبوو، لە رێدا بینی
خەڵک ده‌گه‌رینه‌وه، خۆی کرد به‌ م‌الێکدا، پێی و ترا بۆچی واتکرد؟ وتی:
هه‌ر که‌س شه‌رم له‌ خەڵک نه‌کات شه‌رم له‌ خواش ناکات.^(٤)

ثابتي کۆری عوبه‌ید ده‌لێت: جاریک چووم بۆ لای زەمید، نه‌خۆش بوو و
له‌ م‌اله‌وه که‌وتبوو، دوو کۆپیشی له‌ لای بوون، بانگ درا و کاتی نوێژ بوو،
زەمید به‌وانی وت: ب‌رۆن بۆ نوێژه‌که‌تان چونکه نوێژی پیاو به‌ جه‌ماعه‌ت
ب‌یست و پ‌ینج ه‌ینده‌ی نوێژه‌که‌ی به‌ ته‌نها پاداشتی هەیه.^(٥)

(١) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٣٢.

(٢) سیر أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٤٣٨.

(٣) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٤، ص ٣٢١.

(٤) سیر أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٤٣٩.

(٥) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ٤٢٥.

کۆچی دواوی زهید

سهبارەت بە سالی وەفاتی زهید چەند رایەک ھاتوو، ھەریەک لە سالی چل و پینچ و چل و شەش و پەنجاو یەک و پەنجا و پینچ و پەنجاو شەش ھاتوو.^(۱)

کاتیک زهید کۆچی دواوی کرد مەروانی کوپی ھەکەم نوێژی لەسەر کرد و ھەرچی ئافرەتی شار بوون ئەوانیش ھاتنەدەرەو، خاریجە کوپی ئافرەتانی ھۆشیار دەکردەو تا لەسەر زهید نەگرن، کەچی ئافرەتان دەیانوت قسەکانت ناچنە گویمان و تا سی رۆژی ماتەمینی بۆ دەگرن.^(۲) مەروان فەرمانی کرد و شتریک سەرپرا بۆ دروستکردنی خوان و خەلکی نانیاں خوارد.^(۳)

کاتیک زهید کۆچی دواوی کرد، سالم وتی: ئەمڕۆ زانای خەلکی مرد، ئیبن عومەر لەو بوو وتی: رەحمەتی خۆی لێ بیت، ئەو لە سەردەمی عومەردا زانای خەلکی بوو، عومەر زانایانی بە ناوچەکاندا بلأو دەکردەو ریگری دەکرد لێیان لەخۆو ھەتوا بدن، زەیدیشی لە مەدینە ھێشتەو تا ھەتوا بدات بۆ خەلکی مەدینە.^(۴)

ئیبن عەبباس لە کاتی ئەسپەردەکردنی زەیددا وتی: ئاویە مەرگی زانایان، ئەمڕۆ زانستیکێ زۆر ژیر گل نرا.^(۵)

ئەبووھویرە وتی: ئەمڕۆ مەرکەبی ئەم ئوممەتە (زانای ئوممەت) مرد بەلکو خۆی گەرە ئیبن عەبباس بکاتە جیگرەوہی.^(۶)

جاریک ئیبن عەبباس رەشوی و لاخەکی زەیدی گرت، زهید وتی: کەنار

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۴۱.

^(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۴۰.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۴۰.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۴.

^(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۴۰.

^(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۳۳.

بگره ئه‌ی ئامۆزای پیغه‌مبهری خوا (ﷺ)، ئه‌ویش وتی: ئیمه به‌رامبهر زاناو گه‌وره‌کانمان واده‌که‌ین.^(۱)

۱۳۵۹. زهیدی کوپی خاریجه (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی خایجه‌ی کوپی زهیده، له پشتیوانانه له خه‌زهره‌جیه‌کان.^(۲) خاریجه‌ی باوکی له به‌یعه‌تی عه‌قه‌به^(۳) و غه‌زای به‌در^(۴) و ئوحوودیشدا به‌شداری کرد و له‌و غه‌زایه‌دا شه‌هید بوو.^(۵)

زهید برایه‌کی هه‌بوو به‌ ناوی سه‌عد که ئه‌ویش له غه‌زای ئوحووددا شه‌هید بوو،^(۶) خوشکیکیشی هه‌بوو به‌ ناوی حه‌بیبه که خاریجه‌ی باوکی ماره‌ی کرد له ئه‌بووبه‌کری صدیق، ئه‌بووبه‌کریش له‌م ئافره‌ته‌ منداڵیکی بوو به‌ ناوی ئومموکلثوم،^(۷) ئه‌بووبه‌کر له سه‌ره‌مه‌رگدا بوو که حه‌بیبه‌ی کچی خاریجه‌ سکی هه‌بوو به‌و کچه‌یه‌وه.^(۸)

زهید ده‌لێت: جارێک پرسیارم کرد له پیغه‌مبهر (ﷺ)، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) سه‌له‌وات دان له‌سه‌ر جه‌نابت چۆنه‌؟ فه‌رمووی: سه‌له‌واتم له‌سه‌ر بده‌ن، پاشان بڵێن: (اللهم بارک علی محمد و آل محمد کما بارکت علی آل إبراهیم إنک حمید مجید).^(۹)

زهید یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در،^(۱۰) له غه‌زای ئوحووددا باوکی و سه‌عدی برای شه‌هید بوون.

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۳۷.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۲.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۰۴.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۲۳.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۴.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۶۹.

(۸) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۰۵.

(۹) السنن الكبرى للنسائي، الرقم ۱۲۹۲، صححه الألباني.

(۱۰) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۳.

نوعمانی کورپی به شیر دهلیت: جارنک زهیدی کورپی خاریجه له شه قامیکی مه دینه دا تیپه ده بوو، بهینی نیوه پۆ و عه سر بوو، هینده مان بینی که وت و مرد، ئه وه بوو تهرمه که ی برایه وه بۆ ماله وه له نیو سئ پارچه قوماشدا داپۆشرا، جا دوا ی نویژی ئیواره هیشتا کاتی نویژی خه وتنان نه هاتبوو، ژنانی له پشتیوانان له دهوری تهرمه که ی بوون و دهگریان، له ژیر پارچه قوماشه کانه وه دهنگیکیان بیست، دهنگه که دوو جار دهیوت خه لکینه بیده نگ بن، خیرا خه لکی قوماشه که یان له سهر دهموچاو و سه روسنگی لابرده، زهید وتی: موحه ممه د پیغه مبه ری خواجه، پیغه مبه ری نه خوینده وار و سه رموری پیغه مبه رانه، ئه مه له کتیبی یه که مدا باس کراوه، دواتر له سهر زمانی زهیده وه وتراوه زهید باسی خیلافه تی ئه بووبه کر و عومه ر و عوثماني کردووه.^(۱)

نوعمان دهلیت: ئه و رۆژه زهید زۆر ساغ و بی کیشه بوو، ئازاریکی قورگی بۆ پهیدا بوو، له نینوان نویژی نیوه پۆ و عه سردا بوو که مرد، کاتیک به چهند بهرگیك دامانیوشی، من نویژی ئیواره م کردبوو و سه رقالی زیکره کان بوم که که سیک هات و وتی: زهید پاش مردنه که ی قسه ی کردووه، منیش خیرا چووم بۆ لای، ده بینم دهسته یه که له پشتیوانان له ده وریدان و دهیوت-یان دهیانوت وتویه تی-^(۲)

ئهم رووداوه ئهم مردنه ی زهیدی کورپی خاریجه له سه رده می خیلافه تی عوثماني کورپی عه ففاندا روویداوه.^(۳)

ئین که ئیر دهلیت: ئهم به سه رهاته له چهند روویه که وه به چهند گێرانه وه یه کی ناسراوی سه حیح و دروست هاتووه.^(۴)

^(۱) المعجم الكبير للطبراني.

^(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٦، ص ١٥٧.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٦، ص ١٥٦.

^(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٦، ص ٢٩٢.

۱۳۰. زمیدی کوپی خه طاب (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی خه طابی کوپی نوفه یلی عه دیوه، له سه ری باوکیه وه برای ئه میری باوه پداران عومهری کوپی خه طابه، دایکی ناوی ئه سمائی کچی وه هبه، کونیه که ی ئه بوو عه بدورپه حمانه، ئه م هاوه له له کۆچه رانه،^(۱) زهید که سیئک بالابه رز بوو.^(۲)

زهید خوشکیکی هه بوو به ناوی حه فسه که دایکی باوه پداران و هاوسه ری پیغه مبه ری خواجه (ﷺ).^(۳)

ژنه که ی زهید ناوی لوبابه ی کچی ئه بوو لوبابه بوو، له م ژنه ی کوپیکی بوو به ناوی عه بدورپه حمان که له سالی پیته می کۆچیدا له دایک بوو، کاتیک له دایک بوو ئه بوو لوبابه ی باپیری بردی بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ)، ئه ویش دهستی هینا به سه ریدا و نزای به ره که تی بۆ کرد،^(۴) ژنیکی تری ناوی جه میله ی کچی ئه بی عامیر بوو که له م ژنه ی کچیکی هه بوو به ناوی ئه سماء.^(۵)

زهید براگه وره ی عومه ر بوو، پیش عومه ری برایشی موسلمان بوو. کاتیک زهید کۆچی کرد بۆ مه دینه و پیغه مبه ر (ﷺ) له وئ برایه تی خسته نیتوان کۆچه ران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیتوان زهید و مه عنی کوپی عه دیه وه.^(۶)

زهید له غه زای به درو ئو خود و خنده ق و حوده بییه و هه موو غه زاکانی دواتریشدا به شداری کرد.^(۷)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۱.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۱.

(۳) مسند الشاميين للطبراني، الرقم ۶۹۲.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۴۶۴.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۳۷۷.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۱.

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۱.

له غەزای ئو خوددا هەریەک لە عومەر و زەید پێکەوه بەشداری غەزاکی بوون، لە گەرمەیی جەنگەدا بوون کە عومەر قەلغانەکی خۆی دا بە زەید و وتی: براگیان ئەم قەلغانە بگرە، زەیدیش وتی: منیش هەمان ئەو شەهیدیم دەوێت کە تۆ دەتەوێت، بۆیە هیچکامیان قەلغانەکیان بەکارنەهێنا.^(۱)

جاریک عەبدولای کۆری عومەر داوای لە عومەری باوکی کرد تا داوای کچەکی صالحی کۆری نەحامی بۆ بکات، عومەر وتی: ئەو برێ هەتیوی هەیه و تا ئەوانە وەستان کچەکی نادات بە ئیمە، بۆیە عەبدولای چوو بۆ لای زەیدی مامی و وتی: مامە داوای کچی فلانە کەسم بۆ بکە، زەیدیش چوو بۆ لای صالح و وتی: عەبدولای کۆری عومەر منی ناردوووە بۆ داوای کچەکە، ئەویش وتی: من برێ هەتیوم هەیه و ئامادە نیم کچەکەم بدەم بە ئێوە و برازاکانی خۆم لەولا وەستان، بەلام دایکی کچەکە حەزی دەکرد کچەکی بۆ عەبدولای بیت، چوو بۆ لای پیغەمبەر(ﷺ) و وتی: ئەی پیغەمبەر(ﷺ) عەبدولای کۆری عومەر هاتوووە تا داوای کچەکەم، کەچی باوکی کچەکی داوە بە هەتیویک کە لایەتی و بەخیوی دەکات، هێشتا رای کچەکەشی وەرنەگرتوو، پیغەمبەریش(ﷺ) ناردی بە شوین صالحدا و فرمووی: (ئەرێ بێ ئەوەی رای کچەکەت وەربگریت داوێت بە شوو؟) وتی: بەلێ، پیغەمبەر(ﷺ) فرمووی: (أشيروا على النساء في أنفسهن وهي بكر)،^(۲) (رای کچەکانتان سەبارەت بە خۆیان وەربگرن).

زەید دەلیت: روژی فەتحی مەککە لەگەڵ پیغەمبەر(ﷺ) بەرەو گۆرستانەکان دەرچووین، پیغەمبەر(ﷺ) لای گۆرپیک دانێشت و دەتوت قسەیی لەگەڵ دەکات، ئینجا پیغەمبەر(ﷺ) هەستا و فرمیسکی لە چاوانی دەسپری، عومەری برام پیش هەموومان پیتی گەیشت و پیتی وت: بەدایک و باوکەوه بەقوربانت بۆ بۆچی دەگریت؟ فرمووی: (لە سەردانی

^(۱) المعجم الأوسط للطبراني - باب الميم - من اسمه محمد - محمد بن نصر الصائغ البغدادي، الرقم ۵۳۰۰.

^(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند عبد الله بن عمر(رضي الله عنه)، الرقم ۵۸۲۴، حسنه شعيب الأرناؤوط.

گوپی دایکم له بهرئه وهی دایکم بووه و مافی به سه رمه وه هیه داوای مؤله تم کرد له پهروه ردگارم تا داوای لیخوشبوونی بۆ بکه م، به لام پهروه ردگارم ری پیینه دام، پاشان پیغه مبه ر(ﷺ) به ئامازه یه ک پی پی راگه یان دین دابنیشین، ئیمه ش دانیشستین، ئینجا فره رمووی: (من پیشتر ریگریم لیکردبون له سهردانی گوپ، له مه و دووا- هه رکامتان ویستی سهردانی گوپ بکات با بیکات،...)^(۱) له سهرده می خیلافه تی ئه بووبه کری صدیقدا ئالای موسلمانان به ده ست زهیده وه بوو، له جهنگی یه مامه دا به شداری کرد و تیایدا شهید بوو.^(۲)

کاتیک جهنگه که دهستی پیکرد، زهید ئالاکه ی به دهسته وه بوو و به سه ختی ده جهنگا، کاتیک خه ریک بوو موسلمانان شکستیان ده خوارد، زهید هاواری ده کرد خواجه من له به رده متدا پوزش دینمه وه به رامبه ر به م راگردنه ی هاوۀ لانم و دووره په ریزیش ده نوینم له وهی موسه یله مه ده یلّیت، له و نیوه نده دا چاوی کهوت به ره ججالی کوپی عونفوه که سهره تا هاتبو و موسلمان بووبوو و دواتر هه لگه پایه وه و چوویه لای موسه یله مه و دروی ده کرد به دم پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) و دهیوت من بیستوومه له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفرموو: موسه یله مه له م په یامبه ری ده هاو به شمه، ئیتر ئه وه گه وره ترین فیتنه بوو بۆ خه لکه که، زهید که ئه م کابرای بینی خیرا هه لمه تی بۆ برد و کوشتی، پاشان زهید بریک قسه ی کرد بۆ موسلمانان تا دژی دوژمن بجه نگی، ئینجا وتی: ئیتر یه ک قسه ناکه م تا ئه وه ی یان خوا دوژمن ده شکینیت یان من ده گه مه وه به خوا و ئه کات به لگه ی خۆم لای خوا ده خه مه پوو،^(۳) به ده وام ده جهنگا تا شهید کرا و ئالاکه ی دهستی کهوت، ئه وه ی زهیدی شهید کرد که سیک بوو به ناوی سه له مه ی کوپی صبیح، خیرا سالم که مه ولای ئه بی حوزده یفه بوو ئالاکه ی هه لگرته وه.^(۴)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب الزاي - من اسمه زيد - زيد بن الخطاب، الرقم ۴۶۴۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۴.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۶، ص ۳۲۴.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۱-۳۴۲.

به دڼاييپوهه فیتنه که ی ره ججال له و هه موو شمشیر مه تر سیدار تر بوو که جه نگیان ده کرد، چونکه زوریک له و شمشیرانه ده بوونه بره ری گهر دنی سوپاکه ی موسه یله مه ی دروژن و شمشیری سه رخستنی ئیسلام ده بوون نه گهر نه و له خسته بردن و ته له که بازیه ی ره ججال نه بوايه، چونکه نه و توانی به دروکردنی به دهم پیغه مبه ره وه (ﷺ) و نه و خه لکه تیښه یه نیت بانگه وازه که ی موسه یله مه ی دروژن راسته و به شیکه له په یامی خوا، بویه هوکاري کوکړدنه وه ی نه و هه مووه دهم و ده ست و دله بوو بو سوپاکه ی موسه یله مه، هه مان که سانی لاسار و نه یار له مړودا هه ن که رو لی خراپی هاوشنوه ده بینن و نه ک نه وه ی نابنه سه رخه ری دین، به لکو ده یان ده ست و دهم و دلی ناو موسلمانان ده گوړن و ده یکه نه هیژ و وزه بو دوژمنانی ئیسلام و تیریک به ره و رووی ئیسلام و موسلمانان، مه ترسیه که شیان زور زیاتره.

رایه کی تر ده لیت: نه بوو مه ریهمی حه نه فی زهیدی کوشت، دواتر که نه بوو مه ریهم هاته خزمه ت پیغه مبه ره (ﷺ)، عومه ر پتی وت: زهیدت کوشت؟ نه ویش وتی: خوا زهیدی به دهسته کانی من ریژدار کرد-شه هیدبوو- منی به دهسته کانی نه و سه رشوړ نه کرد-به بیباوه ری بکوژریم-^(۱)

جا که زهید شه هید بوو عومه ری برای دهیوت زهید له هه ردوو چاکه که دا پیش من که وت، پیش من موسلمان بوو، پیش منیش شه هید بوو.^(۲)

عومه ر زور خه فته تی خوارد به مه رگی براکه ی، دهیوت له هه رکویوه با هه لده کات من بونی زهیدی برامی لیده که م.^(۳)

عومه ری کوړی خه ططاب موته ممیمی کوړی نوهیره ی بیني، موته ممیم شیعریکی بو مه رگی براکه ی خوی هو نیبوویه وه که مالیکی کوړی نوهیره

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۷۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۴.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۱.

بوو، عومەر دهیوت ئەگەر منیش شیعرم بزانیایه به دنیاییه وه وهک تۆ شیعرم دههۆنیه وه به سەر زهیدی برامدا، موته ممیم وتی: جا ئەگەر براکهی من وهک براکهی تۆ برۆیشتایه هیچ دلگران نه ده بووم بۆی، عومەر وتی: کەس هیندهی تۆ جوان دلنه وایی نه کردوم.^(۱)

۱۳۶۱. زهیدی کوپی دهشینە (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی دهشینە کوپی موعاویهیه، له پشتیوانانه له خه زهره جیه کان،^(۲) له غه زای به در و ئو خوددا به شداری کرد.^(۳) کاتیک پیغه مبهەر (ﷺ) برایشه خسته نیتوان کوچه ران و پشتیوانانه وه برایشه خسته نیتوان خالیدی کوپی ئەبولبوکه یر و زهیدی کوپی دهشینه وه.^(۴)

پیغه مبهیری خوا (ﷺ) ده کەسی له هاوه لانی به سریه یهک نارد، عاصیمی کوپی ثابتی ئەنصاری کرد به ئەمیریان، که گه یشتنه ناوچه یهکی نیتوان عوسفان و مهککه، دهستهی به نولیحیان به نزیکه ی دووسه ده کەسه وه هاتن و کهوتنه شوینیان، که گه یشتنه شوینه کەیان بینیان ناوکی خورما جیماره، وتیان: ئەم ناوکه هی خرما ی مه دینه یه، بۆیه کهوتنه شوینیان، کاتیک عاصیم و هاوه له کانی ئەوانیان بینی ههستیان به مه ترسی کرد و له شوینیک خۆیان په نا دا، به لام به نولیحیان گه مارۆیان دان و وتیان: خۆتان بدهن به دهسته وه له په نادا ده بن و کهستان ناکوژین، عاصمی ئەمیری سریه که وتی: به خوا من خۆم ناده مه بهر په نای بیتاوه، خوایه هه والی ئیمه بگه یه نه ره پیغه مبه ره کهت، به نولیحیان تیربارانیان کردن، عاصم و ههوت کەسی تریان شه هید بوون، سنی کەسه کهی تر که مابونه وه خۆیان دا به

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۲.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۴.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۹.

دهسته وهو داوای په نایان کرد، په کیڅک له و سڼ که سه خوبه یب بوو، په کیڅکی تریشیان زهیدی کوږی دهینه بوو، کاتیک که یشتنه لای به نولیحیان خیرا ئه وانیان به ستنه وه، ئه وی تر له سیانه که وتی ئه مه سه ره تای ناپاکیه که یانه، به خوا من له که لټان نایه م، ئه و کوژ را وانه مان پیښه نگی ره وان، ئه وانیښ به زور رایانده کیښا تا له که لیان بچیت به لام ئه و نه ده چوو، بویه ئه ویشیان کوشت، ئینجا خوبه یب و زهیدی کوږی دهینه مانه وه و ئه وانیان فروشتن به خه لکی مه ککه، به نو حارثی کوږی عامیر خوبه بییان کړی، چونکه خوبه یب له جهنګی به دردا باوکی ئه وانی کوشتبوو، خوبه بییان کړی و به دیلی لای خویان هیشتیانه وه، له ماله وه له شوینیک به ندیان کردبوو تا ئه و کاته ی بیکوژن.^(۱)

زهیدی کوږی دهینهنش له لایه ن صه فوانی کوږی ئومه ییه وه کږدرا تا له بری ئومه ییه ی باوکی که له جهنګی به دردا کوژ را بوو بیکوژیت، هر له ناوچه ی ته نعیم زهیدیش شهید کړا.^(۲)

بردنی هه ریه ک له خوبه یب و زهید بؤ ته نعیم پیکه وه بوو، واته له یه ک کاتدا و له یه ک شویندا و به دهستی یه ک دهسته شهید کړان، هه ردو وکیښیان پینښ ئه وی بکوژرین داویان کرد دوو رکات نویژ بکه ن،^(۳) هه ریه ک له خوبه یب و زهیدیش شیوه ی کوشتنیښیان یه ک جوړ بوو که بریتی بوو له له خاچدانیان.^(۴)

کاتیک نه سطاسی کویله ی صه فوان ویستی زهید بکوژیت، ئه بوو سوفیان چوو و هه مان ئه و پرسیاره ی له خوبه یب کرابوو له زهیدیشی کرد، پتی وت: ئه ی زهید سویندت دهده م به خوا، ئایا هه زت ده کرد ئیستا موحه ممه د

^(۱) صحیح البخاري - کتاب الجهاد والسير - باب هل یستأسر الرجل ومن لم یستأسر، الرقم ۳۰۴۵ و کتاب

المغازي - باب غزوة الرجیع ورعل وذكوان وبئر معونة، الرقم ۴۰۸۶.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب الزاي - من اسمه زيد - زيد بن الدثنة، الرقم ۵۲۸۴.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۵۶.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴۶.

لہبری تو لہ لامان بواہو بماندایہ لہ گہردنی و تویش لہ ناو ژن و مندالی خوتدا بوویتایہ؟ لہ وہ لامدا زہید ہمان وہ لامہ کہی خوبہیبی دایہ وہو وتی: نا سویند بہ خوا حہز ناکہم موحمہمہد ئیستا لہ شوینی مندا بیت و تہنہا درکیکیش بچیت بہ پیندا لہ بہ رامبہر ئہوہی من لہ ناو ژن و مندالی خومتدا بم، ئہبوو سوفیانیش دہیوت کہسم نہ دیوہ وہک هاوہ لانی موحمہمہد موحمہمہدیان خوش بویت، ئینجا نہ سطاس زہیدی کوشت.^(۱)

پیش ئہوہی زہید بکوژن، بہ خاچہوہ ہلئانواسیبوو و جار جارہ رمیکیان پیوہ دہنا، ئینجا داوایان لیدہ کرد واز لہ ئیسلام بہیتت لہ بہ رامبہردا ئازادی دہکەن، بہ لام زہید ئامادہ نہبوو واز بہیتت و سات دواى سات زیاتر باوہری چہ سپاو دہبوو، دواجار شہیدیان کرد، جا ئہو روژہی خوبہیب و زہید شہید کران، پیغہمبہر (ﷺ) دہیفہرموو: (سہلام لہ ئیوہش).^(۲) شہیدکردنی ئہم هاوہلہی پیغہمبہر (ﷺ) لہ سالی سیئہمی کوچیدا بوو.^(۳)

۱۳۶۲. زمیدی کوپی موعہللا (ﷺ)

ناوی زہیدی کوپی موعہللا، لہ پشتیوانانہ، سی برای ہبوو بہ ناوہکانی رافیع و ئہبووقیس و عوبہید کہ ہرچوار برا پیکہوہ لہ غہزای بہدردا بہ شدارییان کرد.^(۴)

۱۳۶۳. زمیدی کوپی ومدیعہ (ﷺ)

ناوی زہیدی کوپی و مدیعہی کوپی عہمرہ، لہ پشتیوانانہ لہ خہزرہجیہکان، یہکینکہ لہ بہ شداربوانی غہزای بہدر.^(۵)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۶۵.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۶۶.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۴۳.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۱.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۴، سندہ موضع إرسال.

١٣٦٤. زهیدی کوری ئه زومر (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری ئه زوهری ئه سه ديه، له جهنگی يه مامه دا به شداری کردوو و تيايدا رۆلێکی کارای بینی، دواتر له جهنگه که دا ههردوو قاچی برا. (١)

١٣٦٥. زهیدی کوری ئه سه له م (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری ئه سه له می کوری ئه عله به ی به لویه، يه کێکه له به شداربوانی غه زای به در، دهوتریت تا سه رده می عه لی کوری ئه بو و طالیب ژیاوه و له ناو سوپای عه لیدا له جهنگی صغیندا به شدار بووه. (٢)

١٣٦٦. زهیدی کوری ئه سه ید (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری ئه سه یدی کوری حارثی ئه قه فیه، له جهنگی يه مامه دا به شداری کرد و تيايدا شه ید بوو. (٣)

١٣٦٧. زهیدی کوری ئیسا ف (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری ئیسا فی کوری غه زیه یه، يه کێکه له به شداربوانی غه زای ئو حود. (٤)

١٣٦٨. زهیدی کوری جاریه (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری جاریه یه، له پشتیوانانه له ئه وسیه کان، کورێکی هه بوو به ناوی عه مر که فه رمووده ی لێوه گێراوه ته وه. (٥)

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩٠.

(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩١.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩١.

(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩١.

(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩٥.

زهید ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) له جهنگی ئو خوددا هندی که سی به بچووک دانا بو به شداری له جهنگه که و هه موویانی گێراییه وه، ئه وانیش بریتی بوون له زهیدی کوپی جاریه - واته خۆی - و به رانی کوپی عازب و زهیدی کوپی ئه رقه م و ئه بووسه عیدی خودری و عه بدولای کوپی عومه ر و جابیری کوپی عه بدولای.^(۱)

زهیدی کوپی جاریه ده لیت: وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه له وات دان له سه ر جه نابت چۆن بیت؟ فه رمووی: بَلِّينَ (اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم انک حمید مجید).^(۲)

زهید له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) له غه زای خه یبه ردا به شداری کرد، دوا ی سه رده می پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و پیش وه فاتی ئبین عومه ر وه فاتی کرد، کاتیک وه فاتی کرد ئبین عومه ر رحمه تی بو ده نارد.^(۳)

۱۳۶۹. زمیدی کوپی حارث (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی حارثی کوپی قه یسه، له غه زای ئو خوددا به شداری کرد.^(۴)

۱۳۷۰. زمیدی کوپی حارثه (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی حارثه ی کوپی شه راحیلی که عبیه، دایکی ناوی سه عدی کچی ئه عله به یه.^(۵)

زهید هیشتا بچووک بوو که له گه ل سه عدی دایکی چوو بو لای هۆزه که ی دایکی، له و ماوه دا هیرش کرایه سه ر ئه و هۆزه و تیایدا زهید به دیل گیرا و

(۱) المستدرک علی الصحيحین - کتاب البیوع - الرهن مطلوب ومركوب، الرقم ۲۳۶۲: السنن الكبرى للبيهقي - کتاب السير - باب من لا يجب علیه الجهاد، الرقم ۱۷۸۸۲.

(۲) التاريخ الكبير، ج ۳، ص ۳۸۳.

(۳) معرفة الصحابة لأبي نعيم الاصبهاني، الرقم ۲۶۳۴.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۹۷.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۳۵.

دواتر برا بۆ بازاری عوکاظ و لهوئ فروشرا، چه کیمی کوپی حیزام زهیدی کپی بۆ خه دیجه ی پووری، به چوارسه درهم ئهوی کپی، ئیتر زهید لای خه دیجه مایه وه تا ئهوی خه دیجه شووی کرد به پیغه مبه ر (ﷺ)، ئه وکات به خشی به پیغه مبه ر (ﷺ).^(۱)

له گیرانه وهیه کی تر دا هاتووه حارثه ئافره تیکی له هۆزی (طی) به هاوسه ر گرت، له و ئافره ته سی مندالی بوو که بریتی بوون له جه به له و ئه سما و زهید، پاش ماوه یه ک ئه و ژنه ی مرد، ئینجا ئه و مندالانه لای باپی ره یان مانه وه، حارثه ویستی بیانبات له گه ل خۆیدا، به لام باپی ره ی هات و وتی: با لای ئیمه بن باشتره بۆیان، ئه ویش هه ریه ک له جه به له و ئه سمائی برد و زهیدی لهوئ جیهیشت، پاش ماوه یه ک سواره یه کی تیهامه هات و دای به سه ر ناوچه ی هۆزه که ی دایکی زهیددا و زهیدیان به کۆیله گرت و بردیانه بازاری مه که وه لهوئ پیغه مبه ر (ﷺ) ئهوی بینی و وه سفی کرد بۆ خه دیجه و خه دیجه ش زهیدی کپی و لهوئ له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) مایه وه و دواتر کۆچی کرد بۆ مه دینه، کاتی که حارثه هات بۆ مه دینه و زهیدی بینی زهید له بهر ریژی پیغه مبه ر (ﷺ) له بهری هه لئه سا، حارثه و دهسته که ی بانگی زهیدیان کرد به لام ئه و وه لامی نه دایه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ئه ی زهید ئه وانه کی؟ وتی: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) ئه و هیان باوکه و ئه و هشیان مامه و ئه و هشیان برامه و ئه و هه هۆزه که من، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (ده ی هه سته و سه لامیان لی بکه) ئه وانیش سه لامیان لی کرد، ئینجا وتیان: ئه ی زهید له گه ل ئیمه وه ره وه، زهید وتی: به س لای پیغه مبه ری خوام ده ویت و نایگۆر مه وه به که س، ئه وانیش وتیان: ئه ی موحه ممه د چه ند به رامبه ر خوین باییت پی دده یان له بری ئه م کۆیله یه تا بیده یته وه پیمان، چه نده ت ده ویت دهنه ینی، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: داواتان لی ده که م شایه تی بدن هیچ په رستراوی نیه جگه له خوا و من کۆتاو سه رمۆری پیغه مبه رانی خوام ئینجا ده یترم

(۱) الإصابة فی تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۹۸.

له گه لئان، به لām ئه وان به وه رازی نه بوون، دواتر پیغه مبهه (ﷺ) ری دی دا بییهن، به لām زهید ئاماده نه بوو له گه لیان بپروات، دواتر حارثه وتی: من خۆم ئاماده م موسلمان بم، ئه وه بوو شایه تومانی هیتا و ئه وانی تر ئاماده نه بوون موسلمان بن.^(۱)

ئوسامه ی کورپی زهید له باوکیه وه ده گێڕێته وه که پیغه مبهه (ﷺ) بانگهێشتی حارثه ی کورپی شه راحیلی کرد بۆ ئیسلام و ئه ویش موسلمان بوو.^(۲)

پیغه مبهه (ﷺ) خۆشه و یستی زۆر بوو بۆ زهید، جا کاتی که خه دیجه ی هاوسه ری پیغه مبهه (ﷺ) بینی پیغه مبهه (ﷺ) زهیدی زۆر خۆشه و یت زهیدی به خشی به پیغه مبهه (ﷺ).^(۳)

له گێڕانه وه یه کی تر دا ها تو وه که ده سته یه که له هۆزه که ی زهید ها تن بۆ حه ج و له و ئ زهیدی ان بینی و یه کتری ان ناسیه وه، هه وایی ان برد بۆ باوکی و ناو نی شانیا ن پندا، باوکی شی ها وده م به که عب ها ت بۆ مه ککه و پرسیا ری پیغه مبهه ری خوا یا ن (ﷺ) کرد و وتیا ن: له مزگه وته، ئه وانی ش چوون بۆ لای و وتیا ن: تۆ گه و ره ی هۆزه که تی و خه لکی شاری کیت که که عبه ی تیدا یه، ده سترگۆ ی نه دار و نا نه خشن، ها وتین تا ئه و کۆ یله ت که هه ته کورپی ئیمه یه مه تبارما ن بکه یت و ئازادی بکه یت و له به رامبه ردا چیت ده ویت پیّت ده به خشین، ئه ویش فه رمو ی: کامه یه؟ وتیا ن: زهید، پیغه مبهه (ﷺ) فه رمو ی: بانگی بکه ن و سه رپشکی بکه ن، ئه گه ر ئی وه ی هه لبا ردا ئه وه به بی هیچ به رامبه ری ک بۆ ئی وه ئه گه ریش منی هه لبا ردا ئه وه به خوا من که سیک دوور ناخه مه وه که من هه لبا ری ت، ئه وانی ش وتیا ن: زۆر له وه زیاتر

^(۱) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب زید الحب بن حارثة بن شراحیل

بن عبد العزی - تبني رسول الله (ﷺ) زید بن حارثة، الرقم ۴۹۷۷.

^(۲) أسد الغابة، ج ۱، ص ۵۲۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۰۴.

پئی به خشیوین که ئیمه داوامان کردووه، ئه وه بوو هینرا و پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: ئه مانه ده ناسیت؟ وتی: به لئی، ئه وه باوکمه و ئه وهش مامه مه، پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: ئه ی زهید من ئه وه م که ده ناسیت و هاوه لیت کردوم، جا یان من هه لبریره یان ئه و دوانه هه لبریره، زهید وتی: ته نها تو هه لده بژیرم، تو بو من وهک باوک و مامیش بویت، باوکی و مامی وتیان: مالویران کویلایه تیت پی خۆشه تا ئازادی و هاوده می باوکت و مام و که سوکارت؟ زهید وتی: به لئی، من شتیکم له م پیاوه به دیکردووه که ئیتیر بریارم داوه جگه له م کهس هه لنه بژیرم، پیغه مبهه (ﷺ) که ئه مه ی بینی بر دیه وه ناو ژووره که ی و فهرمووی: شایهت بن زهید کوپی منه و میراتم لئ ده گریت و میزاتی لیده گرم، کاتیک باوکی و مامی ئه مه یان بینی دهروونیان ئارامی گرت و چوون، ئیتیر هه میشه زهید به ناوی زهیدی کوپی موحه ممه د بانگ دهکرا تا ئه وه ی ئیسلام هات.^(۱)

زهید ده سال له پیغه مبهه (ﷺ) بچووکتربوو و بالاشی کورت بوو، رهنگی سپی بوو.^(۲)
هاوسه رگریه کانی زمید

پیغه مبهه (ﷺ) بریاری دا ژن بهینیت بو زهید، بویه ئومموئهمه نی بو هینا و له م ژنه ی زهید کوپیکی بوو به ناوی ئوسامه^(۳) که پیشتر له پیتی ئه لفدا له ژیر ناوی ئوسامه ی کوپی زهیددا به وردی ژیا نه که یمان باس کردووه.
دواتر زهید زهینه بی کچی جه حشی به هاوسه ر گرت، ئه می ش پوورزای پیغه مبهه ی خوا (ﷺ) بوو، به لام دواتر زهید زهینه بی ته لاق دا، دوا ی ئه وه پیغه مبهه ی خوا (ﷺ) ژنیک ی تری بو هینا به ناوی ئومموکلثوومی کچی عوقبه، له م ژنه ی کوپیکی بوو که ناوی نا زهید، کچیکیشی بوو ناوی نا

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۹۹.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۲۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۰.

روقییہ، دواتر روقییہ شی تہ لاق دا و ژنیکی تری هینا به ناوی دوپرہی کچی
ئەبی لەهەب، دواتر ئەویشی تہ لاق دا و هیندی کچی عەوامی بەهاوسەر
گرت کہ خوشکی زوبهیری کچی عەوام بوو.^(۱)

کاتیک زهید ویستی زهینهب تہ لاق بدات، لەگەڵیدا نەدەگونجا، بۆیە دەهاتە
لای پیغەمبەر(ﷺ) و سکالای حالی خوی دەکرد، پیغەمبەریش(ﷺ) پیتی
دەفەرموو (لەخوا بترسە و ژنەکەت لای خۆت بهیڵەرەو)، زهید هەر تە لاقی
داو دواتر پیغەمبەر(ﷺ) زهینهبی بەهاوسەر گرت، ئەویش لە قورئاندا باس
کراوە،^(۲) خوا دەفەرمویت (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ
وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا
زَوَّجْنَاكَهَا لَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا)
(بیربکەرەو کاتی دەت وت: بە کەسی (زهیدی کوپی حارثە) کہ خوا
بەهرەیی بەسەردا پشتبوو تویش چاکەت لەگەڵدا کردبوو (بە ئازاد کردنی
و پەرورە کردنی) خیزانت (زهینهب) لای خۆت راگرەو بیهیلەرەو وە لەخوا
بترسە لە دلی خۆتدا شتیک دەشاریتەو کہ خوا ئاشکرای دەکات وە لە
(قسەیی) خەڵک دەترسی لە کاتیکدا خوا شیاوترە کە لی ی بترسی ئینجا
کاتی زهید پنیووستی بەو (زهینهب) نەما و تە لاقی دا ئیمە ئەو (زهینهب) مان
لی مارەکردی بۆ ئەوێ هیچ نارەحەتی (و تاوانی) نەبێت لەسەر ئیمانداران
لە (مارەکردنی) ژنانی بە کوپ کراوەکانیاندا کاتی پنیوستان پێیان نەماو
تە لاقیان دان وە فەرمانی خوا (بە مارە کردنی زهینهب بۆت) دراو و برپاوێه).
زەید لە خزمەت پیغەمبەر(ﷺ) پێش هاتنی وەحی

زەید دەلێت: روژنیکی گەرمی مەککە بوو، لەگەڵ پیغەمبەر(ﷺ) چووینە
دەرەو، پیغەمبەر(ﷺ) منی لەپێش خۆیەو سواری و لاخەکی کردبوو،
چووین بۆ لای یەکیک لە بتهکان و ئازەلیکمان بۆ سەربری و برژاندمان،

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۰.

(۲) صحيح البخاري - كتاب التوحيد - باب وكان عرشه على الماء، الرقم ۷۴۲۰.

زهیدی کوپی عمر تپه پر بوو و هردو وکیان سه لامي سه رده می جاهیلیان له
 یه کتر کرد، پیغه مبهري خوا (ﷺ) فرمووی: ئه ی زهید چیه ده بینم هوزه که ت
 رقیان لی هه لگرتویت؟ ئه ویش وتی: ئه ی موحه ممه د به خوا من هیچ زیانی کم
 نه بووه بویان، به لام دهر چووم تا هه والی ئه و دینه وهر بگرم تا چوومه لای
 راهیبه کانی فهدک بینیم په رستشی خویان ده کرد و هاوه لیشیان بو داده نا،
 منیش وتم: ئه وه ئه و دینه نیه که من دهمه ویت، پیریکیان وتی: ئه و دینه ی
 تو هه والی دهرسیت ته نها لای پیریکه له حیره منیش چووم بو لای، که منی
 بیني وتی: تو له کوپوه هاتویت؟ وتم: له مه ککه وه، ئه ویش وتی: ئه وه ی تو
 به دوایدا ده گه پیت له ناوچه ی خوتا دهرده که ویت، پیغه مبهريک نیردراوه که
 ئه سستیره که ی دهرکه وتووه، منیش چی که س ده بینم هه موو له گومراییدان و
 هه ستم به هیچ نه کردووه، ئینجا پیغه مبهري (ﷺ) خوانه که ی لی نزیک کرده وه،
 زهید وتی: ئه وه چیه؟ فرمووی: ئه وه مه ریکه سه رمان برپوه بو یه کیک له
 بته کان، ئه ویش وتی: من سه رب راویک ناخوم که ناوی خوی له سه ر نه هاتیت،
 ئینجا پیغه مبهري (ﷺ) چوو ته وافی که عبه ی کرد و منیش له گه لی بووم، سه فاو
 مه روہی کرد، له وئ دوو بتی مس هه بوون که پتیاں دهر و ترا یه ساف و نائيله،
 خه لکی که ته وافیان ده کردن ده ستیان پیدا ده هینا، پیغه مبهري (ﷺ) فرمووی:
 ده ستیان پیدا مه هینه چونکه ئه وانه پیسن، منیش له دهر وونی خومدا وتم:
 هه ر ده ستیان پیدا دینم بزائم پیغه مبهري (ﷺ) چی ده کات؟ ده ستم هینا پیااندا،
 ئه ویش فرمووی: ئه ی زهید مه گه ر ریگریت لی نه کرا؟^(۱)
 زمید له بانگه وازی مه ککه دا (ﷺ)

کاتیک پیغه مبهري (ﷺ) بانگه وازی راگه یاند و بیناوه ران کیشه یان بو دروست
 ده کرد، هاتن بو لای ئه بوو طالیب و پیشنیازی ماددییان ده خسته به رده م
 پیغه مبهري (ﷺ) تا واز بهیت پیغه مبهري (ﷺ) فرمووی: ته نها یه ک وشه م

^(۱) مسند أبي يعلى الموصلي - حديث زيد بن حارثة، الرقم ۷۲۱۸، قال حسين سليم أسد إسناده حسن، قال الذهبي في إسناده محمد لا يحتج به وفي بعضه نكارة بينة.

دهوئیت لیتان، بلین لا اله الا الله، به لām ئه وان رازی نه بوون، یه کیکیان وتی: ئه مه ته نها چاره سهری بریتیه له تیرۆرکردنی، بۆ شه وه که ی پیغه مبه ر (ﷺ) دیار نه ما، ئه بوو تالیب و مامه کانی هاتن بۆ مالی، که چی له وئ نه بوو، بۆیه گه نجانیان کۆکردنه وه وه رکام ئاسنیکیان به دهسته وه بوو، ئه بوو طالیب وتی: ده چمه لای که عبه وه هرکامتان لای سهرکرده یه کیان بوهستن، ئه گهر موحه ممه د کۆزاربوو ده یانکوژین، له و کاته دا زه ید هاته وه، ئه بوو طالیبی به و شله ژاویه بینی، ئه بوو طالیب وتی: ئه ی زه ید برازا که مت نه دیوه؟ وتی: با که میک له مه وه به ر له گه ل من بوو، ئه بوو طالیب وتی: ناچمه وه مال تا نه بیینم، خیرا زه ید چوویه خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) که له مالتیک لای صه فا له گه ل هاوه لانی بوو، هه وāl و به سه رهاته که ی بۆ باسکرد، پیغه مبه ریش (ﷺ) گه رایه وه وه هات بۆ لای ئه بوو طالیب.^(۱)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) چوو بۆ طائف زه یدی کۆری حارثه ش له گه لیدا چوو، کاتیک خه لکه که ی پیغه مبه ریان (ﷺ) به ردباران ده کرد، زه ید خۆی ده دایه به ر به رده کان و پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده پاراست، ئینجا که پیغه مبه ر (ﷺ) بۆ حه سانه وه له ژیر دارخورمایه کدا دانیشتیوو، زه ید پیتی وت: چۆن ده چیته وه ناو مه ککه له کاتیکدا قورپه شیه کان تۆیان ده رکرد، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (ئه ی زه ید ئه م حاله ی تۆ ده بیینیت خوا ی گه وره ده رووی خیر و رزگاری بۆ ده کاته وه، خوا ئایینی خۆی سه رده خات و پیغه مبه ره که ی سه رده خات).^(۲)

کۆچکردنی زمید بۆ مه دینه

زه ید دواتر کۆچی کرد بۆ مه دینه، له وئ له غه زای به درو ئوحد و غه زاکانی تریشدا به شداری کرد تا له غه زای موئته دا شه ید بوو.^(۳)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۰۳.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۱۱.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۰.

زەید کە کۆچی کرد بۆ مەدینە لە مالى کلثومی کوپی هدم مایه وه، رایه کی تر ده لیت: به لکو له مالى سه عدى کوپی خه یه مه مایه وه.^(۱) کاتیک پیغه مبه ر(ﷺ) له مالى ئه بوو ئه ییووبی ئه نصاری بوو، هه ریه ک له زهید و ئه بوو رافیهی بانگ کرد و دوو وشتری پیدان و پینج سه د دره میشی پیدان و ئه وانی نارد بۆ مه ککه تا بچن فاطیمه و ئومو کلثومی کچانی پیغه مبه ر(ﷺ) و سه وده ی کچی زه مه وه و ئوسامه ی کوپی زهید بهینن بۆ مەدینە.^(۲)

کاتیک زهینه ب که وه پێ بۆ کۆچه که ی له گه ل کینانیه کان چوو، خیرا کۆمه لیک که و تنه شوینی تا ئازاری بدهن، له وانه هه بیاری کوپی ئه سه وده بوو که ئه وه له و یسته ی نواند، ئه وکات زهینه ب سکی هه بوو، به وه که و تنه ی سکه که ی خست و خوینیشی لی رویشت، له سه ره ئه وه هاشمی و ئومه ویه کان که و تنه دهمه بۆ له وه رکام ده یانوت ئیمه نزیکترین لییه وه، ئه وه بوو زهینه ب برایه وه بۆ لای هیندی کچی عوتبه، هیند پیتی ده و ت هه موو ئه م به زمانه له بهر باو کته، پیغه مبه ر(ﷺ) زهیدی کوپی حارثه ی نارد به شوینیدا و فه رمووی: (ده توانیت بچیت زهینه بم بۆ بهینیت؟)، ئه ویش وتی: به لێ ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ)، پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی: خاته مه که م بیه، زهید چوو و به وشتره که یه وه نزیک بوویه وه تا گه یشت به شوانیک، وتی: شوانه ی کیت؟ ئه ویش وتی: هی ئه بولعاصم، وتی: ئه ی ئه وه مه رانه هی کین؟ وتی: هی زهینه بی کچی موحه ممه دن، زهید له گه لیدا چوو، دواتر به شوانه که ی وت: ئه گه ر شتیکت بده می ده یگه یه نیته ده ستی زهینه ب به لام لای که س باسی نه که ییت؟ وتی: به لێ، زهید خاته مه که ی پیدان، کابرای شوانه چوویه وه مه ره کانی کرده وه شوینی خویان و خاته مه که ی دا به زهینه ب، زهینه بیش خاته مه که ی ناسیه وه وتی: کێ ئه مه ی پیدایت؟ شوانه که وتی: کابرایه ک،

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۴.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۳۷.

زهینه ب وتی: ئه ی له کوئ جیتهیشت؟ وتی: له فلانه شوین، زهینه بیش بیدهنگ بوو تا شه و هات، ئینجا چوو بۆ لای زهید، که گه یشته لای زهید، زهید وتی: (سه رکه وه له پێش منه وه دابنیشه)، زهینه ب وتی: نه خیر تو سه رکه وه وه له پێش منه وه دابنیشه، زهینه ب له دواوه زهید له پێشیه وه به سه ر و شتره که وه چونه وه به ره و مه دینه، پێغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو (ئه مه چاکترین کچه که له بهر من تووشی ناره حه تی بوو).^(۱)

کاتی پێغه مبه ر (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه دینه و براهه تی خسته نێوان پشتیوانان و کۆچه ران، براهه تی خسته نێوان ئوسه یدی کوپی حوضه یرو زهیدی کوپی حارثه وه.^(۲)

زهید له قورئاندا و له سووره تی ئه حزابدا ناوی هاتوه، ئه مێش تا که هاوه له که له قورئاندا ناوی هینراینت.^(۳)
به شداری زهید له غمزادا

پێغه مبه ر (ﷺ) زهیدی له هه ر سهریه که دا بناردایه ده یکرد به ئه میری سهریه که،^(۴) ئه وه بوو له حه وت سهریه دا زهید ئه میر بوو،^(۵) ئه گه ریش پێغه مبه ر (ﷺ) بچوایه ته ده ره وه زهید له مه دینه بوایه ئه وه پێغه مبه ر (ﷺ) ده یکرد به بهرپرسی مه دینه تا خۆی ده گه رایه وه.^(۶)

زهید سیفه تی سه رکرده یه تی و ئه میرایه تی تێدابوو، به لگه ش بۆ ئه مه ئه وه یه که پێغه مبه ر (ﷺ) له کۆتا رۆژه کانی ته مه نیدا بوو، رۆژی چوارشه ممه که ی تاو ناره حه تی پێغه مبه ری خواي (ﷺ) داگرت، به لام رۆژی پێنج شه ممه خۆی چوو ئالا که ی دایه ده ست ئوسامه ی کوپی

(۱) المستدرک علی الصحيحین - کتاب الطلاق - قصة هجرة زينب بنت رسول الله (ﷺ) من مكة، الرقم ۲۸۲۸، صححه الألبانی فی سلسلة الاحادیث الصحیحة، الرقم ۳۰۷۱.

(۲) أسد الغابة، ج ۱، ص ۱۴۳.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۲۰.

(۴) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۱.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۲۶.

(۶) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۱.

زەید تا ھێرش ببەنە سەر رۆم، لەنیۆ سوپاکەیدا ئەبووبەکری صدیق و عومەری کوپی خەطاب و ئەبوو عوبەیدە ی کوپی جەراح و سەعدی کوپی ئەبی وەقاص و چەندین ھاوێلی تری گەورە ھەبوون، لەسەر ئەو کەسانی نازەزاییان دەربری، پیغەمبەر (ﷺ) تەواو توورەبوو و لەتاو ئازاریش سەری بەستبوو، چووێ سەر مینبەر و سوپاس و ستایشی خوای کرد و دواتر فەرمووی: (پاشان ئەو خەلکینە ئەو قسەو باسە چە پێم گەیشتووەتەو لە ھەندیکتان سەبارەت بەوێ ئوسامەم بە ئەمیر داناو، ئەگەر تانە دەدەن لە ئەمیرایەتی ئوسامە پێشتریش تانەتان دا لەوێ باوکیم بە ئەمیر دانا، ئەوێ بەخوا ئەو کەسە بۆ ئەمیرایەتی دروست کرابووو دواي خویشی کوپەکەشی بۆ ئەمیرایەتی دروست کراوہ...)^(۱)

زەید لە غەزای بەدردا بەشدار بوو، کاتیکی غەزای بەد تەواو بوو و موسلمانان سەرکەوتن، پیغەمبەر (ﷺ) زەیدی وەک موژدەدەر ناردەوہ بۆ مەدینە تا موژدە ی سەرکەوتنی موسلمانان ببات بۆ مەدینە.^(۲)

بیست و دوو مانگ دواي کوچی پیغەمبەر (ﷺ) بۆ مەدینە، پیغەمبەر (ﷺ) زەیدی کردە ئەمیری سەریەکی و ناردی تا رێ بگرن بە کاروانیکی قوڕەیشیەکان، ئەویش لە ناوچە ی قیرەدە، زەید بە سەد سوارەوہ چوو و رێی بە کاروانەکی گرت و دەستکەوتیکی زۆریان لێ گرت و کاروانەکیان ھێناوەوہ بۆ لای پیغەمبەر (ﷺ).^(۳)

لە غەزای خەندەقدا زەید ئالای کوچەرانێ بەدەستەوہ بوو، ھاوکات بۆ پاسەوانی مەدینە پیغەمبەر (ﷺ) چەند دەستەکی دەنارد، زەیدی کردبوو بە بەرپرسی دەستەکی سێ سەد کەسی تا پاسەوانی مەدینە بکەن.^(۴)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۹۰.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۹.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۳۶.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۶۷.

له سالی شه‌شەمی کۆچی و له مانگی ره‌بیعولئاخیردا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) زه‌یدی کرده ئه‌میری سریه‌یه‌ک بۆ سه‌ر به‌نو سوله‌یم،^(۱) دواتر له مانگی جومادیلئولای هه‌مان سالدا زه‌یدی کرده ئه‌میری سریه‌یه‌ک بۆ ناوچه‌ی عیص که چوار شه‌و ری دوور بو وله مه‌دینه‌وه تا ری بگرن به کاروانیکی قورهبش که له شامه‌وه ده‌هاتنه‌وه، زه‌ید به سه‌دو هه‌فتا سواره‌وه چوو و ری گرت پێیان و به ده‌ستکه‌وتیکی زۆره‌وه گه‌رانه‌وه و خه‌لکانیکشیان به‌دیل هێتایه‌وه، هه‌ر له‌و ساله‌و له مانگی جومادیلئاخیردا زه‌یدی به سریه‌یه‌که‌وه نارد بۆ ناوچه‌ی طه‌رف که بیریک بوو نزیکه‌ی په‌نجا کیلومه‌تریک له مه‌دینه‌وه دوور بوو و زه‌ید به ده‌ستکه‌وته‌وه گه‌رایه‌وه بۆ مه‌دینه.^(۲)

هه‌ر له‌و مانگه‌دا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) زه‌یدی به سریه‌یه‌که‌وه نارد بۆ ناوچه‌ی حسما له پشت وادیلقوراوه، ئه‌مه‌ش له‌به‌رئه‌وه‌ی له‌وئ پێیان گرتبوو به دیحیه‌ی که‌لبی، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) زه‌یدی نارد و هێرشی کرده سه‌ریان و کوشتاریک روویدا، زه‌ید به ده‌ستکه‌وتیکی زۆره‌وه گه‌رایه‌وه به‌ره‌و مه‌دینه، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) هه‌والی نارد شته‌کان بگێڕێته‌وه، ئه‌ویش فه‌رمانه‌که‌ی به‌جیگه‌یاندا.^(۳)

هه‌ر له مانگی ره‌جه‌بی سالی شه‌شەمی کۆچیدا زه‌ید به سریه‌یه‌که‌وه چوو بۆ وادیلقورا،^(۴) ئه‌مه‌ش له‌به‌رئه‌وه‌ی پێشتر زه‌ید بۆ بازرگانی بۆ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌ره‌و شام چوو بوو، که‌چی له‌و ناوچه‌ رێیان پێگرت، بۆیه زه‌ید هاته‌وه هه‌والی هێتایه‌وه بۆ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) به سریه‌یه‌که‌وه ناردی بۆ ئه‌وئ، هێرشی برده سه‌ریان و کوشتاری لیکردن، له‌و هاتنه‌وه‌یدا بوو که خێرا له‌گه‌ل گه‌رانه‌وه‌ی چوو بۆ مالی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و ئه‌ویش هێشتا ته‌واو جله‌کانی له‌به‌ر نه‌کردبوو چوو به‌ره‌و رووی و

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸۶

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸۷

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸۸

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸۹

باوهشی پيدا کرد و ماچی کرد.^(۱)

دواتر زهید له هه‌ریه‌ک له حوده‌ییه‌و غه‌زای خه‌نده‌قیشدا به‌شداری کرد.^(۲)
خۆشه‌ویستی زهید لای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)

عائیشه‌ی دایکی باوه‌پداران ده‌لێت: زهیدی کورپی حارثه‌هات بۆ مه‌دینه،
ئه‌وه‌کات پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌ لای من بوو، زهید هات و ته‌قه‌ی دا له‌ ده‌رگا،
پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌ره‌ورووی هه‌ستا و جله‌کانی به‌دوای خۆیدا راده‌کێشاو
باوهشی کرد به‌ زهیددا و ماچی کرد.^(۳)

جاریک جه‌عفر و عه‌لی و زهید پێکه‌وه‌ بوون، جه‌عفر وتی: من
له‌هه‌مووتان لای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) خۆشه‌ویستترم، عه‌لی وتی: به‌لکو منم، زهید
وتی: به‌لکو منم، وتیان: ده‌ی با هه‌موومان بچین بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)
و پرسپاری لێکه‌ین، ئه‌وه‌بوو چوون، ئوسامه‌ی کورپی زهید له‌به‌رده‌رگا
بوو و داوای چوونه‌ژووره‌ویان کرد، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌ ئوسامه‌ی فهرموو
برۆ ده‌ره‌وه‌ بزانه‌ ئه‌وانه‌ کێن؟ ئوسامه‌ش وتی: جه‌عفر و عه‌لی و زهید،
پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: مۆله‌تیان بده، که‌ چوونه‌ ژووره‌وه‌ وتیان: ئه‌ی
پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) خۆشه‌ویستترین که‌ست کێیه‌؟ فهرمووی: (فاطمه)،
وتیان: سه‌باره‌ت به‌ پیاو پرسپارت لێده‌که‌ین، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: (أما
أنت يا جعفر فأشبه خلقك خلقي، وأشبه خلقي خلقك، وأنت مني وشجرتي، وأما أنت يا علي فختني
وأبو ولدي، وأنا منك وأنت مني، وأما أنت يا زيد فعولاي ومني وإلي، وأحب القوم إلي)،^(۴) (تۆ ئه‌ی
جه‌عفر له‌ هه‌موو که‌س زیاتر شیوه‌ت له‌ من ده‌چیت، ئاکاریشم زۆر له‌

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۹۰.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۵.

^(۳) جامع الترمذي - أبواب الاستئذان والآداب عن رسول الله(ﷺ) - باب ما جاء في المعانقة والقبلة، الرقم ۲۷۳۲ وقال حسن غريب، ضعفه الألباني في تحقيق رياض الصالحين، الرقم ۸۹۶.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار(ﷺ) - حديث أسامة بن زيد حب رسول الله(ﷺ)، الرقم ۲۲۱۹۱؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة(ﷺ) - ذکر مناقب زيد الحب بن حارثة بن شراحيل بن عبد العزی - كان زيد بن حارثة أحب القوم إلى رسول الله، الرقم ۴۹۸۸، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، ضعفه شعيب الأرناؤوط.

ئاكارت دەچیت، تۆ لەمن و لە شەجەرەى منیت، تۆ ئەى عەلى زاواو باوكى
مندالەكانمیت و من لە تۆم و تۆیش لە منیت، تۆیش ئەى زەید مەولای
منیت و لە منیت و بۆ منیت و خۆشەویستتەى خەلكیت بۆم).

چوونى زەید بۆ موئتەو شەهیدبوونى

پێغەمبەر(ﷺ) زەیدى كۆرى حارثەى نارد بۆ شەرى موئتە لە خاكى
شام، ئەوەبوو لە مانگى جەمادیلئوولای سالى هەشتەمى كۆچیدا لەو
غەزایەدا شەهید بوو.

موئتە لە خوارووى بەلقا بوو ماوہیەك دوور بوو لە شام، ئەوەبوو لە
مانگى جەمادیلئوولادا پێغەمبەر(ﷺ) بە نامەىەكەوہ حارثى كۆرى عومەیرى
ئەزدى نارد بۆ لای پاشای بوصرا، كەچى كە گەیشتە موئتە شورەحبیلی
كۆرى عەمرى غەسانى رىى پى گرت و كوشتى، پێغەمبەر(ﷺ) ئەوہى
لەسەر سەخت بوو، بۆیە سوپایەكى نارد كە نزیکەى سنى ھەزار كەس
دەبوون، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (ئەمىرى خەلكەكە زەیدى كۆرى حارثەى،
ئەگەر كۆژرا ئەوہ جەغفەرى كۆرى ئەبوتالیب ئەمىرە، ئەگەر ئەویش كۆژرا
ئەوہ عەبدولای كۆرى رەواحە ئەمىرە، ئەگەر ئەویش كۆژرا با موسلمانان
بە رەزامەندى خۆیان لەنىو خۆیاندا كەسێك دیارى بكەن و بیکەنە
ئەمىریان)، پێغەمبەر(ﷺ) ئالایەكى سپى دایە دەست زەیدى كۆرى حارثەو
وہسیەتى كرد بۆیان تا بچنە شوینی كۆژرانەكەى حارثى كۆرى عومەیر و
خەلكى ئەوئ بانگ بكەن بۆ ئىسلام، ئەگەر موسلمان بوون باشە، ئەگەرنا
پشت بەخوا ببەستن و دژیان بجەنگن، خۆشى بۆ بەرىكردنیان لەگەلیان
چوو تا گەیشتە (ثیة الوداع)، ئیتر لەوئ وەستا و مائاوايى كرد لێیان،
موسلمانانیش نزایان دەكرد بۆیان و دەیانوت خوا بتانپاریزى و بە چاكى
و دەستكەوتەوہە بتانگێریتەوہ، دوژمنیش ئەم ھەوالەى بیست و سوپای
كۆكردەوہو شورەحبیل نزیکەى سەد ھەزار سەربازى كۆكردەوہو دەستەى
پیشرەوى نارد.

کاتیک موسلمانان گه‌یشتنه خاکی شام و هه‌والی زوری سوپای دوژمن و هاتنی هیره‌قلیشیان به سوپایه‌که‌وه بیست که‌ نزدیک له‌ و ناوچه‌ بوو، وتیان: با نامه‌ بنیرین بو پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) تا بزانی‌ن فه‌رمان به‌ چی ده‌کات، به‌لام عه‌بدو‌لای کورپی ره‌واحه‌ موسلمانانی هاندا تا دریزه‌ بده‌ن به‌ چوونه‌که‌یان، ئه‌وه‌بوو دریزه‌یان دا به‌ چوونه‌که‌یان تا گه‌یشتنه‌ موئنه‌، دوژمنیش به‌ سوپایه‌کی گه‌وره‌وه‌ هاتن و جه‌نگ له‌نیوانیاندا روویدا، زه‌ید به‌ ئالا‌که‌وه‌ جه‌نگا تا رمیکی به‌رکه‌وت و شه‌هید بوو، ئینجا جه‌غفه‌ری کورپی ئه‌بوو طالیب ئالا‌که‌ی گرت‌ه‌ده‌ست و له‌سه‌ر ئه‌سه‌په‌که‌ی دابه‌زی و ده‌ماریکی پیتی ئه‌سه‌په‌که‌ی بری تا نیشانی بدات راکردن نیه‌، ئینجا جه‌نگا تا سه‌ربازیکی رومی به‌ شمشیر لییدا و وا لییدا کردی به‌ دوو به‌شه‌وه‌، یه‌کیک له‌ به‌شه‌کانی جه‌سته‌ی نزیکه‌ی سی و ئه‌وه‌نده‌ برینداری پیوه‌ بوو، به‌ هه‌موو جه‌سته‌یه‌وه‌ نزیکه‌ی هه‌فتاو ئه‌وه‌نده‌ برینداری بینرا چ له‌ به‌رکه‌وتنی شمشیر یان رم بیت، ئینجا عه‌بدو‌لای کورپی ره‌واحه‌ ئالا‌که‌ی هه‌لگرت و ئه‌ویش جه‌نگا تا کوژرا، ئینجا موسلمانان ئالا‌که‌یان دایه‌ ده‌ست خالیدی کورپی وه‌لید و ئه‌ویش به‌ پلانیکی سه‌رکه‌وتوو توانی پاشه‌کشه‌ بکات به‌ سوپای موسلمانان.^(۱)

کاتیک جه‌غفه‌ر ئالا‌که‌ی به‌ده‌ستی راسته‌وه‌ گرت‌بوو شمشیریک درا له‌ ده‌ستی و ده‌ستی برآ، بۆیه‌ به‌ ده‌ستی چه‌پ ئالا‌که‌ی گرت‌ه‌ ده‌ست، پاش که‌میکی تر درا له‌ ده‌ستی چه‌پیشی و هه‌ردوو ده‌ستی برآ.^(۲)

کاتیک ئه‌م رووداوانه‌ روویانده‌دا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌ مه‌دینه‌ له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار‌ه‌وه‌ هه‌والی پیده‌دراو ده‌یگیرایه‌وه‌ بو هاوه‌لان.^(۳)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۲۸-۱۲۹.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۲۴۶.

(۳) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۱۳۸۴۳.

کاتیک پیغمبر (ﷺ) هه‌والی کوژرانی جه‌غفر و زهید و عه‌بدو‌لای
 کوپی ره‌واحه‌ی بیست دانیش‌ت و خه‌فت ده‌مو‌چاوی دا‌گرت‌بوو،^(۱) ئینجا
 ده‌یفرموو: (خوایه له زهید خۆش بیت، خوایه له زهید خۆش بیت، خوایه
 له زهید خۆش بیت، خوایه له جه‌غفر خۆش بیت، له عه‌بدو‌لای کوپی
 ره‌واحه خۆش بیت).^(۲)

پینگەمبەر (ﷺ) چوو سەردانی مالی زەیدی کرد، کچەکە ی زەید هەنێسکی گریان گرتبووی و بە گریانەوه رووهو پینگەمبەر (ﷺ) چوو، پینگەمبەریش (ﷺ) زۆر بە تاسەوه دەستی کرد بە گریان، سەعدی کوپی عوبادە کە لەوێ بوو وتی: ئە ی پینگەمبەری خوا (ﷺ) ئەو گریانە چیە؟ فەرمووی: (ئەوه تاسە ی خۆشەوێستە بۆ خۆشەوێستەکە ی).^(۳)

کاتیڱ زهید شهید بوو ته‌مه‌نی په‌نجاو پیښ سال بوو.^(۴)

۱۳۷۱. زمیدی کوری حاطیب (رضی اللہ عنہ)

ناوی زهیدی کوپی حاطیبی کوپی ئومه‌یی‌هی کوپی رافیه، له پشتیانانه
له ئەوسیه‌کان، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غەزای ئوحوود و لەو غەزایه‌شدا
بریندار بوو، باوکی یه‌کێک بوو له که‌سه دوورووه‌کان، کاتیک به برینداری
زهیدیان برده‌وه بۆ لای باوکی و خه‌لکێک بۆ ده‌گریان، باوکی وتی: ئێوه
واتان پێکرد، له‌خسته‌تان برد تا بردتان بۆ ئەو جه‌نگه، به‌و پێیه‌ی باسی
مردنه‌که‌ی نه‌هاتوو ده‌یاره له‌و برینداریه‌ی چاک بووته‌وه، چونکه ناوی له
ناو که‌سانی شه‌هیدبووی ناو به‌دردا نه‌هاتوو.^(۵)

(^١) صحيح البخاري - كتاب الجنائز - باب من جلس عند المصيبة يعرف فيه الحزن، الرقم ١٢٩٩؛ صحيح مسلم - كتاب الجنائز - باب التشديد في النياحة، الرقم ٩٣٥.

(٣) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الجنائز - في الرجل ينتهي إليه نعي الرجل ما يقول، الرقم ١٢١٠١.

(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٦.

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠١.

(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٢.

به لام ئيين كه خير باسى ئه وه دهكات كه ئه و برينداريهى حاله تى سهرمه رگى بووه، ئه وه تا ده لیت: حاطيب كورپكى هه بوو له گولبژيرى موسلمانان بوو، ناوى يه زید بوو-دياره ناوى زهید ناوى راستتريه تى- له رۆژى ئوحوود بريندار بوو و چه ندين برينى پتوه بوو، برا بۆ مالپكى ئه وسيه كان و له وئى دانرا، خه لگىكى زۆر له ژن و پياوى موسلمانان له دهورى كۆبوونه وه و ئه ویش له سهرمه رگيدا بوو، ده يانوت موژده ت لى بيت ئه ی كورپى حاطيب، باوكى ته واو هه لچوو و دوو پروويه كه ی خوئ نيشاندا و ده يوت، به لئى چ به هه شتى، ئاوا ئه م داماو هه تان له خسته برد.^(١)

١٣٧٢. زمیدی كورپى حهر (ﷺ)

ناوى زهیدی كورپى حهرى عه بسيه، وه ك وهفد هاته خزمه ت پيغه مبه ر (ﷺ).^(٢)

١٣٧٣. زمیدی كورپى خاليد (ﷺ)

ناوى زهیدی كورپى خاليدى جوهه نيه، سه باره ت به كونه كه ی هه ريه ك له ئه بووزورعه و ئه بووعه بدور حمان و ئه بووطه لحه هاتووه.^(٣) زهید يه كىك بوو له به شداربوانى حوده ييبه، زهید ده لیت: له حوده ييبه بووين كه پيغه مبه ر (ﷺ) نوێژى به يانى بۆ كردين، كه له نوێژ بوويه وه رووى كرد به رووى خه لكه كه دا و فه رمووى: ئايا ده زانن په روه ردگار تان چى ده فه رمويت؟ ئه وانيش وتيان: خوا و پيغه مبه ره كه ی (ﷺ) زاناترن، فه رمووى: خوا ده فه رمويت:

(أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر، فأما من قال: مطرنا بفضل الله ورحمته، فذلك مؤمن بي وكافر بالكوكب، وأما من قال: بنوء كذا وكذا، فذلك كافر بي ومؤمن بالكوكب)،^(٤)

^(١) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٣، ص ٢٢٩.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٢.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٣.

^(٤) صحيح البخاري - كتاب الأذان - باب يستقبل الإمام الناس إذا سلم، الرقم ٨٤٦؛ صحيح مسلم - كتاب

(له ناو بهنده كانمدا كه سانيك هه ن به برپاداري به رامبه رم رۆژيان كردوو ته وه، هه نديكيش به بيپروايي به رامبه رم رۆژيان كردوو ته وه، ئه وه ي وتوو يه تي به فه زل و رحمه تي خوا بارانمان بۆ باري ئه وه برپاداره به رامبه رم و بيپروايه به رامبه ر -خودا وه ندبووني- هه ساره كان، ئه وه ش وتي: به هۆي ئه وه ي مانگ له و پايه يدايه بۆيه باران باريوه، ئه وه بيپروا بووه به رامبه رم و برپوي هه يه به خوا وه ندي- هه ساره كان).

زه يدي كورپي خاليد له غه زاي خه بيه ريشدا به شدار بوو، ئه وه تا به سه رهاتيكي ئه ويتمان بۆ باس ده كات و ده لیت: هاوه ليكي پيغه مبه ر (ﷺ) له رۆژي خه بيه ردا وه فاتي كرد، ئينجا هه وال برا بۆ پيغه مبه ر (ﷺ)، ئه ويش فهرمووي: (له سه ر هاوه له كه تان نويز بكه ن)، خۆي نويزي له سه ر نه كرد، خه لكه كه رهنگي ده موچاويان گۆرا، پيغه مبه ر (ﷺ) فهرمووي: (هاوه له كه تان له -ده سته كه وتي- ريي خوا دا نا پاكي نواندوو)، ئيمه ش چووين سه يري شمه كه كه يمان كرد، بينيمان ملوانكه يه كي جووله كه ي دزيوه كه به هاكه ي دوو دره هه ميش نه ده بوو).^(١)

زه يد له فه تحي مه ككه دا به شداري كرد و له و رۆژه دا ئالاي جووه نيه كانى به ده سته وه بوو.^(٢)

زه يدي كورپي خاليد ده لیت: پيغه مبه ري خوا (ﷺ) ده يفه رموو: (من توضحاً فأحسن وضوءه، ثم صلى ركعتين لايسهو فيهما غفرله ما تقدم من ذنبه)،^(٣) (هه ركه س ده ستنويز

الإيمان - باب بيان كفر من قال مطرنا بالنوء، الرقم ٧١.

^(١) سنن أبي داود - كتاب الجهاد - باب في تعظيم الغلول، الرقم ٢٧١٠؛ سنن ابن ماجه - أبواب الجهاد - باب الغلول، الرقم ٢٨٤٨؛ صحيح ابن حبان - كتاب السير - باب الغلول - ذكر ترك المصطفى (ﷺ) الصلاة على من مات وقد غل في سبيل الله جل وعلا، الرقم ٤٨٥٣، قال شعيب الأرنؤوط إسناده محتمل للتحسين، ضعفه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود، الرقم ٢٧١٠.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٣.

^(٣) مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين (ﷺ) - بقية حديث زيد بن خالد الجهني عن النبي (ﷺ)، الرقم ١٧٢٥٩؛ سنن أبي داود - كتاب الصلاة - باب كراهية الوسوسة وحديث النفس في الصلاة، الرقم ٩٠٢؛ حسنه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود، الرقم ٩٠٥، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

بشوات و به جوانی ده‌ست‌نو‌یژه‌که‌ی بشوات، دواتر دوورکات نو‌یژ بکات بن
 ئه‌وه‌ی هه‌له‌ی تیدا بکات، ئه‌وه تاوانه‌کانی پیشووتری ده‌سرپینه‌وه).

زه‌یدی کوپی خالید ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: (من
 جهز غازيا في سبيل الله فقد غزا، ومن خلف غازيا في سبيل الله بخير فقد غزا)،^(١) (هه‌رکه‌س
 ئاماده‌سازیه‌کانی موجه‌یدی‌ک له‌ ریی خوادا ئاماده‌ بکات ئه‌وه وه‌ک ئه‌وه
 وایه غه‌زای کردبیت، هه‌رکه‌س‌یش به‌ چاکی سه‌ره‌رشتی ژن و مندالی
 موجه‌یدی‌کی ریی خوا بکات ئه‌وه وه‌ک ئه‌وه وایه غه‌زای کردبیت).

سه‌باره‌ت به‌ کاتی مردنی رایه‌ک ده‌لێت: له‌ مه‌دینه‌و له‌ سه‌رده‌می
 خیلافه‌تی موعاویه‌ی کوپی ئه‌بو‌وسوفیاند مر دووه، رایه‌کی تریش
 ده‌لێت: له‌ سالی شه‌ست و هه‌شتی کۆچیدا وه‌فاتی کردووه، رایه‌کی
 تر ده‌لێت: له‌ سالی هه‌فتاو هه‌شتی کۆچیدا و له‌ مه‌دینه‌ وه‌فاتی
 کردووه، ئه‌وکاتیش ته‌مه‌نی هه‌شتاو پینج سالان بووه،^(٢) رایه‌ک ده‌لێت:
 له‌ سه‌رده‌می موعاویه‌ی کوپی ئه‌بو‌وسوفیان له‌ کووفه‌ کۆچی دوایی
 کردووه.^(٣)

١٣٧٤. زمیدی کوپی خوهریم (ﷺ)

ناوی زه‌یدی کوپی خوهریمه، کوپی‌کی هه‌بوو به‌ ناوی عوبه‌ید که
 فه‌رمووده‌ی له‌ باوکیه‌وه گێراوه‌ته‌وه، زه‌ید ده‌لێت: سه‌باره‌ت به‌ مه‌سح
 کردن له‌ سه‌ر خوف پرسیارم کرد له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ئه‌ویش فه‌رمووی:
 (سئ روژ بۆ که‌سێ له‌ سه‌فه‌ر بیت، شه‌و و روژیکیش بۆ که‌سێ له‌
 شوینی خۆی بیت).^(٤)

^(١) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير - باب فضل من جهز غازيا أو خلفه بخير، الرقم ٢٨٤٢: صحیح
 مسلم - کتاب الإمامة - باب فضل إعانة الغازي في سبيل الله، الرقم ١٨٩٥.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٣.

^(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ٣٤٤.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٤.

۱۲۷۵. زمیدی کوری سه‌عنه (ﷺ)

ناوی زهیدی کوری سه‌عنه‌ی ئیسرائیلیه، سه‌ره‌تا جووله‌که بوو و دواتر
موسلمان بوو.^(۱)

زهید ده‌لێت: کاتی‌ک سه‌یری موحه‌مه‌دم کرد، چی ئاماژه‌و نیشانه‌ی
پیغه‌مبه‌رایه‌تی هه‌بوو له‌ ده‌موچاوی موحه‌مه‌ددا به‌دیم کرد، ته‌نها دوو نیشانه
نه‌بی‌ت، ئه‌وانیش بریتی بوون له‌وه‌ی که ده‌بوو له‌سه‌رخۆیی و داناییه‌که‌ی
پیش نه‌زانی بکه‌ویت و نه‌فامی نواندن به‌رامبه‌ری دانایی و نه‌رمونیانی
ئه‌و زیاتر بکات، منیش نه‌رمیم له‌گه‌ل ده‌نواند و خۆم لێ نزیک ده‌کرده‌وه
بۆ ئه‌وه‌ی تی:ه‌لی بکه‌م و بزانه‌م ئه‌و نیشانه‌ی تێدایه، ئه‌وه‌بوو جارێک
پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌ ژووره‌که‌ی ده‌رچوو و عه‌لی کوری ئه‌بووطالبیشتی له‌گه‌لدا
بوو، کابرایه‌کی ده‌شته‌کی هات بۆ لای و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)
خه‌لکی فلانه‌ گوند موسلمان بوون و منیش وتومه‌ ئه‌گه‌ر موسلمان بن
به‌رده‌وام رۆزیان بۆ دیت، که‌چی له‌و کاته‌وه‌ی موسلمان بوون قات و قری
و نه‌بوونی رووی تیکردون و باران ناباریت بۆیان، منیش ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری
خوا(ﷺ) ده‌ترسم به‌و بۆنه‌یه‌وه‌ واز له‌ ئیسلام به‌نین، به‌لکو که‌سیک بنیریت
فریایان بکه‌ویت، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) ته‌ماشای کابرایه‌کی کرد که له‌ویدا بوو
وابزانم عومه‌ر بوو، عومه‌ر وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) هیچ شتیکی
لێ نه‌ماوه، منیش لێی نزیک بوومه‌وه‌و وتم: ئه‌ی موحه‌مه‌د پیت چۆنه
برێ خورمای باخی فلانه‌ که‌سم لێ بکريت تا فلانه‌ رۆژ ئینجا به‌هاکه‌ی
وه‌رگرم لیت؟ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی: (نا ئه‌ی کابرای جووله‌که، من برێ
خورمای دیاریکراوت لێ ده‌کرم تا فلانه‌ کات و ناوی باخی فلانه‌ که‌س
نابه‌م)، منیش وتم: باشه، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) خورماکه‌ی لێ کریم و ناردی بۆ
ئه‌و خه‌لکه‌و فه‌رمووی: (خیرا برۆ بۆ لایان و به‌وه‌ فریایان بکه‌وه)، هیتشتا

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۶.

چهند روژیک مابوو بۆ ماوه‌که، دوو یان سځ روژ مابوو، پیغه‌مبەر (ﷺ) بۆ ئه‌سپه‌رده‌کردنی ته‌رمی کابرایه‌کی پشتیوانی هاو‌ده‌م به‌ ئه‌بووبه‌کرو عومەر و عوتمان و ده‌سته‌یه‌کی تر له‌ هاوه‌لانی ده‌رچوو، دوا‌ی ئه‌وه‌ی نو‌یژی له‌سه‌ر ته‌رمه‌که‌ کرد، له‌ دیواریک نزیک بوویه‌وه‌و پالی پیوه‌دایه‌وه‌، منیش جله‌کانم کو‌کرده‌وه‌و به‌ ده‌موچاو‌یکی گرژه‌وه‌ ته‌ماشام ده‌کرد، دواتر وتم: ئه‌ی موحه‌مه‌د ئه‌رئ مافه‌که‌ی خۆم ناده‌یته‌وه‌؟ من پیشت‌ر تیگه‌لی بنه‌ماله‌ی ئیوه‌م کردووه‌و نه‌مدیوه‌ ئاوا ده‌سته‌پۆی که‌س بکه‌ن، ئینجا ته‌ماشای عومه‌ری کو‌پی خه‌تتایم کرد بینیم چاوه‌کانی پر بون له‌ فرمی‌سک و فرمی‌سک به‌سه‌ر کو‌لمیه‌وه‌یه‌تی، به‌ خیسه‌یه‌که‌وه‌ ته‌ماشای کردم و وتی: ئه‌ی دوژمنی خوا چۆن قسه‌ی وا به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌ل‌یت؟ سو‌یند به‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌ حه‌ق نار‌دوو‌ه‌ ئه‌گه‌ر له‌به‌ر ئه‌و نه‌بوا‌یه به‌م شمشیرم ده‌مدا له‌ گه‌ردنت، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) به‌ هیو‌ری ته‌ماشایه‌کی عومه‌ری کرد و فه‌رمو‌وی: (إنا كنا أحوج إلى غير هذا منك يا عمر، أن تأمرني بحسن الأداء، وتأمره بحسن التباعة، اذهب به يا عمر فاقضه حقه، وزده عشرين صاعا من غيره مكان ما رعته)، (ئه‌ی عومەر ئیمه‌ پیو‌یستمان به‌ هه‌لو‌یستی تری تو‌ هه‌یه، ده‌بی‌ت فه‌رمانم پینیکه‌یت چاک قه‌ره‌که‌م بده‌مه‌وه‌و فه‌رمان به‌ویش بکه‌یت به‌ جوانی داوا‌ی قه‌ره‌که‌ی بکاته‌وه‌، ئه‌ی عومەر بیبه‌ و مافه‌که‌ی بده‌ره‌وه‌ و بیست صاعیش زیاد له‌وه‌ی بده‌رئ له‌به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌ی وا ترساندت)، ئینجا عومەر منی برد و قه‌ره‌که‌ی دامه‌وه‌و بیست صاعیش زیاد‌ه‌ی پیدام، منیش وتم: ئه‌و زیاد‌ه‌یه‌ چیه‌؟ وتی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی پیکردم تا به‌رامبه‌ر به‌وه‌ی تۆم ترساند ئه‌م زیاد‌ه‌ت بده‌م، منیش وتم: ئه‌ی عومەر من ده‌ناسیت؟ وتی: نا، تو‌ کینیت؟ وتم: من زه‌یدی کو‌پی سه‌عنه‌م، وتی: زانا جووله‌که‌که‌؟ وتم: به‌لئ، وتی: ئه‌ بۆچی وات وت: به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وا له‌گه‌ل‌یدا هه‌لو‌یست نواند؟ وتم: ئه‌ی عومەر من چی ئاماژه‌و نیشانه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی هه‌بوو له‌

دهموچاوی موحه ممه ددا به دیم کرد، تهنه دوو نیشانه مابوو، ئه وانیش بریتی بوون له وهی که ده بوو له سه رخویی و داناییه که ی پیش نه زانی بکه ویت و نه قامی نواندن به رامبه ری دانایی و نه رمونیانی ئه و زیاتر بکات، بویه بۆ ئه و دوانه هه ولمدا تا بزانه ئه وانه شی هه یه؟ دهی عومه ر تۆ به شایهت ده گرم وا من رازیم خوا په روه ر دگار مه و ئیسلام ئایینه مه و موحه ممه دیش پیغه مبه ری خواجه، به شایهت ده گرم نیوهی سامانه که م ده که م به خیر بۆ ئوممه تی موحه ممه د (ﷺ)، عومه ر وتی: بلی بۆ به شیک له و ئوممه ته چونکه فریای هه موو ئه و ئوممه ته ناکه ویت، منیش وتم: به شیک له م ئوممه ته، ئینجا عومه ر و زهید پیکه وه گه رانه وه بۆ لای پیغه مبه ر خوا (ﷺ) و زهید له خزمه تیدا شایه تومانی هینا، ئیتر له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) بوو و به شداری چه ندین غه زای کرد، دواچار له غه زای ته بوو کدا له ری هاتنه وه یاندا کوچی دواپی کرد.^(۱)

په ندو وانه

به راستی کاتیک موسلمانانی ژیری ئه مپۆ ئه م فه رمووده یه ده خوینیتنه وه و له بار و ره وشتی ئه مپۆی موسلمانانیش راده مینیت، ده گمه نه ئه گه ر ئاره قه ی شه رم و ئاه ی خه می لاساری موسلمانانی ئه مپۆ به خووه نه بینیت، موسلمانانیک پیغه مبه ره که یان ئه مه به سه رهاتی بیت و قورئان رینموونیان بکات به وهی بینه ره حمهت بۆ هه موو مرو قایه تی، که چی نه ک بۆ هه موو مرو قایه تی، به لکو بۆ خودی خویان بوونه ته خو ره ی به کدی و شکینه ری بیویژدان، بر وانه پیغه مبه ر (ﷺ) چون هینده نه رمی و رووخو شی نواندوه بۆ کابرایه کی جووله که که ویستوو یه تی لینی نزیک بیته وه، ته نانه ت له کاروباری بانگه وازه که یدا له گه لیدایه و ئاگاداره، بر وانه چون پیغه مبه ر (ﷺ)

^(۱) صحیح ابن حبان - کتاب البر والإحسان - باب الصدق والأمر بالمعروف والنهي عن المنکر - ذکر الاستحباب للمرء أن يأمر بالمعروف من هو فوقه ومثله ودونه في الدين والدنيا إذا كان قصده فيه النصيحة دون التعيير. الرقم ۲۸۸؛ قال الحافظ ابن حجر في الإصابة: رجال الإسناد موثقون.

مامه له یه کی مادی ده کات له گهل جووله که یه ک، تا هو هه نگاوه ی پېشنیازه که ی
 حه لاله له گهلیدا ده روات، له کویدا کیشه دروست بکات ری راسته که ی بؤ
 ده خاته پوو، بړوانه پېغه مبه ر(ﷺ) چوڼ بارگرانی له سر خوی دروست
 کردووه بؤ فرياکه ورتی که سانیک که هیشتا به چاوه کانی نه یدیون، پاشان
 بړوانن بؤ ساده یی ژيانی پېغه مبه ری خوا(ﷺ) که هه رچه نده هه م پېشه وای
 قیامت و هه م سه رکړده ی دنیا ییش بووه، که چی له بواره ئاساییه کانی
 ژيانی کومه لگه که ی که ناری نه گرتووه، بؤ ئه سپه رده ی تهرمی مردوویه ک
 پېغه مبه ر(ﷺ) ئاماده ده بیت، نه ک به بیانووی کاری تری پتویست خوی له
 کومه لگه که ی دابیریت.

که سانیکی زور هه ن به داوی راستیدا ده گه رین و هیشتا موسلمان نه بوون
 و رینموونی وایان بؤ نه بووه، یان هیشتا له سه ره تای ریدان، هه ندی
 جار ئه و که سانه پتوهره ټکیان بؤ راستی ریگا که تاقیکړنه وه و خسته ژیر
 چاودیری که سه کاراکانی بانگه وازه که یه، بویه زانایان و که سانی کارای ناو
 بانگه وازی ئیسلامی زور گرنگه جیا له وهی وه ک موسلمان ټک ده جوولینه وه،
 وریابن بزائن ئه وان وینای ئیسلام دهنوینن له چاوی که سانیکه وه، له وانه یه
 دهرنه چوونی زانایه ک که له لایه ن تاکیکی ناموسلمان یان گرووپ ټک
 یان ده سته یه که وه خراوته بهر تاقیکړنه وه، ببیته بهر به سته به رده م
 موسلمان بوونی ئه و که سانه.

پېغه مبه ری خوا(ﷺ) له و باره سه خته دا که قهرزاره و خاوه ن قهرزه که شی
 ناموسلمان وه هاتووه سته می لیده کات، له و روانگه وه که واده شکینی کردووه
 تا یان دهروونی بشکینیت یان شکوی له ناو خه لکدا بزړینیت (ئمه له دیده
 رووکه شیه که وه نه ک له نیازی ناو ناخی زهیده وه)، که چی له و ساته دا
 پېغه مبه ری خوا(ﷺ) دهره فته نادات یه کیک له خو شه ویستترین هاوه له کانی
 و خه زوور و که سی نزیکي که عومه ی کورې خه تابه، هیچ زبریه ک بنوینیت

بهرامبەر بهو رهقیه ی که ئه و جووله که یه نواندوو یه تی، به لکو ری راستی نیشان ده دات که سه رخستی موسلمان ئه وه یه ری راستی نیشان به دیت نه ک ئه وه ی بهرامبهره که ی بشکینیت، وه ک له فه رمووده دا هاتووه (براکه ت سه ربخه سته مکار بیت یان سته ملیکراو، ئه گهر سته می لیکرا سه ری بخه، ئه گهریش سته می کرد ری سته مه که ی لیگره)، به لکو ئه وه فی ری عومه ر و هه ر موسلمانیک ده کات که نارخستی زبری نیوان تاکه کانی کومه لگه و رینموونی هه ردوولا به ره و هه لویتست و ئاکارنوینی جوان بهرامبهر به یه کدی رهواتره.

ئه مه بنه مایه کی گرنگه له سوننه تی پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) که له و سه رده م و له و باره دا قه ره بووی زیانی ده روونی کردووه ته وه، ئه مه ش له م سه رده مه شدا ده گمه نه نه ک بق ئه و سه رده مه، پیغه مبه ر (ﷺ) بق ترسانی تاکیکی جووله که له دارایی موسلمان قه ره بووی ماددی ده به خشیت هه رچه نده تاکه جووله که که سه ره تای هه نگاوه که ی نایاسایی بووه، چونکه هیشتا واده ی داواکردنه وه ی قه رزه که ی نه هاتبوو، ئایا هیه ده ولت و ده سته یه کی ناو جیهانی ئیسلامی له مرودا نمونه ی له م شیوه ی هیه؟!

١٣٧٦. زهیدی کوپی سههل (ئه بو و طه لحه ی ئه نصاری) (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی سههلی کوپی ئه سوهدی کوپی سهرامه، له پشتیوانانه له خه زه جیه کان، کونیه که ی ئه بو و طه لحه یه و زیاتر به کونیه که ی ناسراوه،^(١) دایکی ناوی عوباده ی کچی مالیکه.^(٢)

ژنیکی هه بوو به ناوی ئومموسوله ییم، ئه م ژنه ی هۆکاری موسلمانبوونی

بوو.^(٣)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٦٠٧.

^(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٥٠٤.

^(٣) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (ﷺ) - ذكر وصف تزوج أبي طلحة أم سليم، الرقم ٧١٨٧.

زهید کورپیکی هه‌بوو به ناوی عمر که به مندالی وه‌فاتی کرد و پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) نوێژی له‌سه‌ر کرد،^(۱) کورپیکی تری هه‌بوو به ناوی عه‌بدولا، ئهم منداله پیغه‌مبه‌ر (ع) ناوی نا و نزای بو کرد.^(۲) زهید یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قهبه و یه‌کیکه له دوانزه نه‌قیبه‌که.^(۳)

هاوسهرگیری زمید

زهید که داوای ئومموسوله‌یمی کرد هیتشتا موسلمان نه‌بوو، ئومموسوله‌یم وتی: که‌سی وه‌ک تو هی ئه‌وه نیه جواب بکریت، به‌لام من ئافره‌تیکی موسلمانم و تویش که‌سیکی بیتاوه‌ریت و بو من حه‌لال نیه شوو بکه‌م به تو، ئه‌گه‌ر موسلمان بیت ئه‌وه ماره‌یه‌که‌شم ده‌بیت و داوای هیچ ماره‌یه‌کی ترت لیناکه‌م، ئه‌وه‌بوو زهید موسلمان بو،^(۴) زهید چوو به‌ره‌و لای پیغه‌مبه‌ر (ع) که له‌ناو هاوه‌لانیدا بوو، پیغه‌مبه‌ر (ع) فهرمووی: (ئه‌بوو طه‌لحه دیت بو لاتان و تارمایی ئیسلام به‌نیوچاوانیه‌وه‌یه‌تی)، زهید هات و وته‌کانی ئومموسوله‌یمی بو باسکرد و له‌سه‌ر ئه‌وه ئومموسوله‌یمی ماره کرد،^(۵) داوای ماوه‌یه‌ک ئومموسوله‌یم سکی بوو و مندالیکی بوو، زهید زور زور ئه‌و منداله‌ی خو‌شده‌ویست، به‌لام منداله‌که نه‌خوش که‌وت، زهید زور زور خه‌فه‌تی بو ده‌خوارد، زهید به‌یانی و ئیواره ده‌چوو بو لای پیغه‌مبه‌ر (ع)، جارێک داوای ئیواره چوو بو لای پیغه‌مبه‌ر (ع) که چی منداله‌که وه‌فاتی کردبوو، ئومموسوله‌یم منداله‌که‌ی بو‌نخوش کرد و جوان شۆردی، که زهید هاته‌وه وتی: کورپه‌که‌م چۆنه؟ ئه‌ویش وتی: باشه‌و

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۵، ص ۶۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۵، ص ۱۵.

^(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۷.

^(۴) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ع) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (ع) - ذكر وصف تزوج أبي طلحة أم سليم، الرقم ۷۱۸۷. ^(۵) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الجنائز - جماع أبواب البكاء على الميت - باب الرغبة في أن يتعزى بما أمر الله تعالى به من الصبر والاسترجاع، الرقم ۷۲۳۰.

له و کاته وهی نه خوښ بووه هیچ شه ویک هیندهی ئەمشه و هیور و ئارام نه بووه، زهیدیش سوپاسی خوای کرد و به وه زور دلخوښ بوو، نانی خوارد و ئومموسوله یمیش بونی خوښی دا له خوئی و دهچوو به دهوری زهیددا تا ئەوهی زهید له گهلی سهرجینی کرد، دواى هه موو ئەوانه ئینجا ئومموسوله یم پیتی وت: ئەگەر دراوسینکەت شتیکت بداته لا و تۆیش سوودی لئ بیینیت و دواتر بیه ویت لیت وهر بگریته وه تۆ چی ده کهیت؟ زهید وتی: وه لا بۆی ده گێرمه وه، ئومموسوله یم وتی: له ناخی دلته وه بۆی ده گێرپته وه؟ وتی: به لئ به دلنیا ییه وه، ئومموسوله یم وتی: دهی خوای گه وره کوړیکى دایه لات و تۆیش به شی خۆت خوښیت لئ بینى، دواتر منداله کهت کوچی دواىی کرد، بۆیه خوړاگر به و لای خوا چاوه پیتی پاداشت به، زهیدیش بیتاقهت بوو، به لام خوړاگرى نواند، بۆ به یانى چوو بۆ لای پیغه مبهرى خوا(ﷺ) و به سه رهاته کهى به وردى بۆ گێرایه وه، پیغه مبهرى خوايش(ﷺ) فهرمووی: (خوا به ره کهت بخاته ئەمشه وتانه وه)، ئەوه بوو به و سهرجینه ئومموسوله یم سکپر بوو، پیغه مبهر(ﷺ) به زهیدی فهرموو ئەگەر ئومموسوله یم منداله کهى بوو بیهینه بۆم، که منداله کهى بوو زهید منداله کهى به پارچه قوماشینک پینچایه وه و بردى بۆ خزمهت پیغه مبهر(ﷺ)، پیغه مبهر(ﷺ) خورمايه کى هینا به لیوه کانیدا و خسته ده ميه وه و منداله کهش دهیمژى، پیغه مبهر(ﷺ) ناوى نا عه بدولا و نزاى خیرى بۆ کرد.^(۱)

کاتیک پیغه مبهر(ﷺ) کوچی کرد بۆ مه دینه و برایه تی خسته نیتوان کوچه ران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیتوان زهیدی کوړى سه هل و ئەرقه مى کوړى ئەبى ئەرقه مه وه.^(۲)

(۱) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره(ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي(ﷺ) - ذكر وصف تزوج أبي طلحة أم سليم، الرقم ۷۱۸۷.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۲۴۴.

زمید له غهزاکاندا

زهید په کیکه له و هاوه لانه ی هر له غهزای به دره وه تا دوا غهزا له گه ل
پنغه مبه ری خوادا (ﷺ) به شداری کرد. ^(۱)

زهید له غهزای به دردا به شداری کرد، خوی ده لیت: په کیک بووم له وانه ی
که له غهزای به دردا خه وه نو چکه بردمیه وه و شمشیره که له ده ستم ده که وه
خواره وه و هلمده گرتیه وه و همدی ده که وه خواره وه و هلمده گرتیه وه. ^(۲)

زهید له جهنگی ئو خودا به شداری کرد، له غهزا که دا له به رده م پنغه مبه ری
خوادا (ﷺ) تیری ده هاویش ت، پنغه مبه ریش (ﷺ) له دوا یه وه بو و قه لغانی بو
گرتبو و، کاتیک تیری کی ده هاویش ت پنغه مبه ر (ﷺ) سه ری به رز ده کرده وه
ته ماشای ده کرد بزانت تیره که کوپی گرتو وه، زهیدیش سه رسنگی خوی
به رز ده کرده وه دهیوت ثابه وجوره ئه ی پنغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه ی به دایک
و باوکه وه به قوربانت بم، تیرت به رنه که ویت، سنگم ده که مه قه لغان بو ت،
ئه ی پنغه مبه ر (ﷺ) من زور جیرو به هیزم، چی ئیشیکت هه بو و فرمانم پی
بکه. ^(۳)

ئه م روودا وهش دوا ی ئه وه بو و که موسلمانان شکستیان خوارد و
چوارده وری پنغه مبه ر (ﷺ) چول بو و ژماره یه ک له ده وری مانه وه،
یه کیکیان زهید بو و، هه رکه س تیری پی بوا یه جیی ده هیشت بو زهید، هینده
تیری وه شانند که دوو یان سی که وانی شکاند. ^(۴)

زهید هاو ده م به خوی ئو موسوله ی میشی بردبو و بو غهزای ئو خود، له و
کاته دا که موسلمانان برینداریان زوربو و، عائیشه ی خیزانی پنغه مبه ر (ﷺ) و

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۵۰۴.

^(۲) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (رضي الله عنه) - ذكر أبي طلحة الأنصاري (رضي الله عنه)، الرقم ۴۵۶۲، صححه شعيب الارناؤوط، وفي رواية البخاري كتاب تفسير القرآن - سورة آل عمران - باب قوله أمنة ناعسا، الرقم ۴۵۶۲ قال في يوم أحد. والنعاس كان في غزوة بدر.

^(۳) مسند أحمد بن حنبل - مسند أنس بن مالك (رضي الله عنه)، الرقم ۱۴۲۷۴، صححه شعيب الارناؤوط.

^(۴) صحيح مسلم - كتاب الجهاد والسير - باب غزوة النساء مع الرجال، الرقم ۱۸۱۱.

ئومموسولهیمی خیزانی زهید جله کانیان که میک هه لکردبوو و خیرا ده چوون به کونه و گۆزه ئاویان دهبرد بۆ موسلمانان و به کۆل ئاویان دهبرد.^(۱)
 پیغه مبهەر (ﷺ) به هاوه لانی دهفرموو (لَصَوْتُ أَبِي طَلْحَةَ فِي الْجَيْشِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ رَجُلٍ) دهنگی ئه بوو طه لحه له سوپادا باشتره له ههزار پیاو).^(۲)

ئهنهس ده لیت: له غه زای خه بیهردا بووین، له گه ل زهیددا پیکه وه له سه ر یه ک سوار بووین، پیغه مبهەر (ﷺ) به کۆلانه کانی خه بیهردا ده گه را و منیش هینده نزیک بووم لیه وه که جه ستم بهر جه سته ی ده که وت.^(۳)

ئهنهس ده لیت: کاتیک به ره و مه دینه ده گه راینه وه، پیغه مبهەر (ﷺ) له گه ل صه فیه دا له سه ر و شتریک بوون، له نیوه ی ریدا و شتره که وه ستانیکی کتوپری کردو پیغه مبهەر (ﷺ) و صه فیه ش که وتنه خواره وه، زهید خیرا له سه ر و شتره که یه وه خۆی فری دایه خواره وه و چوو بۆ لای پیغه مبهەر (ﷺ) و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) خوا بمکا به قوربان، هیچت به سه ر نه ها تو وه؟ پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: (نا، به لام فریای ژنه که بکه وه)، ئه ویش خیرا جله که ی خۆی دا به سه ر ده موچاوی صه فیه دا و صه فیه هه ستایه وه سه ر پێ، زهید و شتره که ی وه ستاند بۆیان تا هه ردووکیان سه ر که وتنه وه.^(۴)
 زهید هاو ده م به ئومموسولهیمی خیزانی به شداری غه زای حونه نیش بوو، ئهنهس ده لیت: ئومموسولهیم له وێ خه نجه ریکی به ده سته وه بوو، زهید چوو وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئومموسولهیم خه نجه ری پیه؟ پیغه مبهەر (ﷺ) به ئومموسولهیمی فهرموو ئه و خه نجه ره چیه؟ ئه ویش وتی: بۆ ئه وه ی هه ر بیناوه ریک لیم نزیک بوویه وه به م خه نجه ره سکی هه لدرم،

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة النساء مع الرجال، الرقم ۱۸۱۱.

^(۲) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب أبي طلحة زيد بن سهل الأنصاري (رضي الله عنه) - لصوت أبي طلحة في الجيش خير من ألف رجل، الرقم ۵۵۴۹، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

^(۳) صحیح البخاري - کتاب الصلاة - باب ما يذكر في الفخذ، الرقم ۳۷۱؛ صحیح مسلم - کتاب النكاح - باب فضيلة إعتاقه أمته ثم يتزوجها، الرقم ۱۳۶۵.

^(۴) صحیح البخاري - کتاب الجهاد والسير - باب ما يقول إذا رجع من الغزو، الرقم ۳۰۸۶.

پیغهمبه ریش (ﷺ) پیده کهنی.^(۱)

له غه زای حونه یندا زهید هینده به سهختی جهنگی کرد که بیست
بیباوه ری کوشت.^(۲)

گوپراهی زهید بو فهرمانی خوا

ئهنه سی کوپی مالیک ده لیت: من له مالی زهید بووم که له وی مهیم
ده گیترا بو خه لکی، هیشتا مهی حه رام نه کرابوو، پیغهمبه ر (ﷺ) فهرمانی کرد
به که سیک هاواری ده کرد وریابن وا مهی حه رام کرا، خیرا زهید هه ستاو
وتی: برۆ ئه و مهیه برژه، منیش چووم و رستم.^(۳)

خۆشه ویستی زهید بو پیغهمبه ر (ﷺ)

ئهنه س ده لیت: که پیغهمبه ر (ﷺ) هاته مه دینه خزمه تکاری نه بوو، زهید
دهستی منی گرت و منی برده خزمهت پیغهمبه ر (ﷺ) و وتی: ئه ی پیغهمبه ری
خوا (ﷺ) ئهنه س مندالکی ژیر و وریایه، با خزمهتت بکات، ئیتر منیش
هه میشه له خزمه تیدا ده بووم.^(۴)

ئهنه س ده لیت: جاریک زهید هاته وه ماله وه به ئومموسولهیمی وت: دهنگی
پیغهمبه ری خوا (ﷺ) بیست دهنگی کز بوو، وا ههست دهکهم برسی بیت، هیچمان
نیه له ماله وه؟ ئومموسولهیم وتی: با، ئه وه بوو بریک گهنمی ده رکرد و نانی پی
دروست کرد و به له چکه که ی نانه که ی پتچایه وه خستیه ژیر بالم و ناردمی بو لای
پیغهمبه ر (ﷺ)، ئهنه س ده لیت: چووم ده بینم پیغهمبه ر (ﷺ) له مزگه وته و خه لکی
له گه له، چووم بو لایان، پیغهمبه ر (ﷺ) پیی فهرمووم (ئهری ئه بوو طه لحه توی
نارد؟) وتم: به لی، فهرمووی: (خواردنی پتدا ناردویت؟) وتم: به لی، پیغهمبه ر (ﷺ)
به وانه ی دهوری فهرموو ههستن، خه لکه که چوون و منیش چوومه وه بو لای

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب النساء الغزوات یرضخ لهن ولا یسهم والنهی عن قتل
صبیان أهل الحرب، الرقم ۱۸۱۲.

^(۲) صحیح ابن حبان - کتاب السیر - باب الغنائم وقسمتها - ذکر ما یستحب للإمام أن یقول عند التحام
الحرب بأن سلب القتیل یكون لقاتله، الرقم ۴۸۳۶، صححه شعیب الارناؤوط.

^(۳) صحیح البخاری - کتاب المظالم - باب صب الخمر فی الطريق، الرقم ۲۴۶۴.

^(۴) صحیح البخاری - کتاب الدیات - باب من استعان عبدا أو صبیبا، الرقم ۶۹۱۱.

زهید و هه والم پێدا، ئه ویش وتی: ئه ی ئومموسولهیم وا پێغه مبه ر (ﷺ) دیت و ئه و خه لکesh له گه ل خوی ده هینیت و ئیمهش ههچمان نه ده ر خوار دیان بدهین، ئومموسولهیم وتی: خوا و پێغه مبه ره که ی زاناترن، زهید چوو تا گه یشته خزمهت پێغه مبه ر (ﷺ)، دواتر پێغه مبه ر (ﷺ) هاو ده م به زهید هاته وه و فهرمووی: ئاده ی ئومموسولهیم چیت لایه بیهینه، ئه ویش نانه که ی بو برد، ئینجا ئومموسولهیم له قاپێکدا خوار دنیکی هینا، پێغه مبه ر (ﷺ) هینده ی خوا بیه ویت فهرمایشتی فهرموو و دواتر فهرمووی: ده کهس مۆله ت بده بینه ژووره وه، ده کهس هاته نه ژووره وه و تیران خوارد و چونه ده ره وه، دواتر فهرمووی: مۆله تی ده کهسی تر بده بینه ژووره وه، ئه وانیش هاته نه ژووره وه و تیریان خوارد و چونه ده ره وه، به و جوړه هه موویان تیریان خوارد که هه موویان هه فتا یان هه شتا کهس ده بوون.^(۱)

کاتیک یه کیک له کهچه کانی پێغه مبه ر (ﷺ) وه فاتی کرد بوو، پێغه مبه ر (ﷺ) له لای گۆره که ی بوو و چاوه کانی فرمیسکیان ده رشت، فهرمووی: (کهس له ئیوه هه یه ئه مشه و سه رجیی نه کرد بیت؟) زهید وتی: من، پێغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (ده ی دابه زه)، زهید دابه زیه ناو گۆره که ی کهچه که ی پێغه مبه ری خواوه (ﷺ) و ته ر مه که ی دابه زانده ناو گۆره که وه.^(۲)

زهید زۆر له نزیک پێغه مبه ری خواوه (ﷺ) بوو و خوی دوور نه ده گرت، ئه نهس ده لیت: که پێغه مبه ر (ﷺ) سه ری ده تاشی یه کم کهس که مووه کانی هه لده گرت (ئه بوو طه لحه) زهید بوو،^(۳) بۆیه پێغه مبه ریش (ﷺ) زیاتری مووه کانی به و ده به خشی، کاتیک پێغه مبه ر (ﷺ) له هه جدا مووه کانی سه ری تاشی، مووه کانی لای راستی سه ری دابهش کرد به سه ر ئه وانه ی ده ورو به ریدا، به لام هه موو مووه کانی لای چه پی به خشی به زهید.^(۴)

(۱) صحیح البخاری - کتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۵۷۸؛ صحیح مسلم - کتاب الأشربة - باب جواز استتباعه غیره إلى دار من یثق برضاه بذلك، الرقم ۲۰۴۰.

(۲) صحیح البخاری - کتاب الجنائز - باب قول النبي (ﷺ) یعذب الميت ببعض بکاء أهله، الرقم ۱۲۸۵.

(۳) صحیح البخاری - کتاب الوضوء - باب الماء الذي یغسل به شعر الإنسان، الرقم ۱۷۱.

(۴) صحیح مسلم - کتاب الحج - باب بیان أن السنة يوم النحر أن یرمي ثم ینحر ثم یحلق، الرقم ۱۳۰۵.

به‌خشندمیی زمید

زهید له مه‌دینه باخیکی دارخورمای هه‌بوو که به‌رامبه‌ر به‌مزگه‌وت بوو، زهید له هه‌مووان زیاتر باخه‌خورمای هه‌بوو، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌چوو بۆ ناو ئه‌و باخه‌ی و له‌وئ له‌و کانیاو و بیرهی تیایدا بوو ئاوی ده‌خواردوه، کاتیک خوای گه‌وره‌ ئایه‌تی دابه‌زاند (لن تالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون)، زهید چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (خوای گه‌وره‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ی دابه‌زاندوه‌و منیش ئه‌و باخه‌م که ناسراوه‌ به‌ بیروحاء له‌ هه‌موو سامانیکم لام خۆشه‌ویستتره‌، وا ده‌یکه‌مه‌ خیر له‌ریی خوادا و هیوام وایه‌ لای خوا پاداشته‌که‌ی وه‌ر بگرمه‌وه‌، ده‌ی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) خوا چۆنی پی باشه‌ ئاوی لی بکه‌، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) فهرمووی: (به‌خ، ئه‌وه‌ سامانیکی به‌قازانجه‌، من بیستم چیت وت: و پیم باشه‌ دابه‌شی بکه‌یت به‌سه‌ر خزم و نزیکاندا)، زهید وتی: واده‌که‌م ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)، ئه‌وه‌بوو دابه‌شی کرد به‌سه‌ر خزم و نزیکانیدا.^(۱)

میوانداری زمید و ئوموم‌سوله‌یم

جاریک کابرایه‌ک هات تا له‌ مالی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) بمینیته‌وه‌، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) له‌ ماله‌وه‌ هیچی نه‌بوو، بۆیه‌ به‌ هاوه‌لانی فهرموو ره‌حمه‌ت له‌و که‌سه‌ی میوانداری ئه‌م که‌سه‌ ده‌کات، ئه‌بوو طه‌لحه‌ هه‌ستاو وتی: من،^(۲) کابرای برده‌و ماله‌وه‌، به‌ ژنه‌که‌ی وت: ریزی میوانی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) بگه‌ره‌، ژنه‌که‌ی وتی: ته‌نها خواردنی منداله‌کانمان هه‌یه‌، زهید وتی: ده‌ی خواردنه‌که‌ ئاماده‌ بکه‌و چراکه‌ بکوژینه‌ره‌وه‌و منداله‌کان بخه‌وینه‌، ئه‌ویش نانه‌که‌ی ئاماده‌ کرد و منداله‌کانی خه‌واند و چوو ده‌ستکاری چراکه‌ی کرد به‌و بیانوه‌ی چاکی ده‌کات و کوژاندیه‌وه‌، به‌وجۆره‌ وایان له‌ میوانه‌که‌ تیگه‌یاند که‌ ئه‌وانیش نان

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الزکاة - باب الزکاة علی الأقارب، الرقم ۱۴۶۱: صحیح مسلم - کتاب الزکاة -

باب فضل النفقة والصدقة علی الأقربین والزوج والأولاد والوالدین، الرقم ۹۹۸.

^(۲) صحیح مسلم - کتاب الأشربة - باب إکرام الضیف وفضل إیثاره، الرقم ۲۰۵۴.

دهخون، بۆ به یانی که چوویه وه بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: (ضحك الله الليلة - أو عجب - من فعلتکما)، (خوا ئه مشه و پیکه نی سیان خوا ئه مشه و سه رسام بوو - له کرده وه ی ئه و دوانه تان)، خوای گه وره ئایه تی دابه زانده خواره وه (وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ).^(۱)

زمید دوا ی وه فاتی پیغه مبه ر (ﷺ)

زهید دوا ی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و نزیکه ی بیست و ئه وهنده سالی برده سه ر،^(۲) ئه و ماوه یه شی به جیهادی سه نگه ره کان و شه ونو یژی شه وان و رۆژوو گرتنی رۆژان به سه ربرد، دوا جاریش له رینی جیهاد و له نیوه ندی ئاو و ده ریاکاندا وه فاتی کرد.

ئه نه س ده لیت: زهید تا له سه رده می پیغه مبه ردا (ﷺ) بوو رۆژوو ی سوننه تی نه ده گرت، ئه ویش له به رئه وه ی به رده وام به شداری غه زای ده کرد، به لام دوا ی سه رده می پیغه مبه ر (ﷺ) مه گه ر له جه ژنه کاندای بمدیبا به رۆژوو نیه.^(۳)

له سه رده می عوثمانی کورپی عه ففاندا که ئیتر زهید ته مه نی زۆر بوو، مندا له کانی پنیان ده وت باوکه تو له سه رده می پیغه مبه ر (ﷺ) و ئه بوو به کر و عومه ریشدا جیهادت کردوه، ده ی ئیتر ئیستا دابنیشه، ئیمه له بری تو جیهاد ده که یین، به لام ئه و رازی نه بوو و چوو بۆ جیهاد تا له ده ریادا و له رینی جیهاددا وه فاتی کرد، تا حه وت شه و و رۆژ دوورگه یه کیشیان ده ست نه که وت تا ته رمه که ی ئه سه پرده بکه ن، که چی ته رمه که ی تیکنه چوو.^(۴)

(۱) صحیح البخاری - کتاب مناقب الأنصار - باب قول الله ویؤثرون علی أنفسهم ولو کان بهم خصاصة، الرقم ۳۷۹۸.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۹.

(۳) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير - باب من اختار الغزو علی الصوم، الرقم ۲۸۲۸.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۳۴.

سەبارەت بە سالى ۋەفاتى رايەك دەلەيت: لە سالى سى و دووى كۆچيدا ۋەفاتى كردوو، رايەكى تريس دەلەيت: لە سالى سى و چوارى كۆچيدا ۋەفاتى كردوو، رايەكيش دەلەيت: بەلكو لە سالى پەنجاو يەكى كۆچيدا بوو.^(۱)

پەندو ۋانە

پتويستە ئافرەتانى ئەمپرو پەندو ۋانە لە ئومموسولەيم ۋەربگرن، ئەو ئافرەتەش ھەروەك ئەمان تاسەى ژيانى ھەبوو ۋە ھەزى بە خوشيەكانى ژيانى دنيا كردوو، ۋەك ھەر ئافرەتتىكى تر دەيان خەيال و خەونى بۆ داھاتووى ژيانى ھەبوو، بەلام ھاتوو چاكترين كرەستەى خاوى بۆ بنيادى بيناي ژيانى ھەلبژاردوو ھەيوش برىتيە لە ئيمان، ئيتىر لە ئيمانە ۋە سەدان وئىنەى جوانى ژيان دروست دەكات، ئەو ھەم ۋە ھەموو مارەببەكەى تەنھا ئەو ۋە داوا دەكات ئەو داواكارەى موسلمان بىت و بەس، نە ئەو ھەبوو بە قسەى رەق داواكارەكەى جواب بكات، بەلكو پتويى ۋەك تۆ ھى جواب كردن نى، تا لەلایەكە ۋە دلى داواكارەكەى راگير بكات، لەايەكى ترەو نيشانى بدات كە ئەو چاكە ۋە جوانى زورى ھەيە ۋە كەموكورتىەك ماو ھە ۋە جوانىەيدا كە ئەو یش برىتيە لە ئيمان، ھاوكات داواكارىە ماددىەكانى كەنارخست تا بارگرانى دروست نەكات بۆ داواكارەكەى چونكە برىارە يان پىكە ۋە بنىن نەك بنەونە مەرج دانان بۆ يەكدى، بەرامبەر بە ۋەش زەيد مەردانە ۋە ھەي نواند بە بەلئىنەكەى و بەراستى موسلمان بوو، چونكە چ زيانىك دەكات لە موسلمانبووندا؟! ھەموو رىنمايىەكانى ئىسلام لە بەرژە ۋە ھەندى تاك و كۆمەلگەدان، ئاخو ئىسلام پتويى دەوت ئەى زەيد چاك بە لەگەل دەوروبەرت، نەرمونيان بە، با ھەموو كەس لە دەست و دەم و داوینت دلىا بىت، ئەو ھى پاك و چاكە بۆت رەوايە ۋە خۆتى لى بىبەش مەكە، ئەو ھى پەستى و زيان و ناشىرىنىە خۆتى لى دووربگرە، بەختە ۋەر بژى،

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۳۴.

پاش ھەموو ئەمانەش ئەمە تەنھا پشکی بچووکی دنیا، دوارۆژت نەبڕواو
چاوەڕوان نەکراوە لە بێوێنەیی خۆشگوزەرانیدا، جا ھەرکەس وا عاقلانە
بڕوانیئت بۆ موسلمان بوون بەختەوھری پێ دەست دەکەوێت، ئەو ئایا
گەنجانی ئەمڕۆ وانە؟ ئایا کچانی ئەمڕۆ لەبری ئیمان پیشووەختە چاویان لە
چیە؟ ئایا کۆرەکە قۆزە، کۆرەکە مووچە ھەبە؟ خانووی ھەبە؟ بڕوانامە
چیە؟ دەیان داخوای لەو جۆرە، ئینجا ئەگەر ئەمانە ھەبوو ھەندێ ئافەرەت
مەرجی ئیمان و رەوشت دواي ئەمەش باس دەکەن، ھەندیکی تریان دەلیت:
قەیناکا ئەو شتانە ھەبێت ئیمان و رەوشتەکە ھا چاک دەکەم، بەلام
ئەگەر ئیمان و رەوشتەکە ھەبێت و ئەوانە ھەبێت، ئامادە نیە بلیت
قەیناکە ئەوانی تر دەست دەکەون، دەگمەن ئافەرەتانیکی لەمڕۆدا وێنە
ئوموموسولەیم بڕواننە ژیانی ھاوسەریتی.

ھەر بەخششیک لەم ژیاڵە دنیاماندا پیمان دراوە بەخششی خوا،
ئەمانەتەو ھەوێ خۆمان نیە، جا بێشەرمیە کەسێک ئەمانەتی کەسێکی لاییت
و ماوەیەکی زۆر لێ سوودمەدن بوو، کەچی کاتیک خواوەنەکە
داوای بکاتەو ھەوێ بباتەو، لەبری دەستخۆشی بۆ ئەو یارمەتیە ماوە
پیشوو و رازی بوون بەو ھەوێ ئەو خواوەن مۆلکەکە، کەچی بێوێتە
تانەدان و گلەیی و نارەزایی دەربرین، دەوێ خواي گەرە خواوەنی ھەموو
بەخششەکانەو بەرامبەر بەو ئیمە ھیچمان نیە بۆ خودا، پەرستشە کەشمان
بۆ خودی خۆمان، جا کاتیک خوا لەنیو ھەزاران خەلاتدا خەلاتیکمان
لێ وەرگریتەو، جا ئیدی چ شەرمەزاریە کە نارازی بین، ھاوکات ئەو
راستیەش لەبەرچاوان و ناییت کە مەرۆف ناتوانیئت بە لێسەندنەو
ئەو ئەمانەتە دلەنگ نەبێت، بەلکو پیغەمبەر (ﷺ) کاتیک ئیبراھیمی کۆری
یان روقییە کچی لێدەسەنریتەو دەگریت و فرمیسک دەڕژیت، نەک بۆ
نارەزایی، بەل: و تاسە ھەوێ خۆشەوێستە بۆ خۆشەوێست، بۆیە خۆراگر بوون

به رامبه‌ر به‌و لیسه‌ندنه‌وه‌یه پاداشتی نه‌براو‌هی هه‌یه لای خوا، ئه‌و لیسه‌ندنه‌وه‌ش تاقیکردنه‌وه‌ی خوا‌یی‌ه، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رم‌ویت: (وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِبَعْثٍ مِّنَ الْخُوفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (۱۵۵) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ (۱۵۶) أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْتَخُونَ) جا سه‌د جار به‌خته‌وه‌ری بۆ که‌سیک بتوانیت خ‌و‌پا‌گر بیت، مال‌و‌یرانی بۆ ئه‌وه‌ی ناره‌زایی ده‌رب‌یریت.

ئاستی رۆشن‌بیری و تیگه‌یشت‌و‌وی نیو ژیا‌نی ها‌وسه‌ریتی زۆر گرنگه‌، ب‌روانن له‌و ئاسته‌ نا‌وا‌زه‌یه‌ی ئوم‌م‌وس‌وله‌یم، ده‌زانیت می‌رده‌که‌ی ماند‌و‌وه‌، ماند‌و‌وی ما‌وه‌یه‌کی زۆری نه‌خ‌و‌شی کو‌پ‌ه‌که‌ی، ماند‌و‌وی چ‌و‌ونه‌ده‌ره‌وه‌و له‌ ر‌یی دو‌وره‌وه‌ ها‌تنه‌وه‌، هه‌روه‌ها ده‌روونی زۆر له‌ ناس‌ک‌تره‌ بۆ ئه‌و باره‌ی کو‌پ‌ه‌که‌یان، بۆیه ره‌چا‌وی ئه‌و هه‌مو‌و حا‌له‌تا‌نه‌ی ده‌کات، سه‌ره‌تا مه‌سه‌له‌که‌ی ل‌ی ده‌شاریت‌ه‌وه‌، دواتر خ‌وانیک ها‌ودهم به‌ قسه‌و رو‌وخ‌و‌شی، پا‌شان خ‌و بۆ ر‌زان‌دنه‌وه‌ی و سه‌رج‌یی له‌گه‌ل کرد‌نی، دواتر که‌ بار‌ی تی‌زبو‌ونی جه‌سته‌یی خ‌و‌راکی و جن‌سی و تی‌زبو‌ونی ر‌و‌حی می‌رده‌که‌ی ده‌بینیت، ئینجا د‌یت ئیش له‌سه‌ر ئه‌وه ده‌کات چ‌و‌ن قه‌لغانی به‌رگه‌گرتنی مو‌صیبه‌تی مه‌رگی کو‌پ‌ه‌که‌یان لای می‌رده‌که‌ی دروست ب‌کات و به‌ قسه‌ی ژیرانه‌ تی‌ده‌گه‌یه‌نیت، به‌رامبه‌ر به‌وه‌ نزای پی‌غه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) به‌ده‌ست ده‌خات، نزایه‌ک که‌ به‌ره‌که‌ت له‌ خوا دا‌وا ده‌کات بۆیان، پا‌شان ب‌روانه‌ هه‌مان ئاف‌ره‌ت کاتیک می‌رده‌که‌ی می‌وانیک د‌ینیت‌ه‌وه‌ ما‌له‌وه‌، چ‌ جو‌ره هه‌لو‌یست‌یکی ده‌بیت، هه‌لسو‌که‌وتیک ده‌نو‌ینیت که‌ می‌وانه‌که‌ به‌ه‌چی جو‌ریک هه‌ست به‌ نا‌ئارا‌می ده‌روونیش نه‌کات له‌به‌رامبه‌ر زانینی راستیه‌کی ژیا‌نی ئه‌و خ‌یزانه‌ که‌ هه‌ژاریه‌، هه‌ژاری خ‌ویان ده‌شاریت‌ه‌وه‌ له‌پینا‌و ئارا‌می می‌وانی پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا(ﷺ)، با‌جدان به‌ خود له‌پینا‌و خ‌و‌ش‌حا‌ل‌کرد‌نی به‌رامبه‌ردا، ئه‌مه‌یه ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ی که‌

ئىسلام دروستى دەكات، ھەروەھا ئەم ژنە كە لە ژيانى خىزانداريدا ھىندە ورد و رۆشنبىرە، سىفەتى مېنەو نەرمى ئافرەتەنى خۆى بەخشىو بە مێردەكەى و سىفەتى كەيبانوو و خانمى مالى بەخشىو بە ميانانىك كە دىنە مالىان، لە ھەروە خاتوونىكى ھەلگەوتەو كارايە، ھاودەم بە مێردەكەى بەشداری غەزاكان بوو، لە غەزای ئوحد و حونەين و چەندىن غەزا تردا بەشدار بوو، ھەم بە رازىکردنى مێردەكەى سەوداى كړىنى بەھەشتى دەکرد، ھەم بە بەشداری لە غەزاكان و سەرخستنى پەيامى خوادا ھەمان سەوداى دەکرد.

ھاوھلانى پىغەمبەر (ﷺ) بەرامبەر بە ھەرامەكان زۆر و ریا بوون و زۆر بە گەرمى چون بە دەم بانگەوازی پىغەمبەرەكەيانەو (ﷺ)، ئەو تا ھىشتا جامى مەيەكەيان بەدەستەو ھە و داياتنەناو كە ھاوار دەكرىت ھەرامە، ئىتر قومىكى تری لى ناخۆن، نەك ئەو ھەى بلێن جارێك با بەدواداچوونى بۆ بكەين و بزانین چۆنە، ھەك ئەو ھەى لەمۆدا دەبینین موسلمانانىك بۆ ھەلەكردنى ھەرامىك یان خۆیان دەبنە موفتى، یان دە رى جیوازا دەگرنەبەر تا ئىنگەو ئەگەرێك پەيدا بكەن بۆ شەرەاندنى.

بەخشىن كۆلەكەيەكى گرنكى بنیادی كۆمەلایەتى و ئابوورى ناو كۆمەلگەى ئىسلامیە، قورئان و فەرموودەش زۆر جەختیان لەو بوارە كردووتەو، چەندىتى و چۆنىتى بەخشىن، بەك بەخشىن، نیازى بەخشىنەكە، چۆنىتى ئاشكرا و پەنھانى بەخشىنەكە، چى بەخشىن، ھەموو ئەمانە بە جوانى لە قورئان و فەرموودەدا روونكراونەتەو، رۆشنبىرىكى ورد لەو بارەيەو ھاتوو كە زۆر جار جیا لە ئەركى ھكۆمەت لەرىنى پەپرەوى ئەم بنەمايەو لەناو تاكەكانى كۆمەلگەدا بەشێكى زۆر لە كىشە كۆمەلایەتى و ئابوورىەكان چارەسەر دەبن، نمونەى ئەو ھەش ئەو بەخشىنەى زەیدە كە چاكترین و خۆشەويستترین سامانى خۆى دەبەخشىت لە پێناو خوادا.

۱۳۷. زمیدی کوږی سوراقه (ﷺ)

ناوی زهیدی کوږی سوراقه کوږی که عبه، له پشتیوانانه له خه زرهجه کان له به نی نه جبار، دواي سهرده می پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و له سالی پانزه ی کوچی و له جهنگی جیسر ئه بو عوبه ید له قادسیه دا شه ید بوو.^(۱)

۱۳۷۸. زمیدی کوږی صامت (ﷺ)

ناوی زهیده، یان دهوتریت ناوی یه زیده، سه بارهت به ناوی باوکی دهوتریت ناوی صامته، رایه کیش ده لیت: به لکو ناوی نوعمان بووه، کونیه که ی ئه بوو عه ییاشی زورقیه، زیاتر به کونیه که ی ناسراوه.^(۲)

ئه بوو عه ییاش ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) که له عوسفان بوو، بیتاوه ره کانیش له ناوچه ی ضوجنان بوون، پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی نیوه روی ده کرد، کاتیک بیتاوه ران بینیان نویژی ده کرد، پیلانیان دانا تا هیرش ی بیه نه سه ر، که کاتی نویژی عه سر هات، پیغه مبه ر (ﷺ) خه لکی به دوو ریز کرد و نویژی دابه ست و هه موان نویژیان دابه ست، دواتر که چوو به رکوعدا هه موان چوون به رکوعدا، دواتر که چوو به سو جده دا ریزی یه که م له که لیدا سو جده یان برد و ریزی دووهم به چه که کانیا نه وه مانه وه و روویان له دوژمن بوو، کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) سه ری به رز کرده وه ئه وکات ریزی دووهم سو جده یان برد...^(۳)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۵.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۱۰.

^(۳) صحيح ابن حبان - كتاب الصلاة - باب صلاة الخوف - ذكر الموضع الذي صلى رسول الله (ﷺ) فيه صلاة الخوف التي ذكرناها، الرقم ۲۸۷۵، صححه شعيب الأرناؤوط.

۱۳۷۹. زمیدی کوری عاصم (ع)

ناوی زهیدی کوری عاصمی کوری عمره، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان له بهنی نه ججار، هم له بهیعتی عهقه بهو و غه زای به دریشدا به شدار بوو.^(۱) هه ریه ک له زهید و عه بدولاو هه بیبی کوری و نوسه بیبهی کچی که عبی ژنی له بهیعتی عهقه بهدا به شدار بوون، هه روهک هه رچواریان پیکه وه له غه زای ئو خودیشدا به شدار بیان کرد.^(۲)

نوسه بیبهی ژنی زهید که به ئوموم عماره ناسرابوو له غه زای ئو خوددا دوانزه جار بریندار بوو بوو، دواتریش ژیا و له دواي وه فاتی پیغه مبه ر (ع) له جهنگی یه مامه دا به شدار ی کرد و دهستیشی برپا، کاتیک دواي جهنگه که گه پایه وه بو مه دینه هینده ریز و گه وره یی هه بوو ئه بوو به کری خلیفه ی باوه رداران دهچوو بو لای و پرسیار ی لیده کرد.^(۳)

۱۳۸۰. زمیدی کوری عوبهید (ع)

ناوی زهیدی کوری عوبهیده، له پشتیوانانه له ئه وسیه کان، له گیرانه وه یه کدا هاتوو که یه کیک بووه له به شدار بوانی غه زای به در، دواتریش ژیا تا له غه زای موئته دا شهید بوو.^(۴)

۱۳۸۱. زمیدی کوری قهیس (ع)

ناوی زهیدی کوری قهیس، دواي وه فاتی پیغه مبه ریش (ع) ژیا و له جهنگی یه مامه دا دژ به موسه یله مه ی دروژن به شدار ی کرد و تیایدا شهید بوو.^(۵)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۴۹.

(۲) أسد الغابة، ج ۱، ص ۵۴۲.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۱۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۵.

۱۳۸۲. زمیدی کوپی له‌بید (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی له‌بیده، له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به.^(۱)

۱۳۸۳. زمیدی کوپی موزین (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی موزینی کوپی قه‌یسه، له پشتیوانانه له خه‌زهرجه‌کان، کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) برایه‌تی خسته نیوان کوچه‌ران و پشتیوانانه‌وه هه‌ریه‌ک له زهید و میسطه‌حی کرد به برای یه‌ک، زهید یه‌کیک بوو له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در.^(۲)

۱۳۸۴. زمیدی کوپی میلحان (ﷺ)

ناوی زهیدی کوپی میلحانی کوپی خالیده، له پشتیوانانه له خه‌زهرجه‌کان، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌جود، دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ری خوا‌یش (ﷺ) ژیا و له جه‌نگی جی‌سر ئه‌بوعوبه‌یددا شه‌هید بوو.^(۳)

۱۳۸۵. زمیدی کوپی ئه‌بوورهبیعه

ناوی زهیدی کوپی ئه‌بوورهبیعه‌یه، ده‌وتریت ناوی باوکی زهمعه‌بووه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای حونه‌ین و تیایدا شه‌هید بوو.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۱۹.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۰.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۲۱.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۶۰۵.

١٢٨٦. زهیدی کورپی ئه رقهم (ﷺ)

ناوی زهیدی کورپی ئه رقهمی کورپی زهیدی کورپی قه یسه، له پشتیوانانه له خه زره یجه کان، سه بارهت به کونیه که ی هه ریه ک له ئه بوو و عمر و ئه بوو عامر هاتوو. (١)

باوکی زهید وه فاتی کردبوو، بۆیه زهید لای مامی ده مایه وه مامی سه ره پرشتی ده کرد، مامی له گه ل خۆیدا ده یبرد بۆ غه زاکانی ش. (٢)

جاریک مامی شیعی ده هۆنیه وه تیایدا هیوای شه هیدی ده خواست، شیعه که کاریگه ر بوو و ههستی زهید بزواو دهستی کرد به گریان، مامی به گۆچانه که ی دهستی به سووکی لیتدا و وتی: باشه ئه گه ر خوا شه هیدی به من بیه خشیت و له دهست ئه م دنیا یه و خه لکه که ی ئاسووهم تۆ چ زیانیک ده که ی ت. (٣)

له غه زای ئو خوددا زهید ویستی به شداری بکات، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) ئه وی به چووک دانا و له بهر بچووکی ته مهنی رازی نه بوو له غه زاکه دا به شدار بیت، بۆیه گه راندیه وه، به لام دواتر له غه زای خنده قدا به شداری کرد و ئه وهش یه که م غه زای بوو که تیایدا به شدار بوو، رایه کیش ده لیت: به لکو یه که م غه زای تیایدا به شدار بوو غه زای مور ه یسیع بوو. (٤)

ئیت ر دوای ئه وه زهید به شداری هه موو غه زاکانی ده کرد، ته نانه ت له حه قده غه زادا به شدار بوو.

زهیدی کورپی ئه رقهم که هه تیو بوو و لای عه بدولای کورپی ره و احه بووو ئه و سه ره پرشتی ده کرد، له غه زای موئته دا هاو ده م به عه بدولا چوو و به شداری کرد، جا له وی که شه و دا هات عه بدولا به هیواشی شیعی ده هۆنیه وه ده یوت:

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٨٩.

(٢) سير أعلام النبلاء، ج ٣، ص ١٦٦.

(٣) تاريخ مدينة دمشق، ج ١٩، ص ٢٥٩.

(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٨٩.

إذا أدنيتني وحملت رحلي
 مسيرة أربع بعد الحساء
 فشأنك فانعمي وخلالك ذم
 ولا أرجع إلى أهلي ورأي
 وجاء المؤمنون وخلفوني
 بأرض الشام مشهور الثواء

زهید که ئەو شیعرەیی بیست دەستی کرد بە گریان، عەبدولاش بە گۆچانەکەیی دەستی تێخوپی و وتی: لاسار توو چ زەرەیک دەکەیت خوا شەهیدی بە من ببەخشیت و تۆیش لەگەڵ کاروانەکە بگەڕیتەو.^(۱)
 ئەبووئیسحاق دەلێ من لە کەنار زەیدەو بووم، پیتی و ترا پێغەمبەر (ﷺ) چەند غەزای کرد، وتی: نۆزە غەزا، وتیان: توو لە چەندیدا بەشدار بوویت؟ وتی: لە حەقدەیاندا بەشدار بووم، و ترا یەکەمیان چی بوو؟ وتی: غەزای عوشەیر.^(۲)

زهید دەلێت: لە غەزایەکدا بەشداربووم، جا گویم لە عەبدولای کۆری ئوبەیی بوو-سەرکردەیی مونا فیکەکان- دەیوت دەستگرووی ئەوانەیی دەوری پێغەمبەر مەبن تا دەوری چۆل بێت، ئەگەر بگەڕیتەو مەدینە شکۆدار سەرشوپی تێدا دەر دەکات، منیش چووم ئەوهم گێڕایەو بوو مام-یان بوو عومەر-، ئەویش لای پێغەمبەر (ﷺ) باسی کرد، پێغەمبەر (ﷺ) منی بانگ کرد و منیش بەسەر هاتەکەم بوو گێڕایەو، پێغەمبەر (ﷺ) ناردی بە شوین عەبدولای کۆری ئوبەیی و هاو لەنیدا، کە هاتن سویندیان خوارد شتی وایان نەوتوو، بۆیە پێغەمبەر (ﷺ) بریوای بە قسەکەیی ئەو کرد، ئێتر من تووشی دلتهنگیک بووم خەفەتی وام نەدیوو، لە مالهەو بوو خۆم دانیشتم، ئەو بوو

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۴، ص ۸۴-۸۵

(۲) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب غزوة العشيرة أو العسيرة، الرقم ۳۹۴۹، صحيح مسلم - كتاب الجهاد والسير - باب عدد غزوات النبي (ﷺ)، الرقم ۱۲۵۴.

خوای گه وره ئایه تی دابه زانده خواره وه (إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ) پیغه مبه ر (ﷺ) ناردی به شوینمدا، منیش چووم بۆ لای، فهرمووی: (إِنَّ اللَّهَ قَدْ صَدَّقَكَ يَا زَيْدُ) (ئه ی زهید خوای گه وره قسه که ی به راست دانایت).^(۱)

زهید ده لیت: ئیمه له سهرده می پیغه مبه ردا (ﷺ) نوێژمان ده کرد و له نوێژه که ماندا یه کیک ئیشی به وی ترمان هه بویه پیکه وه قسه مان ده کرد، ئه وه بوو ئایه تی خوا دابه زی (حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ) ئیتر فهرمانمان پیکرا له نوێژدا بیده نگ بین.^(۲)

زهید ده لیت: جاریک ئازاری چاوم هه بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) هات و سهردانی کردم،^(۳) جا کاتیگ چاک بوومه وه چوومه ده ره وه، پیغه مبه ر (ﷺ) پپی فهرمووم (ئه گهر هه ردوو چاوه که ت ئه وها بوونایه چیت ده کرد؟) منیش وتم: خۆم راده گرت و لای خوا چاوه رپی پاداشت ده بووم، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (لو کانت عیناک لما بهما، ثم صبرت واحتسبت، للقیتم الله عز وجل ولا ذنب لک)،^(۴) (ئه گهر هه ردوو چاوت ئاوها بوونایه و تۆیش خۆراگر بوویتایه و لای خوا چاوه رپی پاداشت بوویتایه ئه وه که ده گه یشتیته وه به خوا هیچ تاوانیکت له سه ر نه ده بوو).

دوای وه فاتی پیغه مبه ر (ﷺ) زهید بینایی له ده ستدا و دواتر خوای گه وره بینایی بۆ گیرایه وه.^(۵)

^(۱) صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن - سورة المنافقين - باب : قوله إذا جاءك المنافقون قالوا نشهد إنك لرسول الله إلى لکاذبون، الرقم ۴۹۰۰.

^(۲) صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن - سورة البقرة - باب وقوموا لله قانتين أي مطيعين، الرقم ۴۵۳۴؛ صحیح مسلم - کتاب المساجد ومواضع الصلاة - باب تحريم الكلام في الصلاة ونسخ ما كان من إباحته، الرقم ۵۳۹.

^(۳) سنن أبي داود - کتاب الجنائز - باب العيادة من الرمد، الرقم ۳۰۹۹، حسنه الالباني.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند الكوفيين (ﷺ) - حديث زيد بن أرقم (ﷺ)، الرقم ۱۹۶۵۶، حسنه شعيب الأرناؤوط.

^(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۶۷.

زهيد دهليت: من لای پيغه مبهري (ﷺ) بووم، کابرايه ک له يه مهنه وه هات، وتی: سی کهس له خه لکی يه مهن له ماوهی يه ک پاکيتيدا چوونه ته لای ژنيک و ژنه کهش دواتر مندالکی بووه، عهلی به دوان له وانی وت: ثهو منداله بو ثهو کابرايه دهبيت، ثه وانیش هه لچوون و هاواریان کرد، ئینجا به دوانی تریانی وت: دهی منداله که هی ثه وهیه، ثه وانیش هه لچوون، ئینجا به دوانی تری وت: منداله که هی ثه وهیه، ثه وانیش هه لچوون، واته هه رجاره و دوانی پيکه وه کوده کرده ووه يه کيکیانی تاک دهخست، دواچار عهلی وتی: تیروپشکتان بو ده کهم، کی ناوی دهرچوو منداله که بو ثه ووه دهبيت دوو له سیتی خوین بایی بدات به و دوانه کهی تر، تیروپشکی کرد و منداله کهی دا به ووهی ناوی دهرچوو، پيغه مبهري (ﷺ) که ثهو به سه رهاتهی بیست پيکه نی تا دانه کانی پيشه وهی دهرکه وتن.^(۱)

زهيد دهليت: جارتيک پيغه مبهري (ﷺ) منی نارد و فهرمووی: (انطلق حَتَّى تَأْتِيَ أَبَا بَكْرٍ، فَتَجِدَهُ فِي دَارِهِ جَالِسًا مُحْتَبِئًا، فَقُلْ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: أَبَشِرْ بِالْجَنَّةِ، ثُمَّ انْطَلِقْ حَتَّى تَأْتِيَ الثَّيْبَةَ، فَتَلْقَ عُمَرَ فِيهَا عَلَى حِمَارٍ تَلُوحُ صَلْعَتُهُ، فَقُلْ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: أَبَشِرْ بِالْجَنَّةِ، ثُمَّ انْطَلِقْ حَتَّى تَأْتِيَ السُّوقَ، فَتَلْقَ عُثْمَانَ فِيهَا يَبِيعُ وَبِئَاءَ، فَقُلْ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: أَبَشِرْ بِالْجَنَّةِ بَعْدَ بَلَاءٍ شَدِيدٍ) (برو بو لای ثه بوو به کر ده بينيت له مالی خویه و له سه ر کوش دانيشتووه و خو ی کو کرد و ته وه، پیتی بلئی پيغه مبهري خوا (ﷺ) سه لامت لی دهکات و بيت ده فهرمويت موژدهی به هه شتت لی بيت، پاشان برو تا ده گه يته ثه نييه و له و ی ده گه يت به عومه ر له سه ر گویدر ژيکه و روتاوهی سه ری دهرکه وتووه، پیتی بلئی پيغه مبهري (ﷺ) سه لامت لی دهکات و ده فهرمويت موژدهی به هه شتت لی بيت، ئینجا برو تا ده چيته بازار و ده گه يت به عثمان که تيايدا کرين و فروش دهکات، پیتی بلئی پيغه مبهري خوا (ﷺ) سه لامت لی دهکات و ده فهرمويت موژدهی به هه شتت لی بيت پاش ناره حه تیه کی سه خت)، منيش چووم و هه موو ثهو شتانه م بينی و فرمانی پيغه مبهري خوا (ﷺ)

^(۱) سنن أبي داود - كتاب الطلاق - باب من قال بالقرعة إذا تنازعا في الولد، الرقم ۲۲۶۷، صححه الالباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

به جيڪڏهن ڏسبو، به هرڪامم دهوت ٿو وڃي دهوت ٿي پڻغه مبر (ﷺ) له ڪوئي به منيش دهوت له فلانه شوينه، هه موان له گهلم هاتن تا چووينه خزمهت پڻغه مبر (ﷺ)، عوتمان وتي: ٿي پڻغه مبري خوا (ﷺ) زهيد هاتووه ٻو لام و پاش گه ياندني سه لامي تو وتي: پڻغه مبر (ﷺ) فهرموويه تي: (موڙدهي به هه شنت لي بيت پاش نارح ته ڪي سهخت)، ٿي پڻغه مبري خوا (ﷺ) چ به لايه ڪم ديته ري؟ سويند به وهي توڙي به حق نار دووه گورانيم نه وتووه و نيازو خواستم نه بووه و دهستي راستم نه داوه له دواينم، پڻغه مبر (ﷺ) فهرمووي: (هه روايه).^(۱)

له سه رده مي خيلافه تي علي ڪوري ٿو بوو طاليدا زهيد له ناو سوپاي عهليدا بوو و له جهنگي صفيندا به شداري ڪرد، دواتر له ڪووفه مايه ووه له روڙاني موختاردا له سالي شهست و شهي ڪوچيدا وه فاتي ڪرد، رايه ڪي تريش ده لئت: به لکو له سالي شهست و هه شتي ڪوچيدا وه فاتي ڪرد.^(۲)

زهيد ڪه سي نزيڪ و هاوڙي به رده وام و جيمتانهي علي ڪوري ٿو بوو طاليب بوو.^(۳)

يه زيدي ڪوري هه بيان ده لئت: جاريڪ له گهل حوصهين و عه مري ڪوري موسليمدا چووينه خزمهت زهيدي ڪوري ٿو رقه م ڪه له مالي خوڻي بوو، حوصهين وتي: ٿي زهيد خيرتي ڪي زورت هاتو ته پي و پڻغه مبري خوات (ﷺ) بينيوه و فهرموودهت لي بيستووه و له دوايه و نوڙت ڪردووه و له گهلدا به شداري غه زاکان بويت، دهي فهرموودهيه ڪمان ٻو بگيره ووه ڪه له پڻغه مبرت (ﷺ) بيستووه، ٿو وڃي وتي: برا ٿا زيه ڪم، ته مه نم زوره و پير بووم و بڙيڪ له وهي له پڻغه مبري خوا (ﷺ) بيستبوو بيرم چووه ته ووه، ٻويه هه رڪات خوم فهرموودهيه ڪم ٻو گيرانه ووه لي م وهر بگرن و هه رڪاتيش فهرمووده م نه گيرانه ووه زورم لي م ڪهن.^(۴)

(۱) المعجم الأوسط للطبراني - باب الألف - من اسمه أحمد - أحمد بن يحيى الطواني، الرقم ۸۶۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۹.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۲۹.

(۴) تاريخ مدينة دمشق، ج ۱۹، ص ۲۵۸.

۱۲۸۷. زمینہ بی کچی ثابت (ﷺ)

ناوی زمینہ بی کچی ثابتی کوپی قہیسه، له پشتیوانانه، چوویه خزمهت پیغهمبر (ﷺ) و به یعتی پندا.^(۱)

۱۲۸۸. زمینہ بی کچی پیغهمبر (ﷺ)

ناوی زمینہ به و کچی موحه ممد پیغهمبری خواہ (ﷺ)، کوتای پیغهمبران و پیشه وای مروقایه تی بو هه تاهه تایه، کچه گه وره ی خوشه ویستی مروقایه تی و خوشه ویستی ئازیزی هه موو موسلمانان، ئه و کچی که له بهر بانگه وازه که ی باوکی زورترین نارحه تی و ئه شکه نجه ی دهروونی و جه سته یی چه شت.

دایکی ناوی خه دیجه ی کچی خوه یلیده، دایکی باوه پداران و ژنی پیغهمبری خواہ (ﷺ)، یه که م که س بوو که باوه ری هینا به پیغهمبرایه تی پیغهمبری خوا (ﷺ)، ئافره تیکی دهوله مند بوو که سامانه که ی بو خزمه تی پیغهمبر (ﷺ) به کارهینا، دایکی هه موو منداله کانی پیغهمبری خوا (ﷺ) بوو جگه له ئیبراهیم که له ماریه له دایک بوو،^(۲) چاکترینی ئافره تانی به هه شته،^(۳) سی سال پیش کوچی پیغهمبر (ﷺ) بو مەدینه کوچی دواپی کرد.^(۴)

براکانی زمین به بریتی بوون له قاسم که برا گه وره ی بوو، طه یب، طاهیر، عه بدولا،^(۵) برایه کی تری هه بوو به ناوی ئیبراهیم که له رووی باوکیه وه بوو و دایکیان جیا بوو، ئیبراهیمیش له سالی هه شته می کوچیدا

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۷.

^(۲) أسد الغابة، ج ۷، ص ۸۸-۹۲.

^(۳) مسند أحمد بن حنبل - مسند بني هاشم (ﷺ) - مسند عبد الله بن العباس بن عبد المطلب (ﷺ) عن النبي (ﷺ)، الرقم ۲۷۱۲؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب المناقب - مناقب مريم بنت عمران، الرقم ۸۲۹۷؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ومنهم خديجة بنت خويلد بن أسد بن عبد العزی (ﷺ) - سيدات نساء أهل الجنة أربع، الرقم ۴۸۸۰ و صححه و وافقه الذهبي.

^(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۹۵.

^(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۲، ص ۲۹۴.

لہ دایک بوو و پاش ہہ ژدہ مانگ ہہر بہ مندالی کچی دواپی کرد،^(۱) جا
ہہ موو کورہ کانی پیغہ مہری خوا (ع) لہ خہ دیجہ وہ پیش دابہ زینی سروس
وہ فاتیان کرد، بہ لام کچہ کانی مانہ وہ تا ئیسلام ہات و باوہریان ہینا بہ
ئیسلام و لہ گہل باوکیان کوجیان کرد بو مہ دینہ.^(۲)

سہبارت بہ خوشکہ کانی

روقیہ کہ خوشکی بچوکی بوو و هاوہری عثمانی کوری عہفان بوو
و پاش کچکردن بو مہ دینہ لہ کاتی غہزای بہ دردا کچی دواپی کرد.^(۳)
ئوموکلثوم کہ لہ روقیہ بچوکتہر بوو و دواپی مردنی روقیہی خوشکی
پیغہ مہر (ع) ئہوی مارہ کرد لہ عثمانی کوری عہفان، بہ لام ئہمیش لہ سالی نئی
کوجیدا وہ فاتی کرد و باوکی (پیغہ مہری نازیز (ع)) نویژی لہ سہر کرد.^(۴)
خوشکیکی تری ہہ بوو ناوی فاطیمہی کچی موہہ ممہدی کوری عہ بدولا
بوو، کچی پیغہ مہری خوا (ع) و^(۵) گہورہی ژنانی بہ ہشت^(۶) و دایکی دوو
رہیحانہ و خوشہ ویستہ کہی پیغہ مہری خواہ (ع)،^(۷) یہ کہم کہسی ناو
بنہ مالہی پیغہ مہر (ع) بوو کہ دواپی پیغہ مہر (ع) وہ فاتی کرد.^(۸)
سہبارت بہ وہی ئایا کچہ کانی پیغہ مہر (ع) کامیان گہورہتر بوون،
یہ کدہنگی ہہیہ کہ زہینہب کچہ گہورہ بووہ، دواتر راجیایی ہہیہ، رایہک
دہلئت: فاتیما کچہ بچووک بووہ، رایہک دہلئت: روقیہ کچہ بچووک بووہ،
رایہکیش دہلئت: بہ لکو ئوموکلثوم کچہ بچووک بووہ.^(۹)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۱، ص ۱۷۲.

(۲) أسد الغابة، ج ۷، ص ۹۱.

(۳) الإشتیاع في معرفة الأصحاب، ج ۴، ص ۱۸۳۹ - ۱۸۴۳.

(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۴۲۱.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۹.

(۶) صحيح البخاري - كتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۶۲۳.

(۷) صحيح البخاري - كتاب فضائل الصحابة - باب مناقب الحسن والحسين، الرقم ۳۷۵۳: جامع الترمذي
- أبواب المناقب عن رسول الله (ﷺ) - باب مناقب أبي محمد الحسن بن علي بن أبي طالب والحسين بن
علي بن أبي طالب (عليه السلام)، الرقم ۳۷۷۰.

(۸) صحيح البخاري - كتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۶۲۳.

(۹) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۸.

رایهک دهلئیت: کاتیک زهینهب له دایک بوو ته مهنی پیغمبه‌ر (ﷺ) نزیکه‌ی سی سال ده‌بوو، واته ده‌سال پیش دابه‌زینی سروش بو، بهو پیته کاتیک پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) سروشی بو دابه‌زیوه ته مهنی زهینهب ده سالان بووه.^(۱) زهینهب له‌گه‌ل نه‌بولعاصی کو‌ری ره‌بیعدا هاوسه‌رگیری کرد که پوورزای زهینهب و خوشکه‌زای خه‌دیجه‌ی دایکی باوه‌رداران بوو، به‌لام نه‌بولعاص موسلمان نه‌بوو، هر بویه ناماده نه‌بوو له‌گه‌ل پیغمبه‌ر (ﷺ) کوچ بکات بو مه‌دینه و به بیتاوه‌ری له مه‌ککه مایه‌وه، به‌لام پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) زهینه‌بی نه‌گیرایه‌وه و لای می‌رده‌که‌ی خوی هیشتیه‌وه و فره‌مانیشی نه‌کرد زهینهب کوچ بکات بو مه‌دینه.^(۲)

سه‌باره‌ت به کاتی هاوسه‌رگیریه‌که‌یان، زه‌هه‌بی ده‌لئیت: ئیین سه‌عد ده‌لئیت: پیش ئه‌وه‌ی سروش دابه‌زیت هاوسه‌رگیریان کردووه، به‌لام ئه‌وه زور دووره له راستیه‌وه.^(۳)

قسه‌که‌ی زه‌هه‌بیش راسته، چونکه زهینهب له‌کاتی دابه‌زینی سروشدا ته‌مهنی ته‌ها ده سالان بووه، جا ئه‌گه‌ر پیش ئه‌وه به‌هاوسه‌ر گیراییت ئه‌وه ته‌مهنی که‌متر له ده سالان ده‌کات، به‌لام راستتر ئه‌وه‌یه دوا‌ی دابه‌زینی سروش به‌هاوسه‌ر گیراوه.

نه‌بولعاصی می‌ردی زهینهب له‌جه‌نگی به‌دردا له‌ناو ریزی بیتاوه‌رانددا به‌شداری کرد و دواتر به‌دیل گیرا، ئینجا عه‌مری برای هات تا به‌پاره ئازادی بکات، زهینهب گه‌ردن به‌ندیکی لایبوو که هی خه‌دیجه‌ی دایکی بوو و کاتیک زهینهب شووی کرد به‌نه‌بولعاص خه‌دیجه‌دا بووی به‌زهینهب، کاتیک پیغمبه‌ر (ﷺ) ئه‌وه‌ی بینی ناسیه‌وه و خه‌دیجه‌ی بیر که‌وته‌وه و سو‌زی بو‌ی جو‌ولا و خه‌لکه‌که‌ی دواند و خه‌لکه‌که‌ی رازی بوون تا نه‌بولعاص

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۵.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۵.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۴۶.

ئازاد بکریت، ئینجا گەردنبەندەکەى گیرایەو بە زەینەب و مەرچى لەسەر ئەبولعاص دانا تا واز لە زەینەب بهینیت، ئەویش رازی بوو، ئێتر زەینەب کۆچى کرد بۆ مەدینە.^(۱)

لە پێغەمبەرى خواوە (ﷺ) نمونەى خەزوورى تێگەیشتوو و دڵسۆز و وێنەى باوکى خەمخۆر دەبینى، پێغەمبەر (ﷺ) هەرچەندە دەیزانى زاواکەى بێباوەرە، دەیزانى زاواکەى هاتووە تا دژایەتى دینى خوا بکات و بەرامبەر سوپایەک وەستاوە کە خەزوورى سەرکەدەیتى، کەچى پاش ئەوێش کە بەدیلی دەگریت، هێشتا ئامادە نیە سزای بدات، تەنها مەرچى لەسەرى ئەوێە کە واز بهینیت لە زەینەبى کچی بێتەو بە بۆ لای، ئەویش نەک بە تەلاق، بەلکو پێغەمبەرى خوا (ﷺ) نەبەشت تەلاق بکەوێتە نێوانیانەو، دواتریش دواى ئەوێ زەینەب هاتەو مەدینە جارێکى دى ئەبولعاصى مىردى بەدیل گیرا، کەچى پێغەمبەرى خوا (ﷺ) دووبارە چاکەى لەگەل نواند و ئازادى کرد، جا کوان ئەو خەزوور و باوکەنەى ئەمرو کە خو بە شۆینکەوتەى پێغەمبەر (ﷺ) دەزانن تا بە جوانى رامینن لەم بەسەرھاتە نەک تەنها وەک رووداوێک بىخویننەو بەسەریدا تێپەرن.

لە گیرانەوێ تردا هاتووە کە زەینەب خوێ کەسى نارد بۆ ئازادکردنى ئەبولعاصى مىردى و پارەى بە کەسە کەدا نارد، لەگەڵیشیدا گەردنبەندەکەى نارد.^(۲)

دواى ئەوێ ئەبولعاص لە بەدر ئازاد بوو و گەرایەو، بەلێنەکەى خوێ برده سەر و دەرفەتى زەینەبى دا بچیت، زەینەبیش کۆچى کرد بۆ مەدینە بۆ لای باوکى.^(۳)

لە رێى کۆچکردنە کەیدا هەببارى کورپى ئەسوود رێى پیگرت و بە رمیک دای لە سوارەکەى زەینەب و زەینەبیش لەسەر سوارەکەى کەوتە خوارەو.^(۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۵.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۲، ص ۳۱۲.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۷۸.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۳۵.

کاتیک زهینب که و ته پئی بۆ کۆچه که ی له گه‌ل کینانیه کان چوو، خیرا کۆمه‌لێک که و تنه شوینی تا ئازاری بدهن، له وانه هه‌بباری کوپی ئه‌سوه‌د بوو که ئه‌و هه‌لوێسته‌ی نواند، ئه‌وکات زهینب سکی هه‌بوو، به‌و که و تنه‌ی سکه‌که‌ی خست و خوینیشی لێ رویشت، له‌سه‌ر ئه‌وه هاشمی و ئومه‌ویه‌کان که و تنه ده‌مه‌بۆله‌و هه‌ر کام ده‌یانوت ئیمه‌ نزیکترین لێه‌وه، ئه‌وه‌بوو زهینب برابه‌وه بۆ لای هیندی کچی عوتبه، هیند پیتی ده‌وت هه‌موو ئه‌م به‌زمانه له‌به‌ر باوکت، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زهیدی کوپی حارثه‌ی نارد به‌ شوینیدا و فه‌رمووی: (ده‌توانیت بجیت زهینه‌م بۆ بهینیت؟) ئه‌ویش وتی: به‌لێ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: خاته‌مه‌که‌م بیه، زهید چوو و به‌ وشتره‌که‌یه‌وه نزیک بوویه‌وه تا گه‌یشت به‌ شوانیک، وتی: شوانه‌ی کینیت؟ ئه‌ویش وتی: هی ئه‌بولعاصم، وتی: ئه‌ی ئه‌و مه‌رانه‌ی هی کین؟ وتی: هی زهینه‌بی کچی موحه‌مه‌دن، زهید له‌گه‌لیدا چوو، دواتر به‌ شوانه‌که‌ی وت: ئه‌گه‌ر شتیکت بده‌م ده‌یگه‌یه‌نیت ده‌ستی زهینه‌ب به‌لام لای که‌س باسی نه‌که‌یت؟ وتی: به‌لێ، زهید خاته‌مه‌که‌ی پێدا، کابرای شوانه‌ چوویه‌وه مه‌رکه‌انی کرده‌وه شوینی خویان و خاته‌مه‌که‌ی دا به‌ زهینه‌ب، زهینه‌بیش خاته‌مه‌که‌ی ناسیه‌وه وتی: کێ ئه‌مه‌ی پێدایت؟ شوانه‌که‌ وتی: کابرایه‌ک، زهینه‌ب وتی: ئه‌ی له‌کوێ جێته‌یشت؟ وتی: له‌ فلانه‌ شوین، زهینه‌بیش بێده‌نگ بوو تا شه‌و هات، ئینجا چوو بۆ لای زهید، که‌ گه‌یشته‌ لای زهید، زهید وتی: (سه‌رکه‌وه له‌پیش منه‌وه دابنیشه)، زهینه‌ب وتی: نه‌خیر تۆ سه‌رکه‌وه‌وه له‌پیش منه‌وه دابنیشه، زهینه‌ب له‌ دواوه‌و زهید له‌ پیشیه‌وه به‌سه‌ر وشتره‌که‌وه‌ چوونه‌وه به‌ره‌و مه‌دینه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو (ئه‌مه‌ چاکترین کچه‌ که له‌به‌ر من تووشی ناره‌حه‌تی بوو).^(۱)

(۱) المستدرک علی الصحیحین - کتاب الطلاق - قصة هجرة زينب بنت رسول الله (ﷺ) من مكة، الرقم ۲۸۲۸؛ المعجم الكبير للطبراني - مسند النساء - بنات رسول الله (ﷺ) - زينب بنت رسول الله (ﷺ) - ذکر سن زينب ووفاتها ومن أخبارها، الرقم ۱۰۵۱، صححه الألباني في سلسلة الاحاديث الصحيحة، الرقم ۳۰۷۱.

له سالی شه شه می کۆچیدا پیغه مبهەر (ﷺ) سریه یه کی نارد تا هیترش بیه نه سهر کاروانیکی قور هیشیه کان، له ناو کاروانه که دا ئه بولعاص به دیل گیرا و هیترایه وه مه دینه، ئه بولعاص چویه لای زهینه ب تا په نای بدات، ئه ویش په نای دا، پیغه مبهری خواش (ﷺ) به په نادانه که ی زهینه ب رازی بوو، ئینجا زهینه ب داوای کرد چی لی سه نراوه بو ی بگێردریته وه، ئه وهشی بو کرا، ئه بولعاص گه رایه وه مه ککه و چی سپارده ی خه لکی لابوو گێرایه وه و دواتر له سالی حه وته می کۆچیدا گه رایه وه بو مه دینه و له وئ موسلمان بوو و زهینه بی خیزانیشی بوویه وه به هاوسه ری،^(۱) هاوسه رگیریه که شیان ههر له سهر بنه مای ئه و هاوسه رگیریه ی یه که م بوو نه ک سهر له نوئ ماره بکریته وه.^(۲)

زهینه ب له ئه بولعاص کورپیکی هه بوو به ناوی عه لی که ههر به ههرزه کاری وه فاتی کرد،^(۳) کچیکیشی هه بوو به ناوی ئومامه که پیغه مبهەر (ﷺ) زوری خوشده و یست، ته نانه ت که نوێژی ده کرد ئومامه ی ده گرت به او ههش، که ده چوو به سوچه ده دایده نا، که هه لده سایه وه هه مدی ده یگرت به او ههش.^(۴) جاریک پیغه مبهەر (ﷺ) دیاریه کی بو هات که گه ردنبه ندیک بوو، فهرمووی: دهیده م به خوشه و یستترین که سی ناو بنه ماله که م، پیغه مبهەر (ﷺ) ئومامه ی کچی زهینه بی بانگ کرد و کردیه گه ردنی.^(۵) دوا ی ئه وه ی فاطیمه ی کچی پیغه مبهەر (ﷺ) وه فاتی کرد، عه لی کوری

^(۱) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۶۶۵.

^(۲) سنن أبي داود - كتاب الطلاق - باب إلى متى ترد عليه امرأته إذا أسلم بعدها، الرقم ۲۲۳۷؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفه الصحابه (ﷺ) - ذکر أبي العاص بن الربیع (رضی اللہ عنہ)، الرقم ۶۷۵۷، صححه الألبانی فی التحجیل فی تخریج ما لم یخرج من الأحادیث و الآثار فی إرواء الغلیل (۶۰/۱).

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۴۶.

^(۴) صحیح مسلم - کتاب المساجد ومواضع الصلاة - باب جواز حمل الصبیان فی الصلاة، الرقم ۵۴۳؛ صحیح ابن حبان - کتاب الصلاة - باب ما یکره للمصلي وما لا یکره - ذکر الإباحة للمصلي حمل الشيء النظیف علی عاتقه فی صلاته، الرقم ۲۳۳۹.

^(۵) مسند أحمد بن حنبل - مسند عائشة (رضی اللہ عنہا)، الرقم ۲۵۳۴۳، ضعفه شعيب الأرنؤوط.

ئەبوو تاليب ئومامەى كچى زەينەبى بەھاسەرگرت كە خوشكەزاي فاطيمە بوو،^(۱) ئەمەش لە سەر دەمى خيلافەتى ئەبووبەكر صديق و پاش جەنگى يەمامە بوو.^(۲)

زەينەب لە سالى ھەشتەمى كۆچيدا ۋەفاتی كرد، زۆرى نەخايند كە ئەبولعاصى مېردىشى كۆچى دوايى كرد.^(۳)

كاتى مردنەكەشى لە سەرەتاي سالى ھەشتەمى كۆچى ۋە بوو،^(۴) كاتىك ويستيان تەرمەكەى بشۆن، پىغەمبەر(ﷺ) ڤەرمووى: بە سىدر-گەلاى دارىكە- بيشۆن، بە تاكيش بيشۆن، سى جار يان بە پىويستتان زانى پىنج جار بيشۆن، پاشان بە كافوور-بۆنىكى خوشە لە دارىك- بۆنخوشى بكەن، كە تەواو بوون بانگم بكەن، كە تەواو بوون پىغەمبەر(ﷺ) چوويه ژوورەو ھەو جەكەى خۆى ڤریدا بۆ ئەوانەى تەرمەكەيان شۆردبوو، قژەكانى زەينەبيان كرد بە سى پەلكەو خستيانە پشتىەو.^(۵)

۱۳۸۹. زمينەبى كچى جەحش (دايكى باومرداران)(ﷺ)

ناوى زەينەبى كچى جەحشەو لە ئەسەدىەكانە، ھاسەرى پىغەمبەر(ﷺ) و دايكى باومردارانە، دايكى ناوى ئومەيمەى كچى عەبدولموطەليبە كە پوورى پىغەمبەرى خوا(ﷺ) بوو،^(۶) ئومەيمەى دايكى زەينەب تا سەر دەمى خەيبەر ماىەو ھەو پىغەمبەر(ﷺ) لە خەيبەردا چل كۆل خورماى پىندا.^(۷) زەينەب سەرەتا ناوى بەررە بوو، بەلام پىغەمبەر(ﷺ) ناوى نا زەينەب.^(۸)

(۱) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۴۶، الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۵۰۲.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۶، ص ۳۵۳.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۵.

(۴) () سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۵۰.

(۵) صحيح البخاري - كتاب الجنائز - باب يلقى شعر المرأة خلفها، الرقم ۱۲۶۳.

(۶) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۳۸.

(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۵.

(۸) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۴۸.

زهینه ب خوشکینکی هه بوو که ناوی هه منه بوو،^(۱) برایه کیشی هه بوو به ناوی عه بدولای کوری جه حش که پینش ئه وهی پیغه مبه ر (ﷺ) بچینه مالی ئه رقه مه وه موسلمان بوو و به شداری هه ردوو کوچی هه به شهی کرد.^(۲) برایه کی تری ناوی عه بد بوو که به ئه بوو ئه حمه د ناسرابوو، ئه ویش له کوچه رانی هه به شه بوو و دواتر هاته مه دینه و هاوه لی نزیک پیغه مبه ر (ﷺ) بوو.^(۳)

زهینه ب زۆر زوو موسلمان بوو و یه کیکشه له کوچه ران، هاوسه ری زهیدی کوری حارثه بوو، به لام دواتر زهید ته لاقی دا و پیغه مبه ر (ﷺ) ئه وی به هاوسه ر گرته وه.^(۴)

ماره بیه که ی زهینه ب له لایه ن زهیده وه بریتی بوو له ده دینار و شه ست دره م و له چکیک و خاولیه ک و درعیک و په نجا مشت گه نم و ده مشت خورما.^(۵)

کاتیک زهید ویستی زهینه ب ته لاق بدات، له گه لیدا نه ده گونجا، بۆیه ده هاته لای پیغه مبه ر (ﷺ) و سکا لای حالی خو ی ده کرد، پیغه مبه ریش (ﷺ) پیی ده فره موو (له خوا بترسه و ژنه که ت لای خۆت به یله ره وه)، ئه وه بوو زهید هه ر ته لاقی داو دواتر پیغه مبه ر (ﷺ) زهینه بی به هاوسه ر گرت، ئه وه ش له قورئاندا باس کراوه،^(۶) خوا ده فره مویت (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتُخْفِي النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا).

(۱) أسد الغابة، ج ۷، ص ۷۸.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۹۵.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۵۳۱.

(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۲۸.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۴۵.

(۶) صحيح البخاري - كتاب التوحيد - باب وكان عرشه على الماء، الرقم ۷۴۲۰.

(بیربکهرهوه کاتی دت وت: به کهسی (زهیدی کوپی حارثه) که خوا بههری بهسهردا پشتبوو تۆیش چاکهت لهگه‌لدا کردبوو (به ئازاد کردنی و په‌روه‌رده کردنی) خیزانت (زهینه‌ب) لای خۆت راگه‌رو بیه‌یله‌وه وه له‌خوا بترسه له دلی خۆتدا شتیگ ده‌شاریته‌وه که خوا ئاشکرای ده‌کات وه له (قسه‌ی) خه‌لک ده‌ترسی له کاتیگدا خوا شیاوتره که لی ی بترسی ئینجا کاتی زهید پتویستی بهو (زهینه‌ب) نه‌ما و ته‌لاقی دا ئیمه‌ ئه‌و (زهینه‌ب) مان لی ماره‌کردی بۆ ئه‌وه‌ی هیچ ناره‌حه‌تی (و تاوانی) نه‌بیت له‌سه‌ر ئیمانداران له (ماره‌کردنی) ژنانی به‌ کوپ کراوه‌کانیادا کاتی پتویستیان پتیاان نه‌ماو ته‌لاقیان دان وه فه‌رمانی خوا (به‌ ماره‌ کردنی زهینه‌ب بۆت) دراوه و براوه‌یه).

زهینه‌ب که هاوسه‌ره‌کانی تری پیغه‌مبه‌ری خوای (ﷺ) ده‌بینی نازی ده‌کرد و ده‌یوت ئیوه که سوکارتان ماره‌یان کردون له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، به‌لام من خوای گه‌وره‌ مارهی کردم له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۱)

سه‌باره‌ت به‌ هاوسه‌رگیری زهینه‌ب له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له مانگی زیلقه‌عه‌دی سالی پینجه‌می کوچیدا بوو،^(۲) ئه‌وکاته‌ش ته‌مه‌نی زهینه‌ب بیست و پینج سالان بوو،^(۳) واته‌ جیاوازی ته‌مه‌نی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌گه‌ل زهینه‌بی کچی جه‌حشی هاوسه‌ریدا نزیکه‌ی بیست و هه‌شت سال بووه‌و ماوه‌ی ژیاانی زهینه‌ب له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نزیکه‌ی حه‌وت سال که‌متر بووه‌.

له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا هاتوو زهینه‌ب له‌ کاتی ئه‌و هاوسه‌رگیریه‌دا ته‌مه‌نی سی و پینج سالان بووه.^(۴)

ئه‌نه‌س ده‌لێت: کاتیک زهینه‌ب واده‌ی خۆی ته‌واو کرد، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ زهیدی فه‌رموو (برۆ داوای زهینه‌بم بۆ بکه‌)، زهیدیش ده‌لێت: چووم

(۱) جامع الترمذی - أبواب تفسیر القرآن عن رسول الله (ﷺ) - باب ومن سورة الأحزاب، الرقم ۳۵۳۱ وقال حسن صحيح.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۴۵.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۹.

و وتم: ئەى زەينەب موژدەت لى بىت، پىغەمبەرى خوا(ﷺ) منى ناردووه بۆ لات تا داوات بکەم بۆى، ئەویش وتى: من هېچ ناکەم تا فەرمان لە پەرەردگارم وەر نەگرم، ئەوەبوو ئايەتى قورئان دابەزى و پىغەمبەرىش(ﷺ) هاتە ژوورەوہ بى ئەوہى داواى مۆلەت بکات.^(۱)

لە گىرانهوہىکى وردتردا هاتووہ زەيد دەليت: کە چووم بۆ لای زەينەب دەمدى ھەویر دەشيليت، منيش کتوپر دەروونم وای لىھات نەمدەتوانى تەماشای بکەم، پشتەم لىکرد و وتم: ئەى زەينەب پىغەمبەرى خوا(ﷺ) منى ناردووه بۆ داوات.^(۲)

کاتىک پىغەمبەر(ﷺ) زەينەبى بەھوسەر گرت، خەلکى بانگ کرد بۆ نانخواردن، خەلکىش هاتن و پاش نانخواردنەکە کەوتنە دەمەتەقى، پىغەمبەرى خوا(ﷺ) ھەستايەوہ وەک ئەوہى پىيان بليت برۆن، کەچى خەلکەکە نەچوون، زۆرىک لە خەلکەکە ئەوہيان بىنى ھەستان و چوون، بەلام سى کەس دانىشتن و نەچوون، پىغەمبەر(ﷺ) هاتە ناويانەوہ دەبينيت دانىشتون، دواتر ھەستان، ئەنەس ھەستاو چوو بۆ لای پىغەمبەر(ﷺ) و ھەوالى پيدا کە ئەوانىش چون، ئىنجا پىغەمبەر(ﷺ) هاتە مالەوہ و منىش ويستم بچمە ژوورەوہ، پىغەمبەر(ﷺ) پەردەيەکى لەننوان من و خويدا دانا، ئەوەبوو ئايەتى قورئان دابەزى (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاءً وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْذِنِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَغْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا).^(۳)

(ئەى ئەوانەى باوەرەتان ھىناوہ مەچنە ژوورەوہ بۆ مالەکانى پىغەمبەر(ﷺ) مەگەر پىگەتان پى بدرى بۆ نان خواردنىک بى ئەوہى چاوەرۋانى

^(۱) سنن النسائي - كتاب النكاح - باب صلاة المرأة إذا خطبت واستخارتها ربها، الرقم ۳۲۵۱، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن النسائي.

^(۲) صحيح مسلم - كتاب النكاح - باب زواج زينب بنت جحش ونزول الحجاب وإثبات وليمة العرس، الرقم ۱۴۲۸.

^(۳) صحيح مسلم - كتاب النكاح - باب زواج زينب بنت جحش ونزول الحجاب وإثبات وليمة العرس، الرقم ۱۴۲۸.

پيڳه يشتني بکهن به لām ته گهر بانگ کران (بو نان خواردن) ته وسا پر و نه ژووره وه ئينجا ته گهر خوار دنه که تان خوار د بلاوه ی لى بکهن وه مه ميننه وه بو قسه کردن چونکه به راستی تهو (مانه وه تان) ئازاری پيغه مبه ر (ﷺ) ده دات ته ویش شهرم ده کات ليتان (که بي دهنگه) به لām خوا له (وتنى) هه ق شهرم ناکات وه هه ر کاتى داواى شتيكى ناو مالتان کرد له (هاوسه ره کانی پيغه مبه ر (ﷺ)) ته وه له پشتی په رده وه ليتان داوا کهن تهو (شيوه داوا کرده) تان خاوينتره بو دلى ئتوه وه ئه وانیش به هيچ شيوه يه بو ئتوه دروست نيه ئازاری (دلى) پيغه مبه رى خوا بدهن وه هه رگيز نابى خيزانه کانی پاش خوى ماره بکهن به راستی تهو (ئازاردانى دل و ماره کرده) تان به لای خوا وه (گوناهيکى) زور گه وره يه.

عائيشه ی داىکى باوه رداران ده لیت: پيغه مبه رى خوا (ﷺ) ده يفه رموو: (ته وه تان خير اتر ديت بو لām که ده ستى دريژ تره)، ئينجا ئيمه ش هه موو ده که وتينه پيوانه ی ده ستى يه کدى تا بزانين ده ستى کاممان دريژ تره، دوا جار زانيمان ده ستى زهينه ب دريژ تره چونکه تهو به ده ستى خوى کارى ده کرد و خيبرى زورى پي ده کرد،^(۱) به لām ته م گيرانه وه يه بو زهينه بى کچى خوزه يمه ش هاتوو که تهو هاوسه رى پيغه مبه ر (ﷺ) بوو. به لām له هه ندی گيرانه وه دا له برى زهينه ب سه وده ی کچى زومعه هاتوو.^(۲)

عائيشه و حه فسه ی داىکانى باوه رداران غيره يه کيان هه بوو به رامبه ر به هه لو يستىک که پيغه مبه ر (ﷺ) له گه ل زهينه بى کچى جه حش هه يبوو، حه فسه دواى عائيشه و زهينه بيش دواى حه فسه بوون به هاوسه رى پيغه مبه ر (ﷺ)، پيغه مبه ر (ﷺ) که ده چوو بو لای زهينه ب لای تهو هه نگوينى

(۱) صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل زينب أم المؤمنين (رضي الله عنها)، الرقم ۲۴۵۲؛ صحيح ابن حبان - كتاب الزكاة - صدقة التطوع - ذكر تمثيل المصطفى (ﷺ) المتصدق بطول اليد، الرقم ۳۳۱۴.

(۲) صحيح البخاري - كتاب الزكاة - باب حدثنا موسى بن إسماعيل، الرقم ۱۴۲۰.

دهخوارد، عائیشه و حهفصه ش بریار یاندا پیکه وه کاریک بکه ن پیغه مبه ر (ﷺ) راگرن له و خواردنی ههنگوینه، بویه بریار یان دا پیغه مبه ر (ﷺ) بچیت بو لای هه رکامیان بلین ئه وه مه غافیرت خواردووه (خواردنیک ی بو ن ناخوشه)، ئه و بونه ت لی دیت، پیغه مبه ریش (ﷺ) که ئه وه ی پی و ترا فه رمووی: (نا، به لام من لای زهینه بی کچی جه حش ههنگوینم خواردووه، ئیتتر هه رگیز نایخوم و سویندیشم خواردووه، هه والی ئه مه ش مه لی به که س).^(۱) ئه وه بوو خوی گه وره ئایه تی دابه زانده خواره وه (یا ایها النبی لم تحرم ما أحل الله لك تبغی مرضات أزواجك والله غفور رحیم، قد فرض الله لكم تحلة أیمانکم والله مولاکم وهو العلیم الحکیم، وإذ أسر النبی إلی بغض أزواجه حدیثا فلما نبأت به وأظهره الله علیه عرفت بغضه وأعرض عن بغض فلما نبأها به قالت من أنباءك هذا قال نبأني العلیم الحبیر، یا ایها الذین آمنوا قوا أنفسکم وأهلیکم نارا وقودها الناس والحجارة علیها ملائكة غلاظ شداد لا یغصون الله ما أمرهم ویفعلون ما یؤمرون).^(۲) (ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) بوچی شتیک له خوت حه رام ده که ی که خوا بو ی حه لال کردوویت تو ره زامه ندی ژنه کانت ده وی له کاتیکدا خوا لیخوشبووی میهره بانه، بیتگومان خوا دایناوه بوتان هه لوه شانده وه ی سوینده کانتان خوا کارساز و دوستی ئیویه وه ئه و زانای کاردرسته، کاتیک که پیغه مبه ر (ﷺ) به نهینی لای هه ندی له ژنه کانی قسه یه کی درکاند ئینجا که ئه و (ژنه) قسه که ی کرد (بو هه ویکه ی) خواش پیغه مبه ری (ﷺ) ئاگادار کرد (پیغه مبه ر (ﷺ)) هه ندیک (له قسه کان) ی باسکرد و بی دهنگ بوو له هه ندیکی تری ئینجا که پی و ت: (ژنه که ی) وتی: کئ ئه مه ی پی گه یانندی فه رمووی خوی زانای ئاگادار پی گه یاندم، ئه ی (حه فسه و عائیشه) ئه گه ره هه ردو وکتان ته وبه بکه ن و بگه رینه وه بو لای خودا (جئ ی خویه تی) چونکه به راستی دلتان لایدا (له حه ق و راستی) وه ئه گه ره پشتی به کتر بگرن له دژی پیغه مبه ر (ﷺ)

(۱) صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن - سورة المتحرم - باب یا ایها النبی لم تحرم ما أحل الله لك تبغی مرضاة أزواجك والله غفور رحیم، الرقم ۴۹۱۲.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الطلاق - باب وجوب الکفارة علی من حرم امرأته ولم ینو الطلاق، الرقم ۱۴۷۴.

(سهرکه وتوو نابن) چونکه بیگومان خوا پشگیری ئه وه وهروه ها جو بره ئیل و ئیمانداره چاکه کانیش دواى ئه وان فریشته کانیش پشتیوانی ئه ون).
وهستانیک

له گیرانه وهیه کی تری موسلیمدا هه مان به سهرهات هاتوو، به لام وا هاتوو که خاوه نی ههنگوینه که هه فسه بووه و پلان دانانه کهش عایشه و سهوده بون،^(۱) به لام ئیین هه جهر له شهرحی بوخاریدا ده لیت: ده گونجیت ئه و رووداوه جاریکی تر بوو بیت و په یوه ست نه بووه بهم رووداوه به دابه زینی ئه م ئایه تانه وه، چونکه رووداوی ههنگوینه که ی زهینه ب و پی ناخۆش بوونی عایشه و هه فسه چه سپاوه، له و باره شه وه مشتومریکی ورد دینیت، ئه و پی وایه که له وانه یه رووداوه که ی ههنگوین خواردن لای هه فسه پیتش ئه م رووداوه بوو بیت و په یوه ست نه بوو بیت به و ئایه تانه وه،^(۲) به لام ئه مه ورده کاری ده ویت، چونکه ناکریت پیغه مبه ر(ﷺ) دوو جار به هه مان رووداوی تیکه و تیت، وهک خۆی له فهرمووده یه کدا ده فهرمویت (لا یلده المؤمن من جحر واحد مرتین)،^(۳) (باوه ردار دوو جار له کونیکدا ناگه زریت)، ناگونجیت پیغه مبه ر(ﷺ) یه که م جار به و جوړه ی به رامبه ر کراییت و بو جاری دووه میس هه مان شتی به رامبه ر کراییت و ههستی پی نه کرد بیت، دوور بیت له پیغه مبه ری خواوه(ﷺ) ئه مه به لاواز دانانی هه ست و پیزانی پیغه مبه ری خوایه(ﷺ)، بۆیه ده کریت ئه گهریکی تر هه بیت، ئه ویش ئه وه یه ده بیت پیغه مبه ر(ﷺ) ئاگادار نه بوو بیت به رووداوی یه که م و ئه و شته ی بو ئاشکرا نه بوو بیت تا له رووداوی دووه مدا ئینجا خوا ی گه وره ئاشکرای کرد بیت، چونکه وهک هاتوو کاتیک هه ریه ک له عایشه و سهوده و ده لیت به پیغه مبه ری خوا(ﷺ) و ئه ویش ده چیته وه بو لای هه فسه، هه فسه ده لیت:

(۱) صحیح مسلم - کتاب الطلاق - باب وجوب الکفارة علی من حرم امرأته ولم ینو الطلاق، الرقم ۱۴۷۴.

(۲) فتح الباری، ج ۹، ص ۳۷۶ - ۳۷۷.

(۳) صحیح البخاری - کتاب الأدب - باب لا یلده المؤمن من جحر مرتین، الرقم ۶۱۲۳؛ صحیح مسلم - کتاب الزهد والرقائق - باب لا یلده المؤمن من جحر مرتین، الرقم ۲۹۹۸.

ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) لەو ھەنگوینەت بۆ تىپكەم؟ ئەویش دەفەر مۆيت نا پتو يستم نيه، ئىنجا سەودە بە عائىشەى وت: سوبحانە لا، بەخوا ئەو ھەنگوینە مان لى حەرام کرد، عائىشەش بە سەودەى وت: بىدەنگ بە،^(۱) بۆیە نابىنین ھىچ سۆيتند خواردنیکى تىدا بوو بىت بۆ نەخواردنى و باسى دابەزىنى ئايەتەكەشى تىدا نيه.

بەھەر حال ئەم رووداوە بەلگەيە لەسەر بوونی غىرە لای ئافرەتان، وەك دەبىنين ئوممو سەلەمەى دايكى باوەرداران خۆى دان بەو ھەدا دەنیت و کاتىك پىغەمبەر (ﷺ) داواى دەكات ئەو دەلێت: ئاخۆ من ئافرەتیکم غىرەيەكى زۆرم تىدا ھەيە،^(۲) ھەروەھا کاتىك پرسىار دەكریت ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بۆچى ئافرەتیکى پشتیوانان بەھاوسەر ناگریت؟ ئەویش لە وەلامدا دەفەر مۆيت (إن فیهم غیرة شدیة)،^(۳) (ئەوان غىرەيەكى زۆر زۆریان تىدايە).

ھەروەك ئەمە بەلگەيەكى جوان و روونە بۆ موسلمان تا ئەگەر ھەلەيەكى لە ھەر كەسێك بەدى کرد نەيكاتە بیانوو بۆ سفرکردنەو ەيان شکاندنى ئەو كەسە، چونكە مەرؤف ھەركات جىئى ھەلەکردنەو دەكەوێتە ھەلەو، دەبىنين ئەو ھاوسەرانی پىغەمبەرى خوا (ﷺ) و دايكانى باوەرداران، كەچى دەكەونە ھەلەو ەو تەوبەش دەكەن و خواى گەورەش نایانشكىتێتەو، بەلكو پىشنىازى تەوبەيان بۆ دەخاتەروو، پىغەمبەرىش (ﷺ) ھەلوێستى قورسى نەگرتەبەر بەرامبەریان و كارەكەى جیھىشت بۆ فەرمانى خوا، كەچى دەبىنين لە رۆژگارى ئەمرودا موسلمانانێك ھەن چاو دادەخەن لە ئاست ھەول و ماندووتى بانگەواز و جیھاد و رەنجى دەیان ەيان سەدان بانگخوازی رێى خوادا و بە بىبنى ھەلەيەك لە ھەر كەسێك لەوانە دەكەونە زەقکردنەو ەى

(۱) صحیح مسلم - كتاب الطلاق - باب وجوب الكفارة على من حرم امرأته ولم ينو الطلاق، الرقم ۱۴۷۴.

(۲) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدینین (ﷺ) أجمعین - حدیث أبی سلمة بن عبد الأسد (ﷺ)، الرقم ۱۶۵۳۴.

(۳) السنن الكبرى للنسائي - كتاب النكاح - المرأة الفیراء، الرقم ۵۳۲۲؛ المعجم الأوسط للطبرانی - باب المیم - من بقية من أول اسمه میم من اسمه موسى - موسى بن هارون، الرقم ۸۲۰۷.

ههلهكهی و شكاندنی و ئیدی به كهه ته ماشاگردنی، جا خو ئه گهر وا
 بوايه ده بوو ئهه ژنانه ی پیغه مبهه (ﷺ) لهو ئاسته به زه یان دامالرابان و
 ده رکرابان، به لام ئایا خوا و پیغه مبهه (ﷺ) بریار و خویندنه وه یان بو باری
 مرویی وایه؟ نه خیر، خوا دایناوه مروف ههله دهکات و تهوبه ی له سهه
 واجب ده بیته، وهک پیغه مبهه (ﷺ) ده فه رمویت (کل بني آدم خطاء وخير الخطائين
 التوابون)، (هه موو ئاده میزاد ههله کارن و چاکترینی ههله کاران تهوبه کارانن)،
 ته نانهت خوی گه وه دایناوه هه ده بیته مروف ههله بکات و تهوبه ی لی
 بکات، وهک له فه رمووده ی پیغه مبهه (ﷺ) هاتوو (والذي نفسي بيده لولم تذنبوا
 لذهب الله بكم، ولجاء بقوم يذنبون فيستغفرون الله فيغفر لهم)،^(۱) (سویند به وه ی گیانی
 منی به ده سه ته گهه ئیوه تاوان نه کهن، به دلنیا ییه وه خوی گه وه ئیوه
 لاده بات و خه لکانیک دینیت که تاوان ده کهن و ئینجا داوای لیخوشبوون له
 خوا ده کهن و خوی گه وه رهش لییان خو ش ده بیته).

کاتیک رووداوی ئیفک رویدا، زهینه ب شایه تی خیری دا بو عائیشه، عائیشه
 ده لیت: له ناو خیزانه کانی پیغه مبهه (ﷺ) زهینه بی کچی جه حش رکه به رم
 بوو، که پیغه مبهه (ﷺ) سه باره ت بهو مه سه له یه پرسیا ری لیکرد زهینه ب وتی:
 به خوا ته نها خیر ده زانم، ئه وه بوو خوا پاراستی لهو بو هتانه.^(۲)

جاریک هه ندی له هاوسه ره کانی پیغه مبهه (ﷺ) کو بوونه وه تا نا ره زایی
 ده ربیرن به رامبه بهو خوشه ویسته زوره ی که پیغه مبهه (ﷺ) هه یبوو
 بو عائیشه، فاطیمه ی کچی پیغه مبهه (ﷺ) نارد بو لای پیغه مبهه (ﷺ)
 و تیان پتی بلی بو خاتری خوا له خوشه ویستی بو عائیشه داد په ره وه
 بیت، ئه ویش چوو و ئه وه ی به پیغه مبهه (ﷺ) وت، پیغه مبهه (ﷺ) فه رمووی:

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند أبي هريرة (ﷺ)، الرقم ۸۱۹۷، صحيح مسلم - كتاب التوبة - باب سقوط الذنوب بالاستغفار توبة، الرقم ۲۷۴۹.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب الشهادات - باب تعديل النساء بعضهن بعضا، الرقم ۲۶۶۱، صحيح مسلم - كتاب التوبة - باب في حديث الإفك وقبول توبة القاذف، الرقم ۲۷۷۰.

(کچه ئازیزه کهم ئایا ئه و ئافره تهت خوښ ناویت که من خوښم دهویت؟) فاطیمه وتی: با، که رایه وه و هه واله که ی دایه وه به هاوسه ره کانی تری، ئینجا بریاریان دا زهینه بی کچی جه حش بنیرن، زهینه ب چوو بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) و وتووړه بوو و وتی: ژنه کانت ده لێن بۆ خاتری خوا به رامبه ر به خوښه ویستیت بۆ عائیشه دادپه روه ر به، هینده دهنگی به رز کرده وه تا کار که یشته ئه وه ی قسه یه کی وت: به عائیشه، عائیشه ش له ولاره دانیشتبوو، پیغه مبه ر(ﷺ) ته ماشایه کی عائیشه ی کرد وهک پتی بفرمویت قسه ت نیه؟ عائیشه ش که وته وه لامدانه وه ی زهینه ب تا بیدهنگی کرد، پیغه مبه ر(ﷺ) ته ماشایه کی عائیشه ی کرد و فرمووی: ئه وه کچی ئه بوو به کره.^(۱)

حه منه ی خوشکی زهینه ب له مزگه وتی مه دینه له دوا ی پیغه مبه ر وه(ﷺ) نوێژی ده کرد، جارێک پیغه مبه ری خوا(ﷺ) بینی له نیوان دوو پایه ی مزگه وندا په تیک به ستراره، فرمووی: ئه و په ته چیه. وتیان: ئه ی پیغه مبه ر(ﷺ) حه منه ی کچی جه حش تا ده توانیت به پیوه نوێژ ده کات، که توانای نه ما خو ی ده گریت به و په ته وه، ئه ویش فرمووی: (با تا توانای هیه نوێژ بکات، که توانای نه ما با دابنیشیت)،^(۲) به لام گیرانه وه تی تر هاتوو که ده لیت: دایکی باوه رداران زهینه ب وایکردوه، ئیین حه جهر ده لیت: پیشده چیت هه ردووکیان وایان کردیت.^(۳)

زهینه ب ده لیت: روژێک پیغه مبه ر(ﷺ) به شله ژاوی خو ی کرد به ژوردا و فرمووی: (لا إله إلا الله، ویل للعرب من شر قد اقترب، فتح اليوم من ردم يأجوج ومأجوج مثل هذه)، (هاوار بۆ عه ره ب بۆ خراپه یه ک که نزیک بووه ته وه، ئه مپۆ هینده - به دوو په نجه ی ئه لقه یه کی دروست کرد- له به نداوه که ی یه ئجووج و مه ئجووج

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الهبة وفضلها - باب من أهدى إلى صاحبه وتحري بعض نسائه دون بعض، الرقم ۲۵۸۱.

^(۲) سنن أبي داود - كتاب الصلاة - باب النعاس في الصلاة، الرقم ۱۳۱۲.

^(۳) فتح الباري، ج ۳، ص ۳۶.

کراوه ته وه)، منیش وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) جا تا کاتیک پیاوچا کانمان له ناودا بن له ناو ده چین؟ فه رمووی: (نعم إذا کثر الخبث)،^(۱) (به لئ ئه گهر پیسی زۆر بوو)

پیغه مبه ر (ﷺ) له ده سته که وته کانی غه زای خه یبه ر سه د کۆل خورمای بریه وه بۆ زهینه بی کچی جه حش.^(۲)

پیغه مبه ر (ﷺ) پیش وه فاتی له مالی زهینه ب بوو، رۆژی چوارشه ممه بوو، نۆزده ی مانگی سه فه ری سالی یانزه ی کۆچی بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) له مالی زهینه ب بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) تووشی ئازاریکی زۆر بوو، ئه وه بوو هه موو هاوسه ره کانی تری پیغه مبه ر (ﷺ) هاتن بۆ ئه وئ و له لای کۆبوونه وه.^(۳)

جاریک عومه ری کوپی خه ططاب مووچه که ی زهینه بی نارد بۆی، ئه ویش وتی: خوا له عومه ر خو ش بیت، که سی تر هیه له من شیاوتره به م هه مووه، پێیان وت: ئه وه هه مووی بۆ تویه، وتی: سو بجان هه ل، ئینجا به پارچه قوماشیک دایبۆشی و وتی: دایبۆشن و جلیکی پێدا بده ن، ئینجا که وته دابه شکردنی به سه ر خزمانی خو ی و هه تیواندا، دواتر ده سته کانی به رز کرده وه و وتی: خواجه دوا ی ئه مسال جاریکی تر مووچه ی عومه رم بۆ نه یه ت.^(۴)

زهینه ب که نه خو ش که وت و سه ره مه رگی هات، به وان هه ی ده ور و به ری وت: من کفنی خۆم ئاماده کردوه، جا ئه گهر عومه ر کفنی بۆ ناردم یه کتیکیان بکه ن به خیر، یان ئه وه ی خۆم یان ئه وه ی عومه ر.^(۵)

^(۱) صحيح البخاري - كتاب أحاديث الأنبياء - باب قصة يأجوج ومأجوج، الرقم ۳۳۴۶.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۵.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۵، ص ۲۵۵.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۲.

^(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۷.

زەینەب لە سەر دەمی خیلافەتی عومەری کورپی خەططاب و لە سالی بیستی کۆچیدا وەفاتی کرد،^(۱) بەوەش یەکەم هاوسەری پێغەمبەر (ﷺ) بوو دوای وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ) کۆچی دوایی کرد.^(۲)

کاتێک زەینەب وەفاتی کرد، عومەر فەرمانی کرد کە سێک هاوار بکات تەنها کەسە مەحرەمەکانی بچن بۆ لای تەرمەکە، ئینجا کچەکە ی عومەیس وتی: ئەو ئەمیری باوەرداران بۆ شتیکت پی ئەلیم کە ئەزموونی خەلکی حەبەشە بوو لە گەڵ ژنەکانیان، ئینجا تابووتیکی ئامادە کرد و بە جلیک دایبۆشی، عومەریش وتی: شتیکی زۆر باشە، عومەر فەرمانی کرد بە کە سێک هاواری کرد لە گەڵ تەرمی دایکتان بچنە دەرەو.^(۳)

دواتر عومەری کورپی خەتتاب نوێژی لە سەر تەرمەکە ی کرد، ئینجا برا بۆ گۆرستانی بەقیع و لەوێ ئەسپەردە کرا.^(۴)

۱۲۹. زەینەبی کچی حەنظلە (ﷺ)

ناوی زەینەبی کچی حەنظلە ی کورپی قەسامە یە، هاو دەم بە باوکی و پووری هاتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ)، دواتر زەینەب شووی کرد بە ئوسامە ی کورپی زەید و پاش ماوێە ک ئوسامە تە لا قی دا، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) دەیفەر موو: (کئی زەینەبی کچی حەنظلە دەخوازیت و من خزمی بم)،^(۵) ئینجا پێغەمبەر ی خوا (ﷺ) تە ماشایەکی نووعیمی کورپی عەبدولای کرد، نووعیم وتی: ئەو پێغەمبەر ی خوا (ﷺ) وا دیارە مەبەستت منە، فەر مووی: بەلێ، نووعیم زەینەبی خواست و کورپکی لیتی بوو و ناوی نا ئیبراھیم.^(۶)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۲.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۶، ص ۲۰۱.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۱۲.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۴۹.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۱.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۷۲.

۱۳۹۱. زمینہبی کچی حویاب (ﷺ)

ناوی زمینہبی کچی حویابہ، ئہم ئافرہتہ لہ پشتیوانانہ هاوسہری قہیسی کورپی عہمرہ و لہم میردہی مندالیکی هہبوو بہ ناوی سہعید، چووتہ خزمہت پیغمبر (ﷺ) و بهیعتی پیداوہ.^(۱)

۱۳۹۲. زمینہبی کچی خہبیاب (ﷺ)

ناوی زمینہبی کچی خہبیابی کورپی ئہرہتہ،^(۲) باوکی یہکیکہ لہ گہورہ هاوہلانی پیغمبر (ﷺ) کہ پیشتر لہ پیتی (خ) دا باسماں کردوہ. زمینہب دہلئت: جاریک باوکم بو سربہیہک دہرچوو، ئیتر لہ و ماوہدا پیغمبر (ﷺ) دہہات و سہردانی دہکردین، تہنانت بزنیکیشمان هہبوو پیغمبر (ﷺ) بوئی دہدوشین.^(۳)

۱۳۹۳. زمینہبی کچی خوزیمہ (دایکی باومرداران) (ﷺ)

ناوی زمینہبی کچی خوزیمہی کورپی حارثی کورپی عہبدولای هیلالیہ، هاوسہری پیغمبر (ﷺ) خواہ (ﷺ)، زیاتر بہ ئوموملہ ساکین (دایکی هہژاران) ناسراوہ، ئہمہش لہ بہرئہوہی زور دہستگرو و هاریکاری هہژاران بوو.^(۴) زمینہب سہرہتا هاوسہری عہبدولای کورپی جہحش بوو، عہبدولای میردی لہ غہزای ئوحددا بہشداری کرد و تیایدا شہید بوو، دواي ئہوہ پیغمبر (ﷺ) زمینہبی بہهاوسہرگرت.^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۲.

^(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۴۲.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۲.

هاوسه رگیری پیغه مبه ر (ﷺ) له گه ل زهینه بی کچی خوزه یمه دا دواى
هاوسه رگیری بوو له گه ل حه فسه ی کچی عومه ردا، ئه مه ش له مانگی ره مه زاندا
بوو، به لام ته نها دوو یان سى مانگ هاوسه رى پیغه مبه ر (ﷺ) بوو و دواى
ئه وه وه فاتى کرد، یان ده وتریت نزیکه ی هه شت مانگیک لای پیغه مبه ر (ﷺ)
مایه وه ئینجا وه فاتى کرد، کاتى مردنه که شى له مانگی ره بیعولئاخیری سالى
چواره مى کوچیدا بوو، ئه وکات ته مه نی نزیکه ی سى سال ده بوو.^(۱)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) ویستی داواى زهینه ب بکات، هیشتا نه یدیبوو،
ئه بوو ئوسه یدی نارد بو لای ئافره تیکی به نی عامیر تا داواى زهینه بی بو
بکات، ئه ویش چوو داواى کرد بو ی و پیغه مبه ر (ﷺ) به هاوسه رى گرت.^(۲)
پیغه مبه ر (ﷺ) تا له ژياندا بوو ته نها مه رگی دوو هاوسه رى خوی بینی
که ئه وانیش بریتى بوون له خه دیجه ی کچی خوه یلید و زهینه بی کچی
خوزه یمه.^(۳)

عائیشه ی دایکی باوه رداران ده لیت: پیغه مبه رى خوا (ﷺ) ده یفه رموو
(ئه وه تان خیراتر دیت بو لام که ده ستى دریتزتره)، ئیمه ش هه موو ده که وتینه
پتوانه ی ده ستى یه کدی تا بزانیان ده ستى کاممان دریتزتره، دواچار زانیمان
ده ستى زهینه ب دریتزتره چونکه ئه و به ده ستى خوی کارى ده کرد و خیری
زوری پى ده کرد.^(۴)

۱۳۹۴. زهینه بی کچی زمید (ﷺ)

ناوى زهینه بی کچی زهیدی کوپى حارثیه، باوکی یه کیکه له گه وره
هاوه لانى خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ)، خوشکی ئوسامه ی کوپى زهیده که

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۲.

^(۲) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۴، ص ۱۵۹۹.

^(۳) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۱، ص ۴۵.

^(۴) صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل زينب أم المؤمنين (رضي الله عنها)، الرقم ۲۴۵۲؛ صحيح ابن حبان - كتاب الزكاة - صدقة التطوع - ذكر تمثيل المصطفى (ﷺ) المتصدق بطول اليد، الرقم ۳۳۱۴.

ئەویش یەکیکە لە گەورە ھاوہلانی پیغمبەر (ﷺ).^(۱)
 کاتیک زەید کوژرا، پیغمبەر (ﷺ) چوو سەردانی مالی زەیدی کرد،
 کچەکە ی زەید هەنێسکی گریان گرتبووی و بە گریانەو روو و پیغمبەر (ﷺ)
 چوو، پیغمبەریش (ﷺ) زۆر بە تاسەو دەستی کرد بە گریان، سەعدی
 کوپی عوبادە کە لەوئ بوو وتی: ئە ی پیغمبەری خوا (ﷺ) ئەو گریانە
 چیە؟ فەرمووی: (ئەو تاسە ی خۆشەویستە بۆ خۆشەویستەکە ی)،^(۲) ئەو
 کچە ی زەید ناوی زەینەب بوو.^(۳)

۱۳۹۵. زەینەبی کچی سەهل (ﷺ)

ناوی زەینەبی کچی سەهل کوپی موصعبە، لە پشتیوانانە لە
 خەزرجیەکان، چوئە خزمەت پیغمبەری خوا (ﷺ) و بەیعتی پێداو.^(۴)

۱۳۹۶. زەینەبی کچی سومید (ﷺ)

ناوی زەینەبی کچی سوهیدی کوپی صامتە، لە پشتیوانانە، ھاوسەری
 سەعیدی کوپی زەیدە و لەم مێردە ی مندالکی بوو بە ناوی عاتیکە.^(۵)

۱۳۹۷. زەینەبی کچی صەیفی (ﷺ)

ناوی زەینەبی کچی صەیفی، لە پشتیوانانە، چوئە خزمەت پیغمبەری
 خوا (ﷺ) و بەیعتی پێداو.^(۶)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۴.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۴.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۸.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۶.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۸.

۱۳۹۸. زمینہبی کچی عہدولا (ﷺ)

ناوی زہینہبی کچی عہدولایہ، باوکی بہ ئےبووسہلہمہ ناسراوہ، دایکیشی ناوی ئوموسہلہمہیہ کہ پاش وہفاتی ئےبووسہلہمہ لہگہل پیغہمبہر(ﷺ) ہاوسہرگیری کرد.

کاتیک دایک و باوکی زہینہب کوچیان کردبوو بۆ حہبہشہ، زہینہب لہوی لہدایک بوو، کاتیک پیغہمبہر(ﷺ) دایکی بہہاوسہر گرت ہیشتا زہینہب لہ شیر نہبرابوویہوہ، ہاوکات ئہسمائی کچی ئےبووبہکریش شیریں پیدہدا، بہوہش زہینہب بووبوو بہ خوشکی شیریں زوبہیری کوپی عہوام.^(۱)

۱۳۹۹. زمینہبی کچی عہووام (ﷺ)

ناوی زہینہبی کچی عہووامی کوپی خوہیلیدہ، خوشکی زوبہیری کوپی عہووامہ، ئہم ئافرہتہ چہند مندالینکی ہہبوو بہ ناوہکانی خالد و یحیا و شہیبہو عہدولا و فاخیتہ، ہاوسہرہکے ناوی حہکیمی کوپی حہپامہ.^(۲)

۱۴۰۰. زمینہبی کچی عوتمان (ﷺ)

ناوی زہینہبی کچی عوتمانی کوپی مہظعوونہ، کاتیک باوکی وہفاتی کرد، قودامہی مامی زہینہبی مارہکرد لہ عہدولای کوپی عومہر، بہلام ہہریہک لہ دایکی زہینہب و خودی زہینہب بہو ہاوسہرگیریہ رازی نہبوون و پیغہمبہری خویان(ﷺ) لہوہ ئاگادار کردوہ، بۆیہ پیغہمبہر(ﷺ) ہاوسہرگیریہکے ہہلوہشانندوہ، دواتر موغیرہی کوپی شوعبہ بہہاوسہری گرت.^(۳)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۵.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۸.

(۳) سنن الدارقطني، الرقم ۳۰۹۹.

۱۴۰۱. زمينه‌بی کچی قه‌یس (ﷺ)

ناوی زهینه‌بی کچی قه‌یسی کوپی مه‌خره‌مه‌یه، له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نویژی دوو قیبله‌ی کردووه.^(۱)

۱۴۰۲. زمينه‌بی کچی قه‌یسی ئه‌نصاری (ﷺ)

ناوی زهینه‌بی کچی قه‌یسی کوپی شه‌مماسه، له‌ پشتیوانانه، دایکی ناوی خه‌وله‌ی کچی عه‌مری خه‌زهره‌جیه، خه‌وله‌ هاوسه‌ری خوبه‌یی کوپی یه‌سافه و له‌م می‌رده‌ی مندالکی بوو به‌ ناوی ئونه‌یسه، زهینه‌ب چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پنداوه.^(۲)

۱۴۰۳. زمينه‌بی کچی مه‌ظعوونی (ﷺ)

ناوی زهینه‌بی کچی مه‌ظعوونی کوپی حه‌بیبه، هاوسه‌ری عومه‌ری کوپی خه‌ططابه، دایکی عه‌بدو‌لای کوپی عومه‌ر و حه‌قصه‌ی کچی عومه‌ره که دایکی باوه‌رداران و هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، ئه‌م ئافره‌ته له‌گه‌ل عومه‌ری کوپی خه‌ططابدا کۆچی کرد بۆ مه‌دینه، ئه‌وه‌ش که ده‌لێت: گوايه پێش کۆچکردن بۆ مه‌دینه مردبێت راست نیه.^(۳)

۱۴۰۴. زمينه‌بی کچی موضعه‌ب (ﷺ)

ناوی زهینه‌بی کچی موضعه‌بی کوپی عومه‌یره، دایکیشی ناوی حه‌منه‌ی کچی جه‌حشه، موضعه‌بی باوکی له‌ غه‌زای ئوحووددا شه‌هید بوو، زهینه‌ب تا دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ژیا.^(۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۸.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۸.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۸۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۹.

۱۴۰۵. زهینه بی کچی نه بوورافیه (ﷺ)

ناوی زهینه بی کچی نه بوورافیه، باوکی خزمه تکاری پیغه مبه (ﷺ) بوو، زهینه ب ئاماده ی ساته کانی پیش وه فاتی پیغه مبه (ﷺ) بوو، ده لیت: فاطیمه م بیني که حه سەن و حوسه ینی هینا بۆ لای پیغه مبه (ﷺ)، منیش وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه وه دوو کور ه که تن، ده ی میراتیان پی ببه خشه، ئه ویش فهرمووی: حه سەن شکو و پیشه نگی منی بۆ هیه، حوسه ینیش بویری و به خشنده یی منی بۆ هیه.^(۱)

۱۴۰۶. زهینه بی کچی نه بووسوفیان (ﷺ)

ناوی زهینه بی کچی نه بووسوفیان کوری صه خره، خوشکی دایکی باوه رداران ئومموحه بیبه یه، هاوسه ری عوروه ی کوری مه سعووده، عوروه ژنی زوری هه بوو، کاتیک موسلمان بوو پیغه مبه (ﷺ) فهرمانی پیکرد ته نها چوار ژنی به یلته وه، ئه ویش چوار ژنی هه لبارد، یه کیک له وانه ش زهینه بی کچی نه بووسوفیان بوو.^(۲)

۱۴۰۷. زهینه بی کچی نه بووموعاویه (ﷺ)

ناوی زهینه بی کچی موعاویه یه، هاوسه ری عه بدولای کوری مه سعووده، زهینه ب ده لیت: جاریک پیغه مبه (ﷺ) فهرمانی کرد به ژنان خیر و صه ده قه بکه ن، منیش چووم تا بچم بۆ لای پیغه مبه (ﷺ)، ده بینم ئافره تیکی پشتیوانیش هاتوو ه که هه مان ئه و کاره ی هه بوو که من هه مبوو، بۆیه پیکه وه چووین بۆ مالی پیغه مبه (ﷺ)، ده بینین بیلال له به رده رگایه، ئیمه ش وتمان: برۆ لای پیغه مبه (ﷺ) پرسیاریکمان بۆ بکه به لام مه لئ ئیمه کتین، بلئ ئیمه هه تیومان

(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۷۰۲۴.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۵.

ههیه، ئایا دروسته خیر و صهدهقه ببهخشین بو خهرجی ئه و ههتیوانه و میتردهکانمان، بیلالیش چوویه ژووره وه و ههواله که ی پید، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: ئه وانه کین؟ وتی: ژنیک ی پشتیوانیه و زهینه ب، فهرمووی: کامه زهینه ب؟ وتی: ژنه که ی عه بدولا، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: (دوو پاداشتیان بو ههیه، پاداشتی خزمایه تی و پاداشتی خیر و صهدهقه که ش).^(۱)

۱۴۰۸. زمینهبی کچی ئه صهرم (ﷺ)

ناوی زهینه بی کچی ئه صهرمی عه بدهریه، ئه م ئافره ته هاوسهری زوههیری کوری ئه بی ئومه ییه بوو، له م میتردی دوو کوری هه بوو به ناوه کانی میعه د و عه بدولا.^(۲)

۱۴۰۹. زوبه یبی کوری ته عله به (ﷺ)

ناوی زوبه یبی کوری ته عله به ی کوری عه مره ی عه نبه ری، سه باره ت به شوینی دانیشتنی رایه ک ده لیت: دواتر له دهره وه ی مه دینه دانیشتوه، رایه کیش ده لیت: له به صره نیشته جی بووه.^(۳)

زوبه یب موسلمان بووبوو، هۆزه که شی موسلمان بووبوون و گوئی مه رو مالاتیشیان کهل خستبوو،^(۴) هیزیکی موسلمانان دایان به سه ریاندا و چی ژن و مندال و شمه ک هه بوو هه موویان ده سته سه ردا گرت، زوبه یبیش خیرا سواری و شتره که ی بوو و چوویه خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) به دایک و باوکه وه به قوربان ت بم هاوه لانت هاتون وایان کردوو به هۆزه که م، له کاتیکدا موسلمانیشن و گوئی مه رو مالاتیشیان

(۱) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۶۸۰.

(۲) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۶۶۶.

(۳) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۲، ص ۵۵۲.

(۴) ئه و که لکرده ی گوئی مه رومالات نیشانه یه ک بوو له نیوان موسلماناندا که زه کایتان ده دا له که ل ناموسلماناندا و به وه جیا ده کرانه وه.

کهل کردووه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئەی زوبه‌یب ئایا به‌لگه‌ت پیته؟ وتی: به‌لئ، ئەوه‌بوو سه‌موره‌ی کورپی عه‌مر شایه‌تی دا و زوبه‌یبیش سویندی خوارد، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (هه‌رچی شتی به‌نیلعه‌نهر هه‌یه بیگێرنه‌وه بۆیان)، هه‌موو شتیکیان بۆ گێردرایه‌وه جگه له قه‌یفه‌یه‌کی دایکی زوبه‌یب، زوبه‌یب چوویه‌وه خزمه‌ت پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) و وتی: ئەی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) به دایک و باوکمه‌وه به‌قوربانته‌م هه‌رچی شته گێراویانه‌ته‌وه جگه له قه‌یفه‌یه‌کی دایکم، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئایا ده‌زانیت کئ هه‌لیگرتووه؟ وتی: به‌لئ، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: که خه‌لکی هاتن بۆ نوێژ تۆ له‌به‌ر ده‌رگای مزگه‌هوت دا‌بنیشه، که ئەو که‌سه‌ت بی‌نی ده‌ستی پێوه‌بگره تا له نوێژ ته‌واو ده‌بیته، ئینجا بریاری دادوهری نی‌وان تۆ و ئەو ده‌دریت، ئەویش وایکرد، کاتیک پیغه مبه‌ر (ﷺ) له نوێژ بوویه‌وه هات بۆ لای و فهرمووی: ئەی زوبه‌یب ئەی برای به‌نیلعه‌نهر چیت ده‌وێت له دیله‌که‌ت؟ زوبه‌یبیش کلپه‌ی گریان گرتی و کابرای به‌ردا و وتی: خیرم ده‌وێت، خوا و پیغه مبه‌ری خوامان ده‌وێت، پیغه مبه‌ر (ﷺ) به کابرای فهرموو (ئایا قه‌یفه‌که‌ی دایکی زوبه‌یبت پیته؟) کابرا وتی: ئەی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) لای خۆم نه‌ماوه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) پینی فهرموو (شمشیره‌که‌ی خۆتی پێده‌وه چه‌ند مشتی خواردنیشی له‌گه‌ڵدا بده‌ری)، کابراش وایکرد،^(۱) پیغه مبه‌ر (ﷺ) له زوبه‌یب نزیک بوویه‌وه ده‌ستی هینا به‌سه‌ر سه‌ریدا و نزای بۆ کرد و فهرمووی: (اللهم ارزقه العفو والعافية) (خوایه لی‌بورن و سه‌لامه‌تی و بێوه‌یی پئ ببه‌خشه)، دواتر زوبه‌یب به شمشیره‌که‌یه‌وه چوو و شمشیره‌که‌ی فروشت به دوو ئاژهل، ئەو ئاژهلانه زاو‌زیان کرد تا گه‌یشته‌ن نزیکه‌ی سه‌د و ئەوه‌نده سه‌ر.^(۲)

(۱) سنن أبي داود - كتاب القضاء - باب القضاء باليمين والشاهد، الرقم ۳۶۱۲، ضعفه الالباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب الزاي - من اسمه زيب - زيب بن ثعلبة، الرقم ۵۲۹۹.

۱۴۱. زوبهیری کورپی عمووام (ﷺ)

ناوی زوبهیری کورپی عمووامی کورپی خوهیلیدی قورپهیشی ئهسهديه، کونیه که ی ئه بوو عه بدولایه و به حه واری پیغه مبه ر (ﷺ) ناسراوه، پوورزای پیغه مبه ری خواجه (ﷺ)، چونکه دایکی ناوی صه فیه ی کچی عه بدولموطه لیه که خوشکی عه بدولای باوکی پیغه مبه ری خواجه (ﷺ).^(۱)

زوبهیر برایه کی هه بوو به ناوی سائب که هاوه لی پیغه مبه ر (ﷺ) بوو و له غه زای ئو خودو خنده ق و هه موو غه زاکانی دواتریشدا به شداری کرد و له جهنگی یه مامه دا شهید بوو.^(۲)

زوبهیر یه کیکه له و هاوه لانه ی شایه تی به هه شتی بۆ دراوه.^(۳)
مندالی زوبهیر

زوبهیر مندال بوو که باوکی کۆچی دوایی کرد، ئیتر نه وفه لی مامی سه ره پره شتی ده کرد، جا هه ندی جار صه فیه ی دایکی زوبهیر دهیدا له زوبهیر، مامیشی دهیوت و توند لیتی مه ده، ئه لیت له دوژمن ده دهیت و رفته لیتی، صه فیه ش وه لامی دایه وه و به شیعریک پیی وت: ئه وه ی واده زانیت من له رقه وه لیتی ده ده م ئه وه درۆ ده کات، من بۆ ته مبی کردن و لیتی ده ده م بۆ ئه وه ی بهرگه بگریت و که سیکی خاوه ن که سیتی لى دروست بیت.^(۴)

زوبهیر که سیکی بالابه رزی وای لیده رچوو که له بالابه رزیدا باس ده کرا،^(۵) هاوکات ریشی ته نک بوو.^(۶)
هاوسهرو منداله کانی زوبهیر:

زوبهیر چه ند ئافره تیکی به هاوسه ر گرتبوو:

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۳.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۱۱۹.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۳.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۴.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۴.

^(۶) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۲.

ئەسمائی کچی ئەبووبەکری صدیق کە یەکیکە لە ئافرەتە زۆر خواناسەکان و خوشکە گەورەیی عائیشەیی دایکی باوەردارانە، واتە زوبەیر ئاوازواوی پێغەمبەر (ﷺ) بوو، لەگەڵ ئەم ژنەیی کۆچی کرد بۆ مەدینە و لەوێ چەند مندالێکی بوو، عەبدوللا، عوروە، موندیز،^(۱) عاصم، موهاجیر، خەدیجەیی گەورە، ئوممولحەسەن، عائیشە.^(۲)

عەبدولای کورپی زوبەیر لە یەکەم سالی کۆچیدا لەدایکبوو و یەکەم منالی لەدایکبووی کۆچەران بوو پاش کۆچ بۆ مەدینە.^(۳)

دواتر زوبەیر ئەسمائی تەلاق داو ئەسمائیش لای عەبدولای کورپی مایەو، سەبارەت بە ھۆکاری تەلاقەکەشی چەند شتێک ھاتوو کە روون نیە کامیانە، گێڕانەوێک ھاتوو دەلێت: عەبدوللا وتووێتی کەسی وەک من نابێت کەس بجێتە لای دایکی، بۆیە زوبەیر تەلاقی داو، گێڕانەوێکێ تر دەلێت: لەبەرئەو بوو کە ئەسما تەمەنی زۆر بوو، گێڕانەوێکێ تر دەلێت: چونکە جارێک زوبەیر دای لە ئەسما و ئەویش قیژاندی، عەبدولاش چوو بە دەم دایکیەو، زوبەیر پیتی وت: بێیتە ژوورەو دایکت تەلاق دەدەم، عەبدوللا ھەر چووێ ژوورەو، زوبەیریش تەلاقی دا، بەلام ھیچکام لەوانە بەلگەیی رەوا نین.^(۴)

ئوممو خالیدی کچی خالید، لەم ژنەیی ئەم مندالانەیی بوو: خالید، عەمر، حەبیبە، سەودە، ھیند.^(۵)

رەبابی کچی ئونەیف، لەم ژنەیی ئەم مندالانەیی بوو: موصەب، حەمزە، رەملە.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۲.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۰.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۴، ص ۹۰.

(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۰.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۰.

زهینه بی کچی مهرته، لهه ژنه ی ئه م مندا لانه ی بوو: عوبه یده، جه عفر.^(۱)
 ئومموکلثومی کچی عوقبه که لهه ژنه ی کچی بوو به ناوی زهینه ب.^(۲)
 جا کاتیک ئومموکلثوم سکی هه بوو بیزار بوو له زوبه یر، چونکه زوبه یر
 له گه ل ژناندا توند و رهق بوو، ئومموکلثوم وتی: ئه ی زوبه یر ته لاقیکم
 بدهو دواتر مارهم بکه ره وه، زوبه یر وتی: ده ی ئه وه چ سوودیکی تیا به
 بۆت؟ وتی: دلّم ئارامی بۆ دیت، ئه ویش ته لاقیکی دا و چوویه دهره وه،
 ئومموکلثوم به خزمه تکاره که ی وت: دهرگا کان دابخه، ئینجا مندالکی بوو،
 ئه وه بوو هه وال برا بۆ زوبه یر، ئه ویش وتی: ژنه که م فیلی لیکردم، ئینجا
 چوو بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) و مه سه له که ی بۆ باس کرد، ئه ویش له یه کی
 جیا کردنه وه.^(۳)

حه لالی کچی قه یس، لهه ژنه ی مندالکی بوو به ناوی خه دیجه ی
 بچووک.^(۴)

ته ماضوری کچی ئه صبه غ که ته نها حه وت شه و لای مایه وه و زوبه یر
 دوا ی ئه وه ته لاقی دا.^(۵)

عاتیکه ی کچی زه ید که ها وه لی پیغه مبه ر(ﷺ) بوو و تا ئه و ساته ی
 زوبه یر شه ید بوو عاتیکه ژنی بوو، عاتیکه سه ره تا ژنی عه بدولای کوپی
 ئه بوو به کر بوو، واته ژنی ژنبراکه ی زوبه یر بوو، ئه وه بوو عه بدولای شه ید
 بوو، دواتر شووی کرد عومه ری کوپی خه تتاب هینای و ئه ویش شه ید
 بوو، دواتر زوبه یر هینای و ئه ویش شه ید بوو، ئیتر خه لکی ده یانوت کن
 ده یه ویت شه ید بیت با عاتیکه به هاوسه ر بگریت.^(۶)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۰.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۰.

(۳) المستدرک علی الصحيحین - کتاب الطلاق - عدة الحامل المتوفی عنها زوجها، الرقم ۲۸۵۲، قال الذهبي صحيح غريب.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۰.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۲۹۹.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۱۲.

زوبہیری کوپی عوام دہیوت طہلحہی کوپی عوبہیدولای تہیمی ناوی مندالہکانی بہ ناوی پیٹغمبہرانہوہ دہنیت، دہشزانتیت دواي موحہممہد(ﷺ) ہیچ پیٹغمبہریک نایہت، منیش ناوی مندالہکانم بہ ناوی شہہیدانہوہ دہنیم بہلکو شہہید بن، عہبدولای بہ ناوی عہبدولای کوپی جہحشہوہ ناو نا، مونذیری بہ ناوی مونذیری کوپی عہمرہوہ ناونا، عوروی بہ ناوی عوروی کوپی مہسعودہوہ ناونا، حہمزہی بہ ناوی حہمزہی کوپی عہبدولموطہلیبہوہ ناو نا، جہعفری بہ ناوی جہعفری کوپی ئہبووطالیبہوہ ناونا، موصعبی بہ ناوی موصعبی کوپی عومہیرہوہ ناونا، عوبہیدہی بہ ناوی عوبہیدہی کوپی حارثہوہ ناونا، خالیدی بہ ناوی خالیدی کوپی سہعیدہوہ ناونا، عہمری بہ ناوی عہمری کوپی سہعیدی کوپی عاصہوہ ناونا.^(۱)

موسلمانبوونی زوبہیر

سہبارہت بہ کاتی موسلمانبوونی رایہک دہلئت: لہ تہمہنی دوانزہ سالدیدا موسلمان بووہ، رایہکی تر دہلئت: لہ تہمہنی ہہشت سالدیدا موسلمان بووہ،^(۲) رایہکیش دہلئت: لہ تہمہنی شانزہ سالدیدا بووہ کہ موسلمان بووہ.^(۳) زوبہیر لہ دواي ئہبووبہکر موسلمان بوو و چوارہم یان پینجہم کہس بوو موسلمان بوو.^(۴)

زوبہیری کوپی عوام لہسہر دہستی ئہبووبہکری صدیق موسلمان بوو، چونکہ ئہو پیشنیازی موسلمان بوونی بو کرد و وردہکاری بانگہوازہکہی پیٹغمبہر(ﷺ) بو خستہپوو، زوبہیریش چوو بہدہم داواکہیہوہو موسلمان بوو.^(۵)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۴.

^(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۱.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۰۱.

^(۵) الكامل في التاريخ، ج ۱، ص ۵۸۳.

زوبهیر له پیناو ئیسلامدا نارەحەتی زۆری چەشت، مامی زوبهیر که زانی زوبهیر موسلمان بووه که وته ئازاردانی، له سەر حەسیریک رایده کیشا و دواتر دوو که ئی به سەردا دەکرد، هەر ئازاو ئەشکەنجەیه کی دەدا تا زوبهیر واز بهینیت له ئیسلام، ئەویش دەیوت هەرگیز بێباوەر نابم.^(۱)

زوبهیر یە کەم کەس بوو له پیناو خوادا شمشیری هەلکرد، ئەو بوو هاواریکی بیست که وتی: پیغمبەر (ﷺ) له سەر ووی مەککەو هەلمەتی بۆ براوه، بۆیه زوبهیر به شمشیری کەو ته پێ به رهو ئەوێ، هەرکەس دەیدی سەری سوڕدەما له و هەلۆیستە ی زوبهیر، زوبهیر که گەیشته لای پیغمبەر (ﷺ)، پیغمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئەو چیتە ئە ی زوبهیر؟! زوبهیریش به سەر هاتە کە ی بۆ باسکرد و وتی: هاتووم تا به م شمشیرە بدەم له و کەسە ی هەلمەتی بۆ هیناویت،^(۲) پیغمبەریش (ﷺ) نزای کرد بۆ خۆ ی و شمشیرە کەشی.^(۳)

کۆچکردنی زوبهیر

زوبهیر له هەردوو کۆچی حەبەشەدا بەشداری کرد،^(۴) بەلام له وێ زۆر نەمایەو و گەرایەو و بۆ مەککە.^(۵)

کاتیک زوبهیر له حەبەشە بوو، پاشایەک له حەبەشە دەرکەوت و دژی نەجاشی وەستایەو، موسلمانانی ئەوێ نزایان دەکرد تا نەجاشی به سەریدا سەرکەوێت، نەجاشی چوو تا له گەلیدا بجەنگیت، موسلمانەکانی ئەویش زوبهیریان نارد تا بپروات و هەوایی جەنگە کە ی نەجاشیان بۆ بهینیت، ئەو بوو خوای گەورە نەجاشی سەر خست و زوبهیر هەوایی هینایەو و بۆ موسلمانان و ئەوانیش به سەرکەوتنە کە ی دلخۆش بوون.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۵.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۱.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۵.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۴.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۷.

(۶) الكامل في التاريخ، ج ۱، ص ۶۰۰.

نه ججاشی خه نجه ریکی هه بوو به دیاری دای به زوبه یر، دواتر زوبه یر که هاته وه ئه و خه نجه ره ی به دیاری دا به پیغه مبه ر (ﷺ) و لای پیغه مبه ر (ﷺ) مایه وه.^(۱) دواتر زوبه یر کوچی کرد بۆ مه دینه، پیغه مبه ر (ﷺ) برایه تی خسته نتوان زوبه یر و عه بدولای کور ی مه سه ووده وه.^(۲)

زوبه یر له غه زای به دردا

پیغه مبه ر (ﷺ) که ویستی بجیت بۆ به در عه لی کور ی ئه بو و طالیب و زوبه یری کور ی عه ووام و سه عدی کور ی ئه بی وه قاصی ها وده م به چه ند ها وه لیک نارد تا بچه لای ئاوی به در و هه وال و زانیاری بۆ وه ربگرن.^(۳) زوبه یر له غه زای به دردا به شداری کرد و تیایدا دوو جار بریندار بوو، برینه که ی هینده قوول بوو که په نجه له هه ر برینیکیدا ون ده بوو.^(۴)

له غه زای به دردا زوبه یر ئه سپیکی پی بوو و له به ره ی راسته وه بوو، میقدادی کور ی ئه سه وهدیش به ئه سپیکه وه له بالی چه په وه بوو، زوبه یر میزه ریکی زه ردی به ستبوو.^(۵)

له رۆژی به دردا فریشته کان له سه ر شیوه ی زوبه یر دابه زین و میزه ریکی زه ردیان له سه ر به ستبوو.^(۶)

زوبه یر له غه زای ئو خوددا

زوبه یر له غه زای ئو خودیشدا به شداری کرد و رۆلکی کارای هه بوو تیایدا. زوبه یر ده لیت: له رۆژی ئو خوددا پیغه مبه ر (ﷺ) شمشیریکی پی بوو و خسته یه روو و فه رمووی: (کئ ئه م شمشیره ده گریت به مه رجیک مافی بدات؟) منیش وتم: من ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) وه لامی

^(۱) الکامل فی التاریخ، ج ۶، ص ۱۲۹.

^(۲) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب عبد الله بن مسعود (ﷺ) - کان ابن مسعود سادس سته فی الإسلام، الرقم ۵۴۱۳، صححه ووافقه الذهبی فی التلخیص.

^(۳) تاریخ الطبری، ج ۲، ص ۲۷.

^(۴) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۶.

^(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۴۶.

^(۶) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب حواری رسول الله (ﷺ) - أول غزوة فی الإسلام بدر، الرقم ۵۶۰۰.

نهدامه وه، تا سى جار ئه مه روويدا، ئىنجا ئه بوودوجانه هه ستاو وتى:
 من هه لىده گرم ئه ي پىغه مبه رى خوا؟ به لام مافه كه ي چيه؟ پىغه مبه ر (ﷺ)
 فهرمووى: (ئوه يه موسلمانى پى نه كوژيت و به م شمشيره وه له ده ست
 بىياوه ر رانه كه يت)، ئه وىش رازى بوو.^(۱)

زوبه ير ده لىت: به خوا ته ماشاى هيندى كچى عوقبه و ژنه هاوپىكانىم
 ده كرد كه هه رچىيان بوو فرىيان دهدا و رايان ده كرد، له و كاته دا تيره او يژه كان
 هاتنه خواره وه و پشتيان به رداين و سواره ي دوژمن له پشته وه هاتن بۆمان
 و كه سىكيش هاوارى ده كرد موحه ممه د كوژرا، ئىمه ش ده ستمان له كار
 وه ستا و وازمان هينا و كه سىك نه بوو بچىت به لاي ئالاكه دا.^(۲)

عائىشه ي داىكى باوه رداران كه به عوروه ي خوشكه زاي وت: خوشكه زاكه م
 هه ردوو باوكت زوبه يرو ئه بووبه كر له وانن كه خوا باسى كردون (الَّذِينَ
 اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ)،^(۳) كاتىك
 پىغه مبه ر (ﷺ) تووشى ئه و باره سه خته ي ئوحد بوو و بىياوه ران له
 ده ورى بلاوه يان كرد، پىغه مبه ر (ﷺ) ترسى هه بوو هه مدى بگه رىنه وه، بۆيه
 فهرمووى: (كئ ده كه ويته دوايان؟) حه فتا كه س كه وتنه دوايان، له نيوياندا
 ئه بووبه كر و زوبه يرىش هه بوون.^(۴)

ئوبه ي كورى خه لف كه پىغه مبه رى خواى (ﷺ) بينى چوو بۆى تا
 بىكوژيت، خىرا زوبه ير هه لىكوتايه سه ر ئوبه ي و به خه نجه ره كه ي ده ستى
 ويستى بىكوژيت، به لام پىغه مبه ر (ﷺ) ئاماژه ي پىدا كه وازى لىبه يتىت و
 خۆى خه نجه ره كه ي زوبه يرى گرته ده ست و ئوبه ي پى برىندار كرد،

^(۱) المستدرک على الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب أبي دجانة سماک بن خرشة الخزرجي - ذکر شجاعة أبي دجانة، الرقم ۵۰۵۱، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

^(۲) المستدرک على الصحيحين - كتاب المغازي والسرايا - ذکر ما أصيب ثانياً أبي عبيدة عند إخراج حلق المغفر عن وجنتي النبي، الرقم ۴۳۳۹، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

^(۳) آل عمران: ۱۷۲.

^(۴) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب الذين استجابوا لله والرسول، الرقم ۴۰۷۷.

ئەو بوو بەو برینەووە لە نیووەی رێدا ئوبەیی مرد.^(۱)

زوبەیر دەلێت: کە لەگەڵ پیغەمبەر (ﷺ) بووین بۆ ئەووەی بچینه سەر کێو، پیغەمبەر (ﷺ) ویستی بچیتە سەر بەردێک بەلام نەیتوانی، بۆیە طلحەیی کورپی عوبەیدوللا پشتی خۆی بۆ چەماندەووە و پیغەمبەر (ﷺ) پیتی خستە سەر پشتی طلحە و چوویە سەر بەردەکوو لەسەر بەردەکە دانیشت.^(۲) کاتیک حەمزەیی مامی پیغەمبەر (ﷺ) شەهید کرا صەفییە کە هات دوو جلی حەمزەیی پێ بوو، کاتیک پیغەمبەر (ﷺ) صەفییەیی بینی حەزی نەکرد صەفییە حەمزە بەو شیوازه ببینیت، بۆیە زوبەیری نارد تا رێ نەدات حەمزە ببینیت، کاتیک زوبەیر گەیشته لای صەفییە وتی: دایە گیان راوہستە، ئەویش وتی: لەسەر ریم لاچۆ، کاتیک بینی صەفییە واز ناھینیت وتی: پیغەمبەر (ﷺ) منی نارد بۆ لات، صەفییە کە ئەووەی بیست خیرا وەستا و دوو جلەکەیی گرته دەست و جلیکیان بۆ کفنی حەمزە بوو و ئەوی تریشیان بۆ کفنی پشتیوانییەک بوو.^(۳) زوبەیر لە غەزای خەندەمقدا

زوبەیر لە غەزای خەندەمقیشدا بەشداری کرد، لەو غەزایەدا پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (من یأتینا بخبر القوم)، (کێ هەوآلی دوژمنمان بۆ دینیت؟)، زوبەیر وتی: من، پیغەمبەر (ﷺ) هەمدی ئەووەی دووبارە کردەووە، دووبارە زوبەیر وتی: من، پیغەمبەر (ﷺ) بۆ جاری سییەم هەمان شتی دووبارە کردەووە، زوبەیر هەمدی وتی: من، پیغەمبەر (ﷺ) ئەوکات فەرمووی: (إن لكل نبي حواري وإن حواري الزبير)،^(۴) (هەر پیغەمبەرێک حەواری هەبوو، حەواریەکەیی منیش زوبەیرە).

^(۱) المنتظم لابن الجوزي، ج ۲، ص ۱۶۷.

^(۲) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر طلحة بن عبيد الله التيمي رضوان الله عليه وقد فعل، الرقم ۶۹۷۹، قال شعيب الأرنؤوط إسناده قوي.

^(۳) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۱۷۰.

^(۴) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب غزوة الخندق وهي الأحزاب، الرقم ۴۱۱۲؛ سنن ابن ماجه - أبواب السنة - باب في فضائل أصحاب رسول الله (ﷺ) - فضل الزبير (رضي الله عنه)، الرقم ۱۲۲.

عہدولای کورپی دلایت: لہ غہزای خہندہ قدا من و عومہری کورپی ئہ بی سہلہ مہ لہو شوینہ بووین کہ ژنہ کانی پیغہ مہر (ﷺ) لہوی بوون، جا یہ کترمان بہرز دہ کردہ وہ تا لہ سہروو دیوارہ کہ وہ تہ ماشای جہنگہ کہ بکہین، جا کاتیک عومہر منی بہرز کردہ وہ دہ مبینی باو کم ہہلمہ تی دہ برد بؤ بہنی قورہ یضہ و جہنگی دہ کرد لہ گہ لیاندا،^(۱) عہدولای کہ ئہ مہی گنراییہ وہ بؤ باوکی، زوبہیر وتی: رؤلہ گیان ئہ وکات منت بینی، وتی: بہلن، زوبہیر وتی: ئہ وہ پیغہ مہر (ﷺ) فہرمووی: کئی دہ چیت ہہ والی بہنی قورہ یضہ م بؤ بہنیت، منیش چووم، کہ ہاتمہ وہ پیغہ مہر (ﷺ) پیتی فہرمووم بہدایک و باو کمہ وہ بہ قوربانیت بم.^(۲)

زوبہیر بہ شمشیرہ کہی دای لہ عوٹمانی کورپی عہدولای کورپی موغیرہ و کوشتی، جا خہلکی دہیانوت چ شمشیریکی چاکہ؟ ئہ ویش توورہ بوو چونکہ پنی وابوو کاریگہری دہستی بووہ نہک کاریگہری شمشیرہ کہ.^(۳)

زوبہیر لہ غہزای خہیبہردا

لہ غہزای خہیبہردا کاتیک جہنگہ کہ سہخت بووبوو، مہرحہ بی جوولہ کہ ہاتہ دہرہ وہو دہیوت کئی ہہیہ بہرامبہرم بجہنگیت؟ پیغہ مہر (ﷺ) فہرمووی: کئی دہ چیت بؤی؟ موحمہ مہدی کورپی مہسلہ مہ وتی: من ئہی پیغہ مہر (ﷺ) خوا، پیغہ مہر (ﷺ) فہرمووی: برؤ بؤی، پاشان نزای بؤ کرد و فہرمووی: خواہہ پشتیوانی بکہ، ئینجا موحمہ مہد کابرای کوشت، ئینجا یاسری جوولہ کہ ہاتہ دہرہ وہو وتی: کئی ہہیہ بہرامبہرم بجہنگیت، زوبہیری کورپی عہووام چوو بہرامبہری وہستا، صہفیہی دایکی زوبہیر کہ ئہ وہی بینی وتی: ئہی پیغہ مہر (ﷺ) خوا (ﷺ) ئہو جوولہ کہ یہ کورہ کہم دہکوژیت، پیغہ مہر (ﷺ) فہرمووی: بہلکو خوا بیہوینت کورہ کہت ئہو دہکوژیت، ئہ وہبوو پیگگہ یشتن و جہنگان و زوبہیر ئہوی کوشت.^(۴)

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۰.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب فضائل الصحابة - باب مناقب الزبير بن العوام، الرقم ۳۷۲۰.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۱.

^(۴) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب السير - جماع أبواب السير - باب المبارزة، الرقم ۱۸۴۱۲.

زوبهیر له فتهحی مه ککه دا

کاتیکی حاطیبی کورپی ئەبی بەلته عە بە نهینی نامهیهکی نووسی بو مه ککه تا هه والی هیزشی پیغه مبهریان (ﷺ) پی بدات، خوای گه وره ئەوهی ئاشکرا کرد، بۆیه پیغه مبهیر (ﷺ) هه ریهک له عهلی کورپی ئەبوو تالیب و زوبهیر و میقدادی کورپی ئەسوهدی نارد به شوین ئەو ژنه ی نامه که ی بردووه و ئەوانیش ژنه که یان گرت و نامه که یان لی سهنده وه و گه رانه وه خزمهت پیغه مبهیری خوا (ﷺ)،^(۱) ورده کاری به سه رهاته که له ژیا نی حاطیبی کورپی هبی بهلته عه دا له پیتی (ح) دا باس کراوه.

زوبهیر له فتهحی مه ککه شدا به شدار بوو و دوو ئالای به دهسته وه بوو، چونکه پیغه مبهیر (ﷺ) ئالاکه ی سه عدی کورپی عوبادهشی دایه دهستی.^(۲)

ههروه ها ئالاکه ی پیغه مبهیری خوا (ﷺ) به دهست زوبهیره وه بوو.^(۳) جاریک پیغه مبهیر (ﷺ) له سه ر کتوی حیراء وه ستابوو، کتوه که له ریه وه، پیغه مبهیر (ﷺ) فه رمووی: (ئارام بگره حیراء، چونکه ئەوه ی به سه رته وه یه یان پیغه مبهیره یان صدیقه یان شه هیده)، ئەو دهمهش هه ریهک له پیغه مبهیر (ﷺ) و ئەبوو به کەر و عومه ر و عوتمان و عهلی و طه لحه و زوبهیر و سه عدی کورپی ئەبی وه قاص له سه ر کتوه که بوون.^(۴) پیغه مبهیر (ﷺ) پارچه ئاوریشمیکیشی دابوو به زوبهیر و ئەویش له جهنگدا به کاری دهیئا.^(۵)

زوبهیر له جهنگی یه رمووکیشدا به شدار ی کرد و تیایدا جاریکی دی بریندار بوو، برینیک هاوشیوه ی برینه کانی غه زای به در.^(۶)

(۱) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسیر - باب الجاسوس، الرقم ۳۰۰۷؛ صحیح مسلم - کتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل أهل بدر (ﷺ)، الرقم ۲۴۹۴.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۱.

(۳) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب أين ركز النبي (ﷺ) الراية يوم الفتح، الرقم ۴۲۸۰.

(۴) صحیح مسلم - کتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل طلحة والزبير (رضی اللہ عنہما)، الرقم ۲۴۱۷.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۲.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۶.

زوبهیر و فەرمووده‌کانی پیڤه‌مبه‌ر (ﷺ)

عه‌بدولای کورپی ده‌لێت: جارێک پرسیارم کرد له‌ باوکم وتم: بۆچی وه‌ک فلان و فلان نیت هێنده‌ فەرمووده‌ له‌ پیڤه‌مبه‌ری خواوه‌ (ﷺ) بگێڕیته‌وه‌؟! ئه‌ویش وتی: من هه‌میشه‌ له‌ گه‌ل پیڤه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بووم، به‌لام لێم بیستوو ده‌یفه‌رموو: (من کذب علی فلیتبوأ مقعده من النار)،^(۱) (هه‌رکس درۆم به‌ده‌مه‌وه‌ بکات با شوینی خۆی له‌ دۆزه‌خ دیاری بکات).

زوبه‌یری کورپی عه‌وام ده‌لێت: پیڤه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لأن يأخذ أحدکم حبله، فیأتی بحزمة الحطب علی ظهره، فیبیعها، فیکف الله بها وجهه خیر له‌ من أن یسأل الناس أعطوه أو منعوه)،^(۲) (ئه‌گه‌ر یه‌کیک له‌ ئێوه‌ گوریسه‌که‌ی هه‌لگرتیت و کۆلی داری پێ به‌ئێتیت و بیدات به‌ کۆلیدا و بییات بیفروشتیت و به‌وه‌ خوا ئاوی ده‌موچاوی به‌ئێتیه‌وه‌، ئه‌وه‌ زۆر باشتیه‌ بۆی له‌وه‌ی داوا له‌ خه‌لک بکات، ئێتر ئایا پێبده‌ن یان پێی نه‌ده‌ن).

زوبه‌یر ده‌لێت: پیڤه‌مبه‌ر (ﷺ) نزای کرد بۆ خۆم و منداڵه‌کانم و نه‌وه‌کانیشم.^(۳)

عومه‌ری کورپی خه‌ططاب ده‌لێت: جارێک بینیم پیڤه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خه‌وتبوو و زوبه‌یریش له‌ که‌ناریه‌وه‌ دانیشتیو و باوه‌شینی ده‌کرد و می‌شووله‌ی لێ دوورده‌خسته‌وه‌، هه‌تا پیڤه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ خه‌وه‌ستا زوبه‌یر هه‌ر وایکرد، که‌ پیڤه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ستا فەرمووی: (تا ئیستاش هه‌ر به‌رده‌وامیت ئه‌ی ئه‌بوو عه‌بدولای؟! ئه‌ویش وتی: به‌لێ به‌دایک و باوکمه‌وه‌ به‌قوربانت بم، پیڤه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرمووی: (ئه‌وه‌ جیبریه‌ سه‌لامت لێده‌کات و ده‌فه‌رمویت: من له‌ روژی دوایدا له‌ گه‌لت ده‌بم و گری دۆزه‌خ له‌ ده‌موچاوت دوور ده‌گرم).^(۴)

(۱) صحیح البخاری - کتاب العلم - باب إثم من کذب علی النبی (ﷺ)، الرقم ۱۰۷.

(۲) صحیح البخاری - کتاب الزکاة - باب الاستغفار عن المسألة، الرقم ۱۴۷۱؛ سنن ابن ماجه - أبواب

الزکاة - باب کراهية المسألة، الرقم ۱۸۳۶.

(۳) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۴۰۶۳.

(۴) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۴۰۷۴.

زوبهیر له سهردهمی ئه بووبه کرى صديقدا

ليڤه دا مشتومرێكى ميژوويى ههيه سه بارهت به وهى ئايا زوبهير به يعهتى داوه به ئه بووبه کرى صديق يان دواتر به يعهتى داوه، پيشتريش له ژيانى جوندوبى كورې جوناده (ئهبووزهرى غيفارى) دا باسمان كردووه و ليڤه دا دووبارهى ناكهينه وه.

ئهبووبه کرى صديق دژبه هه لگه پاره كان جهنگى راگه ياند، بۆ ئه وهش مه ترسى له سهر مه دينه دروست ده بوو، بۆيه پاسه وانى شه وانهى به دهورى مه دينه دا دانا و برێك كه سى كرد به ئه ميرى دهسته دهستهى ئه و پاسه وانا نه، له وانهش عهلى كورې ئه بوو طاليب و زوبهيرى كورې عه ووام و عه بدورپه حمانى كورې عه وف و طه لحهى كورې عه به يدولا و سه عدى كورې ئه بى وه ققاص و عه بدولاى كورې مه سهوود.^(١)

زوبهير له سهردهمی عومهرى كورې خه ططابدا

كاتيك عومهرى كورې خه ططاب پيڤرا، بريارى دا مه سه لهى خيلافهت به شوورا بيت، ئه و ده يوت ئه گهر بمويستايه كه سيك رابسيڤيرم ئه وه زياتر حه زم ده كرد زوبهير بيت، چونكه ئه و پايه يه كى دينه.^(٢)

جاريك زوبهير چوويه كۆرپكه وه ته ماشاي كرد حه سسانى شاعيرى پيغه مبه ر(ﷺ) شيعرى ده هۆنيه وه، كه چى خه لكه كه زۆر گه رموگور نه بوون بۆ شيعره كانى، زوبهير چوو دانىشت و وتى: ئه وه چيه ده تانبينم وا ساردن له گوئ گرتن و گهرمى كۆرپه كه دا، من ديومه حه سسان شيعرى ده هۆنيه وه بۆ پيغه مبه رى خوا(ﷺ) و پيغه مبه ر(ﷺ) زۆر به جوانى گوئى بۆ راده گرت و ده ستخۆشى ليده كرد و هيج خۆى به شتى تره وه سه رقال نه ده كرد.^(٣)

(١) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٦، ص ٣١١.

(٢) سير أعلام النبلاء، ج ١، ص ٥٤.

(٣) سير أعلام النبلاء، ج ١، ص ٥٦.

عومەری کوپری خەططاب پاش ئەوێ عەمری کوپری عاصی بەرەو میصر نارد تا فەتحتی بکات، بە دوایدا زوبەیری کوپری عەووامی نارد تا پشتیوانی بیت،^(۱) لەوێ زوبەیر رۆڵێکی بەرچاوی بینی و پشتیوانیکی بەهێز بوو بۆ عەمر.^(۲) زوبەیری کوپری عەووام بۆ غەزا رووێ میصر چوو، جا ئەمیری میصر نامەی بۆ نارد مەیهەرە ئێرە چونکە نەخۆشی تاعوون تیایدا بلأو بووئەو، زوبەیر وتی: جا من بۆ شمشێر وەشاندن و تاعوون دیمە ئەوێ، کە چووێ ئەوێ و غەزای کرد جاریک پیکرا، بەلام نەیکوشت.^(۳)

لە سەردهمی عومەردا صفیهی دایکی زوبەیر کۆچی دواپی کرد، خەلیفە نوێژی لەسەر کرد و لە گۆرستانی بهقیع ئەسپەرده کرا.^(۴) کاتیک عومەری کوپری خەططاب شەهید کرا زوبەیر چوو و ناوی خۆی لە دیواندا سپرێو، عەبدوڵای کوپیشی لە کاتی شەهیدبوونی عوتماندا هەمان هەنگاوی باوکی نا.^(۵)

عومەری کوپری خەططاب پاش ئەوێ پیکرا، شەش کەسی راسپارد تا لەنیو خۆیاندا کەسیک دیاری بکەن بۆ خیلافەت، ئەوانیش بریتی بوون لە عەلی کوپری ئەبوو طالیب، عوثماني کوپری عەففان، طەلحەي کوپری عوبەیدوللا، زوبەیری کوپری عەووام، سەعدی کوپری ئەبی وەقاص، عەبدوپەرەحماني کوپری عەوفا.^(۶)

لە ژيانی عوثماني کوپری عەففاندا باسی شیوازی هەلبژاردنەکەمان کردوو و لێرەدا باسی ناکەین.

(۱) تاریخ الطبري، ج ۲، ص ۵۱۳.

(۲) الكامل في التاريخ، ج ۲، ص ۴۰۶.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵.

(۴) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر بنات عبد المطلب عمات رسول الله وبنات عمه وأقاربه - صفية بنت عبد المطلب أخت حمزة وأم الزبير بن العوام (ﷺ) أجمعين، الرقم ۶۹۵۶.

(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۷.

(۶) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۴۰۷۴.

زوبهیر له سهردهمی عوثماني كورپی عهففاندا

جاریك زوبهیری كورپی عه ووام چوو به بازار و ته ماشای كرد هه ندی مه والی ئومه و به كان قورخكاری ده كه ن، ئه ویش كه وته لیدانیان، له و حاله دا بوو كه خهلیفه عوثماني كورپی عهففان هات و له سه ر هه یستریك بوو، زوبهیریش چوو بۆ لای و جلهوی هه یستره كه ی گرت و كه وته تانه دان و توو په بوون له عوثمان، زۆر به توندی دواندی، خهلیفه ش هه یچی نه وت، ئه نجا زوبهیر وازی هه نا، كه عوثمان دابه زی جینی بۆ راخرا و دانیه شت، ئه نجا زوبهیر هاته وه بۆ لای و وتی: ئه ی ئه میری باوه رداران سوینه به خوا ده زانم تۆ مافت به سه رمه وه هه یه، به لام من كه ناحه قیه كم بینی خۆم پێ راناگیریت، خهلیفه پێی وت: وه ره دابنیه شه، له پال خۆیدا له سه ر راخه ره كه دابنیه شاندا.^(١)

كاتیك عوثماني كورپی عهففان شه هید كرا، زوبهیر به كێك بوو له وانه ی داوای تۆله ی خوینی عوثماني ده كرد، جا لێیان ده پرسی ئه ی زوبهیر بۆچی هاتون وازتان هه نا تا خهلیفه كوژرا و ئه یستا هاتون داوای خوینه كه ی ده كه ن؟ ئه ویش وتی: ئه مه له سه رده می په یغه مبه ر(ﷺ) و ئه بوو به كر و عومه ر و عوثمانیه شدا ئه م ئایه ته مان ده خوینه وه (واقفاته لاتصین الذین ظلموا منكم خاصة)، به لام واما نه ده زانی ئه مه ش ده گریته وه تا ئه وه ی له ئه مه شدا روویدا.^(٢)

زوبهیر له سهردهمی عه لی كورپی ئه بوو تالییدا

كاتیك عوثماني كورپی عهففان كوژرا، دایكانی باوه رداران (هاوسه ره كانی په یغه مبه ر(ﷺ)) چوو بوون بۆ حه ج بۆ مه كه كه تا له ده ست ئه و فیتنه ی مه دینه ی گرتووه ته وه رزگار بن، كاتیك ویه ستیان بگه رپه نه وه

^(١) المطالب العالی لابن حجر، الرقم ٣٢٤٢.

^(٢) مسند أحمد بن حنبل - مسند العشرة المبشرين بالجنة وغيرهم - مسند الزبير بن العوام الله (ﷺ)، الرقم ١٤٣١، قال شعيب الأرنؤوط إسناده جيد.

مهككه، هه‌والیان پئگه‌یشت كه عوتمان كوژراوه، بۆیه له مهككه مانه‌وه تا بزانه‌ن باره‌كه به چى ده‌گات، ئه‌وه‌بوو بى پئشنیازی خۆى عه‌لى كورپى ئه‌بوو طالیب به‌یعه‌تى پئدرا، به‌تایبه‌ت كه خه‌وارچه‌كان زۆریان له عه‌لى كرد هه‌رچه‌نده عه‌لى خۆى رقى بوو لییان، به‌لام هیواى وابوو ده‌رفه‌تیكى بۆ بگونجیت تا له‌ناویان به‌ریت، ئه‌وه‌بوو كه ئه‌و فشاره‌ بینرا ژماره‌یه‌ك له خزمانى عوتمان له به‌نوئومه‌ییه ده‌رچوون بۆ مهككه، هه‌ریه‌ك له زوبه‌یر و طه‌لحه‌ش داواى مؤله‌تیان كرد تا بچن بۆ مهككه‌و عه‌لیش مؤله‌تى پئدان و ئه‌وانیش چوون بۆ مهككه، خه‌لكىكى زۆریش شوینیان كه‌وت، له به‌صره‌و مه‌دینه‌و یه‌مه‌ن و چه‌ند شوینی تره‌وه خه‌لكىكى زۆر روویكرده مهككه‌و له‌وى ژماره‌یه‌كى زۆرى هاوه‌لان و دایكانى باوه‌رداران و جه‌ماوه‌ریك كۆبوونه‌وه‌و داواى خوینی عوتمانیان ده‌كرد، عائیشه‌ى دایكى باوه‌ردارانیش جله‌وى مه‌سه‌له‌كه‌ى گرتبوویه‌ده‌ست.^(١)

ومستائیک:

سه‌بارت به به‌یعه‌تدانى طه‌لحه‌و زوبه‌یر به عه‌لى كورپى ئه‌بوو طالیب مشتومرێك هه‌یه كه ئایا به ویستی خۆیان به‌یعه‌تیان داوه یان به‌ ناچارى. كاتێك به‌یعه‌ت درا به عه‌لى، عه‌لى داواى هه‌ریه‌ك له طه‌لحه‌و زوبه‌یری كرد، ئه‌وانیش هاتن، طه‌لحه ده‌یویست به‌یعه‌ت نه‌دات، به‌لام مالیكى ئه‌شته‌ر شمشیری هه‌لكرد و وتی: به‌یعه‌ت نه‌ده‌یت ده‌ده‌م له گه‌ردنت، ئه‌ویش به‌ ناچارى به‌یعه‌تى داو زوبه‌یریش به‌ دوایدا به‌یعه‌تى دا.

له گێڕانه‌ویه‌كى تردا هاتوووه عه‌لى به‌وانى وت: یان ئێوه به‌یعه‌تم پئ بدهن یان من به‌یعه‌تتان پئ ده‌ده‌م، ئه‌وانیش وتیان: ئێمه به‌یعه‌تت پئ ده‌ده‌ین.^(٢)

(١) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٧، ص ٢٣٠ - ٢٣١.

(٢) تاريخ الطبري، ج ٢، ص ٦٩٧.

طلحہ وتی: من کاتیک بهیعتہم داوہ کہ شمشیر لہ گہردنم بووہ، ہرہک لہ سہعد^(۱) و ٹوسامہی کوری زہید شایہ تیان داوہ کہ بہیعتہکےہی طلحہ زوبہیر ناچاری بووہ^(۲)۔

لیترہدا پنم خوشہ پوختہیہکی نووسینہکےہی ٹینولعہرہبی بہش بہش بہ ہمان دہقی خوی دابنیم:

کاتیک قہدہری خواہات و ئوہی لہ قہدہردا ہبوو روویدا و حق ہروا خہلک ویل ناکات و خہلکی دوائی عوٹمان سہبارت بہخہلیفہک کہ بہسہریاندا دابنری راجیادہبوون، ہیچ کہسیش نہبوو دوائی ئو سئ خہلیفہیہ ہیندہی چوارم خہلیفہ-واتہ علی- بہپزتر و زاناتر و لہخواترستر و ٹاییندارتر بیت، بویہ بہیعتی پیدرا، ئہگہریش بہو خیراییہ بہیعت نہدرایہ بہ علی ئوہا ویل و لاسارہکان بارہکےیان زور خراپتر دہکرد، بہلام کوچہران و پشتیوانان بریاری خیلافہتیان دا بو علی، ئویش ئوہی لہسہر خوی بہ فہرز زانی، بویہ ملکہچی بوو۔

طلحہ بہیعتی دا بہ علی، خہلکیش وتیان: دہستیکی ناتہبا بہیعتی داوہ بہ علی، سویند بہخوا ئہم مہسہلہیہ ناگاتہ جینی مہبہست، جا ئہگہر بوتریت ئوہ دوانہ-طلحہو زوبہیر- بہ نارہزایی بہیعتیان داوہ بہ علی- لہ وہلامدا دہلین ہرگیز شتی وا نہبووہ بہ ناحہزی بہیعتیان دابن و زوریان لی کرابیت، ئہگہریش تہنانت بہ نارہزایی بہیعتیان دابیت ئوہ کاناگاتہ سہر بہیعتہکےہی علی، چونکہ بہ یک کہس یان دوان بہیعت دہبہستریت و سہردہگریت، ئیتہر ہرکس دوائی ئوہ بہیعت بدات پھیوہستی ئوہ بہیعتہ دہبیت، بہپنی شہرعیش پیویستہ لہسہری ئوہ بہیعتہ بدات، ئہگہریش ئوہ دوانہ بہیعتیان نہدایہ ئوہا ئوہ کارہ

(۱) تاریخ الطبری، ج ۲، ص ۶۹۹۔

(۲) البدایہ والنہایۃ لابن کثیر، ج ۷، ص ۲۳۳۔

کاریگه‌ری نه‌ده‌بوو بۆیان و کاریگه‌ریشی نه‌ده‌بوو بۆ به‌یعه‌تی پیشه‌وایی
موسلمانان.

ئه‌وه‌ش ده‌لێت: ده‌ستیکی ناته‌باو کاریکی به‌ئه‌نجام نه‌گه‌یشتوو، ئه‌وه
گومانی که‌سیکه‌ که‌ ده‌لێت: طه‌لحه‌ یه‌که‌م که‌س بووه‌ به‌یعه‌تی داوه‌،
مه‌سه‌له‌که‌ش وا نه‌بووه‌-طه‌لحه‌ یه‌که‌م که‌س نه‌بووه‌ به‌یعه‌تی دابێت به‌
عه‌لی.

ئه‌گه‌ریش بو‌تریت موسلمانان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ به‌یعه‌تیان داوه‌ به‌ عه‌لی که‌
بکوژانی عوثمان بکوژیته‌وه‌ ئه‌وا ده‌لێن ئه‌و مه‌رجه‌ بۆ به‌یعه‌ت راست
نیه‌، به‌لکو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ به‌یعه‌تی پێده‌ده‌ن که‌ حوکم به‌ حه‌ق بکات، ئه‌ویش
ئه‌وه‌یه‌ که‌سی داواکاری خوینی عوثمان ئاماده‌ بیت و که‌سی داواکراویش
ئاماده‌ بیت و سکالا بکریت و وه‌لام بدریته‌وه‌و به‌لگه‌ به‌رده‌ست بیت و حوکم
بدریت، به‌لام ئه‌وه‌ی هه‌ر به‌ قسه‌یه‌کی ره‌ها یان کاریکی به‌داواچوون بۆ
نه‌کراو یان بیستنی قسه‌یه‌ک هه‌رش ببات ئه‌وه‌ له‌ ئایینی ئیسلامدا شتی وا
نیه‌.

عوثمانیه‌کان ده‌لێن: ده‌سته‌یه‌ک له‌ هاوه‌لان له‌ به‌یعه‌تدانی دواکه‌وتن،
له‌وانه‌ سه‌عه‌دی کوپی ئه‌بی وه‌قاص و مه‌حه‌ممه‌دی کوپی مه‌سه‌له‌مه‌و ئیبن
عومه‌ر و ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید و چه‌ند هاوشیوه‌یه‌کی تری ئه‌وان.
ئیمه‌ش ده‌لێن سه‌باره‌ت به‌ به‌یعه‌تپێدانی دوانه‌که‌وتن، به‌لام سه‌باره‌ت
به‌ سه‌رخستنی ده‌سته‌یه‌ک له‌وانه‌ی که‌ باسکران دواکه‌وتن، چونکه‌ ئه‌و
مه‌سه‌له‌یه‌ مه‌سه‌له‌یه‌کی ئیجتیهادی بوو، هه‌ر کام و ئیجتیهادیکیان هه‌بوو و
به‌پیتی روانینی خۆی هه‌نگاوی ده‌نا و قه‌ده‌ری خۆی ده‌هاته‌ری.

ده‌سته‌یه‌ک ده‌گێڕنه‌وه‌ کاتیک به‌یعه‌ت درا به‌ عه‌لی، طه‌لحه‌و زوبه‌یر
داوای مۆڵه‌تیان له‌ عه‌لی کرد تا بچن بۆ مه‌که‌که‌، عه‌لی به‌وانی وت: له‌وانه‌یه‌
بتانه‌وێت بچن بۆ به‌صره‌و شام، ئه‌وانیش سویندیان خوارد و ناکه‌ن.^(١)

(١) العواصم من القواصم لابن العربي.

رئیککهوتن له مهککه

له مهککه سڼی رای جیاواز دروست بوو، دهسته یهک وتیان: با بچین بۆ لای موعاویه بۆ شام و له ویوه بیتین تۆله بکهینه وه، دهسته ی دووهم وتیان: به لکو با بچین بۆ مه دینه بۆ لای عه لی و داوای تۆله ی عوثمان بکهینه وه، دهسته ی سییهم وتیان: به لکو دهچین بۆ به صره و له وی خۆمان به هیز دهکین و هر له ویوه دهکینه له ناو بردنی بکوژانی عوثمان، ئه وه بوو له سهر ئهم رایه رئیککهوتن.^(۱)

(سه بارهت به چوونی -هاوه لانی عائیشه و طه لحه و زوبه یر- به ره و به صره راسته و هیچ کیشه یهکی له سهر نیه، به لام بۆچی ده رچوون؟ له مه دا گیزانه وه یهکی له سهر نیه و متمانه به هیچ گیزانه وه یهکیان نا کریت چونکه که سی جیتمانه نه یگیزانه ته وه، قسه ی که سی هه وادار وه رناگیریت، حه زی تانه دان له ئیسلام و به که مدانانی هاوه لآن چووه ته ناخی که سی هه وادار و ده مارگیر.

له وانه یه بۆ ئه وه ده رچووبن تا له بهر شتیک که بۆیان ده رکه وتووه ویستیییان عه لی -له خیلافهت- لایهن، بۆیه ش به یه تیان داییت تا شوڤر شگیزه کان هینور ببه نه وه، دواتر که وتبته داوای حه ق.

له وانه شه بۆیه چووبه ده ره وه تا بکوژانی عوثمان له ناو به رن.

له وانه شه به چه ند ده سته یهکی موسلمانانه وه ده رچووبن تا بیانگیرنه وه بۆ یهک قانوون تا به ریه کنه که ون و دژ به یهک نه جه نگن، ئه مه ش دروسته نه ک شتی تر، هه والی راستیش به م جوړه هاتووه.

سه بارهت به گیزانه وه کانی به شه کانی یه که م هه موویان پوچ و لاوازن.

سه بارهت به وه ی ئه وان به زۆر و ناچاری به یه تیان داییت ئه وه بیتنه ما و پووجه و پیشتیش روونمان کردوه ته وه.

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۱.

سه بارهت به وهی ویستبیتیان علی له خیلافهت لابیهن ئه مهش بی بنه ما و پووچه، چونکه لابریدن به راو روانینی هه موان ده بیت، ده کریت یه ک یان دوو کهس له ده سه لاتدا بن، به لام لابریدن ته نها دوا ی سه لماندن و روونکردنه وه ده بیت.

سه بارهت به وهش که له وانه یه بۆ کوشتنی بکوژانی عوتمان ده رچووبن، پیش ئه مه کاره که بنه ره ته که ی بۆ یه کدهنگی بووه، ده شکریت هه ردوو مه سه له که پیکه وه بن.

ده گیردریته وه له کاتی ئاماده نه بوونی- طه لحه و زوبه یر و عایشه له مه دینه دا- ئاژاوه ی نێوان خه لک نه ما، طه لحه و زوبه یر و عایشهش دایکی باوه ردارانیش به و هیوا یه چوونه ده ره وه تا خه لکی بگه رینه وه بۆ لای دایکیان و ره چاوی حورمه تی پیغه مبه ره که یان بکه ن).^(۱)

که گه یشتنه به صره به رپرسی ئه وی نوینه ری نارد تا بزانیته بۆچی هاتون، چوونه لای عایشه وتیان: بۆچی هاتویت؟ وتی: بۆ داوا ی خوینی عوتمان هاتوین، چوونه لای طه لحه، ئه ویش هه مان شتی وت، چوونه لای زوبه یریش ئه ویش هه مان شتی وت.^(۲)

به لام سوپاکه ی عوتمانی کوپی حنیف به وه رازی نه بوون و هه ولێانده دا له گه ل سوپای عایشه بجه نگن، عایشهش فه رمانی کرد کهس جه نگ نه کات، رۆژیک خۆیان پاراست، به لام له رۆژی دووه مدا جه نگ روویدا و ژماره یه ک له هاوه لان و کهسانی تر کوژران.^(۳)

دواتر بریاریان دا هه وال وه ربگرن ئه گه ر طه لحه و زوبه یر به ناچار ی به یه تیان دا بو ئه وه عوتمان به صره یان بۆ چۆل بکات، ئه گه ریش به ویستی خۆیان بوو بیت ئه وه ئه و دوانه ده بیت به صره چۆل بکه ن،

(۱) العواصم من القواصم لابن العربي.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۲.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۳.

نوینه ریان ناردده مه دینه و نوینه ره هوالی پرسى، كه س وه لامى نه ده دایه وه جگه له ئوسامه ی كورپی زهید كه وتی: به خوا به ناچارى به یعه تیان دا، كه چى خه لكانىك هه لمه تیان بۆ برد، چهند هاوه لانیك رزگاریان كرد، باره كه نه گه یشته ئه نجام.^(۱)

له به صره جهنگ روویداو ژماره یه كى تر كوژران و عوتمان به دیل گیرا و برا بۆ لای عایشه، ئه ویش داواى كرد ئازاد بكريت، به لام شار كه وته دهست سوپای عایشه.^(۲)

عهلى كورپی ئه بوو طالیب كه ئه مه ی بیست بریاریدا بچیت به ره و به صره، خه لكانىكى كه مى مه دینه ی له گه ل بوو، ژماره یه ك له هاوه لانی به شدار بووی غه زای به درى له گه لدا بوو، ژماره ی سوپاكه ی عهلى ته نها ئوسه د كه س بوو، حه سه نه ی كورپی داواى لى كرد نه چیت، عه بدولای كورپی سه لامیش هه مان داواى لى كرد، به لام عهلى رازى نه بوو، ئینجا هه والی نارد بۆ كووفه تا بدهنه پالى، به ره به ره سوپاكه ی عهلى روى له زیاد بوون بوو.^(۳)

عهلى كه عوتمانى كورپی حنیفى بینى و هه والی كاره كانى طه لحه و زوبه یرى بیست، نزای كرد خوایه طه لحه و زوبه یر به رامبه ر به و هه له ی كرد وویانه بیدار بکه یته وه.^(۴)

كاتىك زوبه یر له به صره بوو كه سىك هات بۆ لای و وتی: ئه ر ئى بچم عهلى بكوژم؟ ئه ویش وتی: چۆن ده یكوژیت له كاتىكدا سه ربازى زۆرى له گه لدايه؟ ئه ویش وتی: ده چمه ناو سوپاكه ی و خۆمى لى نزیك ده كه مه وه و دواتر ده رفه تى لى دینم، زوبه یر وتی: پینغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: (الإيمان قيد الفتك، لا يفتك مؤمن)،^(۵) (ئیمان نامه ردكوژى كۆت كردوه، باوه پدار نامه ردكوژى ناكات).

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۲۳.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۲۳.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۴ - ۲۳۵.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۵.

(۵) مسند أحمد بن حنبل - مسند العشرة المبشرين بالجنة وغيرهم - مسند الزبير بن العوام (رضي الله عنه)، الرقم

دواچار قه عقاق که و ته نئوانه وه، چوویه به صره و طه لحه و زوبه یری بانگه یشته کرد بۆ یه کپیزی و دوورگرتن له دووبه ره کی، سه ره تا له گه له عائیشه قسه ی کرد و وتی: دایه گیان بۆچی هاتوو یته ته ئیره؟ ئه ویش وتی: کوپی شیرینم بۆ ریککردنی باری نئوان خه لک، ئینجا قه عقاق داوای کرد طه لحه و زوبه یریش بانگ بکات، ئه وانیش هاتن قه عقاق وتی: دایکی باوه پداران ده لیت: بۆ صولح هاتوم، ئه وانیش وتیان: ئیمه ش به س بۆ ئه وه هاتوین، ئه ویش وتی: ده ی پیم بلین ئه و صولحه تان له چ روانگه یه که وه یه؟ ئه گهر به ره و امان زانی شوینتتان ده که وین، ئه گه ریش به ره و امان نه زانی ئیتر هیچ، ئه وانیش وتیان: بکوژانی عوثمانمان ده وین له ناو ببرین، قه عقاق وتی: خو ئیوه بکوژانی ئه وتان له به صره کوشت، شه ش سه د که ستان کوشت شه ش هه زار که س چوونه ریزی ئه وانه وه و دژتان وه ستان، داوای ته نها که سیکتان کرد که حرقووص بوو شه ش هه زار که س بوونه پاریزه ری، ئه مه ی ئیوه داوای ده که ن بۆ چاکه یه، به لام خراپه یه کی زۆر گه وره ی لیده که ویته وه، عائیشه وتی: ئه ی تو چ چاره سه ریکت پتیه؟ قه عقاق وتی: من پیم وایه ده رمانی ئه م ده رده ئارامگرتنه تا باره که هینور ده بیته وه، ئه مه بکه ن خیر و ره حمه ت دیت، ئه گه ریش رازی نه بن باری خراپه زیاتر ده بیت بۆ هه ردوو لامان، ئه وانیش وتینا ده ی بۆ چوونه که ت زۆ دروسته، برۆ ئه گهر عه لیش هه مان رای هه بوو رازی ده بین، ئه ویش چوویه وه بینى عه لی هه مان رای هه یه، ئیتر هه ردوولا ریککه وتن، عائیشه ش نوینه ری نارد بۆ لای عه لی تا پنی بلیت ئه و ته نها بۆ صولح هاتووه، هه ردوولا دلخۆش بوون و عه لیش وتاریکی پیشکه ش کرد بۆ خه لکه که که تیایدا باسی خراپه ی دووبه ره کی کرد و نیازی ریککه و تنه که ی خسته پروو.^(۱)

۱۴۳۳، صححه الشعب الأرنأوط.

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۷.

کاتیک له وتاره که ی عه لیه وه ده سته ی ئاژاوه گیران زانیان خه ریکه ریکه ده کون، که و تنه خو، له وانه ئه شته ری نه خه عی و عه بدولای کور ی سه به و شریح و سالم و چه ندیک ی تر که هیچ هاوه لیکیان تیندا نه بوو نژیکه ی دوو هزار و پینج سده که سیک ده بوون که و تنه خو و وتیان: ئه م ریکه و تنه دژ به ئیمه یه و ژماره شمان که مه و ریکه و تنی ئه وان ته نها له سهر خوینی ئیمه یه، بویه ده بیت عه لیش وه ک عو ثمان لیکه ی ن، خه لکه که ش رازی بوون، به لام عه بدولای کور ی سه به و تی: راکه تان زور خراپه، چونکه ئه وکات هه ردوولا ده بنه دوژمن و لیتان ده دن، به لکو ده بیت جه نگ له نیوان ئه م دوو ده سته یه دا هه لگیر سینین، کاتیک زوبه یر و طه لحه چوون بۆ لای عه لی تا ریکه کون، ده سته ی سه به ئیه کان خویان به شکرد به سهر هه ردوولا دا و جه نگیان هه لگیر سانده، هه ردوولا وایان زانی به رامبه ر ناپاکی نواندووه، بویه که و تنه هیرش، سوپای عه لی نژیکه ی بیست هزار که س و سوپای عایشه ش نیکه ی سی هزار که س ده بوون، جه نگیکی قورس روویدا، عه لی هاواری ده کرد ده ست هه لگرن، به لام که س نه یده بیست، له ولاشه وه عایشه به سواری و شتریکه وه بۆ هه مان نیاز هات، عه لی هینده بیزار بوو به حه سه نی کور ی ده وت کورم خوزگه باوکت بیست سال له مه و بهر ده مرد، عه لی چو تا زوبه یر و طه لحه بدوینیت، وتی: ئه م سوپایه تان ئاماده کردووه، بیان ووشتان بۆ قیامه تان ئاماده کردووه؟ ده ی له خوا بترسن، من خوینی ئیوهم حه لال نه کردووه، ئیو ه هیچ به لگه یه کتان پییه بۆ ره وایی خوینی من؟^(۱)

که نارگرتن و کوژرانی زوبه یر

عه لی به زوبه یری وت: سویندت ده دم به خوا تو گویت له پیغه مبه ر (ﷺ) نه بوو که پیی ده فهرمو ویت تو له گه ل عه لی ده جه نگییت و تویش سته می لیده که یت؟ ئه ویش وتی: به لی، به لام ئه وه ئیستا ئه و فهرمو وده یه م بیرده که ویته وه، بویه که ناری گرت.^(۲)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۸ - ۲۴۱.

(۲) المستدرک على الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب حواري رسول الله (ﷺ) - رجوع

ئىنجا بە سوارەكەيەو بە ناو ريزەكاندا دەگەرايەو، عەبدولاي كۆرى
وتى: باوكە چىتە؟ زوبەير وتى: عەلى فەرموودەيەكى بۆ باسكردم كە
من خۆم لە پىڧەمبەرم (ﷺ) بىستبوو پىي فەرمووم (تۆ لەگەل عەلى
دەجەنگىت و ستەمىشى لى دەكەيت)، بۆيە لەگەلى ناچەنگم، عەبدولا
وتى: بۆچى بۆ جەنگ ھاتبوويت؟ تۆ ھاتبوويت تا نىوانى خەلكەكە
رىكبخەيت و خوا بە ھۆى تۆو ھەم بارە رىكبخات، زوبەير وتى:
سویندم خواردوو جەنگ نەكەم، عەبدولا وتى: دەى جىرجىسى كۆيلەت
ئازاد بکەو بوەستە تا نىوانى خەلك رىكبخەت، ھەيش كۆيلەكەى ئازاد
كرد و راوہستا، بەلام خەلكەكە جياوازی زياترى تىكەوت، بۆيە بە
ئەسپەكەيەو چوو.^(۱)

زوبەير كە چوو دای بە لای سەربازگەكەى ئەحنەفدا، ھەيش وتى: كى
دەچىت ھەوالىكى ئەمەم بۆ ھەربگرىت، ئىبن جرموز وتى: من، ئەو ھەبوو
كەوتە شوین زوبەير، كە گەشت بە زوبەير، زوبەير زۆر توورە بوو،
وتى: چىتە؟ ئىشت چىە؟ وتى: ھاتوم تا پرسىارىكت لى بکەم، عەطىە كە
خزمەتكارىكى زوبەير بوو و لەگەل زوبەير بوو وتى: ئەو چەكى پىيە،
بەلام زوبەير گووى پى نەدا، ئىبن جرموز وتى: كاتى نويزە، ئەو ھەبوو
دابەزىن تا نويز بکەن، كەچى ئىبن جرموز خۆى خستە پىشتى زوبەير
و لە پىشتەو كەلەبەرى زىيۆشەكەى كرده ئامانج و دای لە زوبەير و
كوشتى و ئەسپ و چەكەكەشى برد، دواترىش وازى لە خزمەتكارەكەى ھىنا،
خزمەتكارەكەشى تەرمى زوبەيرى ئەسپەردە كرد و دواتر چوو ھەوالەكەى
بردەو ھەبوو خەلكەكە.^(۲)

الزبير عن معركة الجمل، الرقم ۵۶۲۲.

(۱) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفۃ الصحابۃ (ﷺ) - ذکر مناقب حواری رسول اللہ (ﷺ) - رجوع الزبير عن معركة الجمل، الرقم ۵۶۲۱، حسنه الألباني بل صححه للوجه الثاني للسند في سلسلة الاحاديث الصحيحة، الرقم ۲۶۵۹.

(۲) تاريخ الطبري، ج ۳، ص ۵۵.

لہ سہرہ تائی جہنگہ کھوہ زوبہ یر عہ بدولای کورپی بانگ کرد و وتی:
کورپی شیرینم ئہ مپو ہرکس دہ کوژریت یان و ہک ستہ مکار دہ کوژریت
یان و ہک ستہ ملیکراو، وادہ زانم ئہ مپو من و ہک ستہ ملیکراو دہ کوژریم،
گہ ورہ ترین خہ فہ تیشم قہ رزہ کانمہ، چیم ہہ یہ بیفرؤشہ و قہ رزہ کانم بدہ رہ وہ،
ئہ گہر شتیکی مایہ وہ ئہ وہ سئی یہ کی بؤ مندالہ کانت، کورپی شیرینم ئہ گہر
لہ دانہ وہی قہ رزہ کاندا گیرؤدہ بوویت ئہ واپہ نا بیہ بؤ لای مہ ولاکہم،
عہ بدولای وتی: باوکہ گیان مہ ولاکہت کئیہ؟ وتی: خودا.^(۱)

ئیین عہ بیاس دہ لیت: لہ جہنگی جہ مہلدا بہ زوبہ یرم وت: ئہ ری ہاتویت
لہ گہل کورپی عہ بدولموطہ لییدا بجہنگیت؟ ئیتر زوبہ یر گہ پایہ وہ، کہ چی ئیین
جرمووز خوی گہ یاند پئی و کوشتی، دواتر ئیین عہ بیاس ہات و پرسیار
کرد لہ علی ئہ ری بکوژہ کھی زوبہ یر سہ رہ نجامی بہ رہ و کوئیہ؟ علی
وتی: دؤزہخ.

کوژرانئی زوبہ یری کورپی عہ ووام لہ جومادیلئوولای سائی سی و
شہش بوو، ئہ و کہ سہش کہ کوشتی ناوی عہ مری کورپی جرمووز بوو
و لہ شوینیک بہ ناوی وادی سباع بہ ناپاکی کوشتی، ہاوکات ہہ ریہک
لہ فوضالہی کورپی حابس و نوفہ یع ہاوکاری عہ مریان کرد لہ کوشتی
زوبہ یردا.^(۲)

کاتیک بارہ کہ ہتور بوویہ وہ، ئینجا عہ بدولای دہستی کرد بہ دانہ وہی
قہ رزہ کانئی باوکی، زوبہ یر دہ لیت: حسابم کرد قہ رزہ کانئی نزیکہی ملیونیک
و دووسہد ہزار دہ بوو، گہیشتم بہ حہکیمی کورپی حیزام، وتی برازا کہم
قہ رزہ کھی براکہم چہ ندہ؟ منیش حہزم نہ کرد بیلیم چہ ندہ، وتم: دووسہد
ہزار، وتی: دہی برپوا ناکہم ئہ وہی ہہ تانہ بہشی دانہ وہی بکات، منیش
وتم: ئہی ئہ گہر ملیونئی و دووسہد ہزار بیت چی؟ وتی: وا نابیئم بتوانن

(۱) المنتظم لابن الجوزی، ج ۵، ص ۱۰۹.

(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۷.

بیدنه وه، ئەگەر پەکت کەوت پێم بلی یارمەتیت دەدەم، عەبدولای باخەکە ی زوبەیری فرۆشت بە ملیۆنیک و شەش سەد هەزار، دەیوت کێ قەرزی لای زوبەیر بوو بە بیت باخەکەمان لێ بکڕیت، عەبدولای کوپی جەغفەر هات کە چوارسەد هەزاری لای زوبەیر بوو، وتی: حەز دەکەن مەدەنە وه، حەزیش دەکەن دواى خەن، عەبدولای وتی: نا، ئەویش وتی: دەى پارچەیه کى باخەکەم بدەن، بەوجۆرە باخەکەى بەش بەش فرۆشت و هەموو قەرزه کەى دایه وه و زیاد له چوارسەد هەزاریشى بۆ مایه وه.^(۱)

زوبەیر کەسى دڵسۆز و پشتمانی هاوهەڵان بوو، نزیکەى حەوت کەس له هاوهەڵان له کاتى مردنیاندا وهسیه تیان بۆ زوبەیر دەکرد کە ئاگادارى ژن و مندالیان بێ، له وانه عوتمان و ئیبن مەسعود و عەبدو پەرمان، ئەویش له سامانى خۆى خەرجى دەکرد بۆ ژن و مدالیان و دەستی نەدەدا له سامانى ژن و منداله کانیان.^(۲)

جاریک زوبەیر خانوویه کى خۆى به شەش سەد هەزار فرۆشت، پیتی وترا ئەرى ئەوه سەرت لیشیواوه؟ ئەویش وتی: نهخیر، بەلکو ئەوه له پیناو خواى گەرەدایه.^(۳)

زوبەیر نزیکەى هەزار مەملووکى هەبوو، ئەمانه کە سالانه خەراجیان پێدەدا، زوبەیر هیچ لهو خەراجەى نەدەبرده وه ماله وه وه هەر هەمووی له ریی خوادا دهبه خشی.^(۴)

جاریک موغیره لای سەعیدی کوپی زهید قسهی بهرامبەر به عەلى کوپی ئەبووطالب کرد، سەعید هەستاو وتی: من شایه تى دەدەم بیستم له پیغه مبهرى خوا (ﷺ) دهیفرموو: (عشرة في الجنة: النبي في الجنة، وأبو بكر في الجنة، وعمر في الجنة، وعثمان في الجنة، وعلي في الجنة، وطلحة بن عبيد الله في الجنة، والزبير بن العوام في الجنة، وسعد بن مالك في

(۱) المنتظم لابن الجوزي، ج ۵، ص ۱۱۰.

(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۷.

الجنة، وعبد الرحمن بن عوف في الجنة)، (ده كهس له بههشتدان: پیغه مبهرا (ﷺ) له بههشتدایه، ئه بووبه کر له بههشتدایه، عومر له بههشتدایه، عوتمان له بههشتدایه، عهلی له بههشتدایه، طه لحهی کوپی عوبهیدولا له بههشتدایه، زوبهیری کوپی عه ووام له بههشتدایه، سه عدی کوپی مالیک له بههشتدایه، عه بدورپه حماني کوپی عه ووف له بههشتدایه)، ئینجا زهید وتی: بمویستایه که سی دهیه میشم دهوت، وتیان: کتیه؟ بیدهنگ بوو، دواتر زوریان لیکرد تا بیلیت، ئه ویش وتی: سه عیدی کوپی زهید-واته خوئی-^(۱).

۱۴۱. زوبهیری کوپی عوبهیده (ﷺ)

ناوی زوبهیری کوپی عوبهیدهی ئه سه دیه، خوئی و ته مامی برای پیکه وه کۆچیان کرد بۆ مه دینه.^(۲)

۱۴۲. زورارهی کوپی جهزی (ﷺ)

ناوی زورارهی کوپی جهزی یان جهزئی کوپی عه مری کوپی عه ووفی کیلابیه.^(۳)

جاریک زورارهی کوپی جهزی به عومهری کوپی خه ططابی وت: پیغه مبهرا (ﷺ) نامه ی نووسی بۆ ضه حاککی کوپی سوفیان میراتی به شی ژنه که ی ئه شیه می ضیبابی بدات له و خوین باییه ی له بری خوینی میترده که ی وهرده گیریت.^(۴)

^(۱) سنن أبي داود - كتاب السنة - باب في الخلفاء، الرقم ۴۶۴۹؛ صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل رضوان الله عليه وقد فعل، الرقم ۶۹۹۳، صححه شعيب الأرنؤوط، صححه الالباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۹۹.

^(۴) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۵۱۷۴، حسنه ابن حجر في الإصابة ج ۲، ص ۵۹۹.

ئەم فەرموودەییە بە گێڕانەوێ تر لە ئەسەدی کوپی زورارەو
گێردراوەتەو.^(١)

زورارە کەسیکی خانەدان و دەولەمەند و ناسراو بوو، لەو ھێرشەیی کە
یەزیدی کوپی موغایە بردیە سەر قوستەنتینیە زورارە بەشداری کرد،
رایەک دەلێت: لەو ھەرچوونەیدا زورارە کۆچی دوایی کرد، رایەکی تریش
دەلێت: بەلکو تا سەر دەمی مەروانی کوپی ھەکەم ژیا.^(٢)

١٤١٣. زورارەیی کوپی عەمر (ع)

ناوی زورارەیی کوپی عەمری نەخەعیە، پاش ئەوێ نەخەعیەکان
لە یەمەن موسلمان بوون و بەیعتیان دا بە موغازی کوپی جەبەل کە
نێردراوی پیغەمبەری خوا (ﷺ) بوو، ئینجا لە نیوێ موخەرەمی سالی
یانزەیی کۆچیدا دووسەد کەس لە نەخەعیەکان بە وەفد ھاتنە خزمەت
پیغەمبەر (ﷺ)، لەنێویاندا زورارەیی کوپی عەمری نەخەعی بەشدار بوو.^(٣)
زورارە کە گەشتە خزمەتی پیغەمبەر (ﷺ)، وتی: ئەی پیغەمبەری خوا (ﷺ)
من لە ریتی ھاتنمدا خەوێکم بینی کە تەواو ترساندومی، پیغەمبەر (ﷺ)
فەرمووی: خەوێکە چی بوو؟ زورارە خەوێکە گێڕایەو و پیغەمبەریش (ﷺ)
خەوێکەیی بۆ لیکداوە و بۆی روونکردووە فیتنەیک دیت، زورارە داوای کرد
پیغەمبەر (ﷺ) نزای بۆ بکات نەگات بەو فیتنەیی، ئەویش نزای بۆ کرد.^(٤)
ئەو ھوو زورارە پیش فیتنەیی سەر دەمی عوتمان کۆچی دوایی کرد،
بەلام عەمری کوپی زورارە یەکەم کەس بوو کە وازی ھێنا لە بەیعتەکەیی
بەرامبەر بە عوتمانی کوپی عەففان.^(٥)

^(١) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ٨٩٤.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٩٩.

^(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ١، ص ٣٤٦.

^(٤) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٠١.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٦١.

۱۴۱۴. زوراره‌ی کورِی عومه‌یر (ﷺ)

ناوی زوراره‌ی کورِی عومه‌یره، برای موضعه‌بی کورِی عومه‌یره، کونیه‌که‌ی ئه‌بووعه‌زیزه،^(۱) دایکی ناوی ئوموم موضعه‌بی کچی خه‌ناسه.

زوراره له غه‌زای به‌دردا له‌ناو ریزی بیتاوه‌پاندا به‌شداری کرد و تیایدا به‌دیل گیرا، جا کاتیک دیله‌کان دابه‌ش کران به‌سه‌ر موسلماناندا تا سه‌ره‌رشتیان بکه‌ن، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌سیه‌تی کرد له‌گه‌ل دیله‌کاندا چاک بن، زوراره ده‌لّیت: هه‌ر کام له‌هاوه‌لان ئه‌گه‌ر پارچه‌ خواردنیک‌ی پی بوایه ده‌یدا به‌ ئیمه‌و خوی خورماکه‌ی ده‌خوارد، منیش شه‌رم ده‌کرد، بویه نانه‌که‌م بو فری ده‌دایه‌وه‌و ئه‌ویش فری ده‌دایه‌وه‌ بووم.^(۲)

۱۴۱۵. زوراره‌ی کورِی قه‌یسه (ﷺ)

ناوی زوراره‌ی کورِی قه‌یسه، له‌ پشتیوانانه له‌ به‌نی نه‌ججار، له‌ جه‌نگی یه‌مامه‌دا به‌شداری کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(۳)

۱۴۱۶. زوراره‌ی ئه‌نصاری (ﷺ)

ناوی زوراره‌یه و یه‌کیکه له‌ پشتیوانانه، زوراره ده‌لّیت: جاریک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه‌ (إِنَّ الْمَجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ)، دواتر فه‌رمووی: ئه‌م ئایه‌ته‌ سه‌باره‌ت به‌ که‌سانیک دابه‌زیوه که له‌ ئاخ‌رزه‌ماندا دین و بر‌وایان نیه به‌ قه‌ده‌ری خوا.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۶۲.

^(۲) أسد الغابة، ج ۶، ص ۲۲۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۶۲.

^(۴) معجم الصحابة لابن قانع، ج ۲، ص ۲۱۲.

١٤١٧. زورعهی شوقه‌ری (ﷺ)

سه‌ره‌تا ناوی ئەصره‌م بوو، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناوی گۆپی به‌ زورعه،^(١) پێشتر له ناوی ئەصره‌مدا باس‌مان کردووه.

١٤١٨. زورعهی کوپی عامیر (ﷺ)

ناوی زورعهی کوپی عامیری کوپی مازنه، له ئەسله‌میه‌کانه، زۆر زوو موس‌لمان بوو و له غه‌زای ئو‌حووددا به‌شداری کرد و تیايدا شه‌هید بوو، یه‌که‌م موس‌لمانیش بوو له غه‌زای ئو‌حووددا شه‌هید بوو.^(٢)

١٤١٩. زوغه‌بیهی کچی زوراره (ﷺ)

ناوی زوغه‌بیهی کچی زوراره‌یه، خوشکی ئەسعه‌دی کوپی زوراره‌یه که له پیتی ئەلفدا به‌ وردی ژیا‌نه‌که‌یمان باس کردووه، چوه‌ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پێداوه.^(٣)

١٤٢٠. زوفه‌ری کوپی هه‌رثان (ﷺ)

ناوی زوفه‌ری کوپی هه‌رثانی که‌لییه، وه‌ک وه‌فد هاتوه‌ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موس‌لمان بووه.^(٤)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٦٥.

^(٢) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٠٤ - ٣٠٥.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٦٦٤.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٦٦.

۱۴۲۱. زوههیری کورپی سورمد (ﷺ)

ناوی زوههیری کورپی سوردهو له گهل وهفدی هوه زانیه کانداهاتووته خزمهت پیغه مبه (ﷺ) و سه رکدهی وهفده که بوو.^(۱)

زوههیر وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیمه تۆمان له ماله کانمان به مندالیت گرته کووش و به مه مکی ژنانی ئیمه شیرت نووشی، من تۆم به شیرخواردووی بینیه و له تۆ شیرخوری باشترم نه دیوه، به هه رزه کاریش به هه مان شیوه، پاشان به گهنجیش تۆم دیوه و هاووینه تم نه دیوه، ئیمه عه شیره تی تۆین، ده ی له به خششی خوا برژه به سه رماندا.^(۲)

۱۴۲۲. زوههیری کورپی طه هفه (ﷺ)

ناوی زوههیری کورپی طه هفه ی کیندیه، وهک وهفد چوووته خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ).^(۳)

۱۴۲۳. زوههیری کورپی عه جووه (ﷺ)

ناوی زوههیری کورپی عه جوویه، له غه زای حونه یندا به شدار بوو و تیایدا به دهستی جه میلی کورپی موعه مبه شه هید کرا.^(۴)

۱۴۲۴. زوههیری کورپی عه مر (ﷺ)

ناوی زوههیری کورپی عه مر ی هیلالیه، زوههیر ده لیت: کاتیک ئه م ئایه ته دابه زی (وأنذر عشیرتک الأقربین)، پیغه مبه (ﷺ) چوویه سه ر ته پۆلکه یه ک و

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ۱۵۳.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۱۱۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۷۴.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۷۶.

فهرمووی: (یا بَی عَبدِ مَنَافَاةً، اِنِّی نَذِیرٌ، اِنَّمَا مَثَلِی وَمَثَلُکُمْ کَمَثَلِ رَجُلٍ رَأَى الْعَدُوَّ فَانْطَلَقَ یَرْتَابُ أَهْلَهُ، فَحَسِبَی اَنْ یُسْقُوهُ فَجَعَلَ یَهْتِفُ یَا صَبَاحَاة) (ئەوی بەنی عەبدمناف من ھۆشیارکەرەوھم، نمونەوی من و ئێوھ وەک پیاویکە کە دوژمنی دیبیت و خیرا بپروات کە سوکارەکەوی ئاگادار بکاتەوھ و ترسی ھەبیت دوژمن پیتی بکەویت بۆیە ھاوار لە کە سوکارەکەوی بکات رایانچلە کینیت).^(۱)

۱۴۲۵. زوھەیری کوپی عیاض (ﷺ)

ناوی زوھەیری کوپی عیاضی فەھرێ، یەکیکە لە بەشداریوانی غەزای بەدرو ئوحد، پیغەمبەری خوا (ﷺ) زوھەیری لەگەڵ میقیەسی کوپی صابەدا نارد بۆ لای بەنی نەججار تا خوین بایی براکەوی بۆ کۆبکەنەوھ، جا کاتیکی خوین بابیەکەیان بۆ کۆکردەوھ میقیەس زوھەیری کوشت و لە دین ھەلگەرایەوھ.^(۲)

۱۴۲۶. زوھەیری کوپی مەخشی (ﷺ)

ناوی زوھەیری کوپی مەخشی، وەک وەفد ھاتووھتە خزمەت پیغەمبەری خوا (ﷺ).^(۳)

۱۴۲۷. زوھەیری کوپی موعاویە (ﷺ)

ناوی زوھەیری کوپی موعاویە جوشەمیە، کونیەکەوی ئەبووئوسامەیی، یەکیکە لە بەشداریوانی غەزای خەندەق.^(۴)

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الإیمان - باب فی قوله تعالى وأنذر عشیرتک الأقربین، الرقم ۲۰۷.

^(۲) الإصابة فی تمیز الصحابة، ج ۲، ص ۵۷۸، قال ابن حجر إسناده ضعيف.

^(۳) الإصابة فی تمیز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۰.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۱۷.

۱۴۲۸. زوههیری کوری هه‌یه‌م (ﷺ)

ناوی زوههیری کوری هه‌یه‌مه، له پشتیوانانه له به‌نی عه‌بدولئه‌شه‌هل،
یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به.^(۱)

۱۴۲۹. زوههیری کوری ئه‌بی ئومه‌یه‌یه (ﷺ)

ناوی زوههیری کوری ئه‌بی ئومه‌یه‌یه کوری موغیره‌ی مه‌خزوومیه،
برای دایکی باوه‌پداران ئومموسه‌له‌مه‌یه، دوا‌ی فه‌تحی مه‌ککه موسلمان بوو
و له دل‌راگیرکراوان بوو.^(۲)

سائیب که له پیش هاتنی ئیسلامدا له بازرگانیدا شه‌ریکی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)
بوو،^(۳) ده‌لێت: عوثماني کوری عه‌ففان و زوههیری کوری ئومه‌یه‌یه هاتن
لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) مۆله‌تیان وه‌رگرت و که‌وته وه‌سف و باسی من،
پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رمووی: من له هه‌ردووکتان چاکتر ده‌یناسم، له
سه‌رده‌می نه‌قامیدا شه‌ریکم بوو.^(۴)

۱۴۳۰. زیادی باهیلی (ﷺ)

ناوی زیاده‌و باوکی هیرماسه، هیرماسی کوری ده‌لێت: له‌گه‌ل باوکه‌م
چوومه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و ئه‌ویش باوکه‌می کرد به‌هرپرسی هۆزه‌که‌ی
خۆی.^(۵)

هه‌روه‌ها هیرماس ده‌لێت: ده‌مبینی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و تاری ده‌فه‌رموو و
منیش له‌سه‌ر و شت‌ره‌که‌ی باوکه‌م له‌پیش باوکه‌مه‌وه دانیشتبوووم و ته‌ماشای

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۷۲.

^(۳) المستدرک علی الصحیحین - کتاب البیوع - الشركة في التجارة، الرقم ۲۳۷۰.

^(۴) الأحاد و المثانی لابن أبي عاصم، الرقم ۶۴۱.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۸.

پيغەمبەرى خوام (ﷺ) دەکرد که وتاری دەفەرموو بۆ خەلک، ئەوکات هێشتا مندالیکى بچووک بووم.^(۱)

۱۴۲۶. زیادى غيفارى (ﷺ)

ناوى زيادهو له غيفاريه‌كانه، دواتر له ميسر نيشته‌جى بوو، زياد ده‌لێت: گويم له پيغەمبەر (ﷺ) بوو ده‌يفەرموو: (هەركەس بستی له خوا نزیک بێتەوه ئەوه خۆى گەوره‌ بالێک لێى نزیک دەبێتەوه).^(۲)
۱۴۲۳. زيادى كورى حارث (ﷺ)

ناوى زيادى كورى حارثى صودائيه، هاته خزمەت پيغەمبەر (ﷺ) و موسلمان بوو.^(۳)

زياد ده‌لێت: چوومه خزمەت پيغەمبەر (ﷺ) و له‌سه‌ر ئيسلام به‌يعەتم پێدا، ئينجا هه‌واڵم بيست که پيغەمبەر (ﷺ) سوپايه‌كى ناردوه بۆ هۆزه‌كه‌م، وتم: ئەى پيغەمبەرى خوا (ﷺ) سوپا‌كه‌ بگەڕێتە‌ره‌وه‌ من موسلمان‌بوون و گوێرايه‌لى هۆزه‌كه‌مت بۆ دێنم، پيغەمبەريش (ﷺ) فەرمووى: (برۆ سوپا‌كه‌ بگێرەوه)، وتم: ئەى پيغەمبەرى خوا (ﷺ) سوواره‌كه‌م په‌كى كه‌وتوه، پيغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (يا أخا صدا، تۆ له‌ناو هۆزه‌كه‌تدا گوێرايه‌ل كراويت؟) وتم: به‌لى ئەى پيغەمبەرى خوا (ﷺ) به‌لكو خوا به‌هۆى تۆوه رينموونى كردون بۆ ئيسلام، پيغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (ئايا نه‌تكه‌م به‌ به‌رپرسیان؟) وتم: با ئەى پيغەمبەرى خوا (ﷺ)، پيغەمبەر (ﷺ) نامه‌يه‌كى بۆ نووسيم و منى كرده به‌رپرسیان، وتم: ئەى پيغەمبەرى خوا (ﷺ) شتى له‌ زه‌كانه‌كه‌يانم پێ ببه‌خشه، پيغەمبەر (ﷺ) نامه‌يه‌كى تری بۆ نووسيم، جا هەر له‌و كۆڤه‌دا بووم كه هه‌ندى سكا‌لا كران له به‌رپرسیانىكى هۆزه‌كان، پيغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (لاخير في الإمارة رجل مؤمن)، (كه‌سى باوه‌ردار

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۸، قال ابن حجر إسناده صحيح.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۲.

هیچ خیریک له دهسه لاتاریدا نابینیت)، منیش دلم کرمو بوو بهرامبه
 به پوسته کهم، ئینجا یه کتکی تر هات وتی: ئهی پیغه مبه (ﷺ) شتیکم پی
 ببه خشه، پیغه مبه (ﷺ) فرمووی: (من سأل الناس غن ظهر غنی فصداع فی الرأس و
 داء فی البطن)، (هه رکهس بی پتویستی داوا له خه لک بکات ئه وه ژانه سر
 نه خویشی سکه)، منیش وتم: خو من بی ئه وهی پتویستم بوو بیت داوام کرد
 له پیغه مبه (ﷺ)، شهو داهات و له گهل پیغه مبه (ﷺ) بووم، وهستام تا لای
 چول بوو، کاتیک بانگی به یانی هات، پیغه مبه (ﷺ) فرمانی پیکردم و منیش
 بانگم دا، ئینجا سهیری پیغه مبه (ﷺ) ده کرد و ده موت قامهت بکهم ئهی
 پیغه مبه (ﷺ)؟ ئه ویش سهیری روژه لاتی ده کرد و ده یفرموو: نا تا بهری
 به یان دی، پیغه مبه (ﷺ) دواتر فرمووی: ئاو هه یه؟ وتم: نه خیر ته نها
 که میک هه یه که به شت ناکات، فرمووی: بیکه ره قاپیکه وه و دواتر بیهینه
 بوم، منیش وامکرد، پیغه مبه (ﷺ) دهستی خسته ناو قاپه که وه و ده مدی
 له نیتوان هه موو په نجه کانیه وه کانیو هه لده قولاً، ئینجا پیغه مبه (ﷺ) به منی
 فرموو ئه گهر شهرم له خوا نه کردایه داوای بارانم لیده کرد و خوا بارانی
 بو دهباران دین، پاشان فرمووی: هاوار بکه له هاوہ لانم کی پتویستی به
 ئاوه، منیش هاوارم کرد هه رکهس ویستی هات ئاوی برد، ئینجا هه ستا
 بو نویژ، بیلال ویستی قامهت بکات، پیغه مبه (ﷺ) فرمووی: (ئه خاصوداء
 بانگی داوه و ئه ویش قامهت ده کات)، منیش قامهت کرد، که نویژه که ته واو
 بوو هه ردوو نامه کهم برده خزمهت پیغه مبه (ﷺ) و وتم: ئهی پیغه مبه ری
 خوا (ﷺ) ده رفه تم بده پاشگهز بیه وه له م دوانه، فرمووی: (بو چی بووه؟)
 وتم: ئهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من بیستم چیت فرموو به و که سانهی
 هاتنه خزمهت، پیغه مبه (ﷺ) فرمووی: دهی وایه، ئه گهر ئه ته ویت قبولی
 بکه و ئه گهریش ئه ته ویت وازی لی بهینه، منیش وتم: به لکو وازی لیده هینم،
 پیغه مبه (ﷺ) فرمووی: دهی که سیکم پی بلی که بیکه مه ئه میرتان، منیش

که سیکی ناو وهفده کهم پی وت: که هاتبوون، دواتر وتم: ئهی پیغهمبه(ﷺ) ئیمه بیریکمان هیه که له زستاندا بهشمان دهکات، بهلام که هاوین دیت ئاوه کهی کهم دهکات و بلاوه دهکین بۆ ئاوی دهوروبه رمان، جا ئیمه موسلمان بوین و ههموو ئهوانه ی له دهورمانن دوژمنمانن، بۆیه نزامان بۆ بکه ئاوی ئه و بیرهمان بهشمان بکات، پیغهمبه(ﷺ) داوای حهوت چهوی کرد، له دهستیدا داینان و نزای خویند بهسه ریاندا و فهرمووی: (ئهو ورده چهوانه ببهن، که چوونه لای بیره که یه که یه ک بیانخه نه ناو بیره که وه و ناوی خوا بهینن) ئیمه ش ئه وه مان کرد ئیتر دوا ی ئه وه نه مانده توانی بنی بیره که ببینن.^(۱)

۱۴۳۳. زیادی کوپی حه ذره(ﷺ)

ناوی زیادی کوپی حه ذره ی ته میمه، له خزمهت پیغهمبه ری خوا دا(ﷺ) موسلمان بوو، سه ره تا زیاد و هاوه لانی باوه ریان نه ده هینا، پیغهمبه(ﷺ) هاوه لانی خۆی نارد تا بانگیان بکه ن بۆ ئیسلام، که چی ئه وان رازی نه بوون، دواتر رایانکرد، ئینجا به دیل گیران و برانه خزمهت پیغهمبه(ﷺ)، له وئ ههموویان موسلمان بوون، پیغهمبه(ﷺ) دهستی هینا به سه ری زیاددا و نزای بۆ کرد.^(۲)

۱۴۳۴. زیادی کوپی حه نظله(ﷺ)

ناوی زیادی کوپی حه نظله ی ته میمه، پیغهمبه(ﷺ) ئهم هاوه له ی نارد بۆ لای زوبرقانی کوپی به در و قه یسی کوپی عاصم تا پیکه وه ههنگاو بنین بۆ کوشتن و له ناو بردنی موسه یله مه ی درۆزن.^(۳)

(۱) المطالب العالی لابن حجر، الرقم ۳۸۴۴، قال ابن حجر في الإصابة قال ابن سکن في إسناده نظر.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۳.

زیاد ماوه یه ک کار به دهستی پیغه مبه‌ر (ﷺ) بو. ^(۱)
 زیاد له سه‌رده می خیلافه‌تی علی کوپی ئه‌بو و طالیدا له‌ناو سوپای
 عه‌لیدا به‌شداری هه‌موو جه‌نگه‌کانی کرد. ^(۲)

۱۴۳۵. زیادی کوپی سه‌بره (ﷺ)

ناوی زیادی کوپی سه‌بره‌ی یه‌عمه‌ریه، زیاد ده‌لێت: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)
 بووم که لای هه‌ندی له‌ ئه‌شجه‌عی و جوهره‌نیه‌کان وه‌ستاو بری گالته‌و
 سوعه‌تی کرد له‌گه‌ل‌یاندا و هاو‌ده‌م به‌وان پیکه‌نی، منیش له‌ ده‌روونی خۆمدا
 ئه‌و باره‌م لای ئاسایی نه‌بوو، بۆیه‌ وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌گه‌ل
 ئه‌شجه‌ع و جوهره‌ینه‌ پیکه‌نین؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) توو‌په‌ بوو و به‌ ده‌سته‌کانی
 دای به‌سه‌ر شانمدا و فه‌رمووی: (ئه‌وان باشت‌رن له‌ به‌نی فه‌زاره‌و له‌
 به‌دریش، باشت‌رن له‌ به‌نی شه‌رید و له‌ هۆزه‌که‌ی تویش باشت‌رن، ده‌ی ئێوه
 داوای لیخۆش‌بوون له‌ خوا بکه‌ن)، زیاد ده‌لێت: سه‌رده‌م هات و چوو تا
 سه‌رده‌می هه‌لگه‌رانه‌وه‌ هات، هه‌موو ئه‌وانه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناوی هینابوون
 هه‌لگه‌رانه‌وه‌، پێشینی هۆزه‌که‌ی خۆیشم ده‌کرد هه‌لگه‌رینه‌وه‌، چووم
 بۆ لای عومه‌ر و مه‌سه‌له‌که‌م بۆ باس کرد، عومه‌ر وتی: مه‌ترسه‌ مه‌گه‌ر
 نه‌تبیس‌ت له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێی فه‌رمویت (ده‌ی ئێوه‌ داوای لیخۆش‌بوون له‌
 خوا بکه‌ن). ^(۳)

۱۴۳۶. زیادی کوپی عه‌بدولا (ﷺ)

ناوی زیادی کوپی عه‌بدولای کوپی مالیکه‌، دایکی ناوی غه‌پ‌ره‌ی کچی
 حارثه‌، خوشکه‌زای دایکی باوه‌رداران مه‌یمونه‌ی کچی حارث بوو، جا

^(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۲۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۳.

^(۳) الأحاد و المثاني لابن أبي عاصم، الرقم ۲۳۸۶.

زیاد کاتیک هات به رهو مه دینه و گه شسته ئه وی، راسته وخو چوو بۆ مالی دایکی باوه پداران مه یمونه ی پووری، ئه وکات زیاد له ته مه نی گه نجیدا بوو، له وی لای دایکی باوه پداران مایه وه، کاتیک پیغه مبه ر(ﷺ) هات بۆ ئه وی و زیادی بینی تووړه بوو و گه پرایه وه، خیرا مه یمونه وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ئه وه خوشکه زامه، پیغه مبه ریش(ﷺ) چوویه ژووره وه، دواتر پیغه مبه ر(ﷺ) چوو بۆ مزگه وت، زیادیش له گه لیدا چوو، نویژی نیوه پۆی کرد، زیادی له خو ی نزیك کرده وه و دهستی هینا به سه ر سه ریدا و دواتر دهستی هینا به سه ر لووتیدا.^(۱)

۱۴۳۷. زیادی کوپی عه مر(ﷺ)

ناوی زیادی کوپی عه مره، له پشتیوانانه له به نی ساعیده، براهه کی هه بوو به ناوی ضه مره که هه ردوو برا پیکه وه له غه زای به دردا به شدار بیان کرد.^(۲)

۱۴۳۸. زیادی کوپی که عب(ﷺ)

ناوی زیادی کوپی که عبی کوپی عه مری جوهه نیه، له هه ردوو غه زای به درو ئو خودیشدا به شدار بوو.^(۳)

۱۴۳۹. زیادی کوپی له بید(ﷺ)

ناوی زیادی کوپی له بیدی کوپی ئه عله به ی کوپی سینانه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، کونیه که ی ئه بوو عه بدولایه،^(۴) دایکی ناوی عه مره ی کچی عوبه یده.^(۵)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۳۱۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۵.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۶.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۲۵.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۸.

یه کیکه له به شداربوانی به یعه تی عه قه به، دواتریش چوو هه ر له مه ککه له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) مایه وه تا دواتر که پیغه مبه ر (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه دینه ئه ویش گه رایه وه بۆ مه دینه، بۆیه پیی ده و ترا کۆچه ری پشتیوانی.^(۱) ژماره یه ک له پشتیوانان ئه م هه لۆیسته ی زیادیان هه بوو که بریتی بوون له ده کوانی کورپی عه بدقه یس و عوقبه ی کورپی وه هب و عه بباسی کورپی عوباده، ئه مانه ماوه یه کی که م پیش کۆچکردنی پیغه مبه ر (ﷺ) بۆ مه دینه له مه ککه ده رچوون و گه رانه وه بۆ مه دینه، ئیتر پییان ده و ترا کۆچه ره پشتیوانه کان.^(۲)

زیاد که موسلمان بوو و له به یعه تی عه قه به گه رایه وه مه دینه، پیش چوونی دواتری بۆ مه ککه، له گه ل فهروه ی کورپی عه مرده که وته شکاندنی بته کان به نی بیاضه.^(۳)

زیاد له غه زای به درو ئو حود و خه نده ق و هه موو غه زاکانی تریشدا له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) به شداری کرد.

جاریک پیغه مبه ر (ﷺ) له نیو هاوه لانی دا بوو، چاوی به ره و ئاسمان به رز کرده وه و فه رمووی: (هذا اوان يختلس العلم من الناس حتى لا يقدرنا منه على شيء)، (ئیستا کاتی ئه وه یه که زانست له خه لکی دامالریت تا ئه وه ی توانای زانینی شتیکی زانستیان نه بیست)، زیادی کورپی له بیید که له کۆره که دا بوو وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) چۆن زانستمان لی داده مالریت له کاتیکدا قورئانمان خویندووه، به خوا خۆمان و ژن و مندالمان قورئان ده خوینینه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی (ثکلتک أمک یا زیاد، إني كنت لأعدک من فقهاء أهل المدينة، هذا التوراة والإنجيل عند اليهود والنصارى فماذا يغني عنهم)،^(۴) (دایکت رۆله رۆت بۆ بکات ئه ی

^(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۲۵.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۲۶.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۸.

^(۴) جامع الترمذي - أبواب العلم عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في ذهاب العلم، الرقم ۲۸۸۱ وقال حسن غريب؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب العلم - هذا اوان يختلس العلم من الناس أول علم يرفع من الناس الخشوع، الرقم ۳۲۷، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، صححه الألباني في صحيح و ضعيف الجامع الصغير وزيادته، الرقم ۱۲۹۴۶.

زیاد، خو من توّم له تیگه یشتووه کانی خه لکی مه دینه داده نا، ئه وه ته ورات و ئینجیله لای جووله که و گاور، دهی هیچ سوودی هیه بۆیان؟.

پێغه مبه‌ر (ﷺ) زیادی کردبوو به به‌رپرسی ناوچه‌ی حه‌ضره‌مه‌وت و تا پێغه مبه‌ر (ﷺ) وه‌فاتی کرد زیاد هه‌ر له‌وێ به‌رپرس بوو.^(۱)

کاتی‌ک پێغه مبه‌ر (ﷺ) وه‌فاتی کرد خه‌لیفه‌ی یه‌که‌می باوه‌رداران ئه‌بووبه‌کری صدیق نێردراوی نارد بۆ لای زیاد و هه‌وائی پێدا که ئه‌و بووه به جێنشینی پێغه مبه‌ر (ﷺ).^(۲)

کاتی‌ک بزووتنه‌وه‌ی هه‌لگه‌راوه‌کان ده‌ستی پێکرد، زیاد به‌رپرسیاریتی جه‌نگی هه‌لگه‌راوه‌کانی له‌ یه‌مه‌ندا له‌ئه‌ستۆدا بوو و دوا‌جار توانی به‌سه‌ریاندا سه‌ربه‌که‌ویت و سه‌رکرده‌که‌یانی به‌دیل گرت که ناوی ئه‌شه‌ع‌ئی کو‌ری قه‌یس بوو و به‌ کو‌تکراوی ناریدی بۆ لای خه‌لیفه‌ی یه‌که‌می موس‌لمانان.^(۳)

۱۴۴۰. زیادی کو‌ری نوعه‌یم (ﷺ)

ناوی زیادی کو‌ری نوعه‌یمی فه‌هریه، دوا‌ی وه‌فاتی پێغه مبه‌ریش (ﷺ) ژیا و له‌ سه‌رده‌می خه‌لافه‌تی عو‌ثمانی کو‌ری عه‌ففاندا پش‌تیوانی خه‌لیفه‌ بوو و له‌ ماله‌که‌یدا مایه‌وه بۆ به‌رگری کردن و هه‌ر له‌وێ کو‌ژرا.^(۴)

۱۴۴۱. زیبرقانی کو‌ری به‌در (ﷺ)

ناوی زیبرقانی کو‌ری به‌دره، له‌ به‌ره‌تدا ناوی حوصه‌ین بوو، به‌لام له‌به‌ر زۆر جوانی رو‌خساری پیتی ده‌وترا زیبرقان که ناوی‌که له‌ ناوه‌کانی مانگ.^(۵)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۴۴۶.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۸.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۸۸.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۰.

کاتی وەفدی تەمیم ھاتن بۆ لای پیغەمبەر (ﷺ) ئەقرەعیش لەگەڵ وەفدە کەدا بوو، کە گەیشتنە مەدینە ئەقرەع ھاواری دەکرد ئەو موخەممەد وەسف و سەنام جوانە و سەرکۆنەو لەدژ خۆیندنیشم زۆر خراپە، پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ذلکم اللہ سبحانہ)، لە گیرانەوێ تردا ھاتوو کە ھەموو وەفدە کە پێکەو ھاواریان دەکرد و ئەو ھیان دەوت، پیغەمبەریش (ﷺ) ھاتە دەرەو ھە بۆ لایان و فەرمووی: (ذلکم اللہ فەما تریدون). ئەوانیش وتیان: ئێمە خەڵکیکیان لە بەنو تەمیم بە شاعیر و تاربیژمانەو ھاتوین تا لە بەرامبەرت شیعر بڵێین و فەخر بنوینین، پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ما بالشعر بعشنا ولا بالفخر امرنا ولکن ھاتوا)، (ئێمە بە شیعر نەنێرداویین و فەرمانمان پێ نەکراوە فەخر بکەین بەلام ئادەو)، ئەقرەعیش بە یەکیک لە گەنجەکانی وت: فلانە کەس ھەستە و باسی فەزلی خۆت و ھۆزەکەت بکە، ئەویش و تاریکی دا و وتی: سوپاس بۆ خوا بەکە ئێمە کردۆتە چاکترین دروستکراوی و سامانی پێ بەخشیوین تا چیمان بویت پێی بکەین، جا ئێمە چاکترین کەسانی سەرزەوین، لە ھەموان زۆرتەری و زیاتەری چەکیشمان ھەیە، ھەرکەس نکۆلی ئەو قسەمان دەکات با ھەستت و قسە یەکی باشتر لەوێ ئێمە و کاریکی باشتر لە کاری ئێمە نیشان بدات، پیغەمبەریش (ﷺ) بە تابیستی کۆری قەیسێ ئەنصاری فەرموو و تاربیژی فەرموو: ھەستە و ھەلامی بدەرەو، ئەویش ھەستا و لە ھەلامیدا وتی: سوپاس بۆ خوا، سوپاسی دەکەم و پشستی پێ دەبەستم و بڕوام پێی ھەیە و پشتم بەو بەستوو و شایەتی دەدەم ھیچ پەرستراوی نیە جگە لە خوای تاک و تەنھای بی ھاوہل، شایەتی دەدەم موخەممەد بەندەو نێردراوی خوا، کۆچەرائی ئامۆزای خۆی بانگ کرد کە چاکترین و دیارترین کەسان بوون و ئەوانیش چوون بەدەم داواکە یەو، سوپاس بۆ خوا کە ئێمە شی کردە پشتیوان و وەزیرانی پیغەمبەرەکی و مایەتی شکۆمەندی بۆ ئایینەکە، ئێمە لەگەڵ خەڵک دەجەنگین تا کاتی شایەتی

دهدن هيچ پهرستراوى نيه جگه له خوا، ههركهس ئهوهى وت: گيان و مالى
 ليمان حهرام دهبيت، ههركهسش وانكهات لهگهلى دهجهنگين و له بهرخوا
 لامان سووك و بئ بايهخ دهبيت، ئه مه دهلئيم و داواى لينخوشبوون لاي خوا
 دهكه م بۆ هه موو باوه پداران چ پياوان و چ ئافره تانيان، پاشان زوبرقانى
 كورپى به در هه ستاو به يه كيك له كه سه كانى خويانى وت: ئادهى هه سته
 و چه ند ديره شيعرئ بلئ كه تيايدا فه زلى خوت و هوزه كه ت باس بكه يت،
 ئه ويش هه ستاو ئه م شيعرهى وت:

نحن الكرام فلاحي يعادلنا... نحن الرؤوس وفيما يقسم الربع
 ونطعم الناس عند المحل كلهم... من السديف إذا لم يؤنس القزع
 إذا أبيننا فلا يأتى لنا أحد... إنا كذلك عند الفخر نرتفع

پيغه مبه ريش (ﷺ) داواى حه سانى كورپى ثابتى كرد و ئه ويش هات
 پيغه مبه ر (ﷺ) فه رمانى پيكره وه لامى بداته وه، ئه ويش له وه لامياندا وتى:

نصرنا رسول الله والدين عنوة... على رغم عات من معد وحاضر
 بضرب كإبزاغ المخاض مشاشه... وطعن كأفواه اللقاح الصوادر
 وسل أحدا يوم استقلت شعابه... بضرب لنا مثل الليوث الخوادر
 ألسنا نخوض الموت في حومة الوغى... إذا طاب ورد الموت بين العساكر
 ونضرب هام الدارعين وننتهي... إلى حسب من جذم غسان قاهر
 فأحيأونا من خير من وطئ الحصى... وأمواتنا من خير أهل المقابر
 فلولا حياء الله قلنا تكرما... على الناس بالخيفين هل من منافر

ئه قره ع هه ستاو وتى: ئه ي موحه ممه د سويند به خوا ئه وهى من بۆى
 هاتوم جيايه له وهى ئه مانه بۆى هاتون، من شيعرئكم وتووه گوئى بۆ
 بگه ره، پيغه مبه ر (ﷺ) فه رمووى: ئادهى، ئه ويش وتى:

أتيناك كيما يعرف الناس فضلنا... إذا خالفونا عند ذكر المكارم
 وأنا رؤوس الناس من كل معسر... وأن ليس في أرض الحجاز كدارم

پیغه مبه‌ر (ﷺ) فەر مووی: حه‌سسان هه‌سته وه‌لامی بده‌ره‌وه، ئه‌ویش وا وه‌لامی دایه‌وه:

بني دارم لا تفخروا إن فخرکم... يعود وبالا عند ذکر المکارم

هبلتم علينا تفخرون وأنتم... لنا خول من بین ظئر وخادم

ئه‌قره‌ع هه‌ستا و تى: ئه‌ی خزمینه نازانم بۆ وایه، و تار بیژیان له ئیمه به‌هیزتر و شاعیریان له ئیمه چاکتره، دواتر نزیک بوویه‌وه له پیغه مبه‌ر (ﷺ) و شایه‌تومانى هینا، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) فەر مووی: (لا یضرك ما كان قبل هذا)، (چى پیش ئه‌مه روویداوه زیانت پى ناگه‌یه‌نیت). ئه‌م ئایه‌ته‌ش له‌سه‌ر به‌نى ته‌میم دابه‌زى (إن الذين ینادونك من وراء الحجرات أكثرهم لا یعقلون)،^(۱) دواتر هه‌موویان موسلمان بون و ماوه‌یه‌ک له مه‌دینه مانه‌وه تا فی‌ری قورئان و ئایین ببن، دواتر که و یستیان بگه‌رینه‌وه پیغه مبه‌ر (ﷺ) جلو به‌رگ و به‌خششی پى به‌خشین.^(۲)

۱۴۴۲. زیبرقانی کو‌ری ئه‌سه‌لم (ﷺ)

ناوی زیبرقانی کو‌ری ئه‌سه‌لمه، یه‌کێکه له به‌شداربوانی جه‌نگی صفین.^(۳) له جه‌نگه‌که‌دا حوسه‌ینی کو‌ری عه‌لی داوای جه‌نگی به‌ره‌ورووی کرد و تى: که‌س هه‌یه بیه‌ پێشه‌وه؟ زیبرقان هه‌ستا و که‌سیکی زۆر به‌هیز بوو، و تى: مالویران تۆ کی‌یت؟ حوسه‌ین و تى: من حوسه‌ینی کو‌ری عه‌لیم، زیبرقان و تى: کو‌ری شیرینم خۆت لاده سویند به‌خوا من سه‌یری پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌کرد که له قوبائه‌وه به‌سه‌ر و شتریکى سووره‌وه ده‌هات و تۆیش ئه‌وکات له پێشیه‌وه بوویت، به‌خوا به‌ خوینى تۆ پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ناخه‌م، بۆیه زیبرقان که‌ناری گرت و به‌ده‌م رویشته‌که‌یه‌وه شیعرى ده‌وت.^(۴)

(۱) الحجرات: ۴.

(۲) أسد الغابة، ج ۱، ص ۱۶۶-۱۶۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۵۲.

(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۷۲۷.

١٤٤٣. زیری کوری جابیر (رضی اللہ عنہ)

ناوی زیری کوری جابیر، وهک وهفد هاتووه ته خزمهت پیغه مبه (رضی اللہ عنہ).^(۱)

١٤٤٤. زیری کوری عهبدولا (رضی اللہ عنہ)

ناوی زیری کوری عهبدولایه، چووه ته خزمهت پیغه مبه (رضی اللہ عنہ) و پیغه مبه ری خوایش (رضی اللہ عنہ) نزای خیری بۆ کردووه، دواي وهفاتی پیغه مبه (رضی اللہ عنہ) ژیا و یه کیک بوو له سه رکرده کانی فه تی خوزستان.^(۲)

١٤٤٥. زینبای کوری سه لامه (رضی اللہ عنہ)

ناوی زینبای کوری سه لامه یه، به ئه بوورووح ناسراوه، دواتر له فهله ستین نیشته چی بوو.^(۳)

زینبای کویله یه کی هه بوو، جاریک کویله که ی له گه ل که نیزه کیکی خویدا بینی، بۆیه زینبای توورپه بوو و چوو کویله که ی خه ساند-گونی بری- و لووتیشی بری، کابرا به هاواره وه چوو به ره و لای پیغه مبه (رضی اللہ عنہ)، پیغه مبه (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: مالویران چی بووه؟ ئه ویش به سه رهاته که ی بۆ باسکرد، پیغه مبه (رضی اللہ عنہ) داواي زینبای کرد، که چی زینبای دهست نه که وت، پیغه مبه (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: برۆ تۆ ئازادیت، کویله که وتی: ئه ی ئه گهر خاوه نه که م هاته وه و منی به کویله گرته وه ئه وکات کی پشتم بگری؟ پیغه مبه (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: هه موو باوه رداریک یان هه موو موسلمانیک.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٦٣.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٦٣.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٥٦٧.

^(۴) سنن أبي داود - كتاب الديات - باب من قتل عبده أو مثل به أيقاد منه، الرقم ٤٥١٩، قال ابن حجر في الإصابة رواه ابن ماجة بسند ضعيف، حسنه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود، الرقم ٤٥٩.

۱۴۴۶. زیننیرەى رۆمى (ﷺ)

ناوى زیننیرەيەو کەنیزەيەکی رۆمى بوو لای قورەیشیەکان، کاتیک بانگەوازی ئیسلامی بیست زۆر زوو موسلمان بوو، ئیتر ئەبووجەهل زۆر سزای دەدا، زیننیرەش خۆراگر بوو و وازی نەدەهێنا لە ئیسلام، دواجار خوای گەرە ئەبووبەکری صدیقی کردە ھۆکار و ئەبووبەکر زیننیرەى کپیهو و رزگاری کرد، قەدەری خوا وابوو زیننیرە بینایی لەدەستدا، ئیتر قورەیشیەکان بە تانەو دەیانوت موسلمانن و نەکەى بوو تە ھۆی نابینابوونی و دەیانوت لات و عوززا نابینایان کردوو، ئەویش دەیوت من ھەر بیناوەم بەرامبەر بە لات و عوززا، ئەو بوو خوای گەرە بینایی بۆ گەراندەو.^(۱)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۶۴.

ٲهو هاوه لآنه ى ناويان
به پيتى (س)
دهست پى دهكات

١٤٤٧. سابيطی کوری ئه بوو حومه یضه (ﷺ)

ناوی سابیطی کوری ئه بوو حومه یضه ی جومه حیه،^(١) سابیط ده لیت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رمووی: (إذا أصيب أحدكم بمصيبة، فليذكر مصيبتة بي، فإنها أعظم المصائب عنده)،^(٢) (هه رکام له ئیوه تووشی ناره حه تیه ک بوو با له مو صیه ته که یدا من بیر بیت ته وه، چونکه ئه وه گه وره ترین مو صیه ته ده بیت له لای).

١٤٤٨. ساره (ﷺ)

ناوی ساره یه و خزمه تکاری عه مری کوری هیشام بوو، ئه م ئافره ته نامه که ی حا طیبی پی بوو بۆ قوره یشیه کان، دواتر له فه تحی مه ککه دا پیغه مبهری خوا (ﷺ) په نای دا.^(٣)

١٤٤٩. سالفی کوری عو ثمان (ﷺ)

ناوی سالفی کوری عو ثمانی کوری عامیره، کاتیک وه فدی ته قیف هاتنه خزمه ت پیغه مبهر (ﷺ) و قسه یان له گه ل کرد، پیغه مبهر (ﷺ) سالفی کوری عو ثمانی له سه ر کۆ کردنه وه ی زه کاتی ته قه فیه کان دانا.^(٤)

١٤٥٠. سالی می کوری حه رمه له (ﷺ)

ناوی سالی می کوری حه رمه له ی کوری زوه ی ره، کور پکی هه بوو به ناوی عوتبه که فه رمووده ی له باوکیه وه گێراوه ته وه، سالم ده لیت: هیشتا

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣.

^(٢) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سابط - سابط أبو عبد الرحمن الجمحي، الرقم ٦٧١٨.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٦٩٠.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٨.

میرمندا لیکى تازه پینگه یشتوو بووم که چوومه خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ)، کاتیک پژمه م کرد پیغه مبهر (ﷺ) وهلامی دامه وهو نزای خیری بۆ کردم، منیش له زیادهی ئاوی دهستنو یژی پیغه مبهر (ﷺ) دهستنو یژم گرت. (۱)

۱۴۵۱. سالیمی کوری عهوف (ﷺ)

ئاوی سالیمی کوری عهوفی کوری مالیکی ئه شجه عیه، خوی و باوکی شی هاوه لی پیغه مبهر (ﷺ) بوون. (۲)

۱۴۵۲. سالیمی کوری عهوفی ئه نصاری (ﷺ)

ئاوی سالیمی کوری عهوفه و له پشتیوانانه، یه کیکه له به شداربوانی به در. (۳)

۱۴۵۳. سالیمی کوری عوبه ید (ﷺ)

ئاوی سالیمی کوری عوبه یدی ئه شجه عیه، ئه م هاوه له له ئه هلی صوفه بوو. (۴)

سالیم باسی ساته کانی نه خو شی پیغه مبهری خوا (ﷺ) دهکات و ده لیت: پیغه مبهر (ﷺ) نه خو ش کهوت و له هۆش خۆی چوو، دواتر هاته وه هۆش خۆی، فهرمووی: ئایا کاتی نو یژ هاتوو ه؟ منیش وتم: به لی، فهرمووی: به بیلال بلین با بانگ بدات، به ئه بووبه کریش بلین با به رنو یژی بۆ خه لک بکات، هه مدی له هۆش خۆی چوو، دواتر هاته وه هۆش خۆی، فهرمووی: ئایا کاتی نو یژ هاتوو ه؟ منیش وتم: به لی، فهرمووی: به بیلال بلین با بانگ بدات، به ئه بووبه کریش بلین با به رنو یژی بۆ خه لک بکات، هه مدی له هۆش

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سالم - سالم بن حرمة بن زهير العدوي، الرقم ۶۲۸۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰.

خوی چوو، دواتر هاته وه هۆش خۆی، عایشه وتی: باو کم که سیکی دلناسکه و زوو گریان دایده گریت، به لکو که سیکی تر بنیریت بۆ بهرنویژی، پیغه مبهه (ﷺ) همدی فهرمووی: ئایا کاتی نویژ هاتوه؟ وتمان: به لئ، فهرمووی: به بیلال بلین با بانگ بدات، به ئه بووبه کریش بلین با بهرنویژی بۆ خه لک بکات، همدی عایشه وتی: باو کم که سیکی دلناسکه و زوو گریان دایده گریت، به لکو که سیکی تر بنیریت بۆ بهرنویژی، پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: (ئیهوی ئافره تان هاوده مه ژنه کانی یووسفن، به بیلال بلین با بانگ بدات و به ئه بووبه کریش بلین با بهرنویژی بکات بۆ خه لک)، همدی له خوش خۆی چوو، بیلال بانگی دا و قامه تی کرد و ئه بووبه کریش چوو بهرنویژی بکات بۆ خه لکه که، پیغه مبهه (ﷺ) هاته وه هۆش خۆی و فهرمووی: ئایا نویژ دابه سراوه؟ وتم: به لئ، فهرمووی: (که سیکم بۆ بانگ بکه ن تا خۆمی پیوه بگرم)، ئه وه بوو به ریره و که سیکی تر هاتن و پیغه مبهه (ﷺ) بالی دایه سه ر شانیان و به و حاله وه چوو بۆ نویژ، له پال ئه بووبه کردا دانیشینرا، ئه بووبه کر و یستی بگه رپته دواوه، پیغه مبهه (ﷺ) ئه بووبه کری هیسته وه تا نویژه که ته و او بوو.^(۱)

دواتر پیغه مبهه (ﷺ) وه فاتی کرد، عومه ر تووره بووبوو ده یوت هه رکه س بلیت پیغه مبهه (ﷺ) وه فاتی کردوه به م شمشیره دده م له گه ردنی، خه لکه که بیده نگ بوون، وتیان: ئه ی سالیم برۆ بۆ لای هاوه له که ی پیغه مبهه (ﷺ) و بانگی بکه، منیش چووم بینیم ئه بووبه کر له مزگه وت وه ستاوه، که منی بینی وتی: پیغه مبهه (ﷺ) وه فاتی کرد؟ منیش وتم: عومه ر ده لیت: هه رکه س بلیت وه فاتی کردوه ئه وه به م شمشیره م دده م له گه ردنی، ئه بووبه کر ده سستی خسته سه ر شانم و که وته پۆ تا هاته ژووره وه و خه لکه که رییان

(۱) سنن ابن ماجه - أبواب إقامة الصلاة والسنة فيها - باب ما جاء في صلاة رسول الله (ﷺ) في مرضه، الرقم ۱۲۳۴؛ صحيح ابن خزيمة - كتاب الإمامة في الصلاة - جماع أبواب قيام المؤمنين خلف الإمام وما فيه من السنن - باب استخلاف الإمام الأعظم في المرض بعض رعيته ليتولى الإمامة بالناس، الرقم ۸۶۲۴، صححه الألباني في صحيح وضعيف سنن ابن ماجه.

بۆ کردهوه تا گه‌یشته لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و خۆی دا به‌سه‌ریدا و ده‌موچاوی خسته‌پوو و ده‌ستی دا له ده‌موچاوی و دلتیا بوو وه‌فاتی کردووه، ئینجا ئه‌و ئاپه‌ته‌ی خوینده‌وه (ئێک میت و ئه‌هم میتون)، خه‌لکه‌که وتیان: ئه‌ی هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئایا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه‌فاتی کردووه؟ وتی: به‌لی...^(۱)

سالم دواي سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ژیاو له غه‌زاکاندا به‌شدار بوو، هیلالی کوپی یه‌ساف ده‌لیت: له غه‌زایه‌کدا له‌گه‌ل سالمی کوپی عوبه‌ید بووین، کابرایه‌ک پژی و دواتر وتی: سه‌لاموعه‌له‌یکوم، سالمیش وتی: سه‌لام له خۆت و دایکیش، کابرا دلی زیز بوو، سالم وتی: وادیاره دلت خه‌وشی گرت؟ کابرا وتی: هه‌ز ناکه‌م نه‌ به‌ چاکه‌و نه‌ به‌ خراپه‌ ناوی دایکم به‌نییت، سالم وتی: ده‌ی ئیمه‌ له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له رینه‌کدا بووین که کابرایه‌ک پژی و وتی: سه‌لامو عه‌له‌یکوم، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: له خۆت و دایکت، پاشان فه‌رمووی: (إذا عطس أحدکم فلیقل: الحمد لله علی کل حال، أو قال الحمد لله رب العالمین، ولیقل له: یرحمک الله، ولیقل هو: یغفر الله لکم)،^(۲) (هه‌رکام له ئیوه پژی با بلیت سوپاس بۆ خوا له هه‌موو حالیکدا یان بلیت سوپاس بۆ په‌روه‌ردگاری جیهانیان، با ئه‌وه‌ی به‌رامبه‌ریشی پیتی بلیت به‌ر ره‌حمه‌تی خوا بکه‌ویت، ئه‌ویش پیتی بلیته‌وه، خوا لیتان خۆش بێت).

١٤٥٤. سالمی کوپی عومه‌یر (ﷺ)

ناوی سالمه، سه‌باره‌ت به‌ ناوی باوکی هه‌ریه‌ک له عومه‌یر و عه‌مر و عه‌بدولا هاتووه، ئه‌م هاوه‌له له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان، یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به، دواتریش له غه‌زای به‌دردا به‌شداری کردووه.^(۳)

^(۱) السنن الکبری للنسائی - کتاب وفاة النبی (ﷺ) - کیف صلی علی رسول الله (ﷺ)، الرقم ۷۰۸۱.

^(۲) صحیح ابن حبان - کتاب البر والإحسان - فصل فی تشمیت العاطس - ذکر ما یجیب به‌ العاطس من یشمته بما وصفناه، الرقم ۵۹۹، المستدرک علی الصحیحین - کتاب الأدب - ذکر ما اختاره فقهاء أهل الکوفة فی جواب العاطس، الرقم ۷۷۹۱.

^(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰.

هیشتا بیست مانگ تیپه پو بوو به سهر کوچی پیغه مبه ر(ﷺ) بو مه دینه،
 سالیمی کوری عه مر به سریه یک چوو بو کوشتنی ئه بی عیفکی جووله که،
 ئه بی عیفک پیاوه پیره یه کی سه روو ته من سه د سالان بوو، که وتبووه
 هاندانی خه لک دژی پیغه مبه ر(ﷺ)، سالیم سویندی خوارد یان ده بیت بیکوژم
 یان ده بیت خوّم له ناو بچم، ئه وه بوو چوو بو ناوچه که ی ئه بی عیفک، له
 شه ویکی سامالدا ئه بوو عیفک له دهر وه خه وتبوو، سالیم پیتی زانی و چوو
 بو ی و کوشتی، ئه بی عیفک که وته هاوار کردن و خه لکی هاتن به ده میه وه،
 تا که یشتنه لای مردبوو، بردیانه وه ماله وه دواتر ئه سپه رده یان کرد.^(۱)

دواتر سالیمی کوری عومه یر له غه زای ئو حود و خه نده ق و غه زاکانی
 تر دا به شداری کرد.^(۲)

له غه زای ته بوو کدا هه ندی له هاوه لان هاتنه خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ)، ئه وانه
 چه ک و شمه کی به شداری غه زایان نه بوو، له تاو ئه وه ی توانای به شداریان
 نه بوو ده ستیان ده کرد به گریان، ئه وانیش بریتی بوون له سالیمی کوری
 عه مر و عوتبه ی کوری زه ید و ئه بووله یلا و عه مری کوری حومام و
 عه بدولای کوری موغه ففهل و هه رمی کوری عه بدولا و عه رباضی کوری
 ساریه، هاتنه خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و داویان کرد پیدایستی به شداری
 غه زایان بو دابین بکات. پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی: هیچم لا نیه تا بو تان
 دابین بکه م، یامینی کوری عه مر گه یشته به ئه بووله یلا و عه بدولای کوری
 موغه ففهل، ته ماشای کرد خه ریکه ده گرین، وتی: بوچی ده گرین، وتیان:
 چوین بو لای پیغه مبه ر(ﷺ) تا ئاماده کاری جه نگمان پی بدات تا به شداری
 بکه ین که چی هیچی لا نه بوو بو مان، ئیمه ش خو مان هیچمان نیه تا بتوانین
 بچین بو غه زا، ئه وه بوو ئه ویش هاوکاریه کی کردن، ئه وانیش چوون له گه ل
 پیغه مبه ر(ﷺ) به شداری غه زاکه یان کرد، عولبه ش شه و ده ستی کرد به

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۲۸.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۸۰.

نوٲژ و تا توانی نوٲژی ده کرد و ده گریا، خوی گه وره ئایه تی دابه ژاند (لٲس
عَلَى الصُّعْفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرْجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى
الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ (۹۱) وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أُحْمِلُكُمْ
عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَيْنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يَنْفِقُونَ)^(۱)

(گوناهیک له سهر بی هیژو په ککه و ته و نه خو شه کان نیه نه وانه ش که
هیچیان نی یه خرجی بکه ن (بو پیوستی جهاد) هیچ گونا هیکیان له سهر
نیه (که نه پوشتوون بو جهاد) کاتی که دلسوزی و راستی یان بی
بو خواو نیرراوه که ی (خوا) هیچ ړیگه یه ک نی یه بو (تاوانبار کردن)
نه و چاکه کارانه وه خوا لیخوش بووی میهره بانه، وه تاوان له سهر نه و
که سانه ش نی یه که هاتنه لات (ته ی موحه ممه د (ﷺ)) بو ته وه ی (ولاخیان
بو دابین که یت) سواریان که یت وت و لاخم ده ست ناکه وئ سوارتان بکه م
(بو جهاد) نه وانیش گه رانه وه له کاتیکدا چاویان فرمی سکی ده رشت له داخ
و خه فته دا که هیچیان نه بوو خرجی بکه ن بو پیداویتی جهاد).
سالم له سهرده می موعاویه ی کوری نه بوو سوفیاندا کوچی دوا یی کرد.^(۲)

۱۴۵۵. سالمی مهولا (ﷺ)

ناوی سالمی مهولا و خزمه تکاری نه بوو حوذه یفه بوو، ژنه که ی
نه بوو حوذه یفه ته وی کړیو، نه وه بوو سائیبه ئازادی کرد، نه م هاو له زور
زوو موسلمان بوو.^(۳)

نه م هاو له قورئانی زوری له به رده کرد، کاتیک کوچی کرد بو مه دینه و
هیشتا پیغه مبه ر (ﷺ) کوچی نه کرد بوو بو مه دینه، سالم له قوباء به ر نوٲژی
ده کرد بو کچه ران، چونکه له هه موویان زیاتر قورئانی له به ر بوو،^(۴) له نیو

(۱) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۹۷۰.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۸۰.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۳.

(۴) صحيح البخاري - كتاب الأذان - باب إمامة العبد والمولى، الرقم ۶۹۲.

ئەو ھاوھالانەى لە دوايەوھ بوون عومەرى كورپى خەططاب و ئەبووسەلەمەو زەيد و عاميرى كورپى رەبيعەش ھەبوون.^(١)

سالىم لە غەزاي ئوھوددا لە دەورى پيغەمبەر(ﷺ) بوو، دەموچاوى خوينينى پيغەمبەرى خواى(ﷺ) دەسپى، پيغەمبەريش(ﷺ) دەيفەرموو: (چۆن خەلکىک چاک دەبن کە ئاوا دەکەن بە پيغەمبەرەکیان).^(٢)

پيغەمبەر(ﷺ) دەيفەرموو: (اقْرَأُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةِ نَفَرٍ؛ مِنْ ابْنِ أُمِّ عَبْدِ - فَبَدَأَ بِهِ - وَمِنْ أَبِي بَنِي كَعْبٍ، وَمِنْ سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ، وَمِنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ)، (قورئان لە چوار کەسەوھ فێر ببن، لە كورپى ئومم مەعبەدەوھ، لە ئوبەى كورپى کەعبەوھ، لە سالىمى مەولای ئەبى حوزەيفەوھ، لە موعازى كورپى جەبەلەوھ).^(٣)

ئەبووحوزەيفە سالىمى وەك كورپى خۆى دانابوو، ئيتەر وەك كورپى بانگ دەکرا تا کاتى خوا ئايەتى دابەزاند ھەموان بە ناوى باوکانيانەوھ بانگ بکريّن.^(٤)

عائيشە دەليّت: شەويک دواى نويزى عيشا لە پيغەمبەر(ﷺ) دواکەوتم، دواتر چوومەوھ بۆ لای، فەرمووى: لە کوئ بوويت؟ وتم: گويمان لە قورئانخويندنى ھاوھالکەت دەگرت لە مزگەوت قورئانى دەخويند، دەنگى وا خوئش و خويندنى وا دروستم نەبيستبوو، پيغەمبەر(ﷺ) ھەستا و منيش لەگەلى ھەستام، چوو گووى ليگرت، دواتر لاىکردهوھ بە لای مندا و فەرمووى: (هَذَا سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي أُمَّتِي مِثْلَ هَذَا) (ئەوھ سالىمى مەولای ئەبووحوزەيفە، سوپاس بۆ خوا کە کەسى واى لە ئوممەتەتەکەمدا داناوھ).^(٥)

^(١) صحيح البخاري - كتاب الأحكام - باب استقضاء الموالى واستعمالهم، الرقم ٧١٧٥.

^(٢) تفسير عبدالرزاق، رقم الحديث، ٤٤٦.

^(٣) صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل عبد الله بن مسعود وأمه(ﷺ)، الرقم ٢٤٦٤.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة ج٣، ص ١٤.

^(٥) المستدرک علی الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة(ﷺ) - ذكر مناقب سالم مولى أبي حذيفة(ﷺ) - ذكر شهادة سالم ومولاه أبي حذيفة، الرقم ٥٠٣٣، صححه ووافقه الذهبي.

سالم جیا له هه موان ده چوو بۆ مالی خیزانه کانی تری پیغه مبهه (ﷺ) و نه وانیش رییان پیده دا.^(۱)

عائیشه ده لیت: سالم له گه له بوو حوزده یفه بوو و له گه لیدا ده چوو یه وه بۆ ماله وه، جاریک ژنه که ی نه بوو حوزده یفه هات بۆ لای پیغه مبهه (ﷺ) و وتی: سالم خه ریکه بالغ بووه و هوشی کراوه ته وه، ئینجا دیته وه ماله وه بۆ ژووره وه، واده زانم نه بوو حوزده یفه ش به و باره نا ئارامه، پیغه مبهه (ﷺ) پیتی فهرموو (أَرْضِعِي غُرْمِي عَلَيْهِ، وَيَذْهَبِ الَّذِي فِي نَفْسِ أَبِي حُدَيْفَةَ) (شیری پی بده حه رام ده بیت له سه ری و نه وهش له ناخی نه بوو حوزده یفه دا هه یه نامینیت)، نه ویش چوو یه وه و شیری دا به سالم و به نه بوو حوزده یفه ی وت: من شیرم داوه به سالم، ئیتر نه و نا ئارامیه ی له ده روونی نه بوو حوزده یفه دا هه بوو نه ما.^(۲) نه وه وی ده لیت: زانا یان رایان وایه ئه م به سه رهات و حوکه تایبه ته به سه هله و سالمه وه بۆ که سانی تر ناییت... قاضی- عیاض- ده لیت: له وانه یه شیر هکه ی کرد بیته شتیکه وه و پیتی داییت نه ک نه وه ی سالم مه مکی بمژیت.^(۳) نه بوو حوزده یفه برازایه کی خوی ماره کرد له سالم و خوی سه ره پرشتی پیدایسته کانی سالمی کرد.^(۴)

عه مری کوپی عاص ده لیت: جاریک له مه دینه ترسیک بالابوو یه وه- له وانه یه له غه زای خه نده ق بوو بیت- سالم شمشیره که ی گرته ده ستی و دانیشتبوو، منیش که بینیم سالم چی کردوه چووم شمشیره که م هه لگرت و وه ک نه و دانیشتم، پیغه مبهه (ﷺ) هاته ده ره وه و فهرمووی: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا كَانَ مَفْرَعُكُمْ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ؟) ثُمَّ قَالَ: «أَلَا فَعَلْتُمْ كَمَا فَعَلَ هَٰذَا الرَّجُلَانِ الْمُؤْمِنَانِ؟!» (ئه ی خه لکینه بۆچی ترستان بۆ لای خوا و پیغه مبهه که ی نه بیت، پاشان فهرمووی: بۆچی وه ک نه و دوو پیاوه باوه رداره ناکه ن؟).^(۵)

(۱) سنن ابن ماجه - أبواب النکاح - باب لا رضاع بعد فصال، الرقم ۱۹۴۷.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الرضاع - باب رضاعة الکبیر، الرقم ۱۴۵۳.

(۳) شرح النووي علی صحیح مسلم، ج ۱۰، ص ۳۱.

(۴) المستدرک علی الصحیحین - کتاب النکاح - کرم المؤمن دینه و مروته عقله و حسبه خلقه، الرقم ۲۷۰۷.

(۵) مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين (ﷺ) - بقية حديث عمرو بن العاص عن النبي (ﷺ)، الرقم

سالم دواي وهفاتی پیغه مبریش (ﷺ) ژیا و له جهنگی یه مامه دا به شداری کرد، نه بو و حوذه یفه ش به شداری جهنگه که بوو، له و جهنگه دا سالم شهید بوو و سهری لای قاچی نه بو و حوذه یفه وه بوو.^(۱)

کاتیک سالم شهید کړا هاوه لان ده یانوت چاره کیکي قورئان چوو.^(۲) پيش چوونی بو جهنگی یه مامه، جاريک له گهل نه بو و به کردا بوو که نویژی ده کرد، سالم وتی: نهی خه لیفه ی پیغه مبر (ﷺ) نان ناخویت؟ نه ویش به ده ست ئاماژه ی بو کردم، جاری دوو هم همان شتی و ته وه و نه ویش به ئاماژه پیتی وت: راوهسته، جاری سیته م که سالم وتی، نه بو و به کړ وتی: خوار دنه که تم بو بهینه، نانی خوارد و دواتر دوو رکات نویژی کرد، ئینجا چوویه مزگهوت و نویژ دابه سرا.^(۳)

۱۴۵۶. سائیبی کوری عثمان (ﷺ)

ناوی سائیبی کوری عثمانی کوری مهظعوونه، باوکی یه کیکه له هاوه له خوشه ویسته کانی پیغه مبر (ﷺ)، دایکی ناوی خه وله ی کچی هکیمه^(۴) که یه کیکه له هاوه لانی پیغه مبر (ﷺ) و پیشتریش له پیتی (خ) دا باسماں کردووه. نه م هاوه له زور زوو موسلمان بوو، دواتر کوچی کرد بو حه به شه، ئینجا گه رایه وه کوچی کرد بو مه دینه و له وئ له غه زای به دردا به شداری کرد، پاش نه وهش له هه موو غه زاکانی تر دا به شداری کرد.^(۵)

۱۸۰۸۹، صححه شعيب الأرناؤوط.

(۱) المستدرک على الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب سالم مولى أبي حذيفة (ﷺ) - ذكر شهادة سالم ومولاه أبي حذيفة، الرقم ۵۰۳۲.

(۲) المستدرک على الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب سالم مولى أبي حذيفة (ﷺ) - لما قتل سالم قالوا ذهب ربع القرآن، الرقم ۵۰۳۶.

(۳) المعجم الكبير للطبراني - باب السنين - من اسمه سالم - سالم مولى أبي حذيفة بن عتبة بن ربيعة - ما أسند سالم مولى أبي حذيفة، الرقم ۶۳۷۸.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۰۱.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۴.

کاتیک سائیب له گهل باوکی و مامه کانی کۆچی کرد بۆ مه دینه، لای عه بدولای کورپی سه له مه دابه زین و له وئ مانه وه،^(۱) کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) برایه تی خسته نیتوان کۆچه ران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیتوان سائیب و حارثه ی کورپی سوراقه وه.^(۲)

کاتیک عوثمانی باوکی سائیب کۆچی دوایی کرد و تهرمه که ی برایه گۆرستان، سائیب دابه زیه ناو گۆرکه ی باوکی و خۆی تهرمه که ی باوکی خسته ناو گۆرکه وه.^(۳)

ئیبین هیشام ده لیت: کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) له سالی دووه می کۆچی چوو بۆ غه زای بواط سائیبی وهک به رپرسی مه دینه دانا تا خۆی ده گه رپته وه.^(۴) سائیب له جهنگی یه مامه دا به شداری کرد و تیایدا تیریکی به رکه وت و به و هۆیه وه شه هید بوو،^(۵) ته مه نی نزیکه ی سی و ئه وهنده سال بوو.^(۶)

۱۴۵۷. سائیبی کورپی ئه قرمع (ﷺ)

ناوی سائیبی کورپی ئه قرمعی کورپی عه وفه، چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دهستی هیناوه به سه ر سه ریدا، کاتیک موله یکه ی دایکی سائیبی برد بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) هیشتا سائیب مندال بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) دهستی هینا به سه ر سه ریدا و نزای خیری بۆ کرد.^(۷) سائیب یه کتیک بوو له به شداربوانی جهنگی نه هاوهند، نامه ی عومه ری کورپی خه ططابی برد بۆ نوعمانی کورپی موقه رین، ئینجا عومه ر ئه وی کرد به به رپرسی مه دائین، ماوه یهک والی ئه صبه هان بوو و هه ر له ویش

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۹۶.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۰۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۹۹.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۲، ص ۲۴۶.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۶، ص ۳۲۸.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۴.

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۷۲.

مايه وه تا لهوئ مرد.^(۱)

ههروه ها سائب له فهتحي ميهرجاندا به شدار بوو و چوو به ناو ماله كه ي هورمزانه وه و كوگايه كي ساماني هورمزاني تيدا دوزيه وه.^(۲)

۱۴۵۸. سائيبي تهقه في (ﷺ)

ناوي سائيبي تهقه في، كويله ي غه يلان بوو، موسلمان بوو و پيغه مبهري خوا (ﷺ) ئازادي كرد.^(۳)

۱۴۵۹. سائيبي غيفاري (ﷺ)

ناوي سائيبه و له غيفاريه كانه، هاوده م به داكي هاته خزمه ت پيغه مبهري (ﷺ)، سائب ده لئيت: پيغه مبهري (ﷺ) پئي فهرمووم ناوت چيه؟ وتم: ناوم سائيبه، فهرمووي: به لكو ناوت عه بدولايه.^(۴)

سائب دواتر چوو به ميصرو لهوئ نيشته جي بوو، جا ده يوت به هه رناويك له و دوو ناوهم بانگم بكهن وه لام دده مه وه.^(۵)

۱۴۶۰. سائيبي قورميشي (ﷺ)

ناوي سائيبي كوړي حارثي كوړي قهيسي قورميشيه، زور زوو موسلمان بوو، يه كيكه له كوچه راني حه به شه.^(۱)

رايه ك ده لئيت: له غه زاي طائفدا شه هيد بووه، رايه كي تريش ده لئيت: له و غه زايه دا بريندار بووه و چاك بووه ته وه و دواي ئه وه تا سه رده مي خيلافه تي

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۶.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۶.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۶.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸.

عومهری کوری خه ططاب ژیاوه و له و سه رده مه و له سالی سیانزه ی کوجیدا له ئوردون شه هید بووه.^(۱)

۱۴۶۱. سائیبی کوری حارث (ﷺ)

ناوی سائیبی کوری حارثی کوری صوبه یه ره ی سه همیه، له جهنگی به دردا هیتشتا موسلمان نه بوو بوو و له ناو سوپای بیباوه پاندا به شداری کرد و به دیل گیرا، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموو: (جوان وریای بن چونکه کوریک ی دهوله مهندی هیه)، کوره که ی که ناوی مو طه لیب بوو هات و به چوار هزار ئازادی کرد، ئه مه یه که م دیلی به دریه کان بوو که ئازاد کرا.^(۲)

۱۴۶۲. سائیبی کوری خه لاد (ﷺ)

ناوی سائیبی کوری خه لادی کوری سو هیده، له پشتیوانانه له خه زه رجیه کان، کونیه که ئه بوو سه هله یه، یه کیکه له به شدار بوانی غه زای به در.^(۳)

سائب ده لیت: گویم لی بوو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: (من أخاف أهل المدينة ظالما لهم أخافه الله، وكانت عليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل منه صرف ولا عدل)،^(۴) (هه رکه س به سته م خه لکی مه دینه بترسینیت خوا ده یترسینیت، نه فرینی خوا و فریشته کان و هه موو خه لکی له سه ر ده بیت و هیچ ته وبه و هه ول و فیدیه یه کی لی قبول ناکریت).

سائب ده لیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: (ما من شيء يصيب المؤمن حتى

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۷۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدنيين (ﷺ) أجمعين - حديث السائب بن خالد أبو سهلة (ﷺ)، الرقم ۱۶۸۲۴؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب المناسك - من أخاف أهل المدينة أو أرادهم بسوء، الرقم ۴۲۵۲، صححه شعيب الأرناؤوط، صححه الألباني في سلسلة الاحاديث الصحيحة، (۲۸۳/۵).

الشوكة تصيبه إلا كتب له بها حسنة أو حط عنه بها خطيئة^(١)، (هەر چیه ک تووشی باوه‌ردار بیت ته‌نانهت ئە‌گەر د‌ر‌ک‌یک‌یشی پ‌یدا ب‌چ‌یت ئە‌وه چاکه‌یه‌کی ب‌و د‌ه‌نووس‌ر‌یت یان خ‌راپه‌یه‌کی پ‌ی د‌ه‌س‌ر‌یت‌ه‌وه).

سائیب له سه‌رده‌می مو‌عاوی‌ه‌ی کو‌ری ئە‌بو‌وس‌وف‌یان‌دا والی یه‌مه‌ن بو‌و.^(٢)
له سالی حه‌فتا و یه‌کی کۆ‌چ‌یدا سائیب کۆ‌چی دوایی کرد.^(٣)

١٤٦٣. سائیبی کو‌ری سو‌مید (ﷺ)

ناوی سائیبی کو‌ری سو‌ه‌یده، فه‌رمو‌وده‌یه‌کی له پ‌ی‌غه‌مبه‌ری خوا‌وه (ﷺ) گ‌یرا‌وه‌ته‌وه که د‌ه‌فه‌رمو‌یت (ما من شيء يصيب زرع أحدكم من العواقي إلا كتب الله له به أجرا)،^(٤) (هەر زیانی‌ک به ک‌شتو‌کالی که‌سی‌کتان ب‌گات به‌ه‌وی د‌ر‌نده‌و بال‌نده‌وه، ئە‌وه خوا‌ی گ‌ه‌وره به‌و ه‌ویه‌وه پا‌دا‌شتی ب‌و د‌ه‌نو‌وس‌یت).

١٤٦٤. سائیبی کو‌ری عه‌بدو‌لا (ﷺ)

ناوی سائیبی کو‌ری عه‌بدو‌لای مه‌خ‌زو‌ومی‌ه، له فه‌تحی مه‌ک‌که‌دا مو‌س‌لمان بو‌وه و فه‌رمو‌وده‌ی له پ‌ی‌غه‌مبه‌ری خوا‌وه (ﷺ) گ‌یرا‌وه‌ته‌وه.^(٥)
سائیب ده‌ل‌یت: له فه‌تحی مه‌ک‌که‌دا ب‌رام ب‌و لای پ‌ی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ)، له‌و‌ئ عو‌ثمان و زوه‌یر که‌وت‌نه وه‌سف کردنم، پ‌ی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌وانی فه‌رمو‌و (لَا تُغْلِبُونِي بِهِ، قَدْ كَانَ صَاحِبِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ) (ئ‌ی‌وه مه‌یناس‌ینن پ‌یم، چون‌که ئە‌و له سه‌رده‌می نه‌فام‌یدا ها‌ور‌یم بو‌وه)، من‌یش وتم: به‌ل‌ئ ئە‌ی پ‌ی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ها‌وه‌ل‌یک‌ی زۆ‌ر باش بو‌یت، پ‌ی‌غه‌مبه‌ر‌یش (ﷺ) فه‌رمو‌وی: (يَا سَائِبُ،

^(١) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدنيين (ﷺ) أجمعين - حديث السائب بن خالد أبو سهلة (ﷺ)، الرقم

١٦٨٢٧، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢١.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢١.

^(٤) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه السائب - السائب بن خالد بن سويد، الرقم ٦٦٣٩.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٢.

انظر أخلاقك التي كنت تَضَعُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَجْعَلْهَا فِي الْإِسْلَامِ، أَقْرِ الضَّيْفَ وَأَكْرِمْ الْيَتِيمَ وَأَحْسِنْ إِلَى جَارِكَ (ئەه سائیب بپوانه ئەو رهوشتهی که له سه‌رده‌می نه‌فامیتدا هه‌تبوو، له ئیسلامدا به‌کاری بهێته، میوان له‌خۆ بگه‌وه‌و ریزی هه‌تیو بگه‌وه‌-به‌خشنده به‌ بۆی- و له‌گه‌ڵ دراوسیت چاک به‌).^(۱)

۱۴۶۵. سائیبی کوپی عه‌وام (ﷺ)

ناوی سائیبی کوپی عه‌وای قورپه‌یشیه، برای زوبه‌یری کوپی عه‌وامه^(۲) که پیشتر له‌ پیتی (ز) دا به‌ دوورودریژی ژیانه‌که‌یمان باسکردووه. دایکی ناوی سه‌فیه‌ی کچی عه‌بدولموطه‌لیبه‌ که پووری پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) بوو.^(۳)

ئهم هاوه‌له‌ یه‌کێکه‌ له‌ به‌شداربوانی غه‌زای به‌در، دواتریش له‌ غه‌زای خه‌نده‌ق و غه‌زاکانی تریشدا به‌شدارێ کرد، له‌ جه‌نگی یه‌مامه‌دا شه‌هید بوو.^(۴)

کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) نامه‌ی نووسی بۆ موسه‌یله‌مه‌ی درۆزن، به‌ سائیبی کوپی عه‌وامدا نامه‌که‌ی ناردا.^(۵)

۱۴۶۶. سائیبی کوپی عوبه‌ید (ﷺ)

ناوی سائیبی کوپی عوبه‌یدی کوپی عه‌بدیه‌زیده، له‌ جه‌نگی به‌دردا به‌ دیل گیرا و دواتر موسلمان بوو، باپی‌ره‌ گه‌وره‌ی ئیمامی شافیه‌یه، شیه‌وی زۆر له‌ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌چوو.^(۶)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث السائب بن عبد الله (ﷺ)، الرقم ۱۵۷۴۰، ضعفه شعيب الارناؤوط.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۵.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۱۱۹.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۵.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۷۳.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۳.

۱۴۶۷. سائیبی کوری مهظعوون (ﷺ)

ناوی سائیبی کوری مهظعوونی جومهحیه، برای عثمانی کوری مهظعوونه، ئەم هاوه‌له له کۆچه‌رانه‌و هاوده‌م به براکه‌ی کۆچی کرد بو مه‌دینه، یه‌کێک بوو له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در.^(۱)

۱۴۶۸. سائیبی کوری ئەبی حوبه‌یش (ﷺ)

ناوی سائیبی کوری ئەبی حوبه‌یشی ئەسه‌دیه، له فه‌تحی مه‌که‌دا موس‌لمان بوو، له‌و کاته‌دا ته‌مه‌نی زۆر بوو، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له ده‌ستکه‌وته‌کانی خه‌بیه‌ر سی کۆل خورمای بو‌ بریه‌وه، دوا‌ی سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ژیا و چوو له مه‌دینه نیشه‌جی بوو و له سه‌رده‌می مو‌عاویه‌ی کوری ئەبو‌وسو‌فیاندا وه‌فاتی کرد.^(۲)

۱۴۶۹. سائیبی کوری یه‌زید (ﷺ)

ناوی سائیبی کوری یه‌زیدی کوری سه‌عیده، هه‌م خۆی و هه‌م باوکیشی هاوه‌لی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوون، سائیب له سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ) مندا‌ل بوو، خۆی ده‌لێت: کاتیک پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) له ته‌بووک گه‌رايه‌وه ئیمه‌ی مندا‌لان ده‌چووین بو‌ پیشوا‌زیان، هه‌روه‌ها ده‌لێت: ته‌مه‌نم شه‌ش سالان بوو که باوکم له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌جی پێکردم.^(۳)

سائیب له‌لایه‌ن پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) نزای بو‌ کراوه، کاتیک نه‌خۆش بوو پووری بردی بو‌ لای پێغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ئەویش ده‌ستی هێنا به‌سه‌ر سه‌ریدا و نزای بو‌ کرد و دواتر ده‌ستنوێژی گرت و سائییش له‌ ناوی ده‌ستنوێژه‌که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خواره‌وه.^(۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۵.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۷.

(۴) صحيح البخاري - كتاب الوضوء - باب حدثنا عبد الرحمن بن يونس، الرقم ۱۹۰.

سائیب دواى وهفاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ته مه نیکی زور ژیا، سائیب ده لیت: جار یک له مزگه وت بووم که کابرایه ک به گوچانه که ی دهستی دای له پشتم، سه یرم کرد ده بینم عومهری کورپی خه ططابه، وتی: برؤ ئه و دوانه م بو بانگ بکه (دوو که س بوون به دهنگی بهرز قسه یان ده کرد)، منیش چووم بانگم کردن، که هاتن عومهر وتی: خه لکی کوین؟ وتیان: طائیف، وتی: ئه گهر خه لکی ئیره بوونایه زور ئازارم ده دان، چون ئاوا له مزگه وتی پیغه مبه ر (ﷺ) دهنگتان بهرز ده که نه وه؟! (۱)

جوعه یدی کورپی عه بدو په حمان ده لیت: لای سائیبی کورپی به زید بووین که زوبه یری کورپی سوه هیل هات و شوینه واری سوجه به نیوچاوانیه وه بوو، وتی: ئه وه کتیه؟ وتمان: ئه وه زوبه یری کوری سوه هیله، ئه ویش وتی: به خوا ئه وه شوینه واری نیه که خوا باسی کردووه، من ماوه ی هه شتا سال سوجه م بردووه بو په روردگارم که چی شوینه واری سوجه به نیوچاوانمه وه ده رنه که وتووه. (۲)

سائیب ده لیت: له ناوچه ی مه قصووره له دواى مو عاویه وه نو یژی هه ینیم کرد، جا که سه لامم دایه وه هه ستم و له شوینی خۇمدا نو یژم کرد، ئه ویش ناردی به شوینمدا و پنی وتم: ئه گهر نو یژی هه ینیت کرد ئیتر له دوایه وه نو یژ مه که تا کاتیک بجیته ده ره وه یان قسه بکه یت، چونکه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی به وه کردووه. (۳)

سائیب له ته مه نی هه شتا سالی به دوا کۆچی دوا یی کرد، سه باره ت به سالی مردنه که ی راجیایی هه یه ئایا له سالانی هه شتاکانی سه ده ی یه که م بووه یان له سالانی نه وه ده کان بووه. (۴)

(۱) صحیح البخاری - کتاب الصلاة - باب رفع الصوت في المساجد، الرقم ۴۷۰.

(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه السائب - السائب بن يزيد الكندي - ما أسند السائب بن يزيد - الجعيد بن عبد الرحمن عن السائب، الرقم ۶۶۸۵.

(۳) صحیح مسلم - کتاب الجمعة - باب الصلاة بعد الجمعة، الرقم ۸۸۳.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۷.

١٤٧٠. سهبره‌ی کورپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی سهبره‌ی کورپی عه‌مری ته‌میمیه، وه‌ک وه‌فدی ته‌میمیه‌کان هاته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمان بوو، له سه‌رده‌می خیلافه‌تی ئه‌بووبه‌کری صدیقدا خالیدی کورپی وه‌لید ئه‌وی وه‌ک به‌رپرسی به‌شیکی سوپا دانا.^(١)

١٤٧١. سهبره‌ی کورپی فاتیک (ﷺ)

ناوی سهبره‌ی کورپی فاتیکی ئه‌سه‌دیه، فه‌رمووده‌ی له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) گێژاوه‌ته‌وه، سه‌بره ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (المیزان بیدالله، یرفع أقواما ويضع قوما، وقلب ابن آدم بين إصبعين من أصابع الرحمن، إن شاء أزاغه، وإن شاء أقامه)،^(٢) (ته‌رازوو به‌ده‌ست خوایه، خه‌لکانیکی پی به‌رز ده‌کاته‌وه و خه‌لکانیکی پی نزم ده‌کاته‌وه، دلی ئاده‌میزاد له‌نیوان وو په‌نجه له په‌نجه‌کانی ره‌حماندایه، بیه‌وێت خه‌وشدار و لاپیی ده‌کات و بیه‌وێت له‌سه‌ر حه‌ق ده‌یه‌یێته‌وه). جاریک سه‌بره تێپه‌ر بوو به‌لای ئه‌بووده‌ردا، ئه‌بووده‌رداء پیتی وت: سه‌بره له‌و رووناکیه‌ی له‌گه‌له‌ که به‌ موحه‌مه‌ده‌وه (ﷺ) بوو.^(٣)

١٤٧٢. سهبره‌ی کورپی فاکیه (ﷺ)

ناوی سهبره‌یه، سه‌باره‌ت به‌ ناوی باوکی هه‌ریه‌ک له فاکیه و فاکیهه^(٤) و ئه‌بووفاکیه هاتووه،^(٥) دواتر له کووفه نیشته‌جی بوو.^(٦) سه‌بره ده‌لێت: گویم لی‌بوو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (إن الشيطان قعد لابن آدم

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٩.

^(٢) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سبرة - سبرة بن فاتك الأسدي، الرقم ٦٥٥٧.

^(٣) مسند الشاميين للطبراني، الرقم ٢٤٦٣.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣١.

^(٥) صحيح ابن حبان.

^(٦) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣١.

بطریق الإسلام، فقال له: تسلّم وتذر دينك، ودين آبائك، فعصاه فأسلم فغفر له، فقعد له بطريق الهجرة، فقال له: تهاجر وتذر أرضك، وسماؤك، فعصاه فهاجر، فقعد له بطريق الجهاد، فقال له: تجاهد وهو جهد النفس، والمال، فتقاتل فتقتل، فتنكح المرأة، ويقسم المال، فعصاه فجاهد، فقال رسول الله: فمن فعل ذلك فمات كان حقا على الله أن يدخله الجنة، أو قتل كان حقا على الله أن يدخله الجنة، وإن غرق كان حقا على الله أن يدخله الجنة، أو وقصته دابة كان حقا على الله أن يدخله الجنة^(١)، (شہیتان لہ رینی ئادہ میزاددا دہوہ ستیت تا رینی ئیسلامی لیٹگریٹ، پئی دہلّیت: موسلمان دہییت و واز دینیت لہ ئایینہ کھی خۆت و بابا پیرانت؟ ئادہ میزادہ کەش لہ شہیتان سەرکەش دہییت و موسلمان دہییت، خواش لہ تاوانەکانی پیتشووی خۆش دہییت، ئینجا لہ رینی ہیجرەتدا بۆی دادەنیشیت و پئی دہلّیت: کۆچ دہکەیت و خاک و ئاسمانی خۆت جیتدەھیلّیت، ئادە میزادە کەش لہ شہیتان یاخی دہییت و کۆچ دہکات، ئینجا لہ رینی جیہاددا بۆی دادەنیشیت و پئی دہلّیت: دہجیت بۆ جیہاد کە خۆپرووکتین و مال فەوتینە، دہجەنگیت و دہکوژریت و ژنەکەت مارە دہکریتەوہو سامانەکەت دابەش دہکریت؟ ئادە میزادە کە لہ شہیتان یاخی دہییت و جیہاد دہکات، جا ھەرکەس وا بکات و بمریت ئوہ مافە لەسەر خوا بیخاتە بەھەشتەوہ، ئەگەریش خنکا مافە لەسەر خوا بیخاتە بەھەشتەوہ، یان ئەگەر لەسەر ولاخەکە ی کەوتە خوارەوہو مرد ئوہ مافە لەسەر خوا بیخاتە بەھەشتەوہ).

١٤٧٣. سەبرە ی کوری مەعبەد (ﷺ)

ناوی سەبرە ی کوری مەعبەدی جۆھەنیە، لہ غەزای خەندەق و فەتھی مەککەشدا بەشداری کرد.^(٢)

(١) السنن الكبرى للنسائي - كتاب الجهاد - ما لمن أسلم ثم هاجر وجاهد، الرقم ٤٢٢٧؛ صحيح ابن حبان - كتاب السير - باب فضل الجهاد - ذكر إيجاب الجنة للمهاجر والغزاة على أية حالة أدركتهما المنية في قصدهما، الرقم ٤٥٩٢، قال ابن حجر في الإصابة (ج ٣، ص ٣١) رواه النسائي بإسناد حسن... رواه ابن حبان وصححه، صححه شعيب الأرنؤوط، صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب، الرقم ١٢٩٩.
(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣١.

سهبره دهلیت: له سالی فهتھی مهککه دا پیغه مبهه (ﷺ) ری دا هاوه لان به شیوهی موعه ئافرهت بهینن، واته بۆ ماوهیهکی کاتی به مارهییهکی دیاریکراو، منیش له گهل هاوه لیکم له بهنی سولهیم چووین تا ئافرهتیکمان له بهنی عامیر بینی زۆر جوان و که موینه بوو، هه رکاممان داوامان کرد و پیشنیازی بهرامبه ریکمان بۆ کرد، هه رکاممان پیشنیازی عهباکهی خۆمانمان بۆ کرد، ئه ویش ته ماشای منی دهکرد من له هاوه له کهم قوزتر بووم، به لام عهباکهی سهرشانی هاوپیکهه له وهی من جوانتر بوو، دواي ماوهیهک راههستان دواچار منی ههلبژارد، ئه و جۆره هاوسه رگیریه ماوهی سنی - رۆژ - بهردهوام بوو، ئیتر پیغه مبهه (ﷺ) فهرمانی پیکردین لیان جیا ببینه وه.^(۱)

سهبره دهلیت: پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) دهیغه رموو: (إِذَا بَلَغَ الْغُلَامُ سِنِينَ فَأَمْرُوهُ بِالصَّلَاةِ، فَإِذَا بَلَغَ عَشْرًا فَأَمْرُوهُ عَلَيْهَا) (مندال که گه یشته ته مهنی حهوت سالان ببیه تا نوێژ بکات، ئه گهر گه یشته ده سالان له سهه نوێژنه کردن لیی بدهن).^(۲)

کاتیک عهلی کوپی ئه بوو طالیب بوو به خهلیفه، ئه وی وهک نوینهه نارد بۆ لای موعاویهی کوپی ئه بوو سوفیان تا به یعهتی خه لکی شامی بۆ وه رگیریت.^(۳)

سهبره له سهردهمی موعاویهی کوپی ئه بوو سوفیاندان کۆچی دواي کرد.^(۴)

۱۴۷۴. سهخبه ره ی کوپی عوبه یده (ﷺ)

ناوی سهخبه ره ی کوپی عوبه یده ی ئه سه دیه، زۆر زوو موسلمان بوو و یه کیکیشه له دهسته ی یه که می کۆچه ران.^(۵)

^(۱) صحیح مسلم - کتاب النکاح - باب نکاح المتعة و بیان أنه أبيع ثم نسخ، الرقم ۱۴۰۶.

^(۲) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الصلاة - متى يؤمر الصبي بالصلاة، الرقم ۳۵۰۰.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶.

١٤٧٥. سهخته ره (ﷺ)

ناوی سهخته ره ی کچی ته میمی نه سه دیه، به کیکه له کچه ره ان.^(۱)

١٤٧٦. سه دووسی کچی به طنه (ﷺ)

ناوی سه دووسی کچی به طنه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کانه له به نی نه ججار، چوو ته خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ) و به یه تی پیداوه.^(۲)

١٤٧٧. سه دیسه (ﷺ)

ناوی سه دیسه یان هندی ده ئین ناوی سو ده یسه، خزمه تکاری حه فصه ی کچی عومه ری کوری خه ططاب بوو، سه دیسه ده ئیت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: (إِنَّ الشَّيْطَانَ لَمْ يَلْقَ عَمْرًا مُنْذُ أَسْلَمَ إِلَّا خَرَّ لَوْجِهِ) (له و کاته وهی عومه ر موسلمان بووه شهیتان له کوئ به عومه ر بگات روو وهرده گپیت و راده کات).^(۳)

١٤٧٨. سه ررائی کچی نه بهان (ﷺ)

ناوی سه ررائی کچی نه بهانه، سه رراء ده ئیت: له حه جی مائئاواییدا پیغه مبهری خوا (ﷺ) وتاری پیتشکesh کردین و فرمووی: (ئه مپو چ روژیکه؟) وتمان: خوا و پیغه مبهره که ی زانانترن، فرمووی: مه گهر نیوه ندی روژانی ته شریق نه؟^(۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۳.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۴.

(۳) المعجم الكبير للطبراني - مسند النساء - باب السين - سديدة مولاة حفصة بنت عمر، الرقم ۷۷۴.

(۴) سنن أبي داود - كتاب المناسك - باب أي يوم يخطب بمنى، الرقم ۱۹۵۳، ضعفه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

١٤٧٩. سەریعی کۆری حەکەم (ﷺ)

ناوی سەریعی کۆری حەکەم، کۆرێکی هەبوو بە ناوی وەقاص که فرموده‌ی له باوکیه‌وه گێراوه‌ته‌وه، سەریع وەک وەفدی به‌نی ته‌میم چووه‌ته‌ خزمەت پێغه‌مبەر (ﷺ)، له‌ جه‌نگی یه‌مامه‌دا رێنیشاندهری خالیدی کۆری وه‌لید بوو.^(١)

١٤٨٠. سەعدی خزمەتکار (ﷺ)

ناوی سەعدو خزمەتکاری عوتبه‌ی کۆری غه‌زوان بوو، ده‌وتریت ئەم ئایه‌ته‌ له‌ باره‌ی سەعدووه‌ دابه‌زیوه‌ (ولا تطرد الذين يدعون ربهم...).^(٢)

١٤٨١. سەعدی ده‌وسی (ﷺ)

ناوی سەعدی کۆری ئەبی ذوبابی ده‌وسی،^(٣) ئەم هاوه‌له‌ ده‌لێت: چوومه‌ خزمەت پێغه‌مبەر (ﷺ) و موسلمان بووم و ئەویش منی وەک به‌رپرسی هۆزه‌که‌ی خۆم دانا، له‌ سەرده‌می ئەبووبه‌کری صدیقدا خه‌لیفه‌ منی به‌ به‌رپرسی هۆزه‌که‌م هێشته‌وه‌، عومه‌ری کۆری خه‌ططابیش له‌و پۆسته‌مدا هێشتمیه‌وه‌.^(٤)

١٤٨٢. سەعدی کۆری ته‌میم (ﷺ)

ناوی سەعدی کۆری ته‌میمی سکونی، دواتر له‌ دیمه‌شق نیشته‌جێ بوو، کۆرێکی هەبوو به‌ ناوی بیلال که‌ فرموده‌ی له‌ باوکیه‌وه‌ گێراوه‌ته‌وه‌.^(٥)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٤٥.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٩٢.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥٧.

^(٤) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند المدنيين (ﷺ) أجمعين - حديث سعد بن أبي ذباب (رضي الله عنه)، الرقم ١٦٩٣١.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٤٨.

سہ عد دلّیت: وتم: ئہی پیغہمبہری خوا (ﷺ) چاکترین خہ لکی کین؟
 فہرمووی: من و ئہوانہی سہدہکھی (سہردہمہکھی)^(۱) من، وتم: ئہی دوائ
 ئہوانہ؟ فہرمووی: (ئینجا سہدہی دووہم)...^(۲)

۱۴۸۳. سہعدی کوری جاریہ (ﷺ)

ناوی سہعدی کوری جاریہ، ئہم هاوہلہ لہ پشتیوانانہ لہ بہنی ساعیدہ،
 لہ جہنگی یہمامہدا بہشداری کرد و تیایدا شہید بوو.^(۳)

۱۴۸۴. سہعدی کوری جہمماز (ﷺ)

ناوی سہعدی کوری جہممازی کوی مالیکہ، لہ پشتیوانانہ، برایہکی
 ہہبوو بہ ناوی کہعب، سہعد لہ غہزای ئوحد و غہزاکانی تردا بہشدار
 کرد و دواجار لہ جہنگی یہمامہدا شہید بوو.^(۴)

۱۴۸۵. سہعدی کوری جونادہ (ﷺ)

ناوی سہعدی کوری جونادہی عہوفیہ، سہعد دلّیت: یہکہم کہس بووم
 لہ خہلکی طائف کہ چوومہ خزمہت پیغہمبہر (ﷺ)، بہرہبیانیک چوومہ
 دہرہوہو بق عہسر ہاتمہ مینا و سہر شاخہکہ کہ وتم و دواتر دابہزیم و
 چوومہ خزمہت پیغہمبہر (ﷺ) و موسلمان بووم، ئہویش (قل هو اللہ أحد) و
 (إذا زلزلت الأرض زلزالها) ی فیر کردم، ئہم وشانہشی فیر کردم (سبحان اللہ والحمد
 للہ ولا إله إلا اللہ واللہ اکبر).^(۵)

^(۱) مہبست بہ (قرن) لہ فہرموودہکدا سہد سال نیہ، بہلکو واتای سہردہم دہگہیہنیت.

^(۲) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۸۳۱.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۰.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۰۵.

^(۵) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سعد - سعد بن جنادة العوفي، الرقم ۵۴۸۳.

١٤٨٦. سه‌عدی کوپی حارث (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی حارثی کوپی صیمه‌یه، له پشتیوانانه، دواى له
سه‌رده‌مى خيلاف‌تى عه‌لى کوپی نه‌بوو طالیدا له‌ناو سوپای عه‌لیدا به‌شدار
جه‌نگى صفینی کرد و تیايدا کوژرا.^(١)

١٤٨٧. سه‌عدی کوپی حه‌بته (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی حه‌بته‌یه، حه‌بته ناوی دایکيه‌تى و به ناوی دایکيه‌وه
ناسراوه، حه‌بته‌ی دایکى هینای بو لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و نه‌ویش نزای بو
کرد.^(٢)

له غه‌زای ئو‌حووددا سه‌عد ویستی به‌شدارى بکات، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)
ئه‌و و چه‌ند هاوه‌لیکی تری گه‌رانده‌وه‌و نه‌یه‌شت له‌به‌ر که‌مى ته‌مه‌نیان
به‌شدارى بکه‌ن.^(٣)

دواتر سه‌عد له غه‌زای خه‌نده‌قدا به‌شدارى کرد و به چاکى ده‌جه‌نگا، هیشتا
ته‌مه‌نیشی زور نه‌بوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی و ئه‌ی گه‌نج تو کییت؟ وتی:
سه‌عدی کوپی حه‌بته‌م، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: خوا باپیره‌ت به‌خته‌وه‌ر
بکات لیم نزیک به‌ره‌وه، نه‌ویش لیتی نزیک بوویه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌ستی
هینا به‌سه‌ر سه‌ریدا.^(٤)

سه‌عد دواتر چوو له کووفه نیشه‌جی بوو و له‌وئ کوچی دواى کرد
و زه‌یدی کوپی ئه‌رقه‌م نو‌یژی له‌سه‌ر کرد.^(٥)

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥٠.

(٢) أسد الغابة، ج ٢، ص ٤٠٤.

(٣) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٣٤.

(٤) أسد الغابة، ج ٢، ص ٤٠٤.

(٥) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٦، ص ٥٢.

۱۴۸۸. سه‌عدی کوری خاریجه (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوری خاریجه‌ی کوری ئه‌بوزوه‌یره، برایه‌کی هه‌بوو به‌ ناوی زه‌ید، خوی و زه‌یدی برای و باوکیشی له‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خوان (ﷺ).^(۱)

خاریجه‌ی باوکی له‌ به‌یعه‌تی عه‌قه‌به‌^(۲) و غه‌زای به‌در^(۳) و ئوحوودیشدا به‌شداری کرد و له‌و غه‌زایه‌دا شه‌هید بوو.^(۴)

سه‌عد خوشکیکی هه‌بوو به‌ ناوی حه‌بیبه که خاریجه‌ی باوکی ماره‌ی کرد له‌ ئه‌بووبه‌کری صدیق، ئه‌بووبه‌کریش له‌م ئافره‌ته‌ مندالێکی بوو به‌ ناوی ئومموکلثوم،^(۵) ئه‌بووبه‌کر له‌ سه‌ره‌مه‌رگدا بوو که حه‌بیبه‌ی کچی خاریجه‌ سکی هه‌بوو به‌و کچه‌یه‌وه.^(۶)

سه‌عد هاوده‌م به‌ خاریجه‌ی باوکی له‌ غه‌زای ئوحووددا به‌شداری کرد و هه‌ردووکیان له‌و غه‌زایه‌دا شه‌هید بوون.^(۷)

۱۴۸۹. سه‌عدی کوری خه‌لیفه (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوری خه‌لیفه‌ی کوری ئه‌شره‌فه، له‌ پشتیوانانه له‌ به‌نی ساعیده، یه‌کێکه له‌ به‌شداریبوانی غه‌زای ئوحوود، له‌ جه‌نگی قادسیه‌دا به‌شداری کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(۸)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۰۴.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۲۳.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۴.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۶۹.

^(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۰۵.

^(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳.

^(۸) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳.

١٤٩٠. سه‌عدی کوپی خه‌وله (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی خه‌وله‌ی عامیری، ئهم هاوه‌له به بنه‌ره‌ت فارس بووه‌و له یه‌مه‌ن نیشته‌جی بوو و دواتر هاته مه‌ککه‌و تیکه‌لیان بوو،^(١) ژنیکی هیتا به ناوی سوبه‌یعی ئه‌سه‌می که ئه‌ویش هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو.^(٢) سه‌عد یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در.

سه‌عد له حه‌جی مائئاوایدا کۆچی دواپی کرد، ئه‌وکات ژنه‌که‌شی سکپ بوو،^(٣) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سه‌ره‌خۆشی ده‌کرد له‌وه‌ی که سه‌عد له مه‌ککه‌ مردوو له‌کاتیکه‌دا له‌و شاره‌ کۆچی کردبوو.^(٤)

١٤٩١. سه‌عدی کوپی خه‌ولی (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی خه‌ولی‌ه‌و خزمه‌تکاری حاطیبی کوپی ئه‌بی به‌لته‌عه بوو، هاوده‌م به‌گه‌وره‌که‌ی به‌شدارای غه‌زای به‌دری کرد، دواتریش له غه‌زای ئو‌حوددا به‌شدارای کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(٥)

١٤٩٢. سه‌عدی کوپی خه‌یثه‌مه (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی خه‌یثه‌مه‌ی کوپی حارثی کوپی مالیکه، له پش‌تیوانانه له ئه‌وسیه‌کان،^(٦) کونیه‌که‌ی ئه‌بو‌وخه‌یثه‌مه‌یه‌و یه‌کیکه له دوانزه نه‌قیبه‌که‌ی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به،^(٧) دایکی ناوی هیندی کچی ئه‌وسه.^(٨)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥٣.

^(٢) صحيح مسلم - كتاب الطلاق - باب انقضاء عدة المتوفى عنها زوجها وبوضع الحمل، الرقم ١٤٨٤.

^(٣) صحيح مسلم - كتاب الطلاق - باب انقضاء عدة المتوفى عنها زوجها وبوضع الحمل، الرقم ١٤٨٤.

^(٤) صحيح البخاري - كتاب الجنائز - باب رثاء النبي (ﷺ) سعد بن خولة، الرقم ١٢٩٥.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥٤.

^(٦) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ٢، ص ٥٨٨.

^(٧) أسد الغابة، ج ٢، ص ٤١١.

^(٨) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٨١.

ژنه که ی سەعد ناوی جەمیلە ی کچی ئەبی عامیر بوو.^(۱)
 کوپکی هەبوو بە ناوی عەبدولاکە هاوێلی پێغەمبەر (ﷺ) بوو و لە
 حودەیبیەدا بەشدار بوو.^(۲)
 سەعد یەکیک بوو لە بەشداربوانی بەیعتی عەقەبەو یەکیک بوو لە
 دوانزە نەقیبەکە.^(۳)

کاتیک هاوێلە کوچەر یەکان کوچیان کرد بۆ مەدینە، زۆربە ی ئەو
 هاوێلانە ی ژنیان نەبوو لە مالی سەعد دادەبەزین و لەو ی دەمانەو.^(۴)
 کاتیک پێغەمبەر (ﷺ) بڕایەتی خستە نێوان کوچەران و پشتیوانانەو
 بڕایەتی خستە نێوان سەعد و ئەبووسەلەمە ی کوپی عەبدولئەسەدەو.^(۵)
 کاتیک هاوێلان خۆیان ئامادە دەکرد بۆ جەنگی بەدر، خەشەمە بە
 سەعد ی کوپی وت: دەبیت یەکیکمان بچین و ئەو ی ترمەن لە مالهەو
 بمینیتەو و لای ژن و منالەکان بیت، بۆیە تۆ لیترە بە با من بچم، سەعد
 وتی: باوکە گیان ئەگەر مەسەلەکە جگە لە بەهەشت بوایە بە دُنیا ییەو
 رازی دەبووم، بەلام هیوام هەیه ئەمجارە شەهیدیم بە نسیب بیت، دواجار
 باوک و کوپ گەیشتنە ئەو ریککەوتنە ی تیرو پشک بکەن، سەعد ناوی
 دەرچوو تا بەشدار بیت، لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) لە بەدردا بەشداری کرد و
 تیایدا شەهید بوو.^(۶)

سەعد ی لە غەزای بەدردا بە دەستی کابرایەک کوژرا بە ناوی
 عەمری کوپی عەبدود، رایەکیش دەلیت: بەلکو طوعەیمە ی کوپی عەد ی
 کوشتوو یەتی.^(۷)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۸۱.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۸۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۸۱.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۱۷۴.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۸۱.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۱۱.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۶.

خه‌یته‌مه‌ی باوکی سه‌عد له ئوحددا به‌شداری کردو له‌و غه‌زایه‌دا به‌دهستی هوبه‌یره‌ی کوپی ئه‌بی وه‌هب شه‌هید کرا،^(۱) به‌وجۆره‌ ئه‌و تاسه‌ی شه‌هیده‌ی که له‌گه‌ل کوپه‌که‌ی تیروپشکی بۆ ده‌کرد، له‌یه‌که‌م غه‌زادا بۆ کوپه‌که‌ی بوو که پاداشتی ئه‌وه‌شی ده‌ستکه‌وت، له‌دووه‌م غه‌زاشدا بۆ خۆی بوو.

۱۴۹۳. سه‌عدی کوپی ذوئەیب (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی ذوئەیب، له‌فه‌تحی مه‌که‌دا به‌شداری بوو، کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کوشتنی ده‌رکرد بۆ چه‌ند که‌سیک که لیخۆشبوون نه‌یده‌گرتنه‌وه، یه‌کیک له‌وانه‌ ئیبن خه‌طه‌ل بوو، سه‌عد چوو بۆی و کوشتی.^(۲)

۱۴۹۴. سه‌عدی کوپی رمیع (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی ره‌بیعی کوپی عه‌مره، له‌پشتیوانانه له‌خه‌ز ره‌جیه‌کان، یه‌کیکه له‌به‌شداریوانی به‌یعتی عه‌قه‌به‌و یه‌کیکه له‌دوانزه نه‌قیبه‌که.^(۳)

دایکی ناوی هوزه‌یله‌ی کچی عه‌نبه‌ بوو، سه‌عد ژنیکی هه‌بوو به‌ ناوی جه‌میله که به‌ ئوموم سه‌عد ناسراوه.^(۴)

سه‌عد له‌ سه‌رده‌می نه‌فامیدا نووسه‌ر بوو و شاره‌زایی هه‌بوو له‌ نووسیندا، له‌و سه‌رده‌مه‌دا نووسین و خوینه‌واری زۆر که‌م بوو.^(۵)

کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ مه‌دینه‌ برایه‌تی خسته‌ نیوان کوچه‌ران و پشتیوانانه‌وه، برایه‌تی خسته‌ نیوان سه‌عد و عه‌بدوره‌حمانی کوپی عه‌وفه‌وه.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۵۰.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۷.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۵۲۲.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۲۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۲۲.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۸.

سه عد كه سيكي دهوله مهند بوو، به عه بدورپه حماني وت: ماله كه م له گه لتدا دوو كه رت ده كه م و ژنيكيشت لي ماره ده كه م، ئه ويش وتي: خواي گه وره به ره كه ت بخاته ژن و مالت هوه، ريي باز اړم نيشان بدهن.^(۱)

سه عد ژنيكي هه بوو به ناوي عمره ي كچي حه زم كه له م ژنه ي كچيكي هه بوو.^(۲) سه عد له غه زاي ئو خوددا به شداري كرد و له و غه زايه شدا شه هيد بوو، دواتر پيغه مبه ر(ﷺ) به هاوه لاني ده فهرموو (كي هه والي سه عدي كوري ره ببيعم بو دينيت؟) كابرايه كه هه ستا و وتي: من ئه ي پيغه مبه ري خوا(ﷺ)، به نيو كوژراوه كاندا ده گه را تا پتي گه يشت، هيشتا سه عد ته واو گياني دهر نه چوو بوو، سه عد به كابراي وت: چي ته وا ده گه پريت؟ وتي: پيغه مبه ر(ﷺ) مني نارد تا هه والي تو ي بو به رم، سه عد وتي: ده ي برو بو لاي و سه لامي مني پي بگه ي نه و پني بلئ له دوانزه لاوه پيكر اوم و پيكانه كه شم كوشنده يه، به هوزه كه شت بلئ لاي خوا هيچ بيانوويه كيان بو نيه ئه گه ر بيتو پيغه مبه ري خوا(ﷺ) بكوژريت و تاكه كه سيك له وان زيندوو مابيت.^(۳)

ئه بوو سه عدي خودري ده لئيت: ئه و كه سه ي چوو هه والي سه عد به يتيت ئوبه ي كوري كه عب بوو، سه عد پني وت: به هوزه كه ت بلئ سه عدي كوري ره ببيع پيتان ده لئيت: خودايه خودايه، ورياي ئه و به لينه بن كه له شه وي عه قه به داتان به پيغه مبه ري خوا(ﷺ)، سويند به خوا لاي خوا هيچ بيانوويه كتان نيه ئه گه ر پيغه مبه ره كه تان بكوژريت و ئيوه ش چاويكتان تندا مابيت بتروو كيتريت.^(۴)

كاتيك ئه بوو به كرى صديق بوو بوو به خليفه، كچه كه ي سه عد چوو بو لاي ئه بوو به كر، خليفه ش جله كه ي خو ي وهك راخه ر بو راخست، عومه ر

(۱) صحيح البخاري - كتاب البيوع - باب ما جاء في قول الله تعالى فإذا قضيت الصلاة فانتشروا في الأرض، الرقم ۲۰۴۹.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۹.

(۳) موطأ الإمام مالك - كتاب الجهاد - الترغيب في الجهاد، الرقم ۴۵۴.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۶۴.

هاته ژووره ووو پرسپاری لیکرد ئه و ئافره ته کییه؟ ئه بووبه کړ وتی: کچی که سیکه که له من و تویش زور چاکتر بووه، عومهر وتی: ئه ی خه لیفه ی پیغه مبه ر(ﷺ) ئه و پیاوه کییه؟ وتی: که سیک له سهرده می پیغه مبه ر(ﷺ) وه فاتی کرد و شوینی خوی له به هشت به ده ست خست و من و تویش هیشتا ماوینه ته وه.^(۱)

۱۴۹۵. سه عدی کورې رمبیه ئه نصاری (ﷺ)

ناوی سه عدی کورې ره بیه، له پشتیوانانه و کونیه که ی ئه بولچارته، به کیکه له به شداربوانی غه زای خنده ق.^(۲)

۱۴۹۶. سه عدی کورې زمید (ﷺ)

ناوی سه عدی کورې زهیده، له پشتیوانانه له ئه شهه لیه کان، شمشیریکي به دیاری بردووه بو پیغه مبه ری خوا(ﷺ).^(۳)

۱۴۹۷. سه عدی کورې زمیدی ئه نصاری (ﷺ)

ناوی سه عدی کورې زهیدی کورې مالیکه، له پشتیوانانه له ئه شهه لیه کان، به کیکه له به شداربوانی به یعتی عه قبه، له غه زای به دردا به شداري کرد.^(۴)

۱۴۹۸. سه عدی کورې زوراره (ﷺ)

ناوی سه عدی کورې زوراره یه، برای ئه سه عدی کورې زوراره یه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان له به نی نه ججار.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۹.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۰.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۱.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۱۵.

سہ عد دلایت: پیٹھ مبهری خوا (ﷺ) دہیفہ رموو: (خواہ سہرم بخیت به سہر ئوہ دا کہ لیم یاخی بوو، تولم وەرگریته وه له وهی سته می لیکردوم، جه سته م سه لامهت بکه و به هره دارم بکه به بیستن و بینیم تا مردنم).^(۱)

۱۴۹۹. سہ عدی کوپی سهیل (ﷺ)

ناوی سہ عدی کوپی سهیلی کوپی مالیکه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در.^(۲)

۱۵۰۰. سہ عدی کوپی سومید (ﷺ)

ناوی سہ عدی کوپی سوهیدی کوپی قهیسه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در،^(۳) دواتریش له غه زای ئو حوددا به شداری کرد و تیایدا شهید بوو.^(۴)

۱۵۰۱. سہ عدی کوپی ضومهیره (ﷺ)

ناوی سہ عدی کوپی ضومهیره کوپی سہ عدی سوله میه، له غه زای حونه یندا به شداری کرد.^(۵)

۱۵۰۲. سہ عدی کوپی عامیر (ﷺ)

ناوی سہ عدی کوپی عامیری کوپی مالیکه، له پشتیوانانه، برایه کی هه بوو به ناوی همزه، هه ریه ک له سهد و همزه پیکه وه له غه زای ئو حوددا به شداربوون.^(۶)

^(۱) الدعاء للطبراني، الرقم ۱۳۴۷.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۳.

^(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۲۸۶۱.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۴.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۵.

۱۵.۳. سه‌عدی کوپی عائید (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی عائیده، ئەم هاوێ له چوویه لای پێغه‌مبەر (ﷺ) و سکالای ده‌ستکورتی خۆی کرد، پێغه‌مبەر (ﷺ) رێنمایی کرد بازرگانی بکات، ئەویش ده‌ستی کرد به‌ کرپن و فروش و قازانجی کرد، چوو به‌ سه‌رهاته‌که‌ی گێپایه‌وه‌ بۆ پێغه‌مبەر (ﷺ)، ئەویش رێنمایی کرد به‌رده‌وام بێت.^(۱)

کاتیک سه‌عد چوویه خزمه‌ت پێغه‌مبەر (ﷺ)، پێغه‌مبەر (ﷺ) خوا (ﷻ) ده‌ستی هێنا به‌ سه‌ر سه‌ریدا و نزای به‌ ره‌که‌تی بۆ کرد و کردی به‌ بانگێژی مزگه‌وتی قوباً و جیگره‌وه‌ی بیلال له‌ بانگداندا تا کاتیک بیلال ئاماده‌ نه‌بوو ئەو بانگ بدات.^(۲)

سه‌عد له‌ مزگه‌وتی قوباندا بانگی دهدا، دواتر ئەبووبه‌کری صدیق ئەوی گواسته‌وه‌ بۆ مزگه‌وتی پێغه‌مبەر (ﷺ)، چونکه‌ بیلال له‌وێ نه‌ما و چوو بۆ شام، ئیتر له‌وێ سه‌عد بانگی دهدا، له‌ سه‌رده‌می عومه‌ری کوپی خه‌تابیشتا به‌رده‌وام بوو له‌ بانگدان.^(۳)

سه‌عد تا سه‌رده‌می هه‌ججای کوپی یوسف ژیا.^(۴)

۱۵.۴. سه‌عدی کوپی عه‌ددی (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی عه‌ددیه، له‌ جه‌نگی یه‌مامه‌دا شه‌هید بوو.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۵.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۲۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۵.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۲۲.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۹.

۱۵۰۵. سه‌عدی کورپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کورپی عه‌مری کورپی ته‌قه‌فه، کورپیکى هه‌بوو به ناوی طوفه‌یل، ئه‌م هاوه‌له له پشتیوانانه و یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حوود، دواتریش له بیئرمه‌عوونده‌دا به‌شداری کرد و تیایدا شه‌هید بوو، هاوده‌م به‌خۆیشی کورپه‌که‌شی به‌شداری کرد و کورپه‌که‌شی هاوده‌م به‌خۆی شه‌هید بوو.^(۱)

۱۵۰۶. سه‌عدی کورپی عه‌مری ئه‌نصاری (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کورپی عه‌مری کورپی عوبه‌یده، له پشتیوانانه له خه‌زرجیه‌کان، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حوود، له جه‌نگی یه‌مامه‌دا شه‌هید بوو.^(۲)

۱۵۰۷. سه‌عدی کورپی عوباده (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کورپی عوباده‌ی کورپی دوله‌یمه، له پشتیوانانه له خه‌زرجیه‌کان، کونیه‌که‌ی ئه‌بو‌وثابت یان ئه‌بو‌وقه‌یسه، دایکی ناوی عومره‌ی کچی مه‌سعووده و هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ).^(۳)

سه‌عد کورپیکى هه‌بوو به‌ ناوی سه‌عید، کورپیکى تری ناوی موحه‌ممه‌د بوو، کورپیکى تری ناوی عه‌بدو‌رپه‌حمان بوو، دایکی ئه‌م سنی کورپه‌ی غه‌زیه‌ی کچی سه‌عد بوو که‌ خیزانی سه‌عدی کورپی عوباده‌یه، له ژنیکى تری که‌ ناوی فکیه‌یه‌ی کچی عوبه‌یده هه‌ریه‌ک له ئومامه و سدوسی هه‌بوو.^(۴)

سه‌عد یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به و یه‌کیکه له دوانزه نه‌قیبه‌که.^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۱.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۵-۶۶.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۶۱۳.

^(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۱.

جاريك سەعد چوو بۆ مەككە و لەوێ خەلكى مەككە سەعدیان گرت و زۆریان لێدا، هێندەیان لێدا جەستەى تەواو خویناوى بوو، كابرايەك هات و وتى: مالىيران كەس ناناسیت لە مەككە پەنات بدات؟ ئەویش وتى: نا، بەلام جارێك عاصى كۆپى وائیل دەهاتە مەدینە و ئێمەش رێزمان لێدەگرت، یەكێك لەوێ بوو كە عەددى كۆپى قەیس بوو، وتى: باسى ئامۆزاكەى منى كردووه، بەخوا يەك كەس نابێت نزىكى بێتەوه، بۆیه وازیان لێهێنا.^(۱) كاتێك پێغەمبەر(ﷺ) هاتە مەدینە، سەعد هەموو رۆژێك بێك گوشت و تریتى بۆ دەنارد، ئێتر ئەو قاپەى سەعد لەگەڵ چوونى پێغەمبەر(ﷺ) بۆ مالى هاوسەرەكانى دەبرا بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ).^(۲) سەعد یەكێكە لە بەشداربوانى غەزای بەدر.

سەعد كۆپىكى هەبوو بە ناوى قەیس، قەیسى برد بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) تا خزمەتى بكات.^(۳)

هێشتا غەزای بەدر رووى نەدابوو رۆژێك پێغەمبەر(ﷺ) لەسەر و لاخى بوو، دەچوو بۆ سەردانى سەعدى كۆپى عوبادە، ئوسامەى كۆپى زەیدیش لەدوايەوه لەگەڵیدا سەركەوتبوو، ئەمەش لەپێش جەنگى بەدردا بوو، داى بەلای كۆپى كەدا كە موسلمان و جوولەكە و بێرستیشى تێدابوو، عەبدوڵاى كۆپى ئوبەى كۆپى سەلولىش لەوێ بوو، هەروەها عەبدوڵاى كۆپى رەواحەش لەوێ بوو، كاتى تەپۆتۆزى و لاخەكە بەر كۆپەكە كەوت، عەبدوڵاى كۆپى ئوبەى لووتى خۆى بە عەباكەى داپۆشى، ئینجا وتى: تۆزمان بەسەردا مەكەن، پێغەمبەر(ﷺ) سەلامى بۆ كردن و دواتر وەستا و بانگى كردن بۆ لای خوا و قورئانى بەسەریاندا خوێندەوه، عەبدوڵاى كۆپى ئوبەى كۆپى سەلول وتى: هۆ كابرا، ئەوهى تۆ دەبێت ئەگەر حەق بێت لەوه باشتر نیه، دەى ئێتر

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۳.

^(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۱.

^(۳) جامع الترمذی - أبواب الدعوات عن رسول الله(ﷺ) - باب في فضل لا حول ولا قوة إلا بالله، الرقم ۳۹۳۹ و قال حسن صحيح غريب من هذا الوجه.

له مه جلیسه کانماندا بیزارمان مه که و بروره وه بۆ شوینی خۆت، هه رکامان هات بۆ لات بۆی بخوینه ره وه و قسه ی خۆتی بۆ بکه، عه بدولای کورپی ره واحة وتی: ئە ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وهره مه جلیسمان ئیمه دلخوشین به وه، موسلمان و بیباوه ر و جووله که کان به ینیان شلوق بوو، خه ریک بوو بدهن به یه کدا، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) ئارامی کردنه وه، ئینجا سواری و لاخه که ی بوویه وه و چوو بۆ لای سه عدی کورپی عوباده، پیی فهرموو ئە ی سه عده نه تبیسستوه ئە بوو حوباب چی وتوه؟ مه به سستی عه بدولای کورپی ئوبه ی بوو، ئاوها و ئاوا ی وت، سه عده وتی: ئە ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) لیتی خو ش به و چاوپۆشی لی بکه، سویند به وه ی قورئانی بۆ دابه زاندویت خوا ی گه وره ئە و حه قه دینیت که بۆ تۆی ناردوه، خه لکی ئە م ناوچه ریککه وتبوون بیکه ن به سه رگه وره ی ئیره، که خوا تۆی به حه ق نارد ئە و به وه بیزار بوو، بۆیه ده بینیت ئە وه ده کات که له به رچاوته.^(۱)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه دینه، سه عده داوا ی کرد پیغه مبه ر (ﷺ) بجیت بۆ مالی ئە و، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمانی کرد وازبه ینن تا بزائن و شتره که له کو ی مۆل ده خوات.^(۲)

ته نها سالیک به سه ر هاتنی پیغه مبه ر (ﷺ) بۆ مه دینه تپه ر بوو بوو که پیغه مبه ر (ﷺ) به ده رچوونیک ده رچوو و سه عدی وه ک به رپرسی مه دینه جیه یشت.^(۳)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) ده رچوو بۆ غه زای به در راویژی به هاوه لان کرد، کاتیک سه ره ی سه عدی کورپی عوباده هات قسه بکات، هه ستایه سه ره ی و وتی: مه به سست ئیمه یه ئە ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)؟ سویند به وه ی گیانی منی به ده سته، ئە گه ر فهرمانمان پی بکه یت تاو بده ینه ناو ئە و ده ریایه تاو

(۱) صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن - سورة آل عمران - باب ولتسمعن من الذين أوتوا الكتاب من قبلكم ومن الذين أشركوا أذی کثیرا، الرقم ۴۵۶۶.

(۲) البداية والنهاية لابن کثیر، ج ۳، ص ۱۹۸.

(۳) البداية والنهاية لابن کثیر، ج ۳، ص ۲۴۳.

دهدین، ئەگەر فەرمانمان پێ بکەیت بچینه جەرگەیهو دەچین.^(۱)
 ئێین کەئیر وتەیهکی هیناوه دەلێت: رای راستتر ئەوێه ئەو قسە
 هێ سەعدی کوپی موعاز بوو، چونکە سەعدی کوپی عوبادە نەچوو
 بۆ جەنگی بەدر لەبەرئەوێ پێغەمبەر(ﷺ) ئەوی وەک بەرپرسی مەدینە
 جێهێشتوو یان لەبەرئەوێ دەوتریت ماریک سەعدی کوپی عوبادە
 گەستوو،^(۲) بەلام هەر لە گێرانەوێ تردا هیناویەتی کە سەعدی کوپی
 عوبادە لە غەزای بەدردا ئالای پشتیانانی پێ بوو.^(۳)

کاتیک منداڵکی پێغەمبەر(ﷺ) لەسەر مەرگدا بو-ئێیراهیمی کوپی بو-
 ، هەوال برا بۆ پێغەمبەر(ﷺ)، سەعدیش یەکیک بوو لەوانە کە لەگەل
 پێغەمبەر(ﷺ) چوو، کاتیک ئێیراهیم گیانی دەدا، پێغەمبەر(ﷺ) فرمیسک
 بە چاوەکانیەو بوو، سەعد وتی: ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ئەو چیه؟
 پێغەمبەر(ﷺ) خوا(ﷻ) فەرمووی: (هذه رحمة جعلها الله في قلوب عباده، وإنما يرحم الله
 من عباده الرحماء)،^(۴) ئەو رحمەتی خوا یە کە خوا خستووێتە ناو دڵی
 بەندەکانیەو، خۆی گەرەرحم بە بەندە بەرحمەکانی دەکات).

دایکی سەعد لە سالی پێنجەمی کۆچیدا وفاتی کرد، ئەوکات سەعد
 لەگەل پێغەمبەر(ﷺ) لە غەزای دەومەتلەجەندەل بوو.^(۵)

دایکی سەعد لە سەر مەرگدا بوو و سەعدیش لە غەزایە کدا بوو، بە
 دایکیان وت: وەسیەت ناکەیت؟ ئەویش وتی: سامانە کە هەمووی هێ سەعدە
 وەسیەتی چی بکەم؟ کە سەعد هاتەوێ ئەوێ بیست پرسیری کرد لە
 پێغەمبەر(ﷺ) ئایا خیری بۆ بکات سوودی پێ دەگەینیت؟ فەرمووی: بەلێ،
 سەعد وتی: دەی فلانە باخ دەکەم بە خیر بۆی.^(۶)

(۱) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة بدر، الرقم ۱۷۷۹.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۱۹.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۲۶.

(۴) صحيح البخاري - كتاب الجنائز - باب قول النبي(ﷺ) يعذب الميت ببعض بكاء أهله، الرقم ۱۲۸۴.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۹۲.

(۶) موطأ الإمام مالك - كتاب الأقضية - صدقة الحي عن الميت، الرقم ۶۰۷؛ صحيح ابن خزيمة - كتاب الزكاة - جماع أبواب الصدقات والمحسبات - باب الصدقة عن الميت إذا توفي عن غير وصية، وانتفاع الميت في الآخرة بها، الرقم ۲۵۰۰.

کاتیک دایکی سەعد وەفاتی کرد، سەعد لەوێ نەبوو، دواتر هاتەوێ زانی وەفاتی کردووه، چووێه خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) و وتی: ئەهێ پێغەمبەرێ خوا(ﷺ) دایکم مردووه و من لێره نەبوم، ئایا ئەگەر خێری بۆ بکەم سوودی پێ دەگەیهێت؟ فەرمووی: (بەلێ)، سەعد وتی: دەهێ تۆ بەشایەت دەگرم ئەو باخەم دەکەم بە خێر بۆی.^(۱)

سەعد دەلێت: کاتیک دایکم وەفاتی کرد رۆژووی لەسەر ما،بوو، -لە گێرانه وەکەهێ نەسائیدا نەزریکی لەسەر بوو- لەو بارهوه پرسیارم کرد لە پێغەمبەر(ﷺ) ئەویش فەرمانی پێکردم رۆژووهکەهێ بۆ بگرمهوه-نەزرهکەهێ بۆ بهجینگەهەنم-.^(۲)

سەعد لە غەزای خەندەقیشدا بەشدار بوو و پێغەمبەر(ﷺ) ئەوێ هاو دەم بە سەعدی کوپی موعاز نارد تا هەوالی جوولهکەکانی بەهێ قورەیظهی بۆ وەر بگرن، ئەوانیش هەوالیان هێتایهوه که ئەوانه ناپاکییان نواندووه.^(۳)

کاتیک حالێ موسلمانان سەخت بوو و هەندێ ویستیان ناپاکی بنوێتن، پێغەمبەر(ﷺ) هەوالی نارد تا سێ یهکی بەرههەمی مەدینه بدات بە غەطەفانیهکان بەرامبەر بەوێ ناپاکی نەنوێتن و نەچنە پال قورەیش، پیش ئەوێ ریککەوتتەکە تەواو بیت، پێغەمبەر(ﷺ) ناردی بە شوێن سەعدی کوپی عوبادهو سەعدی کوپی موعازدا تا رایان وەر بگرن، مەسەلهکەهێ باسکرد بۆیان و رای ئەوانی داواکرد، ئەوانیش وتیان: ئەهێ پێغەمبەرێ خوا(ﷺ) ئایا ئەوه فەرمانیکە خۆت داتناوه تا ئێمەش بهجێ بگەیهین یا نشتیکە خوا فەرمانی پێکردوویت و هەر دەبیت ئەوه بیت؟ یا نەبەر ئێمە دهیکەیت؟ پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: که پلانی خۆیهتی نەک فەرمانی خوا و که بینویهتی هەموو عەرەب لە دژیان یهکیان گرتووه، ئەمەهێ کردووه

(۱) صحيح البخاري - كتاب الوصايا - باب إذا قال أرضي أو بستانني صدقة لله عن أمي، الرقم ۲۷۵۶.

(۲) سنن النسائي، الرقم ۳۶۶۱: المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة(ﷺ) - ذکر مناقب سعد بن عبادة الخزرجي الثقفي(رضي الله عنه) - جود سعد بن عبادة، الرقم ۵۱۴۱، صححه الاباني في صحيح وضعيف سنن النسائي.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۰۳-۱۰۴.

تا شکوی دوژمن بشکینیت، سه‌عدی کوږی موعاذ وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئیمه پېشتر له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا په‌یوه‌ندیمان هه‌بوو، ئیمه بته‌پرست بووین و خوامان نه‌ده‌ناسی و نه‌ده‌پرست، له به‌ره‌می ئیمه‌یان نه‌ده‌خوارد مه‌گه‌ر به میوانی بهاتنایه‌و لیتیان بخواردایه‌یان به کرین بیانکریبا، جا ئیستا که خوا به ئیسلام ریژداری کردوین و ریتوینتی کردوین بۆ ئیسلام و به تو عیزه‌تمه‌ندی کردوین، هیچ پتو‌یستمان به‌وه‌نیه، به‌خوا ته‌نها شمشیریان پنده‌دین تا خوا حوکمی نیوان ئیمه‌و ئه‌وان ده‌کات، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) فهرمووی: ده‌ی ئه‌وه‌و تو و ئه‌وه، سه‌عدی کوږی موعاذ لاپه‌ره نووسراوه‌که‌ی گرتنه ده‌ست و سپړه‌وه.^(۱)

سه‌عد له غه‌زای موره‌یسیعیشدا به‌شداری کرد و تیایدا ئالای پشتیوانانی به‌ده‌سته‌وه بوو.^(۲)

له رووداوی ئیفکدا کاتې پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ورده‌کاری ته‌واوی کرد بۆ ئه‌و رووداوه، دواتر له‌ناو هاوه‌له پشتیوانه‌کانیدا بوو ویستی پوزشی عه‌بدو‌لای کوږی ثوبه‌ی کوږی سه‌لوول وه‌ربگری، به هاوه‌لانی فهرموو (من یعدرنی من رجل بلغنی اذاه فی اهلی، فوالله ما علمت علی اهلی الا خیرا، وقد ذکرنا رجلا ما علمت علیه الا خیرا، وما کان یدخل علی اهلی الا معی)، (کئ پوزشم بۆ وه‌رده‌گری له که‌سی که بیستوومه‌ته‌وه به خراپه‌باسی خیزانه‌که‌می کردووه، ده‌ی سویند به‌خوا من هه‌ر چاکه‌ی خیزانه‌که‌م ده‌زانم-واته چاکه‌م لی دیوه- ئه‌وانه‌باسی پیاویکیان کردووه که به‌س خیرو چاکه‌ی له‌باره‌وه ده‌زانم، به‌ته‌نها له‌گه‌ل خویشمدا هاتووه بۆ لای خیزانه‌کانم) سه‌عدی کوږی موعاذ هه‌ستاو وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا به‌خوا من ئه‌وه‌ت بۆ ده‌که‌م، ئه‌گه‌ر له ئه‌وسیه‌کان بیت ئیمه ده‌دین له ملی، ئه‌گه‌ریش له‌ناو برا خه‌زهره‌جیه‌کانماندا بیت فهرانمان پتیکه‌یت فهرانت به‌جیده‌گه‌یه‌نین، سه‌عدی کوږی عوباده که گه‌وره‌ی

(۱) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۳۱۲.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۵۶.

خه زره جیه کان بوو و پیاویکی چاک بوو ده مارگیری گرتی، هه ستاو وتی: سویتند به خوا درۆ ده کهیت نایکوژیت و ئه وهشت پی نا کریت، ئوسهیدی کوپی حوضه یریش هه ستا و وتی: به خوا تۆ درۆ ده کهیت، ئیمه ده یکوژین، تۆ دووروویت و سه بارهت به دووروان مشتومر ده کهیت، هه ردوو ده ستهی ئه وس و خه زرهج هه ستان و خه ریک بوو بکه و نه و یزه ی یهک، پیغه مبه ر (ﷺ) له سه ر مینه ر دابه زی و هتوری کردنه وه. (۱)

سه عد له عومره ی پاش ریکه وتنی حوده ییبه شدا به شداری کرد و کاتیک قسه ی ناراست و ناره وای بیباوه پانی قورپه یشی له روژی چواره مدا بیست به توندی وه لامی دانه وه. (۲)

سه عد به رامبه ر به ئه هلی صوفقه زۆر چاکه کار بوو و روژانه ژماره یهکی زۆر له وانی ده برده وه بۆ ماله وه تا له وێ نان بخۆن. (۳)

سه عد غیره تیکی زۆری هه بوو له مه سه له ی ئابروودا، جاریک له کوپیکدا بوو وتی: سویتند به خوا ئه گه ر پیاویک له گه ل ژنه که م بیینم بی ئه ملاولا به شمشیر لینی ده ده م، پیغه مبه ر (ﷺ) ئه وه ی بیسته وه، فه رمووی: (أعجبون من غیره سعد، لانا أغیر منه، والله أغیر منی)، (سه رتان سوپ ده میتیت له غیره تی سه عد، من زۆر له و به غیره تترم، خواش زۆر له من به غیره تتره). (۴)

جاریک پیغه مبه ر (ﷺ) له ناو هاوه لانییدا بوو، کابرایه کی پشتیوانی هات و دواتر چوو، پیغه مبه ر (ﷺ) هه والی سه عدی کوپی عوباده ی لی پرسی، ئه ویش وتی: باشه، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: کی له ئیوه ده چیت بۆ سه ردانی؟ پیغه مبه ر (ﷺ) هه ستا و ئیمه ش زیاد له سیانزه که س ده بووین له گه لی چووین بۆ لای. (۵)

(۱) صحیح البخاری - کتاب الشهادات - باب تعدیل النساء بعضهن بعضا، الرقم ۲۶۶۱.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۲۲۹.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۶.

(۴) صحیح البخاری - کتاب الحدود وما يحذر من الحدود - باب من رأى مع امرأته رجلا فقلته، الرقم ۶۸۴۶.

(۵) صحیح مسلم - کتاب الجنائز - باب في عيادة المرضى، الرقم ۹۲۵.

جاریک سہعدی کوہی عوبادہ نہ خوش بوو، پیغہمبہر(ﷺ) ہاودہم بہ عہدورہممانی کوہی عہوف و سہعدی کوہی ئہبی و ہقاص و عہدولای کوہی مہسعود ہات بؤ لای تا سہردانی بکات، بینی لہ کہ ناریکہ وہیہ، فہرمووی: تہواو بووہ؟ وتیان: نا ئہی پیغہمبہری خوا(ﷺ)، پیغہمبہر(ﷺ) گریا، کہ خہلکہ کہ بینیان پیغہمبہر(ﷺ) گریا ئہوانیش گریان، پیغہمبہر(ﷺ) فہرمووی: (اَلَا تَسْمَعُونَ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَعْذِبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا يَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَلَكِنْ يَعْذِبُ بِهَذَا - وَاشارِإِلٰی لِسَانِهِ - اَوْ يَرْحَمُ، وَاِنَّ الْمَيِّتَ يَعْذِبُ بِكَبِّ اَهْلِهِ عَلَيْهِ)،^(۱) (نا بیستن کہ خوائ گہورہ لہ سہر فرمیسکی چاو و خہفہ تی دل سزای کہس نادات، بہ لام لہ سہر ئہمہ سزای خہلکی دہدات یان رحم بہ خہلکی دہکات، ئینجا ئاماژہی کرد بہ زمانی، مردوو بہ گریان کی سہوکاری لہ سہری ئازار دہچیژیت).

سہعدی کوہی عوبادہ لہ فہتھی مہکدا بہ شداری کرد و ئالای پشتیوانانی بہ دہستہوہ بوو، سہعد کہ ئہبوو سوفیانی بینی وتی: ئہی ئہبوو سوفیان ئہمروؤ روژی کارہسات و کوشتارہ، ئہمروؤ لہ کہ عہدا خوین ریژی رہوا دہکریت، کاتیک پیغہمبہر(ﷺ) دای بہ لای ئہبوو سوفیاند، ئہبوو سوفیان وتی: نازانیت سہعدی کوہی عوبادہ چی دہلیت، ئہو ئاوہای وتوہ، پیغہمبہر(ﷺ) فہرمووی: (كَذَّبَ سَعْدٌ، وَلَكِنْ هَذَا يَوْمٌ يُعْظَمُ اللّٰهُ فِيْهِ الْكُفْبَةُ، وَيَوْمٌ تُكْسَى فِيْهِ الْكُفْبَةُ) (سہعد درؤ دہکات، بہلکو ئہمروؤ روژیکہ تیایدا خوا کہ عہ بہرز رادہگریت و تیایدا کہ عہ بہرگی بہ بہردا دہکریت).^(۲)

ئینجا پیغہمبہر(ﷺ) بؤ تہمبی کردنی سہعد، ئالاکہی دہستی لن سہندہوہو دایہ دہست کہ سینی تر، دہوتریت دایہ دہست قہیسی کوہی.^(۳) سہعد لہ غہزای حونہینشیدا بہ شداری کرد، دواتر کہ پیغہمبہر(ﷺ) دہستکہوتہکانی دابہش کرد، ہہمووی بہ خشیہوہ بہ سہر قورہیشیہکان و

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الجنائز - باب البكاء عند المریض، الرقم ۱۳-۴؛ صحیح مسلم - کتاب الجنائز - باب البكاء علی المیت، الرقم ۹۲۴.

^(۲) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب أين ركز النبي(ﷺ) الراية يوم الفتح، الرقم ۴۲۸۰.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۲۹۶.

ھۆزەکانی تردا و بەشی پشتیوانانی نەدا، ئیتر قسەو بۆلەیک لەناو پشتیواناندا دروست بوو تا ئەوەی یەکیک وتی: پێغەمبەر (ﷺ) ھەمووی بەخشیووە بە ھۆزەکەی خۆی، سەعدی کۆری عوبادە بپاری دا مەسەلەکە بباتە لای پێغەمبەر (ﷺ)، چوویە خزمەتی و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو دەستە پشتیوانان گلەییەک لە ناخیاندا دروست بووە بەرامبەر بەو دابەشکردنەت و دەلێن ھەموویت بەخشیووە بە ھۆز و قەومەکەی خۆت و پشتیوانان هیچ پشکێکیان نەبووە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئەی سەعد ئەی تۆ لەو نیوەندەدا رات چۆنە؟ وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) منیش ئەندامێکی قەومەکەمم، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: بڕۆ قەومەکەتم بۆ کۆبکەرەو، سەعد چوو و پشتیوانانی کۆکردەو، ھەندێ لە کۆچەرەان ھاتن و ھەموویانی گێڕایەو، کاتیکی ھەموو پشتیوانان کۆبوونەو سەعد ھات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و پێی وت: کە ھەموو کۆبوونەتەو، پێغەمبەر (ﷺ) چو بۆ لایان و سوپاس و ستایشی خوای کرد و دواتر فەرمووی:

(یا معشر الأنصار ما قالۃ بلغتني عنکم وجدة وجدتموها فی أنفسکم، ألم آتکم ضلالا فهداکم اللہ؟ وعالۃ فأغناکم اللہ؟ وأعداء فألف اللہ بین قلوبکم)

(ئەی گرووی پشتیوانان وتەیهەکم بیستوووەتەو لە ئێوەو کە لە ناختاندا دروست بوو، مەگەر من ھاتم بۆ لاتان گومرا نەبوون و خوا رێنموونی کردن؟ مەگەر ھەزار نەبوون و خوا دەولەمەندی کردن؟ مەگەر دوژمن نەبوون و خوا نیوانی دلەکانی یەخستن؟) وتیان: با ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) منەت و فەزڵ بۆ خوا و پێغەمبەرەکیەتی، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئەی گرووی پشتیوانان ئایا وەلامم نادەنەو؟) وتیان: چۆن ولامت بدەینەو ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە کاتیکیدا فەزڵ و منەت بۆ خوا و پێغەمبەرەکیەتی؟ فەرمووی:

(أما واللہ لو شئتم لقلتم فلصدقم وصدقم أتیتنا مکذبا فصدقناک، ومخذولا فنصرناک، وطريدا فأویناک، وعائلا فأسیناک، أوجدتم فی أنفسکم یا معشر الأنصار فی لاعة من الدنیا، تألفت بها قوما لیسلموا، وکلتمک

إلى إسلامكم؟ أفلا ترضون يا معشر الأنصار أن يذهب الناس بالشاة والبعير، وترجعون برسول الله في رحالكم؟ فوالذي نفس محمد بيده لولا الهجرة لكنت امرأ من الأنصار، ولو سلك الناس شعبا، وسلكت الأنصار شعبا لسلكت شعب الأنصار، اللهم ارحم الأنصار، وأبناء الأنصار، وأبناء أبناء الأنصار)

(نا سویند به خوا ئه گهر بتانه ویت ده لّین و راست ده لّین و به راستیش ده زانرین، بلّین تو هاتیت بو لاماڼ به درو خرابو و یته وهو ئیمه به راستمان زانیت، پشتت به درابوو و ئیمه سه رمان خستیت، ده رکرابویت و ئیمه په نامان دایت، بیناز بوویت و ئیمه دلنه واییمان کردی، ئه ی گرو ی پشتیوانان خه می ناختان بو بری پاشماوه ی که می دنیا به که بو دلراکیتشانی خه لکی به کارم هیناوه تا موسلمان بن و ئیوه شم راسپاردوو به بو ئیسلامه که تان؟ ئه ی گرو ی پشتیوانان ئایا رازی نابن خه لکی به مه ر و وشتره وه بچنه وه و ئیوه ش له کاروانه که تاندا پیغه مبه ر(ﷺ) له گهل خو تان بیه نه وه؟ سویند به وه ی گیانی موچه ممه دی به ده سته ئه گهر هیجره ت نه بوایه ئه وه من یه کیڼک ده بووم له پشتیوانان، ئه گهر هه موو خه لکی شیو ڼک بگرن و پشتیوانان شیو ڼکی تر بگرنه به ر، ئه وه من به دلنیا ییه وه شیوه که ی پشتیوانان ده گر مه به ر، خوا به ره حم بکه به پشتیوانان و مندالانی پشتیوانان و منداله کانی مندالانی پشتیوانان)، ئیتر هه موو پشتیوانان ده ستیان کرد به گریان تا ئه وه ی ریشیان ته ر بوو و ده یانوت رازین پیغه مبه ری خوا(ﷺ) پشک و به ختمان بیت.^(۱)

۱۵۰۸. سه عد و خيلافه تی ئه بووبه کرى صديق

بريک گيرانه وه هاتون سه باره ت به وه ی سه عدى کور ی عوباده ئاماده نه بو به بيعه ت بدات به ئه بووبه کر و هه ول ی داوه پشکی پشتیوانان سه ربخت و تا دواساتى ژيانى به بيعه تی نه داوه، ئه مه له راستیه وه دووره و ته نها بو شیواندن ی میژووی ئیسلامیه، ئه گه ر نا چ رابردووی سه عد و چ ده قه

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند أبي سعيد الخدري (رحمه الله)، الرقم ۱۱۹۰۹، حسنه شعيب الأرنؤوط.

صہیحہ کان ئوہ دەسەلمێتن مەسەلە کە وا نەبوو، بەلام وەک سپاردە یەکی زانستی ھەموو دەقەکان دەھێنن:

کاتیک پیغەمبەر (ﷺ) وەفاتی کرد و پشتیوانان لە کەپری بەنی ساعیدە کۆبوونەو، لە دەوری سەعدی کۆری عوبادە کۆبوونەو و دەیانوت ئەمیریکی لە ئێمە و ئەمیریکی لە پشتیوانان، ئێوان دەیانویست بەیعت بە سەعدی کۆری عوبادە بدەن.^(۱)

سەعد لە و کاتەدا نەخۆش بوو و تايەکی زۆری ھەبوو، خۆی گرمۆلە کردبوو.^(۲)

بە پتی گیرانەو یەکی لاواز-دەھەبی دەلیت: سەندەمکە ی بەو جۆرە یە کە دەیبینیت - ھاتوو کاتیک بەیعت درا بە ئەبووبەکری صدیق، ئەبووبەکر ناردی بە شوین سەعددا و پتی وت: وەرە بەیعت بدە وا خەلکە کە بەیعتیان داو، بەلام سەعد وتی: بەخوا بەیعتتان پێ نادەم تا ھاو دەم بەوانە ی لە گەل منن لە گەلتان دەجەنگم، بەشیری کۆری سەعد لەو ئ بوو وتی: ئە ی خەلیفە ی پیغەمبەر (ﷺ) ئەو یاخی بوو و تا نەکوژریت بەیعتتان پێ نادات، تا منداڵ و عەشرە تەکەشی لە گەلی نەکوژرین ناکوژریت، بۆیە تا دەتوانن مەبزوینن، ئەو خۆی تەنھایە، ئەبووبەکریش وازی لێھێنا، دواتر کە عومەر بوو بە خەلیفە پتی گەشت و وتی: ئی سەعد، ئەویش وتی: ئی عومەر، عومەر لینی پرسى بەیعتی پێ دەدات، کەچی وتی: ھاو ئەکەت لە تۆ لامان خۆشەو یستتر بوو، بەخوا حەزم بە دراوسێتیت نیە، عومەر وتی: ھەرکەس رقی بیت لە دراوسێکە ی جی دیلیت، ئەو بوو سەعد چوو بۆ شام و پاش ماو یەک لەو ئ مرد.^(۳)

(۱) صحیح البخاری - کتاب فضائل الصحابة - باب حدثنا الحميدي ومحمد بن عبد الله، الرقم ۳۶۶۷.

(۲) صحیح البخاری - کتاب الحدود وما يحذر من الحدود - باب رجم الحبلى من الزنا إذا أحصنت، الرقم ۶۸۳۰.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۷، قال الذهبي إسنادها كما ترى.

به لّام به پیتی گێرانه وهی دی هاتووه که کاتیک پشتیوانان داوای خیلافه تیان کرد و ئه بووبه کر دواتر وتاری پێشکەش کرد، تیایدا وتی: ئه ی سه عد تو خۆت لای پێغه مبه ر(ﷺ) دانیشتیبوویت که فه رمووی: (قریش ولّاه هذا الامر، فبر الناس تبع لبرهم وفاجرهم تبع لفاجرهم)، (قوره یشیه کان هه لگری ئه م پرسه ن، خه لکی چاکه کاریان شوینکه وته ی چاکه کاریانن و خراپه کاریشیان شوینکه وته ی خراپه کاریانن)، سه عد پیتی وت: راست ده کهیت، ده ی ئیمه وه زیر و ئیوه ش ئه میرن.^(۱)

پاشان، ئه گه ر سه عد ئاماده نه بوو بیت به یعت بدات له کاتیکدا گه وره و قسه رویشتووی ناو پشتیوانان بووه و هه موان رازی بون به بریاره کانی، چۆن له هه موو ماوه ی خیلافه تی ئه بووبه کر و عومه ردا کیشه و گرفتیکی نه نایه وه، چۆن له کاتی ئه وه موو بارگرژی ه ی سه رده می خه لیفه ئه بووبه کرده دستی خۆی نه وه شانده و هه ولی جوداخوازی نه دا، بۆیه ئه مانه ته نها خه ونی که سانیک بووه که هه زیان کردووه ئاقاری رووداوی که پری به نی ساعیده وای لی بیت و دواتر ئه وه خه ونه یان داڕشتووه و له سه رچاوه کاندایانئاوه ته وه، ئه گه رنا له روانگه ی میژوو ییه وه هیه چ پالێشته کی واقعی ده ست ناکه ویت.

سه عد دواتر چوو له دیمه شق نیشته جی بوو و دواجار له حوران کۆچی دوا یی کرد،^(۲) سه باره ت به سالی وه فاتی ده وتریت له سالی چوارده ی کۆچیدا له حوران وه فاتی کردووه، رایه کی تر ده لیت: له سالی شانزی کۆچیدا وه فاتی کردووه،^(۳) سه باره ت به هۆکاری مردنه که ی گێرانه وه یه ک هاتووه گوایه جاریک به پێوه میزی کردووه و جۆکه ده ستیان لی وه شانده وه وه هۆیه وه مردووه.^(۴)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند العشرة المبشرين بالجنة وغيرهم - مسند أبي بكر الصديق(رضي الله عنه)، الرقم

۱۹، قال شعيب الاناؤوط صحيح لغيره.

(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۱.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۷۷- ۲۷۸.

(۴) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۵۲۱۸، المستدرک علی الصحيحین، الرقم ۵۰۶۴، لکن الذهبی حذفه فی التلخیص لضعفه.

دووباره نهم گټړانه وهش لاوازه و به چهند ده قیگی جیاواز هاتووه، به لام ده هه بی له بهر لاوازه که ی له ته لخیصدا لایبردووه.

۱۵۰۹. سه عدی کوړی عوبه ید (ﷺ)

ناوی سه عدی کوړی عوبه یدی کوړی نوعمانی کوړی قه یسه، له پشتیوانانه له نه وسیه کان،^(۱) کونیه که ی نه بوو زه یده و به سه عدو لقاری ناسراوه، یه کیکه له و شش که سه ی که له سه رده می پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) قورثانیان کوډه کرده وه.^(۲)

سه عد یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در، له غه زاکانی ثوحد و خنده ق و هه موو غه زاکانی تریشدا به شداری کرد.^(۳)

سه عد له سه رده می پیغه مبه ر (ﷺ) و خیلافه تی نه بوو به کر و عومه ریشدا له مزگه وتی قوبائدا به رنو یژی ده کرد، که له سه رده می عومه ردا شه ید بوو، خلیفه فه رمانی کرد به موجه ممیعی کوړی جاریه تا بیته به رنو یژی مزگه وتی قوبه.^(۴)

سه عد کوړی کی هه بوو به ناوی عومه یر که له سه رده می خیلافه تی عومه ری کوړی خه ططابدا والی بوو.^(۵)

سه عد له سالی شانزه ی کوچی له جهنگی قادسیه دا به شداری کرد و تیایدا شه ید بوو، له و کاته شدا ته مهنی شه ست و چوار سالان بوو.^(۶) سه عد روژیک پیش جهنگی قادسیه وتاری دها بوو موسلمانان و وتی: پشت به خوا سبه ینی ده گین به دوژمن، وا هه ست ده که م شه ید ده بم،^(۷)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۸.

(۲) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر سعد القاري (ﷺ)، الرقم ۵۱۷۰.

(۳) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر سعد القاري (ﷺ)، الرقم ۵۱۷۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۸.

(۵) المعجم الكبير للطبراني - باب السین - من اسمه سعد - سعد بن عبید بن النعمان الأنصاري، الرقم ۵۴۸۹.

(۶) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر سعد القاري (ﷺ)، الرقم ۵۱۷۰.

(۷) سنن سعید بن منصور، الرقم ۲۳۹۳.

ئەگەر کوژرام خوينى جەستەم مەشۆن با بمىنيتەوہو با کفەنە کەشم
پىستەيەک بيت.^(۱)

۱۵۱۰. سەعدى كۆرى عوتمان (ﷺ)

ناوى سەعدى كۆرى عوتمانى كۆرى خەلەدەيە، لە پشتيوانانە لە
خەزرەجىيەكان لە زورقيەكان،^(۲) دايكى ناوى هيندى كچى عەجلانە، ژنەكەي
سەعد ناوى سونبولەي كچى ماعىص بوو كە لەم ژنەي كۆرپىكى هەبوو بە
ناوى عوبادە، ژنىكى ترى ناوى ئومموخالىد بوو كە كۆرپىكى لىنى هەبوو بە
ناوى فەرەو، ژنىكى ترى ناوى ئەنيسەي كچى بيشر بوو كە كۆرپىكى لىنى
هەبوو بە ناوى عەبدوللا، كۆرپىكى ترى هەبوو بە ناوى عەبدوللا بچكۆل كە
لە ئوممووہلەديك بوو، كۆرپىكى تريشى ناوى عوقبە بوو لە ئوممووہلەديك،
مەيموونەشى هەبوو كە دايكى ناوى جوندوبەي كچى مەرى بوو.^(۳)
براىەكى هەبوو بە ناوى عوقبە كە لە سەرى باوكيەوہ براى بوو و
هاوہلى پىغەمبەر (ﷺ) بوو و بەشداری بەدر و ئوحوود بوو.^(۴)
سەعد و عوقبەي برايشى پىكەوہ لە بەدر و ئوحووديشدا بەشداربوون.^(۵)

۱۵۱۱. سەعدى كۆرى مالىك (ﷺ)

ناوى سەعدى كۆرى مالىكى كۆرى ئوقەيصىرى ئەزدىيە، وەك وەفد ھاتە
خزمەت پىغەمبەر (ﷺ) و موسلمان بوو، پىغەمبەر (ﷺ) ئالايەكى دايە دەست
تا ببىتە ئەمىرى ھۆزەكەي، ئالاکەي رەش بوو و وىنەي مانگىكى سېي تىدا
بوو، لە سەردەمى خىلافەتى عومەرى كۆرى خەططابدا لە فەتحى مىصردا

(۱) سنن سعيد بن منصور، الرقم ۲۳۹۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۹.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۲.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۹۲.

به شداری کرد و له وی مایه وه.^(۱)

۱۵۱۲. سه عدی کوری مالیک (ئه بووسه عیدی خودری) (ﷺ)

ناوی سه عدی کوری مالیکی کوری سینانی کوری عوبه یده، له پشتیوانانه له خودریه کان، یه کیکه له هاوه له ناسراوه کان که فهرمووده ی زوری له پیغه مبه ر (ﷺ) گێراوه ته وه، زیاتر به کونیه که ی ناسراوه که ئه بووسه عیدی خودریه.^(۲)

سه عد له سه ری دایکیه وه برایه کی هه بوو به ناوی قه تاده ی کوری نوعمان که یه کیک بوو له به شداربوانی غه زای به در.^(۳)

ئه بووسه عید ویستی له غه زای ئو خوددا به شداری بکات، به لام له به ر بچووکیه که ی پیغه مبه ر (ﷺ) نه یه شت تیایدا به شداری بکات، به لام باوکی تیایدا به شدار بوو و شه هید بوو.^(۴)

زه ید ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) له جهنگی ئو خوددا هه ندی که سی به بچووک دانا بو به شداری له جهنگه که وه موویانی گێرایه وه، ئه وانیش بریتی بوون له زه یدی کوری جاریه -اته خوی- و به رایی کوری عازب و زه یدی کوری ئه رقه م و ئه بووسه عیدی خودری و عه بدولای کوری عومه ر و جابیری کوری عه بدولا.^(۵) ئه بووسه عید ده لیت: له غه زای ئو خوددا داوام کرد له پیغه مبه ر (ﷺ) تا به شدار بم، ئه وکات ته مه نم هیشتا سیانزه سالان بوو، باوکم دهستی گرم و وتی: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) ئه و ئیسقانی گه وره یه، که چی پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد بمگێریته وه، ئه ویش گێرایه وه.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۸.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۶۹.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۸.

(۵) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب السير - باب من لا يجب عليه الجهاد، الرقم ۱۷۸۸۲.

(۶) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفه الصحابه (ﷺ) - ذکر أبي سعید الخدری (رضی اللہ عنہ)، الرقم ۶۴۵۰.

ئەبووسەئید دەلیت: جاریک نەبوونی زۆری بۆ هێنان و دایکم منی نارد تا بچم لای پیغەمبەر (ﷺ) داواى شتى لى بکەم، که گەیشتمە خزمەتى فەرەمۆی: (مَنْ اسْتَعْفَى اَعْنَاهُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ، وَمَنْ اسْتَعْفَ اَعْقَهُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ، وَمَنْ اسْتَكْفَى كَفَّاهُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ، وَمَنْ سَأَلَ وَلَهُ قِيَمَةٌ اَوْ قِيَمَةٌ فَقَدْ اَلْفَتْ)، (هەرکەس خۆى لە دەستى خەلک بێتاک بکات (چاوى لە دەستى خەلک نەبێت) خوا دەولەمەندى دەکات، هەرکەس خۆى پاک راگرێت خوا پاک و دوور لە دەستى خەلک رايدەگرێت، هەرکەس هەول بەدات بەو رازى بێت که هەیهەتى، خوا بەشى پێویستى پێ دەدات، هەرکەس بەهای ئۆقیەیه‌کى هەبێت و داوا بکات ئەو زۆر لەسەر داواکردن چووه)، منیش که ئەوهم بیست وتم: خۆ وشترەکه‌م زۆر باشترە لە ئۆقیەیه‌ک، بۆیه گەرامەوه‌و داواى هێچم لى نەکرد.^(۱)

یه‌که‌م غەزا که ئەبووسەئید تیايدا بەشدار بوو غەزای خەندەق بوو، ئیتر دواى ئەو بەشدارى غەزاکانى تری کرد، بە گشتى بەشدارى دوانزە غەزای کرد.^(۲)

ئەبووسەئید لە به‌یعه‌تى رىضواندا بەشداربوو.^(۳)

ئەبووسەئیدی خودى دەلیت: جاریک پیغەمبەر (ﷺ) بە سەرکردایه‌تى عەلقەمەى کورپی موجه‌زیز سهریه‌یه‌کى نارد و منیش لە سهریه‌که‌دا بووم، لە نیوه‌ى رێدا دەسته‌یه‌ک لە سوپاکه‌ داواى مۆلەتیان لە عەلقەمە کرد و ئەویش مۆلەتى دا پێیان و عەبدولای کورپی حوزافه‌ى کرد بە ئەمیریان، لە نیوه‌ى رێدا بوون که ئاگرێکیان کرده‌وه تا خۆیان گەرم بکەنه‌وه یان خواردنیک ئاماده‌بکەن، عەبدولای جۆرئى گالته‌و سوعبه‌تى هەبوو، وتی: مەگەر گوێرايه‌لى من لەسەر تان واجب نیه‌؟ وتیان: بێ، وتی: دەى فەرمانێکتان پێ

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه)، الرقم ۱۱۲۱۷: سنن النسائي - كتاب الزكاة - باب من الملحف، الرقم ۲۵۹۴. قال شعيب الارناؤوط إسناده قوي، قال الألباني في صحيح و ضعيف سنن النسائي: حسن صحيح.

(۲) أسد الغاية، ج ۲، ص ۴۳۲.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۶۹.

بکه م چی ده لئین؟ وتیان: چی بلیت ده یکهین، وتی دهمه ویت خوتان تل دهنه ناو ئه و ئاگره وه، دهسته یه که ههستان ئه وه بکه ن، خیرا عه بدولا وتی: دهست راگرن، من گالته م له گه ل کردن، دواتر که چو وینه وه خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) به سه رهاته که مان بۆ باسکرد، فه رمووی: (من أمرکم منهم بمعصية الله، فلا تطيعوه)،^(۱) (هه رکه س فه رمانی پیکردن به سه رکه شی له خوا ئه وه گوێرایه لی مه که ن). یه کیک له نمونه ی گه وره یی و سه روه ریه کانی ناو میژووی ئیسلامی، ئه و گوێرایه لی هه ناوازه یه بووه که سه ربازانی موسلمان هه یانبوو ه بۆ سه رکرده کانیان، هاوه لان به م رۆحه ته وه چوون بۆ به رنگاربوونه وه ی دوژمن، بۆیه هه ر ئه و گوێرایه لی هه ریگره له به رده م دووبه ره کی و په رتبووندا، هه ر ئه م گوێرایه لی هه شه فره کوێخایی و فره سه رکرده یی ناهیلیت و هه موان له سه ر بریاریک کۆده کاته وه، هاوکات ئیسلام وینه ی هه موو جوانیه کانی تری، ریی نه داوه ئه م هونه ره ناوازه یه له سنووری خۆی ده ربجیت، بۆیه سنووری ئه و گوێرایه لی هه ی به ستووه ته وه به سنووری ره زامه ندی خوا وه، له کویدا سه رکرده له سنووری خوا ده رچوو، ئیتر به جیگه یانندی ئه و لادانه ی قه دهغه کردووه.

هه روه ها ئه بوو سه عید له چه جی مالئاوا پیدا به شدار بوو، ئه وه تا به سه رهاتیکی ئه و چه جه ده گێریته وه ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) وتاری دا و فه رمووی: (اللَّهُ خَيْرٌ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ، فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ) (خوا ی گه وه به نده یه کی سه رپشک کرد له نیتوان دنیا و ئه وه ی لای خوا یه، ئه ویش ئه وه ی لای خوا ی هه لبژارد)، ئه بوو به کر که ئه وه ی بیست دهستی کرد به گریان، منیش وتم: ئه م پیاوه به ته مه نه بۆچی ده گری؟ دواتر تیگه ی شتم ئه بوو به کر له هه موومان شاره زاتر بوو، ئه و به نده یه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو.^(۲)

^(۱) سنن ابن ماجه - أبواب الجهاد - باب لا طاعة في معصية الله، الرقم ۲۸۶۳، حسنه شعيب الأرنؤوط، حسنه الألباني.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب الصلاة - باب الخوخة والممر في المسجد، الرقم ۴۶۶.

ئەبووسەئید دەلئیت: جارێک هەورێک هات و باران باری تا ئێوەی لە سەقفەکەو ئەو دەچۆرا، نوێژ دابەسرا، دەمیینی پیغەمبەری خوا (ﷺ) لەناو قورپاوەکەدا سوجدەى دەبرد، دواتر شوینەواری قورپم بە تەوێلیەو دەبینی.^(۱)

ئەبووسەئید دەلئیت: جارێک لە خزمەت پیغەمبەر (ﷺ) بووین فەرمووی: (لتتبعن سنن من كان قبلکم، شربا شربا و ذراعا بذراع، حتی لودخلوا جحر ضب تبعتموهم)، (بە دُنیاپیەو دەکەوێت شوین باوی ئەوانەى پێش خۆتان، بستی بە بستی و بال بە بال، تا ئێوەى ئەگەر بچن بە کونى بزنە مژەدا ئێوەش شوینیان دەکەون)، وتمان: ئەى پیغەمبەری خوا (ﷺ) مەبەستت چوولەکەو گاوری؟ فەرمووی: (ئەى کى؟).^(۲)

ئەبووسەئید باسی نەخۆشى سەرەمەرگی پیغەمبەر (ﷺ) دەکات و دەلئیت: چووم بۆ لای پیغەمبەر (ﷺ) کە زۆر نەخۆش بوو، تايەکی زۆری هەبوو، بەسەر لێفەکەو دەستم خستە سەری کەچی هەستم بە گەرمایەک کرد، وتم: ئەى پیغەمبەری خوا (ﷺ) حالت زۆر سەختە؟ فەرمووی (ئێمە ئاوا نارەحەتیمان بۆ چەند بەرامبەر دەکریت و پاداشتیشمان بۆ چەند بەرامبەر دەکریت)، وتم: ئەى پیغەمبەری خوا (ﷺ) چ خەلکی زۆرترین نارەحەتى دەچەژن؟ فەرمووی: پیغەمبەرەکان، وتم: ئەى دواتر؟ فەرمووی: (ثم الصالحون، إن كان أحدهم لیتلى بالفقر، حتی ما یجد أحدهم إلا العباءة یحبها، وإن كان أحدهم لیفرح بالبلاء، كما یفرح أحدکم بالرخاء)،^(۳) (پاشان پیاوچاکان، تا ئێوەى کەسى وایان هەیه تووشی هەژاریەکی وا دەبیت تەنها عەبایەک شک دەبات بۆ خۆداپۆشینی، ئەگەرچی هەركامیان بە نارەحەتى دڵخۆش دەبیت وەک چۆن یەکیک لە ئێو بە خۆشگوزەرانی دڵخۆش دەبیت). رایەک دەلئیت: ئەبووسەئید لە سالی شەست و سێی کۆچیدا وەفاتی کردووه، رایەکیش دەلئیت: لە سالی هەفتا و چواری کۆچیدا بووه،^(۴) رایەکیش

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الأذان - باب هل یصلی الإمام بمن حضر وهل یخطب یوم الجمعة فی المطر، الرقم ۶۶۹.

^(۲) صحیح البخاری - کتاب الاعتصام بالکتاب والسنة - باب قول النبی لتتبعن سنن من كان قبلکم، الرقم ۷۳۲۰.

^(۳) سنن ابن ماجه، الرقم ۴۰۲۴، صححه الألبانی.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۷۱.

دہلیت: لہ سالی شہست و چواری کۆچی بووہ، رایہ کیش دہلیت: لہ سالی شہست و پینجی کۆچیدا بووہ.^(۱)

۱۵۱۳. سہعدی کوری مالیکی ساعیدی (ﷺ)

ناوی سہعدی کوری مالیکی کوری خالیدہو لہ پشتیوانانہ لہ خہزرہجیہ کان لہ بہنی ساعیدہ، باوکی سہہلی کوری سہعدہ.^(۲)

سہعد کورپیکی ہہبوو بہ ناوی ثعلبہ بہ کہ دواي باوکیشی ژیاو لہ غہزای ٹوحوودا بہ شداری کرد و تیایدا شہہید بوو، کورپیکی تری ناوی عہمر بوو، کچیکیشی ہہبوو بہ ناوی عومرہ، دایکی ٹہم مندا لانہی ناوی ہیندی کچی عہمر بوو.^(۳)

سہعد ویستی بہ شداری غہزای بہدر بکات، بۆیہ خوی بۆ ٹامادہ کرد، کہچی نہخۆش کہوت و بہو ہۆیہوہ مرد، پیغہمبہر (ﷺ) و ہک بہ شدار بوویہ کی بہدر حسابی بۆ کرد چ لہ دہستکەوتہکانی بہدر و چ لہ پاداشتی بہ شدار بوونی بہدردا.^(۴)

۱۵۱۴. سہعدی کوری مالیکی عوذری (ﷺ)

ناوی سہعدی کوری مالیکی عوذریہ، و ہک ٹہندامیکی و ہفدی ہۆزہ کہی چوویہ خزمہت پیغہمبہر (ﷺ)، ٹہمہش لہ سالی نۆیہمی کۆچی و لہ مانگی صہفہردا بوو، ہاودہم بہخۆیشی سہلیمی برای بہ شداری ٹہو و ہفدہ بوو.^(۵)

(۱) () - الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۹.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۳۲.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۶۲۵.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۷.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۲.

١٥١٥. سه‌دی کوپی موحه‌مه‌د (ﷺ)

ناوی سه‌دی کوپی موحه‌مه‌دی کوپی مه‌سه‌مه‌یه، له پشتیوانانه،
یه‌کینکه له به‌شداربوانی فه‌تھی مه‌ککه.

١٥١٦. سه‌دی کوپی موعاذ (ﷺ)

ناوی سه‌دی کوپی موعازی کوپی نوعمانه، له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان
و گه‌وره‌ی ئه‌وسیه‌کانه، کونیه‌که‌ی ئه‌بو‌وعه‌مه‌ره.^(١)

دایکی ناوی که‌بشهی کچی رافیه‌و هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ) و
به‌یعه‌تی داوه به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(٢)

سه‌د ژنیکی هه‌بوو به ناوی هیندی کچی سه‌مماک، ئه‌م ژنه‌شی هاوه‌لی
پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، له‌م ژنه‌ی دوو کوپی هه‌بوو به ناوه‌کانی عه‌مر و
عه‌بدو‌لا، ئه‌م ژنه‌ی سه‌ره‌تا ژنی ئه‌وسی برای بوو، واته‌ براژنی بوو، که
ئه‌وسی برای مرد سه‌د به‌هاوسه‌ری گرت‌ه‌وه.^(٣)
موس‌لمان‌بوونی سه‌د

جاریک ئه‌سه‌د موضعه‌بی برد بۆ لای به‌نی عه‌بدو‌له‌شه‌هل تا له‌سه‌ر
ئیس‌لام قسه‌یان بۆ بکات، گه‌یشته‌ ناو باخیکی بنی ظفر و لای بیرئ
دانیشتن، برئ له‌ خه‌لکی هۆزی ئه‌سه‌لم له‌ ده‌وریان کوبوونه‌وه، هینشتا
سه‌دی کوپی موعاذ و ئه‌سه‌یدی کوپی حوضه‌یر که‌ گه‌وره‌ی هۆزه‌کانیان
بوون موس‌لمان نه‌بوو‌بوون، کاتئ قسه‌کانی ئه‌سه‌دو موضعه‌بیان بیست
سه‌د به‌ ئه‌سه‌یدی وت: هه‌ی بی‌باوک برۆ بۆیان، سه‌یرکه‌ چۆن هاتوونه‌ته
خاکمان تا هه‌رزه‌کاره‌کانمان له‌خشته‌به‌رن، برۆ به‌ریان پئ بگره‌ و مه‌هیله
بینه‌ ناوچه‌ی ئیمه‌، ئه‌سه‌یدیش به‌ خه‌نجه‌ریکه‌وه‌ هات، ئه‌سه‌د به‌ موضعه‌بی

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٨٤.

(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٢٠.

(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٢٠.

وت: ئەمە گەرەھى ھۆزەكەيەتى، دىت بۆ لات، راست پەيامى خواى پى
 بلى، موصەب وتى: ئەگەر دابنىشى قسەى لەگەل ئەكەم، ئوسەيد بە
 قسەوتنەو ھاتەبەردەميان، وتى: بۆچى ھاتون بۆ لامان تا ھەرزەكارەكانمان
 لەخستەبەرن، ئەگەر گيانى خۆتانتان لا خۆشەويستە دووربگرن ليمان،
 موصەب پىنى وت: بۆچى دانانىشىت تا گويمان لى بگريت، ئەگەر بەدلت
 نەبوو وازدينين، ئەويش وتى: قسەكەت جوانە، خەنجەرەكەى دەستى
 داچەقاند بەناو زەويدا و لەبەردەمياندا دانىشت، موصەب باسى ئىسلامى بۆ
 كرد و قورئانى بۆ خویندەو، خيرا ئومىدى موسلمانبوونيان لە روخساريدا
 بەديكرد، ئوسەيد وتى: چەند جوان و چاك ئەلەين، باشە ئەگەر بتانەوئى بچنە
 ناوئەم ئاينە چى دەكەن؟ ئەوانىش پىيان وت: خۆت بشۆ و جلەكانت بشۆ
 و دواتر شايەتومانى حەق بەيتە و دواتر نوپژ بكە، ئەويش وايكرد، دواتر
 ئوسەيد وتى: من كەسيكەم لەدواى خۆم جيەشتوو ھەگەر ئەويش شوينتەن
 بكەوئى چى كەسى ناو ھۆزەكەى ھەيە شوينتەن ئەكەون، ئىستا ئەينىرم بۆ
 لاتان، ئەويش سەعدى كورپى موعازە، ئىنجا ئوسەيد خەنجەرەكەى ھەلگرت
 و چوو بۆ لای سەعد و ھۆزەكەشى چاوەروان بوون، سەعد پىنى وت:
 چيت كرد؟ ئوسەيد وتى: من قسەم لەگەل كردن بەخوا واى نابىنم خراب
 بن، رىم ليگرتن، ئەوانىش وتيان: چيت پى خۆشە وادەكەين، بەنى حارثە
 ويستيان بچن ئەسەعدى كورپى زورارە بكوژن، ئەشزانن پوورزاي تۆيە،
 وادەكەن ھەك سووكايەتى بەتۆ، سەعد بە توورەيى و خىرايى ھەستا و
 چوو بۆ لايان، كە چوو بينى ھەردووكيان بىخەم دانىشتون زانى ئوسەيد
 ويستوو يەتى گوپيان لى بگري، بە قسەوتنەو ھە (جنيودانەو ھە) لەبەردەمياندا
 راوہستا، بە ئەسەعدى كورپى زرارەى وت: بەخوا لەبەر خزمایەتى نىوانمان
 نەبوايە ئەمەت بەسەردا تينەئەپەرى، موصەب پىنى وت: بۆچى دانانىشىت
 گويمان لى بگريت، ئەگەر بەدلت بوو باشە، ئەگەر بەدلت نەبوو لىت

دوورده که وینه وه، سەعد وتی: قسە کەت جوانە، دانیشت و خەنجەرە کە ی داچە قاندا بە زەویداو گویی لێگرتن، هەمان شتیش بۆ ئەم روویدا، کە سەعد گەڕایە وه، هۆزە کە ی وتیان: بە وخوایە سەعد بە دەموچاویکی ترە وه هاتووە وه، کاتێ سەعد گەیشته لایان وتی: ئە ی بە نی عەبدولئەشەهل منتان لا چۆنە؟ وتیان: گەرە و شارەاز و بەرێزترینی ئیمەیت، ئەویش وتی: دە ی دەنگم لە ژن و پیاوتان هەلەدەگرم تا کاتێ باوەر دێنن بە خوا و پیغەمبەرە کە ی، بە وه هەرەموو بە نی عەبدولئەشەهل موسلمان بوون جگە لە چەند کە سێ، پاشان ئە سەعد موصەبە ی بردە وه بۆ مالی خۆیان.^(۱)

کاتێک پیغەمبەر (ﷺ) بڕایە تی خستە نێوان کۆچەرەان و پشتیوانانە وه، بڕایە تی خستە نێوان سەعدی کورێ ئەبی وه قاص و سەعدی کورێ موغاذە وه.^(۲)

سەعد لە گەل ئومەییە ی کورێ خەلەف پە یوەندی و دۆستایە تی هەبوو، کاتێک ئومەییە دەچوو بۆ شام، لە مەدینە وه دەچوو و لەو ئ لای سەعد لایە دەدا، سەعدیش جار جار کە دەچوو بۆ مەککە لای ئومەییە لایە دەدا، جارێک سەعد چوو بۆ مەککە بۆ عومرە کردن، چوو بۆ لای ئومەییە ی کورێ خەلەف، ئومەییە پێی وت: چاوەرێ کە تا نیوەرۆ دادیت و خەلکی دەچنە وه مأل و چۆل دەبیت ئینجا برۆ تەوافە کەت بکە، سەعدیش وایکرد، کاتێک لە تەوافدا بوو ئەبووجە هات و وتی: ئە وه کێیە وا سەلامەت تەواف دەکات؟ سەعد وتی: منم سەعد، ئەویش وتی: وا سەلامەت تەواف دەکەیت لە کاتێکدا پەنای موخەممەد و هاوێلانیتان داوه؟ وتی: بەلێ، ئیتر کە وتنە دەمەقالتی، ئومەییە بە سەعدی وت: دەنگت بەرز مەکەرە وه بە سەر ئەبولحە کەمدا چونکە ئەو گەرە ی ناوچە کە یە، سەعد وتی: بەخوا ئەگەر ریم لێ بگریت ریی کاروانی بازرگانیت بەرە و شام دەبرم، ئومەییە هەر

(۱) البداية والنهاية لابن کثیر، ج ۳، ص ۱۵۲-۱۵۳.

(۲) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۳، ص ۱۳۹.

دهیوت دهنگت بهرزمه که ره وه، سهعد تووره بوو و پیی وت: بیستوومه له موحه ممه د که دهیوت تۆ دهکوژیت، ئومه ییه وتی: من؟ وتی: به لئ، ئومه ییه وتی: موحه ممه د ئه هلی درۆ نیه، ئیتر گه رایه وه بۆ ماله وه به ژنه که ی وت: ده زانیت برا یه سربیه که م پیی وتم: بیستوویه تی له موحه ممه د وتویه تی من دهکوژیت؟! ژنه که شی وتی: به خوا موحه ممه د درۆ ناکات، ئه وه بوو که دواتر ئومه ییه چوو بۆ جهنگی به در، ژنه که ی پیی وت: بیرت نایه ت کابرای یه سربیه چی پی وتیت؟ ئومه ییه که بیر ی که وته وه ویستی نه چیت بۆ جهنگه که، ئه بوو جه هل پیی وت: تۆ سه رگه وره ی خه لکه که ییت، رۆژی دووان وه ره له که لمان، ئومه ییه ش چوو و له به در کوژرا.^(۱)

سهعد له غه زای به دردا

سهعدی کوپی موعاز یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در، له و غه زایه دا ئالای ئه وسیه کان به دهست ئه وه وه بوو.^(۲)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) ده رچوو بۆ به در، پیش غه زا که رای خه لکی وه رگرت و فره مووی: راتان چیه؟ ئه بوو به کری صدیق وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بیستوومانه ئه وان - قورپه ش - له فلانه شوینن، هه مدی پیغه مبه ر (ﷺ) به خه لکه که ی فره موو راتان چیه؟ ئه مجار عومه ری کوپی خه ططاب هه مان قسه ی ئه بوو به کری کرد، هه مدی پیغه مبه ر (ﷺ) رای هاوه لانی وه رده گرت و فره مووی: راتان چیه؟ ئینجا سهعدی کوپی موعاز قسه ی کرد و وتی: (مه به سه تت ئیمه یه، سویند به وه ی ریزداری کردویت و قورئانی بۆ دابه زاندویت، من ری وام هه رگیز نه گرتوه ته به ر و شاره زاییم لی نیه، به لام ئه گه ر برۆی تا بیرکولغیماد له یه مه ن هاو ده م به تۆ دینن، ئیمه وه ک ئه و به نوئیسرانیلیانه نین که به مووسایان وت: (اذهب أنت وربک فقائلا إنا هاهنا

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند عبد الله بن مسعود (ﷺ)، الرقم ۳۸۷۰؛ صحيح البخاري - كتاب المناقب

- باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۶۳۲.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۲۱.

قاعدون) (خوت و خواکەت برۆن بجهنگن، ئيمه ليره دانىشتوين)، به لکو ده ليين برۆ خوت و پهروه ردگارت بجهنگن و ئيمهش له گه لئاندا شوينت ده که وين، له وانه يه تو بۆ شتيک دهرچوويت و خواش شتيکی تری هينابيته پيت، بزانه ئه وهی خوا بۆى داناويت کامه يه ئه وه بگره بهر، چ په تيکت ده ویت بيگه يه نه و چ په تيکت ده ویت بپچپينه، له گه ل کى ده ته ویت ناشتى بکه و دزايه تى کيت ده ویت بيکه، چه نده ت ده ویت له سامانمان بيبه)، ئه وه بوو خواى گه و ره سه باره ت به و هه لويس ته ی سه عد ئايه تى دابه زانده خواره وه (كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ (٥) يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (٦) وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ^(١))

(هه رچۆنيک که پهروه ردگارت له ماله که ت دهره نيائيت به هه ق و راستی له کاتيکدا بيگومان دهسته يه ک له برواداران بيزار بوون و پي يان ناخوش بوو، ده مه قالييت له گه ل دا ده که ن له (شتی) هه ق و راست دا دواى ئه وهش که بۆيان پوون بۆته وه (که راسته هيشتا جهنگيان لا گرانه) وه ک ئه وهی به توندى به ره و مردن بيرين و به چاوى خويان (مردن) ببينن، بيرى ئه و کاته بکه نه وه که خوا به ليني به ئيوه دا ده ست که وتى يه کينک له و دوو کومه له (کاروانه بازرگانی يه که يان سه رکه وتن به سه رياندا) به راستی ده بيته هی ئيوه وه ئيوه پيتان خو شه که ئه و ده سته وته بى چه که، (کاروانه بازرگانی يه) بۆ ئيوه بيت به لام خوا ده يه ویت وته کانى خوى به راست دهرچى (حه ق سه رکه وى) و ره گ و پيشه ی بى باوه ران له بن بيتى).

له گيترانه وه يه کى تر دا هاتووه سه عد وتى: ئه ی پيغه مبه رى خوا (ﷺ) سوينت به خوا ئه گه ر فه رمان بکه يت تاو بده ينه ناو ئه و ده رياه ئه وه له گه لت ديين، ده ی لينه وه ئه ی پيغه مبه رى خوا (ﷺ).^(٢)

(١) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب المغازي - غزوة بدر الكبرى وما كانت وأمرها، الرقم ٣٧٨١٥.

(٢) تاريخ الإسلام للذهبي، ج ٢، ص ٥٢.

له گێرانه وهیه کی تر دا ها تو وه سه عد که بینى پیغه مبه ر (ﷺ) به ر ده وام رای ها وه لانی وه ر ده گرت، وا گومانى برد که مه به ستى رای پشتیوانان بیت و وتی: له وانه یه پیغه مبه ر (ﷺ) مه به ستى بیت بزانیته پشتیوانان ها و ده مى ده بن؟ بویه وتی: ئه ی پیغه مبه رى خوا (ﷺ) له وانه یه ترست هه بیت پشتیوانان له پشتت نه بن و ئه وه به ئه رکی خویان نه زانن مه گهر دوژمن بیته مالى خویان ئینجا وه لام بده نه وه؟! ده ی من له برى هه موو پشتیوانان قسه ده که م، رووه و کوئ ده ته ویت هه نگاو بنی و په تی کینت ده ویت بیچرینه و چه نده ت له سامانمان ده ویت بیبه، ئه وه ی ده بیبه یته ئه وه مان پی خوشتره تا ئه وه ی ده میتینه وه، سویند به خوا ئه گهر تا بیره ک له غه مه د له یه مه ن برۆیت ها و ده مت دین. ^(۱)

پاشان سه عد وتی: ئه ی پیغه مبه رى خوا (ﷺ) بو شوین هه وانه یه کت له دوا وه بو دروست نه که یین تا تیایدا بیت و ئیمه ش جه نگی دوژمن بکه یین؟ ئه گهر خوا سه رى خستین ئه وه باشتر، ئه گهر نا تو بگه ریره وه مه دینه، چونکه خه لکیک بویان نه کرا وه بین، هینده ی ئیمه تو یان لا خوشه وسته و بیانزانییا جه نگ ده که یته هه رگیز دوانه ده که وتن و ده هاتن له گه لت و سه ریان ده خستیت، پیغه مبه ر (ﷺ) سوپاسی کرد و نزای خیری بو کرد، ئه وه بوو عه ریشیکی بو دروست کرا (چادریکی هه وانه وه). ^(۲)

دواتریش که غه زا که ته واو بوو و پیغه مبه ر (ﷺ) گه رایه وه ناو چادره که ی، سه عد ها و ده م به ژماره یه ک له پشتیوانان له به ر ده رگای چادره که به شمشیره وه وه ستا و پاسه وانی پیغه مبه رى خوا (ﷺ) ده کرد نه بادا دوژمن کتوپر هیرشی هه لگه را وه به نیت. ^(۳)

کابرایه کی شاعیر هه بوو ناوی که عبی کوپی ئه شره ف بوو که هیرشی

^(۱) تاریخ الإسلام، ج ۲، ص ۱۰۷.

^(۲) تاریخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۸۰-۸۱.

^(۳) تاریخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۵۸.

زۆرى دهكرده سهر پيغه مبهەر (ﷺ)، پيغه مبهريش (ﷺ) به فهرمانى پهروهر دگار زور تهحه ممولى كرد، به لام كه عب وازى نه ده هيتا، دواچار پيغه مبهەر (ﷺ) فهرمانى كرد به سه عدى كورې موعاذ دهسته يه ك بنيريت بو كوشتنى كه عب، سه عديش فهرمانه كه ي به جينگه ياند.^(۱)

سه عد له غه زاي ئو خود دا

ههروه ها سه عد يه كينكه له به شدار بوانى غه زاي ئو خود، كاتيك خه لكى له دهورى پيغه مبهەر (ﷺ) ته كينه وه سه عد يه كيك بوو له وانه ي له دهورى مايه وه.^(۲)

ئه نه سى كورې نه ضر كه نه يتوانى بوو له جهنگى به دردا به شدار بيت، دواى جهنگى به در چوويه خزمهت پيغه مبهەر (ﷺ) و وتى: ئه ي پيغه مبهرى خوا (ﷺ) له يه كه م جهنگدا كه دژ به بيا وه ران ئه نجامت دا من ئاماده نه بووم، سويند به خوا ئه گهر ئه مجار خوا ده رفتم ده دات جهنگى بيا وه ران بيبم و به شدار بم تيايدا خواى گه وړه ده بينيت چى ده كه م، ئه وه بوو جهنگى ئو خود هات و تيايدا ئه نه سى كورې نه ضر يش به شدارى كرد، كاتى موسلمانان شكان و بلاوه يان تيكه وت ئه نه س وتى: خوايه من له به رده متدا پوزش دينمه وه له وه ي كه ئه وانه كرديان - واته موسلماننه كان - وه له به رده م تودا دووره پهريز دهم و ته به را ده كه م له وه ي ئه وانه بوى هاتون و دهيكه ن - واته بيا وه ران - دواتر ليتنه وي، سه عدى كورې موعاذى بينى وتى: ئه ي سه عد ئه وه به هه شته سويند به خوا بونى ده كه م له خوارو ئو خود وه، سه عد ده ليت: ئه وه ي ئه نه س كردى من نه متوانى بيكه م، ئه وه بوو ئه نه س له و جهنگه دا شه هيد بوو.^(۳)

^(۱) سنن أبي داود - كتاب الخراج والفيء والإمارة - باب كيف كان إخراج اليهود من المدينة، الرقم ۳۰۰۰، صححه الألباني.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۲۱.

^(۳) صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير - باب قول الله تعالى من المؤمنين رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه، الرقم ۲۸۰۵؛ صحيح مسلم - كتاب الإمارة - باب ثبوت الجنة للشهيد، الرقم ۱۹۰۳. الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۴۲.

سەعد خوشکینکی ھەبوو کە ھاوسەری عەمری کۆری ئوقەیش بوو، جا کە جەنگی ئوحوود روویدا، عەمر ھات و وتی: ئامۆزاکانم کوان؟ وتیان: لە ئوحوودن، وتی: فلانە کەس کوا؟ وتیان: لە ئوحوودە، وتی: ئەی فلانی تر؟ وتیان: لە ئوحوودە، ئەویش جلە سەربازییەکانی پۆشی و سواری ئەسپەکەیی بوو و چوو بەرەو ئەوێ، لەوێ دژ بە قورەیشییەکان جەنگا تا بریندار بوو، بە برینداری ھینترایەو، مائەو، سەعد چوو بۆ مالی خوشکەکەیی و وتی: خوشکەکەم پرسیار لە میژدەکەت بکە بزانە لەبەر ھەستی ھۆزەکەیی بوو یان بۆ بەرگری لەوان بوو یان لەبەر خوا بوو ھات بۆ ئەو جەنگە؟ خوشکەکەیی پرسیارێ لێکرد، عەمر وتی: بەلکو لەبەر خوا و پیغەمبەرەکەیی (ﷺ) بوو.^(۱)

جاریک پیغەمبەر (ﷺ) لە سەعد ھەوایی ثابتی کۆری قەیسێ پرسیی و فەرمووی: (ئەی ئەبووعەمر حالی ثابت چۆنە؟ ناساغە؟)، سەعد وتی: من نەمدیوہ ناساغ بیّت، سەعد چوو بۆ لای،^(۲) سەیری کرد ثابت بە بیتاقەتی و کزۆلی لە مائەوہ دانیشتووہ، وتی: ئەوہ چیتە بۆ وایت؟ ثابت وتی: من لە خزمەت پیغەمبەری خوا (ﷺ) دەنگم بەرز دەکردوہ بەسەر دەنگی پیغەمبەردا (ﷺ)، ھەرکەسیش وابکات کارە چاکەکانی پووجەل دەبنەوہو شوینی دۆزەخ،^(۳) سەعد گەرایەوہ بۆ لای پیغەمبەر (ﷺ) و بەسەرھاتەکەیی بۆ گێرایەوہ، پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەلکو ئەو لە دەستەیی بەھەشتیەکانە).^(۴) ئینجا فەرمووی (اَذْهَبْ اِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَلَكِنْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ)^(۵) (بڕۆ بۆ لای و پێی بلێ: تۆ لە دارودەستەیی دۆزەخ نیت، بەلکو لە دارودەستەیی بەھەشتیت).

^(۱) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۱۰۰.

^(۲) صحيح مسلم - كتاب الإيمان - باب مخافة المؤمن أن يحبط عمله، الرقم ۱۱۹.

^(۳) صحيح البخاري - كتاب تفسير القرآن - سورة الحجرات - باب : لا ترفعوا أصواتكم فوق صوت النبي الآية تشعرون تعلمون ومنه الشاعر، الرقم ۴۸۴۶.

^(۴) صحيح مسلم - كتاب الإيمان - باب مخافة المؤمن أن يحبط عمله، الرقم ۱۱۹.

^(۵) صحيح البخاري - كتاب المناقب - باب علامات النبوة في الإسلام، الرقم ۳۶۱۳.

سعد له غمزای خەندەمەقدا

هەر وهه ها سهعد يه کيکه له به شداربوانی غهزای خەندەق،^(۱) کاتيک حالی
 موسلمانان سهخت بوو و هه ندی و یستیان ناپاکی بنوینن، پیغه مبهه (ﷺ)
 هه والی نارد تا سنی یه کی به ره می مه دینه بدات به غه طه فانیه کان به رامبهه
 به وهی ناپاکی نه نوینن و نه چنه پال قوربهش، پیش ئه وهی ریکه وتنه که
 ته وای بیت، پیغه مبهه (ﷺ) ناردی به شوین سهعدی کورپی عوباده و
 سهعدی کورپی موعازدا تا رایان وهه بگریته، مه سه له که ی باسکرد بۆیان و
 رای ئه وانی داواکرد، ئه وانیش وتیان: ئه ی پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) ئایا ئه وه
 فه رمانیکه خۆت دانتاوه تا ئیمهش به جینی بگه یه نین یان شتیکه خوا فه رمانی
 پیکردویت و هه ر ده بیت ئه وه بیت؟ یان له بهر ئیمه ده یکه یته؟ پیغه مبهه (ﷺ)
 فه رمووی: که پلانی خۆیه تی نه که فه رمانی خوا و که بینویه تی هه موو
 عه ره ب له دژیان یه کیان گرتوو، ئه مه ی کردوو به تا شکوی دوژمن بشکینیت،
 سهعدی کورپی موعاز وتی: ئه ی پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) ئیمه پیشتر له گه ل
 ئه وانه دا په یوه ندیمان هه بوو، ئیمه بته ره ست بووین و خوامان نه ده ناسی و
 نه ده په ره ست، له به ره می ئیمه یان نه ده خوارد مه گه ر به میوانی به اتنایه و
 لیتیان بخواردایه یان به کرین بیانکریبا، جا ئیستا که خوا به ئیسلام
 ریزداری کردوین و ریتوینی کردوین بۆ ئیسلام و به تۆ عیززه تمه ندی
 کردوین، هیچ پیو یستمان به وه نه یه، به خوا ته نها شمشیریان پیده ده یان تا
 خوا حوکی نیوان ئیمه و ئه وان ده کات، پیغه مبهه ریش (ﷺ) فه رمووی: ده ی
 ئه وه تۆ و ئه وه، سهعدی کورپی موعاز لاپه ره نوو سراوه که ی گرت به ده ست
 و سه رپه وه.^(۲)

دوای غه زا که پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) ئه وی هاو ده م به سهعدی کورپی
 عوباده نارد تا هه والی جووله که کانی به نی قوره یظه ی بۆ وهه بگرن، ئه وانیش

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۲۱.

(۲) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۳۱۲.

هه والیان هینایه وه که ناپاکیان نواندوه.^(۱)

له و غه زایه دا له کاتی هیرش بۆ سه ر جووله که کان تیریکی بهر که وت و پاش ماوه یه ک به و هۆیه وه مرد.^(۲)

عائیشه ی دایکی باوه پداران له گه ل دایکی سه عدا پیکه وه بوون، سه عدا درعیکی پۆشیبوو که هه موو بالی ده رکه وتبوو، ده چوو به ره و جهنگه که، دایکیشی دهیوت رۆله گیان خیرا که دوا که وتیت، ئه وه بوو کابرایه ک به ناوی ئیبنولعرقه تیریکی بۆ هاویش و وتی: بیگره من ئیبنولعرقه م، سه عدا وتی: خوا له دۆزه خدا عاره قه ی نێو چاوانت بیت ئه گه ر من له م جهنگه ی قورهبش رزگارم بیت ده بیت بنه ومه ئیوه، خواجه ئاواتمه دژ به ده سته یه ک بجهنگم که ئازاری پیغه مبه ره که ی تویان داوه و به درویان خستوه ته وه، خواجه ئه گه ر جهنگ که وته نیتوانمانه وه شه هیدیم پی بیه خشه و مه شممرینه تا تاسه م بۆ به نی قوره یضه ش ده شکیت.^(۳)

ئهو تیره ی بهر سه عدا که وت بهر ده ماریکی بالی که وت، پیغه مبه ر (ﷺ) خۆی به سه ره تیریک ده ماره که ی بۆ داخکرد، به لام هه مدی خوینی لی چوو، پیغه مبه ر (ﷺ) جاریکی تر داخکردنی ده ماری بۆ به کارهینا،^(۴) سه عدا وتی: خواجه گیانم ده رمه که تا ده روونم به به نو قوره یضه ش ئارام ده گریت، ئه وه بوو خوینه که ی وه ستا تا ئه وه ی جووله که کان رازی بوون به بریاری سه عدا و ئه ویش بریاری خۆی دا له سه ریان، دوا ی ئه وه جاریکی دی ده ماری خوینی تووشی خوین به ربوون بوو تا به و هۆیه وه مرد.^(۵)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٤، ص ١٠٣-١٠٤.

(۲) سير أعلام النبلاء، ج ١، ص ٢٨١.

(۳) تاريخ الإسلام للذهبي، ج ٢، ص ٢٩٢.

(۴) صحيح مسلم - كتاب السلام - باب لكل داء دواء واستحباب التداوي، الرقم ٢٢٠٨.

(۵) جامع الترمذي - أبواب السير عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في النزول على الحكم، الرقم ١٥٨٢ وقال حديث حسن صحيح: السنن الكبرى للنسائي - كتاب السير - إذا نزلوا على حكم رجل، الرقم ٨٦٢٦، صحيح ابن حبان - كتاب السير - باب الخروج وكيفية الجهاد - ذكر عدد القوم الذين قتلوا يوم قريظة، الرقم ٤٧٨٤؛ صحيحه الذهبي في تاريخ الإسلام ج ٢، ص ٣١٩، صحيحه شعيب الارناؤوط، صحيحه الالباني.

کاتیک پیغمبر(ﷺ) هات بۆ لای سەعد، باوەشی پێدا کرد و خوین به سەر پیغمبردا(ﷺ) دەچۆرا، که ئەبووبەکر هات و ئەوەی بینی وتی: وهی پشتی شکاوم، پیغمبر(ﷺ) فەرمووی: وس ئەی ئەبووبەکر، ئینجا عومەر هات که ئەو حالە ی بینی وتی: إنا لله و إنا إليه راجعون.^(۱)

که جهنگه که تهواو بوو، پیغمبر(ﷺ) به موسلمانانی راگه یاند خوا فهمانی کردووه هێرش بکه نه سەر به نی قوره یضه، که مارۆی دان، ماوه یه کی زۆر مانه وه تا دواچار رازی بوون سەعدی کوپی موعاذ حوکیان له سەر بدات، چونکه ئەوان پێشتر له گه ل سەعد و ئەوسیه کاندایاوپه یمانیان هه بوو.^(۲)

پیغمبر(ﷺ) ناردی به شوین سەعددا، سواری گویدرێژنیک کرا و هات، کاتیک له مزگه وت نزیک بوویه وه، پیغمبر(ﷺ) به پشتیوانانی فەرموو (له بهر که وره که تان-یان له بهر چاکترینتان-ههستن)، پیغمبر(ﷺ) فەرمووی: (ئەوانه-جووله که کان-رازی بون به حوکمی تۆ)، ئەویش وتی: بپیارو حوکمی من ئەوه یه جهنگاوه رهکانیان بکوژرێن و ژن و مندالیشیان به سه بی بگیرێن، پیغمبر(ﷺ) فەرمووی: (به حوکمی خوا حوکمت دا).^(۳)

کاتیک سەعد ده هات به رهو لای پیغمبر(ﷺ) کابرایه ک له گه لی بوو باسی فەزل و چاکه ی به نی قوره یضه ی بۆ ده کرد، ده یوت ئەوان ته نها تۆیان هه لێزاردووه به و هیوای ره حمیکت هه ییت به رامبه ریان، به رده وام ئەو قسانه ی بۆ ده کرد، سەعدیش هیچ قسه ی له گه ل نه ده کرد و وه لامی نه ده دایه وه تا نزیک بوونه وه، کابرا وتی: ئەرئ وه لامم ناده یته وه؟ سەعد وتی: ئیستا کاتی ئەوه یه له بهر خوا گوئ به سه رکۆنه ی سه رکۆنه کاران نه ده م، کابرا بپه یوا بوو و جیه یشت.^(۴)

(۱) فضائل الصحابة لأحمد بن حنبل، الرقم ۱۴۴۹.

(۲) تاریخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۳۰۹.

(۳) صحيح البخاري - كتاب مناقب الأنصار - باب مناقب سعد بن معاذ(رضي الله عنه)، الرقم ۳۸۰۴؛ صحيح مسلم - كتاب الجهاد والسير - باب جواز قتال من نقض العهد وجواز إنزال أهل الحصن على حكم حاكم عدل أهل للحكم، الرقم ۱۷۸۸.

(۴) تاریخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۳۱۵.

پیش ئه وهی سه عد حوكم بدات پئیان وت: ئه ی ئه بو وعه مر پیغه مبه ری خوا (ﷺ) تو راسپاردووه تا حوكم به دیت له سهریان، ئه ویش وتی: به لئینی خوا ده دن که به حوکه که م رازی بن؟ وتیان: به لی، ئینجا وتی: ئه مانه ی ئه م لاش (ئو لایه ی که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) تیدا بوو) به لام له شه رمی پیغه مبه ر (ﷺ) رووی نه کرده لاکه ی پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: به لی،^(۱) سه عد وتی: حوکه ی من ئه وه یه جه نگاوه ره کانیان بکوژرین و ژن و مندالیان به سه بی بگیرین.^(۲)

مه سه له ی رووداوی به نو قوره یسه مشتومرێکی زۆری له سه ره و هه ندی به ئه فسانه ی ده زانن و هه ندیکیش زیده پۆیی ده که ن له ورده کاریه کانیدا، ئه و رووداوه حه قیقه تیکی میژوویی هه یه، به لام نه ک به و جوړه ی له سه رچاوه کانی میژوودا باس کراوه، چونکه هه م له کوشتاری که سه کان و ژماره ی کوژراوه کانیشدا زیده پۆیی هه یه، ئه وه ی ده قی سه حیه و له بوخاری و موسلیمدا هاتووه - وه ک له سه ره وه ئاماژه مان پێدا - بریار دراوه ته نها جه نگاوه ره کانیان بکوژرین، ئه مه ش نابیت به چاوی جموجوولێکی روژانه ته ماشا بکریت، به لکو باسوخوا سه که تایبه ته به مه يدانی جه نگ و ئاسایشی نیشتمانیه وه.

له رووداوی ئیفکدا کاتی پیغه مبه ر (ﷺ) ورده کاری ته واوی کرد بۆ ئه و رووداوه، دواتر له ناو هاوه له پشتیوانه کانیدا بوو ویستی پۆزشی عه بدولای کوپی ئوبه ی کوپی سه لولول وه ربگرئ، به هاوه لانی فهرموو (من یعدرنی من رجل بلغنی اذاه فی اهلی، فوالله ما علمت علی اهلی إلا خیرا، وقد ذکرنا رجلا ما علمت علیه إلا خیرا، وما کان یدخل علی اهلی إلا معی)، (کن پۆزشم بۆ وه ره گرئ له که سی که بیستومه ته وه به خراپه باسی خیزانه که می کردووه، ده ی سویند به خوا من هه ر چاکه ی

(۱) تاریخ الإسلام، ج ۲، ص ۳۱۴.

(۲) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسیر - باب إذا نزل العدو علی حکم رجل، الرقم ۳۰۴۳، صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسیر - باب جواز قتال من نقض العهد وجواز إنزال أهل الحصن علی حکم حاکم عدل أهل للحکم، الرقم ۱۷۶۹.

خیزانه کهم ده زانم- واته چاکه م لی دیوه- ئه وانه باسی پیاوینکیان کردووه که بهس خپرو چاکه ی له باره وه ده زانم، به تهنه له گه ل خۆیشمدا هاتووه بۆ لای خیزانه کانم) سه عدی کوپی موعاذ هه ستاو وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا به خوا من ئه وه ت بۆ ده که م، ئه گه ر له ئه وسیه کان بیت ئیمه ده ده یں له ملی، ئه گه ریش له ناو برا خه زره جیه کانماندا بیت فه رمانمان پیبکه یت فه رمانت به جیده گه یه نین، سه عدی کوپی عوباده که گه وره ی خه زره جیه کان بوو و پیاوینکی چاک بوو ده مارگیری گرتی، هه ستاو وتی: سویند به خوا درۆ ده که یت نایکوژیت و ئه وه شت پی ناکریت، ئه وسه یدی کوپی حوضه یریش هه ستا و وتی: به خوا تو درۆ ده که یت، ئیمه ده یکوژین، تو دووروویت و سه باره ت به دووروان مشتومر ده که یت، هه ردوو ده سته ی ئه وس و خه زره ج هه ستان و خه ریک بوو بکه ونه ویزه ی یه ک، پیغه مبه ر(ﷺ) له سه ر مینه ر دابه زی و هیوری کردنه وه..^(۱)

وه ک له سه رچاوه کاند هاتووه رووداوی ئیفک له غه زای موره یسیعد روویداوه^(۲) که له مانگی شه عبانی سالی پینجه می کوچیدا بووه،^(۳) هه مان ئه و غه زایه ی که تیایدا سه عد بریندار بوو، واته ده بیت ئه م رووداوه له کاتی برینداری سه عدا بووینت و سه عد دوا ی ئه وه زۆر نه ماوه ته وه و گیانی سپاردووه.

کاتی که سه عد وه فاتی کرد، دایکی ده سته ی کرد به گریان و قیژه، پیغه مبه ر(ﷺ) پیی فه رموو: (أَلَا يَرْقَأُ دَمْعُكَ وَيَذْهَبُ حُزْنُكَ ؛ فَإِنَّ ابْنَكَ أَوَّلُ مَنْ صَحِكَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَاهْتَزَلَتْ الْقُرْشُ) (ئه ری ئیتر بۆچی فرمیتسک ناوه ستینیت و خه فه تت لانا به یت، خو کوپه که ت یه که م که سه خوا بۆی پیکه نی و عه رشی خوا بۆی له ری ه وه).^(۴)

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الشهادات - باب تعدیل النساء بعضهن بعضا، الرقم ۲۶۶۱.

^(۲) الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۲۶۹.

^(۳) تاریخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۲۵۸.

^(۴) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة(ﷺ) - ذکر مناقب سعد بن معاذ بن النعمان النعمان

پیتغه مبهەر (ﷺ) چوویه ناو گۆرپه کهی سهعد و ماوهیه که مایه وه و دواتر هاته دهره وه، وتیان: ئەی پیتغه مبهەر (ﷺ) بۆچی وا مایته وه تیایدا؟ فهرمووی: (سهعد له گۆرپدا گۆشرا نیک گۆشرا، منیش داوام له خوا کرد ئەوهی له سهەر لابرد- یان لا بیات).^(۱)

پیتغه مبهیری خوا (ﷺ) پاش مهرگی سهعدی کۆری موعاذ فهرمووی: (اهتز عرش الرحمان لموت سعد بن معاذ)،^(۲) (عهرشی پهروهردگار بۆ مهرگی سهعدی کۆری موعاذ له رزی).

سهعد داوای کردبوو له خوای گه وره تایی له گه ل بیته بۆ ئەوهی پاداشتی بۆ بنووسریت، ئەوه بوو تا مرد تایی له گه ل بوو.^(۳)

ئەنەسی کۆری مالیک ده لیت: جار نیک جبهیه کی چاک و ناوازه به دیاری هینرا بۆ پیتغه مبهەر (ﷺ)، خه لکی زۆر پیتی سه رسام بوون، پیتغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: (والذي نفس محمد بيده، لمناديل سعد بن معاذ في الجنة أحسن من هذا)،^(۴) (سویند به وهی گیانی موحه مبهدی به دهسته دهسته سپره کهی سهعدی کۆری موعاذ له بهه شتدا زۆ له وه باشتره).

بن امرئ القيس بن زيد بن عبد الأشهل - أول من ضحك الله إليه سعد بن معاذ، الرقم ٤٩٥٤، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

^(۱) صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر البيان بأن سعد بن معاذ فرج الله عنه عما شدد عليه من عذاب القبر بدعاء المصطفى (ﷺ)، الرقم ٧٠٣٤: المستدرک علی الصحیحین - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب سعد بن معاذ بن النعمان النعمان بن امرئ القيس بن زيد بن عبد الأشهل - تحرك العرش لسعد وفتحت أبواب السماء، الرقم ٤٩٥٣، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، ضعفه شعيب الأرنؤوط.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب مناقب الأنصار - باب مناقب سعد بن معاذ (ﷺ)، الرقم ٣٨٠٣، صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل سعد بن معاذ (ﷺ)، الرقم ٢٤٦٦.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٢١.

^(۴) صحيح البخاري - كتاب الهبة وفضلها - باب قبول الهدية من المشركين، الرقم ٢٦١٥، صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل سعد بن معاذ (ﷺ)، الرقم ٢٤٦٩.

۱۵۱۷. سه‌عدی کورپی موندنیر (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کورپی موندیره، له پشتیوانانه، سه‌عد ده‌لایت: وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئایا له ماوه‌ی سێ رۆژدا هه‌موو قورئان بخوینم؟ فهرمووی: به‌لێ، ئیتر سه‌عد تا کاتی مردنی له‌و کاره‌ی به‌رده‌وام بوو.^(۱)

۱۵۱۸. سه‌عدی کورپی میدحاس (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کورپی میدحاسه، فهرمووده‌ی له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) گێراوه‌ته‌وه، سه‌عد ده‌لایت: بیستم له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (من علم شیئا فلا یکتبه ومن دعت عیناه من خشية الله لم یحل له أن یلج النار أبدا إلا تحلة الرحمن ومن کذب علی فلیتبوأ بیتا فی جهنم)،^(۲) (هه‌رکه‌سێک شتێک ده‌زانیت با نه‌یشاریته‌وه، هه‌رکه‌سێکیش له ترسی خوا چاوانی فرمیسک بپرژن بۆی هه‌وا نیه‌ بجێته‌ دۆزه‌خه‌وه مه‌گه‌ر ته‌نها ئه‌و بینینه‌ی که خوا به‌لێنی دوه‌ هه‌موان بیبینن، هه‌رکه‌سیش درۆ به‌ ده‌م منه‌وه بکات، با شوینی خۆی له‌ دۆزه‌خ ده‌ستنیشان بکات).

۱۵۱۹. سه‌عدی کورپی وائیل (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کورپی وائيله، سه‌عد ده‌لایت: له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بیست ده‌یفه‌رموو: (هه‌رکه‌س شایه‌تی بدات هیچ په‌رستراوی نیه‌ جگه‌ له خوا و موحه‌مه‌د نێردراوی خوایه، ئه‌وه به‌هه‌شتی بۆ هه‌یه‌).^(۳)

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار (ﷺ) - سعد بن المنذر الأنصاري (رضي الله عنه)، الرقم ۲۴۴۳۲.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سعد - سعد بن المدحاس، الرقم ۵۵۰۲.

^(۳) معرفة الصحابة لأبي نعيم الاصبهاني، الرقم ۲۸۵۱.

۱۵۲۰. سه‌عدی کوپی ئه‌بی سه‌عد (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی ئه‌بی سه‌عه، له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حود.^(۱)

۱۵۲۱. سه‌عدی کوپی ئه‌بی ومقاص (ﷺ)

ناوی سه‌عدی کوپی مالیکه‌و باوکی به‌ئه‌بی وه‌قاص ناسراوه، سه‌عد کونیه‌که‌ی ئه‌بو‌وئیسحاقه،^(۲) دایکی ناوی حه‌مه‌ی کچی سوفیانه.^(۳) سه‌عد برایه‌کی هه‌بوو به‌ ناوی عومه‌یر که‌ هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا بوو (ﷺ)، برا بچووکی سه‌عد بوو، چونکه عومه‌یر ویستی له غه‌زای به‌دردا به‌شدار ی بکات به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌به‌ر که‌می ته‌مه‌نی عومه‌یری که‌راندوهه.^(۴)

برایه‌کی تری هه‌بوو به‌ ناوی عوتبه که‌ هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو و پیش سه‌عد و له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) وه‌فاتی کرد.^(۵) ئه‌م هاوه‌له له کۆچه‌ریه‌کانه‌و زۆر زوو موسلمان بوو،^(۶) موسلمانبوونه‌که‌ی له ته‌مه‌نی حه‌قده سالی‌دا بوو.^(۷) منداڵ و هاوسه‌ره‌کانی سه‌عد

سه‌عد کوپیکی هه‌بوو به‌ ناوی موحه‌مه‌د که‌ فه‌رمووده‌ی له باوکیه‌وه گێژاوه‌ته‌وه،^(۸) کوپیکی تری ناوی عامیره که‌ ئه‌ویش فه‌رمووده‌ی له باوکیه‌وه

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۶۲.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۹۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۳.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۹۷.

^(۵) صحيح البخاري - كتاب البيوع - باب تفسير المشبهات، الرقم ۲۰۵۲.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۳.

^(۷) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۹۶.

^(۸) صحيح البخاري - كتاب فضائل الصحابة - باب مناقب عمر بن الخطاب أبي حفص القرشي العدوي (رضي الله عنه)، الرقم ۳۶۸۳.

گيڙاوه ته وه،^(۱) کورپيکي تري ناوی موصعه به که ٺویش فهرموده ی له باوکیه وه گيڙاوه ته وه،^(۲) دایکي موصعه ب ناوی خوله ی کچی عه مر بوو.^(۳) کورپيکي تري ناوی ئیسحاق بوو که کونیه که ی به ناوی ټم کورپه یه وه بوو، کچیکیشی ناوی ئوممولحه که م بوو، دایکي ټم دوو منډالهی کچی شه هاب بوو، کورپيکي تري ناوی عومر بوو که دواتر به دهستی موختاری ټه قه فی کوژرا، ئیسحاقی بچووکیشی هه بوو، هه ریه ک له ئیسماعیل و ئوموعیم رانیشی هه بوو که دایکیان ناوی ئوموعامیری کچی عه مر بوو، ئیبراهیم و موسا و ئوممولحه که می بچووک و ئوموعه مر و هیندو ئوموزوبه یر و ئومومووسایشی له ژنیکي تري بوون به ناوی زه به د، عه بدولای بچووک و عه بدورپه حمان و حه میده شی هه بوو که دایکیان ناوی ئومموهیلالی کچی ره بیع بوو، حه منه شی هه بوو که دایکي ناوی ئومموحه کیم بوو، عومه یری بچووک و عومر و عیمران و ئومموعه مر و ئومموئه ییووب و ئومموئیسحاقیشی هه بوو که دایکیان ناوی سه لای کچی خه صفه بوو، کورپيکي تريشی ناوی صالح بوو که دایکي ناوی طیبه ی کچی عامیر بوو، هه ریه ک له ره مله و عوټمانیشی هه بوو که دایکیان ناویان ئومموحوجه یر بوو، عومره ی هه بوو که دواتر شووی کرد به سوه یلی کورپی عه بدورپه حمان و دایکي که نیزه ک بوو، کچیکي تري ناوی عائیشه بوو.^(۴)

موسلمان بوونی سه عد

ده وتریټ سه عد سیټه م که س بووه موسلمان بووه، چونکه خوی ده لیت: حه وت دانه شه وم به سه ر برد، له و ماوه دا من سی یه کی ئیسلام بووم.^(۵)

^(۱) صحیح البخاري - کتاب أحادیث الأنبياء - باب حدثنا أبو الیمان، الرقم ۳۴۷۳.

^(۲) صحیح البخاري - کتاب الدعوات - باب التعوذ من فتنة الدنيا، الرقم ۶۳۹۰.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۸.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۳۷-۱۳۸.

^(۵) صحیح البخاري - کتاب فضائل الصحابة - باب مناقب سعد بن أبي وقاص الزهري، الرقم ۳۷۲۷.

به لām رای تر هیه ده لیت: چوارهم یان شه شه م کهس بووه موسلمان بووه،^(۱) ئەم رایەش نزیکتره له راستیه وه، چونکه به روونی سه لماوه که پیش ئەو چەند کەسی تر موسلمان بون، له وانه خەدیجە و ئەبووبەکر و زەید.^(۲)

سەعد ده لیت: سێ روژ پیش موسلمان بوونم خەوم بینی له تاریکیه کدām و هیچ نابینم، مانگیك رووناکی بۆ کردم، منیش شوینی که وتم و ته ماشام ده کرد بزاتم کێ پیش من ئەو مانگهی دیوه، ته ماشام کرد زهیدی کوپی حارثه و علی کوپی ئەبوو طالیب و ئەبووبەکر له وین، پرسیارم کرد که ی گه یشتوونه ته ئەوئ؟ وتیان: ئیستا، دواتر بیستم پیغه مبه ر (ﷺ) به نهینی بانگه واز ده کات، چووم له شیویک بنیم نوێژی عه سری ده کرد، له وئ گویم لینگرت و باوه رهم پێهیتا.^(۳)

سەعد له سه ر دهستی ئەبووبەکرێ صدیق بانگه وازی ئیسلامی وه رگرت، کاتیک ئەبووبەکر موسلمان بوو، چوو بۆ لای عوثماني کوپی عه ففان و طه لحه ی کوپی عوبه یدولا و زوبه یری کوپی عه ووام و سه عدی کوپی ئەبی وه قاص و باسی ئیسلامی کرد بۆیان و بانگه یشتی کردن بۆ ئیسلام، هه موو ئەوانه ش موسلمان بوون.^(۴)

خۆراگری سەعد له سه ر باومه که ی

سەعد ده لیت: من پێشتر زۆر له گه ل دایکم چاک بووم، جا کاتیک موسلمان بووم دایکم وتی: ئەی سەعد ئەم دینه چیه هیتاوته؟ یان واز له و دینه دینیت یان من خواردن و خواردنه وه له خۆم حه رام ده که م تا ده مرم و به و هۆیه وه له بهر من ئابرووت ده چیت و ده لێن بکوژی دایکتی، منیش وتم: دایه گیان

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۳۳.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۲.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۳۵.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۰.

ئەو مەكە، مەن واز لە دینەكەم ناهینم، ئەو بوو روژیک دەستی گرتەو لە خواردن و خواردنەو، بۆ بەیانیکەى زۆرى بۆ هاتبوو، منیش كە ئەو مە بىنى وتم: دایە گيان بەخوا ئەگەر سەد گىانت هەبێت و یەك یەك هەموویان دەرچن واز لە دینەكەم ناهینم، جا ئەگەر پێت خۆشە بخۆ و پێشت خۆشە مەخۆ، دایكەم كە زانى وا سوورم دەستی كرد بە نان خواردن.^(۱)

جارێك سەعد لەگەڵ دەستەيەك لە هاوێلان لە شیویكى مەككەدا نوێژیان دەكرد، دەستەيەك لە بیباوەرانی قورەیش هاتن بۆ لایان و گالتهیان پێدەكردن، بار گەیشته ئەوێ كەوتنە لێدانى موسلمانان، سەعد هەستا و دای لە یەكێكیان و جەستەى خویناوى كرد.^(۲)

كوچكردنى سەعد

سەعد هاو دەم بە عومەیری برای كوچیان كرد بۆ مەدینە، لەوێ لای عوتبەى برايان مانەو كە پێشتر بەهۆى خوینیکەو كە رشتبووى چووبووێ مەدینە.^(۳)

كاتێك پێغەمبەر (ﷺ) برایهتى خستە نێوان كوچەران و پشتیوانانەو، برایهتى خستە نێوان سەعدى كورپى ئەبى وهقاص و سەعدى كورپى موغاذەو.^(۴)

هێشتا نۆ مانگ بوو پێغەمبەر (ﷺ) كوچى كردبوو بۆ مەدینە كە سەعدى كرد بە ئەمیری سریهەك و ئالایەكى سپى دایە دەستى و هاو دەم بە بیست كەس لە كوچەران ناردى تا رێ بگرن بە كاروانێكى قورەیشیەكان، سەعد دەلێت: دەرچووین و بە روژ خۆمان دەشاردەو بە شەو رێمان دەكرد تا پاش پێنج روژ گەیشتیە شوینی مەبەست، بینیمان ئیوارە كاروانەكە دەرچووبوون، دواتر گەراینهو بۆ مەدینە.^(۵)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۰۹.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۴، البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۷.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۳۹.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۳۹.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۷.

جیہادو بہ شداری غمزاکان

سہ عد یہ کہم کہس بوو له رتی خوادا تیری هاویشٹ.^(۱)
کاتیک پیغہمبہر (ﷺ) ویستی بجیت بو غہزای بہدر و له نزیک بہدر
دابہزی، سہ عد و علی و زوبہیری نارد تا ہواالی قورہیش و ہر بگرن.^(۲)
سہ عد له غہزای بہدر دا بہ شداری کرد، له و کاتہدا تہمہنی زور نہ بوو،
سہ عد خوی دہلئت: ہیتشتا تالہ موویہک بہ دہموچاومہوہ نہ بوو کہ
بہ شداری غہزای بہدرم کرد.^(۳)

سہ عد دہلئت: پیش ٹہوہی بچین بو بہدر، عومہیری برامم بینی خوی
دہشاردہوہ، وتم: براکہم ٹہوہ چیتہ؟ وتی: ترسی ٹہوہم ہہیہ پیغہمبہر (ﷺ)
بمبینیت و بہ بچووکم بزانت و نہ ہیلئت بہ شداری غہزاکہ بکہم، حزیش
دہکہم بیم و بہ شدار بم بہ لکو خوا شہیدیم پی بہخشئی، ٹہوہ بوو
پیغہمبہر (ﷺ) ٹہوی بہ بچوک زانی و گیرایہوہ، عومہیر دہستی کرد بہ
گریان، دواتر پیغہمبہر (ﷺ) مؤلہتی پتدا، منیش بینیم ہیندہ بچووکہ خوم
بہرگہ سہربازیہ کہیم بو ریکدہ کرد، له غہزاکہدا کوژرا و تہمہنی ہیتشتا
شانزہ سالان بوو.^(۴)

ئین مہسعوود دہلئت: له بہدر دا من و سہ عد و عہمار له دہستکہ و تدا
هاوبہش بووین، سہ عد خوی تہنہا دوو دیلی پی بوو، بہ لام ئیمہ ہیچ
دیلٹکمان پی نہ بوو.^(۵)

دواتریش له سریہ کہی عہدولای کوپی جہحشدا بہ شداری کرد و
هاودہم بہ عوتبہی کوپی غہزوان لہ سہر یہک و شتر بوون.^(۶)

(۱) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۳، ص ۱۴۰.

(۲) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۲، ص ۱۵.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۹۷.

(۴) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۳، ص ۱۴۹.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۰۸.

(۶) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۲، ص ۱۰.

سعد له غهزای بواطدا هاوادم به پیغمبر(ﷺ) به شداری کرد و
ثالایه کی سپی به دهسته وه بوو.^(۱)

سعد به کیکه له به شداربوانی غهزای ثوحد، سعد ده لیت: له و غهزایه دا
دوو که سم بینی له دهوری پیغمبر(ﷺ) بوون و ده جندگان و بهرگریان
لیده کرد، جلی سپیان له بهر بوو، نه پیشتر ئه و دوو که سم دیوون و نه
دواتر بینیمه وه.^(۲)

سعد ده لیت: له رۆژی ثوحددا عه بدولای کوپی جهش پنی وتم: وه ره
با له خوا بیارپینه وه، ئه وه بوو چوینه سووچیکه وه، من نزام کرد وتم:
خوایه سبه ی بگم به کابرایه کی زۆر به هیز و له پیناو تۆدا له گه لی بجه نگم
و دواتر به سهریدا سهر بکه وم تا بیکوژم و شمه که که ی به ده سته کوت به رم،
عه بدولای کوپی جهشیش وتی: خوایه سبه نی تووشم بیت به تووشی
کابرایه کی زۆر به هیزه وه و له پیناو تۆدا له گه لی بجه نگم، دواتر بمکوژیت و
گوئ و لووتم بیریت، که رۆژی دواپی گه ی شتمه وه به تو بفهرموویت ئه ی
عه بدولا بۆچی گوئ و لووتت براوه؟ منیش بلیم له پیناو تو و پیغمبره که تدا،
تویش بفهرموویت راست ده که ی، سعد ده لیت: نزاکه ی عه بدولا له وه ی من
باشتر بوو، کوتای رۆژی ثوحد ته رمه که یم بینی گوئ و لووتی کرابوون
به ده زوویه که وه.^(۳)

سعد ده لیت: هینده ی سوور بوم له سهر کوشتنی عوتبه ی کوپی ئه بی
وه ققاص، هیچ کات هینده سوور نه بوم له سهر کوشتنی هیچ که سیک، چونکه
عوتبه خوینی هینابوو به ده موچاوی پیغمبر(ﷺ).^(۴)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸

(۲) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب إذ همت طائفتان منكم أن تفشلا والله وليهما، الرقم ۴۰۵۴.

(۳) المستدرک علی الصحيحین - کتاب الجهاد - رأس الأمر الإسلام وعموده الصلاة وذروة سنامه الجهاد، الرقم ۲۴۲۲، صححه الذهبي فی التلخیص.

(۴) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۱۳۰.

سعد له غهزای بواطدا هاوادم به پیغه مبهرا (ﷺ) به شداری کرد و
ثالایه کی سپی به دهسته وه بوو.^(۱)

سعد به کیکه له به شداربوانی غهزای ئوحد، سعد ده لیت: له و غهزایه دا
دوو که سم بینی له دهوری پیغه مبهرا (ﷺ) بوون و ده جهنگان و بهرگریان
لیده کرد، جلی سپیان له بهر بوو، نه پیشتر ئه و دوو که سم دیوون و نه
دواتر بینیمه وه.^(۲)

سعد ده لیت: له رۆژی ئوحد دا عه بدولای کوپی جهش پنی وتم: وه ره
با له خوا بیارپینه وه، ئه وه بوو چوینه سووچیکه وه، من نزام کرد وتم:
خوایه سبه ی بگم به کابرایه کی زۆر به هیز و له پیناو تۆدا له گه لی بجه نگم
و دواتر به سه ریدا سه ربکه وم تا بیکوژم و شمه که که ی به ده سته کوت به رم،
عه بدولای کوپی جهشیش وتی: خوایه سبه ینی تووشم بیت به تووشی
کابرایه کی زۆر به هیزه وه و له پیناو تۆدا له گه لی بجه نگم، دواتر بمکوژیت و
گوئ و لووتم بپریت، که رۆژی دواپی گه ی شتمه وه به تو بفهرموویت ئه ی
عه بدولا بۆچی گوئ و لووتت براره؟ منیش بلیم له پیناو تو و پیغه مبه ره که تدا،
تویش بفهرموویت راست ده که ی، سعد ده لیت: نزاکه ی عه بدولا له وه ی من
باشتر بوو، کوتای رۆژی ئوحد ته رمه که یم بینی گوئ و لووتی کرابوون
به ده زوویه که وه.^(۳)

سعد ده لیت: هینده ی سوور بوم له سه ر کوشتنی عوتبه ی کوپی ئه بی
وه ققاص، هیچ کات هینده سوور نه بوم له سه ر کوشتنی هیچ که سیک، چونکه
عوتبه خوینی هینابوو به ده موچاوی پیغه مبه ردا (ﷺ).^(۴)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸

(۲) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب إذ همت طائفتان منكم أن تفشلا والله وليهما، الرقم ۴۰۵۴.

(۳) المستدرک علی الصحيحین - کتاب الجهاد - رأس الأمر الإسلام وعموده الصلاة وذروة سنامه الجهاد، الرقم ۲۴۲۲، صححه الذهبي في التلخيص.

(۴) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۱۳۰.

سه‌عد ده‌لئت: له غه‌زای ئو خوددا که خه‌لکی له ده‌وری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ته‌کینه‌وه، منیش که نارم گرت و وتم: خۆم ده‌ده‌مه به‌ر ئه‌و لیتش‌اوه، یان شه‌هید ده‌بم یان رزگار ده‌بم تا ده‌گه‌م به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، له‌و باره‌دا بووم که که‌سیکی ده‌موچاو هه‌لبه‌ستراوم بینی نه‌مه‌ه‌زانی کتیه، بیتی‌اوه‌پان هاتن، وتم: ئیستا پیتی ده‌گه‌ن، که‌چی ئه‌و ده‌ستی پر کرد له ورده‌چه‌و و وه‌شاندی به‌روویاندا و هه‌موو گه‌پانه‌وه، چه‌ند جار ئه‌وه‌ی کرد، ته‌نها میقدادی کوری ئه‌سوود له‌نیوان من و ئه‌ودا هه‌بوو، ویستم بلیم میقداد ئه‌وه‌ کتیه، میقداد وتی: ئه‌ی سه‌عد ئه‌وه پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ) بانگت ده‌کات، وتم: له‌ کویتیه؟ میقدادیش به‌ ئاماژه پیتی نیشان دام، منیش چووم بۆ لای، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌ی سه‌عد ئه‌م‌رۆ له‌ کوئ بوویت؟ وتم: له‌ کویتیه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دیبیت له‌و‌تیه بوم، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌پیش خۆیه‌وه داینیشاند و تیرم ده‌هاویش و ده‌موت خوایه ئه‌مه تیری خۆته، بیده له‌ دوژمنی خۆت و دوژمنی پیغه‌مبه‌ره‌کات، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (خوایه نزا که‌ی سه‌عد گیرا بکه، خوایه هاویشته‌که‌ی بپیکت، ئاده‌ی سه‌عد، به‌دایک و باوکه‌مه‌وه به‌قوربانت بم)، ئیتر چی تیریکم ده‌هاویشته پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نزای بۆ ده‌کردم، تا هه‌موو تیره‌کانم ته‌واو بوون، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تیره‌کانی خۆی ده‌دایه ده‌ستم.^(۱)

سه‌عد ده‌لئت: له‌ غه‌زای ئو خوددا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کیفی تیره‌کانی خۆی پێده‌دام و ده‌یفه‌رموو: (بوه‌شیننه به‌ دایک و باوکه‌مه‌وه به‌قوربانت بم).^(۲) له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌که‌دا هاتووه که سه‌عد له‌ غه‌زای ئو خوددا نزیکه‌ی هه‌زار تیری هاویشتووه،^(۳) ئه‌گه‌رچی ریزه‌که عه‌قل نایب‌یت، چونکه ئه‌گه‌ر تیره‌کانی خۆی و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و چه‌ند که‌سیکی تریشی هاویشته‌بیت ناکاته پێنج سه‌د تیریش، به‌لام ئاماژه‌یه به‌وه‌ی تیری زۆری هاویشتووه.

^(۱) المستدرک علی الصحیحین - کتاب المغازی والسرایا - ذکر رمیه سعد یوم أحد ودعاء النبی (ﷺ) له، الرقم ۴۳۳۷. صححه ووافقه الذهبی فی التلخیص و قال علی شرط مسلم.

^(۲) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب إذ همت طائفتان منکم أن تفشلا والله ولیهما، الرقم ۴۰۵۵.

^(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۳۵.

ههروهه ساعد له غهزای خهنده قیشدا به شداری کرد، لهو غهزایه دا تیری ده هاویشته، پیغه مبهه (ﷺ) به جوولهی سهربازی ساعد پیکه نی تا ئه وهی دانه کانی پیشه وهی ده رکه وتن.^(۱)

ساعد له ریککه وتنی حوده بیبه شدا به شدار بوو، ههروهه ها یه کیک بوو له شایه ته کانی ریککه وتنه که.^(۲)

سه عدی کوپی ئه بی وه ققاص له فه تحی مه ککه شدا به شداری کرد و تیایدا ئالایه کی کوچه رانی به ده سته وه بوو.^(۳)

له غهزای حونه یندا به شدار بوو، لهو غهزایه دا ئالایه کی به ده سته وه بوو.^(۴) دواتر که پیغه مبهه (ﷺ) سوپایه کی ئاماده کرد بۆ هیرشی دژ به رۆم، ئوسامه ی کوپی زهیدی کرد به سهرکرده ی سوپاکه، سه عدی کوپی ئه بی وه ققاص یه کیک بوو له به شدار بوانی ناو ئه و سوپایه.^(۵)

ساعد موژده ی به هه شتی پیدراوه

له فه رمووده ی صه حیدا ها تووه ساعد یه کیکه لهو ده هاوه له ی پیغه مبهه (ﷺ) موژده ی به هه شتی پیدان.

موژده کانی پیغه مبهه (ﷺ) بۆ چوونه به هه شتی ساعد چه ند جار دووباره بووه ته وه، ئه وه تا جاریک موغیره لای سه عیدی کوپی زهید قسه ی به رامبه ر به عه لی کوپی ئه بوو طالیب کرد، سه عید هه ستاو وتی: من شایه تی ده ده م بیستم له پیغه مبهه ی خوا (ﷺ) ده یفه رموو

(عشرة في الجنة: النبي في الجنة، وأبو بكر في الجنة، وعمر في الجنة، وعثمان في الجنة، وعلي في الجنة، وطلحة بن عبيد الله في الجنة، والزبير بن العوام في الجنة، وسعد بن مالك في الجنة، وعبد الرحمن بن عوف في الجنة)،

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۰۳.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۹۷.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۴۲.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۵۰.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۹۰.

(ده كهس له بهه شتدان: پيغه مبهه (ﷺ) له بهه شتدايه، نه بو به كره له بهه شتدايه، عومره له بهه شتدايه، عوتمان له بهه شتدايه، عهلى له بهه شتدايه، طه لحهى كورپى عوبه يدولا له بهه شتدايه، زوبه يري كورپى عه ووام له بهه شتدايه، سه عدى كورپى ماليك له بهه شتدايه، عه بدورپه حماني كورپى عه وف له بهه شتدايه)، ئينجا زهيد وتى: بمويستايه كهسى دهيه ميشم دهوت، وتيان: كيته؟ بيدهنگ بوو، دواتر زوريان ليكرد تا بيليت، ئه ويش وتى: سه عىدى كورپى زهيد-واته خوئى-^(۱).

عه بدولاي كورپى عه مر دهليت: پيغه مبهه (ﷺ) فهرمووى: (يه كه م كهس له م درگاوه ديتنه ژووره وه پياويكه له نه هلى بهه شته)، ئه وه بوو سه عدى كورپى ئه بى وه قاص هاته ژووره وه.^(۲)
سه عد له خزمهت پيغه مبهه (ﷺ)

دايكى باوه پداران عائيشه دهليت: شهويك پيغه مبهه (ﷺ) كه هاتبوويه مه دينه ماندوو بوو، فهرمووى: (خوزگه نه مشه و پياوچاكيك له هاوه لانم پاسه واني ده كردم)، دهنگى چه كيتمان بيست، پيغه مبهه (ﷺ) فهرمووى: (ئه وه كيته؟) وتى: من سه عدى كورپى ئه بى وه ققاصم هاتوم تا پاسه وانيت بكه م، ئيتر پيغه مبهه (ﷺ) خهوت تا نه وهى دهنگى پر خهى دهبيسترا.^(۳)

جابيري كورپى عه بدولا دهليت: جاريك سه عدى كورپى ئه بى وه ققاص هات و ئيمهش له خزمهت پيغه مبهه (ﷺ) دانيشتبوو، پيغه مبهه (ﷺ) فهرمووى: نه وه خالوى منه، جا كامتان دهيه وئى با خالوى خوئى بخاته پوو)، ئه مهش

^(۱) سنن أبي داود - كتاب السنة - باب في الخلفاء، الرقم ٤٦٤٩؛ صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل رضوان الله عليه وقد فعل، الرقم ٦٩٩٣، صحيح شعيب الأرنؤوط، صحيحه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

^(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند عبد الله بن عمرو بن العاص (ﷺ)، الرقم ٧١٩٠، ضعيفه شعيب الأرنؤوط.

^(۳) صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير - باب الحراسة في الغزو في سبيل الله، الرقم ٢٨٨٥؛ صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب في فضل سعد بن أبي وقاص (رضي الله عنه)، الرقم ٢٤١٠ واللفظ له.

وهك شانازی کردنیک به ساعدی کوپی ئه بی وه ققاصه وه.^(۱)

سه عد ده لیت: جارنیک له خزمهت پیغه مبهه (ﷺ) بووم و دهسته هاتنه خزمه تی، پیغه مبهه (ﷺ) به خششی هه موویانی کرد ته نها که سیک نه بیت که من له هه موویان زیاتر به و سه رسام بووم، وتم: ئه ی پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) بوچی فلانت بیتشه کرد به خوا من به باوه ردار ده بیینم، پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: (یان - بلئ - موسلمان)، منیش بیده نگ بووم، دوا ی که میکی تر خۆم پی رانه گیرا و هه مان شتم وته وه پیغه مبهه (ﷺ) هه مان شتی فهرموو، منیش بیده نگ بووم، هه مدی خۆم پی رانه گیرا و هه مان شتم وته وه ئه ویش هه مان شتی فهرمووی وه، دواتر فهرمووی: (يَا سَعْدُ إِنِّي لَأُعْطِي الرَّجُلَ، وَغَيْرُهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُ، خَشْيَةُ أَنْ يَكْبَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ) (ئه ی ساعد من به خششی که سیک ده که م و که سی تر هه یه له و خۆشه ویستتره له لام، ئه وهش له ترسی ئه وه ی نه بادا خوا فرپی داته ناو دۆزه خه وه).^(۲)

سه عد له کۆتا سالی ژیا نی پیغه مبهه ردا (ﷺ) نه خۆش که وت، پیغه مبهه (ﷺ) چوو بو سه ردانی، سه عد ده لیت: وتم: من وا نه خۆشی زۆری بو هیناوم و سامانم هه یه و ته نها کچیکم هه یه میراتم لی وه رگریت، ئایا دوو له سی سامانم بکه م به خیر؟ فهرمووی: نا، وتم: ئه ی نیوه ی؟ فهرمووی: نا، دواتر فهرمووی: (الثالث والثالث كبير - أو كثير - إنك أن تذر ورثتك أغنياء، خير من أن تذرهم عالة يتكففون الناس، وإنك لن تنفق نفقة تبتغي بها وجه الله إلا أجرت بها، حتى ما تجعل في في امرأتك)، (سی یه ک، سی یه کیش زۆره، ئه گهر تو به یلایت میراتگره کانت ده وله مند بن بو ت باشته ره له وه ی به هه ژاری بیانیه یته وه و چاو له دهستی خه لک بن، تو هه ر خه رجه ک بکه یت له پیناو خوا دا بیت پاداشتی له سه ر وه رده گریت، ته نانه ت ئه وهش بو ژنه که ت ده یکه یت) منیش وتم: ئه ی پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) به یلم

^(۱) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب أبي إسحاق سعد بن أبي وقاص (رضي الله عنه) - كان علي وطلحة والزبير وسعد لدات عام واحد، الرقم ٦١٦٨. صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب الإيمان - باب إذا لم يكن الإسلام على الحقيقة، الرقم ٢٧.

له مهككه بمرم و پاداشتی هیجره تم بۆ نه بیئت؟ فهرمووی: (اِنَّكَ لَنْ تُخَلَّفَ فَتَعْمَلَ عَمَلًا صَالِحًا اِلَّا اَزْدَدْتَ بِهٖ دَرَجَةً وَرَفَعَةً، ثُمَّ لَمَّا كَانَ اَنْ تُخَلَّفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ اَقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ، اَللّٰهُمَّ اَمْضِ لَاصْحَابِيْ هِجْرَتَهُمْ وَلَا تَزِدْهُمْ عَلٰی اَعْقَابِهِمْ، لَكِنَّ الْبَائِسَ سَعْدُ بْنُ خُوَلَةَ) (تۆ دوانا که ویت- زۆر ده ژیت- و کاری چاکه ده که ویت به وهش پله به رزیت پینی زیاد ده کات، پاشان له وانه یه تۆ زۆر بژیت تا ئه وهی بری قهوم لیت سوودمه ند بن، خوایه کۆچی هاوه لانم وهر گره و مه یانگێره وه دواوه، به لام بینهیوا سه عدی کورپی خه وله یه) چونکه له مهككه کۆچی دواپی کرد.^(۱)

سه عد ده لیت: جارێک له مهككه نه خووش که وتم و پیغه مبه ر(ﷺ) هاته ژووره وه بۆ لام، ده ست خسته سه ر ته ویلم و ده ستی هینا به ده موچاو و سنگ و سکدا و فهرمووی: (خوایه شیقای سه عد بده و هیجره ته که ی بۆ ته واو بکه)، تا ئیستاش هه ست به ساردی جیده ستی پیغه مبه ر(ﷺ) ده که م له سه ر جه رگم.^(۲)

له سه رده می ئه بوویه کری صدیقدا

ئه بوویه کری صدیق دژ به هه لگه راوه کان جهنگی راگه یاند، بۆ ئه وهش مه ترسی له سه ر مه دینه دروست ده بوو، بۆیه پاسه وانی شه وانه ی به ده وری مه دینه دا دانا و برێک که سی کرد به ئه میری دهسته دهسته ی ئه و پاسه وانه، له وانهش عه لی کورپی ئه بوو طالیب و زوبه یری کورپی عه ووام و عه بدو په حمانی کورپی عه وف و طه لحه ی کورپی عوبه یدولا و سه عدی کورپی ئه بی وه ققاص و عه بدولای کورپی مه سه عود.^(۳)

سه عد له سه رده می عومه ری کورپی خه طتا بدا

سه عد ده لیت: له سه رده می خیلافه تی عومه ری کورپی خه طتا بدا جارێک له مزگه وتدا دام به لای عوثمانی کورپی عه ففاندا، ئه ویش به ته واوی چاوی بری بووه من، سه لامم لیکرد که چی وه لامی نه دامه وه، منیش چووم

(۱) صحیح البخاری - کتاب الجنائز - باب رثاء النبی (ﷺ) سعد بن خولة، الرقم ۱۲۹۵.

(۲) صحیح البخاری - کتاب المرضی - باب وضع اليد علی المریض، الرقم ۵۶۵۹.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۶، ص ۳۱۱.

بۆ لای عومەر و سکاڵام لا کرد و وتم: ئەهێ ئه‌میری باوه‌رداران ئایا هه‌یچ گۆڕانکاریه‌ک له‌ ئیسلامدا روویداوه‌؟ دوو جار ئه‌وه‌م پێ وت، ئه‌وه‌یش وتی: نا، به‌لام بۆچی؟ وتم: هه‌یچ، ته‌نها هه‌ینه‌ده‌ هه‌یه‌ من که‌میک پێش ئیستا له‌ مزگه‌وتدا دام به‌ لای عوتمانداو سه‌لامم لێکرد، چاوی بریوووه‌ من که‌چی وه‌لامی نه‌دامه‌وه‌، عومەر ناریدی به‌ شوێن عوتماندا و عوتمان هات، عومەر وتی: بۆچی سه‌لامی براکه‌تت وه‌لام نه‌داوه‌ته‌وه‌؟ عوتمان وتی: شتی وام نه‌کردوو، سه‌عد وتی: با واتکرد، عوتمان سویندی خوارد شتی وانه‌بووه‌و منیش سویندم خوارد شتی وا بووه‌، دواتر عوتمان باره‌که‌ی بیر که‌وته‌وه‌و وتی: به‌لێ وایه‌، خواجه لێم خۆش به‌، تۆ که‌میک پێش ئیستا دات به‌لامدا، له‌و کاته‌دا من له‌ خه‌یالی فه‌رمووده‌یه‌کدا بووم که‌ له‌ پێغه‌مبه‌رم (ﷺ) بیستبوو، سویند به‌خوا هه‌رکات بیرم ده‌که‌وته‌وه‌ چاو و دلم به‌ په‌رده‌یه‌ک داده‌پۆشریت، منیش وتم: ده‌ی من فه‌رمووده‌که‌ت بۆ ده‌گیرمه‌وه‌، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی یه‌که‌م نزای بۆ کردین، ده‌شته‌کیه‌ک هات بۆ لای و سه‌رقالی کرد، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ستا، منیش شوینی که‌وتم و هه‌ولم ده‌دا پێشم نه‌که‌ویت، که‌چی پێشم که‌وت، که‌ ویستی بجێته‌ژوووه‌وه‌، به‌ توندی پێم کوتا به‌ زه‌ویدا، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) لایکرده‌وه‌ به‌ لامدا و فه‌رمووی: ئه‌وه‌ کێیه‌؟ ئه‌بووئیسحاقه‌؟ وتم: به‌لێ ئەهێ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، فه‌رمووی: ئەهێ بۆ وا؟ وتم: به‌خوا ته‌نها له‌به‌رئه‌وه‌ی تۆ باسی یه‌که‌م نزات بۆ کردین، ئەم کابرا هات و سه‌رقالی کردیت، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (نعم دعوة ذي النون إذ هو في بطن الحوت: لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين فإنه لم يدع بها مسلم ربه في شيء قط إلا استجاب له)، (به‌لێ، نزاكه‌ی دیننوون که‌ له‌ سکی حووتدا بوو نزای کرد (لااله الا انت سبحانك إني كنت من الظالمين)، هه‌ر موسلمانیک به‌و نزایه‌ له‌ په‌روه‌ردگاری بپاړیته‌وه‌ خوا نزاكه‌ی وه‌لام ده‌داته‌وه‌).^(۱)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند العشرة المبشرين بالجنة وغيرهم - مسند أبي إسحاق سعد بن أبي وقاص (رضي الله عنه)، الرقم ۱۴۸۰، حسنه شعيب الارناؤوط.

سہ عدی کوپی ئہ بی وہ ققاص سہ رکردہی فتوحاتی عیراق بوو، له جهنگی قادسیہدا پیشہروی سوپا بوو و خوای گہورہ لہ سہر دہستی ئہو سہرکہوتنی بہ خشی بہ موسلمانان، مہ دائینیان گرت و لہ جهنگی جہلہ ولایشدا دووبارہ ئہ میری موسلمانان بوو.^(۱)

کاتیک عومہر ویستی سہ عد بنیریت بۆ عیراق ئامۆزگاری کرد و پئی وت: ئہوہ لہ خشتہت نہ بات بوتريت خالۆ و هاوہلی پیغہمبہری خوات (ﷺ)، چونکہ خوا خراپہ بہ خراپہ ناسریتہوہو خراپہ بہ چاکہ دہسریتہوہ، نیوانی خواو بہندہ تہنہا گویراہلی خوا ہہیہ... ئینجا ئامۆزگاری کرد خۆراگر بیت، چوار ہزار سہربازی دایہ دہستی، لہولاشہوہ موٹہننا چاوہرپی ہاتنی سہ عدی دہکرد و برینداریش بوو، بہ لام پیش گہیشتنی سہ عد مرد، بہردہوام لہ رینگہشدا سوپاکہی سہ عد زیادی دہکرد و لہ ملاولاوہ سوپای تر پہیوہستی دہبوون تا ئہوہی نزیکہی سی و ئہوہندہ ہزار مواہید ئامادہی جہنگی قادسیہ بوون لہ گہلی،^(۲) نزیکہی نہوہد و نۆ کہسی بہشداربووی بہدر لہ ناو سوپاکہی سہ عددا بوون.^(۳)

سہ عد ہہموو سوپاکہی کوکردہوہو ئہ میری بۆ بہشہکانی سوپا دانا و ئالای دابہش کرد و لہ دانانی کہ سہکاندا پابہندی ریتمایہکانی خلیفہ بوو، هاوکات ریتمایہکانی موٹہننای وەرگرت کہ پیش مردنی دہریریبوون تا بگہن بہ سہ عد و سوود لہو ئہزموونہ وەرگیریت.^(۴)

کاتیک سہ عدی کوپی ئہ بی وہ ققاص لہ عیراق سہرقالی فتوحات بوو، عومہری کوپی خہططاب نامہی نارد بۆ ئہووعوبہیدہ لہ شام و فہرمانی پیکرد سہربازہکانی بنیریت بۆ عیراق بۆ پشتیوانی سہ عد، ئہویش سہربازہکانی نارد و ہاشمی کوپی عوتبہی کرد بہ ئہ میریان.^(۵)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۸، ص ۱۱۵.

(۲) الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۳۰۰.

(۳) الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۳۰۲.

(۴) الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۳۰۱.

(۵) الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۲۷۹.

سەعد چوو بۆ ناوچەى قادسیە، لەوئى بوو کە نامەى خەلیفەى پێگەشت و موژدەى ئەوەى پێدا پیتی وایە ئەگەر هێرش ببەنە سەر دوژمن سەرکەوتوو دەبن، ھەروەھا رێنمایى کرد وریای ھەلەو ناپاکى بێت و نەھێلێت بەھێزى دوژمن سامیان لەناوبەریت.^(۱)

سەرکردەى بەھێزى سەربازى فارسەکان کەسیک بوو بە ناوى رۆستەم.^(۲) پاش ئەوەى رۆستەم سوپایەکی زۆرى کوکردەووە بەرو رووى سەعد ھات و نزیکبویووە، داواى گفتگۆى کرد لەگەڵ موسلماناندا، سەعدیش نێردراوى خۆى نارد و لەو نێوەندەدا وتویژ زۆر کرا، بەلام ئەنجامى نەبوو، ئەوەبوو جەنگ روویدا و جەنگى زۆر سەخت بوو، تیايدا موسلمانان سەرکەوتن.^(۳)

خوێنەرى ئازیز ئەگەر لێرەدا باسى وردەکارى فتوحاتەکانى سەعد و جەنگى قادسیە بکەین، پتویستى بە نووسینى زۆر و سەربەخۆ ھەیە، بۆیە بە کورتى لێرەدا بریومانەتەو، ئەوەى وردەکارى زیاترى دەویت لەو بارەوہ با کتیبەکانى تايبەت بە فتوحات یان نووسینەکانى تايبەت بە سەردەمى خىلافەتى عومەرى کوپى خەططاب بخوینیتەو.

ھەروەھا کاتیک خەلکى ناوچەى حیرە ھەمدى ھەلگەرانەوہو بێباوەر بوون، سەعد ئەو شوینەى فەتح کردەوہ.^(۴)

دواتر ھێرشەکانى بۆ ھیت و قرقىسیاو چەند ناوہى تر بەردەوام بون.^(۵) ئینجا خەلیفە لە سالى نۆزدەى کوچیدا داواى لێکرد ئەگەر فتوحاتى عىراق و شام تەواو بوو، با بکەوێتە فتوحاتى ناوچەى جزیرە.^(۶)

(۱) الکامل في التاريخ، ج ۲، ص ۳۰۳.

(۲) الکامل في التاريخ، ج ۲، ص ۳۰۶.

(۳) الکامل في التاريخ، ج ۲، ص ۳۰۷-۳۲۵.

(۴) الکامل في التاريخ، ج ۲، ص ۲۴۴.

(۵) الکامل في التاريخ، ج ۲، ص ۳۳۹.

(۶) الکامل في التاريخ، ج ۲، ص ۳۷۸.

سه‌عد له لایه‌ن خه‌لیفه عومه‌ری کو‌ری خه‌ططابه‌وه کرابوو به والی کووفه، ده‌وتریت سه‌عد بناغه‌دانه‌ری کووفه بووه‌و کردوویه‌تی به شار،^(۱) به‌لام له سالی بیستی کوچیدا خه‌لیفه سه‌عدی له والیه‌تی کووفه لابر.^(۲) جاریک خه‌لکی له کووفه سکالایان له‌سه‌ر سه‌عد هه‌بوو و وتیان: نازانیت جوان نویژ بکات سه‌عدیش وتی: من به‌وجوره نویژیان بۆ ده‌که‌م که پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌یکرد، عومه‌ر نیردرای نارد تا ورده‌کاری وهر‌بگریت، له هه‌ر کوینی کووفه هه‌والیان ده‌پرسی دانی خیریان به سه‌عددا دهنه‌ا، تا چوونه مزگه‌وتی به‌نی عه‌بس، له‌وئ کابرایه‌ک ناره‌زایی ده‌ربری و وتی: ماده‌م سویندتان دام ده‌ی با بزائن نه‌ دادپه‌روه‌ره و نه‌ به‌ دروستی ده‌ستکه‌وت و مووچه‌ دابه‌ش ده‌کات و نه‌ گه‌رانی نه‌ینی هه‌یه، سه‌عد که ئه‌وه‌ی بیست وتی: خواجه ئه‌گه‌ر درۆ ده‌کات چاوی کویر بکه‌و ته‌مه‌نی دریز بکه‌ تا ده‌که‌ویته ناو فیتنه‌وه، ئه‌وه‌بوو کابرا ته‌مه‌نی کرد و ئه‌و شتانه‌ی تووش بوو، عه‌بدولمه‌لیک ده‌لایت: کابرام بینی هه‌والیم پرسی، وتی: نزاکه‌ی سه‌عدم لی گیرا بووه.^(۳)

عومه‌ر بریاری دا ورده‌کاری دارایی والیه‌کانی بزانیته، بۆیه نامه‌ی نارد بۆیان تا هه‌موویان ریژه‌ی سامانی خۆیان بنوسن، نامه‌ی نارد بۆ سه‌عدیش، که سه‌عد ریژه‌ی سامانه‌که‌ی خۆی نووسی، عومه‌ر سامانه‌که‌ی کرد به‌ دوو به‌شه‌وه، به‌شیکی بۆ هه‌یشه‌وه‌و نیوه‌که‌ی تری خسته به‌یتولمه‌اله‌وه.^(۴) به‌هۆی سکالای خه‌لکه‌وه سه‌عد له سالی بیست و یه‌کی کوچیدا له‌لایه‌ن خه‌لیفه عومه‌ری کو‌ری خه‌ططابه‌وه له ئه‌میرایه‌تی کووفه لابرا.^(۵)

(۱) الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۳۳۷-۳۳۸.

(۲) الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۴۰۹.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۳.

(۴) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۳، ص ۳۰۷.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۸.

به لام ئه و لابردنه ی سهد له لایه ن عومه ره وه له بهر که مته رخه می سهد نه بوو، وهک عومه ر خوی ده لیت: من سهدم له بهر لاوازی یان ناپاکبوونی لانه بردووه، هر بویه ده بینین عومه ر پیتش شه هیدبوونی شهش کهس کاندید دهکات بۆ خیلافهت، یه کیکیان سهدی کوپی ئه بی وهققاصه.^(۱)

گیرابوونی نزای سهد لای هه موان روون بوو، بویه هه موان ده ترسان له نزاکانی سهد، سهد که نیزه کیکیه هه بوو جلیکی تازه ی پۆشیبوو، ره شه با هات و جلهکانی که نیزه که که ی به زر کرده وه جهسته ی ده رکه وت، عومه ری کوپی خه تهاب که بینی به گۆچانه که ی دهستی دای له که نیزه که که، سهد هات تا ری له عومه ر بگریت که چی عومه ر به گۆچانه که ی دای له سهدیش، سهد که وته نزاکردن له عومه ر، عومه ر خیرا گۆچانه که ی دهستی دایه دهست سهد و وتی: تۆله ی خۆت بکه ره وه، سهدیش لینی خوش بوو.^(۲)

کاتیک عومه ر کوپی خه ططاب بریندار کرا و له دواپۆژهکانی ژیانیدا بوو، ویستی پاش خوی خه لیفه دابنریت، بویه شهش کهسی دیاری کرد تا یه کیک له خۆیان هه لبژیرن بۆ خیلافهت، یه کیک له و شهش کهسه بریتی بوو له سهدی کوپی ئه بی وهققاص.^(۳)

له ژیا نی عو ثمانی کوپی عه ففاندا شیوازی هه لبژاردنه که مان با سکر دو وه.
سهد له سه رده می عو ثمانی کوپی عه ففاندا

که عو ثمانی کوپی عه ففان بوو به خه لیفه، سهدی کوپی ئه بی وهققاصی کرده وه به ئه میری کووفه،^(۴) ئه مهش له سه ر وه سیه تی خه لیفه ی پیتشو عومه ری کوپی خه ططاب بوو که پیتش مه رگی خوی وه سیه تی کرد بوو: وه سیه ت ده که م بۆ خه لیفه ی دوا ی خۆم تا سهد بکات به کار به دهست، چونکه من ئه وم له بهر

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۸.

^(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۴.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۸.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۸.

خراپه کاری یان ناپاکی لانه برد،^(۱) عوتمان پاش ماوه یه کی زور سه عدی کوپی
 ئه بی وه ققاصی له والیه تی کووفه لابر، ئه ویش له بهر کیشیه یک که له گهل ئیبن
 مه سعود هه یبوو، چونکه قهرزی له بهیتولمال کردبوو و ئیبن مه سعودیش
 بهرپرسی بوو، کاتیک ئیبن مه سعود داوای قهرزه که ی کرده وه له سه عد، سه عد
 توانای نه بوو بیداته وه، بویه کیشیه که وته نیتوانیانه وه، هه واله که گه یشته وه به
 عوتمان و ئه ویش سه عدی لابر و وه لیدی کوپی عوقبه ی له شوینیدا دانا.^(۲)
 کاتیک عوتمانی کوپی عه ففان گه مارو درابوو، سه عدی کوپی ئه بی
 وه ققاص چوو بۆ سه ردانی.^(۳)

سه عد هاوهم به چهند هاوه لیک تر داوای له عوتمان کرد تا بهرگری
 بکه ن و بجهنگن، به لام خه لیفه داوای کرد دهستبهردار بن و نهجهنگن.^(۴)
 له کاتی فیتنه ی شه هیدبوونی عوتمانی کوپی عه ففاندا سه عد دهیوت
 شایه تی ده دم پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: (انها ستكون فتنة القاعد فيها خير
 من القائم، والقائم خير من الماشي، والماشي خير من الساعي)،^(۵) (به م دوا ییانه فیتنه یه ک دیت
 ئه وه ی تیایدا دانیشتوو زور باشتره له وه ی به پیوه یه، ئه وه ی به پیوه یه
 زور باشتره له وه ی ده چیت به ریدا، ئه وه ی ده چیت به ریدا زور باشتره
 له وه ی په له ری ده کات).

کاتیک سه عد هه والی کوژرانی عوتمانی بیست داوای لیخو شبوونی لای
 خوا بۆ کرد و سۆزی بۆی جوولا و ئه م ئایه ته ی خوینده وه (قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ
 بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا) (۱۰۳) الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا)
 پاشان سه عد وتی: خواجه په شیمانیا ن بکه ره وه و ئینجا له ناویان به ره.^(۶)

(۱) الكامل في التاريخ، ج ۲، ص ۴۷۵.

(۲) الكامل في التاريخ، ج ۲، ص ۴۷۷.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۷۱.

(۴) الكامل في التاريخ، ج ۳، ص ۵۳.

(۵) مسند أحمد بن حنبل - مسند العشرة المبشرين بالجنة وغيرهم - مسند أبي إسحاق سعد بن أبي وقاص (ﷺ)، الرقم ۱۶۱۵؛ جامع الترمذي - أبواب الفتن عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء أنه تكون فتنة القاعد فيها خير من القائم، الرقم ۲۳۷۱ وحسنه، صححه شعيب الأرناؤوط، صححه الألباني.

(۶) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۱۸۹.

سعد له سه‌رده‌می عه‌لی کو‌ری نه‌بوو تالییدا
کاتیک عو‌ثماني کو‌ری عه‌فان شه‌ید کرا، هه‌ول درا که‌سیک بک‌ریت به
خه‌لیفه، نه‌وه‌بوو چوون بۆ لای سه‌عدی کو‌ری نه‌بی وه‌ققاص و وتیان: تو
له‌ نه‌ه‌لی شو‌ورا بویت، به‌لام نه‌و رازی نه‌بوو، ئینجا چوون عه‌لی کو‌ری
نه‌بوو طالیبیان کرد به‌ خه‌لیفه.^(۱)

سه‌عدی کو‌ری نه‌بی وه‌ققاص سه‌ره‌تا به‌یعه‌تی نه‌دا به‌ عه‌لی و ماوه‌یه‌ک
مایه‌وه،^(۲) دواتر چوو به‌یعه‌تی پتیدا.^(۳)

له‌ کاتی فیتنه‌ی نیتوان هاوه‌لاند، سعد به‌ بریک مه‌رو مالاته‌وه‌ که‌ناری
گرت و به‌شداری فیتنه‌که‌ نه‌بوو، جا کاتیک گله‌یی لیکرا و پتی و ترا: له‌ناو
و شتر و مه‌ره‌کانندا داتکو‌تیوه‌و و ازت هیتاوه‌ نه‌و خه‌لکه‌ له‌سه‌ر ده‌سه‌لات
له‌نیتوان خۆیاندا بجه‌نگن؟ نه‌ویش دای به‌سه‌ر سنگی عومه‌ری کو‌ریدا - که
نه‌و قسه‌ی کرد- و پتی وت: بیده‌نگ به‌، من له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام (ﷺ)
بیستوه‌ ده‌یفه‌رموو (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ النَّقِيَّ الْخَفِيُّ).^(۴)

دیاربوو له‌به‌ر نه‌وه‌ی سعد که‌سایه‌تییه‌کی دیار بوو، خه‌لکی وازیان
لینه‌ده‌هینا و داوای هه‌لو‌یستیان لیده‌کرد، نه‌ویش وه‌لام‌یک‌ی له‌م چه‌شنه‌ی
دانه‌وه: شمشیریکم بده‌نی دوو چاوی بینا و زمانیک‌ی هه‌بیت که‌ کافر م دی
پیم بلیت بیکو‌ژه و که‌ باوه‌ردارم دی پیم بلیت ده‌ستی لی بکیشمه‌وه، ئینجا
وتی: نموونه‌ی من و ئیوه‌ وه‌ک خه‌لکانیکه‌ که‌ له‌سه‌ر رینه‌کی روون ده‌پوون،
له‌و نیوه‌نده‌دا گێژه‌لووکه‌و ره‌شه‌بایه‌ک هه‌لده‌کات و ریگه‌یان لی ون ده‌بیت،
هه‌ندیک ده‌لین با به‌ لای راستدا برۆین، ده‌پوون و ون ده‌بن و سه‌ریان
لی ده‌شیویت، نه‌وانی تریش لای چه‌پ ده‌گرن و ون ده‌بن و سه‌ریان
لیده‌شیویت، نه‌وانه‌ش ده‌مینه‌وه‌ ده‌لین: ئیمه‌ که‌ ره‌شه‌باکه‌ هات له‌سه‌ر نه‌و

^(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۲۷.

^(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۲۷.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۱.

^(۴) صحيح مسلم - كتاب الزهد والرقائق، الرقم ۲۹۶۵.

رَیْیه بووین، لَیره ده مَیئینه وه ناجوولَیین، ده مَیئینه وه هه تا رۆژ ده بیته وه ره شه باکه نامَیئیت و ریگه که روون ده بیته وه، ئه وانه ئه هلی جه ماعه ن.^(۱) عه بدوره حمانی کوری میسوه ده لَیت: جارَیک له گهل باوکم و سه عد و عه بدوره حمانی کوری ئه سوه ددا ده رچووین و له شام دهر د ه بوو، په نجا شه و له سورغ ماینه وه، ره مه زان به سه ردا هات و باوکم و عه بدوره حمان رۆژوو یان گرت، که چی سه عد ئاماده نه بوو رۆژوو بگریت، وتم: ئه ی سه عد تو هاوه لی پیغه مبه ر (ﷺ) و به شدار بووی به دریت که چی رۆژوو ناگریت و ئه وان رۆژوو ده گرن؟ ئه ویش وتی: من له و دوانه شاره زاترم به دین.^(۲)

له سه رده می خیلافه تی عه لی کوپی ئه بوو طالیبدا سه عد که ناری گرت له فیتنه و له هه ردوو جهنگی جه مه ل و صفین به شدار نه بوو و دووریشی گرت له مه سه له ی ته حکیم.^(۳)

سه عد له سه رده می موعاویه ی کوپی ئه بوو سوفیانددا

جارَیک کابرایه ک قسه ی ده وت به عه لی کوپی ئه بوو طالیب، سه عد ریگری لیکرد، که چی کابرا وازی نه هیتا، سه عد نزای لیکرد، هه ر له و کۆرهدا و شتریک هات و دای به سه ر کابرادا و هیتنه له قه شیلی کرد تا کابرا مرد.^(۴) کاتیک موعاویه ده سه لاتی گرته ده ست، سه عدی کوپی ئه بی وه ققاص چوو بۆ لای و پیی وت: سه لامت لی بیته ئه ی پاشا، موعاویه پیکه نی و وتی: ئه ی ئه بوو ئیسحاق چی ده بوو بتوتایه ئه ی ئه میری باوه پداران، ئه ویش وتی: وا به پیکه نینه وه ده یلَیت؟ به خوا چه زم له وه نیه له بری تو ئه و پۆسته م وه ربگرتایه.^(۵)

(۱) ابن عساکر: تاریخ دمشق، ج ۳۹، ص ۴۹۶.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۹۵.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۲.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۱۶.

(۵) الكامل في التاريخ، ج ۳، ص ۲۷۵.

جاریک سەعد چوو بۆ لای موعاویە و سەلامی ئەمیرایەتی لێنەکرد، موعاویە گلهیی لیکرد، سەعد وتی: ئێمه تۆمان نەکردوو بە ئەمیر، بەخوا حەز ناکەم لە شوینی تۆدا بم و قاپە خوینیکم رشتبیت.^(۱)

لەو سالەى که سالى وەفاتی سەعد بوو، ئەرقەمی کوپی ئەبی ئەرقەمیش وەفاتی کرد، جا ئەرقەم وەسیەتی کردبوو سەعد بیت نوێژی لەسەر بکات، که مرد سەعد لە عەقیق بوو که ماوەیەک لە مەدینەو دوور بوو، مەروان که والی مەدینە بوو وتی: چۆن دەبیت تەرمی هاوێلی پێغەمبەر (ﷺ) ئاوا بوەستینریت، بۆیە ویستی نوێژی لەسەر بکات، بەلام منداڵەکانی نەیانەشت تا سەعد هات و نوێژی لەسەر کرد.^(۲)

کۆچی دوایی سەعدی کوپی ئەبی وەققاص

سەعد لە سالی پەنجاو پینجی کۆچیدا لە کۆشکەکەى خۆى لە ناوچەى عەقیق وەفاتی کرد، ئەو ناوچەى نزیکەى حەوت میل لە مەدینەو دووربوو، ئینجا تەرمەکەى برا بۆ مەدینە،^(۳) سەعد کۆتا هاوێلی کۆچەرەکان بوو که وەفاتی کرد.^(۴) سەعد لە کاتى وەفاتییدا تەمەنى هەشتاو دوو سال بوو،^(۵) رایەکی تریش دەلێت: تەمەنى حەفتا و ئەوەندە سال بوو.^(۶)

موصعبی کوپی دەلێت: سەری باوکم لە کۆشم بوو کاتیک لەسەر مەرگدا بوو، منیش دەستم کرد بە گریان، باوکم سەری بەرز کردەوهو وتی: کوپە ئازیزەکەم بۆچی دەگری؟ وتم: بابە گیان بۆ حال و شوینی تۆ، وتی: مەگری، چونکە خوا هەرگیز سزای من نادات، من لە ئەهلی بەهەشتم.^(۷)

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۲.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۴۴.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۹۷.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۲.

^(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۴.

^(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۴۹.

^(۷) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۲.

دواتر داوای جبهیه کی خوری کرد و وتی: له مه دا کفتم بکه ن، چونکه به م جبه وه به شداری غه زای به درم کردووه، له و کاته وه ئه م جبه م هه لگرتووه و شار دوومه ته وه بۆ ئه م پۆژه م.^(۱)

عائیشه داوای کرد ته رمی سه عد بیریته مزگه وت و له و ئی نوێژی له سه ر بکریت، به لام خه لکی رازی نه بوون، عائیشه وتی: خه لکی چه ند زوو شتیان بیرچوه ته وه، خو پیغه مبه ر(ﷺ) له مزگه وت نوێژی کرد له سه ر سو هه یلی کوپی به یضاء..^(۲)

کاتیک سه عد وه فاتی کرد والی مه دینه مه روانی کوپی هه که م بوو، بۆیه مه پروان نوێژی مردووی له سه ر کرد.^(۳)

سه عد دوا ی خۆی دووسه دو په نجا هه زار دره می جێهێشت.^(۴)

۱۵۲۲. سه عدی مه ولا (ﷺ)

ناوی سه عده و خزمه تکاری ئه بووبه کری صدیقه، هه ندی جاریش ده چوو خزمه تی پیغه مبه ری خوایشی(ﷺ) ده کرد،^(۵) پیغه مبه ر(ﷺ) سه رسام بوو به و خزمه ته ی سه عد بۆ ئه بووبه کر، بۆیه به ئه بووبه کری فه رموو ئه ی ئه بووبه کر سه عد ئازاد بکه، ئه ویش وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ته نها ئه ومان هه یه، ئه ویش فه رمووی: (پیاوانت بۆ دین، پیاوانت بۆ دین).^(۶) سه عد ده لیت: پیغه مبه ری خوا(ﷺ) دووره په ریژی ده کرد له وه ی دوو

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۲.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الجنائز - باب الصلاة على الجنازة في المسجد، الرقم ۹۷۳.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۴۹.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۴۹.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۸۹.

(۶) المستدرک على الصحيحین - کتاب العتق - فضيلة صلة القرابة، الرقم ۲۸۶۵، صححه الذهبي في التلخيص.

خورما بلکینیت پیکه وهو به یه که وه بیانخویت،^(۱) واته ده بیت خورما به تاک تاک بخوریت.

۱۵۲۳. سه عدی ئه بووصه فییه (ﷺ)

ناوی سه عدی کوری عومه یرو به ئه بووصه فییه ناسراوه، دواتر چوو له به صره نیشته جی بوو.^(۲)

۱۵۲۴. سه عدی کوری حیببان (ﷺ)

ناوی سه عدی کوری حیببانی مازنیه، دایکی ناوی هیندی کچی ره بیعه یه، سه عدی یه کیکه له به شداربوانی به یعه تی ریزوان، دوا ی وه فاتی پیغه مبه ری خوایش (ﷺ) ژیا و له سه رده می دهوله تی ئومه ویدا له رووداوی (الحره) دا کوژرا.^(۳)

۱۵۲۵. سه عیده (ﷺ)

ناوی سه عیده یه وه هم له کوچه ریانیه و هم له پشتیوانانیشیه، سه عیده ژنی ئه بووصه یفی راهیب بوو، ئه بووصه یفی کاتیک زانی ژن و مندالی موسلمان بون، چوو بۆ مه ککه و ماوه یه ک له وی مایه وه، به لام پاش ریکه وتنی حوده بییه سه عیده کوچی کرد بۆ مه دینه، بیتاوه پان داوایان له پیغه مبه ر (ﷺ) کرد بیانداته وه ده ستیان، به لام پیغه مبه ر (ﷺ) وه لامی دانه وه که ئه وان ته نها مه ر جیان له سه ر پیاوان بووه نه ک ئافره تان، بۆیه سه عیده ی نه گێژایه وه.^(۴)

(۱) سنن ابن ماجه - أبواب الأطعمة - باب النهي عن قران التمر، الرقم ۳۳۳۲، صححه الألبانی.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۷۱.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۰.

١٥٢٦. سه‌عیده‌ی کچی به‌شیر (ﷺ)

ناوی سه‌عیده‌ی کچی به‌شیری کورپی عوبه‌یده، چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمان بووهو به‌یعه‌تی پیداوه.^(۱)

١٥٢٧. سه‌عیده‌ی کچی ریفاعه (ﷺ)

ناوی سه‌عیده‌ی کچی ریفاعیه، چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمان بووهو به‌یعه‌تی پیداوه.^(۲)

١٥٢٨. سه‌عیدی کورپی ثابت (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی ثابت، له پشتیوانانه و یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای طائف و له کاتی گه‌ماروی ئه‌و شاره‌دا شه‌هید بوو.^(۳)

١٥٢٩. سه‌عیدی کورپی خالید (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی خالیدی کورپی سه‌عیده، له حبه‌شه له‌دایک بوو و دواتر هاته مه‌دینه، له جه‌نگی (مرج الصفر) دا شه‌هید بوو.^(۴)

١٥٣٠. سه‌عیدی کورپی سه‌عید (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی سه‌عیدی کورپی عاصه، هاوده‌م به‌هموو براکانی تری موسلمان بوو و یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای طائف و تیایدا شه‌هید بوو.^(۵)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۴۹.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۹.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۹۹.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۱.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۵.

سه عید ماوهیه کی کهم پیش فه تحى مه ککه موسلمان بوو، دواتر که فه تحى مه ککه کرا پیغه مبه ر(ﷺ) ئه وی کرد به بهرپرسی بازاری مه ککه، دواتر له جهنگی طائفدا به شداری کرد و تیايدا شهید بوو.^(۱)

۱۵۳۱. سه عیدی کوږی عاص(ﷺ)

ناوی سه عیدی کوږی عاصی کوږی سه عیده، له قوره شیشه کانه له ئومه ویه کان، کونیه که ی ئه بوو عوثمانه، دایکی ناوی ئومموکلثومی کچی عه بدولایه، ئهم هاوه له تاقانه ی باوکی بوو، عاصی باوکی به بیتاوه ری له غه زای به دردا به دهستی عه لی کوږی ئه بوو تالیب کوژرا.

سه عید ژنیکى هه بوو به ناوی ئوممو لبه نینی کچی حه که م که له م ژنه ی عوتمان و موحه ممد و عومه ر و عه بدولا و حه که می هه بوو، ژنیکى تری ناوی ئوممو حه بیبی کچی جوبه یر بوو که عه بدولای بچووکى لئی هه بوو، ژنیکى تری ناوی عالییه ی کچی سه له مه بوو که یه حیا و ئه یووبی لئى هه بوو، ژنیکى تری ناوی جوه یریه ی کچی سوفیان بوو که ئه بان و سه عید و خالید و زوبه یری لئی هه بوو، ژنیکى تری ناوی ئوممو عه مری کچی عوثمانی کوږی عه ففان بوو که عوثمانی بچووک و سه عید و داوود و سوله یمان و موعاویه و ئامینه ی لئی هه بوو، ژنیکى تری ناوی ئوممو سه له مه ی کچی حه بیب بوو که سوله یمانی بچووکى لئی هه بوو، ژنیکى تری ناوی مه ریمه ی کچی عوثمانی کوږی عه ففان بوو که سه عیدی لئی هه بوو، له ئوممو وه له دیکیشی کوږیکى هه بوو به ناوی عه نبه سه، له ئوممو وه له دیکى تری کوږیکى هه بوو به ناوی عوتبه و کچیکى هه بوو به ناوی مه ریمه، ژنیکى تری کچی سه له مه ی کوږی قه یس بوو که ئیبراھیمی بچووکى لئی هه بوو، ژنیکى تری ناوی عائیشه ی کچی جه ریر بوو که جه ریر و ئوممو سه عیدی لئی هه بوو، ژنیکى تری ناوی ئومه یمه ی کچی عامیر بوو که ره مله و

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۵.

ئومموعوثمان و ئومەیمەئى لىئى ھەبوو، ھەرىەك لە ھەفصەو عائىشە و ئوموعەمر و ئومموئەیحيا و ئومموھەبیب و ئومموكلثوم و ئومموداود و ئومموسولەيمان و ئومموئىبراھىم و ھەمىدەش كچانى بوون.^(۱)

جارىك سەعید و عومەرى كورپى خەططاب پىگەو ھەبوون، سەعید لاىكرد ھەو لاو، عومەر وتى: وا دياره پىت واىە من باوكى تۆم كوشتووه، من نەمكوشتووه، ھەلكو ھەلى كورپى ئەبووطالب كوشتى، ئەگەرىش من بمكوشتايە ئىستا پۆزشم نەدەھىنايەو ھەبوو كوشتنى بىئاوھەرىك، ھەلام ھەم دەستانەئى خۆم عاصى كورپى ھىشام كوشت كە خالۆئى خۆم بوو، سەعیدىش وتى: ئەئى ئەمىرى باوھەرداران ئەگەرىش تۆ باوكمەت بكوشتايە لەسەر ھەق بووئىت و ئەو لەسەر ناھەق دەبوو، عومەرىش ھەو ھەلوئىستەئى سەعید زۆر خۆشحال بوو.^(۲)

جارىك سەعید ھات ھەو لای عومەرى كورپى خەططاب و داواى لىكرد زەوئەكەئى ھەو زىاد بكات، ئەوئىش وتى: نوئىژى ھەيانىم لەگەل بكەو دواتر بىرم بخەرەو، سەعیدىش واىكرد، دواتر كە عومەر وئىستى بروات سەعید وتى: ئەئى ئەمىرى باوھەرداران ئەو پئوئىستىيە كە فەرمانت پئىكردم بىرت بخەمەو، عومەر وتى: ئادەئى ھەرەو مالاكەت ھەرەو، منئىش لەگەل خۆم برەم تا گەئىشتە ئەوئى، لەوئى پارچە زەوئەكەئى ھەو زىاد كردم و ھە پئىئى خۆئى خەتئى ھەو كئىشا و وتى: ھەئىندەت ھەسە.^(۳)

سەعید زاواى عوتمانى كورپى عەففان بوو و دوو كچى عوتمان يەك دواى يەك ھاوسەرى ئەو ھەبوون.^(۴)

سەعید يەكئىك بوو لەو ھاوھەلانەئى كە عوتمانى كورپى عەففان رايىسپارد ھەو نووسىنەوھى قورئان.

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۳۰-۳۱.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۳۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۳۱.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۳۰.

کاتیک عثمانی کوپی عهففان وهلیدی کوپی عوقبهی لابرده، سهعیدی کرد به والی کووفه، که چوویه ئهوی گنجیک بوو، وتاریکی کورتی پیتشکesh کرد بۆ خه لکه که و باسی ئهوی کرد که ئه و خه لکی ناوچهیه حه زیان به دووبه ره کی و ناکوکی ههیه، بۆیه خه لکی ناره زاییان دهربری و لای عثمان سکا لایان له دژ کرد، عثمانیش پیتشر دوو کهسی تری گوپی بوو بۆیان، بۆیه وتی: ئه تانه ویت هه رکهس له ئیوه ره قیه کی له ئه میره کهی بینی به ته ما بیت ئیمهش ئه میره که لابه رین! دواتر سه عید هاته وه مه دینه بۆ لای خه لیفه و جلوه برگ و شمه کیکی زۆری هینا بۆ هاوه له پشتیوانی و کوچه ریه کان، له و جلوه رگانه شی نارد بۆ عه لی کوپی ئه بوو طالیب و عه لیش دیاریه کهی وهرگرت، دواتر سه عید گه راپه وه بۆ کووفه.^(۱)

سه عید له ماوهی والیه تی له کووفه هیرشی برده سهر طه به رستان و فه تحی کرد، هیرشیشی برده سهر جورجان، گه و ره هاوه لانی پیغه مبه ریش (ﷺ) له ناو سوپا کهیدا بوون.^(۲)

سه عید پاش پینچ سال والیه تی کووفه گه راپه وه بۆ مه دینه و له و کاتهی ماله کهی عثمانی کوپی عهففان گه مارۆ درا، سه عید له مالی خه لیفه بوو و به رگری لیده کرد.^(۳)

له سه رده می خیلافه تی عه لی کوپی ئه بوو طالیبدا سه عید که ناری گرت له فیتنه ی نیتوان هاوه لان و هه رچه نده سهر به بنه ماله ی ئومه وی بوو به لام ئاماده نه بوو له ریزی موعاویه دا دژ به عه لی کوپی ئه بوو طالیب بجه نگیت، به لکو له هه ردوو لاوه هیچ به شداریه کی نه کرد،^(۴) به لکو له و ماوه یه دا له مه ککه مایه وه تا هه ردوو جهنگی جه مه ل و صفین روویاندا.^(۵)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۳۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۷.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۶.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۵.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۶.

پاش ئه وهی عومه ری کوپی خه ططاب مرد، ئومموکلثومی کچی علی کوپی ئه بوو طالیب بیوژهن کهوت، سه عید داوای کرد و سه د هزاریشی بو نارد، ئه وه بو حوسهینی کوپی علی هاته ژووره وه و تی: نابیت شووی پی بکات، حه سه ن و تی: من مارهی ده کهم لیتی، که سه عید هات، و تی: ئه ی ئه بو وعه بدولا کوا؟ حه سه ن و تی: من لیتره م له بری ئه ویش، سه عید و تی: له وانه یه ئه و پی خۆش نه بییت، حه سه ن و تی: به لی، سه عید گه رایه وه و ئومموکلثومی به هاوسه ر نه گرت و هیچ له پاره کهشی وهر نه گرتیه وه.^(۱)

له سه رده می موعاویه شدا سه عید والی مه دینه بوو،^(۲) به لام سه عید هه رچی هک له به ی تومالدا بوو هه مووی به خشی و هیچی نه هیشتیه وه هه مووی دابه ش کرد به سه ر خه لکدا، موعاویه ش له سه ر ئه وه لایبرد و و تی: چۆن ده بییت به ی تومال هیچی تیدا نه مینیت.^(۳)

له سالی چل و نو یان سالی په نجاو یه کی کوچیدا سه عید سه ره په رشتی حه جی موسلمانانی کرد.

سه عید ده یوت دلّه کان ده گوپردرین، بویه جوان نیه که سییک ئه مرۆ وه سفی که سییک بکات و سه به یئێ تانه ی لی بدات. هه روه ها ده یوت گالته و گه پ له گه ل پیاوماقوولدا مه که تا رقت لی هه لئه گریت، گالته و گه پ له گه ل که سی سووکیش مه که با کهم ته ماشات نه کات.^(۴)

سه عید که سیکی زۆ ناسراو و به خشنده و چاکه کار بوو، هه رکه س داوای شتیکی لی بکر دایه پیی ده به خشی، ته نانه ت جار هه بوو هیچی به ده سته وه نه بوو و که سی ده هات داوای شتیکی لیده کرد، ئه ویش له نامه یه کدا بۆی ده نووسی چی هاته ده ست پیی به خشییت، کاتیک مرد نزیکه ی هه شتا

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۷.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۷.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۸.

هه زار دینار قهرزار بوو و عه مرولئه شده قی کوپری هه موو قهرزه که ی بو دایه وه.^(۱)

جاریک سه عید به شه قامه کانداه گه پرا، تینووی بوو، داوای ئاوی کرد له مالیک، که که وتنه قسه کابرا باسی ئه وه ی کرد له بهر قهرزاری خانووه که ی ده فروشیت، سه عیدیش چوار هه زاری پیتا.^(۲)

سه بارهت به کاتی مردنی هاتووه له کوشکه که ی خوی له ناوچه ی عه قیق و له سالی په نجاو سینی کۆچیدا وه فاتی کرد،^(۳) کاتیک وه فاتی کرد ته مه نی په نجاو نو سال بوو.^(۴)

۱۵۲۲. سه عیدی کوپری قهیس (ﷺ)

ناوی سه عیدی کوپری قهیس وه یه کیکه له کۆچه ران.^(۵)

۱۵۲۳. سه عیدی کوپری عه مر (ﷺ)

ناوی سه عیدی کوپری عه مر ی ته میمه، له مه ککه موسلمان بوو و کۆچی کرد بو حه به شه، دواتر گه رایه وه مه دینه و داوی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و له جهنگی ئه جناده یندا به شداری کرد و تیایدا شه هید بوو.^(۶)

۱۵۲۴. سه عیدی کوپری بوجهیر (ﷺ)

ناوی سه عیدی کوپری بوجهیری جوشه میه، چوویه خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ).^(۷)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۸.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۷.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۸.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۴۸.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۳.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۳.

^(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۹۸.

۱۵۳۵. سه‌عیدی کوپی حارث (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کوپی حارثی کوپی قه‌یسی قورپه‌یشی سه‌همیه، یه‌کیکه له هاوه‌له کوچه‌ریه‌کانی حه‌به‌شه، له جه‌نگی نه‌جناده‌یندا به‌شداری کرد و تیایدا شه‌هید بوو، رایه‌کی تریش ده‌لێت: له جه‌نگی یه‌رمووکدا شه‌هید بووه.^(۱)

۱۵۳۶. سه‌عیدی کوپی حورمیت (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کوپی حوره‌یشی کوپی عه‌مری مه‌خزوومیه، پێش فه‌تحی مه‌ککه موس‌لمان بوو،^(۲) دواتر له فه‌تحی مه‌ککه‌دا موس‌لمان بووه و له‌وئ عه‌بدولای کوپی خه‌طه‌لی کوشت که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی ده‌رکردبوو بۆ کوشتنی.^(۳)

۱۵۳۷. سه‌عیدی کوپی زمید (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کوپی زه‌یدی کوپی عه‌مری کوپی نوفه‌یلی عه‌دویه، یه‌کیکه له ده‌ هاوه‌له موژده‌پێدراوه‌که و یه‌کیکه له‌وانه‌ی زۆر زوو موس‌لمان بوو، دایکی ناوی فاطیمه‌ی کچی به‌عجه‌یه،^(۴) سه‌عید می‌ردی فاطیمه‌ی خوشکی عومه‌ری کوپی خه‌ططاب بوو،^(۵) هاوکات عاتیکه‌ی خوشکی سه‌عیدیش ژنی عومه‌ری کوپی خه‌ططاب بوو،^(۶) کونیه‌که‌ی سه‌عید نه‌بولنه‌عوهره‌و هه‌ندی جار به‌و کونیه‌ی بانگ ده‌کرا.^(۷)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۰۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۰۰.

^(۳) سنن النسائي - كتاب تحريم الدم - باب الحكم في المرتد، الرقم ۴۰۷۸.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۰۳.

^(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۳۶.

^(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۵۸.

^(۷) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۷۹.

زەیدی باوکی لە تاو دوورگرتن لە پەرستشی بتهکان لە مەککە دەرچوو بەرەو شام و لەوێ ئایینی جوولەکەو مەسیحیەتی بینی، بەلام دینداریەکی ئێوانی بەدل نەبوو، بۆیە وتی: خوايه من لەسەر دینی ئیبراهیم پێغەمبەرم.
(^۱)

سەعید دەلێت: وتم: ئەو پێغەمبەری خوا(ﷺ) باوكم بەو حالەو مرد کە دەتزانێ، ئەگەر بگەیشتاوە بە سەردەمی تو بە دانیایەو بە باوەری پێ دەهینایت، دەو ئایا داوای لیخۆشبوونی بو بکەم، پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی: (نَعَمْ فَأَسْتَغْفِرُكَ؛ فَإِنَّهُ يَبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أُمَّةً وَخَدَهُ) (بەلێ، ئەو لە رۆژی دوایدا بە تەنها وەک ئوممەتیک زیندوو دەکریتەو).(^۲)

سەعید ژنیکی هەبوو بە ناوی رەملە کە خوشکی عومەر بوو، لەم ژنە کۆرپیکی بوو بە ناوی عەبدورەحمان، ژنیکی تری ناوی جلیسە کچی سوەید بوو کە لەم ژنە دوو کۆری هەبوو بە ناوی عەبدوللا و زەید و کچیکیشی هەبوو بە ناوی عاتیکە، ژنیکی تری ناوی ئومامە بوو کە لەم ژنە عەبدورەحمانی بچووک و عومەر و ئومومووسا و ئومولحەسەنی هەبوو، ژنیکی تری ناوی حەزەمی کچی قەیس بوو کە موخەممەد و ئیبراهیم و عەبدوللا بچکۆل و ئوموموخبیب و ئومولحەسەنی بچووک و ئوموزەید و ئوموموسەلەمە و ئوموموخبیبی بچووک و ئوموموسەعیدی هەبوو، ژنیکی تری ناوی ئومولئەسوود بوو کە عەمری بچوک و ئەسوودی لینی هەبوو، ژنیکی تری ناوی ضەمخێ کچی ئەسبەغ بوو کە عەمری گەورەو طەلحە و زەجلە هەبوو، ژنیکی تری ناوی ئومموخالید بوو کە ئوممو وەلەد بوو و هەریەک لە خالید و ئومموخالیدو ئوممونوعمانی هەبوو، لە ژنیکی تری ئیبراهیمی گەورەو حەفصە هەبوو، ژنیکی تری ناوی ئومموهەشیری کچی

(^۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۶-۱۲۷.

(^۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند العشرة المبشرين بالجنة وغيرهم - مسند سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل(رضي الله عنه)، الرقم ۱۶۷۰.

ئەبوومەسعود كە ئوموزەیدی بچووكی لیى هەبوو، لە ئومووه لە دیکیشی هەریه ك لە عائیشە و زەینه ب و ئوموصالیحی هەبوو.^(۱)

پیش ئەوهی بانگەوازی پیغه مبهری خوا (ﷺ) بچیتە مالی ئەر قەمه وه سه عید موسلمان بوو.^(۲)

سه عید له سه ر ئیسلام ئازارو ئەشكه نهجی چه شت، خۆی ده لیت: عومەر پیش ئەوهی موسلمان بیت له سه ر موسلمان بوونم من و خوشكه كه شی ده به سه وه.
(۳)

موسلمان بوونی عومەری کۆری خەططاب لە مالی سه عیددا بوو، خەبیاب دەچوو بۆ مالی فاطیمەى خوشکی عومەری کۆری خەططاب كە لە گەل سه عیدی کۆری زهیدی میزدی موسلمان بووبوون، خەبیاب لە وێ قورئانی فیری فاطیمە و میزده کهى ده کرد، رۆژیک عومەری کۆری خەططاب كە هیشتا موسلمان نه بووبوو چوو بۆ مالی فاطیمەى خوشکی کاتیک بیستبووی خوشكه کهى موسلمان بووه، كه نزیک بوویه وه گوئی لە قورئان خویندنه کهى خەبیاب بوو، كه چوویه ژووره وه دای لە فاطیمەى خوشکی و خوین لە ده موچاوی هات، عومەر كه ئەوهی بینى په شیمان بوویه وه، پاشان داوای کرد ئەو قورئانهى دهیانخویند بیده نه دهستی، فاطیمە وتی: تا خۆت نه شۆیت نایده مه دهستت، عومەر خۆی شۆرد و قورئانه کهى وه رگرت و خویندیه وه، وتی: وته کانی چه ند جوانن، خەبیاب كه ئەمهى بیست خیرا وتی: ئەى عومەر سویند به خوا هیوانم ههیه خوای گه وه نزای پیغه مبهری بۆ گیرا کرد بیت، چونكه من دویئن شه و گویم لی بوو نزای ده کرد و فه رمووی: خوایه به موسلمان بوونی ئەبوالحه که مى کۆری هیشام یان به موسلمان بوونی عومەری کۆری خەططاب پالپشتی ئیسلام بکه (ئیسلام سه ر بخره)، دهی عومەر ده رفه ته له دهستی مه ده، عومەریش

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۱-۳۸۲.

(۲) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۳، ص ۱۰۳.

(۳) صحیح البخاری - کتاب مناقب الأنصار - باب إسلام عمر بن الخطاب (رضی)، الرقم ۳۸۶۷.

وتی: ئه‌ی خه‌بیاب ده‌ی بمبه‌ بۆ لای موحه‌مه‌د تا موسلمان بم، خه‌بیابیش پئی
وت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ کوئییه‌، عومه‌ریش چوو و موسلمان بوو.^(۱)

سه‌عید کۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌، که‌ گه‌یشه‌ ئه‌وئ له‌ مالی ریفاعه‌ی کۆری
عه‌بدولموندیر دابه‌زی.^(۲)

کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ مه‌دینه‌ برایه‌تی خسته‌ نێوان کۆچه‌ران و
پشتیوانانه‌وه‌، برایه‌تی خسته‌ نێوان سه‌عیدی کۆری زه‌ید و طه‌لحه‌ی کۆری
عوبه‌یدولاه،^(۳) رایه‌کی تریش ده‌لێت: سه‌عید و رافعی کۆری مالیکی کرد به‌
برای یه‌کتر.^(۴)

پیش ئه‌وه‌ی غه‌زای به‌در رووبدات، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌والی زانی که‌ کاروانی
قۆره‌یشیان ده‌گه‌رێته‌وه‌، بۆیه‌ سه‌عیدی هاوهم به‌ طه‌لحه‌ نارد تا هه‌والی
کاروانه‌که‌ی بۆ به‌ینن، ئه‌وه‌بوو زانیاری وردیان هینا بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پاش ده‌
روژ سه‌عید ده‌رچوو بۆ شام.^(۵)

سه‌عید له‌ غه‌زای به‌دردا له‌ مه‌دینه‌ نه‌بوو، بۆیه‌ نه‌یتوانی به‌شداری غه‌زای
به‌در بیت، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ ده‌ستکه‌وته‌کاندا به‌شی سه‌عیدی دانا، به‌لام
له‌ غه‌زای ئوحووددا به‌شداری کرد، دواتریش به‌شداری غه‌زاکاتی تری کرد.^(۶)
کاتیک غه‌زای به‌در روویدا سه‌عید له‌ شام بوو، که‌ گه‌رایه‌وه‌ غه‌زای به‌در
ته‌واو بووبوو.^(۷)

سه‌عید له‌ جه‌نگی یه‌رمووکدا به‌شداری کرد، له‌ گه‌مارۆدانی دیمه‌شقدا
به‌شدار بوو.^(۸)

^(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۷۹-۸۰.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۲۸۲.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۱۶.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۲.

^(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۳۶.

^(۶) الإصالة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۰۳-۱۰۴.

^(۷) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۳۵.

^(۸) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۵۸.

ذهه بهی سه بارهت به ئەندام نه بوونی سه عید له شوورای شهش کهسی سه رده می خیلافه تی عومهری کوپی خه ططابدا ده لیت: سه عید له پلهی شوورا دواکه وتوو نه بوو چ له رووی شکو و چ له رووی زوو موسلمان بوونیه وه، به لام عومهر بۆیه ئەوی دانه نا تا هیچ گومانیک نه بیت بلین زاواو ئامۆزاکه ی خوێ داناه، ئەگەر له وێ داینبایه رافیزه کان ده یانوت ئامۆزاکه ی خوێ داناه، بۆیه عومهر کوپه که ی خوێ و دارودهسته که ی خوێ له وه دهسته یه دا دانه نا تا کاره که بۆ خوا بیت.^(۱)

کاتیک عوثماني کوپی عه ففان شه هید کرا و به یعت درا به عه لی کوپی ئەبوو طالیب، سه عیدی کوپی زهید به یعتی پیندا.^(۲)

جاریک موغیره لای سه عیدی کوپی زهید قسه ی به رامبه ر به عه لی کوپی ئەبوو طالیب کرد، سه عید هه ستاو وتی: من شایه تی ده دم بیستم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفه رموو

(عشرة في الجنة: النبي في الجنة، وأبو بكر في الجنة، وعمر في الجنة، وعثمان في الجنة، وعلي في الجنة، وطلحة بن عبيد الله في الجنة، والزبير بن العوام في الجنة، وسعد بن مالك في الجنة، وعبد الرحمن بن عوف في الجنة)، (ده كهس له به هشتدان: پیغه مبه ر (ﷺ) له به هشتدایه، ئەبوو به کر له به هشتدایه، عومهر له به هشتدایه، عوتمان له به هشتدایه، عه لی له به هشتدایه، طه لحه ی کوپی عوبه یدولا له به هشتدایه، زوبه یری کوپی عه ووام له به هشتدایه، سه عدی کوپی مالیک له به هشتدایه، عه بدو په حمانی کوپی عه وف له به هشتدایه)، ئینجا وتی: بمویستایه کهسی ده یه میشم ده وت، وتیان: کتیه؟ بیده نگ بو، دواتر زۆریان لیکرد تا بیلیت، ئەویش وتی: سه عیدی کوپی زهید-واته خوێ-^(۳)

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۲۸.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۱.

^(۳) سنن أبي داود - كتاب السنة - باب في الخلفاء، الرقم ۴۶۴۹؛ صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل رضوان الله عليه وقد فعل، الرقم ۶۹۹۳، صححه شعيب الأرناؤوط، صححه الالباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

کاتیک عومہری کوپی خه ططاب وهفاتی کرد، سهعید زور گریا، پتیاں وت: بۆچی دهگریت؟ وتی: بۆ ئیسلام دهگریم، گورزیکی بهرکه وتووہ تا روژی دوایی شوینه واری دهمینیت،^(۱) دواتر هه ریهک له سهعید و عوثماني کوپی عهفان و صوههیب و ئیبن عومهر دابه زینه ناو گوپه که یه وه.^(۲)

جاریک ئافره تیک چوو بۆ لای مه پوانی کوپی حه که م که والی مه دینه بوو، وتی: سهعید به شیک له زهویه که ی منی داگیر کردوو، مه پوانیش ناردی به شوین سهعیددا تا لیتپچینه وه ی له گه ل بکات، سهعید وتی: من به شیک له زهوی ئه و داگیر بکه م له کاتیکدا بیستوو مه له پیغه مبه ر (ﷺ) دهیغه رموو: (من أخذ شبرا من الأرض ظلما، طوقه إلى سبع أرضین)، (هه رکه س به سته م بستنی زهوی بیات گهر دن کو ت دهگریت بۆ حه و ت زهوی - واته خوار حه و ته م تویتژی زهوی -)، مه پوان وتی: ئیتیر داوای به لگه ت لی ناکه م، سهعید وتی: خوایه ئه گهر ئه م ئافره ته درۆ دهکات چاوه کانی لی وه رگریته وه و له زهوی خۆیدا بیکوژیت، ئه وه بوو ئه و ئافره ته نه مرد تا بینایی له ده ستدا، پاشان جاریک به ناو زهویه که یدا ده رویشیت که که و ته چالیکه وه و مرد.^(۳)

سه باره ت به کوچی دوایی زهید له کووفه و له سالی په نجاو دووی کوچیدا وهفاتی کرد،^(۴) رایه کی تر ده لیت: له سالی په نجا ی کوچیدا وهفاتی کرد، رایه کیش ده لیت: له سالی په نجا و هشتی کوچیدا وهفاتی کرد، رایه کیش ده لیت: له مه دینه مردوو، به لام راستتر ئه وه یه له ناوچه ی عه قیق مردوو، ته مه نی نزیکه ی حه فتاو ئه وه نده سال بوو.^(۵)

خه لکی کووفه ده لین سهعید له کووفه و له خیلافه تی مو عاویه ی کوپی ئه بو و سوفیا ندا مرد و موغیره ی کوپی شو عبه که ئه و کات والی کووفه بوو

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۷۲.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۶۸.

(۳) صحيح مسلم - كتاب البيوع - باب تحريم الظلم وغصب الأرض وغيرها، الرقم ۱۶۱۰.

(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۴۰.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۵۸.

نویژی له سه‌ر کرد. ^(۱)

کاتیک وه‌فاتی کرد عه‌بدولای کورپی عومەر تهرمه‌که‌ی شۆرد و کفنی کرد و نویژی له‌سه‌ر کرد، رایه‌کیش ده‌لێت: سه‌عدی کورپی ئه‌بی وه‌قاص تهرمه‌که‌ی شۆرد و هاوده‌م به‌عه‌بدولای کورپی عومەر دابه‌زیه‌ ناو گۆره‌که‌یه‌وه. ^(۲)

۱۵۳۸. سه‌عیدی کورپی سومید (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی سه‌وهیدی کورپی قه‌یسه، له‌ پشتیوانانه له‌ خودریه‌کان، یه‌کێکه له‌ به‌شداربوانی غه‌زای ئوحوود و تیایدا شه‌هید بوو. ^(۳)

۱۵۳۹. سه‌عیدی کورپی سوفیان (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی سوفیانی ره‌علیه، چووه‌ته‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) و پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ناوچه‌یه‌کی بۆ بریوه‌ته‌وه‌و له‌و باره‌شه‌وه‌ نامه‌یه‌کی بۆ نووسیوه. ^(۴)

۱۵۴۰. سه‌عیدی کورپی عامیر (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی عامیری قورهبشی جومه‌حیه، له‌ هاوه‌له‌ ناسراوه‌کانه، دایکی ناوی ئه‌روای کچی ئه‌بی موعیطه. ^(۵)

سه‌عید پێش فه‌تحی خه‌یبه‌ر موس‌لمان بوو و کۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌و فریای غه‌زای خه‌یبه‌ر که‌وت و تیایدا به‌شدارێ کرد، دواتریش له‌ غه‌زاکانی تر دا به‌شدارێ کرد. ^(۶)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۳۸۴.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۴۵۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۶.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۰۵.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۰.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۰.

کاتیک عومهری کوپی خه ططاب خه لیفه بوو، سه عیدی بانگ کرد و وتی:
 من ده تکه م به والی فلانه ناوچه، ئه ویش وتی: ئه ی ئه میری باوه پداران
 ئایا ده کریت بمبووریت تا نه یکم؟ عومهر وتی: به خوا وازت لی ناهینم،
 ئیوه منتان خسته ئه م ئه رکه وهو ئیستاش ته نهام ده خه ن؟! ئینجا وتی:
 با مووچه یه کت بۆ بپر مه وه، سه عید وتی: له و به شه ی هه مبووه به شی
 پیویست بۆ بریومه ته وه، هه موو جار که وه ک خه لکی تر مووچه که ی
 خوی وهرده گرت ده چوو شمه کی بۆ خانه واده که ی ده کپی و ئه وه ی لینی
 ده مایه وه ده یکرد به خیر، ژنه که ی پیتی ده وت ئه ی ئه وه ی مایه وه چیت
 لیکرد؟ ئه ویش ده یوت داومه به قهرز، خه لکیک هاتن بۆ لای و وتیان:
 ژنه که شت مافی هه یه به سه رته وه و خزمانیشت مافیان هه یه به سه رته وه،
 ئه ویش وتی: من له بهر ئه وان دواپوژی خۆم نافه وتینم، من بیستوومه له
 پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: (یجمع الناس للحساب فیچی فقراء المؤمنین فیزفون کما
 یزف الحمام فیقال لهم قفوا عند الحساب فیقولون: ما عندنا من حساب ولا سمونا، فیقول لهم ربهم
 جل وعلا: صدق عبادي، فیفتح لهم باب الجنة فیدخلونها قبل الناس بسبعین عاما)،^(۱) (خه لکی
 کۆده کرینه وه بۆ لپیچینه وه، ئینجا هه ژارانی باوه پداران دین و وینه ی کۆتر
 ده رده چن، پنیان ده وتریت راوه ستن تا لپیچینه وه ده کرین، ئه وانیش ده لین
 ئیمه هیچ لپیچینه وه ناوه تیانمان نیه، په روه ردگاریش پنیان ده فهرمویت
 به نده کانم راست ده که ن، ئیتر ده رگای به هه شتیان بۆ ده کریته وه و هه فتا
 سال پیش خه لک ده چنه ناو به هه شته وه).

جاریک سه عیدی کوپی عاص له ئه رکه که یه وه گه رایه وه بۆ سه ردانی
 خه لیفه عومهری کوپی خه ططاب، که گه یشته لای، خه لیفه به دارده سته که ی
 ده ستی لیدیا، سه عید وتی: لافاوت پیش بارانت که وت، ئه گه ر سزامان
 به دیت خۆراگر ده بین و ئه گه ریش لیبورده بیت سوپاس گوزار ده بین،
عومهر وتی: ئه وه ئه رکی موسلمانانه، باشه بۆ خه راج دوا ده خه یت؟

(۱) المطالب العالی لابن حجر، الرقم ۳۲۲۷.

سه عید وتی: تو فه رمانت پیکردوین زیاد له چوار دینار له جووتیاران وهرنه گرین، ئیمهش وامن کردووه، به لام ماوه یهک بۆ یارمه تی ئه وان درهنگتر لیمان وهرگرتون، عومه ر وتی: دهی تا من ماوم له و پۆسته ت لات نابهم.^(۱)

سه عید له شام سه رقالی ئه و ئه رکهی بوو که خه لیفه عومه ری کورپی خه ططاب پپی راسپاردبوو، ئه ویش والیه تی حیمص و ده ورهبه ری بوو،^(۲) به لام ماوه ی نیو سال له وئ والی بوو،^(۳) له سالی بیستی کوچیدا له وئ وه فاتی کرد،^(۴) هه ریه ک له ساله کانی نۆزده و بیست و یه کیش بۆ سالی وه فاتی هاتووه.^(۵)

۱۵۴۱. سه عیدی کورپی عامیری جووله که (ﷺ)

ناوی سه عیدی کورپی عامیره و جووله که بووه، له گه ل ژماره یه کی تر له جووله که کان موسلمان بووه و ئایه تی خوا له باره یانه وه دابه زی (الَّذِينَ اتَّبَعَتْهُمْ الْكِتَابَ بِثُلُوثِهِ حَقَّ ثَلَاثَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ).^(۱)

۱۵۴۲. سه عیدی کورپی عهبدقه یس (ﷺ)

ناوی سه عیدی کورپی عهبدقه یسی قورپه یشی فه هریه، زۆر زوو موسلمان بوو، دواتر کوچی کرد بۆ حه به شه، بۆچوونئ ده لیت: پش هاتنه وه ی جه عفهری کورپی ئه بوو طالیب سه عید گه راوه ته وه بۆ مه دینه.^(۲)

(۱) الاموال للقاسم بن سلام، رقم الحديث ۱۰۰.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۲۶۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۰.

(۴) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفه الصحابه (ﷺ) - ذکر مناقب سعید بن عامر بن حذیم (ﷺ)، الرقم ۵۲۸۹.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۰.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۱.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۱۱.

١٥٤٣. سه‌عیدی کورپی عوثمان (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی عوثمانه، له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌خود.^(١)

١٥٤٤. سه‌عیدی کورپی قه‌یس (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی قه‌یسی کورپی صه‌خره، له پشتیوانانه له سوله‌میه‌کان، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در.^(٢)

١٥٤٥. سه‌عیدی کورپی یه‌ربووع (ﷺ)

ناوی سه‌عیدی کورپی یه‌ربووعی قور‌ه‌یشی مه‌خزوومیه، سه‌ره‌تا ناوی صه‌رم بوو به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناوی نا سه‌عید، کونیه‌که‌ی به‌ئو‌بو‌هووده و ئو‌بوو عه‌بدو‌ر‌ه‌مانیش هاتووه، دایکی ناوی هیندی کچی سه‌عیده. ئه‌م هاوه‌له پینش فه‌تحی مه‌ککه موسلمان بوو، ده‌وتریت به‌لکو له فه‌تحی مه‌ککه‌دا موسلمان بووه،^(٣) ئه‌که‌ی ناوی ئه‌روای کچی عرکیه که له‌م ژنه‌ی مندالیکي هه‌بوو به‌ ناوی عه‌بدو‌ر‌ه‌مان که له هاوه‌لانه‌وه فه‌رمووده‌ی گیراوه‌ته‌وه.^(٤)

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له ده‌ستکه‌وته‌کانی حونه‌ین په‌نجا وشتی به‌خشی به سه‌عیدی کورپی یه‌ربووع.^(٥)

سه‌عید دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ژیا، له سه‌رده‌می عومه‌ری کورپی خه‌ط‌طاب‌دا خه‌لیفه چوو بۆ لای تا به‌هۆی له‌ده‌ستدانی بیناییه‌وه دلی بداته‌وه،

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١١٣.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١١٥.

^(٣) أسد الغابة، ج ٢، ص ٤٧٠.

^(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٥، ص ١٥٠.

^(٥) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٢، ص ١٥٣.

ئینجا به سه عیدی وت: نوپژی ههینی و نوپژهکانی ترت له مزگه وتی پیغه مبهری خوا (ﷺ) مهفوتینه، سه عید وتی: دهی کهس نیه دهستم بگریت بمهینیت، عومهر وتی: ئیمه کهسینکت بو دهنیرین، ئه وه بوو خزمه تکاریکی بو نارد.^(۱)

سه عید له سالی په نجاو چواری کۆچی له مه دینه وهفاتی کرد، ئه وکات ته مه نی سه د و بیست سال ده بوو،^(۲) رایه کی تر ده لیت: له سالی په نجاو پینجی کۆچی و له ته مه نی سه د و هه ژده سالی دا وهفاتی کردووه.^(۳)

۱۵۴۶. سه فعه (ﷺ)

ناوی سه فعه ی غافقیه، دواتر له فه تحی میصردا به شداری کردووه.^(۴)

۱۵۴۷. سه فینه (ﷺ)

پیشتر له پیتی ئه لفدا له ژیر ناوی ئه حمه ردا باسما ن کردووه.

۱۵۴۸. سه کبه ی کوری حارث (ﷺ)

ناوی سه کبه ی کوری حارثی ئه سه لمیه، چوویه خزمه ت پیغه مبهری خوا (ﷺ) و فه رمووده شی لیوه گپراوه ته وه.^(۵)

^(۱) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب سعید بن یربوع المخزومي (ﷺ)، الرقم ۶۱۲۹.

^(۲) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب سعید بن یربوع المخزومي (ﷺ)، الرقم ۶۱۲۹.

^(۳) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب سعید بن یربوع المخزومي (ﷺ)، الرقم ۶۱۳۰.

^(۴) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۱.

^(۵) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۳۳.

۱۵۴۹. سه‌کینه‌ی کچی ئه‌بی وه‌قاص (ﷺ)

ناوی سه‌کینه‌ی کچی ئه‌بی وه‌قاصه‌و به ئومولحه‌که‌م ناسراوه، سه‌کینه ده‌لێت: جارێک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی جیهادی ده‌کرد، برێک ئافره‌ت وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌ی جیهادی ئیمه‌ چیه؟ فهرمووی: جیهادی ئیوه‌ی ئافره‌تان هه‌جه. (۱)

۱۵۵۰. سه‌لامه (ﷺ)

ناوی سه‌لامه‌یه‌و کاری شوانه‌یی کردووه، سه‌لامه ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دای به لامدا و منیش مه‌رم ده‌له‌وه‌پاند، فهرمووی: ئه‌ی سه‌لامه شایه‌تی چی ده‌ده‌یت؟ منیش وتم: شایه‌تی ده‌ده‌م هیچ په‌ستراوی نیه جگه له خوا و تویش پیغه‌مبه‌ری خوات، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی کرد. (۲)

۱۵۵۱. سه‌لامه‌ی عوذری (ﷺ)

ناوی سه‌لامه‌ی عوذریه‌و رایه‌ک ده‌لێت: باوکی قوبه‌یسه‌یه، وه‌ک وه‌فد چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ). (۳)

۱۵۵۲. سه‌لامه‌ی کچی هه‌ر (ﷺ)

ناوی سه‌لامه‌ی کچی هه‌ره‌، فهرمووده‌یه‌کی له پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) گێراوه‌ته‌وه، سه‌لامه ده‌لێت: بیستم له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (سه‌رده‌میک دیت به‌سه‌ر خه‌لکدا ماوه‌یه‌ک راده‌وه‌ستن پێشه‌وایه‌کیان ده‌ست ناکه‌ویت به‌رنوێژیان بۆ بکات). (۴)

(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الاصبهاني، الرقم ۷۰۶۷.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۷.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۰۹.

۱۵۵۳. سه لاهمه ی کچی سه عید (ﷺ)

ناوی سه لاهمه ی کچی سه عیده و چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و به یعه تی پنداوه.^(۱)

۱۵۵۴. سه لاهمه ی کچی مه سهوود (ﷺ)

ناوی سه لاهمه ی کچی مه سهووده، خوشکی حوه یصه یه، چووه ت خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و به یعه تی پنداوه.^(۲)

۱۵۵۵. سه لاهمه ی کچی مه عقیل (ﷺ)

ناوی سه لاهمه ی کچی مه عقیله، سه لاهمه ده لیت: له سه رده می نه فامیدا باو کم منی برد و فرو شتمی به حوبابی کوپی عه مر، له و کوپی کم بوو به ناوی عه بدوره حمان، دواتر حوباب مرد، ژنه که ی وتی: ئیستا ده تفروشین بۆ قه رزه کانی، منیش چوومه خزمه پیغه مبه ر (ﷺ) و به سه ره اته که م بۆ باسکرد، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (کی وه لی حوبابه؟) وتیان: ئه بولیوسری برای، پیغه مبه ر (ﷺ) ناردی به شوینیدا و فهرمووی: ئه و ئافره ته ئازاد بکه ن، هه رکات بیستان کویله م بۆ هاتووه وهرن با له بری ئه م ئافره ته کویله یه کتان پی بده م، به وه سه لاهمه ئازاد بوو.^(۳)

۱۵۵۶. سه له مه ی کوپی بوده میل (ﷺ)

ناوی سه له مه ی کوپی بوده یلی کوپی وهرقائه، خو ی و باوکی و براکانیشی (عه بدولا و عه بدوره حمان و عوتمان) هاوه لی پیغه مبه ر (ﷺ) بوون.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۳.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۳.

^(۳) سنن أبي داود، الرقم ۳۹۵۳، ضعفه الألباني.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۴.

۱۵۵۷. سه‌له‌مه‌ی کورپی ثابت (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی ثابتی کورپی وه‌قشه، له پشتیوانانه له به‌نی عه‌بدولئه‌شه‌هل، له غه‌زای به‌در و ئو‌خوددا به‌شدار بوو و له ئو‌خوددا شه‌هید بوو.^(۱)

۱۵۵۸. سه‌له‌مه‌ی کورپی حاطیب (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی حاطیبی کورپی عه‌مره، له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی هه‌ردوو غه‌زای به‌در و ئو‌خود.^(۲)

۱۵۵۹. سه‌له‌مه‌ی کورپی ده‌کوان (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی ده‌کوان یان ده‌وتریت کورپی ئه‌دره‌عه، شه‌وانه پاسه‌وانی پیغه‌مبه‌ری خوای (ﷺ) ده‌کرد.^(۳) سه‌له‌مه ده‌لێت: شه‌ویک پاسه‌وانی پیغه‌مبه‌ری خوام (ﷺ) ده‌کرد که ده‌چوو بۆ ده‌ست به‌ئاو‌گه‌یاندن، له رێدا دای به لای کابرایه‌کدا نوێژی ده‌کرد و ده‌نگی به‌رز ده‌کرده‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (له‌وانه‌یه بۆ رووپامایی بیت)، پاش ماوه‌یه‌ک شه‌ویکی تر که پاسه‌وانیم ده‌کرد و هه‌مدی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاته ده‌ره‌وه، بینی من پاسه‌وانی ده‌که‌م، ده‌ستی گرتم و چووین، دامان به‌لای کابرایه‌کدا که له مزگه‌وت نوێژی ده‌کرد و ده‌نگیشی به‌رز کردبوویه‌وه، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌وانه‌یه بۆ رووپامایی وا ده‌نگ به‌رز بکاته‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: نه‌خێر، به‌ل‌کو ئه‌وه ده‌نگی ئاه و کروزان‌وه‌یه‌تی، منیش چووم ته‌ماشام کرد عه‌بدولا ذولبیجاه‌ته‌ینه.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۴.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۵.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۶.

^(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۰۰۵.

١٥٦٠. سه‌له‌مه‌ی کورپی ربیع‌ه (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی ربیع‌ه عه‌نه‌زیه، چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمان بووه.^(۱)

١٥٦١. سه‌له‌مه‌ی کورپی سه‌عد (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی سه‌عدی عه‌نه‌زیه، خوی و ژن و منداله‌کانی چوونه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) به گهرمی پیشوازی کرد لیتیان، دواتر نزا‌ی خیری کرد بو هۆزه‌که‌شی.^(۲)

١٥٦٢. سه‌له‌مه‌ی کورپی سه‌لام (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی سه‌لامی ئیسرائیلیه، یه‌کینکه له که‌سه جووله‌که‌کان که موسلمان بوو، که‌لبی ده‌لّیت: ئهم ئایه‌ته‌ش سه‌باره‌ت به‌و و چه‌ند که‌سینکی تر دابه‌زی (یا‌ایها الذین امنوا آمنوا بالله ورسوله...).^(۳)

١٥٦٣. سه‌له‌مه‌ی کورپی سه‌لامه (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کورپی سه‌لامه‌ی کورپی وه‌قشه، له پشتیوانانه له به‌نی عه‌بدولئه‌شه‌هل، دایکی ناوی سه‌لمای کچی سه‌له‌مه‌یه. سه‌له‌مه ئهم مندالانه‌ی هه‌بوو: عه‌وف، مه‌یموونه، ژنه‌کانیشی بریتی بوون له ئومموعه‌لی کچی خالد و ئوممووه‌له‌دیک.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٤٦.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سلمة - سلمة بن سعد الغنزي، الرقم ٦٣٦٤.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٤٨.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٣٩.

سه‌له‌مه یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به، له هه‌ردوو به‌یعه‌ته‌که‌دا به‌شدار ی کرد، له غه‌زای به‌درو ئو‌خود و هه‌موو غه‌زاکانی تری‌شدا به‌شدار بوو.^(۱)

سه‌له‌مه ده‌لێت: ئێمه در‌اوس‌تیه‌کی جووله‌که‌مان هه‌بوو، روژیک له مال هاته دهره‌وه‌و هات بو لامان، هه‌شتا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دهرنه‌که‌وتبوو، هاته کو‌په‌که‌مانه‌وه، من ته‌مه‌نم له هه‌موویان که‌متر بوو، عه‌بايه‌کم به‌شانه‌وه‌ بوو که له‌سه‌ریشی راکش‌ابووم، کابرا که‌وته باسی زیندوو‌بوونه‌وه‌و لێ‌پێ‌چینه‌وه‌ی روژی دوایی و به‌هه‌شت و دۆزه‌خ، ئینجا وتی: ئه‌و دۆزه‌خه‌ بو بپه‌رستانه که خه‌لکی ئه‌م شاره‌ش ده‌گریته‌وه، خه‌لکه‌که‌ پێیان وت: مالویران یانی تو پێت وایه شتی وا رووده‌دات و زیندوو‌بوونه‌وه‌ هه‌یه و به‌هه‌شت و دۆزه‌خیک بوونی هه‌یه؟! ئه‌ویش وتی: به‌لێ، سویند به‌وه‌ی سویندی پێ ده‌خوریت، وتیان: نیشانه‌ی ئه‌وه‌ چیه؟ ئه‌ویش وتی: له نزیک ئه‌م ولاته‌وه‌-ئاماژه‌ی به‌مه‌که‌ کرد- پێغه‌مبه‌ریک دهرده‌که‌ویت، وتیان: که‌ی ده‌ییین؟ ته‌ماشایه‌کی منی کرد و وتی: ئه‌م کو‌په‌ پێی ده‌گات، سویند به‌خوا زو‌ری نه‌خایاند تا ئه‌وه‌ی خوا ی گه‌وره پێغه‌مبه‌ری خوی نارد و هاته نیومه‌انه‌وه، ئێمه باوه‌رمان پێ هینا، که‌چی ئه‌و کابرایه له‌حه‌سوودی و سه‌رکه‌شیدا باوه‌ری پێ نه‌هینا، ئه‌وانه‌مان که کابرامان بینیه‌وه، وتمان: مالویران مه‌گه‌ر تو نه‌بوویت پێشتر باسی ئه‌م پێغه‌مبه‌ره‌ت بو ده‌کردین؟ ئه‌ویش ده‌یوت با، به‌لام ئه‌مه‌ ئه‌و پێغه‌مبه‌ره‌ نیه.^(۲)

کاتیک پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) برایه‌تی خسته‌ نێوان کوچه‌ران و پشتیوانانه‌وه، برایه‌تی خسته‌ نێوان سه‌له‌مه‌و ئه‌بی سه‌بره‌وه.^(۳)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۸.

^(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث سلمة بن سلامة بن وقش عن النبي (ﷺ)، الرقم ۱۶۰۸۳؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب سلمة بن سلامة بن وقش الأنصاري (ﷺ) - إسلام الناس بالنبي علی إخبار اليهودي وكفره حسدا، الرقم ۵۸۱۴، صححه ووافقه الذهبي فی التلخیص، حسنه شعيب الأرناؤوط.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۰۳.

سه‌له‌مه دواچار له سالی چل و پیتنجی کۆچیدا وه‌فاتی کرد و له مه‌دینه ئه‌سه‌په‌رده کرا؛^(۱) رایه‌کیش ده‌لێت: له سالی سی و چواردا کۆچی نوایی کردووه، له کاتی وه‌فاتیدا سه‌له‌مه ته‌مه‌نی هه‌فتا سال بوو،^(۲) یان ده‌وتریت ته‌مه‌نی هه‌فتا و چوار سال بووه.^(۳)

۱۵۶۴. سه‌له‌مه‌ی کۆری سه‌لامه‌ی ته‌عله‌بی (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کۆری سه‌لامه‌ی ته‌عله‌بییه، دواتر دانیشتووی شاری کووفه بوو، سه‌له‌مه هاتوو ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و فەرمووده‌یه‌کیشی لێوه گیراوه‌ته‌وه.^(۴)

۱۵۶۵. سه‌له‌مه‌ی کۆری سه‌خر (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کۆری سه‌خره، له پشتیوانانه، سه‌له‌مه ده‌لێت: من پیاویک بوم زۆر ده‌چوومه‌ لای ژنه‌که‌م، ئه‌وه‌بوو که ره‌مه‌زان هات ترسام دره‌نگانی شه‌و هه‌زی جووتبوونم بۆ په‌یدا بێت و ده‌ست پێ بکه‌م و نه‌که‌مه‌ باری هه‌سانه‌وه‌ تا به‌یانی دیت، بۆیه به‌رامبه‌ر به‌ ژنه‌که‌م ظیهارم به‌کاره‌ینا، شه‌ویک ژنه‌که‌م خزمه‌تی ده‌کردم که شتی که له‌ جه‌سته‌ی ده‌رکه‌وت و کاری تێکردم و له‌گه‌لی جووتبووم، بۆ به‌یانی چووم بۆ لای هۆزه‌که‌م، هه‌واڵ و به‌سه‌رهاته‌که‌م بۆ باسکردن، ئینجا وتم: ده‌ی یه‌کیکتان وهرن له‌گه‌لم با بچم بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) تا به‌سه‌رهاته‌که‌ی بۆ باس بکه‌م، ئه‌وانیش وتیان: به‌خوا نایه‌ین له‌گه‌لت، ده‌ترسین قورئانمان له‌باره‌وه‌ دابه‌زیت یان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شتی که‌مان به‌رامبه‌ر بلێت که دواتر عه‌یبه‌که‌ی

(۱) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب سلمة بن سلامة بن وقش الأنصاري (ﷺ)، الرقم ۵۸۱۳.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۳۵۶.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۸.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۹.

لهسهرمان بمینیتتهوه، خۆت برۆ بزانه چی دهبیّت، منیش خۆم تهنها چوومه خزمهت پینغهمبهری خوا(ﷺ) و بهسهرهاتهکه م بۆ گێرایهوه، ئهویش فهرمووی: (ئاوا بوویت؟) وتم: بهلێ، رازیشم حوکمی خوام لهسهر پهیرهو بکریّت و خۆراگر دهبم و لای خوا چاوهڕینی پاداشت دهبم، پینغهمبهر(ﷺ) فهرمووی: کۆیلهیهک ئازاد بکه، منیش به دهستم دام به پشتی ملی خۆمدا و وتم: سویند بهوهی تۆی بهحق ناردووه توانای ئهوه م نیه، فهرمووی: دهی دوو مانگ بهسهریهکهوه بهرۆژوو به، وتم: ئهی پینغهمبهر(ﷺ) جگه له رۆژوو چاریکی تر نیه؟ چونکه من ئهم بارهم له رۆژوو و گرتهوه تووشی ئهمه بووم، فهرمووی: نانی شهست ههژار بده، وتم: ئهی پینغهمبهری خوا(ﷺ) سویند بهوهی تۆی بهحق ناردووه ئهم ئیوارهی که تیپهپی له مالمندا هیچ نهبوو بیخۆین، فهرمووی: (فَانْطَلِقْ إِلَى صَاحِبِ صَدَقَةِ بَنِي زُرَيْقٍ فَلْيُدْفَعْهَا إِلَيْكَ فَأَطْعِمْ سِتِّينَ مَسْكِينًا وَسَقًا مِنْ ثَمَرٍ وَكُلْ أَنْتَ وَعِيَالُكَ يَقِيَّتَهَا) (دهی برۆ بۆ لای بهرپرسی صهدهقهی بهنی زورهیق و بلێ با کۆلیک خورما و نانی شهست ههژارت پێ بدات، ههمووی بهکاربهیتنه بۆ ژن و منداڵهکانت)، منیش چوومهوه بۆ لای هۆزهکه م و وتم: لای ئیوهوه نارهحهتیم دهست کهوت و لای پینغهمبهریش(ﷺ) کراوهیی و بهرهکهتم دهستکهوت، فهرمانی کرد صهدهقهی خۆتان بدهن به من، ئهوانیش پێیان بهخشی.^(۱)

۱۵۶۶. سهلهمههێ کورپی عهراده(ﷺ)

ناوی سهلهمههێ کورپی عهرادهی کورپی مالیکه، جاریک پینغهمبهر(ﷺ) دهستنوێژی دهگرت، سهلهمهو عویهینهی کورپی حیصنیش له ملمانیدا بوون لهسهر بهرماوهی ئاوی دهستنوێژهکهی پینغهمبهر(ﷺ)، پینغهمبهر(ﷺ) به

(۱) جامع الترمذی - أبواب تفسير القرآن عن رسول الله (ﷺ) - باب ومن سورة المجادلة، الرقم ۳۲۹۹ و قال هذا حديث حسن؛ سنن أبي داود - كتاب الطلاق - باب في الظهار، الرقم ۲۲۱۳؛ صحيحه شعيب الأرنؤوط، حسنه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود،

عویهینهی فهرموو ری بده میژمنداله که دهستوئیز بگریت، ئه وه بوو دهستوئیزی گرت و دواتر چهنده له ئاوه که مابوویه وه خواردیه وه، پیغه مبه ریش (ﷺ) دهستی هینا به سهر سهر و دهموچاویدا.^(۱)

۱۵۶۷. سه له مهی کوری عه مر (ﷺ)

ناوی سه له مهی کوری عه مری کوری ئه کوهه، به لام زیاتر به سه له مهی کوری ئه کوهه ناسراوه.

سه له مه له حوده بیهه دا به شداری کرد، دهوتریت ئه وه به کهم به شداری ئه و بووه، تیایدا سه له مه به یعه تی مهرگی دا به پیغه مبه ر (ﷺ).

سه له مه ده لیت: له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) چووین بو حوده بیهه و هه زار و چوار سه د که سیک ده بووین، دواتر پیغه مبه ر (ﷺ) له بنی داره که دا بانگی کردین تا به یعه ت بدهین، خه لکی به یعه تیان ددها، دواتر له نیو خه لکه که بووم که پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه ی سه له مه به یعه ت بده، وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من پیش هه موان به یعه تم پیدایت، فهرمووی: هه مدی، پیغه مبه ر (ﷺ) ته ماشای کرد چه کم پینه بوو، که وانیکی پندام، که خه لکه که هه موو ته وای بوون، هه مدی فهرمووی: ئه ی سه له مه به یعه تم پی نادهیت؟ وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیش هه موان به یعه تم پی دایت، فهرمووی: هه مدی، ئه وه بوو سی جار به یعه تم پندا، ئینجا فهرمووی: ئه ی سه له مه ئه و که وانه ی پیمدایت کوا؟ وتم: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) عامیری مامم بینی هیچ چه کی پی نه بوو، منیش دام به و، پیغه مبه ر (ﷺ) پیکه نی و فهرمووی: (تو وه ک ئه وهیت که یه که میان وتی: خواجه خۆشه و یستیکم پی ببه خشه له خۆم لام خۆشه و یستتر بیت)، دواتر وه فدی بیتاوه پان هاتن و ریککه وتن کرا، من له ناو سوپاکه ی طه لحه ی کوری عوبه ی دولا دا بووم، خزمه تم ده کرد و له خواردنی ئه وم ده خوارد، من ژن و منالم جیهیشتبوو و له بهر خواو پیغه مبه ره که ی

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۵۶.

کۆچم کردبوو، دواى ریککه وتنه که چوومله سیبه ری داریک دانیشتم، چوار
 بیتاوه پى قوره ش هاتن بۆم و که وتنه قسه وتن به پیغه مبه ر(ﷺ)، منیش
 زور داخ له دل بووم بۆیان، چوومه بن داریکی تر و ئەوانیش چه کیان
 هه لۆاسی و راکشان، له و باره دا بووین که یه کیک له کۆچه ران هاواری
 کرد ئەى کۆچه ران ئیبن زونه یم کوژرا، منیش خیرا شمشیرم هه لکردو و
 چووم چه کی ئەو چواره م برد که راکشابوون، ئینجا وتم: سویند به وه ی
 موحه ممه دی ریزدار کردوو هه رکامتان له شوینی خۆی هه ستیت دهم
 له گهردنی، ئینجا ئەوانم برد بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ)، عامیری مامیشم
 که سیکى گرتبوو و هینا بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ)، پیغه مبه ر(ﷺ) ته ماشایه کی
 ئەوانی کرد و فهرمووی: ئازادیان بکه ن، دواتر گه رینه وه بۆ مه دینه، له
 شوینی بووین نیوانی ئیمه و به نی لیحیان شاخیک بوو، ئەوانه بیتاوه پ
 بوون، پیغه مبه ر(ﷺ) نزای لیخوشبوونی کرد بۆ ئەو که سه ی ئەو شه وه
 پاسه وانی ئەو شاخه بکات، منیش ئەو شه وه دوو یان سی جار به سه ر
 ئەو شاخه دا سه رکه وتم، دواتر هاتینه وه مه دینه، پیغه مبه ر(ﷺ) هاوده م به
 ره باح و شتره کانی خۆی نارد، منیش له گه لی بووم، دواى عه بدوره حمانی
 فه زاری هیرشی برده سه ر و شتره کانی پیغه مبه ر(ﷺ)، شوانه که ی کوشت و
 هه موو و شتره کانی برد، منیش وتم: ئەى ره باح ئەو ئەسه په به ره و بیده به
 طه لحه ی کوپی عوبه یدولا و هه والیش بده به پیغه مبه ر(ﷺ) که بیتاوه ران
 و شتره کانی ئەویان بردوو، روومکرده مه دینه و سی جار هاوارم کرد فریا
 که ون، ئینجا که وتمه شوین شالاوه ینان و تیربارانم ده کردن، به و شیوه
 تیربارانم ده کردن تا که وتنه ته نگاوی نیو شاخه که وه و منیش له سه ره وه
 به ردم تیده گرتن، وازم نه هینا تا چی و شتری پیغه مبه ر(ﷺ) هه یه هه موویم
 گێرایه وه، چواریان ویستیان بیته سه ره وه بۆم، که ده نگم گه یشته لایان،
 پیم تن من ده ناسن؟ وتیان: نا، وتم: من سه له مه ی کوپی ئەکوه عم، سویند

به‌وه‌ی دهموچاوی موحه‌مه‌دی ریزدار کردووه هه‌رکامتان بکه‌مه ئامانج خۆمی پئی ده‌گه‌یه‌نم، که‌سیشتان ناتوانیت ده‌ستی بکه‌یه‌نیته لام، ئه‌وه‌بوو گه‌رانه‌وه، له‌وئ بووم که سوارچاکه‌کانی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) گه‌یشتن.^(۱)

سه‌له‌مه‌ی کوپی ئه‌کووع ده‌لایت: جله‌وی ئه‌سه‌په‌که‌ی ئه‌خره‌مم گرت و پیم وت: ئه‌ی ئه‌خره‌م وریایان به‌ تا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و هاوه‌لانی دین، ئه‌خره‌م وتی: ئه‌ی سه‌له‌مه‌ ئه‌گه‌ر برپوات هه‌یه به‌خوا و روژی دوا‌ی و ده‌زانیت به‌هه‌شت حه‌قه و دۆزه‌خ حه‌قه مه‌که‌وه‌ره نیوان من و شه‌هیدیه‌وه(پئی شه‌هیدیم لیمه‌گره)، منیش وازم لیتینا، ئه‌خره‌م چوو تا گه‌یشت به‌ عه‌بدوره‌حمان و له‌گه‌لی جه‌نگا و ئه‌سه‌په‌که‌ی عه‌بدوره‌حمانی بریندار کرد، عه‌بدوره‌حمانی‌ش دای له‌ ئه‌خره‌م و کوشتی و چووه سه‌ر ئه‌سه‌په‌که‌ی ئه‌خره‌م تا ئه‌بوو قه‌تاده‌هات و عه‌بدوره‌حمانی کوشت.^(۲)

هاواره‌که‌ی ئیبنولئه‌کووع گه‌یشته پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و ئه‌ویش هاوه‌لانی ئاگادار کرده‌وه و برپئ له‌ هاوه‌لانی ده‌نگی پیغه‌مبه‌ریان(ﷺ) بیست خیرا چوونه‌ خزمه‌تی، له‌وانه موحریزی کوپی نه‌ضله، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) سه‌عدی کوپی زه‌یدی کرد به‌ ئه‌میریان، یه‌که‌م که‌س گه‌یشت به‌و شالاوبه‌رانه موحریز بوو، موحریز سواری ئه‌سپیی بیوو که‌ هی مه‌حموودی کوپی مه‌سه‌له‌مه‌ بوو،^(۳) کاتی گه‌یشت به‌ دوژمن پئی وتن ئه‌ی گرۆی به‌نی لوکه‌یعه‌ بوه‌ستن تا کۆچه‌ران و پشتیوانان که به‌دواتانه‌وه‌ن پیتان ئه‌گه‌ن.^(۴)

دواتر پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی: (چاکترین پیاده‌مان سه‌له‌مه‌ بوو)، ئینجا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) پشکی سوواره‌یه‌ک و پیاده‌یه‌کی‌شی به‌خشی به‌ سه‌له‌مه،^(۵) پاشان پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) تا مه‌دینه سه‌له‌مه‌ی له‌ دوا‌ی خۆیه‌وه له‌سه‌ر وشته‌که

^(۱) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة ذي قرد وغیرها، الرقم ۱۸۰۷.

^(۲) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة ذي قرد وغیرها، الرقم ۱۸۰۷.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۵۰.

^(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۵۱.

^(۵) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة ذي قرد وغیرها، الرقم ۱۸۰۷.

سوار کرد،^(۱) ئینجا کابرایه کی پشتیوانی به خیرایی به پیاده دهرویشست و زوو زوو دهیوت کهس نیه تا مه دینه پیشبرکیم له گهل بکات؟ سه له مه ده لیت: منیش که ئه وه م بیست وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به دایک و باو که وه به قوربانست بم مؤله تم بده با له گهل ئه و کابرایه پیشبرکئ بکه م، فهرمووی: ئه گهر خۆت بته ویت باشه، به کابرام وت: که میکیش پیشکه وه، ئینجا که وتمه ری، خۆم که یانده وه پیتی و دام به نیتو شانیدا و وتم: به خوا پینشت که وتم، ئه وه بوو زووتر که یستمه مه دینه، هینده ی نه برد پاش سی شه و ده رچووین بو خه یبه ر.^(۲)

سه له مه ده لیت: له گهل پیغه مبه ردا (ﷺ) به شداری هه وت غه زام کرد، له گهل زهیدی کوپی حارته شدا به شداری غه زام کرد وه، پیغه مبه ر (ﷺ) ئه وی کرد بوو به ئه میرمان.^(۳)

سه له مه له غه زای خه یبه ریشدا به شدار بوو، خۆی ده لیت: له گهل پیغه مبه ر (ﷺ) ده رچووین بو خه یبه رو به شه و ریمان ده کرد، پیاویک به عامیری ماممی وت: ئه ری بریک شیعرمان بو نالیت؟ ئه ویش شیعی ری بو هۆنینه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه وه کتیه؟ وتیان: عامیری کوری ئه کو هه، فهرمووی: ره حمه تی خوای لی بیت، چووین و که مارۆی خه یبه رمان دا و تووشی ناره حه تیه کی زۆر بووین تا دوا جار خوا سه رکه وتنی پی به خشین.^(۴)

دیمه نی شه هید بوونی برا که ی، به ل «یه کی دیکه ی به شداری کردنی سه له مه یه له غه زای خه یبه ردا، خۆی باسی ده کات و ده لیت: برا که م له گهل پیغه مبه ر (ﷺ) له خه یبه ردا جه نگنکی سه رسه ختانه ی ئه نجامدا، شمشیره کی

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۳۲۹.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير - باب غزوة ذي قرد وغيرها، الرقم ۱۸۰۷.

(۳) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب بعث النبي (ﷺ) أسامة بن زيد إلى الحرقات من جبهة، الرقم ۴۲۷۲.

(۴) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب غزوة خيبر، الرقم ۴۱۹۶.

لہ دست ھلگہ راپہ وھو کوژرا، ھاوہ لان دوودل بوون لہ وھو ئایا خوئی
 کوشتووه یان کوژراوہ۔ منیش لہ خزمەت پیغہمبہری خوادا پارچہ
 شیعریکی براکہمم خویندہوہ، فہرمووی: ئہوہ ھی کئی بوو؟ وتم: براکہم،
 فہرمووی: خوای گہورہ رھمی پی بکات، منیش وتم: ئہی پیغہمبہری
 خوا(ﷺ) خہ لگانیک ترسیان ھہیہ لہ وھو نوژی لہ سہر بکەن و دہلین بہ
 شمشیرہ کھی خوئی کوژراوہ، ئہویش فہرمووی (کذبوا، مات جاحداً مجاہداً، قلہ
 أجزء مَرَّتَيْنِ)، (درو دہکەن، لہ جیہادداو بہ مواھیدی مرد و دوو پاداشتی بو
 ھہیہ) بہ دوو پەنجہی دەستی ئاماژہی کرد.^(۱)

سەلەمە لہ غەزای خەیبەردا قاچی تووشی پیکان بوو، پیغہمبەر(ﷺ)
 دەستی ھینا بە سەر قاچیدا و خیرا قاچی سەلەمە چاک بوویہوہ.^(۲)
 ھەر وہا سەلەمە لہ غەزای موئتەشدا بە شداری کردوہ.^(۳)

سەلەمە دہلئت: جاریک لہ خزمەت پیغہمبەر(ﷺ) دانیشتبووین کە
 تەرمیکیان ھینا و وتیان: نوژی لہ سەر بکە، پیغہمبەر(ﷺ) فہرمووی: ئایا
 قەرزی لہ سەرہ؟ وتیان: نا، فہرمووی: ئہی ھیچی پاش خوئی جیہیشتووه؟
 وتیان: نا، بۆیہ نوژی لہ سەر کرد، دواي ماوہیہک تەرمیک ھینرا، وتیان: ئہی
 پیغہمبہری خوا(ﷺ) نوژی لہ سەر بکە، فہرمووی: قەرزی لہ سەرہ؟ وتیان:
 بەلێ، فہرمووی: ئہی ھیچی جیہیشتووه؟ وتیان: سێ دینار، ئہوہبوو نوژی
 لہ سەر کرد، دواتر تەرمی سینیەم ھینرا، وتیان: نوژی لہ سەر بکە، فہرمووی:
 ھیچی جیہیشتووه؟ وتیان: نا، فہرمووی: ئہی قەرزی لہ سەرہ؟ وتیان: سێ
 دینار، فہرمووی: (خوتان نوژ لہ سەر ھاوہ لہ کەتان بکەن)، ئہووقەتادہ کە
 لہوئ ئامادہ بوو، وتی: ئہی پیغہمبہری خوا(ﷺ) نوژی لہ سەر بکە من
 قەرزە کھی دەدەمەوہ، ئہوہبوو پیغہمبەر(ﷺ) نوژی لہ سەر کرد.^(۴)

(۱) صحیح مسلم - کتاب الجہاد والسیر - باب غزوہ خیبر، الرقم ۱۸۰۲.

(۲) البدایہ والنہایہ لابن کثیر، ج ۶، ص ۲۹۵.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۳۲۶.

(۴) صحیح البخاری - کتاب الحولات - باب إن أھال دین المیت علی رجل جاز، الرقم ۲۲۸۹.

سه‌له‌مه ده‌لَيت: پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) له رۆژى عاشوورادا كه‌سيكى نارد تا هاوار بكات، كى به‌رۆژوو نه‌بووه با ئه‌و به‌شهى ترى رۆژه‌كه به‌رۆژوو بيت، نه‌وه‌ش هيچى نه‌خواردوو به‌هه‌چ نه‌خوات.^(١)

پيشتر سه‌باره‌ت به‌ رۆژووى عاشووراء روونكرده‌وه‌مان داوه. سه‌له‌مه ده‌لَيت: له‌گه‌ل پيغه‌مبه‌رى خوا(ﷺ) به‌شدارى غه‌زاي حونه‌ين بووم، كه‌ گه‌يشتين به‌ دوژمن، چومه‌ پيشه‌وه، كابرايه‌كى بيتاوه‌ر هات بۆم، منيش تيريكم بۆ هاويشت و ئه‌ويش له‌ ده‌ستم ده‌رچوو، هينده‌م بينى هاوه‌لانى پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) واپاشه‌كشه‌ ده‌كه‌ن و راده‌كه‌ن، منيش رامده‌كرد و جله‌كانم كۆده‌كرده‌وه، دام به‌ لاي پيغه‌مبه‌ردا(ﷺ) كاتيک له‌سه‌ر سواره‌كه‌ى بوو، پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووى: ئيبنولئه‌كوه‌ع ترس دايجرتوو.^(٢)

سه‌له‌مه دواى وه‌فاتي پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) ژيا و يه‌كيك بوو له‌وانه‌ى له‌ مه‌دينه‌ فه‌تواى ده‌دا،^(٣) چونكه‌ يه‌كيك بوو له‌ زانا گه‌وره‌كانى ناو هاوه‌لان.^(٤) دواى ئه‌وه‌ى عوثماني كورپى عه‌ففان شه‌هيد كرا، سه‌له‌مه چوو بۆ ناوچه‌ى ره‌بذه‌و له‌وئ ژيا، له‌وئ ژنى هيتا و منداليكى بوو، سه‌له‌مه چه‌ند شه‌ويك پيش مردنى چوو بۆ مه‌دينه‌و له‌وئ وه‌فاتي كرد.^(٥)

له‌و ماوه‌ى سه‌له‌مه له‌ ده‌ره‌وه‌ى مه‌دينه‌ بوو، جاريك چوو بۆ سه‌ردانى هه‌ججاج، هه‌ججاج وتى: ئه‌ى ئيبنولئه‌كوه‌ع داوته‌ته‌ دواوه‌ و بوويته‌ته‌ ده‌شته‌كى؟ سه‌له‌مه وتى: نا، به‌لكو پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) مۆله‌تى پيداوم.^(٦)

سه‌باره‌ت به‌ سالى مردنى سه‌له‌مه چه‌ند رايه‌ك هاتوو، ئيبن هه‌جر ده‌لَيت: راي راست ئه‌وه‌يه‌ له‌ سالى هه‌فتا و چواري كۆچيدا بووه، رايه‌ك

^(١) صحيح البخاري - كتاب الصوم - باب إذا نوى بالنهار صوما، الرقم ١٩٢٤؛ صحيح مسلم - كتاب الصيام - باب من أكل في عاشوراء فليكن بقية يومه، الرقم ١١٣٥.

^(٢) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٤، ص ٣٣١.

^(٣) سير أعلام النبلاء، ج ٣، ص ٣٣٠.

^(٤) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٩، ص ٦.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥١.

^(٦) صحيح البخاري - كتاب الفتن - باب التعرب في الفتنة، الرقم ٧٠٨٧.

دهلئیت: له سالی شهست و چواری کۆچی بووه، رایه کیش دهلئیت: له کوتایی ماوهی دهسهلاتی موعاویهدا وهفاتی کردووه.^(۱)
 زهههه بی دهلئیت: کاتیک وهفاتی کرد ته مهنی له نهوهد سال به رهو سه ر بوو.^(۲)

۱۵۶۸. سه له مهی کۆری عیاض (ﷺ)

ناوی سه له مهی کۆری عیاضی ئه سه دیه، هاو ده م به جاروودی عه بدی هاتنه خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ)، پیش ئه وهی بگه نه خزمه تی ن پیغه مبه ر (ﷺ) هه والی پیدان که بۆچی هاتون، سه له مهش شیعی ریکی پیا هه لدانی بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) هۆنی هه وه.^(۳)

۱۵۶۹. سه له مهی کۆری قه یس (ﷺ)

ناوی سه له مهی کۆری قه یسی ئه شه عیه، سه له مه یه کیکه له به شدار بوانی حه جی مالتا وایی و دهلئیت: بیستم له پیغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رمو و (لَا تَشْرِكُوا بِاللّٰهِ شَيْئًا، وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَلَا تَسْرِقُوا، وَلَا تَزْنُوا) (هیچ هاو له لیک بۆ خوا بریار مه ده ن و ئه وه نه فسه ی خوا کوشتنی حه رام کردو وه له سه ر حه ق نه بیست مه یکوژن، دزی و زینا مه که ن).^(۴)

سه له مه له سه ر ده می عومه ری کۆری خه ططا بدا به شداری فتوحات بوو، خه لیفه خۆی سه له مه ی هاو ده م به که سانی راسپارد تا بچن بۆ ناوچه یه کی فارسه کان، ئینجا ئامۆژگاری کردن، سه له مهش ئه میری خه لکه که بوو.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۵۱.

(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۳۳۱.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۵۲.

(۴) المستدرک علی الصحیحین - کتاب الحدود - النهی عن الأربع الموبقات، الرقم ۸۱۲۵، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

(۵) سنن سعيد بن منصور، الرقم ۲۲۹۵.

١٥٧٠. سه‌له‌مه‌ی كورپی مالیک (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی كورپی مالیک سوله‌میه، سه‌له‌مه ده‌لئت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌شه زهویه‌کی بریه‌وه بۆ سه‌له‌مه‌ی كورپی مالیک و بۆ ئه‌وه‌ش نامه‌یه‌کی بۆ نووسی.^(١)

١٥٧١. سه‌له‌مه‌ی كورپی مه‌سعوودی (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی كورپی مه‌سعوودی كورپی سینانه، له پشتیوانانه، له جه‌نگی یه‌مامه‌دا شه‌هید بوو.^(٢)

١٥٧٢. سه‌له‌مه‌ی كورپی موعاویه (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی كورپی موعاویه‌ی كورپی وه‌هبی کیندی، وه‌ك وه‌فد چووته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ).^(٣)

١٥٧٣. سه‌له‌مه‌ی كورپی میلا (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی كورپی میلائی جوه‌نیه، یه‌كێكه له به‌شداربوانی فه‌تحی مه‌ككه، له‌و غه‌زایه‌دا له‌ناو سوپا‌كه‌ی خالیدی كورپی وه‌لیدا بوو، به‌لام ئه‌و شاره‌زای رێ نه‌بوو، بۆیه رێی لێ تێكچوو و كه‌وته بۆسه‌ی بی‌باوه‌رانه‌وه‌و شه‌هید كرا.^(٤)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٣.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٣.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٤.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٤.

١٥٧٤. سه‌له‌مه‌ی كورپی نوعه‌یم (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی كورپی نوعه‌یمى ئەشجەعیە، خۆیشی و باوكیشی هاوه‌لی
پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) بوون.

سه‌له‌مه ده‌لێت: پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (من لقي الله لا يشرك به شيئا دخل الجنة، وإن زنى وإن سرق)،^(١) (هه‌ركه‌س بگاته‌وه به خواو هه‌چ هاوه‌لیكى بۆ بپیار نه‌دابێت ده‌چێته به‌هه‌شته‌وه، با زینایشی کردبێت و دزیشی کردبێت).
سه‌له‌مه ده‌لێت: له‌گه‌ڵ خالیدی كورپی وه‌لید به‌شداری جه‌نگی یه‌مامه‌م کرد، که چووینه مه‌یدانی جه‌نگه‌که‌وه، یه‌کێک له‌وانم بریندار کرد، که که‌وته زه‌وی وتی: خواجه له‌ سه‌ر می‌لله‌تی تۆ و پێغه‌مبەره‌که‌ت، من دوورم له‌وه‌ی موسه‌یله‌مه‌ی له‌سه‌ره‌، منیش په‌تیکم به‌سته‌وه به‌ قاچیه‌وه و له‌گه‌ڵ خه‌لکه‌که‌ چووم، دواتر که‌ گه‌رامه‌وه وتم: کئ ئه‌م کابرایه‌ ده‌ناسیت؟ خه‌لکێکی یه‌مه‌ن دایان به‌لامدا و وتیان: ئه‌وه کابرایه‌کی موس‌لمانی یه‌مه‌نه‌، ئینجا له‌ سه‌رده‌می عومه‌ردا گه‌رامه‌وه بۆ مه‌دینه‌، ئه‌و به‌سه‌ره‌اته‌م بۆ گێڕایه‌وه، ئه‌ویش وتی: باشت کرد، بپۆ خۆت و هۆزه‌که‌ت ده‌بێت خوین با‌یی بده‌ن و ده‌بێت کۆیله‌یه‌کی باوه‌رداریش ئازاد بکه‌یت.^(٢)

١٥٧٥. سه‌له‌مه‌ی كورپی نوه‌یل (ﷺ)

ناوی سه‌له‌مه‌ی كورپی نوه‌یلی کیندیه‌، سه‌له‌مه‌ چه‌ند فه‌رمووده‌ی له
پێغه‌مبەری خواوه (ﷺ) گێڕاوه‌ته‌وه.

سه‌له‌مه ده‌لێت: له‌ خزمه‌ت پێغه‌مبەردا (ﷺ) دانیشتبووین که‌ س‌روشی بۆ داده‌به‌زی، فه‌رمووی: (إني غير لاث فيكم، ولستم لاثين بعدي إلا قليلا، وستأتوني أفنادا،

^(١) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند الكوفيين (ﷺ) - حديث سلمة بن نعيم (ﷺ)، الرقم ١٨٥٧٣، صححه شعيب الأرناؤوط.

^(٢) مشكل الآثار للطحاوي، الرقم ٥٢٢٧.

يفني بعضكم بعضا، وبين يدي الساعة موتان شديد، وبعده سنوات الزلازل)،^(١) (من له نيتوتاندا نامينمهوه، ئيئوهش زۆر دواى من ناميننهوه، ئيئوهش به له ناوچوون دينهوه بو لام، يه كدى له ناو دهبن، بهر له رۆژى دوايى مهرگى سهخت ههيه، دواى ئهوه سالانى بومهلهرزه دين).

١٥٧٦. سه له مهى كورپى هيشام (ﷺ)

ناوى سه له مهى كورپى هيشامى كورپى موغيرهى مهخزووميه، برائى ئه بووجه هله، كونه كهى ئه بووهاشيمه، ئه م هاوه له پينچه وانهى براكهى يه كيكه له و كه سانهى كه زۆر زوو موسلمان بوو، به لام بيئاوه پان ئه ويان بهند كردبوو و نه يانده هيشت كوچ بكات بو مه دينه و زۆر ئازار و ئه شكه نجه شيان دهدا، ماوه يه كى زۆر پينغه مبه ر (ﷺ) له نويزه كانيدا نزاى بو ئه و و چهند كه سىكى تر ده كرد تا خوا رزگاريان بكات.^(٢)

دايكى سه له مه ناوى ضباعهى كچى عاميره.^(٣)

به پينى گيرانه وه يه ك سه له مه سه ره تا كوچى كردوو به بو هه شه، دواتر له حه به شه گه پراوه ته وه بو مه ككه و ئه وكات له وى بهند كراوه و ئيتر نه يان نه يشتوو كوچ بكات بو مه دينه.^(٤)

پينغه مبه ر (ﷺ) له كوتا ركاتدا نزاى ده كرد (خوايه عه يياشى كورپى ئه بى ره بيه ره رزگار بكه، خوايه سه له مهى كورپى هيشام رزگار بكه، خوايه وه ليدى كورپى وه ليد رزگار بكه، خوايه باوه پداره بيده سه لاته كان رزگار بكه، خوايه خه شمت بو سه ر موضهر توند بكه، خوايه وي نهى وشكه سالى سه رده مى يووسفيان تووش بكه).^(٥)

^(١) صحيح ابن حبان - كتاب التاريخ - باب إخباره (ﷺ) عما يكون في أمته من الفتن والحوادث - ذكر الإخبار عن وجود كثرة الزلازل في آخر الزمان، الرقم ٦٧٧٧، صححه شعيب الأرنؤوط.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٥.

^(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ١٣٠.

^(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ١٣٠.

^(٥) صحيح البخاري - كتاب الدعوات - باب الدعاء على المشركين، الرقم ٦٣٩٣؛ صحيح مسلم - كتاب

ئهوه بوو سه له مه و عه يياش و وه ليد دهرچوون و خه لكی له قورپه يش كه و تنه شوينيان، به لام نه يانتواني بيانگرن، له نيوه ی ريدا په نجه يه كی وه ليد قرتا و خوینی ليتهات و به و هویه وه مرد.^(۱)

گه يشتنی سه له مه به پيغه مبه ر(ﷺ) پاش غه زای خه ندهق بوو، واته تا ئه و كاته له مه ككه به ند بوو.^(۲)

سه له مه يه كيک بوو له به شداربواني غه زای موئته، خه لكی تانه يان ددها له وانه ی له موئته به شدار بوون و به راكردوان ناويان دهبردن، بویه جار هه بوو سه له مه نه ده چوو بۆ مزگهوت بۆ ئه وه ی خه لكیك وای پي نه لين.^(۳) سه له مه پاش وه فاتی پيغه مبه ر(ﷺ) كوچی كرد بۆ شام و له وي سه رقالی جيهاد بوو تا له سالی چوارده ی كوچيدا له جهنگی مرج الصفر دا شه هيد بوو، رايه كيش ده ليت: له جهنگی ئه جناده يندا شه هيد بوو.^(۴)

۱۵۷. سه له مه ی كورپی ئه بی سه له مه (ﷺ)

ناوی سه له مه ی كورپی ئه بی سه له مه يه، دايکی ناوی ئومموسه له مه يه كه دواي وه فاتی باوكی سه له مه، ئومموسه له مه شووی كرد به پيغه مبه ر(ﷺ)، ئيتر سه له مه له مالی پيغه مبه ر(ﷺ) گه وړه بوو و مايه وه. پيغه مبه ر(ﷺ) دواتر ئومامه ی كچی حه مزه ی له سه له مه ماره كرد، ئه و كات هه ردووكيان تازه پيگه يشتو بوون، به لام هينده ی نه برد ئومامه كوچی دوايی كرد، سه له مه پاش وه فاتی پيغه مبه ريش(ﷺ) ژيا و له سه رده می ئومه ويه كاندا كوچی دوايی كرد.^(۵)

المساجد ومواضع الصلاة - باب استحباب القنوت في جميع الصلاة إذا نزلت بالمسلمين نازلة، الرقم ٦٧٥.

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ١٣٣.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ١٣٠.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٥.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٥.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٤٩.

١٥٧٨. سه‌له‌مه‌ی کوری یه‌زید (ع)

ناوی سه‌له‌مه‌ی کوری یه‌زیدی جوعفیه، دواتر له کووفه نیشته‌جی بوو.^(١) سه‌له‌مه ده‌لێت: خۆم و براکه‌م چووینه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ع)، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) دایکمان له سه‌رده‌می نه‌فامیدا ریزی میوانی ده‌گرت و په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی هه‌بوو، ئایا ئه‌و کاره‌ی هیچ سوودیکی پێده‌گه‌یه‌نیت؟ فه‌رمووی: (نا)، سه‌له‌مه وتی: جا دایکمان کاتی خۆی له سه‌رده‌می نه‌فامیدا ئافره‌تیکی زنده‌به‌چال کرد که هیشتا بالغ نه‌بوو بوو، پیغه‌مبه‌ر (ع) فه‌رمووی: (المؤودة والواحدة في النار، إلا أن تترك الواحدة الإسلام)،^(٢) (زنده‌به‌چال کراو و زنده به‌چال که‌ریش هه‌ردووکیان له دۆزه‌خن، مه‌گه‌ر زنده به‌چال که‌ره‌که گه‌یشتییت به ئیسلام و موسلمان بوویت).

مه‌سه‌له‌ی چوونه به‌هه‌شت یان دۆزه‌خی ئه‌و منداڵانه‌ی که دایک و باوکیان بیاوه‌ر بوون و خۆیشیان بیاوه‌ر بوون و هیشتا نه‌گه‌یشتوونه‌ته ته‌مه‌نی بالغ بوون و مردون، قسه‌ی زۆری له‌سه‌ره، به‌لام رای دروست و راست ئه‌وه‌یه ئه‌وانه شوینیان به‌هه‌شته، له‌به‌رئه‌وه‌ی تا ته‌مه‌نی بالغ بوون تاوان له‌سه‌ر به‌نده نانوسریت، سه‌باره‌ت به بیاوه‌ر بوونی دایک و باوکیان خای گه‌وره له‌سه‌ر خراپه‌ی که‌سی تر سزای که‌س نادات (لاترزوازه‌ و زراخه‌ی).

شوعه‌یب ئه‌رنائووط له‌ باره‌ی ئه‌م فه‌رمووده‌وه ده‌لێت: له ده‌قه‌که‌یدا نه‌شیایوی و ناره‌وا‌یی هه‌یه، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که ئه‌و کچه‌ی زنده‌به‌چال ده‌کریت و نه‌گه‌یشتووه‌ته ته‌مه‌نی بالغی ده‌چیته دۆزه‌خه‌وه، ئه‌مه له کاتی‌کدا چه‌ندین ده‌قی شه‌ریعه‌ت هه‌ن ده‌یسه‌لمێنن ئه‌و که‌سه‌ی بالغ نه‌بووه هیچ

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٥٦.

^(٢) مسند أحمد بن حنبل - مسند المكيين (ع) - حديث سلمة بن يزيد الجعفي (ع)، الرقم ١٦١٦٩؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب التفسير - سورة التكوين، الرقم ١١٥٨٥.

ئهركينكى له سهر دانه نراوه، لای تويزه رانی ئه هلی عيلميش رای دروست و وهرگيراو ئه وهيه که ئه و مندا لانه ی بيباوه ران که پيش بالغ بوون ده مرن ده چنه به هه شته وه.^(۱)

وا ئیلی حه ضره می ده لیت: سه له مه ی کوپی به زید پرسیا ری کرد له پيغه مبه ر (ﷺ) و وتی: ئه ی پيغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه گهر سه ر کرده گه لیکی وامان هه بوون داوای مافمان لی بکه ن که چی مافی ئیمه نه دهن، فه رمان ده که یه چی بکه یه ن؟ پيغه مبه ر (ﷺ) وه لامي نه دایه وه، هه مدی پرسیا ری کرد و پيغه مبه ر (ﷺ) رووی وهرگيرا، جاری سیته م که پرسیا ری کرد ئه شعه ئی کوپی قه یس رایکیشایه ئه ملاوه، پيغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (اسمعوا و اطيعوا، فإما عليهم ما حملوا وعليكم ما حملتم)،^(۲) (گوپرایه ل و پا به ند بن، چونکه ئه وان ئه وه ی له سه ریان دانراوه له سه ریانو ئه وه ش له سه ر ئیوه دانراوه له سه رتانه).

۱۵۷۹. سه له مه ی کوپی ئه سه له م (ﷺ)

ناوی سه له مه ی کوپی ئه سه له مه، له پشتیوانانه له ئه وسیه کان، کونیه که ی ئه بو سه عیده،^(۳) دایکی ناوی سه عادی کچی رافیه.^(۴) سه له مه چه ند خوشکیکی هه بوو به ناوه کانی لوبابه و سه لما و سه وه یه و ئوموره بیع که هه موویان هاوه لی پيغه مبه ر (ﷺ) بوون و به یه یان پیدابوو.^(۵) سه له مه یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در،^(۶) له و غه زایه دا شمشیره که ی سه له مه شکا، پيغه مبه ری خوا (ﷺ) داریکی دایه دهستی و فه رمووی: به وه بجه نگه، ئیتر بوو به شمشیریکی چاک و به رده وام جهنگی پیده کرد تا

(۱) تعلیقات علی مسند أحمد بن حنبل.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الإمارة - باب فی طاعة الأمراء وإن منعوا الحقوق، الرقم ۱۸۴۶.

(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۲.

(۴) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۳، ص ۴۴۶.

(۵) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۸، ص ۳۳۳.

(۶) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۲.

سهردهمی خیلافه تی عومهری کوپی خه ططاب به دهستی وه مایه وه.^(۱)
سه له مه دواتر له ئوحد و خندهق و هه موو غه زاکانی دواتریشدا
به شداری کرد.^(۲)

له غه زای خه نده قدا که موسلمانان خهریکی لیدانی خه ندهق بوون،
پنغه مبه ر(ﷺ) چهند که سیکی به سوپاوه راسپارد تا پاریزگاری شاره که
بکه ن، له وانه سه له مه ی کوپی ئه سه لم به دووسد که سه وه پاریزگاری له
شاره که ده کرد.^(۳)

پنغه مبه ری خوا(ﷺ) دوی روودای به نی نه ضیر سه له مه ی هاو ده م
به عه مری کوپی ئومه ییه نارد تا ئه بوو سوفیان بکوژن،^(۴) چونکه پیشتر
ئه بوو سوفیان به دهسته یه کی قورپه یه کانی وتبوو که سیک نیه بتوانیت
موحه ممه د تیرۆر بکات؟ چونکه وا ئه و به بازاردا پیاسه ده کات، ئه وه بوو
کابرایه کی زۆر دلره قی ده شته کی ئاماده بوو تیرۆری بکات، که هاته مه دینه
پنغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: ئه و کابرایه ده یه ویت ناپاکی بنوینیت، ویستی
هیرش ببات بو پنغه مبه ر(ﷺ) که ئوسهیدی کوپی حوضه ییر ری پی گرت
و ویستی بیکوژیت، پنغه مبه ر(ﷺ) ده رفه تی نه دا، کابرا دانی نا به تاوانه که یدا
و وتی: که چۆن هاتوو، ئینجا موسلمانیش بوو، پنغه مبه ریش(ﷺ) عه مری
کوپی ئومه ییه و سه له مه ی کوپی ئه سه لمی نارد تا ئه گهر ده رفه تیان بو
بوو ئه بوو سوفیان بکوژن، ئه وه بوو چوونه مه ککه وه و عه مر شه و ته وافی
که عبه ی ده کرد که موعاویه ی کوپی ئه بوو سوفیان ئه وی بینی و هه والی دا
به قورپه ییش، ئه وانیش وتیان: عه مر نیازی چاک نیه، خیرا عه مر و سه له مه
گه رانه وه به ره و مه دینه.^(۵)

(۱) الاعتقاد للبيهقي، الرقم ۲۸۳.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۴۶.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۶۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۹۴.

ہے روہا سہلہ مہ یہ کیک بوو لہ ئەندامانی سوپاکہی ئوسامہی کوپی زہید.^(۱)

سہلہ مہ دوای وہ فاتی پیغہ مہ ریش (ﷺ) ژیا و لہ جہنگی جیسر ئەبی عوبہ یددا شہید بوو،^(۲) لہو کاتەدا تەمەنی شەست و سێ سالان بوو.^(۳)

۱۵۸۰. سەلەمەہی کوپی ئەسود (ﷺ)

ناوی سەلەمەہی کوپی ئەسودەدی کوپی شەجەرەہی کیندیہ، وەک وەفد هاو دەم بە علسی برای ہاتە خزمەت پیغہ مہ ر (ﷺ) و موسلمان بوو.^(۴)

۱۵۸۱. سەلەمەہی کوپی ئومەییہ (ﷺ)

ناوی سەلەمەہی کوپی ئومەییہی کوپی خەلەفی جومەحیہ، دوای وہ فاتی پیغہ مہ ریش (ﷺ) ژیا و لەسەر مۆتە بەردەوام بوو تا ئەوہی خەلیفە عومەر ہۆشیاری کردووە لہ حەرامی ئەو هاوسەرگیریہ.^(۵)

۱۵۸۲. سەلەمەہی کوپی ئومەییہی تەمیمی (ﷺ)

ناوی سەلەمەہی کوپی ئومەییہی کوپی ئەبی عوبەیدەہی تەمیمیہ، برای یەعلائی کوپی ئومەییہیہ، فەرموودەہیہکی لہ پیغہ مہ رەوہ (ﷺ) گێراوہ تەوہ. سەلەمە هاو دەم بە یەعلائی برای بەشداری غەزای تەبووک بوو.^(۶)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۹۰.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۲.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۴۶.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۳.

(۶) السنن الكبرى للنسائي - كتاب القسامة - الرجل يدفع عن نفسه - ذكر الاختلاف على عطاء في هذا الحديث، الرقم ۶۹۴۱.

۱۵۸۳. سەلما کچی زمید (ﷺ)

ناوی سەلمای کچی زەیدیه، لە پشتیوانانە، هاتە خزمەت پیغەمبەر (ﷺ) و بەیعتی پێدا.^(۱)

۱۵۸۴. سەلمانی فارسی (ﷺ)

سەلمانی فارسی هاوێلی نزیکەی پیغەمبەر (ﷺ) و نەوێی فارسیکانە، هاوێلیکی زۆر ناسراو و دڵسۆز بە ئیسلامە.

سەلمان بە هەریەک لە ناوەکانی سەلمانی فارسی و سەلمانی کۆری ئیسلام و سەلمانولخەیر و ئەبووعەبدوللای فارسی ناسراوە.^(۲) سەبارەت بە ناوە سەرەکیەکەی سەلمان چەند ناویک هاتووە (ماهەوێه، مایه، بیهبوود).^(۳)

سەبارەت بە شوێنی لەدایکبوون و گەورەبوونی هەریەک لە رامهورمز و ئەصفه‌هان هاتووە،^(۴) بەلام لە زۆربەی گێڕانەوه‌کاندا ناوی گوندیکی سەر بە ئەصفه‌هان هاتووە. موسلمانبوونی:

چەند گێڕانەوه‌ی جیاوازی هاتووە سەبارەت بە سەرەتای ژیانی سەلمان و موسلمانبوونی:

سەلمان دەلێت: باوکی من لەنەوێی کیسراکان بوو، منیش دەچووم بۆ قوتابخانە و دوو میژمندا ئیشم لەگەڵدا بوو، کە دەگەرانیوه‌ی لە رێگەدا لایانەدا بۆ لای قەشەیه‌ک، منیش لەگەڵیان چووم بۆ لای، ئەویش بە دوانەکی وت: مەگەر نەموت جگە لە خۆتان کەس نەهێنن بۆ لام؟ منیش بەردەوام

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ۱۴۱.

^(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵۵.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۱.

دهچووم تا وای لیهای منی له وان زیاتر خوشدهویست، پیی دهوتم ئهی سهلمان ئه گهر باوکت و ئه وان پرسیاریان کرد له کوئی بوویت و بۆ درهنگ هاتوویته ته وه، بلی مامۆستاکه م درهنگ مۆله تی دام، ئه گهریش مامۆستاکه ت وتی: بۆچی دواکه وتویت، بلی له ماله وه درهنگ مۆله تیان دام، منیش وامده کرد، ئینجا کابرای قه شه وتی: ئهی سهلمان من نیازم هه یه لیتره برۆم، ئه وه بوو چوو بۆ لادییه ک، ژنیک زوو زوو دهچوو بۆ سه ردانی، کاتییک ئه وه کابرایه سه ره مه رگی هات، وتی: سهلمان ئه وه شوینه هه لکه نه، منیش ئه وه شوینه م هه لکه نه، ده بییم کوو پیک دره مه مه، وتی: هه لیتره به سه ر سنگمدا، منیش وامکرد، ئه ویش به دهستی دهیدا به سه ر سنگیدا و دهیوت هاوار بۆ قه شه، ئه وه بوو مرد.^(۱)

سهلمان ده لیت: من کابرایه ک بووم خه لکی ناوچه ی جه ی بووم، خه لکی گونده که م ئه سپیان ده په رست، منیش ده مزانی ئه وان له سه ر ری راست نین، ئه وه بوو پیم وترا ئه وه ئایینه ی تو ده ته ویت له رۆژئاوا وه یه، منیش چووم تا گه یشتمه موصل، له وئ پرسیارم کرد باشتترین که س کییه؟ که سیکیان نیشان دام له په رستگایه کدا بوو، چووم بۆ لای و وتم: من خه لکی جه یم و هاتوم بۆ ئیش ده گه ریم و ده مه ویت زانستیش فیر بم، ریم بده لات بمینمه وه خزمه تت ده که م با لای تویش زانست وه ربگرم، ئه ویش رازی بوو و منیش لای مامه وه تا ئه وه کاته ی سه ره مه رگی هات، رینموونی کردم بچم بۆ لای کابرایه ک له ناوچه ی جزیره.^(۲)

سهلمان ده لیت: باوکم خه لکی ئه صفه هان بوو و دایکیشم ده وله مه ند بوو، بۆیه منی برد بۆ لای مامۆستایان له قوتابخانه تا بخوینم، منیش له گه ل مندا لانی گونده که مان دهچووم بۆ خویندن، من له هه موویان بالابه رزتر و

(۱) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (ﷺ) - ذكر سلمان الفارسي (ﷺ)، الرقم ۷۱۲۴.

(۲) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر من لقي سلمان الفارسي قبل الإسلام من الراهبين وذكر علق سلمان الفارسي، الرقم ۶۶۰۷.

به ته مه نتر بووم، ئه وه بوو ماوه ی پشووی خویندتم هه بوو، له ریدا شاخیک هه بوو که ئه شکه و تیکی تیدا بوو، رۆژیک خۆم ته نها چووم، ته ماشای ئه شکه و ته که م کرد کابرایه کی تیدایه که جلوه رگ و نه عله کانیشی له مووی ئاژهل بوو، لینی نزیک بوومه وه، کابرا به منی وت: عیسای کوری مه ریه م ده ناسیت؟ وتم: نا، وتی: ئه و پیغه مبه ری خوا بوو و موژهی داوه به هاتنی پیغه مبه ریک پاش خۆی به ناوی ئه حمده، خوا له خه می دنیا به ره و رۆح و خوشبه ختی ئاخیره تی برد، منیش وتم: خوشبه ختی ئاخیره ت چیه؟ وتی: خوشبه ختی که له ناوناچیت، چیژ و رووناکی له لیوه کانی ئه و پیغه مبه ره وه ده رده چیت، ئیتر ئه و کابرا دللی راکتیش کردم و له هاوړیکانم جیا بوومه وه و به ته نها ده چووم، دایکم که ده یناردم بۆ لای مامۆستاکان، من له ریدا لامده دا بۆ لای کابرا، ئه ویش فیزی ئه وه ی کردم هیچ په رستراوی نیه جگه له خوا و عیسا پیغه مبه ری خوایه و پاش ئه و موحه ممه د پیغه مبه ری خوایه، ئیمان به زیندوو بوونه وه و چۆنیتی نوێژکردنی فیر کردم.^(۱)

سه لمان ده لیت: من کابرایه کی فارس بووم له گوندیکی سه ر به ئه صفه هان که پیتی ده و ترا جه ی، باوکم دیه قانی ئه و گونده بوو، من لای باوکم خوشه ویستترین که سی سه ر زه وی بووم، هینده منی خوشده ویست که وه ک چۆن ئافره ت له ماله وه ده هیلریته وه، باوکم ئاوه ها له ماله وه ده یه یشتمه وه، منیش ته واو له ئایینی مه جووسیته دا رۆچوو بووم، هینده سه رقالی مه جووسیته بووم که سه ره په رشتی ئاگری په رستگام ده کرد، باوکم پیشتەر ئه و کاره ی ده کرد و منیش نه مده هیشت ئه و ئاگره بکوژیته وه، باوکم باخیکی گه وره ی هه بوو، رۆژیک سه رقالی بیناکاری بوو و نه یتوانی بجیت بۆ لای باخه که ی، به منی وت: کورپی شیرینم من ئه مرق سه رقالی ئه م بینایه م و ناتوانم بچم بۆ لای ره ز و باخه که م، جا تۆ له بری من برۆ فلانه ئیش و ئیش بکه، که ویستم بکه ومه ری، وتی: کورپه که م دوانه که ویت،

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۱۶.

دوانہ کہ وتنه که تله هه موو سامان و کاره کانم لام گرنگتره، منیش که وتمه پئی، له ریدا دام به لای کلّیسایه کی مه سیحیه کاند و له وئی دهنگی ئه وانم بیست که نویژیان دهکرد، من پشتر له بهرئه وهی هه میشه له مال بووم و باوکم نهیده هیتشت بئمه دهره وه، نه مده زانی هه والی خه لکی چونه، که چووم بۆ لای مه سیحیه کان و ئه وانم بیینی، وتم: به خوا ئایینه که ی ئه وان زۆر باشتره له وهی ئیمه، به و هۆیه وه دواکه وتبووم، باوکیشم ترس دایگرتبوو و که سی ناردبوو به شویندا تا بزانیّت بۆچی دواکه وتوم، خۆر ئاوابووبوو من هه ر لای مه سیحیه کان بووم و کاره که ی باوکم نه کرد، پش ئه وهی جییان بهیلم، به وانم وت: بنه رته ی ئه م ئایینه ی ئیوه له کوئییه؟ وتیان: له شام، منیش گه رامه وه بۆ لای باوکم، وا باوکم سهرقال کردبوو وازی هیتابوو له کاره که ی خویشی، که چوومه وه بۆ لای باوکم، وتی: کوربه شیرینه که م له کوئی بوویت؟ مه گه ر نه موت دوا نه که ویت؟ منیش وتم: باوکه گیان دام به لای خه لکێکدا له کلّیسایه کدا نویژیان دهکرد، منیش سهرسام بووم به ئایینه که یان، لایان مامه وه تا خۆر ئاوابوون، باوکیشم وتی: کورپی شیرینم ئه و ئایینه ی ئه وان راست نیه، ئایینی باوبا پیرانت باشتره له وه، منیش وتم: نه خیر باوکه گیان، به خوا ئایینه که ی ئه وان له وهی ئیمه باشتره، که ئه مه م وت: باوکم ترس دایگرت و بریاریدا به ندم بکات تا واز له ئایینه که م نه هیتم، کۆتی خسته قاچه کانم و له ماله وه منی به ند کرد، منیش هه والّم نارد بۆ مه سیحیه کان ئه گه ر کاروانیک له مه سیحیه کانی شام هاتن بۆ لاتان، هه والّم بۆ بنیرن، پاش ماوه یه ک هه والیان بۆ ناردم که کاروانیک هاتوو، منیش وتم: ئه گه ر ئیشیان ته و او بوو و ویستیان برۆنه وه هه والّم پتیده ن، ئه وه بوو که ویستیان بگه پینه وه هه والیان پتیدام، منیش کۆتی ئاسنینی قاچه کانم لابر دو دهرچووم تا گه یشتمه لایان و له گه لیان چووم بۆ شام، که چوومه ئه وئی وتم: کئی باشترین که سه له م ئایینه دا تا بچم بۆ لای؟ وتیان: فلانه

قەشە لە کلێسا، چووم بۆ لای و وتم: دڵم چوووەتە سەر ئەم ئایینە و خەز دەکەم لەگەڵ تۆ بم و لەم کلێسایەدا خزمەتت بکەم و لە تۆیشەوێ زانستی ئەم ئایینە فێر ببم، ئەویش رازی بوو، چووم بۆ لای و لەوێ مامەوێ، کابرای قەشە کابرایەکی خراپ بوو، کاتێک قسەی بۆ ئەو خەڵکە دەکرد هانی دەدان بۆ خێرکردن، کاتێک خەڵکی خێر و زەکاتیان دەهێنا بۆ ئەو تا دابەشی بکات بەسەر هەژاراندا، ئەو لای خۆی دەیهێشتەوێ بۆ خۆی و دابەشی نەدەکرد، بەو جۆرە تا حەوت صندوق زێڕی کۆکردەوێ، من بەو ھۆیەوێ زۆر رقم لیتی بوو، پاش ماوێیەک مرد، مەسیحیەکان کۆبوونەوێ تا تەرمەکە ی ئەسپەردە بکەن، منیش خۆم نەگرت و بەوانم وت: ئەم کابرایە کابرایەکی خراپ بوو، کاتێک قسەی بۆ ئەو خەڵکە دەکرد هانی دەدان بۆ خێرکردن، کاتێک خەڵکی خێر و زەکاتیان دەهێنا بۆ ئەو تا دابەشی بکات بەسەر هەژاراندا، ئەو لای خۆی دەیهێشتەوێ بۆ خۆی و دابەشی نەدەکرد، ئینجا ئەوانم برد و شوینی زیرەکانی قەشەکەم نیشان دان، ئەوانیش کە ئەوێیان بینی، وتیان: بەخوا نابێت بخڕیتە ژێر گل، بردیان و لەخاچیان دا، ئینجا کەوتنە بەردباران کردنی، دوا ئەو قەشەییەکی تریان لە شوینی ئەودا دانا، ئەمێیان زۆر دنیانەویست و دواوژوویست بوو، شەو و رۆژی لە پەرسشتدا بەسەر دەبرد، پێشتر هیچ کەسم هێندە ی ئەو خوش نەویستبوو، بەردەوام لە لای مامەوێ تا سەرەمەرگی هات، وتم: ئە ی فلانە کەس، وا دەبینیت سەرەمەرگت هاتوو، بەخوا من کەسم هێندە ی تۆ خوشنەویستوو، جا فەرمانی چیم پێ دەکەیت و بۆ لای کیم دەنێریت؟ ئەویش وتی: کوپی شیرینم، بەخوا تەنھا کابرایەک دەناسم لەسەر حەق مابێت کە لە موسڵە، بجیت بۆ لای دەبینیت وەک من وایە، کە ئەو زانیە مرد و ئەسپەردەکرا، پاش ماوێیەک چووم بۆ موسڵ بۆ لای ئەو کابرایە ی مامۆستا کەم پیتی وتبووم و تەماشام کرد ئەمیش دنیانەویست و خواپەرستە،

وتم: فلانه کس و هسيه تی بۆ کردم بيم بۆ لای تو تا له گهل تو بمينمه وه،
 ئه ویش وتی: دهی کورې شیرینم بمینه ره وه، منیش لای مامه وه تا ماوه یه کی
 زور لای مامه وه، دواتر ئه ویش سهرمه رگی هات، وتم: فلانه ماموستای
 پیشووم که سهرمه رگی هات و هسيه تی بۆ کردم بيم بۆ لای تو، ئه ی تو
 و هسيه تی چیم بۆ ده کیت و بۆ کویم دهنیریت؟ چونکه وهک دهبینیت وا
 خوا توی خستووه ته ئه و حاله وه که تیایدایت، ئه ویش وتی: کورې شیرینم
 به خوا ته نها یه ک پیاو شک دهبم له نصیبینه، که زاناکه مرد و ئه سپه رده
 کرا، که و تمه رې به ره و نصیبین و خوم گه یاند به و کابرایه، لای ئه ویش
 به هه مان شیوه مامه وه تا ئه ویش سهرمه رگی هات، و هسيه تی بۆ کردم
 بچم بۆ لای کابرایه که له ناوچه ی عموریه له خاکی روم، منیش چووم
 بۆ لای و له وئ بینیم ئه ویش هاوشیوه ی ئه مان خواپه رست و چاکه کاره،
 له وئ له گهل په رستشه که مدا کاسپیشم کرد و بریک مه رو مالات و چند
 مانگایه کم ده سته که وت، ئه م زانایه ش سهرمه رگی هات، له سهرمه رگیدا
 وتم: و هسيه تم بۆ ده کیت بچم بۆ لای کی؟ وتی: کورې شیرینم به خوا
 که س له م سهرزه ویه دا شک نابم له سهر ئه و باری ئایینداریه مایته وه که
 ئیمه له سهری بووین تا بتنیرم بۆ لای، به لام تو نزیکي سهرده میکت که
 له ناوچه ی حهره م پیغه مبه ریک دهنیریت و کوچ ده کات بۆ خاکیک له نیوان
 دوو شاخدايه و زه ویه که دارخورمای لئی، چند نیشانه یه که له و پیغه مبه رده دا
 هه یه که شاراهه نین، نیوانی دوو شانی موری پیغه مبه رایه تی پیوه یه، دیاری
 ده خوات و صه ده قه ناخوات، ئه گهر بتوانیت بجیت بۆ ئه و ناوچه یه برؤ،
 چونکه کاتی ده رکه وتنی نزیکه و پیی ده گه ییت، ئه ویش مرد و ئه سپه رده مان
 کرد، دواتر له وئ مامه وه تا کاروانیکی بازرگانانی عهره ب له هؤزی
 که لبیه کان هاتن، منیش به وانم وت: بمبه ن بۆ خاکی عهره ب له به رامبه ردا
 ئه و مه رو مالات و چند مانگایه ی هه مه دهیده م به ئیوه، ئه وانیش رازی

بوون، له گه ل خویان منیان برد، که گه یشتینه وادیلقورا، له وی سته میان
 لیکردم و وهک کۆیله منیان به کابرایه کی جووله که فروشت، به خوا له وی
 دارخورمام بینی و هیوام وابوو ئه وه ئه و شاره بیت که مامۆستا کهم پنی
 وتم، به لام دلنیا نه بووم تا کابرایه که له به نی قوره یضه هات و منی له و
 خاوه نه ی پیشووم کړی، منی برد تا گه یشتینه مه دینه، هر که مه دینه م بینی
 به کسه زانیم ئه و شاره یه که مامۆستا کهم بوی وه سفکردبووم، له وی به
 کۆیله یی مامه وه تا ئه وه ی خوی گه وره پیغه مبه ر (ﷺ) له مه که که
 نارد، به لام من هیچ هه والیم نه بوو، تا ئه و کاته ی پیغه مبه ر (ﷺ) کۆچی کرد و
 گه یشته قوبا، له و کاته دا له سه ر دارخورمایه ک ئیشم ده کرد بۆ خاوه نه که م،
 ئامۆزایه کی خاوه نه که م هات و وتی: فلانه که س خوا به نی قیله له ناو به ریت،
 به خوا ئیستا ئه وان له قوبائدا کۆبوونه ته وه و له ده وری کابرایه که خپ بون
 که له مه که وه هاتو وه بانگه شه ی پیغه مبه رایه تی ده کات، سه لمان ده لیت -
 منیش که ئه وه م بیست ته زوویه که هات به له شمدا و خه ریک بوو بکه وم
 به سه ر خاوه نه که مدا، خیرا له سه ر دارخورما که دابه زیم و وتم: ئه و هه واله
 چی بوو هینات؟ خاوه نه که م دهستی به رز کرده وه به توندی زلله یه کی
 لیدام و وتی: تۆ هه قت چیه به سه ر ئه و شتانه وه، منیش وتم: هیچ، ته نها
 حه زم کرد ئه و هه واله بیستم، بۆ ئیواره که ی بریک خواردنم لایه و هه لمگرت
 و چووم بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) که هینستا له قوبا مابوو یه وه، وتم: تۆ
 کابرایه کی پیاوچاکیت و هاوه لانیکی غه ربه ت له گه له، منیش بریک سه ده قه م
 پییه، پیم وایه ئیوه له هه موو که س زیاتر ئه مه تان پی ده شیت، فه رموون،
 پیغه مبه ر (ﷺ) خوی لپی نه خوارد و دای به هاوه لانی لییان خوارد، منیش له
 ده روونی خومدا وتم: ئه مه یه کی که له نیشانه کان که مامۆستا کهم پنی وتم،
 دواتر گه رامه وه پیغه مبه ر (ﷺ) هات بۆ مه دینه، که هاته مه دینه بریکی تر
 خواردنم کۆ کرده وه و چوومه وه خزمه تی و وتم: بینیم پیشتی سه ده قه ت

نہ دہ خوار د، ئەمەیان دیاریە، فەرموو، پیڤەمبەریش (ﷺ) لیتی خوار د، هاوہ لانیشی لیتیان خوار د، لە دلی خۆمدا وتم: ئەمە دوو نیشانە، دواتر پاش ماوہیەک چوومە خزمەت پیڤەمبەر (ﷺ) کە بەدوای تەرمیکەوہ بو، منیش پشتی پیڤەمبەرم (ﷺ) گرت و هەوالم دەدا بزانم نیتوان دوو شانی مۆری پیڤەمبەرایەتی پێوہیەیان نا، کە پیڤەمبەر (ﷺ) منی بینی ئاوا پشتی ئەوم گرتووە، زانی بۆ شتیک دەگەریم، عەباکەئێ سەر شانی لابرد تا مۆرەکەم بینی و ئیتر زانیم پیڤەمبەری خواہ (ﷺ)، خۆم دا بەسەریدا و ماچم دەکرد و دەگریام، ئینجا کەناری گرت و چوومە خزمەتی و بەسەرھاتی خۆم بۆ گێرپاھەو، پیڤەمبەر (ﷺ) حەزی کرد هاوہ لانیشی ئەم بەسەرھاتەم ببیستن.^(۱) لە گێرپاھەوہیەکی تر دا هاتووہ سەلمان دەلیت: کە هەوایی هاتنی پیڤەمبەرم (ﷺ) بیست داوام کرد لە خاوەنەکەم مۆلەتی روژیکم پێ ببەخشیت، ئەویش رازی بوو، منیش چووم و کەوتە دار بڕینەوہو هینام فروشتم و بە پارەکەئێ خواردنیکم کړی و بردم خستە بەردەم پیڤەمبەر (ﷺ)، فەرمووی: ئەوہ چیە؟ وتم: صەدەقەییە، خۆی لیتی نەخوارد و فەرمانی کرد هاوہ لانێ لیتیان خوار د، دوای ماوہیەک هەمدی داوام کرد لە خاوەنەکەم مۆلەتی روژیکم پێ ببەخشیت، ئەویش رازی بوو، منیش چووم و کەوتە دار بڕینەوہو هینام فروشتم و بە پارەکەئێ خواردنیکم کړی و بردم خستە بەردەم پیڤەمبەر (ﷺ)، فەرمووی: ئەوہ چیە؟ وتم: دیاریە، ئەویش بە هاوہ لانێ فەرموو بخۆن، خۆیشی لیتی خوار د.^(۲)

سەلمان دەلیت: زیاد لە سیانزە مامۆستا و سەرگەرەم کردووہ،^(۳) ئەوہش لەو ماوہی پێش موسلمان بوونیدا بوو.

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۰۵ - ۵۱۰.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۱۴.

(۳) صحيح البخاري - كتاب مناقب الأنصار - باب إسلام سلمان الفارسي (ﷺ)، الرقم ۳۹۴۶.

ثایا سەلمان یەكەم موسڵمانی فارسە؟

سەبارەت بەو هی ثایا سەلمان یەكەم موسڵمانی فارسە یان نا، ئەمە پێویستی بە وردەکاری هەیە و هیچ بەلگەیەکی تەواو بەردەست نیە، چونکە ئێستا چەند نموونەیەك دەخەینە روو کە هاوێلانێکی تری فارس هەبون لە مەدینە بون، ئیتر ثایا کامیان زووتر موسڵمان بوو، ئەو هیان بەلگەی یەکلاکەرەو هی دەوێت:

سەلمان دەلێت: کە چوومە مەدینە و کرام بە کۆیلە، کەس لە قسەم تێنەدەگەیشت، تا ئەو هی پیرەژنێکی فارس هات و داوای ئاوی کرد، منیش قسەم لەگەڵ کرد، وتم: ئەو پێغەمبەرە هی دەرکەوتوو لە کونێه؟ ئەویش وتی: سبەینی دەدات بەلاتدا، منیش برێک خورمام کۆکردەو و چوومە خزمەتی و خورماکەم خستە بەردەستی، فەرمووی: ئەو ەدەقە یە یان دیاریه؟^(۱)

لەگێڕانەو هیەکی تردا هاتوو پیرەژنەکە بە سەلمانی وت: نوێژی بەیانی بکات-واتە پێغەمبەر (ﷺ)- ئەوکات دێت بەلاتدا تێپەر دەبێت.^(۲)

ئەبوونوعەیم لە (تاریخ اصبهان) دا ناوی ئەو ژنە ی بە ئەمەتولای هیناوه دەلێت: پێش سەلمان موسڵمان بوو و ئەو ئافەرته خەلکی ئەصفهان بوو.^(۳) هەر لەویدا گێڕانەو هیەکی تری هیناوه کە سەلمان دەلێت: چوومە مەککە، لەوێ ئافەرته تێکی ناوچەکە ی خۆم بینی، پرسیارم لێکرد و قسەم لەگەڵ کرد، دەبینم مەولاکە ی و ژن و مندالی مەولاکەشی هەموویان موسڵمان بون، ئینجا هەوای پێغەمبەر ی خوام (ﷺ) لێ پرسی، ئەویش پێی وتم.^(۴) ئەگەر ئەم ئافەرته لەو کاتەدا موسڵمان بووبێت، ئەو دیارە سەلمان

یەكەم موسڵمان بوونی فارسەکان نیە.

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۱۵.

(۲) تاریخ أصبهان لأبي نعيم الأصبهاني، ج ۱، ص ۱۰۶.

(۳) تاریخ أصبهان لأبي نعيم الأصبهاني، ج ۱، ص ۱۰۵.

(۴) تاریخ أصبهان لأبي نعيم الأصبهاني، ج ۱، ص ۱۰۶.

ئەنەس دەلێت: دراوسییه کی پیغه مبهەر (ﷺ) فارس بوو، شله ی -گوشتاوی- زۆر به تامی دروست ده کرد، جارێک ئەوهی ئاماده کرد بۆ پیغه مبهەر (ﷺ) و هات بانگهێشتی پیغه مبهیری خوا (ﷺ) کرد، پیغه مبهیریش (ﷺ) فرمووی: (ئەمەش) مەبەستی عایشە بوو که له گه لیدا بوو، کابرا وتی: نا ته نها خۆت، پیغه مبهەر (ﷺ) فرمووی: دە ی نایەم، کابرا هەمدی هاتەوه و پیغه مبهیری خوا (ﷺ) بانگهێشتکرده وه، هەمان شت روویدایه وه، له جاری سییه مدا کابرا وتی: باشه با ئەویش بیت، ئینجا پیغه مبهەر (ﷺ) و عایشە به شانە خڕی و گەمە کردنه وه چون و تا گە یشتنه مالی کابرای فارس.^(۱)

جا دیار نیه ئەم دراوسی فارسە ی پیغه مبهەر (ﷺ) کێ بووه و موسلمان بووه یان نا و کە ی موسلمان بووه.

ئەنەس دەلێت: پیغه مبهیری خوا (ﷺ) فرمووی: (پیشکە وتوان چوارن، من پیشکە وتووی عەرەبم، سەلمان پیشکە وتووی فارسە، بیلال پیشکە وتووی حەبەشە یه، صو هە یب پیشکە وتووی رۆمە).^(۲) بە لām ئەم فرمووده یه لاوازه، هەر چه نده زه هە بی سە باره ت به وه ی سەلمان پیشکە وتووی فارسە دەلێت: ئە و گێرانه وه یه مورسە له به لām و تاکە ی راستە.^(۳)

سەلمان دواتر هەر به کۆ یله یی مایه وه و نه ی توانی به شداری غەزای به در و ئو حود بیت، چونکە ئە و هیشتا کۆ یله بوو.^(۴)

جارێک پیغه مبهەر (ﷺ) سەلمانی بین ی و پینی فرموو ئە ی سەلمان گریبه ستی خۆ کړینه وه له گه ل خاوه نه که ت بکه، سەلمان دەلێت: منیش حەزم کرد و چووم له گه ل خاوه نه که م قسە م کرد و ئەویش مەرجی سی سەد

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند أنس بن مالك (ﷺ)، الرقم ۱۲۴۲۷؛ صحيح مسلم - كتاب الأشربة - باب ما يفعل الضيف إذا تبعه غير من دعاه صاحب الطعام، الرقم ۲۰۳۷.

(۲) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفۃ الصحابۃ (ﷺ) - ذکر بلال بن رباح - خیر السودان ثلاثه، الرقم ۵۲۷۸، حذفه الذهبي من التلخیص لضعفه.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۳۹.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۱۰.

دارخورمای دانا که خۆم بیاننیزم تا به ته‌واوی خۆده‌گرن، هه‌روه‌ها چل ئوقیه‌شی له‌سه‌ر دانام، چوومه‌وه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و به‌سه‌ره‌اته‌که‌م بۆ باسکرد، ئه‌ویش به‌هاوه‌لانی فهرموو هاوکاری براکه‌تان بکه‌ن، ئیتر هه‌رکه‌سه‌و به‌بریک یارمه‌تی ده‌دام، هه‌بوو به‌سی نه‌مام و هه‌بوو به‌بیست و هه‌بوو به‌پانزه نه‌مام یارمه‌تی ده‌دام تا هه‌ر سێ سه‌د نه‌مامه‌که‌م کۆکرده‌وه، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: ئه‌ی سه‌لمان برۆ و چالیان بۆ هه‌لکه‌نه، که‌ لی‌بوو‌یت‌ه‌وه وهره‌ بۆ لام تا خۆم به‌ده‌سته‌کانی خۆم نه‌مامه‌کان به‌خمه‌ چاله‌کانه‌وه، منیش چووم بۆ چال هه‌لکه‌ندنه‌که‌و هاوه‌له‌کانیشم یارمه‌تی‌یان ده‌دام، که‌ لی‌بوو‌مه‌وه چوومه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و هه‌واڵم پیندا، ئه‌ویش له‌گه‌ڵم هات، یه‌ک یه‌ک نه‌مامه‌کانمان ده‌دايه‌ ده‌ستی و ئه‌ویش ده‌یخسته‌ ناو چاله‌کانه‌وه، سویند به‌وه‌ی گیانی سه‌لمانی به‌ده‌سته‌یه‌ک دانه‌ش چیه‌ له‌و نه‌مامانه‌ نه‌فه‌وتان، به‌وه‌ دارخورماکانم ته‌وابوو بوون، ئینجا مایه‌وه‌ چل ئوقیه‌که‌، پاش ماوه‌یه‌ک هینده‌ی هیلکه‌ مریشکیک زی‌ر له‌ غه‌زایه‌که‌وه‌ نێردرایه‌وه‌ بۆ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: کابرای فارسی چی کرد؟ ئه‌وه‌بوو هاوه‌لان هاتن به‌ شویندا و منیش چووم بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، فهرمووی: ئه‌وه‌ ببه‌و ئه‌وه‌ی له‌سه‌رته‌ بیده‌ره‌وه، منیش وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئه‌وه‌ چۆن به‌شی هه‌موو قه‌رزه‌که‌م ده‌کات؟ فهرمووی: بیبه‌ خوا به‌وه‌ قه‌رزه‌که‌ت بۆ ده‌داته‌وه، منیش بردم، بری هه‌ر چل ئوقیه‌که‌م لیکیشا و ئازاد بووم، ئیتر له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌ ئازادی به‌شداری غه‌زای خنده‌ق بووم، دوا‌ی ئه‌وه‌ یه‌ک غه‌زاش له‌ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) دوانه‌که‌وتم و له‌ هه‌موویاندا به‌شدار بووم.^(۱)

سه‌لمان له‌ غه‌زای خنده‌قدا به‌شدار بوو، کاتیک بی‌یاوه‌ران هاتن به‌ره‌و مه‌دینه، پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) راویژه‌که‌ی سه‌لمانی فارسی وهرگرت که‌ پینشیا‌ری کرد به‌ ده‌وری مه‌دینه‌دا خنده‌قی‌ک لی‌بدریت، ئه‌و جو‌ره‌ کاره‌

(۱) سیر أعلام النبلاء، ۸، ص ۵۱۰-۵۱۱.

پیشتر له ناو عہرہ بدا باوی نہ بوو، پیغہمبہریش (ﷺ) راکہی وەرگرت و بۆ
 ھر دهسته یه ک بریکی دانا تا هه لیکه نن، خودی پیغہمبہریش (ﷺ) به شداری
 هه لکه ندنه که بوو.^(۱)

پیغہمبہر (ﷺ) بۆ ھر ده که سهو بیست بالی دانا تا هه لیکه نن، کۆچه ران
 و پشتیوانان مشتومری ئه وه یان بوو هر کام ده یانوت سه لمان له ئیمه یه،
 پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرمووی: سه لمان له ئیمه ی ئه هلو به یته.^(۲)

سه لمان ده لیت: له لایه که وه خه ریکی خه ندق هه لکه ندنه که بووم که
 تاشه به ردیکی گه وره هاته ریم، پیغہمبہر (ﷺ) لیمه وه نزیک بوو و منی بینی
 و زانی ئه و به رده زۆر ماندوو که ره، هات و زهنگنه که ی له دهستم وەرگرت،
 یه کجار لیدا و بزيسکه یه کی کرد، جاری دووم و سییه میش هه روا بزيسکه ی
 کرد، منیش وتم: به دایک و باوکمه وه به قوربانت بم ئه ی پیغہمبہر (ﷺ)،
 ئه و بزيسکانه چی بوون؟ فہرمووی: ئه ی سه لمان تۆ ئه وانه ت بینی؟ وتم:
 به لئ، فہرمووی: (یه که میان خوای گه وره ده رگای یه مهنی به سه ردا کردمه وه،
 دووه میان خوا ده رگای شام و مه غریبی به سه ردا کردمه وه، سییه میشیان
 به وه خوای گه وره ده رگای رۆژه لات ی به روودا کردمه وه.^(۳)

پیغہمبہری خوا (ﷺ) برایه تی خسته نیوان سه لمانی فارسی و ئه بووده ردائه وه،
 جا جاریک سه لمانی فارسی چوو بۆ سه ردانی ئه بووده رداء، بینی ژنه که ی
 ئه بووده رداء جلوه رگیکی شپۆل و سیمایه کی ناشیرینی هه یه، وتی: بۆچی
 ئاوایت؟ ئه ممووده رداء وتی: ئه بووده ردائی برات هیچ پیویستییه کی به دنیا نیه،
 سه لمان وه ستا تا ئه بووده رداء هاته وه، خواردن خرایه به رده میان، ئه بووده رداء
 وتی: تۆ نان بخۆ، من به پۆژووم، سه لمان وتی: تا تۆ نه خویت منیش ناخۆم،
 ناچار ئه ویش خواردی، دواتر که شه و هات ئه بووده رداء ویستی هه ستیت بۆ

^(۱) تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۵۰.

^(۲) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفه الصحابه (ﷺ) - ذکر سلمان الفارسی (ﷺ) - قول النبی سلمان
 منا أهل البيت، الرقم ۶۶۰۴، ضعفه الذهبي في التلخيص.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۹۹.

شہونویژ، سہلمان وتی: بخوہ، ٹہویش خہوت، دوا۱ ماوہیہ کی دی ہمدی
 ہہستا ویستی شہونویژ بکات، سہلمان وتی: بنوو، کہ نزیک بوویہ وہ لہ
 کاتی بانگ، سہلمان وتی: ہہستہ ٹیستا کاتی شہونویژ، ہہردوویکیان پیکہ وہ
 ہہستان و شہونویژیان کرد، سہلمان بہ ٹہبوودہ ردائی وت: جہستہ ت مافی
 ہہیہ بہسہرتہ وہ، پہروہ ردگارت مافی ہہیہ بہسہرتہ وہ، میوانت مافی ہہیہ
 بہسہرتہ وہ، ژن و مندالت مافی ہہیہ بہسہرتہ وہ، جا ہہرکہسہو مافی خوی
 بدہ، دواتر ہہردوویکیان چوونہ خزمہ تی پیغہ مہر(ﷺ)، بہسہرہاتہ کیان بو
 گیراہیہ وہ، پیغہ مہر(ﷺ) فہرمووی: (سہلمان راستی وتوہ).^(۱)

سہلمان لہ غہزای طائیفشدا بہ شدار بوو، لہو غہزایہ دا راویژی دا بہ
 پیغہ مہر(ﷺ) تا مہنجہ نیق بہ کار بہینن، سہلمان خویشی مہنجہ نیقہ کہی
 بہ کارہینا.^(۲)

ٹہبووہورہیرہ دہلئت: جاریک لہ خزمہ ت پیغہ مہر(ﷺ) دانیشتبووین
 کہ سوورہ تی جوموعہ دابہزیہ سہر پیغہ مہر(ﷺ) (واخرین منہم لما یلحقوا بہم)،
 منیش وتم: ٹہی پیغہ مہری خوا(ﷺ) ٹہوانہ کین؟ وہ لامی نہ دامہ وہ، تا سی
 جار پرسیم و ٹہویش وہ لامی نہ دامہ وہ، دواتر پیغہ مہر(ﷺ) دہستی خستہ
 سہر سہلمان و فہرمووی: (لوکان ایمان عند الثریا، لئالہ رجال - أورجل - من هؤلاء)،^(۳)
 (ٹہگہر ٹیمان لہ سورہ ییاش بیت، بہ دلنیاپیہ وہ کہسیک یان کہسانیک
 لہ مانہ دہستی خویانی پیدہ گہیہ نن).

سہلمانی فارسی دہلئت: پیغہ مہر(ﷺ) دہیفہرموو: (إن لله مائة رحمة، فمنها
 رحمة بها يترحم الخلق بينهم وتسعة وتسعون ليوم القيامة)،^(۴) (خوای گہورہ سہد رحمتہ

^(۱) صحیح البخاری - کتاب الصوم - باب من أقسم على أخيه ليفطر في التطوع، الرقم ۱۹۶۸؛ صحیح ابن
 خزیمہ - کتاب الصوم - جماع أبواب صوم التطوع - باب ذكر الدليل على أن الفطر في صوم التطوع بعد
 دخوله فيه مجمعا على صوم ذلك اليوم، الرقم ۱۹۱.

^(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۳۴۸.

^(۳) صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن - سورة الجمعة - باب : قوله وأخريں منہم لما یلحقوا بہم وقرأ عمر
 فأمضوا إلى ذكر الله، الرقم ۴۸۹۷؛ صحیح مسلم - کتاب فضائل الصحابة - باب فضل فارس، الرقم ۲۵۴۶.

^(۴) صحیح مسلم - کتاب التوبة - باب في سعة رحمة الله تعالى وأنها سبقت غضبه، الرقم ۲۷۵۳.

و سۆزی ههیه، لهو سه د رهحمهت و سۆزه یهک بهشی ئهوهیه که بهندهکان لهنیوان خۆیاندا ههیانه، نهوه دو نو بهشهکهی تری بۆ روژی دوایه).

جاریک ئه بووسوفیان دای به لای سهلمانی فارسی و بیلال و صوههیب و چهند که سیکی تر دا، ئهوانیش تانهیان لیدا، ئه بووبه کر وتی: ئه وه پیاوماقوڵی قورهبیشه، وای پێ ده لێن؟! دواتر ئه بووبه کر هات بۆ لای پیغمبهر (ﷺ) و به سه رهاته کهی بۆ گێرايه وه، ئه ویش فهرمووی: (ئهی ئه بووبه کر له وانهیه توو پهرت کردبن، ئه گهر ئه وانت توو پهر کردبیت ئه وه پهر وهر دگارتت توو پهر کردوه)، خیرا ئه بووبه کر چوویه وه بۆ لایان و وتی: برا ئازیزه کانم ئه رێ ئیوهم توو پهر نه کرد؟ وتیان: نا ئهی ئه بووبه کر خوا لیت خوش بیت.^(۱)

سهلمان له سه رده می ئه بووبه کری صدیقدا

لێرهدا بابتهیک سه بارهت به سهلمانی فارسی ده خرته پروو که لای شیعهکان وهک یه قین باس ده کریت و لا ئه هلی سوننهش به گومان و شوبهه ته ماشا ده کریت، ئه ویش بریتیه له مه سه لهی به یعه تدان به ئه بووبه کری صدیق، شیعه پێیان وایه سهلمان به هیچ جوړیک به یعه تی نه دا به ئه بووبه کری صدیق تا دوا ی به یعه تدانه کهی عه لی کوپی ئه بوو طالیب.

پیشتر له ژیا نی ئه بوو ژه ری غیفاری (جوندوبی کوپی جوناده) دا باسی به یعه ت نه دانی هه ندی له هاو ه لانمان کردو وه لێرهدا دوو باره ی نا که ی نه وه. سهلمان له سه رده می عومه ری کوپی خه ططابدا

سهلمانی فارسی له سه رده می عومه ری کوپی خه ططابدا به شداری فتووحاتی کرد و ده چوو و توو یژی له گه ل سوپای به رامبه ردا ده کرد تا بزانی ت رایان چیه.^(۲)

له هێرشیدا بۆ مه دائین سهلمان له پشت که سیکی تره وه له سه ر ئه سپیک بوو، ئالا که شی به دهسته وه بوو، خه لکیک وتیان: ئهی ئه میر ئالا که بده ره

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۰.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۳۷.

دهست ئیمه با ئیمه هه‌لییگرین، ئه‌ویش رازی نه‌بوو و تا غه‌زا که ته‌واو بوو هه‌ر به‌و جووره بوو، دواتریش هه‌ر له‌گه‌ل ئه‌و کابرایه‌ گه‌پایه‌وه.^(۱)

جارێک سه‌لمان له‌گه‌ل سه‌عدی کوپی ئه‌بی وه‌قاص ده‌مه‌بۆله‌یه‌کی بوو، سه‌عد وتی: ئه‌ی سه‌لمان ئاده‌ی ره‌چه‌له‌کی خۆتم بۆ بلی، سه‌لمان وتی: من باوکیکم نیه‌ له‌ ئیسلامدا بووبیت، من سه‌لمانی کوپی ئیسلام، ئینجا ئه‌و قسه‌یه‌ گه‌یشته‌وه ده‌می عومه‌ر، دوا‌ی ماوه‌یه‌ک عومه‌ر ریتی که‌وته سه‌عد، وتی: ئه‌ی سه‌عد ئاده‌ی ره‌چه‌له‌کی خۆتم بۆ بلی، خیرا سه‌عد زانی عومه‌ر به‌سه‌ره‌هاته‌که‌ی بیستووته‌وه، بۆیه‌ وتی: توخوا ئه‌ی ئه‌میری باوه‌رداران وازم لی به‌ینه، ئه‌ویش وتی: هه‌ر ده‌بیت بیلیت، سه‌عد ره‌چه‌له‌کی خۆی وت، عومه‌ر وتی: قوره‌یش ده‌زانن خه‌ططاب شکودارترینان که‌س بوو له‌ سه‌رده‌می نه‌فامیدا، ده‌ی من عومه‌ری کوپی ئیسلام برای سه‌لمانی کوپی ئیسلام، به‌خوا ئه‌گه‌ر له‌به‌ر شتیک نه‌بوایه‌ سزام ده‌دایت.^(۲)

عومه‌ری کوپی خه‌ططاب که‌ مووچه‌ی بۆ خه‌لک بریه‌وه، بۆ سه‌لمانی فارسی چوار هه‌زاری دانابوو، به‌لام بۆ کوپه‌که‌ی خۆی (عه‌بدو‌لای کوپی عومه‌ر) سێ هه‌زارو نیوی دانابوو، کابرایه‌ک وتی: چۆن ده‌کریت بۆ کابرایه‌کی فارسی چوار هه‌زار و بۆ کوپی ئه‌میری باوه‌رداران سێ هه‌زار و نیو بیت؟! خه‌لکه‌که‌ وتیان: سه‌لمان له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) به‌شداری غه‌زایه‌ک بووه‌ که‌ ئیبن عومه‌ر تیایدا به‌شدار نه‌بووه.^(۳)

جارێک عومه‌ر نامه‌ی نووسی بۆ سه‌لمان و وتی: سه‌ردانم بکه‌، سه‌لمانی‌ش که‌وته‌پێ، که‌ نزیک بوویه‌وه، عومه‌ر وتی: وه‌رن با بچین بۆ پیشوازی‌کردنی سه‌لمان، ئه‌وه‌بوو چوو بۆ لای و باوه‌شی پێدا کرد و که‌وته هه‌وال پرسى کردنی، دواتر گه‌رانه‌وه، له‌ ریندا عومه‌ر وتی: براکه‌م وایزنام

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۶.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۴.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۸۶.

باسیکی منت بۆ کراوه که پیّت ناخۆش بووه، سهلمان وتی: بیستومه گوشت و چه وریش له سهر سفره کهت دانراون و دوو جلت ههیه، جلیکت له ماله وهو جلیکت بۆ دهره وه، عومه ر وتی: زیاتر له وه ههیه؟ وتی: نا، وتی: دهی هینده به سه. ^(۱)

مردنی سهلمانی فارسی

کاتیکی سهلمان له سه ره مه رگدا بوو، سهعد و ئیبن مه سعود چون بۆ سهردانی، سهلمان دهستی کرد به گریان، وتیان: بۆچی دهگریت؟ وتی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) به لینیکی پی به خشین که چی نه مانپاراست، فهرمووی: (با تویشووی هه رکامتان له دنیا دا وهک تویشووی سواریکی بیت). ^(۲) سهلمان به خۆی دهوت (سلمان بمیر) ئه مهی به فارسی دهوت، واته سهلمان بمره. ^(۳)

ئینجا سهلمان ژنه کهی خۆی بانگ کرده ژووره کهی، ژووره کهی له به رزاییه که وه بوو و چوار دهرگای هه بوو، وتی: ئه و دهرگایانه بکه ره وه، چونکه ئه مپۆ میوانم دیت، نازانم له کام دهرگاوه دین، ئینجا داوای میسکی کرد و وتی: بیکه ره که میک ئاو و بیرژه به دهوری جیگه که مدا، ژنه کهی ده لیت: دواتر چوومه وه بۆ لای ده بینم گیانی سپارد بوو. ^(۴)

سهلمان ئه و بۆنی میسکهی به دهستکه وتی غهزا دهستکه وتبوو و هه لیگرتبوو بۆ کاتی مه رگی، دهیوت فریشته کان دین بۆ لام، ئه وان نان ناخۆن، به لام بۆن ده کهن. ^(۵)

تیروانینی ئیسلام بۆ مه رگ تیروانینیکی ترس و نامۆیی نیه، وهک چون تیروانینی بۆ ژیان دیدی بیزاری و تاسه ی مه رگ نیه، ئیسلام پیمان ده لیت:

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۵.

^(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵۲.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۹۰.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵۳.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۹۲-۹۳.

تا له ژياندايت بهخته وهر بژی، چی پاکه بۆ خواردن وپوشین و نوشین و هاوسه رگیری که مته رخه م به تیايدا، مافی جهسته و روخسار و ناخت بده، خوشی ببه خشه به چوارده ورت، هیچ کاتئاوات به مهرگ مه خوزاه، ئاوات خواستن به مهرگی قه دهغه کردووه، به لام که مهرگ هات پیشوازی لیده کات، پیت ده لیت: مهرگ مهرگی جهسته یه و گواستنه وهی رۆحه بۆ دنیای ناخیرهت، له و ساته دا گه شبین به، زمانت به یادی خوا رام بیتنه، سه لمان ئاسا مالت بۆنخوش بیت، که که سه کهش مرد، با بشورد ریت و به بهرگی پاک کفن بکریت، بۆنخوش بکریت، نویژی له سه ر بکریت، که س له پیش ته رمه که وه نه روات، هر که س دانیش تووه هه ستیه سه ر پی با ته نانهت ته رمی جووله که و گاوری ش بیت، ئه سه په رده بکریت و نزای خیری بۆ بکریت، واز له خراپه کانی بهینن و باسی چاکه کانی بکهن، ئه مه یه رینمایی ئیسلام بۆ مهرگ.

سه بارهت به کاتی مردنی سه لمانی فارسی رای جیاواز هه یه، رایه ک ده لیت: له سه رده می عومه ری کوپی خه ططابدا وه فاتی کردووه، رایه کی تر ده لیت: له کۆتاییه کانی سه رده می عوثماني کوپی عه ففاندا وه فاتی کردووه، رایه ک ده لیت: له سالی سی و پینجی کۆچی بووه، رایه کیش سه ره تای سالی سی و شهشی کۆچی دینیت،^(۱) مردنه کهشی له مه دائین بوو.^(۲)

سه بارهت به ته مه نه کهشی شتی ده گمه ن ده و تریت:

عه بباسی کوپی یه زیدی بحرانی ده لیت: زانایان گومانیان له وه نیه سه لمان دووسه د و په نجا سال ژیاوه، هه ندیکی تریش ده لین به لکو سیسه د و په نجا سال ژیاوه، هه ندی زانای ئه م دواییه ش رایان وایه ته مه نی سه د سالی تینه په راندووه.^(۳)

(۱) البداية و النهاية لابن کثر، ج ۵، ص ۳۱۷.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵۴.

(۳) البداية و النهاية لابن کثر، ج ۵، ص ۳۱۷.

له بهرئه وهی هیچ دهقیکی سهلماو و سهحیحی له سه ر نیه، ده توانین بلین
ئهو ته مه نهی و تراوه زوره و شتیکی ناواقعی دیته بهرچاو، ئه مه ش له بهر
چهند ئه گهریک:

یه کهم: ئهو ته مه نه زوره له و سه رده مه دا باو نه بووه.

دووهم: که سیکی به ته مه نی واکه به و پنیه بیت له کاتی هاتنی پیغه مبه ر (ﷺ)
ته مه نی نزیکه ی دووسه د و پانزه سالیک بووه، چون توانیویه تی بچیته
سه ر دارخورما و ئیش بکات و کۆیله بیت، ههروه ها به و پنیه بیت له کاتی
خهنده قدا ته مه نی دووسه د و بیست سالان بووه، چون توانیویه تی خهنده ق
هه لکه نیت، چونکه وه ک زه هه بی هیناویه تی له و کاته دا سه لمان که سیکی زور
به هیز بووه،^(۱) یان له فه تحی طائفدا مه نجه نیق به کار به ی نیت، ههروه ها له
سه رده می خیلافه تی عومهری کوری خه ططابدا که ئیتر ته مه نی له دووسه د
و سی سال به ره و سه ر ده بیت، چون سه رکر دایه تی فتووحات ده کات و له
سه نگه ردا جه نگی دهسته ویه خه ی شمشیز ده کات له گه ل دوژمندا.

بۆیه ده شیت له بهر نه بوونی هیچ دهقیکی سهحیح له و باره وه، رای
ئه وانه راست بیت که ده لین ته مه نی سه د سالی تینه په راندووه.
زه هه بی ده لیت: هه موو حال ی ژیا نی و غه زا و وره و هه ل سوکوت و
شته کانی تری ئه وه ده لین که سه لمان ته مه نی زور نه بووه، که ولاتی
خوی جیهیش تووه تازه پیکه یشتوو بووه، که هاتوو ته حیجاز ته مه نی
چل سال یان که متر بووه، هینده ی نه بر دووه هه والی هاتنی پیغه مبه ری
خوای (ﷺ) بیستوو، بۆیه له وانه یه حه فتاو ئه وه نده سال ژیا بیت، پشتم
وانیه گه یشتبیته سه د سال،... من له کتیه میژووییه گه وره که مدا باسم
کر دووه که ته مه نی دووسه د و په نجا سال بووه، ئیستا له و قسه م رازی
نیم و به راستی نازانم.^(۲)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۰.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۵۵-۵۵۶.

ئیبین حەجەر دەلێت: ئەگەر ئەوێ -ئەو خەلکە سەبارەت بە تەمەنی سەلمان- گێراویانەتەووە بۆ سەلمیت و چەسپاوە بیت، ئەو شتیکی نااسایی و دەگمەن دەبیت، چ بەر بەستیکیش هەیە لە شتی وای؟^(۱)

سەلمانی فارسی زانستیکی زۆری هەبوو، تەنانەت خۆی دەیوت ئەگەر هەموو ئەوێ دەیزانم بیلێم، خەلکی دەیانوت رەحمەت لەوێ سەلمان دەکوژیت.^(۲)

موعاذ دەیوت زانست لای چوار کەس وەر بگرن، لای ئەبوودەرداء و سەلمان و ئیبین مەسعود و ئیبین سەلام.^(۳)

هەروەها سەلمان کە سیتی زۆر خاکی بوو، وەک پیشتر باسمان کرد لە فەتحی مەدائیندا تەنها سواریکی بۆ خۆی رەوا نەبینی و لە پاش پیاویکەووە لەسەر ئەسپەکە سوار بوویو.

کابرایەکی عەبەسی دەلێت: لە بازار بڕیک ئالفم کړی، سەلمانم بینی نەمزانی ئەو، گالته م پیکرد و ئالفه که م پښ بارکرد، له ریدا خه لکیک ئه ویاښ بینی وتیان: ئەو ئەبوو عەبدوللا با ئیمە باره کەت بۆ هەلگرین، منیش وتم: بۆچی ئەمە کێیە؟ وتیان: ئەو سەلمانی هاوێلی پیغەمبەری خوا (ﷺ)، وتم: بەخوا نەمناسیت، باره که دابنئ، به لام داینه نا تا بۆی بردمه وه ماله وه.^(۴)

سەلمان مووچەکەێ خۆی دەکرد بە خێر و جارجارە دەچوو کاسپی دەکرد و لە قازانجی کاسپیەکەێ بۆ خەرجی خۆی بەکار دەهێنا،^(۵) لەو دەستکەوتەش دەچوو گوشت یان ماسی پێدەکړی، دوایی دەچوو ئەو کەسانەێ نەخۆشی گولی پێستیان هەبوو بانگی دەکردن تا لەگەڵیدا بخۆن.^(۶)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۱.

^(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۴.

^(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۴.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۶.

^(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۷.

^(۶) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۸.

سہلمان دہلیت: لہ دنیا دا خاکہ بہ، چونکہ ہر کہس خاکہ بیت خوائ
گہورہ روژی دوائی پلہی بہرز دہکاتہ وہ، ہر کہسیش لہ دنیا دا خوی بہ
گہورہ بزانت، خوا لہ روژی دوا پیدا پلہی نزم دہکاتہ وہ.^(۱)

۱۵۸۵. سہلمانی کوپی ٹومامہ (ﷺ)

ناوی سہلمانی کوپی ٹومامہی کوپی شہرا حیلی جہ عفیہ، چووتہ
خزمہت پیغہ مبر (ﷺ) و موسلمان بووہ.

سہلمان دوائی وہ فاتی پیغہ مبریش (ﷺ) ژیا و لہ سہردہمی خیلافہ تی
عہلی کوپی ٹہ بو و طالیدا کہ ناری گرت لہ فیتہ.

خلیفہ عہلی پہیوہندی زور چاک بوو لہ گہل سہلماندا و دیاری و
بہ خششی دہنارد بو خوی و ٹہوانہی هاوہمی بوون، ہر وہا دہیوت
ٹہ گہر چی ٹیوہ پشتگیرمان نین بہ لام بہ شتان ناخوین چونکہ ٹیوہ
موسلمانن، با سہریشمان نہ خہن.^(۲)

۱۵۸۶. سہلمانی کوپی عامیر (ﷺ)

ناوی سہلمانی کوپی عامیری کوپی ٹہوسہ، چووتہ خزمہت
پیغہ مبر (ﷺ) و موسلمان بووہ، دوائی وہ فاتی پیغہ مبریش (ﷺ) ژیا و
لہ خیلافہ تی عثمانی کوپی عہ فاندای وہ فاتی کرد، رایہ کیش دہلیت: لہ
سہردہمی موعاویہی کوپی ٹہ بوسوفیاندای وہ فاتی کردوہ.^(۳)

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۳۷.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۰.

۱۵۸۷. سه‌لمای خزمه‌تکاری پیغهمبه‌ر(ﷺ)

ناوی سه‌لمایه و خزمه‌تکاری پیغهمبه‌ری خواجه(ﷺ)، کاتیک پیغهمبه‌ر(ﷺ) له‌لایه‌ن خواوه‌ فهرمانی هاوسه‌رگیری له‌گه‌ل زهینه‌بی پندرا، فهرموی کئی ده‌چیت موژده ببات بۆ زهینه‌ب که خوا ئه‌وی له من ماره کردووه؟ خیرا سه‌لمای خزمه‌تکاری پیغهمبه‌ر(ﷺ) چوو و موژده‌ی دا به زهینه‌ب، ئه‌ویش زه‌ویه‌کی دا به سه‌لما.^(۱)

۱۵۸۸. سه‌لمای دایکی رافیع(ﷺ)

ناوی سه‌لمایه و ژنی ئه‌بوورافیه، مندالکی لئی هه‌بوو به ناوی رافیع که ئیتیر به و هۆیه‌وه به ئوممورافیع ناسراوه.^(۲)

سه‌لما فهرمووده‌ی له پیغهمبه‌ری خواوه(ﷺ) گێراوه‌ته‌وه.^(۳)

سه‌لما ده‌لێت: وتم: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خوا(ﷺ) وشه‌گه‌لیکم فیر بکه که زۆریش نه‌بن، فهرمووی: (ده جار بلێ الله اکبر، خوا ده‌فهرمویت ئه‌وه بۆ منه، ده جار بلێ سبحان الله، خوا ده‌فهرمویت ئه‌وه بۆ منه، بلێ خواجه لیم خۆش به، خوا ده‌فهرمویت وامکرد-لێتخۆش بووم- ده جار ئه‌وه بلێ خواش ده جار ئه‌وه ده‌فهرمویت).^(۴)

۱۵۸۹. سه‌لمای کچی هه‌مزه(ﷺ)

ناوی سه‌لمای کچی هه‌مزهی کۆری عه‌بدولموطه‌لیبه، واته ئامزای پیغهمبه‌ری خواجه(ﷺ)، سه‌لما کۆیله‌یه‌کی هه‌بوو که ئازادی کرد، کۆیله‌که‌ی

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۹.

^(۳) سنن ابن ماجه - أبواب الطب - باب الحناء، الرقم ۳۵۰۲.

^(۴) المعجم الكبير للطبراني - مسند النساء - باب السنين - سلمی امرأة أبي رافع مولى رسول الله(ﷺ)، الرقم ۷۶۶.

مرد و میراتیه کی لئ به جئ ما، پیغه مبه ر(ﷺ) نیوه ی میراته که ی دا به
کچه که ی مردوو که و نیوه که ی تری دا به سه لما.^(۱)

۱۵۹. سه لما ی کچی صه خر(ﷺ)

ناوی سه لما ی کچی صه خری قورپه یشیه، دایکی ئه بووبه کری صدیقی
خه لیفه ی یه که می موسلمانانه، زیاتر به ئوممولخه یر ناسراوه،^(۲) ئه م ئافره ته
زۆر زوو موسلمان بوو.

کاتیک ئه بووبه کر موسلمان بوو، که و ته بانگه واز کردن بۆ ئیسلام،
بیتاوه پان له سه ر ئه وه زۆر لیتان دا، عوتبه ی کورپی ره بیعه به نه عله کانی
دهیدا له ده موچاوی و ده چوو سه سکی ئه بووبه کر، ئیتر وای لیته اتبوو
ده موچاوی ئه بووبه کر نه ده ناسرایه وه، به نو تیم هاتن و ئه بووبه کریان خسته
ناو جلیکه وه و بردیانه وه ماله وه و پروایان وابوو ده مریت، باوکی ئه بووبه کر
و به نو تیم ده یاندواند و ئه ویش وه لامی ده دانه وه، ده یوت پیغه مبه ر(ﷺ) چی لئ
هات؟ ئه وانیش به قسه هیژشیان ده کرده سه ری و جییانده هیژشت،^(۳) ئینجا به
ئوممولخه یریان وت: بزانه شتیکی ناده یئی بیخوات، که چی ئه بووبه کر به دایکیشی
هه مان شتی ده وت، پیغه مبه ر(ﷺ) چی لیته ات، ئه ویش ده یوت به خوا هه والی
هاوه له که تم نیه، ئه بووبه کر وتی: برۆ بۆ لای ئومموچه میلی کچی خه ططاب
و لای ئه و پرسیا ری پیغه مبه ری خوا م(ﷺ) بۆ بکه، ئوممولخه یر چوو بۆ لای
ئومموچه میل و وتی: ئه بووبه کر داوای هه والی موچه ممه دی کورپی عه بدولات
لئ ده کات، ئه ویش وتی: من ئه بووبه کر و موچه ممه د نانا سم، ئه گه ریش حه ز
ده که یت له گه لت دیم بۆ لای کورپه که ت، وتی: به لئ، ئه وه بوو له گه ل ئوممولخه یر
چوو بۆ مالی ئه بووبه کر و بینی له چ حالیکدایه، ئومموچه میل دهستی کرد به

(۱) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۷۰۵.

(۲) أسد الغابه، ج ۷، ص ۳۵۳.

(۳) أسد الغابه، ج ۷، ص ۳۵۳.

شیوهن و وتی: به خوا ئه وانه ی وایان کردووه به تو، فاسق و بیباوه پڼ و داوام له خواجه تۆلەت له وان بکاته وه، ئه بووبه کر وتی: پیغه مبه ر(ﷺ) چی لیها ت؟ ئوممو جه میل وتی: ئه وه دایکته، قسه کانمان ده بیستیت، ئه بووبه کر وتی: ترست له و نه بیت، ئوممو جه میل وتی: پیغه مبه ر(ﷺ) چاکه و سه لامه ته، ئه بووبه کر وتی: له کو ییه؟ وتی: له مالی ئیبنو ئه رقه مه، ئه بووبه کر وتی: ده ی خوا ئاگاداره تا نه چم بۆ لای پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه نان ده خۆم و نه ئاو ده خۆمه وه، ئوممو جه میل و ئوممو لخه یر وه ستان تا خه لکی بلاوه یان کرد، ئینجا نه وینه ژیر بالی و بر دیان بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ)،^(۱) که گه یشتن به یه کدی، پیغه مبه ر(ﷺ) خوی دا به سه ر ئه بووبه کردا و ماچی ده کرد و دلی بۆی ده سووتا، ئه بووبه کر وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ئه وه دایکمه و تۆیش پیرو زیت، نزای بۆ بکه و بانگی بکه بۆ ئیسلام، به لکو خوا به هۆی تۆوه له دۆزه خ رزگاری بکات، پیغه مبه ریش(ﷺ) بانگه وازی دایکی کرد، ئه ویش موسلمان بوو.^(۲)

ئوممو لخه یر مه رگی ئه بووبه کری کوپی بینی و له میراتی ئه بووبه کریشی به رکه وت، رایه کیش ده لیت: پێش مه رگی ئه بووبه کری کوپی وه فاتی کرد.^(۳)

۱۵۹۱. سه لمای کچی عومه یس(ﷺ)

ناوی سه لمای کچی عومه یسه و خوشکی ئه سمائی کچی عومه یسه.

سه لما هاوسه ری حه مزه ی کوپی عه بدو لموطه لیب بوو، واته ئامۆژنی پیغه مبه ر(ﷺ) بوو، له حه مزه کچیکی بوو به ناوی ئه مه تو لا، هه رچه نده رایه کیش ده لیت: ئه سما ژنی حه مزه بووه، به لام راستتر ئه وه یه سه لما ژنی بووه، پاش ئه وه ی حه مزه شه هید کرا، سه لما شووی کرد به شیدادی کوپی هاد.^(۴)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۰.

(۲) أسد الغابة، ج ۷، ص ۳۵۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۳۵۴.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۶.

۱۵۹۲. سه‌لمای کچی قه‌یس (ﷺ)

ناوی سه‌لمای کچی قه‌یسی کوپی عه‌مره، له پشتیوانانه له به‌نی نه‌ججار، کویه‌که‌ی ئومومولونذیره‌و زیاتر به کونیه‌که‌ی ناسراوه.^(۱)
سه‌لما هاوده‌م به ژماره‌یه‌ک له ئافره‌ته پشتیوانیه‌کان چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پێداوه، به‌شداری نویژی هه‌ردوو قبیله‌که بووه.^(۲)

۱۵۹۳. سه‌لمای کچی میحره‌زی (ﷺ)

ناوی سه‌لمای کچی میحره‌زی کوپی عامیره، ئه‌م ئافره‌ت له پشتیوانانه، چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پێداوه.^(۳)

۱۵۹۴. سه‌لمای کچی ئه‌سه‌لمه (ﷺ)

ناوی سه‌لمای کچی ئه‌سه‌لمه، ئه‌م ئافره‌ته له پشتیوانانه، هاوسه‌ری نه‌هیکه‌ی کوپی ئیسافه، کونیه‌که‌ی ئومومعه‌بدولایه، سه‌لما چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و به‌یعه‌تی پێداوه.^(۴)

۱۵۹۵. سه‌لمای کوپی قه‌ین (ﷺ)

ناوی سه‌لمای کوپی قه‌ینه‌و یه‌کیکه له سه‌رکرده‌کانی فتوحاتی ئیسلامی له سه‌رده‌می خیلافه‌تی عومه‌ری کوپی خه‌ططابدا و له فتوحاتی عێراقدا به‌شدار بوو.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۷.

(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند النساء (ﷺ) - حديث سلمى بنت قيس (ﷺ)، الرقم ۲۷۷۷۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۰۸.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۳۴.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۵۱.

۱۵۹۶. سه‌لمای کورپی نه‌وفه‌ل (ﷺ)

ناوی سه‌لمای کورپی نه‌وفه‌لی کورپی موعاوییه، له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) مندا‌ل بوو، چونکه له سالی سنییه‌می کوچی له‌دایک بوو و له کاتی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ته‌مه‌نی نو سالان ده‌بوو.^(۱)

۱۵۹۷. سه‌لیطی کورپی ثابت (ﷺ)

ناوی سه‌لیطی کورپی ثابتی کورپی وه‌قشه، له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئوحد و له و غه‌زایه‌شدا شه‌هید بووه.^(۲)

۱۵۹۸. سه‌لیطی کورپی حارث (ﷺ)

ناوی سه‌لیطی کورپی حارثی هیلالیه، برای شیریه مه‌یموونه‌ی خیزانی پیغه‌مبه‌ری خواجه (ﷺ).^(۳)

۱۵۹۹. سه‌لیطی کورپی سه‌لیطی (ﷺ)

ناوی سه‌لیطی کورپی سه‌لیطی کورپی عه‌مره، خوی و دایکی و باوکی‌شی هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوون و له کوچه‌رانی حه‌به‌شه‌ بوون، سه‌لیط له حه‌به‌شه له‌دایک بوو، له جه‌نگی یه‌مامه‌دا به‌شداریه کرد.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۰.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب السنين - من اسمه سليط - سليط بن ثابت بن وقش الأنصاري، الرقم ۶۵۱۱.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۰.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۱.

١٦٠٠. سه لیطی کوپی سوفیان (ﷺ)

ناوی سه لیطی کوپی سوفیانی کوپی خالیدی نه سله میه، یه کیکه له و
هاوه لانه ی که پیغه مبهری خوا (ﷺ) له رۆژی ئوحوودا ناردنی تا هه وائی
دوژمن وهر بگرن.^(١)

١٦٠١. سه لیطی کوپی عه مری قورمیشی (ﷺ)

ناوی سه لیطی کوپی عه مری کوپی عه بدشه مسه، دایکی ناوی خه وله ی
کچی عه مره که خه لکی یه مهن بوو،^(٢) ئهم هاوه له زور زوو له مه ککه
موسلمان بوو، له کۆچی هه به شه دا به شدار بوو و دواتر گه پرایه وه بو
مه ککه و دواتر کۆچی کرد بو مه دینه، له وئ له غه زای به دردا به شدار ی
کرد، دواتر له سه رده می نیردراوانی پیغه مبهری (ﷺ) بو لای پاشاکان، سه لیط
یه کیک بوو له نیردراوه کان، له جهنگی یه مامه دا شه هید بوو.^(٣)
ئیین سه عد ده لیت: سه لیط له کۆچی دووه می هه به شه دا به شدار بووه،^(٤)
به و پتیه بیت به شدار ی غه زای به در ی نه کردووه و تا پاش فه تحی خه یبه ر
نه گه پراوه ته وه مه دینه.

١٦٠٢. سه لیطی کوپی عه مری کوپی زمید (ﷺ)

ناوی سه لیطی کوپی عه مری کوپی زهیده، یه کیکه له به شدار بوانی
غه زای ئوحوود و تیایدا شه هید بووه.^(٥)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٦١.

^(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ٢٠٣.

^(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ٢٠٣.

^(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ٢٠٣.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٦٣.

١٦٠٣. سه لیطی کوپی عه مری ئه نصاری (ﷺ)

ناوی سه لیطی کوپی عه مره، له پشتیوانانه، هاو ده م به ئه بو و داوودی
مازنی ویستیان ئاماده ی به یعه تی عه قه به بن، به لام دواکه و تبهوون، دواتر
چوون و به یعه تیان دا به ئه سه عه دی کوپی زوراره.^(١)

١٦٠٤. سه لیطی کوپی قه یس (ﷺ)

ناوی سه لیطی کوپی قه یسی کوپی عه مره، له پشتیوانانه له به نی
نه ججار، دایکی ناوی زو غه یبه ی کچی زوراره یه، واته سه لیط خوشکه زای
ئه سه عه دی کوپی زوراره یه،^(٢) سه لیط ژنیکی هه بوو به ناوی سوخه یله ی
کچی صیممه که مندالکی لیتی هه بوو.^(٣)
سه لیط که موسلمان بوو، هاو ده م به ئه بو و صرمه بته کانی به نی عه ددیان
ده شکاند^(٤) به و هیوا یه ی خه لکی بیتوانایی بته کانیان بو ده ربکه ویت.
سه لیط یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در، دواتریش له هه موو
غه زاکانی تر دا به شداری کرد.^(٥)
سه لیط له جهنگی جیسر ئه بو و عو به یددا شه هید بوو.^(٦)

١٦٠٥. سه لیلی ئه شجه عی (ﷺ)

ناوی سه لیلی ئه شجه عیه، سه لیل ده لیت: شه ویک له خزمه ت
پیغه مبه ر (ﷺ) بووین، پیغه مبه رمان (ﷺ) لی ون بوو، دواتر ده نگیکی

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٦٣.

(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٥١٢.

(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٥١٢.

(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٥١٢.

(٥) أسد الغابة، ج ٢، ص ٥١٣.

(٦) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٥١٢.

زۆر بهر زمان بیست و هینده مان بینى پیغه مبهەر (ﷺ) هاته وه بۆ لامان،
 وتمان: به دایک و باوکمانه وه به قوربانت بین ئه ی پیغه مبههرى خوا (ﷺ)
 هه موو ئه مشه و بۆ تۆ گه پراین، ئه ویش فهرمووی: (جیبریل هات بۆ لام و
 سه رپشکی کردم له وه ی نیوه ی ئوممه ته که م بچنه به هه شت یان شه فاعه تم
 بۆ بیت، منیش شه فاعه تم هه لبارد)، ئیمه ش وتمان: ئه ی پیغه مبههرى (ﷺ)
 نزا بکه خوا له وانه مان دابنیت، پیغه مبه ریش (ﷺ) نزای کرد و فهرمووی:
 (خوایه بیانخه ره بهر شه فاعه تم، ئه و شه فاعه ته بۆ ئه و که سه شه که
 شایه تی بدات هیچ په رستراوی نیه جگه له خوا و منیش نیردرای
 خوا م).^(۱)

۱۶۰۶. سه لیمی کوپی ثابت (ﷺ)

ناوی سه لیمی کوپی ثابتی کوپی وه قشه، له پشتیوانانه، له غه زای
 ئو حود و خه نده ق و خه یبه ردا به شداری کرد و له خه یبه ردا شه هید بوو.^(۲)

۱۶۰۷. سه لیمی کوپی حارث (ﷺ)

ناوی سه لیمی کوپی حارثه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان له به نی
 نه ججار، ئیبن ئیسحاق ده لیت: به کیکه له به شداربوانی غه زای به در.^(۳)

۱۶۰۸. سه لیمی کوپی عه قره ب (ﷺ)

ناوی سه لیمی کوپی عه قره به، لای هه ندیک له میژوونوسان باسی
 هاتووه که به کیک بووه له به شداربوانی غه زای به در.^(۴)

^(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۲۵۲.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۷.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۷.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۹.

١٦٠٩. سه‌لیمی کورپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی سه‌لیمه یان به سوله‌یمانیش هاتووه، سه‌بارت به ناوی باوکیشی هه‌ریه‌ک له عمر و عامیر هاتووه، ئهم هاوه‌له له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعتی عه‌قه‌به‌و دواتریش له غه‌زای ئو‌حوودا به‌شداربوانی کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(١)

١٦١٠. سه‌لیمی کورپی قه‌یسی (ﷺ)

ناوی سه‌لیمی کورپی قه‌یسی کورپی قه‌هده، له پشتیوانانه له خه‌زرجیه‌کان له‌به‌نی نه‌ججار، دایکی ناوی ئوم‌موسوله‌یمی کچی خالیده.^(٢) سه‌لیم له غه‌زای به‌در و ئو‌حوودو خه‌نده‌ق و هه‌موو غه‌زاکانی تردا به‌شداربوانی کرد.^(٣) سه‌لیم له خیلافه‌تی عو‌ثماني کورپی عه‌ففاندا وه‌فاتی کرد.^(٤)

١٦١١. سه‌لیمی کورپی قه‌یسی ئه‌نصاری (ﷺ)

ناوی سه‌لیمی کورپی قه‌یسی کورپی له‌وزانه، له پشتیوانانه و یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حوود.^(٥)

١٦١٢. سه‌لیمی کورپی میلحان (ﷺ)

ناوی سه‌لیمی کورپی میلحانه، له پشتیوانانه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌درو له ئو‌حوودیشدا به‌شداربوانی کرد، دواتریش له‌گه‌ل هه‌رامی برابرا

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٦٩.

(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٨٩.

(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٤٨٩.

(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٦٩.

(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٦٩.

له بیئر مه عوونه دا به شدار بوو و تیایدا شه هید بوو.^(۱)

۱۶۱۳. سه محه جی جنۆکه (ﷺ)

ناوی سه محه جه و له جنۆکه کانه، ره بیعه ده لیت: ئیمه له مه ککه بووین و تازه ئیسلام هاتبوو که دهنگیک له شاخیکی مه ککه وه هات و هاواری ده کرد و بیئاوه رانی دژ به موسلمانان هانده دا، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه وه شه یتانیکه، ههر شه یتانیکیش دژ به پیغه مبه ریک خه لکی هاندا بیت، ئه وه خوا کوشتوو یه تی، دواتر پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: خوای گه وره ئه و جنۆکه ی له سهر دهستی پیاویک له دیوه جنۆکه کان کوشت که پنی ده و ترا سه محه ج، منیش ناوم ناوه عه بدولا.^(۲)

۱۶۱۴. سه مرائی کچی قه یس (ﷺ)

ناوی سه مراء یان سومه یرائی کچی قه یسه، له پشتیوانانه و دایکی چهند هاوه لیک پیغه مبه ره (ﷺ)، سه مراء چووه ته خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و به یعه تی پێداوه.^(۳)

۱۶۱۵. سه معانی کوری خالید (ﷺ)

ناوی سه معانی کوری خالیده، چوویه خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و ئه ویش نزای به ره که تی بو کرد.^(۴)

۱۶۱۶. سه معانی کوری عه مر (ﷺ)

ناوی سه معانی کوری عه مر ی کلابیه، پیغه مبه ر (ﷺ) به نێردراوی خۆیدا

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۶۹.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۶.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۳۸.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۲.

نامه‌ی بۆ نارد تا موسلمان بئیت، ئه‌ویش موسلمان بوو و دواتر چوویه خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۱)

۱۶۱۷. سه‌موره‌ی کوپری جوناده (ﷺ)

ناوی سه‌موره‌ی کوپری جوناده‌ی کوپری جوندوبی سوائیه، کوپریکی هه‌بوو به ناوی جابیر که ئه‌ویش هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، سه‌موره له فه‌تحی مه‌ککه‌دا موسلمان بوو، له سه‌رده‌می خه‌لیفه راشیدینه‌کاندا له فتووحاتدا هاوده‌م به سه‌عدی کوپری ئه‌بی وه‌ققاص به‌شداری کرد و دواتر خوشکه‌که‌ی سه‌عدی به‌هاوسه‌ر گرت و له مه‌ککه مایه‌وه‌و له‌وی ژیا تا له سه‌رده‌می عه‌بدوله‌لیکی کوپری مه‌رواندا کۆچی دوایی کرد.^(۲)

۱۶۱۸. سه‌موره‌ی کوپری جوندوب (ﷺ)

ناوی سه‌موره‌ی کوپری جوندوبی کوپری هیلالی فه‌زاریه، کونیه‌که‌ی ئه‌بووسوله‌یمانه، پاش ئه‌وه‌ی باوکی وه‌فاتی کرد هاوده‌م به‌دایکی هاته مه‌دینه‌و له‌وی دایکی شووی کرد به‌پیاویک له‌پشتیوانه‌کان.^(۳)

دایکی سه‌موره ئافره‌تیکی زۆر جوان بوو، که هاته مه‌دینه‌و زۆر که‌س ده‌چوونه‌ داوای، به‌لام ئه‌و مه‌رجی دانا ته‌نها شنوو به‌که‌سیک ده‌کات که سه‌ره‌رشتی سه‌موره‌ی کوپیشی بکات.^(۴)

سه‌موره ده‌لی من له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا (ﷺ) می‌رمندالێک بووم و فره‌مووده‌م لی‌وه وه‌رده‌گرت و له‌به‌رم ده‌کرد.^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۳.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۸.

^(۴) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۲، ص ۶۵۴.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۸.

سه موره له گهل پښغه مبهردا (ﷺ) به شدارى چهند غه زايه كى كرد.^(۱)
له غه زاي خه نده قدا به شدارى كرد، سه رها پښغه مبهردا (ﷺ) چهند كه سيكي
له و غه زايه گتپرايه وه، له وانهش سه موره ي كورې جوندوب، به لام دواتر
موله تى دا سه موره به شدارى بكات.^(۲)

مشتومړيكي زور هه يه سه بارهت به وهى ثايا سه موره دوزخيه يان نا،
ئهمهش له بهر چهند گتپرايه وهيك كه سه بارهت به سه موره هاتون، له وانه:
ئهبووهوره يرده ده لئيت: پښغه مبهردا (ﷺ) به ده كهس له هاوه لانى خوى
فهرموو (كوتا كهستان كه دهرمريت له دوزخدايه)، له ناوويشياندا سه موره ي
كورې جوندوب هه بوو.^(۳)

ئه وسى كورې خاليد ده لئيت: هه ركات ده چووم بو لاي ئهبوو مه حذوره
هه والى سه موره ي ده پرسى، هه ركاتيش ده چووم بو لاي سه موره هه والى
ئهبوو مه حذوره ي ده پرسى، روژيك به ئهبوو مه حذوره م وت: بوچى ده چم
بو لاي سه موره هه والى تو ده پرسيت و ديم بو لاي تويش هه والى ئه و
ده پرسيت؟ ئه ويش وتى: جاريك من و سه موره و ئهبووهوره يره پيكه وه
بووين، پښغه مبهردى خوا (ﷺ) هاته ژووره وه بو لامان و فهرمووى: ئه وه تان كه
كوتا كهس دهرمريت له دوزخدايه، ئه وسى كورې خاليد ده لئيت: يه كه مجار
ئهبووهوره يره مرد، دواتر ئهبوو مه حذوره مرد، دواتر ئه ويش مرد.^(۴)

ئهم فهرمووده يه قسه و باسى زورى له سهره، هه نديك له سهره ئه وه قسه ده كه ن ثايا
ئهم فهرمووده صهحيه يان لاوازه يان هه لبه ستراره، هه نديكيش كارى پي ده كه ن.
له و ماوه ي زياد له كووفه والى بوو كه ده چوو بو به صره سه موره ي
ده كرد به والى كووفه، كاتيكيش له به صره وه ده چوو بو كووفه، سه موره ي
ده كرد به والى به صره.^(۵)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۲۸.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۵.

(۳) مشكل الآثار للطحاوي، الرقم ۵۰۴۸.

(۴) تاريخ السلام للذهبي، ج ۴، ص ۲۳۳، سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۵، البداية والنهاية لابن كثير، ج ۶، ص ۲۶.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۲۸.

سەموره بەرامبەر بە خەوارىجەکان زۆر توند بوو و کوشتارىكى زۆرى لەوان کرد، کە يەکیک لە خەوارىجەکانى دەکوشت، دەیوت پیستىرین کەسى ژیر ئاسمان، موسلمانان بە کافر دەزانن و خوینىان دەرژن، بۆیە حەرورىە خەوارىجەکان زۆر ھێرشیان دەرکردە سەر سەموره و تانەیان لێدەدا.^(۱)

رای زانایان سەبارەت بە سەموره:

ھەریەک لە حەسەنى بەصرى و ئیبن سىرىن زۆر بە چاکەو ئىسلام دۆستى باسى سەموره دەکەن^(۲) وەک ئەوەى ھیچ بەھایەکیان دانەنايێت بۆ ئەوەى بەلگەيەک بۆ چوونە دۆزەخى سەموره ھەبوويێت، جا یان لەبەرئەوەى ئەویان بە ھەلبەستراوى خەوارىج دانايیت، یان پێیان وابوو پیت مەبەست بە ئاگرەکە ئاگرى دنیا بوو و بەو ئاگرە سووتا و مرد.

ئىبن سىرىن دەلێت: ھىندەى من بزانم سەموره زۆر سپاردەکار و تەواو راستگۆ بوو و ئىسلام و موسلمانانى خۆشدەويست.^(۳)

زەھەبى دەلێت: سەموره لە زانایانى ناو ھاوھەلان بوو کە چوو لە بەصرە نیشتەجى بوو.^(۴)

جا رای ئەھلى سوننە خۆى لە دوو خالدا دەبینێتەو:

یەكەم: ئەو ئاگرەى لە فەرموودەكەدا بەرامبەر بە سەموره باسکراو، ئەو ئاگرەى دنیا بوو کە بەھۆیەو مرد.

دووەم: خەوارىج زۆر رقیان لێى بوو و تانەیان لێدەدا.

سەموره لە سەردەمى خىلافەتى عەلى كۆپى ئەبوظالیبیشدا جێى رەزامەندى خەلیفە بوو، عەلى كۆپى ئەبوظالیب لە سالى سى و شەشى كۆچیدا سەمورهى كۆپى جوندوبى کرد بە والى بەصرە.^(۵)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۲۸.

(۲) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۲، ص ۶۵۳-۶۵۴.

(۳) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۲، ص ۶۵۴.

(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۸۳.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۲۹.

مردنی سہ مورہ:

سہ مورہ پیش سالی شہستی کوچی وہ فاتی کرد،^(۱) مردنہ کەشی بہ سووتان بوو، کەوتە ناو مەنجەلێکی گەورە ی ئاوی زۆر گەرمە وەو بەو ھۆیە وە مرد، شوینی مردنە کەشی لە بەصرە بوو.^(۲)

ھۆکارە کەشی ئەو وەبوو کە سەمورە نەخۆشیەکی گرتبوو بە هیچ شتی گەرمی نەدەبوو وە، بۆیە بە ئاگر کردنە وە لە دەوری و بە ئاوی گەرم لە ژیریدا گەرمیان دەکردە وە.^(۳)

۱۶۱۹. سەمورە ی کوپی موعاویە (ﷺ)

ئاوی سەمورە ی کوپی موعاویە ی کوپی عەمری کیندیە، چووہ تە خزمەت پیغەمبەر (ﷺ).^(۴)

۱۶۲۰. سەنائی کچی ئەسماء (ﷺ)

ئاوی سەنائی کچی ئەسمائی سولەمیە، پیغەمبەر (ﷺ) بە ھاوسەری گرت، بە لام پیش ئەو ی بیگوازیتە وە، سەناء کوچی دواپی کرد،^(۵) دەوتریت ھۆکاری مردنە کە ی لە خۆشیدا بوو، کاتێک بیستوو یە تی پیغەمبەر (ﷺ) بە ھاوسەری گرتوو لە خۆشیدا مردوو.^(۶)

بە لام ئەمە ی سەبارەت بە ھۆکاری مردنە کە ی ھاتوو جپی گومانە، چونکە ئەگەر وابیت، واتە پیغەمبەر (ﷺ) بی پرس کردن بە سەناء مارە ی کردوو، ئەمەش تەنھا بۆ زەینەب بوو کە راستەوخۆ خوا مارە ی کرد لە

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۷۸.

(۲) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۲، ص ۶۵۴.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۶، ص ۳۴.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۸۲.

(۵) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفۃ الصحابہ (ﷺ) - تسمیة أزواج رسول اللہ (ﷺ) - ذکر عدد أزواج النبی (ﷺ)، الرقم ۶۷۷۱.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۳.

پښغه مېر (ﷺ) و له قورثانیشدا باسکراوه و پېشتریش باسماڼ کړدوه.

۱۶۲۱. سهندمر (ﷺ)

ناوی سهندره و خزمه تکاری زنباع بوو، سهندره دواى وه فاتى پښغه مېریش (ﷺ) ژیا و له و سرده مه دا چوو بۆ میصر له وئ نیشته جى بوو، سهندره دواتریش تا سرده مى عه بدولمه لیک ژیا.^(۱)

۱۶۲۲. سه هله ی کچی سهد (ﷺ)

ناوی سه هله ی کچی سهد، هم ئافره ته له پشتیوانانه له بهنى ساعیده، خوشکی سه هلی کورې سهد،^(۲) سه هله فهرمووده یه کی له پښغه مېرې خواوه (ﷺ) گېراوه ته وه.^(۳)

۱۶۲۳. سه هله ی کچی سوهیل (ﷺ)

ناوی سه هله ی کچی سوهیلی کورې عمرى عامیریه، دایکی ناوی فاطیمه ی کچی عه بدولعوززایه، هاوسه رى ته بوو حوزده یفه ی کورې عوتبه یه.^(۴)

سه هله زور زوو له مه ککه موسلمان بوو و دواتریش هاودهم به میړده که ی کؤچی کرد بۆ حبه شه و له وئ مندالیکیان بوو به ناوی موحه ممه د، سه هله هاودهم به میړده که ی به شداری هه ردوو کؤچی حبه شه بوو.^(۵) ته بوو حوزده یفه خزمه تکاریکی هه بوو به ناوی سالیم که زور خوشی دهویست و وهک کورې خوی ته ماشای ده کرد، عائیشه ده لیت: سالیم له گهل

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۹۱-۱۹۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۵.

(۳) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۷۰۳۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۶.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۲۷۰.

ئه بوو حوزده یفه بوو و له گه لیدا ده چوویه وه بۆ ماله وه، جار یک ژنه که ی
ئه بوو حوزده یفه سه هله ی کچی سو هیل-هات بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) و
وتی: سالم خه ریکه بالغ ده بی و هۆشی کراوه ته وه، دیته وه ماله وه بۆ
ژووره وه، واده زانم ئه بوو حوزده یفه ش نا ئارامه به و باره، پیغه مبه ر(ﷺ)
پی پی فهرموو (أَرْضِعِيه تَحْزِي عَلَيْهِ، وَيَذْهَبِ الَّذِي فِي نَفْسِ أَبِي حُدَيْفَةَ) (شیری پی بده
حه رام ده بیته له سه ری و ئه وهش له ناخی ئه بوو حوزده یفه دا هه یه نامینیت)،
ئه ویش چوویه وه و شیری دا به سالم و به ئه بوو حوزده یفه ی وت: من
شیرم داوه به سالم، ئیتر ئه و نا ئارامیه ی له ده روونی ئه بوو حوزده یفه دا
هه بوو نه ما.^(۱)

نه وه ی ده لیت: زانایان رایان وایه ئه م به سه رهات و حوکه تایبه ته
به سه هله و سالمه وه و بۆ که سانی تر ناییت... قاضی-عیاض- ده لیت:
له وانه یه شیره که ی کرد بیته شتیکه وه و پی پی داییت نه ک ئه وه ی سالم
مه مکی بمژیت.^(۲)

۱۶۲۴. سه هله ی کچی عاصم(ﷺ)

ناوی سه هله ی کچی عاصمه و له پشتیوانانه، سه هله له غه زای خه یبه ردا
له دایک بوو و پیغه مبه ر(ﷺ) ناوی نا سه هله.^(۳)

۱۶۲۵. سه هلی کوری عه مری نه ججاری(ﷺ)

ناوی سه هلی کوری عه مره، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان له به نی
نه ججار، که پیغه مبه ر(ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه دینه، سه هل و سو هیل دوو
برابوون که هه تیو که وتبوون و زهویه که ی مزگه وت هی ئه و دوانه بوو.^(۴)

(۱) صحیح مسلم - کتاب الرضاع - باب رضاعة الكبير، الرقم ۱۴۵۳.

(۲) شرح النووي علی صحیح مسلم، ج ۱۰، ص ۳۱.

(۳) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۷۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

١٦٢٦. سههلی کورپی به یضاء (ﷺ)

ناوی سههلی کورپی به یضائی قورپه یشیه، به یضاء دایکی بووه، هیشتا موسلمان نه بوو بوو که یه کیچ بوو له و که سانه ی به لیتنامه که ی قورپه یشی دژ به پیغه مبه ر (ﷺ) و هاوه لانی هه لوه شانده و.

سهه ل موسلمان بوو بوو، به لام موسلمان بوونی خوی ئاشکرا نه کرد بوو، به ناچاری له جهنگی به دردا به شداری کرد و به دیل گیرا، ئیبن مه سعود شایه تی بو دا که ئه وی بینوه له مه ککه نویژی کردووه، بویه ئازاد کرا، سهه ل که وه فاتی کرد پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی له سهر کرد.^(١)

پیغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: (ئه بوو به کر پیاویکی زور چاکه، عومه ر پیاویکی زور چاکه، ئه بوو عوبه یده ی کورپی جهراح پیاویکی زور چاکه، ثابتی کورپی قه یس پیاویکی زور چاکه، موعازی کورپی عمه ر پیاویکی زور چاکه، موعازی کورپی جه به ل پیاویکی زور چاکه، سهه لی کورپی به یضاء پیاویکی زور چاکه).^(٢)

١٦٢٧. سههلی کورپی حارث (ﷺ)

ناوی سهه لی کورپی حارثی کورپی عمه ره، له پشتیوانانه، ژنه که ی ناوی به شیریه ی کچی نوعمانه که ئه ویش هاوه لی پیغه مبه ر (ﷺ) بوو و به یعه تی دابوو به پیغه مبه ر (ﷺ).^(٣)

سهه ل یه کیچکه له به شداربوانی غه زای ئو حود،^(٤) هاوده م به خویشی ره بیعی کورپیشی به شدار بوو.^(٥)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٩٤.

^(٢) السنن الكبرى للنسائي - كتاب المناقب - معاذ بن عمرو بن الجموح (ﷺ)، الرقم ٨١٧٣.

^(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٨، ص ٣٤٠.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٩٥.

^(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٤٥٨.

۱۶۲۸. سه‌هلی کورپی حونه‌یف (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی حونه‌یفی کورپی واهیبه، له پشتیوانانه له نه‌وسیه‌کان.^(۱) دایکی ناوی هیندی کچی رافیع بو، له سه‌ری دایکيه‌وه دوو برای هه‌بوو به ناوه‌کانی عه‌بدو لا و نوعمان،^(۲) برایه‌کی تری ناوی عوتمان بوو.^(۳) سه‌هل ژنیکي هه‌بوو به ناوی حه‌بیه‌ی کچی نه‌بوو ئومامه که دوو مندالی لئی هه‌بوو به ناوه‌کانی نه‌سعد و عوتمان، ژنیکي تری ناوی ئوموکلثومی کچی عوتبه بوو که کورپیکي لئی هه‌بوو به ناوی سه‌عد.^(۴) کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) برایه‌تی خسته نیوان کوچه‌ران و پشتیوانانه‌وه، برایه‌تی خسته نیوان عه‌لی کورپی نه‌بوو تالیب و سه‌هلی کورپی حونه‌یفه‌وه.^(۵) سه‌هل له غه‌زای به‌درو ئوحد و هه‌موو غه‌زاکانی دواتریشدا به‌شداری کرد.^(۶) سه‌هل له غه‌زای ئوحددا له نزیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) مایه‌وه و کاتیک موسلمانان شکان سه‌هل پاریزگاری له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌کرد و به تیر وه‌لامی بی‌اوه‌پانی ده‌دایه‌وه.^(۷) کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌ستکه‌وتی غه‌زایه‌کی دابه‌ش کرد-ده‌ستکه‌وته‌کانی به‌نی نه‌ضیر- و هیچی به پشتیوانان نه‌دا، به‌شبی نه‌بوو دوجانه‌و سه‌هلی کورپی حونه‌یفی دا چونکه هه‌ژار بوون.^(۸)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۷۱.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۳۲۰.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۷۱.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۲۴.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

(۸) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۷۲.

سەھل دەلیت: دامان بە لای ئاویکی زۆردا-لافاویک- من خۆم تیدا شۆرد
و تووشی تابووم، ئەو رووداوە گەیشتهووە بە پیغمبەر(ﷺ) فەرمووی: (بە
ئەبوو ثابت بڵێن با پەنا بگریت بەخوا).^(۱)

جارێک سەھل ویستی خۆی بشوات، عەباکەیی سەر شانی لابرد و
پیستی دەرکەوت، عامیری کوپی رەبیعە ئەوی بینی، پیستی سەھل زۆر
سپی بوو، عامیر وتی: تا ئەمڕۆ پیستی وا جوانم نەدیوە، خێرا سەھل لە
شوینی خۆیدا نەخۆش کەوت، پیغمبەر(ﷺ) هات و هەوالەکەیی بۆ باس
کرا، سەھل بە سەرھاتەکەیی بۆ باسکرد، پیغمبەر(ﷺ) فەرمووی: (علام یقتل
أحدکم أخاه؟ ألا بركة إن العین حق، توضحه)، (بۆ کەستان بیهوێت براکەیی بکوژیت؟ با
وشەیی بەرەکەتت بە کاربەتیایە، چاوەقە، دەستتوێژی بۆ بگرە)، عامیریش
چوو دەستتوێژی بۆ گرت و سەھلیش رزگاری بوو.^(۲)

لە گێڕانەوێهەکی تردا هاتوووە کە دەستتوێژەکەیی گرت، ئەو ئاوەی
دەستتوێژەیی کرا بەسەر سەھلدا.^(۳)

سەھل لە دوای وەفاتی پیغمبەریش(ﷺ) ژیا، لە سەر دەمی خێلافەتی
عەلی کوپی ئەبوو طالیبدا بەیعتی پێدا و لە نزیکەووە بوو.^(۴)
خەلیفە سەھلی کوپی حوێنی وەک والی شام دانا تا لە شوینی موعاویە
والی ئەوێ بیت، سەھلیش کەوتە پێ تا گەیشته تەبووک، سوارەکانی موعاویە
پێی گەشتن، وتیان: تۆ کێیت؟ وتی: من ئەمیرم، وتیان: ئەمیری کوییت؟ وتی:
ئەمیری شام، وتیان: ئەگەر عوتمان تۆی ناردوو بەخێر بیت، ئەگەریش هەر
کەسی تر تۆی ناردوو ئەو بەگەرێت، ئەویش وتی: مەگەر نەتابیستوو
چی رووداوە؟ وتیان: بای، بۆیە سەھل گەرایەووە بۆ لای عەلی.^(۵)

^(۱) سنن أبي داود، الرقم ۳۸۸۸، ضعفه الألباني.

^(۲) صحيح ابن حبان - كتاب الرقي والتائم - ذكر الأمر لمن رأى بأخيه شيئاً حسناً أن يبرك له فيه فإن عانته توضحاً له، الرقم ۶۱۰۵، قال شعيب الأرنؤوط رجاله ثقات رجال الشيخين غير محمد بن أبي أمامة.

^(۳) سنن ابن ماجه - أبواب الطب - باب العين، الرقم ۳۵۰۹.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

^(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۳۰.

کاتیک عهلی چوو به رهو به صره ئهوی کرد به بهرپرسی مه دینه، دواتر سههل چوو و له گهل عهلیدا به شداری جهنگی صفینی کرد،^(۱) سههل له صفیندا سه رکردایه تی سوپای سواره ی خه لکی به صره ی ده کرد.^(۲)

عهلی کوپی ئه بوو طالیب متمانه ی زۆری به سههل و تواناکانی هه بوو، بۆه دواتریش ئهوی کرد به والی له ولاتی فارسدا، به لام هینده ی نه برد خه لکه که لئی نارازی بوون و ئهویان ده رکرد.^(۳)

سههل دواتر چوویه کووفه و له وی مایه وه تا وه فاتی کرد، مردنیشی له سالی سی و هه شتی کوچیدا بوو، عهلی کوپی ئه بوو طالیب نوێژی له سه رکرد.^(۴)

یوسهیری کوپی عه مر ده لیت: پرسیارم کرد له سه هلی کوپی حونه یف، وتم: هه چت له پیغه مبه ر (ﷺ) بیستوه که باسی خه واریجی کرد بیت، ئه ویش وتی: بیستم لئی کاتیک ئاماژه ی به رهو رۆژه لات ده کرد، ئینجا فه رموی: (قوم یقرءون القرآن بألسنتهم لا یعدو تراقیهم یمرقون من الدین، کما یمرق السهم من الرمیة)،^(۵) (خه لکێکن قورئان به زمانیان ده خوینن به لام له قورقور اگیان تی به ر ناکات، له دین ده رده چن وه ک چۆن تیر له که وان ده رده چیت).

۱۶۲۹. سه هلی کوپی رافیع (ﷺ)

ناوی سه هلی کوپی رافعی کوپی ئه بی عه مره، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، یه کێکه له به شداری بوانی غه زای ئو حود.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

(۲) البداية والنهاية لابن کثیر، ۷، ص ۲۶۱.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۵.

(۵) صحيح البخاري - كتاب استتابة المرتدين والمعاندين وقتالهم - باب من ترک قتال الخوارج للتألف وأن لا ینفر الناس عنه، الرقم ۶۹۳۴؛ صحيح مسلم - كتاب الزکاة - باب الخوارج شر الخلق والخیقة، الرقم ۸۰۶۸.

(۶) الإصابة فی تمخیز الصحابة، ج ۳، ص ۱۹۸.

جاریک سه‌هل مشتیک خورمای وهک زه‌کات برده خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، چونکه ئه‌وه هه‌موو زه‌کاته‌که‌ی بوو، دوورووه‌کانیش گالته‌یان پتده‌کرد، سه‌هل هاوده‌م به‌ خۆی عه‌میره‌ی کچیشی برده خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئیشیکم به‌ تۆ هه‌یه، فه‌رمووی: چیه؟ وتی: نزای به‌ره‌که‌ت بۆ خۆم و که‌که‌م بکه‌یت و ده‌ست به‌ئیت به‌سه‌ر سه‌ری ئه‌م کیزه‌مدا، چونکه‌ ته‌نها ئه‌م که‌که‌م هه‌یه، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) ده‌ستی خسته‌ سه‌ر سه‌ری.^(۱)

۱۶۲. سه‌هلی کوپی رافعی به‌لوی(ﷺ)

ناوی سه‌هلی کوپی رافعی کوپی خه‌دیجی به‌لویه، دایکی ناوی ئه‌سمائی کچی زیاده، سه‌هل ژنیکه‌ی هه‌تا به‌ ناوی مونذیری کچی ریفاعه‌ که‌ چه‌ند مندالیکه‌ی لڤ بوو به‌ ناوه‌کانی مونذیر و عیمران و سوله‌یمان و موحه‌مه‌د و عایشه‌و ئومموعیسا و ئومموحه‌میده.^(۲)

۱۶۳. سه‌هلی کوپی رۆمی(ﷺ)

ناوی سه‌هلی کوپی رۆمی کوپی وه‌قشه‌، له‌ پشتیوانانه‌ له‌ خه‌زهره‌جیه‌کان، یه‌کینکه‌ له‌ به‌شداربوانی غه‌زای ئوحوود و تیایدا شه‌هید بوو.^(۳)

۱۶۴. سه‌هلی کوپی سه‌عد(ﷺ)

ناوی سه‌هلی کوپی سه‌عدی کوپی مالیکه‌، له‌ پشتیوانانه‌ له‌ خه‌زهره‌جیه‌کانه‌ له‌ به‌نی ساعیده، له‌ هاوه‌له‌ ناسراوه‌کانه‌.^(۴)

(۱) المعجم الأوسط للطبرانی - باب المیم - من بقية من أول اسمه میم من اسمه موسى - موسى بن هارون، الرقم ۸۱۶۷.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۲۵۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۰.

باوکی سههل یه کینک بوو له و هاوه لانی له سهردهمی پیغه مبهردا (ﷺ) وهفاتی کرد.^(۱)

سههل هاوه لانی گهنج بوو، کاتینک پیغه مبهردا (ﷺ) وهفاتی کرد هیتشتا ته مهنی نزیکه ی پانزه سالان بوو.^(۲)

سههل سهرهتا ناوی هه زهن بوو، به لام پیغه مبهردا (ﷺ) ناوی گوپی به سههل.^(۳)

سههل ده لیت: جاریک پیغه مبهردا (ﷺ) چوو بۆ مالی فاطیمه ی کچی و ته ماشای کرد عه لی له وئ نیه، فهرمووی: کوا ئاموزاکهت؟ فاطیمه وتی: ده مه بۆله یه کمان بوو و توو ره ی کردم، دواتر چوو یه دهره وه و هیچی پی نه وتم، پیغه مبهردا (ﷺ) به یه کینکی فهرموو برۆ بزانه له کوئییه؟ کابرا چوو ته ماشای کرد له مزگه وته و راکشاه و عه باکه ی ژیری لاجووه و خو لای بووه، پیغه مبهردا (ﷺ) به دهسته کانی خو له که ی لی ده ته کاند و فهرمووی: (اجلس یا ابا تراب) (ههسته وه ئه ی ئه بوو توراب، ههسته وه ئه ی ئه بوو توراب).^(۴)

سههل هه رچه نده له سهردهمی پیغه مبهردا (ﷺ) مندا ل بوو، به لام چی پی بکرایه خزمه تی ده کرد، ئه وه تا له غه زای خه نده قدا له هه لکه نندی خه نده قه که دا به شدار بوو، خو ی ده لیت: که هاوه لانی خه نده قه که یان هه لده که ند، منیش به کۆل خو لم ده گواسته وه.^(۵)

سههل دوا ی وهفاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و ته مهنیکی زوری کرد، دهوتریت سه د سال ژیاوه، رایه ک ده لیت: له سالی نه وه دو یه کی کۆچیدا وهفاتی کردووه، رایه کیش ده لیت: له سالی نه وه دو شه شی کۆچیدا وهفاتی کردووه، سه بارهت به شوینی مردنیشی هه ندی ده لین له مه دینه مردووه،

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۲۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۰.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۲۳.

(۴) صحيح البخاري - كتاب فضائل الصحابة - باب مناقب علي بن أبي طالب، الرقم ۳۷۰۲.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۹۶.

هه‌نديکي تريش ده‌لین له ئیسکه‌نده‌ریه له میصر وه‌فاتی کردووه.^(۱)
 زه‌هه‌بی ده‌لینت: ئه‌مه کۆتا هاوه‌ل بوو که له مه‌دینه کۆچی دوایی کرد
 و کاتی وه‌فاتیشی ته‌مه‌نی سه‌د سال ده‌بوو.^(۲)

١٦٣٣. سه‌هلی کورپی سه‌خر (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی سه‌خری کورپی واقیده، ده‌شوتریت ناوی سو‌هه‌یله.^(۳)
 سه‌هل ده‌لینت: له‌گه‌ل باوکم چووم بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، فه‌رمووی: ئه‌ی
 می‌زمندال ناوت چی‌ه؟ وتم: ناوم سه‌هله، فه‌رمووی: نزیک به‌ره‌وه، نزیک
 بوومه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌ستی هینا به‌سه‌ر سه‌رمدا و فه‌رمووی: (ئه‌ی
 سه‌هل ئه‌گه‌ر خوا رۆزی پیدایت کۆیله‌یه‌ک بکړه، چونکه خوا خیری له
 گه‌ردنی پیاواندا داناوه).^(۴)

١٦٣٤. سه‌هلی کورپی عامیره (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی عامیره، یان ده‌وتریت ناوی سو‌هه‌یله، له پشتیوانانه،
 له رۆژی بیئر مه‌عوونه‌دا شه‌هید بوو، هاو‌ده‌م به‌خویشی سه‌هلی کورپی
 عه‌مری مامیشی شه‌هید بوو.^(۵)

١٦٣٥. سه‌هلی کورپی عه‌تیک (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی عه‌تیک کورپی نو‌عمانه، له پشتیوانانه له
 خه‌زرجیه‌کانه له به‌نی نه‌ججار،^(۶) دایکی ناوی جه‌میله‌ی کچی عه‌لقه‌مه‌یه.^(۷)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٠٠.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ٣، ص ٤٢٣.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٠٠.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٠٠.

^(۵) أسد الغابة، ج ٣، ص ٥٤٩.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٠١.

^(۷) () - الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٥١٠.

سههله یه کیکه له به شداربوانی به یعه تی عقه به،^(۱) له غه زای به در^(۲) و
ئو حودیشدا به شدار بوو.^(۳)

۱۶۳۶. سههلی کوپی عه ددی ته میمی (ﷺ)

ناوی سههلی کوپی عه ددی ته میمی، دوا ی وه فاتی پیغه مبه ر (ﷺ) ژیا و
له جهنگی یه مامه دا به شداری کرد و تیایدا شهید بوو.^(۴)

۱۶۳۷. سههلی کوپی عه ددی ئه نصاری (ﷺ)

ناوی سههلی کوپی عه ددی کوپی مالیکه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان،
یه کیکه له به شداربوانی غه زای ئو حود، دوا ی وه فاتی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
ژیا و له فتووحاتدا به شدار بوو، ئه وه تحی ناوچه ی کرمانی کرد.^(۵)

۱۶۳۸. سههلی کوپی عه ددی (ﷺ)

ناوی سههلی کوپی عه ددی کوپی زهیده، له پشتیوانانه، یه کیکه له
به شداربوانی غه زای ئو حود و تیایدا شهید بوو.^(۱)

۱۶۳۹. سههلی کوپی عه مر (ﷺ)

ناوی سههلی کوپی عه مر ی کوپی عه بدشه مسه، برایه کی هه بوو به
ناوی سو هه یل، له فه تحی مه ککه دا موسلمان بوو و دواتر چوو له مه دینه
نیشته جی بوو، له سه رده می خیلافه تی ئه بوو به کر یان عومه ری کوپی

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۱۰.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۵۱۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

خه طاباډا کڅچی دوايي کرد.^(۱)

۱۶۴۰. سه هلی کورې عه مری ئه نصاری (ﷺ)

ناوی سه هلی کورې عه مری کورې عه ددیه، له پشتیوانانه له نه و سیه کان، زیاتر به ئیبنولحه نظه لیه ناسراوه، ده و تریت ئه وه ناوی دایکيه تی، یان ده و تریت ناوی باوکيه تی، به لام ناوی ئیاسی کچی ئه بانه، له هه موو غه زاکاندا به شداری کردوه جگه له غه زای به در، دواي وه فاتی پیغه مبه ری خوايش (ﷺ) ژیا و چوو بڅ شام و له وئ مایه وه و بانگه وازی ده کرد، دواجار له سهرده می مو عاویه ی کورې ئه بو و سوفیاندا کڅچی دوايي کرد.^(۲) سه هل ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرمویت (إن المنق على الخيل في سبيل الله كباسط يديه بالصدقة لا يقبضها)،^(۳) (ئو که سه ی به خششی هیه بڅ سوپای سواره ی ری خوا، وه ک ئو که سه وایه دهستی خیری والا کردوه و دهستی به یه کدا ناخات).

۱۶۴۱. سه هلی کورې عه مری ئه نصاری (ﷺ)

ناوی سه هلی کورې عه مری کورې عه ددیه، له پشتیوانانه، له غه زای ئو حود و غه زاکانی دواتریشدا به شدار بوو.^(۴)

۱۶۴۲. سه هلی کورې قهرظه (ﷺ)

ناوی سه هلی کورې قهرظهی کورې قه یسه، یه کیکه له به شدار بوانی غه زای ئو حود.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۹۶.

(۳) المستدرک علی الصحیحین - کتاب الجهاد - الخیل معقود فی نواصیها الخیر، الرقم ۲۴۶۹.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۴.

۱۶۴۳. سه‌هلی کورپی قه‌یس (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی قه‌یسی کورپی ئه‌بی که‌عه، له پشتیوانانه له خه‌زهره‌جیه‌کان،^(۱) دایکی ناوی نائیله‌ی کچی سه‌لامه‌یه.^(۲) سه‌هل یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در، دواتریش له غه‌زای ئو‌حوددا به‌شداربوانی کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(۳)

۱۶۴۴. سه‌هلی کورپی مینجابه (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی مینجابی ته‌میمیه، کاربه‌دهستی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بوو تا زه‌کاتی به‌نی ته‌میم کۆبکاته‌وه، دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) هه‌ر له‌سه‌ر ئه‌و کاره‌ی مایه‌وه.^(۴)

۱۶۴۵. سه‌هلی کورپی ئه‌بی حه‌ثمه (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی ئه‌بی حه‌ثمی کورپی ساعیده‌یه، له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان، دایکی ناوی ره‌بیعی کچی سالیمه.^(۵) سه‌هل له سالی سیئه‌می کۆچیدا له‌دایک بووه، کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌فاتی کرد ته‌مه‌نی سه‌هل ته‌نها هه‌شت سالان بوو.^(۶) سه‌هل دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ژیا و له سه‌ره‌تا‌کانی سه‌رده‌می مو‌عاویه‌ی کورپی ئه‌بو‌وسو‌فیاندا وه‌فاتی کرد.^(۷)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ۲۰۴.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۸۱.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۵۲.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ۲۰۵.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۹۵.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۳.

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۴۳.

۱۶۴۶. سه‌هلی کورپی ئه‌بی سه‌عه‌عه (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی ئه‌بی سه‌عه‌عه، له پشتیوانانه، یه‌کێکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حود.^(۱)

۱۶۴۷. سه‌هلی مه‌ولا (ﷺ)

ناوی سه‌هله‌و خزمه‌تکاری به‌نی ظوفه‌ر بوو، له غه‌زای ئو‌حوددا به‌شدار ی کرد.^(۲)

۱۶۴۸. سه‌هلی موزه‌نی (ﷺ)

ناوی سه‌هلی کورپی قه‌یسی موزه‌نی، فه‌رمووده‌ی له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) گێراوه‌ته‌وه.^(۳)

۱۶۴۹. سه‌واده‌ی کورپی رهبیع (ﷺ)

ناوی سه‌واده‌ی کورپی رهبیعه، سه‌واده ده‌لێت: چوومه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، داوای یارمه‌تیم لێ‌کرد، ئه‌ویش فه‌رمانی کرد و شترێکیان پێ‌دام، پاشان فه‌رمووی: (إِذَا رَجَعْتَ إِلَى بَيْتِكَ فَمَرْهُم فَلْيُخْسِنُوا غَدَاءَ رَبَاعِهِمْ، وَمَرْهُم فَلْيَقْلُوا أَظْفَارَهُمْ، لَا يَغِيْطُوا بِهَا ضَرْعَ مَوَاشِيهِمْ إِذَا حَلَبُوا) (ئه‌گه‌ر گه‌راپته‌وه بۆ ماله‌وه، پێ‌یان بلی با جوان خواردن بده‌ن به‌ بی‌چووی تازه‌ی و شتر و پابه‌ندیان بکه تا نیتۆکه‌کانیان بکه‌ن و گوانی مه‌رومالاته‌کان له‌کاتی دۆشیندا خویناوی نه‌که‌ن).^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۷.

^(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۵۲.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - مسند المكيين (ﷺ) - حديث سودة بن الربيع (ﷺ)، الرقم ۱۶۱۳۶، حسنه شعيب الأرنؤوط.

١٦٥٠. سهوادی کوپی عمر (ﷺ)

ناوی سهوادی کوپی عمره، له پشتیوانانه،^(۱) سهواد دهلیت: جاریک چوومه خزمهت پیغمبر (ﷺ) و بونیکم له خۆم دابوو (بۆنی خلوق)، پیغمبر (ﷺ) که منی بینی، فرمووی: ئەی سهوادی کوپی عمر بۆنی خهلوقت به کارهیناوه؟ مه گهر من ریگیرم لئ نه کردون؟ ئینجا داریکی به دهستهوه بوو سووکیک خوړپه سکم و ئازاریکی دام، منیش وتم: ئەی پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) تۆلهم دهویت، پیغمبر (ﷺ) فرمووی: باشه، بۆیه سکی خۆی بۆ دهرخستم، منیش سکیم ماچ کرد، دواتر وتم: ئەی پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) وازی لئ دینم به لām تۆش له رۆژی دوایدا شه فاعه تم بۆ بکه.^(۲)

١٦٥١. سهوادی کوپی غهزیه (ﷺ)

ناوی سهوادی کوپی غهزیه، له پشتیوانانه له خهزرجیه کان.^(۳) سهواد یه کیکه له به شداربوانی غهزای به در، له غهزاکه دا پیغمبر (ﷺ) ریزه کانی ریک ده کرد، به و داره ی له ده ستیدا بوو دای له سکی سهواد، ئەویش وتی ئەی پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) ئازارت دام، تۆلهم دهویت، پیغمبر (ﷺ) سکی خۆی بۆ نیشان دا، ئەویش ماچی کرد، پیغمبر (ﷺ) نزای خیری بۆ کرد.^(۴) ئیبن حه جهر دهلیت: ئەگهر چی ئەو رووداوه بۆ سهوادی کوپی عمریش هاتوو، به لām هیچ ریگریک نیه ئەم رووداوه له وی تر جیا بیت، به تایبهت که هۆکاره کانیاں جیاوازه.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱۷.

(۲) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب النفقات - جماع أبواب صفة قتل العمد وشبه العمد - باب ما جاء في

قتل الإمام وجرحه، الرقم ۱۶۱۱۹.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۶۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱۸.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱۸.

سهواد له غهزای به دردا خالیدی کورپی هیشامی به دیل گرت.^(۱)
سهواد دواتر له غهزاکانی ئوحد و خندهق و هه موو غهزاکانی
دواتریشدا به شداری کرد.^(۲)

پینگه مبهری خوا (ﷺ) سهوادی کرد به بهرپرسی خهیه بهر بۆ کوکردنه وهی
داهاته که ی، سهوادیش چوو بۆ ئه وی و جوړیکی زوړ باشی خورمای
هینایه وه، پینگه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ئایا هه موو خورمای خهیه بهر ئاوايه؟ وتی:
نا ئه ی پینگه مبهری خوا (ﷺ)، ئیمه مشتیکمان به دوو مشت و دوو مشتمان
به سنی مشت کړیوه، پینگه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: (وا مه که، به لکو ئه وه یان
بفرۆشه و به پاره که ی له وه ی تر بکړه).^(۳)

۱۶۵۲. سهوادی کورپی قاریب (ﷺ)

ناوی سهوادی کورپی قاریبه، ئهم هاوه له خه لکی یه مهن بوو، سهواد
به سه رهاتی خوی بۆ عومه ری کورپی خه تتاب ده گيریته وه و ده لیت: شه ویک
راکشابووم، نه ئه وه بوو خه وتبم، نه ئه وه بوو بیدار بم، جنوکه یه ک هات و به
قاچ لیتدام و وتی: ئه ی سه وواد هه سته و تینگه ئه گهر عه قلت هه یه، وا پینگه مبهری
خوا (ﷺ) نیردراوه و بانگه واز ده کات بۆ لای خوا و په رستشی خوا، ئینجا شیعیکی
هونیه وه، منیش سه رم به رز نه کرده وه و تم: به یئله بخه وم، بۆ شه وی دووهم
به هه مان شیوه هات و هه مان شتی پښ و تم: و هه مان شیعی هونیه وه، منیش
سه رم به رز نه کرده وه، بۆ شه وی سییهم هاته وه و هه مان روودای دوو شه وی
پښوو دوو باره بوویه وه، ئیتر خوشه ویستی ئیسلام چوویه دلمه وه، که روژ

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۶۱.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۱۶.

(۳) سنن الدارقطني - كتاب البيوع، الرقم ۲۸۴۹، وقد رواه البخاري: أن رسول الله (ﷺ) بعث أبا بني عدي الأنصاري، واستعمله على خيبر، فقدم بتمر جنيب، فقال له رسول الله (ﷺ): أكل تمر خيبر هكذا. قال: لا والله يا رسول الله، إنا لنشتري الصاع بالصاعين من الجمع، فقال رسول الله (ﷺ): لا تفعلوا، ولكن مثلاً بمثل، أو يبيعوا هذا واشتروا بثلثه من هذا، وكذلك الميزان. (صحيح البخاري - كتاب الاعتصام بالكتاب والسنة - باب إذا اجتهد العامل أو الحاكم فأخطأ، الرقم ۷۳۵۰).

بوویہ وہ بارگہم پیچایہ وہو رووہو مهککه که و تمہ ری، له نیوہی ریډا بووم که بیستم پیغہمبہر (ﷺ) کچی کردوہو بۆ مه دینہ، بۆیہ چووم بۆ مه دینہ، هه والی پیغہمبہرم (ﷺ) پرسى وتیان: له مزگهوتہ، چووم بۆ مزگهوت و وشتره که مم مۆلدا و چوومہ ژوورہوہ، بینیم خەلکی له دەوری پیغہمبہری خوان (ﷺ)، وتم: ئەى پیغہمبہری خوا (ﷺ) گویم لیڭگرہ، ئەبووبہکر وتی: لێى نزیک بهرہوہ، منیش چوومہ پیئشہوہ تا چوومہ بن دەستی، فہرمووی: ئادہى هه والی ئەو جنۆکہم پى بلێ، منیش به شیعەر بہ سەرہاتہ کہم بۆ ھۆنیہوہ و شایہ تومانیشم ھینا، پیغہمبہریش (ﷺ) ھاو دەم بہ ھاوہ لانى زۆر خوشحال بوون بہ موسلمان بوونہ کہم تا ئاستی ئەو خوشحالیہ بہ دەموچاویانہوہ دەبینرا.^(۱)

۱۶۵۳. سہوادی کورپی قوطبہ (ﷺ)

ناوی سہوادی کورپی قوطبہیہ و دواتر چوو بۆ ناوچہی جورجان و لەوئ نیشتہجی بوو.^(۲)

۱۶۵۴. سہوادی کورپی مالیک (ﷺ)

ناوی سہوادی کورپی مالیکی کورپی سہوادہ، کہ چوویہ خزەت پیغہمبہری خوا (ﷺ)، پیغہمبہر (ﷺ) ناوی گۆری بہ عہدوہرحمان.^(۳)

۱۶۵۵. سہودائی ئەسەدی (ﷺ)

ناوی سہودائی کچی عاصیمی ئەسەدیہ، یان دەوتریت ناوی سہودہیہ، چووہتہ خزمەت پیغہمبہر (ﷺ) تا بہیعتی پى بدات.^(۴)

(۱) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفۃ الصحابہ (ﷺ) - ذکر سواد بن قارب الأزدي (ﷺ) - قصۃ إسلام سواد بن قارب وھدایتہ من الجن، الرقم ۶۶۲۱، قال الذھبی إسنادہ منقطع.

(۲) الإصابۃ فی تمییز الصحابہ، ج ۳، ص ۲۲۱.

(۳) الإصابۃ فی تمییز الصحابہ، ج ۳، ص ۲۲۱.

(۴) الإصابۃ فی تمییز الصحابہ، ج ۷، ص ۷۱۹.

١٦٥٦. سهودهی کچی حارثه(ﷺ)

ناوی سهودهی کچی حارثیه، له پشتیوانانه، هاوسه‌ری عه‌مری کو‌ری
حه‌زمه، چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و به‌یعه‌تی پنداوه.^(١)

١٦٥٧. سهودهی کچی زهمعه(ﷺ)

ناوی سهودهی کچی زهمعه‌ی کو‌ری قه‌یسی کو‌ره‌یشی عامیره، هاوسه‌ری
پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) و دایکی باوه‌پدارانه،^(٢) دایکی ناوی شومووسی کچی
قه‌یسه و خه‌لکی مه‌دینه بووه.^(٣)

سهوده سه‌ره‌تا هاوسه‌ری سه‌کرانی کو‌ری عه‌مر بوو، سه‌کران و
سهوده هه‌ردووکیان باوه‌پریان هینا و کو‌چیان کرد بو حه‌به‌شه، رایه‌ک
ده‌لێت: سه‌کران له حه‌به‌شه مرد، رایه‌کیش ده‌لێت: به‌لکو هاتنه‌وه مه‌ککه‌و
له‌وئ سه‌کران کو‌چی دوایی کرد.^(٤)

دوای وه‌فاتی خه‌دیجه پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) سهوده‌ی به‌هاوسه‌ر گرت و ماوه‌یه‌ک
ته‌نها سهوده خیزانی بوو، هه‌ندئ ده‌ق هاتووه که نزیکه‌ی سی سال ته‌نها
سهوده هاوسه‌ری بوو، ئینجا عائیشه‌ی به‌هاوسه‌رگرت.^(٥)

پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) پاش مه‌رگی سه‌کران وه‌ستا تا ماوه‌ی سهوده ته‌واو بوو،
پاشان داوای کرد، سهوده وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) قسه‌ی من له‌ده‌ست تویه،
پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: ده‌ی که‌سیک له‌خزمانت راسپیره تا به‌شووت
بدات، ئه‌ویش حاطیبی کو‌ری عه‌مری راسپارد، ئه‌وه‌بوو پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)
سهوده‌ی به‌هاوسه‌رگرت.^(٦)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٧٢٠.

^(٢) سیر أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٢٦٥.

^(٣) أسد الغابة، ج ٧، ص ١٧٣.

^(٤) أسد الغابة، ج ٢، ص ٤٨٢.

^(٥) سیر أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٢٦٥.

^(٦) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٨، ص ٥٣.

سهوده ته مەنى زۆر بوو، دەترسا پيغه مبهەر (ﷺ) تەلاقى بدات،^(۱) بۆيه داواى کرد له پيغه مبهەر (ﷺ) تەلاقى نەدات، هەروەها ئەو رۆژەى خۆى که مافى بوو پيغه مبهەر (ﷺ) بچيته وه بۆ لای، بەخشی به عائيشه.^(۲)

کاتیک پيغه مبهەر (ﷺ) کۆچى کرد بۆ مەدينه، پاش ماوه يەک زهيد و ئەبوورافيعى به دوو وشتره وه نارد بۆ مەککه تا فاطيمه و ئومموکلثوم و سهودهى کچى زهमे و ئومموئەيمه و ئوسامەى کورپى زهيد بهيئن بۆ مەدينه.^(۳)

عومەرى کورپى خەططاب داواى له پيغه مبهەر (ﷺ) کرد تا روپۆش بۆ ژنەکانى به کار بهيئيت، به لام پيغه مبهەر (ﷺ) رازى نەبوو، شەويک سهودهى هاوسەرى پيغه مبهەر (ﷺ) که ژنيكى بالابەرز بوو چوويه دەرەوه، عومەر وتى: ئەى سهوده تۆمان ناسيه وه، داواى ئەوه ئايەتى حىجاب دابەزى.^(۴)

پيغه مبهەر (ﷺ) له دەستکەوتەکانى خەيبەر دا هەشتا کۆل خورما و بيست کۆل گەنمى پيذا.^(۵)

رايهک دەليّت: سهوده له سەر دەمى خيلافەتى عومەرى کورپى خەططاب دا کۆچى داواى کردووه، رايەكى تريش دەليّت: له شەهووالى سالى پەنجاو چواری کۆچيدا له مەدينه وهفاتى کرد.^(۶)

۱۶۵۸. سهودهى کچى ئەبى حوبەيش (ﷺ)

ناوى سهودهى کچى ئەبى حوبەيشى جوھەنيه، خۆى و باوکيشى هاوه لى پيغه مبهەر (ﷺ) بوون، هەردوو کيشيان بەشداری کۆچ بون، سهوده چوويه خزمەت پيغه مبهەر (ﷺ) و به يەعتى پيذا.^(۷)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۵۳.

(۲) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۷۳.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۶۹.

(۴) صحيح البخاري - كتاب الوضوء - باب خروج النساء إلى البراز، الرقم ۱۴۶.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۵۶.

(۶) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۶۷.

(۷) () - الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۲۲.

١٦٥٩. سهوواری کورپی هه ممام (ﷺ)

ناوی سهوواری کورپی هه ممامه، چووته خزمهت پیغه مبهه (ﷺ)، به شداری فتوحاتی عیراق بوو.^(١)

١٦٦٠. سهیحانی کورپی صووحان (ﷺ)

ناوی سهیحانی کورپی صووحانه، به لگهی هاوهلبوونی ئه وهیه که له جهنگی هه لگه پراوه کاندایه میر بووه، خلیفه راشیدینه کانیش له غهزا و فتوحاتدا تهنها هاوهلانیان دهکردن به ئه میر.^(٢)

١٦٦١. سهیفی کورپی قهیس (ﷺ)

ناوی سهیفی کورپی قهیس، هاو دهه به براکهی هاته خزمهت پیغه مبهه (ﷺ)، پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) رایسپارد تا بانگ بدات بو هۆزه کهی، ئه ویش تا ئه و رۆژی وهفاتی کرد بانگی دهدا بو هۆزه کهی.^(٣)

١٦٦٢. سهییدی کورپی بيشر (ﷺ)

ناوی سهییدی کورپی بيشری عامیری، چوویه خزمهت پیغه مبهه (ﷺ) و موسلمانبوو، دواتریش له جهنگی هه لگه پراوه کاندایه سه رکردهی هۆزه کهی خوئی بوو.^(٤)

(١) () - الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٢٢.

(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٢٥.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٢٧.

(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٣٦.

۱۶۶۳. سه‌ییدی نه‌جرانی (ﷺ)

ناوی سه‌ییده و دهک نه‌ندامیکی وه‌فدیک هاتووته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)، به‌لام وه‌فده‌که موسلمان نه‌بوون و له‌سه‌ر سه‌رانه ریککه‌وتن، دواتر خیرا سه‌یید و عاقب که دوو نه‌ندامی وه‌فده‌که بوون هاتنه‌وه مه‌دینه‌و موسلمان بوون و پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) ئه‌و ماوه‌یه له‌مالی ئه‌بووئه‌یووبی ئه‌نصاری ئه‌وانی نیشته‌جی کرد.^(۱)

۱۶۶۴. سدوسی کچی خه‌للاد(ﷺ)

ناوی سدوسی کچی خه‌للاده و چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و به‌یعه‌تی پنداوه.^(۲)

۱۶۶۵. سوائی کوپی خالید(ﷺ)

ناوی سوائی کوپی خالیدی خوزاعیه، هاودهم به‌ه‌بیه‌ی رای چوونه خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا.^(۳)

۱۶۶۶. سوبه‌یعه‌ی کچی حارث(ﷺ)

ناوی سوبه‌یعه‌ی کچی حارثی ئه‌سله‌میه، سوبه‌یعه‌ی ژنی سه‌عدی کوپی خه‌وله‌بوو، سه‌عدیه‌کیک بوو له‌به‌شداربوانی غه‌زای به‌در، له‌ه‌جی مائئاواییدا سه‌عد کۆچی دواپی کرد و سوبه‌یعه‌ش سکی هه‌بوو، که‌میک پاش وه‌فاتی سه‌عد مندا له‌که‌ی بوو، که له‌خوینه‌که‌ی پاک بوویه‌وه، خوی رازنده‌وه بو داواکاران-واته ده‌رفه‌تی داواکاری دا و جلی ماته‌مینی لابرد، ئه‌بوسه‌نابیل هات بو لای و وتی: ده‌بینم نیازی شووت هه‌یه، به‌خوا تو

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۳۶.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۶۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۴.

تا چوار مانگ و ده روژ ته‌واو نه‌کەیت شووت بۆ نیه، سوبه‌یعه‌ش که ئه‌وه‌ی بیست چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و له‌و باره‌وه پرسیارى لیکرد، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فرمووی: (ماوه‌ت ته‌واو کردووه به منداڵ بوونه‌که‌ت) ئینجا فرمانی کرد ئه‌گەر سوبه‌یعه‌ خۆی هه‌ز بکات شوو بکات.^(۱)

۱۶۶۷. سوبه‌یعی کورپی قه‌یس(ﷺ)

ناوی سوبه‌یعی کورپی قه‌یس، له‌ پشتیوانانه له‌ خه‌زرجیه‌کان، یه‌کیکه‌ له‌ به‌شداربوانی به‌در و ئوحو‌دیش.^(۲)

۱۶۶۸. سوبه‌یعی کورپی نه‌صر(ﷺ)

ناوی سوبه‌یعی کورپی نه‌صری موزه‌نیه، جارێک له‌ مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) دانیشتبوو و قه‌ره‌بالغیه‌کی زۆر بوو، پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) فرمووی: (ره‌حمه‌ت له‌و که‌سه‌ی هۆزه‌که‌ی خۆی له‌لامان که‌نار ده‌خات)، سوبه‌یعی هه‌ستا و وتی: کێ له‌ هۆزی موزه‌ینه‌ لی‌ره‌یه‌ با هه‌ستیت، هه‌موو موزه‌نیه‌کان له‌گه‌ڵ سوبه‌یعه‌دا چوون، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) سی جار فرمووی: (ره‌حمه‌تی خوا له‌ موزه‌ینه‌).^(۳)

۱۶۶۹. سوبه‌یقی کورپی حاطیب(ﷺ)

ناوی سوبه‌یقی کورپی حاطیبه، به‌ سوبه‌یعی‌ش هاتووه، هه‌روه‌ها به‌ سه‌وه‌بیقی‌ش هاتووه، یه‌کیکه‌ له‌ به‌شداربوانی غه‌زای به‌در و هه‌ر له‌و غه‌زایه‌شدا شه‌هید بوو.^(۴)

(۱) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب حدیثی عبد الله بن محمد الجعفی، الرقم ۳۹۹۱: صحیح مسلم - کتاب الطلاق - باب انقضاء عدة المتوفی عنها زوجها و غیرها بوضع الحمل، الرقم ۱۴۸۴.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲.

۱۶۷۰. سوهیبیطی کوری سهعد (ﷺ)

ناوی سوهیبیطه، سهبارت به ناوی باوکی هندی دهلین ناوی سهعدی کوری هرملهیه، هندی دهلین ناوی هرملهیه،^(۱) دایکی ناوی هونهیدهی کچی خه بیابه.^(۲)

سوهیبیط یه کیکه له کوچه رانی حبه شه، دواتر گه پرایه وه بۆ مه ککه و له ویه کوچی کرد بۆ مه دینه و له وئ لای عه بدولای کوری سهله مه لایدا، دواتر پیغه مبری خوا (ﷺ) که برایه تی خسته نیوان کوچه ران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیوان سوهیبیط و عائیذی کوری ماعیسه وه.^(۳) له غزای به در^(۴) و ئو حودیشدا به شداری کرد.^(۵)

جاریک ئه بووبه کری صدیق چوو بۆ شام، هاو ده م به ویش نوعه یمانی کوری عه مر که هاو له یکی به شدار بووی عه قه به و غزای به دریش بوو و به که سیک قسه خوش ناسرابوو، له گه ل سوهیبیطیشدا چوون، سوهیبیط سه ره رشتی خواردنی کاروانه که ی ده کرد، نوعه یمان هات و وتی: بریک خواردنم بده ری، سوهیبیط وتی: ناییت، ده بیت ئه بووبه کر بیت وه ئینجا، نوعه یمانیش چوو بۆ لای بریک خه لک که له وئ بوون و وتی: کو یله یه کی عه ره بم هیه لیم بکرن، به لام زمان در یژی ده کات و له وانیه که بیهیتم پیتان بلیت من کو یله نیم و ئازادم، جا ئه گه ره به و حالیه وه لیم ده کرن با بیهیتم، ئه گه رنا با نه یهیتم و کو یله که شم لی هار مه که ن، ئه وانیش وتیان: بیهینه ده یکرین، ئه ویش چوو سوهیبیطی هینا به ره و لا خه لکه که، که گه یشتنه ئه وئ به خه لکه که ی وت: ئه وه تا ئه مه یه، ئه وانیش وتیان: باشه ده یکرین،

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۲۲.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۲.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۲.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۲۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۲.

سوهیبیپ وتی: ئەمە درۆ دەکات من کەسیکی ئازادم و کۆیلە نیم، ئەوانیش وتیان: ئاگامان لە فێلت هەیە، ئەوەبوو بە حەبل بەستیانهووەو بردیان، کە ئەبووبەکر هاتەووەو هەوالەکەیی بیست، خێرا چوون و سوهیبیپیان کړیەووەو هێنایانهووە، کە هاتنەووەو بۆ لای پیڤەمبەر(ﷺ) و بەسەر هاتەکیان بۆ باسکرد، پیڤەمبەر(ﷺ) و هاوولانی تا ماوێک پێدەکەنین.^(۱)

١٦٧١. سوهیدی کوری صامت(ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری صامته، لە پشتیوانانە لە خەزەرەجیەکان، یەکیکە لە بەشداربوانی غەزای ئوحوود.^(۲)

١٦٧٢. سوهیدی ئەنصاری(ﷺ)

ناوی سوهیدی ئەنصاریەو کورێکی هەبوو بە ناوی عوقبە کە فەرموودەیی لە باوکیەووە گێراووەتەووە، سوهید دەلێت: لەگەڵ پیڤەمبەر(ﷺ) لە غەزای خەیبەرەووە دەهاتینەووە کە ئوحوودمان لێ بەدیارکەوت، پیڤەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (الله أكبر، شایکە ئیمەیی خوشدەوێت و ئیمەش خوشمان دەوێت).^(۳) ئەنەسی کورێ مالیکیش بە هەمان شیوە ئەم فەرموودەیی گێراووەتەووە.^(۴)

١٦٧٣. سوهیدی کوری حارث(ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری حارثی ئەزیدیەو هاتووەتە خزمەت پیڤەمبەر(ﷺ) و موسلمان بوو.^(۵)

^(۱) سنن ابن ماجه - أبواب الأدب - باب المزاج، الرقم ٣٧١٩؛ أسد الغابة، ج ٥، ص ٣٦٧-٣٦٨، ضعفه شعيب الأرنؤوط، ضعفه الألباني في صحيح و ضعيف سنن ابن ماجه.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٢٦.

^(۳) مسند أحمد بن حنبل - مسند المكيين(ﷺ) - حديث سويد الأنصاري(ﷺ)، الرقم ١٥٨٩٩، صححه شعيب الأرنؤوط.

^(۴) صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير - باب فضل الخدمة في الغزو، الرقم ٢٨٨٩.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٢٤.

۱۶۷۴. سوهیدی کوری زمید (ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری زهیدهو هاودهم به براکانی هاتووهت خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ) و موسلمان بووه.^(۱)

۱۶۷۵. سوهیدی کوری صهخر (ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری صهخری جوهه نیه، زور زوو موسلمان بوو، کاتیک کورزی کوری جاییری فهری له شه ووالی سالی شهشی کۆچیدا چوو بۆ سریه ی عرنیین سوهیدیش چوو، ههروه ها یه کیک بوو له به شداربوانی حوده بییه و له به یعه تی رضواندا به شدار ی کرد، دواتریش له فه تی مه ککه دا به شدار ی کرد و یه کیک بوو له و چوار که سه ی که ئالاکانی جوهه نیه یان به دهسته وه بوو.^(۲)

۱۶۷۶. سوهیدی کوری عامیر (ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری عامیر یان عه مره، له پشتیوانانه،^(۳) کاتیک پیغه مبهر (ﷺ) برایه تی خسته نیوان کۆچه ران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیوان سوهید و وهه بی کوری سه عده وه.^(۴) هه ریه ک له وهه ب و سوهیدیش له غه زای موئته دا به شدار بوون و تیایدا شه هید بوون.^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۲۵.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۳۴۹.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۲۷.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۰۷.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۲۷.

۱۶۷۷. سومیدی کوری قهیس (ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری قهیس عهبدیه، سوهید دهلئت: جاریک من و مهخرهفه‌ی عهبدی له ناوچه‌ی هه‌جهره‌وه جلیکمان هینا، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات بۆ لامان، ویستی شه‌روالیکمان لئ بکریت، که‌سیکی لا بوو که کیشانه‌ی شمه‌ک و به‌هاکه‌ی ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی پیکرد تا به‌های ئه‌و شه‌رواله‌ی بۆ جیا بکاته‌وه تا بیداتو فه‌رمانیشی کرد ته‌واو به‌هاکه‌ی بدات و هیچی لئ نه‌بریت.^(۱)

۱۶۷۸. سومیدی کوری نوعمان (ﷺ)

ناوی سوهیدی کوری نوعمانی کوری مالیکه، له پشتیوانانه له ئه‌وسیه‌کان، کونیه‌که‌ی ئه‌بووعوقبه‌یه، فه‌رمووده‌یه‌کی گێژاوه‌ته‌وه که بوخاری هیناویه‌تی و ئیبن حه‌جهر تانه‌ی لێده‌دات و ده‌لئت: بوشه‌یری کوری یه‌سار که فه‌رمووده‌که‌ی لێوه گێژاوه‌ته‌وه نه‌گه‌یشته‌وه به سه‌رده‌می ژیا‌نی سوهید.^(۲)

بوشه‌یری کوری یه‌سار ده‌لئت: سوهیدی کوری نوعمان بۆی گێژامه‌وه که له غه‌زای خه‌یبه‌ردا له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌رچوو تا گه‌یشته‌وه صه‌هباء که له خوارووی خه‌یبه‌ره، نوێژی عه‌سری کرد...^(۳)

سوهید له جه‌نگی قادسیه‌دا به‌شداری کرد و تیایدا شه‌هید بوو.^(۴)

(۱) سنن أبي داود - كتاب البيوع - باب في الرجحان في الوزن والوزن بالأجر، الرقم ۳۲۳۶؛ صحيح ابن حبان - كتاب الإجارة - ذكر الإباحة للمرء أن يكون وزانا للناس بعد أن يلزم النصيحة في أموره وأسبابه، الرقم ۵۱۴۷؛ المستدرک علی الصحیحین - كتاب اللباس - من كان يؤمن بالله فلا يلبس حريرا ولا ذهباً، الرقم ۷۵۰۰. صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، صححه الألباني.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۲۹.

(۳) صحيح البخاري - كتاب الوضوء - باب من مضى من السوق ولم يتوضأ، الرقم ۲۰۹.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۲۹.

١٦٧٩. سویدی کوری هوبهیره (ﷺ)

ناوی سویدی کوری هوبهیره دیلیه، فهرموددی له پیغمبره
خواوه (ﷺ) گنراوتهوه.^(۱)

١٦٨٠. سویدی ئاهیلی (ﷺ)

ناوی سویدی ئاهیلیه، کوریک هوبو به ناوی عبدو له فهرموددی
له باوکیه وه گنراوتهوه.^(۲)

١٦٨١. سوحهیمی کوری خوفاف (ﷺ)

ناوی سوحهیمی کوری خوفافه، دواتر له حیمص نیشته جی بوو.^(۳)
سوچهیم دهلیت: جاریک پیغمبره خوا (ﷺ) هات بو لامان و باسی
روژی دواپی و دهجالی کرد، هینده به نزیکه باسی کرد خیرا ههستام
و چووم بو لای رانه مه ره کانم که نزیکه پینج سه سهر دهبوو له گهل
بریک و شتردا، هه موویانم فروشت چونکه وامده زانی و روژی دواپی
دیته.^(۴)

١٦٨٢. سوخه یله کی عوبه یده (ﷺ)

ناوی سوخه یله کی عوبه یده و له فهرموده یه کدا باسی هاتووه، ئهم
ئافره ته له سالی دووه می کوچیدا وه فاتی کرد.^(۵)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث سويد بن هبيرة عن النبي (ﷺ)، الرقم ١٦٠١٦.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٣١.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣٥.

(۴) مسند الشاميين للطبراني، الرقم ٢٤٦٢.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٦٩٣.

١٦٨٣. سوخروری کوپی مالیک (ﷺ)

ناوی سوخروری کوپی مالیکه، چووه ته خزمهت پیغمبهری خوا (ﷺ) و بهیعتی پیداوه، دواتر له فتهحی میصردا به شداری کرد و هر له میصر نیشته چی بوو، نه وه بوو له وی بهیعتی به ئیبن زوبهیر دابوو، ههستا و وتاری بۆ خه لکیک خوینده وه هانی ددان تا له سهر بهیعتی خویان بمیننه وه، دواتر که خه لکی میصر له گه ل مهروانی کوپی حه که م ریککه وتن، سوخروور وتی: خواجه چاوم به چاوی نه که ویت، که مهروان هاته میصر نو شه و به سهر هاتنیدا تیه پ نه بوو سوخروور کوچی دواپی کرد. (١)

١٦٨٤. سوخطای کچی قهیس (ﷺ)

ناوی سوخطای کچی قهیس، له پشتیوانانه له سوله میه کان، چووه ته خزمهت پیغمبهر (ﷺ) و بهیعتی پیداوه. (٢)

١٦٨٥. سوخطای کچی نه سومد (ﷺ)

ناوی سوخطای کچی نه سومدی کوپی عه بیاده، چووه ته خزمهت پیغمبهر (ﷺ) و بهیعتی پیداوه. (٣)

١٦٨٦. سوراقه ی کوپی حوباب (ﷺ)

ناوی سوراقه ی کوپی حوبابی کوپی عه ددیه، له پشتیوانانه، له غه زای حونه یندا به شدار بوو و تیایدا شهید بوو. (٤)

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣٦.

(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٦٩٣.

(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٨، ص ٤٠٩.

(٤) أسد الغابة، ج ٢، ص ٣٩٣.

١٦٨٧. سوراقه‌ی کوږی سوراقه (ﷺ)

ناوی سوراقه‌ی کوږی سوراقه‌یه، به‌پی‌گی‌رانه‌وه‌یه‌ک که هیناویه‌تی ده‌بیت له غه‌زای خه‌یبه‌ردا به‌شدار بووبیت، سوراقه ده‌لایت: له غه‌زای خه‌یبه‌ردا سینانی کوږی سه‌له‌مه شمشیریک‌ی له‌خوی دا، پیغه‌مبه‌ریش خوین بایی بو دانه‌نا.^(۱)

١٦٨٨. سوراقه‌ی کوږی عه‌مر (ﷺ)

ناوی سوراقه‌ی کوږی عه‌مری کوږی زه‌یده، له پشتیوانانه، یه‌ک‌یکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئوحد، له جه‌نگی قادسیه‌دا شه‌ید بوو.^(۲)

١٦٨٩. سوراقه‌ی کوږی عه‌مری ئه‌نصاری (ﷺ)

ناوی سوراقه‌ی کوږی عه‌مره‌و له پشتیوانانه له خه‌زهرجه‌کان، له غه‌زای به‌در و ئوحد و خه‌نده‌ق و غه‌زاکانی تریشدا به‌شدار بوو، له غه‌زای موئته‌دا شه‌ید بوو.^(۳)

١٦٩٠. سوراقه‌ی کوږی که‌عب (ﷺ)

ناوی سوراقه‌ی کوږی که‌عبی کوږی عه‌مره، دایکی ناوی عومه‌یره‌ی کچی نوعمانه، کوږیک‌ی هه‌بوو به ناوی زه‌ید که له جه‌نگی جسر ئه‌بوو عوبه‌یددا کوژرا، کچی‌کیشی هه‌بوو به ناوی سوعدا، ژنه‌که‌ی سوراقه ناوی ئومموزه‌یدی کچی سه‌که‌نه، له غه‌زای به‌در و ئوحد و خه‌نده‌ق و هه‌موو غه‌زاکانی تردا به‌شداری کرد،^(۴) له جه‌نگی یه‌مامه‌دا شه‌ید بوو،

^(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ٣١٩٥.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٤٠.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٤٠.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٢، ص ٤٨٧.

رایه کیش ده لیت: تا سه رده می مو عاویه ی کو پی ئه بوسوفیان ژیاوه.^(۱)

۱۶۹۱. سوراقه ی کو پی مالیک (ﷺ)

ناوی سوراقه ی کو پی مالیکی کو پی جو عشومی کینانیه، کونیه که ی
 ئه بوسوفیان، زورجار هر به سوراقه ی کو پی جو عشوم ناوی هاتووه و
 ناوی باوکی باس نه کراوه و راسته وخو ناوی خو ی و باپی ری هاتووه.^(۲)
 سوراقه ده لیت: کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) و ئه بو به کری صدیق کو چیان
 کرد، نیردراوانی قورپیش هاتن بو لمان و وتیان: هر که س پیغه مبه ر (ﷺ)
 یان ئه بو به کر بکوژیت یان به دیل بگریت ئه وه پاداشت ده کریت و
 پاداشته که شی هینده ی خوین باییه که، منیش له کو پی کی به نی مودلیجدا
 دانیشتبووم که کابرایه کی مودلیجی هات و وتی: ئه ی سوراقه که میک
 پیش ئیستا دوو تارمایییم له که ناراووه بینی، سوراقه وتی: زانیم ئه وان،
 وتم: ئه وه ئه وان نین، ئه وه فلان و فلان بون که تو بینوتن، دواپی
 که میک له کو په که دا مامه وه و دواتر چوممه وه ماله وه و فرمانم کرد به
 که نیزه که که م تا ئه سپه که م بو ئاماده بکات، رمه که مم هه لگرت و سوار
 و شتره که م بووم، چووم تا نزیک بووممه وه له پیغه مبه ر (ﷺ) و ئه بو به ر،
 له وی ئه سپه که م منی خست، هه ستامه وه و دهستم برد بو کیفی تیره کانم و
 تیریکم ده رکرد و کردم به دوو له ته وه که چی به دلی خو م بو ده رنه چوو،^(۳)
 سواری ئه سپه که م بووممه وه و نزیک بووممه وه لیان، گویم لیوو پیغه مبه ری
 خوا (ﷺ) قورئانی ده خویند و لای نه ده کرده وه، به لام ئه بو به کر زور لای
 ده کرده وه، ئه وکات دوو دهستی ئه سپه که م روچوون به ناو زه ویداو تا نیوه ی
 له زه ویدا بوو، له سه ر ئه سپه که م که و تمه خواره وه، تیم خو پی و ئه سپه که م

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱.

^(۳) له سه رده می نه فامیدا ئه و عاده ته هه بوو تیریان ده کرد به دوو به شه وه بو تاقیکردنه وه ی به ختیان.

هه ستایه وه، به لام دهسته کانی نه دههاتنه دهره وه، که ریک وه ستایه سهرین بینیم دوو که لیک له ئاسمانه وه دیاره، هه مدی تیریکم دهرکرد و له تم کرد که چی خراپه کهم بۆ دهرچوو، داوای په نام کرد لیان، ئه وانیش وه ستان، سواری ئه سپه کهم بووم تا چوومه لایان، که بینیم ئاوام به سهرهات وتم: به دلناییه وه دواپۆژ بۆ پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده بیت، پیم وت: هۆزه که ت پاداشتی خوین باییه کیان داناوه بۆ گرتن یان کوشنت، ئینجا هه وال و باس چی هه بوو بۆم باسکردن، دواتر پیم وتن شمهک و پیوستی چیان دهویت با لای من بییهن، پیغه مبهری (ﷺ) ته نها داوای لیکردم زانیاریان بشارمه وه نه هیلم خه لک پتیان بزانت، منیش داوام لیکرد نامه کی په نام بۆ بنووسیت، ئه ویش فهرمانی کرد به عامیری کوپی فوهیره وه ئه ویش له پارچه پیسته یه کدا بۆی نووسیم، دواتر پیغه مبهری (ﷺ) چوو،^(۱) ئینجا سوراقه ئه و نووسینه ی هه لگرت تا ئه و کاته ی پیغه مبهری (ﷺ) له طائفه وه گه رایه وه سوراقه چوو بۆ لای و ئه و نامه ی پی نیشان دا، ئه وکات له جه عرانه بوو، پیغه مبهری (ﷺ) فهرموی نزیک به ره وه، ئه ویش نزیک بوویه وه و موسلمان بوو.^(۲)

ئه بووبه کر ده لیت: کاتیک سوراقه گه یشت پیمان وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئه وه گه یشت پیمان، فهرموی: خه فته مه خو خوامان له گه له، که ته واز نزیک بوویه وه و نزیکه ی چه ند رمیک دوور بوو لیمانه وه دهستم کرد به گریان و وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) وا گه یشت پیمان، فهرموی: بۆچی ده گریته؟ وتم: به خوا بۆ خۆم ناگریم، به لکو بۆ تو ده گریم، پیغه مبهری (ﷺ) فهرموی: خواجه به و جوړه ی خو ت ده ته ویت دووری بخه ره وه لیمان، ئه وه بوو ئه سپه که ی تا لای سکی چوو به ناخی زه ویدا و سوراقه ش که و ته خواره وه، سوراقه وتی: ئه ی موحه ممه د ئه زانم ئه مه

(۱) صحیح البخاری - کتاب الکفالة - باب جوار أبي بكر في عهد النبي (ﷺ) وعقده، الرقم ۲۲۹۷.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۱۸۵.

کاری تویه، نزا بکه خوا رزگارم بکات، به خوا مهرج بیت ری له وانهی دوی
خوم ون بکه تا نه گه پین به دواتدا، نه وهش تیره کانم تیریکیان بیه، ده زانم
ده دهیت به لای و شتر و رانه مه پره کانمدا له فلانه شوین، له وی چه ندت
پتو یسته بییه، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: هیچ پتو یستیمان نیه به و شتره کانت،
ئینجا پیغه مبه ر(ﷺ) نزای بو کرد و سوراقهش گه پرایه وه بو لای هاوه له کانی
خوی.^(۱)

دواتر که پیغه مبه ری خوا(ﷺ) گه یشته مه دینه، سوراقه که وته باسی
به سه رهاته که ی و گرنگی و گه وره یی پیغه مبه ر(ﷺ)، قورپه ییش ده ترسان
نه و قسانه ی سوراقه بیته هوکاری موسلمان بوونی خه لکیکی زور، بویه
نه بوجه هل نامه یه کی نووسی و هو شیاری دا که موسلمان نه بن و نه بن به
دوو به شه وه، سوراقهش وه لامیکی جه رگبری نه بووجه هلی دایه وه.^(۲)
له غه زای به دردا شهیتان خوی له شیوه ی سوراقه ی کوری مالیکدا
نیشان دا، دواتر که زانی بیتاوه پان شکاون رایکرد و خوی خسته ناو
ده ریاهه.^(۳)

سوراقه پاش موسلمان بوونی ده چوویه خزمهت پیغه مبه ر(ﷺ) و زانیاری
لی وهرده گرت، سوراقه ده لیت: وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ئازله ی
ونبوو و دواکه وتوو جار هیه دیت له حه وزه که ی مندا ئاو ده خواته وه،
ئایا له وه دا پاداشتم بو هیه؟ فهرمووی: (اسقها فإن فی کل ذات کبد حری أجرا)،^(۴)
(ئاوی پی بده، چونکه بو هر خاوه ن جه رگیکی گهرم- گیانداریکی تینو-
پاداشت هیه).

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، صحيح ابن حبان - كتاب التاريخ - فصل في هجرته (ﷺ) إلى المدينة
وكيفية أحواله فيها - ذكر وصف قدوم المصطفى (ﷺ) وأصحابه المدينة عند هجرتهم إلى يثرب، الرقم
٦٢٨١، صححه شعيب الأرناؤوط.

^(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۱۸۶.

^(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۲۸۳.

^(۴) صحيح ابن حبان - كتاب البر والإحسان - فصل من البر والإحسان - ذكر إعطاء الله جل وعلا الأجر
لمن سقى كل ذات كبد حرى، الرقم ۵۴۲، صححه شعيب الأرناؤوط.

سوراقه له چه‌جی مالثاوااییدا به‌شداری کرد و له‌وی سه‌باره‌ت به ورده‌کاری چه‌ج پرسپاری له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کرد.^(۱)

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ته‌ماشای باله‌کانی سوراقه‌ی ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: (ده‌لئیت له‌به‌رچاومه که بازنه‌کانی کیسرا ده‌که‌یته ده‌ستت).^(۲)

کاتی‌ک عومه‌ری کوری خه‌ططاب بازنه‌و شمه‌که‌کانی کیسرای بۆ هات، سوراقه‌ی بانگ کرد، سوراقه که‌سیکی لاوازی ره‌شکه‌لانه بوو، ده‌توت باله‌کانی سووتاون، پیتی وت: بازنه‌کانی سوراقه بکه ده‌ستت، ئه‌ویش وایکرد، ئینجا جله‌کانی پۆشی، عومه‌ر وتی: سوپاس بۆ ئه‌و خوایه‌ی ئه‌وانه‌ی له کیسرا دامالێ و دای به سوراقه‌ی کوری مالیک.^(۳)

سه‌باره‌ت به کاتی وه‌فاتی سوراقه رایه‌ک ده‌لئیت: له سه‌رده‌می عوثماني کوری عه‌ففاندا بووه، رایه‌یک تریش ده‌لئیت: دوا‌ی ئه‌وه‌ش ژیاوه.^(۴)

ئیبین که‌ثیر ده‌لئیت: له سالی بیست و چواری کۆچیدا سوراقه وه‌فاتی کرد.^(۵)

۱۶۹۲. سورمه‌ی کوری ئه‌سه‌د (ﷺ)

ناوی سورمه‌ی کوری ئه‌سه‌دی جوه‌ه‌نیه، یان ده‌وتریت له پش‌تیوانانه، دواتر له میصر له ئیسکه‌نده‌ریه نیشته‌جی بوو، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌و ناوه‌ی لینا.^(۶)

(۱) صحیح مسلم - کتاب الحج - باب حجة النبي (ﷺ)، الرقم ۱۲۱۸؛ صحیح ابن حبان - کتاب الحج - باب ما جاء في حج النبي (ﷺ) واعتماره - ذکر وصف حجة المصطفى (ﷺ) الذي أمرنا الله جل وعلا باتباعه واتباع ما جاء به، الرقم ۳۹۴۴.

(۲) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب قسم الفيء والغنيمه - جماع أبواب تفريق ما أخذ من أربعة أخماس الفيء غير الموجب عليه - باب الاختيار في التعجيل بقسمة مال الفيء إذا اجتمع، الرقم ۱۲۱۵۶.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۹۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۱۵۰.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۳۹۸.

١٦٩٣. سوعادی کچی رافیع (ﷺ)

ناوی سوعادی کچی رافیعی کوپی موعاویہ، چوویہ خزمہت پیغہمبہری خوا (ﷺ) و بهیعتی پندا.^(۱)

١٦٩٤. سوعادی کچی سہلہمہ (ﷺ)

ناوی سوعادی کچی سہلہمہی کوپی زوہیرہ، لہ پشتیوانانہ و چووتہ خزمہت پیغہمبہر (ﷺ) و بهیعتی پنداوہ.^(۲)

١٦٩٥. سوعہیر (ﷺ)

ناوی سوعہیری کوپی خوفافی تہمیمہ، کاربہدہستی پیغہمبہری خوا (ﷺ) بوو، پیغہمبہر (ﷺ) لہناو خیللی خویدا کردی بہ کاربہدہست، ئہبووبہکر لہ سہردہمی خیلافہتی خویدا ئہوی لہو پوسستہیدا ہیشتووتہوہ.^(۳)

١٦٩٦. سوعادی کچی عہمر (ﷺ)

ناوی سوعادی کچی عہمرہو هاوسہری طہلحہی کوپی عوبہیدولایہ، دوای وہفاتی پیغہمبہریش (ﷺ) ژیا و فہرموودہیہکی لہ عومہری کوپی خہطابہوہ گیراوتہوہ.^(۴)

١٦٩٧. سوعادی کچی کورز (ﷺ)

ناوی سوعادی کچی کورزہو پووری عثمانی کوپی عہفانہ، سوعدا ہەر لہ مہککہ باوہری هینا بہ پیغہمبہر (ﷺ) و ئہویش هانی عثمانی دا تا

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۷۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۰.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۶.

بجیته داوای کچه که ی پیغه مبه ر (ﷺ).^(۱)

۱۶۹۸. سوعدا ی کچی ئهوس (ﷺ)

ناوی سوعدا ی کچی ئهوسی کوپی عه ددی، ژنی صامیتی کوپی عه ددی، له م میرده ی کوپیکی بوو به ناوی سوهید، دواتر میرده که ی مرد و شووی کرد به سوهیلی کوپی حارث، سوعدا چووه ته خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و به یعه تی پیداوه.^(۲)

۱۶۹۹. سوفیانی ئهقه فی (ﷺ)

ناوی سوفیانی کوپی قه یسی کوپی ئه بانه و له ئهقه فه کانه. دایکی ناوی ناوی روقه یقه ی ئهقه فه، هاوسه ری قه یسی کوپی ئه بانه، سوفیان برایه کی هه بوو به ناوی وهب و خوشکیکیشی هه بوو به ناوی ئومه یمه.^(۳)

روقه یقه ی دایکی ده لیت: کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) هات بۆ طائف تا بانگه واز بگه یه نیت، هات بۆ لای من و منیش بریک خواردنه و هم بۆ برد، فهرمووی: (ئهی روقه یقه تاغوتی ئه وان مه په رسته و نوێژی بۆ مه که)، منیش وتم: ده ی ده مکوژن، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (ده ی ئه گه ر پێیان وتیت بلی په ره ردگارم په ره ردگاری ئه و تاغوته یه، که نوێژت کرد پشت بکه ره ئه و تاغوته)، دوا ی ئه وه پیغه مبه ر (ﷺ) چوویه ده ره وه، پاش موسلمان بوونی هۆزی ئه قیف، ئه و دوو کوپه ی روقه یقه چوونه خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: دایکتان چی کرد؟ ئه وانیش وتیان: هه ره و جوړه یه که تۆ جێته یشت، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: دایکتان موسلمان بوو.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۷-۶۹۸.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۵۵.

^(۳) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۲۳.

^(۴) المعجم الكبير للطبراني - باب السین - من اسمه سفیان - سفیان بن قیس بن أبان الثقفي، الرقم ۶۴۳۱.

١٧٠٠. سوفیانی کوری ثابت (رضی اللہ عنہ)

ناوی سوفیانی کوری ثابت، له پشتیوانانه، یه کیکه له به شداربوانی رووداوی بیئر مه عوونه و تیايدا شهید بوو.^(۱)

١٧٠١. سوفیانی کوری حاطیب (رضی اللہ عنہ)

ناوی سوفیانی کوری حاطیبی کوری ثومه ییه، له پشتیوانانه، یه کیکه له به شداربوانی غه زای ثوحد، له رووداوی بیئر مه عوونه دا شهید بوو.^(۲)

١٧٠٢. سوفیانی کوری سههل (رضی اللہ عنہ)

ناوی سوفیانی کوری سهله و باسی له فهرمووده یه کدا هاتووه که پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) پیئی فهرموو (یا سفیان بن سهل لا تسبل فإن الله لا یحب المسبلین)،^(۳) (ئه ی سوفیانی کوری سههل جله که ت دريژ مه که ره وه بۆ خوار قوله پیت، چونکه خوا ئه و که سانه ی خوش ناویت که جلیان بۆ خوار قوله پیتان دريژ ده که نه وه).

١٧٠٣. سوفیانی کوری عه بدولا (رضی اللہ عنہ)

ناوی سوفیانی کوری عه بدولای کوری ره بیعه یه، چووه ته خزمه ت پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) و موسلمان بووه.^(۴) سوفیان ده لیت: وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) شتیکم پی بلی تا دهستی

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٢٢.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٢٢.

^(۳) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند الكوفيين (رضی اللہ عنہ) - حديث المغيرة بن شعبة (رضی اللہ عنہ)، الرقم ١٨٤٧٣؛ سنن ابن ماجه - أبواب اللباس - باب موضع الإزار أين هو، الرقم ٣٥٧٤؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب الزينة - إقبال الإزار وذكر اختلاف ألفاظ الناقلين لخبر أشعث بن أبي الشعثاء في ذلك، الرقم ٩٦٢٤، ضعفه شعيب الأرنؤوط، حسنه الألباني في صحيح و ضعيف سنن ابن ماجه، الرقم ٣٦٧٤.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٢٤.

پیوه بگرم و پابه ندی بم، ئه ویش فهرمووی: (بلی پهره ردگارم ئه لایه و دواتر له سه ری بهرده وام به) وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) چ شتیک هه یه ترست زوره لیتی زیانی هه بیت بۆم؟ فهرمووی: (ئهمه) ئاماژه ی کرد بۆ زمانی.^(۱)

سوفیان یه کیکه له به شداربوانی غه زای حونه یین، به لام به شداریه که ی له سوپای دوژمندا بوو نه که له سوپای موسلماناندا، له و غه زایه دا عوثمانی برای کوژرا، دواتر که سوفیان رزگاری بوو موسلمان بوو.^(۲) پیغه مبه ر (ﷺ) ماوه یه که ئه وی وهک به رپرسی طائیف دانا، دواتریش له سه رده می عومه ری کوپی خه طابدا کاربه دهستی خه لیفه بوو له سه ر زه کاتی طائیف.^(۳)

۱۷.۴. سوفیانی کوپی عوذمیل (ﷺ)

ناوی سوفیانی کوپی عوذه یله و له به نی ته میمه، چووه ته خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و موسلمان بووه، کوپیکی هه بوو به ناوی قه یس که کاتیک باوکی چوو بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ)، وتی: باوکه گیان ده رفه تم بده با منیش له گه لت بیم بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (ﷺ)، سوفیان وتی: ده گه پێینه وه.^(۴)

۱۷.۵. سوفیانی کوپی قه یس (ﷺ)

ناوی سوفیانی کوپی قه یسی کوپی حارثی قورپه ییشیه، له مه که که موسلمان بوو و کوچی کرد بۆ مه دینه، پیغه مبه ر (ﷺ) برایه تی خسته نێوان

^(۱) جامع الترمذی - أبواب الزهد عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في حفظ اللسان، الرقم ۲۴۱۰ وقال هذا حديث حسن صحيح؛ سنن ابن ماجه - أبواب الفتن - باب كف اللسان في الفتنة، الرقم ۳۹۷۲؛ المستدرک على الصحيحین - کتاب الرقاق - زهد في الدنيا يحبك الله، الرقم ۷۹۶۹، صححه ووافقه الذهبي في التلخیص، صححه الألبانی في صحيح و ضعيف سنن ابن ماجه، صححه شعيب الأرناؤوط.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۴.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۴.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۹۵.

سوفیانی کوپی قهیس و حارثی کوپی عه بدولموطه لیبه وه.^(۱)

۱۷۰۶. سوفیانی کوپی مه عمه (ﷺ)

ناوی سوفیانی کوپی مه عمه ری کوپی حه بیبی جومه حیه و یه کیکه له
کوچه رانی حه به شه.^(۲)

سوفیان ژنیکه هه بوو به ناوی حه سه نه، حه سه نه له م میرده ی هه ریه ک
له خالد و جوناده ی هه بوو، ئینجا سوفیان کوچی کرد بۆ حه به شه و ئه و
دوو مندالەشی له گه ل خۆی برد هاو ده م به حه سه نه ی ژنی و شوره حبیلی
کوپی حه سه نه که برای دایکی خالد و جوناده بوو، به لام رایه کی تر
ده لیت: سوفیان برای دایکی شوره حبیل بووه،^(۳) ئیین ئه شیر هیتاویه تی که
برا دایکه کانی بریتی بوون له جابیر و جوناده، سوفیانیش له مه ککه دایکی
شوره حبیلی به هاوسه رگرتووه.^(۴)

ئیین ئه شیر ده لیت: حه سه نه سه ره تا شووی کردووه به عه بدولا و
شوره حبیلی بووه، ئینجا شووی کردووه به سوفیان.^(۵)
سوفیان و هه ردوو کوپه که شی دوا ی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیان و
له سه رده می خیلافه تی عومه ری کوپی خه ططابدا کوچی دوا بیان کرد.^(۶)

۱۷۰۷. سوفیانی کوپی نه سر (ﷺ)

ناوی سوفیانی کوپی نه سره، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، یه کیکه له
به شدار بوانی غه زای ئو حود.^(۷)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۷.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۹.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۱۲۷.

(۴) أسد الغابة، ج ۱، ص ۳۷۲.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۹۱.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۹.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۳۰.

۱۷۰۸. سوفیانی کوپی و مهب (ﷺ)

ناوی سوفیانی کوپی و مهبی خه وه لانیه، هاته خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ) و موسلمان بوو.^(۱)

سوفیانی کوپی و مهب ده لیت: موعاذی کوپی جه بهل هات بۆ یه مه ن بۆ لامان و وتی: من نیردر او پیغه مبهری خوا (ﷺ) تا پیتان بلیم خوا بپهرستن و هاوه لی بۆ بریار مه دن، گوپرایه لم بن له چاکه دا، سه ره نجام بۆ لای خوايه و به هه شت و دۆزه خ هه یه، له وئ مانه وه ی هه تای ی و نه مردن هه یه.^(۲)

سوفیان ده لیت: له پیغه مبهری خوا (ﷺ) بیست ده یفه رموو: (لَا تَأْتِي الْمَاءُ وَعَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ بَاقٍ) (سه د سالی تر هه رچیه ک له م سه رزه ویه دا بووه مردووه).^(۳)

سوفیان دوا ی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و یه کینک بوو له به شدار بوانی فه تحی میصر، له سه رده می عه بدولعه زیزی کوپی مه پواندا والی ئه فریقیا بوو و دوا جار له سالی هه شتاو دووی کۆچیدا وه فاتی کرد.^(۴)

سوفیان ده لیت: له گه ل عومه ری کوپی خه طابا دا چووم بۆ شام، ئه هلی نیممه و تیان: تۆ له سه رت واجب کردوین هه نگوین بده ین به موسلمانان و ده ستمان ناکه ویت، عومه ر وتی: ده ی شتی ک بیت به ده ردیان بخوات، ئه وانیش و تیان: ئیمه خواردنه وه یه کمان هه یه له ترئ دروستی ده که ین نزیکه له هه نگوینه وه، عومه ر وتی: بیهینن، ئه وه بوو هیتایان، عومه ر په نجه یه کی پتدا کرد و لئی خوارد زۆر تیژ بوو، بریک ئاوی تی کرد و خواردیه وه

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۳۱.

(۲) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۲۹۲۷.

(۳) المستدرک علی الصحیحین - کتاب الفتن والملاحم - ذکر إحياء الأموات ونفخ الصور، الرقم ۸۶۱۶، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۳۱.

پیتی خوښ و باش بوو، ئیتر موسلمانانیش لیان ده خوارده وه، روژیک موسلمانیک له وهی خوارده وهو پیتی سه رخوښ بوو، موسلمانان له سه ر سه رخوښه که ی لیان دا، ته ویش وتی: به خواهر ته وهم خوارده وه که عومهر پیتی داوین، عومهریش که به سه ر هاته که ی بیست هاته ناو خه لکه که و وتی: ته ی خه لکینه منیش وهک ئیوه مروښیکم و هیچ خه لالیک حه رام ناکه م و هیچ حه رامیک حه لال ناکه م، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وه فاتی کردو وه و سروس نه ماوه، بویه فه رمانی کرد واز له و خوارده وه به به ینن.^(۱)

۱۷۰۹. سوفیانی کورپی ئه بی زوههیر (ﷺ)

ناوی سوفیانی کورپی ئه بی زوههیری ته زدییه، فه رمووده ی له پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ) گپرا وه ته وه.^(۲)

سوفیان ده لیت: له پیغه مبه ری خوا م (ﷺ) بیست ده یفه رموو: (من اقتنی کلبا لایغنی عنه زرعاً، ولا ضرراً نقص کل یوم من عمله قیراط)،^(۳) (هه رکه س سه گیک راگریت بی ته وهی بو کشتوکال یان ئاژه لداری پیوستی بیت، ته وه هه موو روژیک هینده ی قیراتیک له کاره کانی-پاداشتی- که م ده کات)

۱۷۱۰. سوفیانی کورپی ئه سه د (ﷺ)

ناوی سوفیانی کورپی ئه سه د یان کورپی ئه سیدی حه ضره مه یه.^(۴) سوفیان ده لیت: له پیغه مبه ری خوا م (ﷺ) بیست ده یفه رموو: (کبرخیانه أن تحدث أخاک حدیثاً، هو لك به مصدق، وأنت به کاذب)،^(۵) (ناپاکیه کی گه وره یه که

^(۱) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۱۸۷۶.

^(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۲.

^(۳) صحیح البخاری - کتاب الحرث والمزارعة - باب اقتناء الکلب للحرث، الرقم ۲۳۲۳؛ صحیح مسلم - کتاب

البیوع - باب الأمر بقتل الکلاب، الرقم ۱۵۷۶.

^(۴) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۱۲۱.

^(۵) سنن أبی داود - کتاب الأدب - باب فی المعارض، الرقم ۴۹۷۱؛ المعجم الکبیر للطبرانی - باب السین - من اسمه سفیان - سفیان بن أسد الحضرمی، الرقم ۶۴۰۲، ضعفه الألبانی فی صحیح و ضعیف سنن أبی داود.

قسه یهک بکهیت بۆ براکەت و ئەویش تۆ بە راستگو بزانییت، کەچی تۆ درۆی لە گەل بکهیت).

١٧١. سولافە ی کچی بەراء (ﷺ)

ناوی سولافە ی کچی بە پائی کۆری مەروورەو هاوہ لی پیغەمبەر (ﷺ) بوو.^(١)

١٧٢. سولافی ئەنصاری (ﷺ)

ئەم ئافرەتە ناوی سولافەو لە پشتیوانانەو دایکی بە پائی کۆری مەروورە، پیغەمبەر (ﷺ) هەندێ جار دوا ی نوێژە فەرزەکان دەچوو بۆ ئەو مزگەوتە ی کە پیتی دەوترا (الحرمة) سولافی دایکی بە پائیش لەو ی بوو، پیغەمبەر (ﷺ) چەند جار لەو ی نوێژی دەکرد.^(٢)

١٧٣. سولەیک ی کۆری عەمر (ﷺ)

ناوی سولەیک ی کۆری عەمر ی غەطە فانیە، جاریک پیغەمبەر (ﷺ) لە رۆژی هەینیدا لە مزگەوت و تار ی دەفەرموو کە سولەیک چوو یە مزگەوتەو، پیغەمبەر (ﷺ) پیتی فەرموو ئایا نوێژت کردووە؟ وتی: نا، فەرمووی: دە ی دوو رکات بکە.^(٣)

١٧٤. سولەیمانی شامی (ﷺ)

ناوی سولەیمانی کۆری ئەبی سولەیمانی شامیە، فەرموودە یهکی لە پیغەمبەری خواوہ (ﷺ) گێراوہ تەوہ.^(٤)

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٧٠٢.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٧٠٢.

^(٣) صحيح ابن خزيمة - كتاب الجمعة - جماع أبواب الصلاة قبل الجمعة - باب سؤال الإمام في خطبة الجمعة داخل المسجد وقت الخطبة أصلى ركعتين أم لا، الرقم ١٨٣٢؛ المعجم الكبير للطبراني - باب السنين - من اسمه سليك - سليك بن عمرو، الرقم ٦٧٠٩.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٧٣.

۱۷۵. سوله‌یمانی کوپی صهرد (ﷺ)

ناوی سوله‌یمانی کوپی صهردی خوزاعیه، ناوی یه‌سار بوو، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناوی گوپی به سوله‌یمان.

سوله‌یمان ده‌لایت: جاریک له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) دانیشتبووم که دوو که‌س ده‌مه‌بۆله‌یان بوو و هاتن بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، یه‌کیکیان ره‌گی ملی سووره‌ه‌ل‌گه‌رابوو هینده‌ توورپه‌ بوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَوْ قَالَهَا ذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُ لَوْ قَالَ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُ) (من قسه‌یه‌ک ده‌زانم ئە‌گه‌ر ئە‌و کابرا بی‌لایت ئە‌و حاله‌ی نامینیت، بلایت په‌نا ئە‌گرم به‌ خوا له شه‌یتان، ئە‌و حاله‌ی نامینیت)، جا هاوه‌لان به‌ کابرایان وت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیت ده‌فه‌رموویت په‌نا بگره‌ به‌ خوا له شه‌یتان، کابرا وتی: خو شیتیم له‌گه‌ل نیه‌-جنۆکه ده‌ستی لی نه‌وه‌شان‌دوم-^(۱)

سوله‌یمان له سه‌رده‌می خیلافه‌تی عه‌لی کوپی ئە‌بووطالبیدا له‌ناو سوپای عه‌لیدا به‌شداری جه‌نگی صفین بوو، دواتریش هه‌واداری حوسه‌ینی کوپی بوو و به‌لینتی پیدای و نامه‌ی بۆ نارد تا بی‌ت بۆ کووفه‌ و به‌یعه‌تی پیدات، که‌چی دواتر پشتی لی‌کرد و وازی هینا له به‌لینه‌که‌ی تا حوسه‌ین کوژرا، دوا‌ی ئە‌وه په‌شیمان بوویه‌وه‌و هاوده‌م به‌ کۆمه‌لێکی تر ویستی تۆله‌ی تاوانه‌که‌ی بکاته‌وه‌و دژ به‌ ئومه‌ویه‌کان راپه‌پی، به‌لام کوژرا، کاتیکیش کوژرا ته‌مه‌نی نزیکه‌ی نه‌وه‌دو سن سال ده‌بوو.^(۲)

^(۱) صحیح البخاری - کتاب بدء الخلق - باب صفة إبليس وجنوده، الرقم ۳۲۸۲؛ صحیح مسلم - کتاب البر والصلة والآداب - باب فضل من يملك نفسه عند الغضب وبأي شيء يذهب الغضب، الرقم ۲۶۱۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۸۸۲.

۱۷۱۶. سوله‌یمانی کوپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی سوله‌یمانی کوپی عه‌مری زورقیه، له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) نێردرا بۆ ناوچه‌ی هه‌زره‌مه‌وت و کینه‌ده.^(۱)

۱۷۱۷. سوله‌یمی ئه‌نصارى (ﷺ)

ناوی سوله‌یمه‌و له‌ پشتیوانانه‌ له‌ ئه‌وسیه‌کان، جاریک سوله‌یم هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که ده‌خه‌وین ئینجا موعا‌ذی کوپی جه‌به‌ل دیت بۆ لامان، له‌ رۆژیشدا له‌ کاتی کارماندا که کاتی نوێژ دیت، دیت و نوێژیکی زۆر دوورودریژمان پێ ده‌کات، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (یا معاذ بن جبل، لا تکن فتانا، إنا أن تصلي معي، وإنا أن تخفف على قومك)، (ئه‌ی موعا‌ذی کوپی جه‌به‌ل خه‌لک له‌ دین رame‌فرینه، یان نوێژ له‌گه‌ل من بکه، یان نوێژت بۆ هۆزه‌که‌ت کورت بێت)، پاشان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (ئه‌ی سوله‌یم چه‌نده‌ قورئانه‌ت له‌ به‌ره‌؟)، وتی: من داوی به‌هه‌شت له‌ خوا ده‌که‌م و په‌نا به‌ خوا ده‌گرم له‌ دۆزه‌خ، به‌خوا من جوان ئاوازی تۆ و موعا‌ذیش نازانم، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (مه‌گه‌ر ئاوازی من و موعا‌ذیش هه‌ر بۆ به‌هه‌شت نیه‌ و په‌نا به‌خوا ناگرین له‌ دۆزه‌خ؟!)، پاشان سوله‌یم وتی: خوا بیه‌وێت سبه‌ینێ که جه‌نگ روویدا ده‌بینن، ئه‌وه‌بوو سبه‌ینێ خه‌لکی چوون بۆ غه‌زای ئو‌حود و سوله‌یمیش چوو و تیایدا شه‌هید بوو و دواتر ته‌رمه‌که‌ی له‌ناو شه‌هیده‌کاندا بوو.^(۲)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۲.

^(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند البصريين (ﷺ) - حديث سليم من بني سلمة (ﷺ)، الرقم ۲۱۰۳۰، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

۱۷۸. سولهیمی مهولای عهمر (ﷺ)

ناوی سولهیمه و خزمه تکاری عهمری کوپی جه مووحه، کاتیک غه زای ئو خود روویدا، عهمر ویستی به شداری غه زای ئو خود بیت، خزمه تکاره که شی که ناوی سولهیم بوو ویستی به شداری بکات، عهمر وتی: بگه پیره وه بو مالّه وه، سولهیم وتی: چی ده بیت منیش له گه لت به شدار بم و خیرم ده ست بکه ویت، ئه وه بوو عهمر رازی بوو، سولهیم به شداری کرد و جهنگا تا شه هید بوو.^(۱)

۱۷۹. سومهیدی ع (ﷺ)

ناوی سومهیدی کینانیه، کاتیک خالیدی کوپی وه لید چوو بو به نی کینانه و هه له له په یامی ئه وان تیگه یشت و که وته کوشتاریان، میرمندا لیک له وان که ناوی سومهیدی بوو هاته خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ) و به سه رهاته که ی بو گیرایه وه.^(۲)

۱۷۲. سومهیری کوپی حوصهین (ﷺ)

ناوی سومهیری کوپی حوصهینی کوپی حارثه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، یه کیکه له به شداریوانی غه زای ئو خود، دوا ی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و له سه رده می خیلافه تی عومه ری کوپی خه ططابدا کار به دهستی عومه ری کوپی خه ططاب بوو، هه ر له سه رده می عومه ردا کوچی دوا یی کرد.^(۳)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۴.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۵.

۱۷۲۱. سومه‌یری کورپی زوهه‌یر (ﷺ)

ناوی سومه‌یری کورپی زوهه‌یری جه‌سریه، سومه‌یر وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌له‌مه‌ی کورپی زوهه‌یری برام ده‌رچوو تا کوچ بکات بۆ لات، که‌چی له‌لایه‌ن کاروانیکی به‌نی غیفاره‌وه کوژرا، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) غیفاریه‌کانی بانگ کرد، ئه‌وانیش روونکردنه‌وه‌ی خویان دا.^(۱)

۱۷۲۲. سومه‌یطی به‌جلی (ﷺ)

ناوی سومه‌یطی به‌جلیه، فه‌رمووده‌ی له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) گێراوه‌ته‌وه، سومه‌یگ ده‌لێت: بیستم له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (من رابط یوما فی سبیل الله أو لیلة کان کعدل شهر صیامه و قیامه)،^(۲) (هه‌رکەس شه‌ویک یان رۆژیک له‌ پێناو خوادا سه‌نگه‌رنشینی بکات، وه‌ک مانگیک رۆژووی رۆژ و شه‌ونویژی شه‌وه‌کانی پاداشتی بۆ هه‌یه).

۱۷۲۳. سومه‌یکه‌ی کچی جوبار (ﷺ)

ناوی سومه‌یکه‌ی کچی جوباری کورپی سه‌خره، سومه‌یکه‌ چوه‌ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پێداوه.^(۳)

۱۷۲۴. سومه‌یه‌ی شه‌هید (ﷺ)

ناوی سومه‌یه‌ی کچی خباطه، هاوسه‌ری یاسر و دایکی عه‌مما‌ری کورپی یاسره، هه‌وته‌م که‌س بوو که‌ موس‌لمان بوو یه‌که‌م شه‌هیدی ناوی ئیسلام بوو.^(۴)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب العين - من اسمه عائذ - عائذ بن عمرو المزني - عائذ بن سعيد الجسري، الرقم ۳۶.

(۲) معجم الصحابة لابن قانع، ج ۱، ص ۳۲۵.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۰۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۲.

سومه يیه خزمه تکاری ئه بوو حوذه یفه بوو، ئه بوو حوذه یفه سومه ییه ی ماره کرد له یاسر، چونکه هاو په یمانئ له نیوانیاندا هه بوو.^(۱) هه ریه ک له سومه ییه و یاسری هاوسه ری و عه ماری کوری له یه که مین موسلمان بووه کان بوون.^(۲)

کاتیک سومه ییه موسلمان بوو، ئه بوو جه هل له سه ر موسلمان بوونه که ی زۆر ئازاری دهدا، جلی ئاسنینی ده کرده به ری و له بهر گه رمای مه که که دا سزای دهدا.

کاتیک یاسر و سومه ییه و عه ماری له سه ر ئیسلامه تییان سزا دهدران، پیغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: (صبرا یا آل یاسر، موعدکم الجنة)،^(۳) (خوڤاگر بن ئه ی خیزانی یاسر، واده تان به هه شته).

سومه ییه ئافره تیکی پیری به ته مه نی لاواز بوو.^(۴) جاریک ئه بوو جه هل که سزای سومه ییه ی دهدا، هات و به خه نجه ری ک دای له سکی و شه هیدی کرد.^(۵)

له جه نگی به دردا که ئه بوو جه هل کوژرا، پیغه مبه ر (ﷺ) به عه ماری فه رموو (خوا بکوژه که ی دایکتی کوشت).^(۶)

۱۷۲۵. سونبوله ی کچی ماعیز (ﷺ)

ناوی سونبوله ی کچی ماعیزه، له پشتیوانانه و موسلمان بووه و چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و به یعه تی پێداوه.^(۷)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۱۳۶.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۲.

(۳) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب عمار بن یاسر (رضی الله عنه) - إیذاء الکفار آل یاسر، الرقم ۵۷۹۱، قال الألبانی في فقه السيرة (۱۱۱/۱) حدیث حسن صحیح.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۲.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۲.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۲۶۴.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۵.

۱۷۲۶. سوههیلی کورپی رافیع (ﷺ)

ناوی سوههیلی کورپی رافعی کورپی ئه بی عه مره، له پشتیوانانه و یه کیکه له به شداربوانی هه ردوو غه زای به در و ئو خودیش.^(۱)

۱۷۲۷. سوههیلی کورپی عه ددی (ﷺ)

ناوی سوههیلی کورپی عه ددی ئه زدی، براهیکی هه بوو به ناوی سه هل، ئه م هاوه له له له سه رده می خیلافه تی ئه بوو به کری صدیقدا له جهنگی یه مامه دا شه هید بوو.^(۲)

۱۷۲۸. سوههیلی کورپی عه مر (ﷺ)

ناوی سوههیلی کورپی عه مره، له پشتیوانانه له خه زه جیه کان له به نی نه ججار، که پیغه مبه ر (ﷺ) کۆچی کرد بو مه دینه، سه هل و سوههیل دوو برابوون و هه تیو که وتبوون و زهویه که ی مزگه وت هی ئه و دوانه بوو.^(۳)

۱۷۲۹. سوههیلی کورپی عه مری عامیری (ﷺ)

ناوی سوههیلی کورپی عه مری کورپی عه بدشه مسی قورپه شی عامیری، دواتر چوو له شام نیشته جی بوو.^(۴)

سوههیل کورپیکی هه بوو به ناوی ئه بووجه ندهل که له موسلمانان یه که مینه کان بوو، سوههیلی باوکی که زانی موسلمان بووه ئه وی به ند کرد، به لام له ریککه وتنی حوده ییبه دا رایکرد بو لای پیغه مبه ر (ﷺ)، سوههیل داوای کورپه که ی کرده وه، پیغه مبه ریش (ﷺ) رازی بوو و له به ر ریککه وتنه که

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ۲۱۱.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ۲۱۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۰۳.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱۲.

دایه‌وه به سوه‌هیل.^(۱)

سوه‌هیل له غه‌زای به‌دردا دژ به موسلمانان به‌شداری کرد و به‌دیل گیرا، عومهر داوای دهر‌فته‌تی له پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) کرد تا بیکوژیت، به‌لام پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهر‌مووی: (وازی لی بهینه ئه‌ی عومهر، له‌وانه‌یه له شوین و حالیکدا ببیینیت له‌سهر ئه‌و حاله‌ی سوپاسی بکه‌یت).^(۲)

سوه‌هیل له رۆژی حوده‌یبیه‌دا نوینه‌ری بی‌اوه‌پان بوو و توانی له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ریککه‌وته‌که بکات.

له‌فه‌تحی مه‌ککه‌دا سوه‌هیل موسلمان بوو، پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) ریزی لیتا، له‌ده‌ستکه‌وته‌کانی غه‌زاشدا سه‌د وشتی پئی به‌خشی.

کاتیک پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) چوو بۆ غه‌زای حونه‌ین، سوه‌هیلش به‌شداری کرد، هیشتا موسلمان نه‌بوو، له‌ریدا که گه‌یشتنه جه‌رانه له‌وی سوه‌هیل موسلمان بوو، دواتر پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌ده‌ستکه‌وته‌کانی حونه‌یندا سه‌د وشتی پئی به‌خشی.^(۳)

کاتیک له‌سه‌رده‌می ئه‌بوو به‌کری صدیقدا خه‌لکیکی زۆر هه‌لگه‌رانه‌وه له‌ئیسلاام، سوه‌هیل وتاریکی پیشکه‌ش کرد بۆ خه‌لکی مه‌ککه‌و هانی دان تا له‌سهر ئیسلاام بمیننه‌وه، وتی: ئه‌ی قوره‌یشیه‌کان مه‌بنه که‌سانیک که‌کۆتا که‌س موسلمان بون و یه‌که‌م که‌س هه‌لگه‌رینه‌وه، به‌خوا ئه‌م ئایینه هینده‌ی ماوه‌ی هه‌له‌هاتن و ئاوابوونی خۆر و مانگ ری ده‌کات، وتاریکی به‌هیزی پیشکه‌ش کرد، به‌وه قوره‌یشیه‌کان له‌سهر ئیسلاام مانه‌وه.^(۴)

سوه‌هیل که‌موسلمان بوو، په‌شیمان بوو له‌باری پیشووی، بۆیه وتی: سویند به‌خوا له‌سه‌رده‌می بی‌اوه‌ریدا چه‌نده پشتگیری بی‌اوه‌پان بووم و خه‌رجیم بۆ کردون، ده‌بیت هینده‌ش له‌ئیسلاامدا به‌شداری غه‌زا بم و له

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۹۲.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۵۷.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۴۵۳.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۷.

رئی خوادا سامان خەرج بکەم، کاتی بیستی پیغەمبەر (ﷺ) باسی فەزلی جیهادی کردووە، وتی: من دەچم بۆ شام بۆ جیهاد و تا مردن ناگەریمەو بە ئێنەکەشی بردە سەر.^(۱)

سۆھەیل ھەموو ھەولی ئەو ھوو قەرەبووی رابردووی بکاتەو، بۆیە نوێژ و رۆژوو و شەونوێژ و خێرکردنی زۆر زۆر بوو، ھێندە گریا بوو کە رەنگی گۆراپوو، کاتیک قورئانی دەخویند خێرا دەگریا، دەچوو بۆ لای موعازی کوپی جەبەل و ئەویش قورئانی بۆ دەخویند و سۆھەیلیش دەگریا، تا کاتی موعاز مەککەیی جیھتشت، ضیاری کوپی ئەزوەر پێی وت: باشە تۆ دانیشتویت ئەو کابرا خەزەر جیە قورئانت بۆ بخوینیتەو؟ سۆھەیل بە توندی وەلامی دایەو و پێی وت: خوا باری سەردەمی نەفامی ھەلگرتوو، خۆشحالی خۆی دەربری کە دەورو بەرەکەیی پیش خۆی موسلمان بون و وتی: ھیوام وایە نزای ئەوان سوودیکی پی گەیاندم، من لە چەندین جەنگدا بەشدار بووم و نەیارێ توندی حەق بووم، بەدر و ئوحدو خەندەق، لە حودەیبیەشدا من رێککەوتنەکەم کرد، کە بیرێ ئەو رۆژە دەکەمەو شەرم دامدەگریت، دواتر لە جەنگی یەمامەشدا عەبدولای کوپم کوژرا و ئەبووبەکر سەرەخۆشی لیکردم و وتی: پیغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی شەھید شەفاعەت دەکات بۆ حەفتا کەس لە کەسوکارەکەیی، ھیوام وایە من یەکەم کەس بم شەفاعەتم بۆ بکات.^(۲)

سۆھەیل لە سالی ھەژدە کۆچیدا لە شام بە نەخۆشی طاعوون کۆچی دوایی کرد.^(۳)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱۳-۲۱۴.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۵۸.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۴۵۳.

۱۷۲۰. سوههیمه‌ی کچی ئه‌سلهم (ﷺ)

ناوی سوههیمه‌ی کچی ئه‌سلهمه، خوشکی سه‌له‌مه‌ی کوپی ئه‌سلهمه،
چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعتی پیداوه.^(۱)

۱۷۲۱. سوههیمه‌ی کچی عومه‌یر (ﷺ)

ناوی سوههیمه‌ی کچی عومه‌یره و له پشتیوانانه،^(۲) سوههیمه هاوسه‌ری
روکانه بوو، روکانه ژنه‌که‌ی ته‌لاق دا.^(۳)
روکانه ده‌لێت: له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) ژنه‌که‌م به‌یه‌کجاره‌کی
ته‌لاق دا، چووم له‌و باره‌وه پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کرد، فه‌رمووی:
مه‌به‌ستت به‌وه چی بوو؟ وتم: مه‌به‌ستم یه‌ک ته‌لاق بوو، فه‌رمووی:
توخوا؟ وتم: به‌خوا، فه‌رمووی: ده‌ی به‌پی‌ی نیازه‌که‌ته،^(۴) روکانه دوا‌ی وه‌فاتی
پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له سه‌رده‌می عومه‌ری کوپی خه‌ط‌طابدا بۆ جاری دووهم
ژنه‌که‌ی ته‌لاق دا، له سه‌رده‌می عوثماني کوپی عه‌ففانیشدا بۆ جاری سێیه‌م
ته‌لاقی دا.^(۵)

۱۷۲۲. سوههیمه‌ی کچی مه‌سعوود (ﷺ)

ناوی سوههیمه‌ی کچی مه‌سعووده، له پشتیوانانه و هاوسه‌ری جابیری
کوپی عه‌بدولایه، چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعتی پیداوه.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۷.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۸.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۲۸۱.

(۴) المستدرک علی الصحیحین - کتاب الطلاق - الطلاق بما نوى به المطلق، الرقم ۲۸۲۳.

(۵) سنن أبي داود - کتاب الطلاق - باب في البتة، الرقم ۲۲۰۳؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب الطلاق

- الطلاق بما نوى به المطلق، الرقم ۲۸۲۴، ضعفه الالباني في صحيح وضعيف سنن أبي داود.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۱۸.

۱۷۳۳. سیابه‌ی کوری عاصم (ع)

ناوی سیابه‌ی کوری عاصمی سوله‌میه، چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ع) و فرموده‌ی لئوه گپراوه‌ته‌وه.^(۱)

۱۷۳۴. سیبای کوری زمید (ع)

ناوی سیبایه، سه‌باره‌ت به ناوی باوکی هه‌ریه‌ک له زهید و یه‌زید هاتووه. ئەم هاوه‌له وهک ئەندامیکی وه‌فدی عه‌به‌سیه‌کان چووه‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) و ئەویش ئالایه‌کی دایه ده‌ستیان.^(۲)

۱۷۳۵. سیبای کوری عورفوطه (ع)

ناوی سیبای کوری عورفوطه‌ی غیفاریه، کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ع) چووبوو بۆ غه‌زای خه‌یبه‌ر ئەم هاوه‌له‌ی وهک به‌رپرسی مه‌دینه دانابوو تا بگه‌رێته‌وه، کاتیک ئەبوو هوره‌یره موسلمان بوو و به‌ره‌و مه‌دینه هات، سه‌یری کرد پیغه‌مبه‌ر (ع) له‌وی نیه و سیبای به‌رپرسی مه‌دینه بوو، ئەوه‌بوو سیبای به‌رنوێژی ده‌کرد بۆ موسلمانانی مه‌دینه و ئەبوو هوره‌یره‌ش له‌ دوايه‌وه نوێژی کرد.^(۳)

۱۷۳۶. سیدان (ع)

ناوی سیدانه‌و کوریک‌ی هه‌بوو به‌ ناوی عه‌بدولا که فرموده‌ی له باوکیه‌وه گپراوه‌ته‌وه، سیدان ده‌لێت: که پیغه‌مبه‌ر (ع) گه‌یشه‌ لای ئەه‌لی قه‌لیب-گۆرستان بوو- فرمووی: ئە‌ی ئەه‌لی قه‌لیب گه‌یشتن به‌وه‌ی که

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۳۳.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۸.

^(۳) صحيح ابن حبان - كتاب السير - باب الغلول - ذكر نفي دخول الجنان عن الشهيد في سبيل الله إذا كان قد غل وإن كان ذلك الغلول شيئاً يسيراً، الرقم ۴۸۵۱، الرقم ۵۵۹، صححه شعيب الأرناؤوط.

پهروهردگارتان به لیتنی پیدابوون؟ هاوه لآن وتیان: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) بۆچی ئه وان ده بیستن؟ فهرمووی: وهک چۆن ئیوه ده بیستن ئه وانیش ده بیستن، به لام وه لام ناده نه وه.^(۱)

۱۷۳۷. سیدره ی خزمه تکار (ﷺ)

ناوی سیدره یه و خزمه تکاری ضباعه ی کچی زوبه یره، ئه م ئافره ته خواردنی بردووه بۆ پیغه مبهری خوا (ﷺ).^(۲)

۱۷۳۸. سیراجی ته میمی (ﷺ)

ناوی سیراجه کۆیله ی ته میمی داریه، کونیه که ی ئه بوو مو جاهیده،^(۳) سه ره تا ناوی فه تح بوو، به لام پیغه مبهر (ﷺ) ناوی نا سیراج، ئه م هاوه له له به نه ره تا خه لکی یه مه نه.^(۴)

کاتیک ته میم هات پینچ کۆیله ی پی بوو که یه کیکیان سیراج بوو، سیراج هه ستا مزگه وته که ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) به چرا رووناک کرده وهو په تی هینا و له هه ر لایه که وه چرایه کی هه لواسی، که پیغه مبهر (ﷺ) هات فهرمووی: کن ئه وه ی کردووه، ته میم وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئه م کۆیله ی من، فهرمووی: ناوی چیه؟ وتی: ناوی فه تحه، فهرمووی: به لکو ناوی سیراجه، دواتر پیغه مبهری خوا (ﷺ) داوای له ته میم کرد ئه و کۆیلانه ی پیفرۆشیت تا ئازادیان بکات، ته میمیش وتی: ده ی ئه وه خۆم ئازادم کردن ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ).^(۵)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سيدان - سيدان أبو عبد الله، الرقم ۶۷۱۵. ثبین عومر هه مان فهرمووده ی گپاوه ته وه، بروانه: صحيح البخاري - كتاب الجنائز - باب ما جاء في عذاب القبر، الرقم ۱۳۷۰.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۹۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۸.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۹۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۸.

۱۷۳۹. سیرین (ﷺ)

ناوی سیرینه و خه لکی میصره و پووری ئیبراهیمی کوپی پیغه مبه ره (ﷺ).
 ماریه و سیرین خوشکی یه ک بوون، ماریه نه و که نیزه که بوو که
 له گه ل سیرینی خوشکیدا مقوقسی پاشای نه سکه نده ریه (میصر) پیشکشی
 پیغه مبه ری خوای کردن، پیغه مبه ریش (ﷺ) ماریه ی بو خوی هیسته وه و
 سیرینیشی دا به هسانی کوپی ثابتی شاعیری،^(۱) پیغه مبه ر (ﷺ) زور
 ماریه ی خوشده ویست.^(۲)

سیرین پووری ئیبراهیم بوو، عه بدوره حمانی کوپی هسانی پوورزای
 ئیبراهیم بوو،^(۳) ئیین عه بدولبه ر عه بدولای کوپی هسانی هیناوه که له
 سیرین بووه و پوورزای ئیبراهیمه.^(۴)

به لام له چهند گترانه وهی ترده هاتوه که سیرین دایکی عه بدوره حمانی
 کوپی هه سسانه و عه بدوره حمانیش فرموده ی له سیرینی دایکيه وه
 گترانه وه.^(۵)

سیرین ده لیت: کاتیک ئیبراهیم له سه ره مه رگدا بوو، من و خوشکه که م
 ده مانقیزاند و پیغه مبه ر (ﷺ) ریگری لیده کردین.^(۶)

۱۷۴۰. سیماکي خه یبه ری (ﷺ)

ناوی سیماکه و کابرایه کی جووله که بوو، له غه زای خه یبه ردا به دیل
 گیرا، موسلمانان ویستیان بیکوژن، وتی: بمبه ن بو لای موحه ممه د، کاتی

(۱) أسد الغابة ج ۱ ص ۶۲.

(۲) الاستیعاب ج ۱ ص ۵۵، أسد الغابة ج ۱ ص ۶۳.

(۳) سیر أعلام النبلاء، ج ۵ ص ۶۴، أسد الغابة ج ۱ ص ۶۲.

(۴) الاستیعاب في معرفة الأصحاب، ج ۱ ص ۵۹.

(۵) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۷۵.

(۶) معرفة الصحابة لأبي نعیم الأصبهانی، الرقم ۷۰۶۳.

برا، ئاماده‌یی دهربری نهیئی جووله‌که‌کات ئاشکرا بکات، دواتر سیماک
موسلمان بوو و به یه‌کجاره‌کی خه‌یبه‌ری جیه‌یشت.^(۱)

۱۷۴۱. سیماک کی کوپی خهرشه (ﷺ)

ناوی سیماک کی کوپی خهرشه‌ی کوپی له‌و‌ذانی کوپی عه‌بدوده، له
پشتیوانانه له خه‌زهره‌جیه‌کان له به‌نی ساعیده، کونیه‌که‌ی ئه‌بو‌ودوجانه‌یه و
زیاتریش به‌و کونیه‌ی ناسراوه.^(۲)

دایکی ناوی حه‌زمه‌ی کچی حه‌رمه‌له‌یه، ئه‌بو‌ودوجانه ژنیکی هه‌بوو به
ناوی ئامینه‌ی کچی عه‌مر که کوپیکی لینی هه‌بوو به ناوی خالید.^(۳)
کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) برایه‌تی خسته نیوان پشتیوانان و کوچه‌ران‌وه،
عوتبه‌ی کوپی غه‌زوان و سیماک کی کرد به برای یه‌ک.^(۴)

ئه‌بو‌ودوجانه که‌سیکی هه‌ژار بوو، بویه کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌ستکه‌وتی
غه‌زایه‌کی دابه‌ش کرد-ده‌ستکه‌وته‌کانی به‌نی نه‌ضیر- و هیچی به پشتیوانان
نه‌دا، به‌شی ئه‌بو‌ودوجانه و سه‌هلی کوپی حونه‌یفی دا چونکه هه‌ژار بوون.^(۵)
ئه‌بو‌ودوجانه له غه‌زای به‌دردا به‌شداری کرد،^(۶) ئه‌بو‌ودوجانه له غه‌زای
ئو‌حوددا به‌شداری کرد و پاش شکستی موسلمانان ئه‌و له خزمه‌ت
پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) مایه‌وه‌و به‌یعه‌تی مه‌رگی پێدا.^(۷)

ئه‌نه‌س ده‌لێت: له رۆژی ئو‌حوددا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شمشیریکی پی بوو و
فه‌رمووی: کئ ئه‌مه‌م لی ده‌گریت؟ هه‌موان ده‌ستیان والا کرد و هه‌رکه‌س
ده‌یوت من، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (فَمَنْ يَأْخُذْهُ عِقْبَهُ) (کئ وه‌ریده‌گریت و

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۱۷۲.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۲۴.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۵۶.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴۳.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۴۷۲.

^(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۵۶.

^(۷) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴۳.

مافی بدات؟) خەلکە کە دەستیان گەرانە دواوە، ئەبوودوجانە وتی: من وەری دەگرم و مافی دەپاریزم، ئەوەبوو وەریگرت و سەری بیتاوەرانی پێ دەپەرانند.^(۱)

زوبەیر دەلێت: لە روژی ئوحدودا پیغمبەر(ﷺ) شمشیریکی پێ بوو و خستیەپوو و فەرمووی: (مَنْ يَأْخُذْ هَذَا السَّيْفِ بِحَقِّهِ) (کێ ئەم شمشیرە دەگریت بەمەرجیک مافی بدات؟) منیش وتم: من ئەم پیغمبەری خوا(ﷺ)، بەلام پیغمبەر(ﷺ) وەلامی نەدامەو، تا سێ جار ئەمە رویدا، ئینجا ئەبوودوجانە هەستاو وتی: من هەلیدەگرم ئەم پیغمبەری خوا، بەلام مافەکەم چیە؟ پیغمبەر(ﷺ) فەرمووی: (أَنْ لَا تَقْتُلَ بِهِ مُسْلِمًا وَلَا تَقْرُبَهُ عَنْ كَافِرٍ) (ئەوێهە موسلمانێکی پێ نەکوژیت و بەم شمشیرەو لە دەست هیچ بیتاوەریک رانەکەیت)، ئەویش رازی بوو.^(۲)

ئەبوودوجانە لە غەزای ئوحدودا پەڕۆیەکی سووری بەستبووبە نێوچاوانیەو،^(۳) جا کە دەپۆشت بە پێدا خۆی دەنواند، پیغمبەریش(ﷺ) فەرمووی: (ئەوێهە رێ پۆشتنیکە کە خوا رقیەتی لێی تەنها لە حال و شوێنی لەمچۆدا نەبێت).^(۴)

جارێک ئەبوودوجانە نەخۆش بوو، دەموچاوی دەگەشایەو، زەیدی کوپی ئەسەم چوو بۆ لای، وتی: ئەبوودوجانە چیە دەموچاوت وا گەشاوێه؟ ئەویش وتی: دوو شت هەبۆن زۆر لام گرنگ بون، لە شتیکدا کە پەيوەندی بە منەو نەبوو هیچ کات قسەم نەکردوو، دلێشم بەرامبەر بە موسلمانان ساغ بوو.^(۵)

(۱) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب المغازي - هذا ما حفظ أبو بكر في أحد وما جاء فيها، الرقم ۳۷۹۲۷؛ صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل أبي دجاجة سماك بن خرشة، الرقم ۲۴۷۰.
(۲) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفۃ الصحابۃ (ﷺ) - ذکر مناقب أبي دجاجة سماك بن خرشة الخزرجي - ذکر شجاعة أبي دجاجة، الرقم ۵۰۵۱، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴۳.

(۴) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۰۸۰.

(۵) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴۳.

ئەبوو دوجانە لە جەنگی یەمامەدا بەشداری کرد، جا لە جەنگە کە جەدا بەسەر دیواری بەر بەستدا خۆی فری دایە ئەودوو و قاچی شکا، بەو حالەشەو وازی نەهێنا و جەنگا تا شەهید بوو.^(۱)

۱۷۴۲. سیمای کوری سەعد (ﷺ)

ناوی سیمای کوری سەعدی کوری ئەعلەبەیه، لە پشتیوانانە، یەکیکە لە بەشداربوونی بەدرو ئوحد.^(۲)

۱۷۴۳. سیمای کوری مەخرەمە (ﷺ)

ناوی سیمای کوری مەخرەمەیه، زانیاری سەبارەت بە ژیاڵی ئەم هاوێلە بەردەست نیە هێندە نەبێت کە ناوی لە ناو هاوێلاندا هاتوووە لە سەردەمی موعاویە کوری ئەبوو سوفاندا وەفاتی کردوو.^(۳)

۱۷۴۴. سیمای کوری نوعمان (ﷺ)

ناوی سیمای کوری نوعمانی کوری قەیسە، لە پشتیوانانە، باریکی هەبوو بە ناوی فضالە کە هەردووکیان پێکەووە لە غەزای ئوحددا بەشداربوون.^(۴)

۱۷۴۵. سیموویە (ﷺ)

ئەم هاوێلە ناوی سیموویە، سەرەتا مەسیحی بوو، بۆ بازراگانی هاتە مەدینە و لەوێ موسلمان بوو.^(۵)

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴۴.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۳.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۷۳.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۳۷.

سیمویه ده لیت: چوومه خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ) و له دهمیه وه فهرمووده ی
 ئه وم به م گویانه م بیست، له به لقائه وه گهنمان برد بۆ مه دینه و له وئ
 فروشتمان و ویستمان خورمای مه دینه بکړین، ئاماده نه بوون پیمان
 بفروشن، هاتینه خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ) و به سه رها ته که مان بۆ باسکرد،
 پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرمانی کرد به وانه ی ئاماده نه بوون خورما مان پی بفروشن
 تا خورما مان پی بدهن.^(۱)

سیمویه زور ژیا و ته مهنی گه یشته نزیکه ی سه د و بیست سال.^(۲)

۱۷۴۶. سینانی ضه مری (ﷺ)

ناوی سینانی ضه مریه، کاتیک ئه بووبه کر ویستی دهر بچیت بۆ جهنگی
 هه لگه راوه کان، سینانی له سه ر مه دینه دانا.^(۳)

۱۷۴۷. سینانی کوړی ته عله به (ﷺ)

ناوی سینانی کوړی ته عله به ی کوړی عامیره، له پشتیوانانه، یه کیکه له
 به شدار بوانی غه زا ئو حود.^(۴)

۱۷۴۸. سینانی کوړی سوهید (ﷺ)

ناوی سینانی کوړی سوهیدی جوهه نیه، سینان و یاسر و سه ییار برای
 یه کدی بوون و هه رسیان چوونه ته خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ).^(۵)

^(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سیابة - سیمویه، الرقم ۶۷۲۵.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۶۷۳۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۹۰.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۶.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۷.

۱۷۴۹. سینانی کوړی سیننه (ﷺ)

ناوی سینانی کوړی سیننه یی ته سله ميه، مامی حرمه له یی کوړی عه مړه،
 فهرمووده یی له پیغه مبه ر(ﷺ) خواوه (ﷺ) گپراوه ته وه.^(۱)
 سینان ده لیت: پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: (الطاعم الشاکر له مثل أجر الصائم الصابر)،^(۲)
 (ئو که سه ی خواردن ده خوات و سوپاسگوزاره، وهک ئو که سه پاداشتی
 هیه که به پوژووه-خواردن ناخوات- و خوږاگره له سه ری).

۱۷۵۰. سینانی کوړی صه یفی (ﷺ)

ناوی سینانی کوړی صه یفی کوړی صه خره، له پشتیوانانه له
 خه زره جیه کان له به نی سله مه،^(۳) دایکی ناوی نائیله یی کچی قه یسه.^(۴)
 سینان له به یعتی عه قه به^(۵) و غه زای به در و ئو حود و غه زاکانی
 دواتریشدا به شداری کرد.^(۶)

۱۷۵۱. سینانی کوړی ظوهه یر (ﷺ)

ناوی سینانی کوړی ظوهه یره، سینان ده لیت: وشتړیکم به دیاری برد
 بو پیغه مبه ر(ﷺ).^(۷)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۶.

(۲) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند الكوفيين (ﷺ) - حديث سنان بن سنة صاحب النبي (ﷺ)، الرقم ۱۹۳۱۹؛ سنن ابن ماجه - أبواب الصيام - باب فيمن قال الطاعم الشاکر كالصائم الصابر، الرقم ۱۷۶۵، حسنه شعيب الأرناؤوط، صححه الألباني في صحيح وضعيف سنن ابن ماجه.

(۳) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۳۶.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۷۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۷۲.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۷۲.

(۷) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۲۰۵.

۱۷۵۲. سینانی کوری عهمر (ﷺ)

ناوی سینانی کوری عهمری قوضاعیه، زۆر زوو موسلمان بوو، زۆر له خزمهت پێغه‌مبهردا (ﷺ) بوو، له غهزای ئوحوود و غهزاکانی تریشدا به‌شدار بوو.^(۱) سینان ژنیکێ هه‌بوو به‌ ناوی حه‌بیبه‌ی کچی مه‌سه‌وود که ئه‌ویش هه‌ول‌ه‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو و به‌یعه‌تی دابوو به‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۲)

۱۷۵۳. سینانی کوری غه‌رفه (ﷺ)

ناوی سینانی کوری غه‌رفه‌یه، فه‌رمووده‌ی له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) گێڕاوه‌ته‌وه.^(۳)

۱۷۵۴. سینانی کوری ئه‌بی سینان (ﷺ)

ناوی سینانی کوری ئه‌بی سینانی ئه‌سه‌دیه، یه‌کیکه‌ له‌ به‌شداربوانی غه‌زای به‌در.^(۴) سینان یه‌که‌م که‌س بوو هه‌والی طوله‌یحه‌ی کوری خوه‌یلیدی ئه‌سه‌دی نارد بۆ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۵) هه‌روه‌ها سینان له‌ ئوحوود و خه‌نده‌ق و حوده‌یبه‌شدا به‌شداربوو.^(۶) سینان یه‌کیک بوو له‌و که‌سه‌ یه‌که‌مینانه‌ی له‌ به‌یعه‌تی ریشواندا به‌یعه‌تیان دا به‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۷)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۹.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۴۰.

(۳) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الجنائز - جماع أبواب غسل الميت - باب المرأة تموت مع الرجال ليس معهم امرأة، الرقم ۶۷۷۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۷.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۷.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۹۴.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۸۷.

١٧٥٥. سڀناني ڪوڙي ٿهبي عوبهيد (ﷺ)

ناوي سڀناني ڪوڙي ٿهبي عوبهيد ڪوڙي وهههه، له پشتيوانانه له
عهديهكان، يهڪيڪه له بهشداربواني غهزاي ٿوحد. ^(١)

١٧٥٦. سڀناني ڪووفي (ﷺ)

ناوي سڀنانهو هاوهلي پيغهمبر (ﷺ) بوو، له سهردهمي عوٿماني ڪوڙي
عهفاندا بهرپرسی بهنديخانهي ڪوفه بوو. ^(٢)

⌘ ⌘ ⌘

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ١٨٩.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٢٣٥.

ئەو ھاوہلآنەى ناویان
بە پیتی (ش)
دەست پى دەکات

۱۷۵۷. شاصرى جنۆكه (ﷺ)

ناوى شاصرهو يه كيڭكه له و جنۆكانه ي هاتنه خزمهت پيغه مبهري خوا (ﷺ) و باوهريان پيهيئا.^(۱)

۱۷۵۸. شافيعى كورى سائيب (ﷺ)

ناوى شافيعى كورى سائيبى كورى عوبه يده، باپيره گه وره ي ئيمامى شافيعيه، چووه ته خزمهت پيغه مبهري خوا (ﷺ) و موسلمان بووه، سائيبى باوكيشى له غه زاي به دردا موسلمان بوو.^(۲)

۱۷۵۹. شهبه ئى كورى سهعد (ﷺ)

ناوى شهبه ئى كورى سهعه دو به شدار بووه له فتووحاتى ميصردا.^(۳) شهبه ئ ده لئيت: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمووى: (بهنده له روژى دواييدا كتيبيكى بو دهرده كريت كه چاكه كانى ئه وى تيدايه).^(۴)

۱۷۶۰. شهبير (ﷺ)

ناوى شهبيره و چووه ته خزمهت پيغه مبهري خوا (ﷺ) و پيغه مبهري خوا (ﷺ) كردوو يه تى به بهرپرسى كۆكردنه وه ي زه كاتى هۆزه كه ي خوى.^(۵)

۱۷۶۱. شهبىبى كورى حهرام (ﷺ)

ناوى شهبىبى كورى حهرامى كينانيه، يه كيڭكه له به شداربوانى حوده ييبه.^(۶)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۱، ص ۴۵.

^(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۷۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۱۱.

^(۴) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۳۶۲.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۱۲.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۱۳.

۱۷۶۲. شه جاری سه لیطی (ع)

ناوی شه چاره و له بهنی سه لیطه، جاریک دای به لای پیغه مبهردا (ع) که له بهر ده رگای مزگهوت دانیشتبوو و ده یفه رموو: (موسلمان برای موسلماننه...) (۱)

۱۷۶۳. شه جهره ی نه صری (ع)

ناوی شه جهره یه و هاو ده م به هوه زانیه کان دژ به پیغه مبهردا (ع) و موسلمانان به شداری حونه یینی کرد، دواتر هات و موسلمان بوو. (۲)

۱۷۶۴. شه ددادی کوپی ثومامه (ع)

ناوی شه ددادی کوپی ثومامه یه، هاته خزمهت پیغه مبهردی خوا (ع) و داوای له پیغه مبهردا (ع) کرد نامه یه کی بۆ بنووسیّت بۆ بهنی که عبی کوپی ئه وس و کردی به بهر پرسی زهکات و بهرنوژیان، شه دداد له سه رده می خیلافه تی عه لی کوپی ئه بو و طالیبدا له ناو سوپای عه لیدا کوژراوه. (۳)

۱۷۶۵. شه ددادی کوپی حه ی (ع)

ناوی شه ددادی کوپی حه ییه و چووه ته خزمهت پیغه مبهردی خوا (ع) و فه رمووده ی لیوه گێژاوه ته وه. (۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱۵.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۱.

۱۷۶۶. شهدادی کوپی عارض (ﷺ)

ناوی شهدادی کوپی عارضی جوشه‌میه، شاعیریکی ناسراو بوو، شیعره‌کانی به‌کارده‌هینا بۆ پالپشتی له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌تایبته له غه‌زاکاندا.^(۱)

۱۷۶۷. شهدادی کوپی عه‌بدولا (ﷺ)

ناوی شهدادی کوپی عه‌بدولایه و له سالی دهی کۆچیدا هاو‌ده‌م به ئەندامانیکی ناو هۆزه‌که‌ی هاتوو‌ته خزمته پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۲)

۱۷۶۸. شهدادی کوپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی شهدادی کوپی عه‌مری فه‌ریه، کوپیکی هه‌بوو به ناوی موسته‌ورد که ئەویش هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ) و فه‌رمووده‌شی له باوکیه‌وه گێراوه‌ته‌وه. شهداد ده‌لێت: چوومه خزمته پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و ده‌ستیم گرت، ده‌ستی له ئاوریشم نه‌رمتر و له به‌فر سارد‌تر بوو.^(۳)

۱۷۶۹. شهدادی کوپی هاد (ﷺ)

ناوی شهدادی کوپی هادهو یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای خنده‌ق، دواتر له مه‌دینه‌وه کۆچی کرد بۆ کووفه و له‌وێ مایه‌وه.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۲.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۳.

^(۳) المعجم الكبير للطبراني - باب الشين - من اسمه شداد - شداد أبو المستورد الفهري، الرقم ۷۱۱۰، قال ابن حجر في الإصابة ج ۳، ص ۳۲۳ إسناده على شرط الصحيح.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۴.

۱۷۰. شهدادی کوپی ئهوس (ﷺ)

ناوی شه‌دادی کوپی ئهوسی کوپی ثابت‌ه و له پشتیوانانه له خه‌زهره‌جیه‌کان و برازای هه‌سسانی شاعیری پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ).^(۱) باوکی یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در و له غه‌زا ئو‌حودیشدا به‌شدارێ کرد و شه‌هید بوو.^(۲)

شه‌داده دوو سیفه‌تی ناوازه‌ی هه‌بوو که بریتی بوون له ره‌وانبێژی له قسه‌کردن و خو‌گرتن له کاتی تو‌وره‌ییدا.^(۳)

شه‌داده دواتر چوو بو‌و حیمص و له‌وێ نیشه‌جێبوو، دواتر شه‌داده له سالی په‌نجاو هه‌شتی کوچی و له ته‌مه‌نی هه‌فتا و پینج سالییدا کوچی دوا‌یی کرد، رایه‌کیش ده‌لێت: به‌لکو له سالی چل و یه‌کی کوچیدا وه‌فاتی کردووه، رایه‌کیش ده‌لێت: له به‌یتولمه‌قدیس و له سالی په‌نجاو هه‌شتی کوچیدا وه‌فاتی کرد، رایه‌کیش ده‌لێت: له سالی شه‌ست و چواری کوچیدا وه‌فاتی کردووه،^(۴) ده‌هه‌بی ده‌لێت: زۆرینه له‌سه‌ر ئه‌وه کوکن که له سالی په‌نجاو هه‌شتی کوچیدا وه‌فاتی کردووه.^(۵)

ئێبن سه‌عد ده‌لێت: له کاتی وه‌فاتییدا ته‌مه‌نی نه‌وه و پینج سالان بوو.^(۶) شه‌داده فه‌رمووده‌ی زۆری له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) گێراوه‌ته‌وه، له‌وانه فه‌رمووده‌ی سه‌ییدولئیستیغفار که ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (گه‌وره‌ی داوای لی‌خو‌ش‌بو‌ونه‌کان ئه‌وه‌یه بلیت: اللهم أنت ربی لا إله إلا أنت، خلقتنی وأنا عبدک، وأنا علی عهدک ووعدک ما استطعت، أعوذ بک من شر ما صنعت، أبوء لک بنعمتک علی، وأبوء لک

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۶۰-۴۶۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۰.

(۵) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۴۶۶.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۷، ص ۴۰۱.

بذني فاغفر لي، فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت، هرکس به دلتاييه وه به روژ ئه مه بليت و پيش ئواره بمریت ئه وه له دهستهی بهه شتیه کانه، هرکس سیش به دلتاييه وه به شو بليت و پيش به ره به یان بمریت ئه وه له دهستهی بهه شتیه کانه).^(۱)

۱۷۱. شهدادی کوپی ئوسهید (ﷺ)

ناوی شهدادی کوپی ئوسهیدی سوله میه، شهداد چوویه خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ) و به یه تی هجره تی پندا، دواي ماوه یه ک تووشی ئازاریک بوو، پیغه مبهری (ﷺ) فهرمووی: چیه ئه ی شهداد؟ وتی: ئازارم هه یه ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ)، جا ئه گهر له ئاوی به طحاء بخومه وه چاک ده بمه وه، پیغه مبهری (ﷺ) فهرمووی: ئه ی بۆچی ناخۆیته وه؟ وتی: له بهر هجره ته که م، پیغه مبهری (ﷺ) فهرمووی: (فَأَذْهَبَ فَأُتِ مُهَاجِرٌ حَيْثُمَا كُنْتُ) (برو تو له هر کوئ بیت کۆچه ریت).^(۲)

۱۷۲. شهراحیلی کوپی زورعه (ﷺ)

ناوی شهراحیلی کوپی زورعه ی حه ضره میه و وه ک ئه ندایکی وه فدی هۆزه که ی هاته خزمهت پیغه مبهری (ﷺ) و موسلمان بوو.^(۳)

۱۷۳. شهراحیلی کوپی مورره (ﷺ)

ناوی شهراحیلی کوپی مورره ی کیندی وه چووه ته خزمهت پیغه مبهری (ﷺ)، تا سه رده می عه لی کوپی ئه بوو طالب ژیا و خه لیفه به رپرسیاریتی پی سپارد.^(۴)

^(۱) صحيح البخاري - كتاب الدعوات - باب أفضل الاستغفار، الرقم ۶۳۰۶.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب الشين - من اسمه شداد - شداد بن أسيد السلمي، الرقم ۷۱۰۹.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۵.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۲۵.

۱۷۷۴. شهرافی کچی خه لیفه (ﷺ)

ناوی شهرافی کچی خه لیفه یه و خوشکی دیحیه ی که لیبه، پیغه مبه ر (ﷺ) ئه م ئافره ته ی به هاوسه ر گرت، به لام نه یگواس ته وه.^(۱)

۱۷۷۵. شهره فه تودار (ﷺ)

ناوی شهره فه توداره و له پشتیوانانه و چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و موسلمان بووه.^(۲)

۱۷۷۶. شه ری دی کوری سوهید (ﷺ)

ناوی شه ری دی کوری سوهیده، نه طائف نیشته جی بوو، ژنیک ی هه بوو به ناوی ئامینه ی کچی ئه بولعاص،^(۳) شه ری دی له به یعه تی ریضواندا به شدار بوو.^(۴)

شه ری دی ده لیت: وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دایکم وه سیه تی کرد له بری ئه و کۆیله یه ک ئازاد بکه ین، منیش که نیزه یه کی ره شم لایه، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: بانگی بکه، که نیزه که هات، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: په روه ردگارت کییه؟ وتی: الله، فه رمووی: من کییم؟ وتی: تو پیغه مبه ری خوایت، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ئازادی بکه چونکه ئه و باوه رداره.^(۵)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۱۶۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۲۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۴۰.

^(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۹۹.

^(۵) السنن الكبرى للنسائي - كتاب الوصايا - فضل الصدقة عن الميت، الرقم ۶۴۴۷: صحيح ابن حبان - كتاب الإيمان - باب فرض الإيمان - ذكر خبر آخر يصرح بصحة ما ذكرنا أن العرب تذكر في لغتها الشيء الواحد الذي هو من أجزاء شيء باسم ذلك الشيء نفسه، الرقم ۱۸۹، حسنه شعيب الأرنؤوط، حسنه الألباني في صحيح وضعيف سنن النسائي.

۱۷۷. شہریطی کوپری ٹہنہس (ﷺ)

ناوی شہریطی کوپری ٹہنہسی کوپری مالیکی ٹہشجہ عیہ، دواتر لہ کووفہ
نیشتہ جی بوو.^(۱)

شہریط کوپریکی ھہ بوو بہ ناوی نوبہ یط کہ ھاودہم بہ باوکی لہ ھہ جی
مالئاواییدا بہ شداری کرد.^(۲)

۱۷۸. شہریکی تجیبی (ﷺ)

ناوی شہریکی کوپری ٹہیلئہ غفہ لی تجیبیہ و شاعیریکی ناسراو بوو،
شہریک چووتہ خزمہت پٹغہ مبر (ﷺ)، دواتریش ژیاوہو لہ فہ تی میصر دا
بہ شداری کردوہ.^(۳)

۱۷۹. شہریکی کوپری سہمی (ﷺ)

ناوی شہریکی کوپری سہمی مورادیہ، چووتہ خزمہت پٹغہ مبر
خوا (ﷺ) و موسلمان بووہ، دواوی وہ فاتی پٹغہ مبر (ﷺ) ژیا و
لہ فہ تی میصر دا بہ شداری کرد و لہ وی مایہ وہ، پاش ماوہ یک شہریک
داواوی لہ عہمری کوپری عاص کرد زہویہ کی پی بدات تا بیجینیت، عہمر
رازی نہ بوو، کہ چی شہریک خوی چوو چاندی، عہمر نامہ ی نووسی بؤ
خہلیفہ عہمری کوپری خہ ططاب، عہمر داواوی کرد شہریکی بؤ بنیریت، کہ
چوو بؤ ٹہ وی، عہمر وتی: دہ بیت تہ میبت بکہم، شہریک وتی: تہ وہ یک
کہ خوا لہ بہ ندہ کانی و ہر دہ گریٹ توش لہ منی و ہر بگرہ، عہمر وتی: یانی
توبہ دہ کہیت؟ وتی: بہ لی، عہمریش لیتی خوش بوو.^(۴)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۴۱.

(۲) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۳۳۷.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۴۲.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۴۵.

۱۷۸۰. شهریکی کورپی عهبدعمر (ﷺ)

ناوی شهریکی کورپی عهبدعمر یان دهوتریت کورپی عهبدولایه، له پشتیوانانه، برابیه کی هه بوو به ناوی ثابت که پیکه وه له غه زای ئو خوددا به شداریان کرد.^(۱)

۱۷۸۱. شهریکی کورپی وائيله (ﷺ)

ناوی شهریکی کورپی وائيله وه فهرمووده ی له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) گپراوه ته وه، تا سه رده می خیلافه تی عومه ری کورپی خه ططابیش ژیاوه، چونکه موغیره ی کورپی شوعه ده لیت: فهرمووده یه کم گپراوه وه بۆ عومه، ئه ویش وتی: یان به لگه ده هینیته وه بۆ ئه وه فهرمووده ت یان سزات ده دم، ئه وه بوو تا واده ی حه جی سال مؤله تی دا، ئه وه بوو شهریک هات و ئه وه فهرمووده ی گپراوه وه.^(۲)

۱۷۸۲. شهریکی کورپی ئه نه س (ﷺ)

ناوی شهریکی کورپی ئه نه سه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، کورپیکی هه بوو به ناوی عهبدولای، شهریک یه کیکه له به شداریوانی غه زای ئو خودو هاو ده م به خۆیشی عهبدولای کورپیشی به شداری کرد.^(۳)

۱۷۸۳. شه قیقه ی کچی مالیک (ﷺ)

ناوی شه قیقه ی کچی مالیکه، له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و به یعه تی پیداو، شه قیقه هاوسه ری حارثی کورپی سوراقه بوو.^(۴)

(۱) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۰۳.

(۲) () - الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۴۳.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۴۳.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۱۸.

۱۷۸۴. شه‌که‌لی کو‌ری حومه‌ید (ﷺ)

ناوی شه‌که‌لی کو‌ری حومه‌یدی عه‌بسیه، کو‌ریکی هه‌بوو به ناوی شوته‌یر که فهرمووده‌ی له باوکیه‌وه گپ‌راوه‌ته‌وه.^(۱)

شه‌که‌ل ده‌لیت: چوومه خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و وتم: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) په‌ناگرتنی‌کم فیر بکه تا بیلیم، ئه‌ویش له‌پی ده‌ستی گرتم و فهرمووی: (قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي، وَمِنْ شَرِّ بَصَرِي، وَمِنْ شَرِّ لِسَانِي، وَمِنْ شَرِّ قَلْبِي، وَمِنْ شَرِّ مَنِّي) (بلی خواجه په‌نا ده‌گرم به تو له خراپه‌ی بیستم و له خراپه‌ی بینیم و له خراپه‌ی زمانم و له خراپه‌ی دلم و له خراپه‌ی داوینم).^(۲)

۱۷۸۵. شه‌معوون (ﷺ)

ناوی شه‌معوونه و کونیه‌کی ئه‌بووره‌یحانه‌یه و زیاتر به کونیه‌کی ناسراوه، له پشتیوانانه، دواتر له شام نیشته‌جی بوو.^(۳)

شه‌معوون ده‌لیت: له غه‌زایه‌کدا له‌که‌ل پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) بووین که تووشی سه‌رمایه‌کی زور بووین و وامان لیه‌ات چالمان هه‌لکه‌ند و ده‌چووینه ناویه‌وه، پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) که ئه‌وه‌ی له خه‌لکه‌که بینی، فهرمووی: (الْأَرْجَلُ يَحْرُسُنَا اللَّيْلَةَ أَذْغُو اللَّهَ لَهُ بِدُعَاءٍ يُصِيبُ بِهِ قَضَاءُ) (که‌س نیه ئه‌مشه‌و پاسه‌وانیمان بکات و منیش نزایه‌کی بو بکه‌م که فه‌زلی پی به‌ده‌ست بخات؟) یه‌کێک له پشتیوانان هه‌ستا و وتی: من ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) نزای بو کرد، منیش هه‌ستام و وتم: من ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، نزایه‌کی جیا له‌وه‌ی پشتیوانیه‌که‌ی بو منیش کرد.^(۴)

(۱) أسد الغبة، ج ۲، ص ۶۰۷.

(۲) جامع الترمذي - أبواب الدعوات عن رسول الله (ﷺ)، الرقم ۲۸۲۸ و قال حديث حسن غريب، السنن الكبرى للنسائي - كتاب الاستعاذة - الاستعاذة من شر المنى، الرقم ۷۸۲۷؛ المستدرک علی الصحیحین - كتاب الدعاء والتكبير والتهليل والتسبيح والذكر - التعوذ من شر السمع والبصر، الرقم ۱۹۵۹، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن الترمذي.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۵۸-۳۵۹.

(۴) المستدرک علی الصحیحین - كتاب الجهاد - حرمت النار علی عین دمعت من خشية الله حرمت النار

شه معون دهلئت: جاريك چوومه خزمهت پښغه مېر(ﷺ) و سكالای ته و هم
كرد كه قورئان خویندښم له سهر سهخته، تهویش فرمووی: (له توانای
خوت زیاتر له سهر شانی خوت مهنی و زور سوجه بهره)، عومهیره
دهلئت: ته بووره یحانه هاته عه سقه لان و له وی زور سوجه دی دېرد.^(۱)

جاريك شه معون له میافارقین له سته گرنشیني ری خوادا بوو، له وی
ته سپینکی کړی و که و ته وه ری، که گه یشته رستن له نزيك حیمص به
کویله که ی وت: پاره که ت دا به خاوه نه که ی؟ کویله که ی وتی: نا، شه معون
له سهر ته سپه که دابه زی و به ته نیا که و ته وه ری بؤ میافارقین و پاره که ی
دا به کابرا و دواتر گه پاره وه به ره و شام.^(۲)

جاريك شه معون له سهر که شتيه ک بوو له دهریادا و دهرزیه که ی دهستی
که و ته ناو ئاوه که وه، شه معون وتی: خواجه داوام لیته ته و دهرزیه م بؤ
بگیریته وه، دهرزیه که دهر که و ته وه شه معون هه لیگرته وه.^(۳)

۱۷۸۶. شه مماسی کوری عثمان(ﷺ)

ناوی شه مماسی کوری عثمانی مه خزوومیه، دهوتریت به لکو شه مماس
نازناوه و ناوی عثمان بووه، دایکی ناوی صه فیه ی کچی ره بیعه یه،
شه مماس زور زوو موسلمان بوو.^(۴)

شه مماس ژنیکی هه بوو به ناوی ئومموحه بیب که تهویش موسلمان بوو
و یه کیک بوو له ژنه کوچه ریه کان، له م ژنه ی کوریکي هه بوو به ناوی
عه بدولا.^(۵)

على عين سهرت في سبيل الله، الرقم ۲۴۴۶، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

(۱) الآحاد و المثاني لابن أبي عاصم، الرقم ۲۰۵۴.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۰.

(۳) () - الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۰.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۰۸.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۴۵.

شهماس یه کیک بوو له پیاوه که شخه و قوزه کانی ناو مه ککه،^(۱) یه کیکیش بوو له یه کهم دهسته ی کۆچهران بۆ چه به شه و له ویشه وه گه رایه وه بۆ مه ککه، دواتر له وینوه کۆچی کرد بۆ مه دینه.^(۲)

کاتیک پیغمبر (ﷺ) برایه تی خسته نیوان کۆچهران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیوان شهماس و حه نظله ی کورپی ئه بی عامیره وه.^(۳) شهماس له غه زای به در و ئو خوددا به شداری کرد و له ئو خوددا شهید بوو،^(۴) له غه زای ئو خوددا شهماس به چوارده وری پیغمبردا (ﷺ) ده جهنکا و دوژمنانی دوورده خسته وه تا شهید بوو.^(۵)

شهماس به دهستی ئوبه ی کورپی خه له ف شهید کرا،^(۶) کاتیک شهید بوو ته مه نی سی وچار سالان بوو.^(۷)

به لام تهرمی شهماس له گه ل شهیده کانی ئو خوددا نه بوو، به لکو به برینداری برا بۆ مه دینه و تیریکی پیوه بوو، پیغمبر (ﷺ) فهرمووی: بیبهن بۆ لای ئومموسه له مه، برا بۆ لای و له وئ شهماس گیانی سپارد، جا رایه ک ده لیت: پیغمبر (ﷺ) فهرمانی کرد تهرمه که ی ببریته وه بۆ ئو خود و به و جله ی خۆیه وه ئه سپهرده بکریت،^(۸) رایه کیش ده لیت: برا له به قیغ ئه سپهرده کرا.^(۹)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۵۷.

(۲) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۰۸.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۴۵.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۵۷.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۰۸.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۴۲.

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۰۸.

(۸) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۰۸.

(۹) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۵۷.

۱۷۸۷. شه‌مووسی کچی عه‌مر (ﷺ)

ناوی شه‌مووسی کچی عه‌مره و له پشتیوانانه و چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و به‌یعه‌تی پَیداوه.^(۱)

۱۷۸۸. شه‌مووسی کچی مالیک (ﷺ)

ناوی شه‌مووسی کچی مالیکه و خوشکی شه‌قیقه‌ی کچی مالیکه، چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و به‌یعه‌تی پَیداوه.^(۲)

۱۷۸۹. شه‌مووسی کچی نوعمان (ﷺ)

ناوی شه‌مووسی کچی نوعمانه‌وله پشتیوانانه و چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعه‌تی پَیداوه، هه‌روه‌ها فهرمووده‌ی له پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) گێراوه‌ته‌وه کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له دروستکردنی مزگه‌وته‌که‌ی مه‌دینه‌دا به‌شداری کرد.^(۳)

۱۷۹۰. شه‌مووسی کچی ئه‌بی عامیر (ﷺ)

ناوی شه‌مووسی کچی ئه‌بی عامیره و له پشتیوانانه، چووته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و به‌یعه‌تی پَیداوه.^(۴)

۱۷۹۱. شه‌هابی عه‌نبه‌ری (ﷺ)

ناوی شه‌هابی عه‌نبه‌ریه و کورپکی هه‌بوو به ناو‌حه‌بیب، له فتوحاتی سه‌رده‌می خه‌لیفه راشیدینه‌کاندا ئه‌میر بوو، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌ی هاوه‌لبوونیه‌تی، چونکه ئه‌وان ته‌نها هاوه‌لانیان ده‌کردنه ئه‌میر.^(۵)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۰.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۱۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۱.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۱.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۷.

۱۷۹۲. شهابی قورپه‌شی (ﷺ)

ناوی شهابی قورپه‌یشیه و دواتر له حیمص نیشته‌جی بوو، له خزمهت پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) فی‌ری قورئان بوو، که چوو بۆ حیمص، خه‌لکی له‌وه‌وه فی‌ری قورئان خویندن بوون.^(۱)

۱۷۹۳. شهابی کورپی زوهه‌یر (ﷺ)

ناوی شهابی کورپی زوهه‌یره و هاو‌ده‌م به ژماره‌یه‌ک له هاورئیانی هاتو‌وته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ).^(۲)

۱۷۹۴. شهابی کورپی ئه‌سماء (ﷺ)

ناوی شهابی کورپی ئه‌سمائی کورپی مورپی کیندیه، هاتو‌وته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و موسلمان بووه.^(۳)

۱۷۹۵. شهبانی کورپی عه‌لقه‌مه (ﷺ)

ناوی شهبانی کورپی عه‌لقه‌مه‌ی ته‌میمیه، چوو‌ته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و موسلمان بووه.^(۴)

۱۷۹۶. شهبانی کورپی مالیک (ﷺ)

ناوی شهبانی کورپی مالیکه، له پشتیوانانه و کونیه‌که‌ی ئه‌بوویه‌حیایه.^(۵) شهبان ده‌لایت: جاریک چوومه مزگه‌وت و پالم دایه‌وه به ژووره‌که‌ی

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۶.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۲.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۳.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۶۷.

(۵) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۱۳.

پیغہ مبهري خواوہ (ﷺ)، ئاگادار بووم پیغہ مبهري (ﷺ) پارشیو دهکات، گرمه گرمیکم کرد، پیغہ مبهري (ﷺ) فہرمووی: ئہبویہ حیا و ہرہ نان بخو، وتم: ئہی پیغہ مبهري خوا (ﷺ) دہمہ ویت بہر وژوو بم، ئہویش فہرمووی (وَأَنَا أُرِيدُ الصَّوْمَ وَلَكِنْ مُؤَذِّنًا فِي بَصَرِهِ سُوءٌ أَوْ شَيْءٌ أَذَّنَ قَبْلَ أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ) (منیش دہمہ ویت بہر وژوو بم، بہ لام بانگیژہ کہمان ئازاریک لہ چاویدا ہہبوو و پیش ئہوہی کاتی بانگی بہیانی بیت بانگی دا).^(۱)

۱۷۹۷. شہیبہی کوری عثمان (ﷺ)

ناوی شہیبہی کوری عثمانی عہدہریہ، دایکی ناوی ہیندی کچی عومہیرہ، موضعہبی کوری عومہیر خالوی شہیبہ بوو، ئہم هاوہ لہ لہ فہتھی مہککدا موسلمان بوو، دواتر هاودہم بہ عثمانی کوری طہلحہ یان پاش مہرگی عثمان کللی کہعہی وەرگرت و ئہو کللیہ بۆ نہوہکانی مایہوہ.^(۲) رایہک دہلئت: شہیبہ لہ غہزای حونہیندا موسلمان بوو، چونکہ شہیبہ لہ غہزای حونہیندا بہشداری کرد و ویستی پیغہ مبهري (ﷺ) تیرور بکات، بہ لام خوا پاراستی لہو تاوانہو موسلمان بوو.^(۳) سہبارہت بہ کاتی مردنی رایہک دہلئت: لہ سالی پہنجا و حہوتی کوچیدا بووہ، رایہکیش دہلئت: لہ سہرہدمی یہزیدی کوری موعاویہدا و ہفاتی کرد.^(۴) ۱۷۹۸. شہیمائی خوشکی پیغہ مبهري (ﷺ)

ناوی شہیمائی کچی حارثہو خوشکی شیري پیغہ مبهري خواہ (ﷺ)، شہیمائ تہمہنی زیاتر بوو و هاودہم بہ حلیمہ توسعہدیہی دایکی دایہنی بۆ پیغہ مبهري (ﷺ) دہکرد و دہیگر تہ کوؤش.^(۵)

(۱) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الصيام - باب من طلع الفجر وفي فيه شيء لفظه وأتم صومه، الرقم ۸۱۱۹.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۳۷۰.

(۳) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۳۹.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۶۱۵.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۲.

شهیماء چوویه خزمه پیغمبهر (ﷺ) و وتی: ئه‌ی پیغمبهر (ﷺ) من خوشکی تۆم، پیغمبهر (ﷺ) فهرمووی: به چ به‌لگه‌یه‌ک؟ شهیماء وتی: به مندالی گازیکت لیگرتم، پیغمبهر (ﷺ) که ئه‌وه‌ی زانی، عه‌باکه‌ی خۆی بۆ راخست و داینیشاند، دواتر فهرمووی: ئه‌گهر پیت خۆش بیت لیره‌ی لای من بمیننه‌وه و ریزدار و خۆشه‌ویست ده‌بیت، ئه‌گهریش هه‌ز ده‌که‌یت بگه‌ریتته‌وه ناو هۆه‌که‌ت ئه‌وه‌ من کۆل و یارمه‌یت بۆ داده‌نیم، شهیمائیش وتی: دووه‌میان هه‌لده‌بژیرم، پیغمبهری خوایش (ﷺ) تویشووی بۆ ئاماده کرد و دوو خزمه‌تکاریشی پیشکesh کرد.^(۱)

۱۷۹۹. شوبائی کورپی خه‌دیج (ﷺ)

ناوی شوبائی کورپی خه‌دیجی کورپی سه‌لامه‌یه، باوکی و دایکی له به‌یعه‌تی عه‌قه‌به‌دا به‌شدار بوون و له‌هه‌مان شه‌ودا شوباث له‌دایک بوو.^(۲)

۱۸۰۰. شوجاعی کورپی وه‌هب (ﷺ)

ناوی شوجاعی کورپی وه‌هبی کورپی ره‌بیعه‌ی ئه‌سه‌دیه، یه‌کیکه‌ له یه‌که‌مین ده‌سته‌ی موس‌لمانان،^(۳) شوجاع که‌سیکی له‌پری بالابه‌رز بوو.^(۴) شوجاع یه‌کیک بوو له به‌شداربوانی کۆچی حه‌به‌شه‌و دواتر گه‌راپه‌وه مه‌که‌و له‌ویوه کۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌و توانی له غه‌زای به‌دردا به‌شدار بیت.^(۵) کاتیک پیغمبهر (ﷺ) برابه‌تی خسته‌ نێوان کۆچه‌ران و پشتیوانانه‌وه، برابه‌تی خسته‌ نێوان شوجاع و ئه‌وسای کورپی خه‌ولیه‌وه.^(۶)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۳.

(۲) أسد الغابة، ۲، ص ۵۷۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱۶.

(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۹۴.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱۶.

(۶) أسد الغابة، ج ۱، ص ۲۱۷.

شوجاع له غه زاکانی به در و ئو خودو خندهق و غه زاکانی دواتریشدا به شداری کرد.^(۱)

ئیین سه عد هیناویه تی پیغه مبه ر (ﷺ) شوجاعی نارد بۆ لای حارثی کوری ئه بی شیمیری غه سانی تا بانگه وازی بکات بۆ ئیسلام و نامه یه کیشی پئیدا نارد بۆی.^(۲)

ههروه ها پیغه مبه ر (ﷺ) له مانگی ره بیعولئه ووه لی سالی هه شتی کۆچیدا شوجاعی وه ک ئه میری سریه یه ک نارد بۆ به نی عامیر و هاو ده م به و بیست و چوار که سی نارد و فه رمانی کرد ه یرش بباته سه ریان، شوجاعیش به رۆژ سریه که ی ده وه ستاند و به شه و رییان ده بپی و شالاویان برد و به ده سته که وته وه گه رانه وه بۆ مه دینه.^(۳)

شوجاع له جه نگی یه مامه شدا به شداری کرد و تیایدا شه هید بوو،^(۴) ئه وکات ته مه نی له سه روو چل سالانه وه بوو.^(۵)

۱۸۰۱. شوره حبیلی کوری چه سه نه (ﷺ)

ناوی شوره حبیلی کوری عه بدولایه، به لام به کوری چه سه نه ناسراوه که چه سه نه دایکی بووه، کونه که ی ئه بوو عه بدولایه.^(۱) چه سه نه ی دایکی دواتر شووی کرد به کابرایه کی پشتیوانی به ناوی سوفیان، ئیتر شوره حبیلیش له وێ ده ژیا، له سه ری دایکیه وه دوو برای هه بوو به ناوه کانی جابیرو جواده.^(۲)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۹۴.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۶۱.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۲۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۱۶.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۹۴.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۹۱.

(۷) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۹۱.

شوره حبیل زور زو موسلمان بوو و هاودهم به دوو براکهی کوچیان کرد بۆ حبه شه، له وی مانه وه تا دواتر گه رانه وه بۆ مه دینه و له وی ژیان.^(۱) کاتیک نه جاشی ئومموحه بیبهی له پیغه مبهری خوا (ﷺ) ماره کرد، به شوره حبیلدا ئومموحه بیبهی گه یانده وه به پیغه مبهری (ﷺ).^(۲)

شیفاء ده لیت: جاریک چووم بۆ لای پیغه مبهری (ﷺ) و داوای یارمه تیم لیکرد، ئه ویش پوزشی ده هتایه وه که هیچی لا نیه، منیش سه رکۆنه م ده کرد، ئینجا کاتی نوێز هات و پیغه مبهری (ﷺ) چوو بۆ نوێز، منیش چووم بۆ لای کچه که م که ژنی شوره حبیل بوو، ده بینم شوره حبیل له ماله وه یه، وتم: کاتی نوێزه و تۆ نه چویت بۆ مزگه وت و له ماله وه دانیشتویت؟ که وتمه سه رکۆنه کردنی، ئه ویش وتی: پووری گیان، سه رکۆنه م که، ته نها جلیکم هه بوو که پیغه مبهری (ﷺ) به کاتی لیتی وهرگرتین، شیفاء ده لیت: منیش وتم: به دایک و باوکه وه به قوربانی پیغه مبهری (ﷺ) بم، ئه وه حالی بوو و منیش له به یانیه وه سه رکۆنه م ده کرد.^(۳)

شوره حبیل له سه رده می خیلافه تی ئه بووبه کر و عومه ری کوپی خه ططابیشدا سه رکردایه تی به شیک له سوپای ده کرد له شام، له خیلافه ته که ی عومه ردا شوره حبیل والی به شیکی شام بوو تا ئه وه ی به هوی بلاو بوونه وه ی نه خووشی طاعوون له شام له سالی هه ژده ی کوچی و له ته مه نی شه ست و هه وت سالییدا کوچی دوایی کرد.^(۴)

کاتیک عومه ر ویستی شوره حبیل له پۆسته که ی لابیات، شوره حبیل وتی: ئه ی عومه ر بلێ له سه رچی لامده به یته؟ چی توورپی کردویت؟

(۱) - (أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۹۱).

(۲) مسند أحمد بن حنبل - من مسند القبائل - ومن حديث أم حبيبة (رضي الله عنها)، الرقم ۲۷۹۹۹؛ سنن أبي داود، الرقم ۲۱۰۷، المستدرک علی الصحيحین - کتاب النکاح - مهر أم حبيبة (رضي الله عنها) أربعة آلاف، الرقم ۲۷۵۷، صححه الألبانی.

(۳) الأحاد و المثاني لابن أبي عاصم، الرقم ۵۹۵.

(۴) أسد الغابة، ج ۲، ص ۵۹۲.

عومەر وه لامي دايه وه، نا له توورپه ييه وه نيه، به لكو كه سي له توبه هيز ترمان به ديكرد، بۆيه نه مانويست لاي خوا تا وانبار بين، شوره حبيل وتی: دهی لای خه لک روونی بکه ره وه، عومریش چوويه سهر مينبه ر وتی: ئيمه شوره حبيلي کوپی حه سه نه مان کرد به بهرپرس و دواتریش بي ئه وهی لتي توورپه و بيزار بين لامانبرد، ته نها له بهر ئه وهی كه سي له وه به هيز ترمان بينی، بۆيه لامانبرد تا لاي خوا تا وانبار نه بين.^(۱)

جاريك شوره حبيل بيستی عه مری کوپی عاص وتی: طاعوون پيسيه و دوور بگرن لتي، شوره حبيل كه ئه وهی بيست وتی: من کاتيک هاوه لی پيغه مبه ر(ﷺ) بووم عه مر له گویدريژه كه ی ماله وهی گو مپا تر بوو، ئه م نه خو شيه رحمه تی په روه ردگار تان و نزای پيغه مبه ره كه تان و مه رگی پياوچا کانی پيشين تانه، بۆی خربنه وه و بلا وهی لي مه که ن، كه عه مر ئه وهی بيسته وه، وتی: راست ده کات.^(۲)

۱۸۰۲. شوره حبيلي کوپی غه يلان(ﷺ)

ناوی شوره حبيلي کوپی غه يلانی کوپی سه له مه يه، چو وه ته خزمه ت پيغه مبه ر(ﷺ) و موسلمان بووه، يه کيک بوو له و پينج كه سه ی كه هه والی موسلمان بوونی ته قه فيه کانيان برد بۆ پيغه مبه ر(ﷺ)، شوره حبيل له سالی شه ستي کۆچيدا وه فاتی کرد.^(۳)

(۱) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الأمراء - ما ذكر من حديث الأمراء والدخول عليهم، الرقم ۳۱۲۱۰.
(۲) مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين(ﷺ) - حديث شرحبيل بن حسنة عن النبي(ﷺ)، الرقم ۱۸۰۳۰؛ صحيح ابن حبان - كتاب الجنائز وما يتعلق بها مقدما أو مؤخرا - باب ما جاء في الصبر وثواب الأمراض والأعراض - ذكر الإخبار بأن الوباء هو موت الصالحين قبلنا ورحمة الله جل وعلا على خلقه، الرقم ۲۹۵۱، حسنه شعيب الأرناؤوط.
(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۳۳۲.

١٨٠٣. شورەحبیلی کورپی ئەوس (ﷺ)

ناوی شورەحبیلی کورپی ئەوسە، شورەحبیل دەلێت: پێغه مبه‌ر (ﷺ) فەرمووی: (إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ، ثُمَّ إِنَّ شَرِبَ فَاجْلِدُوهُ، ثُمَّ إِنَّ شَرِبَ الرَّابِعَةَ فَاقْتُلُوهُ) (ئەگەر کەسێک مە ی خواردەووە جەلدی لێبەن، دوای ئەگەر هەمە ی خواردەووە جەلدی لێبەن، ئەگەر هەمە ی خواردەووە جەلدی لێبەن، ئەگەر جاری چوارەم مە ی خواردەووە بیکوژن).^(١)

١٨٠٤. شورەیحی حەزەرەمی (ﷺ)

ناوی شورەیحی حەزەرەمیەو لە فەرموودە یەکی صەحیحدا باسی هاتووە کە لە خزمەت پێغه مبه‌ردا (ﷺ) باسی شورەیح کرا، پێغه مبه‌ر (ﷺ) فەرمووی: (ذَاكَ رَجُلٌ لَا يَتُوسَدُ الْقُرْآنَ)،^(٢) (ئەو پیاویکە دەست هەلناگرێت لە قورئان خۆیندەووە).

١٨٠٥. شورەیحی کورپی ضەمرە (ﷺ)

ناوی شورەیحی کورپی ضەمرە ی موزەنیە، یە کەم کەس بوو صەدەقە ی موزەنیە ی هێنا بۆ پێغه مبه‌ر (ﷺ).^(٣)

١٨٠٦. شورەیحی کورپی ئەبرەهە (ﷺ)

ناوی شورەیحی کورپی ئەبرەهە یە، شورەیح دەلێت: پێغه مبه‌ری خوام (ﷺ) بینی لە رۆژانی تەشریقدا لە نوێژی نیوهرۆدا اللە اکبری دەکرد تا لە مینا دەرچوو، لە دوا ی هەر نوێژیکی فەرزه‌ووە اللە اکبری دەکرد.^(٤)

^(١) مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين (ﷺ) - حديث شرحبيل بن أوس (ﷺ)، الرقم ١٨٣٣٨؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب الحدود - حد شارب الخمر، الرقم ٨٢١٤، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره و هذا إسناد حسن.

^(٢) مسند أحمد بن حنبل، السنن الكبرى للنسائي، الرقم ١٧٨٣، صححه ابن حجر في الإصابة، ج ٣، ص ٣٢٩، صححه شعيب الأرنؤوط، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن النسائي.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣٣٦.

^(٤) المعجم الكبير للطبراني - باب الشين - من أسمه شريح - شريح بن أبرهة، الرقم ٧٢٣٠، ضعفه الحافظ

١٨٠٧. شورمیره (ﷺ)

ناوی شورمیره‌ی کچی حارثی کورپی عه‌وفی نه‌خه‌عیه، چووته خزمته پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌یعتی پنداوه.^(۱)

١٨٠٨. شوقران (ﷺ)

ئه‌م هاوه‌له ناوی شوقرانه و خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، ده‌وتریت ناوی صالحی کورپی عه‌ددی بووه، ده‌وتریت کویله‌یه‌کی حه‌به‌شی بوو که عه‌بدوره‌حمانی کورپی عه‌وف به‌دیاری به‌خشی به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، رایه‌کیش ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شوقرانی کپی و دوا‌ی به‌در ئازادی کرد، رایه‌کیش ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به میراتی له باوکیه‌وه شوقرانی بۆ مایه‌وه.^(۲)

شوقران له غه‌زای به‌دردا وه‌ک کویله به‌شداری غه‌زاکی کرد و دواتریش سه‌ره‌رشتی بریک له دیله‌کانی ده‌کرد.^(۳)

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ندی له به‌رپرسیاریتی کو‌کردنه‌وه‌ی زه‌کاتی ده‌دایه ده‌ست شوقران.^(۴)

شوقران ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ری خوام (ﷺ) بینی له‌سه‌ر گویدریتیک بوو و رووه و خه‌یبه‌ر ده‌چوو و نویژی له‌سه‌ر ده‌کرد و ئاماژه‌یه‌کی کرد.^(۵)

شوقران یه‌کێک بوو له‌وانه‌ی ئاماده‌ی شو‌ردنی تهرمی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو.^(۶)

ابن حجر في الإصابة ج ٣، ص ٣٣٣.

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٧، ص ٧٢٧.

(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣٥١-٣٥٢.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٣٥٢.

(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٢، ص ٦٤.

(٥) مسند أحمد بن حنبل - مسند المكيين (ﷺ) - حديث شقران مولى رسول الله (ﷺ)، الرقم ١٦٢١٧، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

(٦) أسد الغابة، ج ٢، ص ٦٠٦.

کاتیک پیغه مبهري خوا (ﷺ) وهفاتی کردو نزيك بوو بيخه نه ناو
گورپه که يه وه، شوقران پارچه قوماشيکي پیغه مبهري خواي (ﷺ) هينا که
پیغه مبهري (ﷺ) ده پيوشي، له گه ليدا خستيه ناو گورپه که وه و تي: به خوا دواي
خوت نابيت که س بيپوشييت. (۱)

نه گهرچي نه و گيړانه وه ي پيشوو س نه دي لاواز بوو، به لام رووداوه که
راسته که شوقران نه و جلہ ي خستووه ته ناو گورپه که ي پیغه مبهري (ﷺ). (۲)

۱۸۰۹. شومه يله ي کچي حارث (ﷺ)

ناوي شومه يله ي کچي حارثه و له پشتيوانانه، هاوسهري حارثي کور ي
نوعمانه و دوو مندالي لي ي بوو به ناوه کاني خاليد و به شيره، شومه يله
چووه ته خزمه ت پیغه مبهري (ﷺ) و به يعه تي پنداوه. (۳)

۱۸۱۰. شيفائي کچي عه بدولا (ﷺ)

ناوي شيفائي کچي عه بدولاي عه دويه، ده و تري ت ناوي له يلا بووه، دا يکي
ناوي فاطيمه ي کچي وه به، شيفاء له ئافره تاني موسلمان بووي پيش کو چي
مه دينه يه و له مه ککه موسلمان بوو و يه کيک بوو له يه که مين نه و ئافره ته
موسلمانانه ي مه ککه که کو چيان کرد بؤ مه دينه، ئافره تيکي زور زيره ک
و شاره زا بوو، پیغه مبهري (ﷺ) سهر داني ده کرد و جار جاره ش خه وي پيش
نيوه پوي له مالي شيفاء دا ده کرد و شيفائيش راخه ريکي تاي به تي دانابوو بؤ
پیغه مبهري (ﷺ). (۴)

شيفاء ده ليت: جاريک چووم بؤ لاي پیغه مبهري (ﷺ) و داواي يارمه تيم

(۱) سنن ابن ماجه - أبواب الجنائز - باب ذكر وفاته ودفنه (ﷺ)، الرقم ۱۶۹۳، ضعفه الألباني.

(۲) جامع الترمذي - أبواب الجنائز عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في الثوب الواحد يلقى تحت الميت في القبر، الرقم ۱۰۴۷ وقال حديث حسن غريب.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۳۴۳.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۲۷.

لیکرد، ئەویش پۆزشی دەهیتایه وه که هیچی لا نیه، منیش سه رکۆنه م دهکرد، ئینجا کاتی نوێژ هات و پێغه مبه ر(ﷺ) چوو بۆ نوێژ، منیش چووم بۆ لای کچه که م که ژنی شوره حبیل بوو، ده بینم شوره حبیل له ماله وهیه، وتم: کاتی نوێژه و تۆ نه چویت بۆ مزگه وت و له ماله وه دانیشتویت؟ که وتمه سه رکۆنه کردنی، ئەویش وتی: پووری گیان، سه رکۆنه م که، ته نها جلیکم هه بوو که پێغه مبه ر(ﷺ) به کاتی لێوه رگرتین، شفاء ده لیت: منیش وتم: به دایک و باوکمه وه به قوربانی پێغه مبه ر(ﷺ) بم، ئەوه حالێ بوو و منیش له به یانیه وه سه رکۆنه م دهکرد.^(۱)

۱۸۱۱. شیفائی خوشکی عه بدوره حمان (ﷺ)

ناوی شیفائی کچی عه وفه و خوشکی عه بدوره حمانی کوری عه وفه، ئەم ئافره ته له مه که که موسلمان بوو و هاو ده م به عاتیکه ی خوشکی کۆچی کرد بۆ مه دینه.^(۲)

۱۸۱۲. شیفائی کچی عه وف (ﷺ)

ناوی شیفائی کچی عه وفه، به کیکه له موسلمان بوانی پێش هه جره ت و به کیکیشه له ئافره ته کۆچه ریه کان.^(۳)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - مسند النساء - باب الشين - شفاء بنت عبد الله بن هاشم بن خلف بن عبد شمس، الرقم ۲۲۴۵۶؛ المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ومن نساء قریش اللاتی روین عن رسول الله - ذکر الشفاء بنت عبد الله القرشیه (ﷺ) - رقية النملة، الرقم ۶۹۸۴، حذفه الذهبي من التلخیص.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۰.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۲۹.

ٲه و هاوه لانه ى ناويان
به پيتى (ص)
دهست پى دهكات

۸۱۳. صالحی ئه نصاری (ﷺ)

ناوی صالحه و له پشتیوانانه، ئه بوسه عید ده لیت: جارێک له گهڵ پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده رچووین بۆ مزگه وتی به نی عه مر، پیغه مبهر (ﷺ) دای به لای به نی سالیما، یه کێک له پیاوه کانی ئه وانی بانگ کرد که ناوی صالح بوو، ئه ویش هاته ده ره وه، پیغه مبهر (ﷺ) دهستی گرت تا چوو یه مزگه وته وه، له وێ صالح دهستی له دهستی پیغه مبهر (ﷺ) کرده وه و چوو بۆ لایه کی مزگه وته که و له وێ خۆی شۆرد و دواتر هاته وه و پیغه مبهریش (ﷺ) له بهردهرگای مزگه وت بوو، فهرمووی: ئه ی صالح بۆ کوێ چوویت؟ ئه ویش وتی: ئه ی پیغه مبهر (ﷺ) کاتی که تۆ منت بانگ کرد، له گهڵ ژنه که م سه رجیم ده کرد، که دهنگی تۆم بیست هاتم، جا که تۆ چوو یته مزگه وته وه، ههزم نه کرد به بی خوشۆردن بێمه ناو مزگه وته وه.^(۱)

۸۱۴. صامیت (ﷺ)

ناوی صامیته و مه ولای هه بیبی کوپی خیراشه، ده وتریت هاو ده م به گه ره که ی له غه زای به دردا به شدار بووه.^(۲)

۸۱۵. سه بیحه ی کوپی حارث (ﷺ)

ناوی سه بیحه ی کوپی حارثی کوپی هه میدی ته یمی، له موسلمانبوانی فه تحی مه که که یه، دواتریش تا سه رده می خیلافه تی عومه ری کوپی خه ططاب ژیا و عومه ر چه ند کاری پێ سپارد و له سه فهریکیشیدا بۆ مه که که هاو ده می عومه ر بوو.^(۳)

(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۳۹۹.

(۲) () الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۷.

١٨١٦. سه‌خړه‌ی کچی ئه‌بووجه‌هل (ﷺ)

ناوی سه‌خړه‌ی کچی ئه‌بووجه‌له‌و باوکی له غه‌زای به‌دردا به‌بیاوه‌پری
کوژرا، سه‌خړه له‌حه‌جی مال‌ئاواییدا به‌شداری کرد، دوا‌ی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ)
ژیا.^(۱)

١٨١٧. سه‌خړی کوپری حه‌رب (ئه‌بووسوفیان) (ﷺ)

ناوی سه‌خړی کوپری حه‌ربی کوپری ئومه‌ییه‌ی ئومه‌ویه، کونیه‌که‌ی
ئه‌بوسوفیانه و زیاتر به‌ کونیه‌که‌ی ناسراوه، دایکی ناوی سه‌فییه‌ی
کچی حه‌زه‌نی هیلالیه، ئه‌بووسوفیان باوکی مو‌عاویه‌ی هاوه‌لی ناسراوی
پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و دامه‌زړینه‌ری ده‌وله‌تی ئومه‌ویه.^(۲)
ئه‌بووسوفیان ده‌ سال ته‌مه‌نی له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زیاتر بوو،^(۳) به‌لام ئه‌گه‌ر
به‌پنی گن‌رانه‌وه‌که‌ی ده‌ه‌بی بیت سه‌بارت به‌ کات و ته‌مه‌نی مردنی، ئه‌وه
نزیک به‌ پانزه‌ سال ته‌مه‌نی زیاتر بووه له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۴)
ئیین ئه‌ثیر ده‌ل‌یت: ده‌ سال پیش سالی فیل له‌دایک بووه.^(۵)
ئه‌بووسوفیان که‌سایه‌تی گه‌وره‌و قسه‌رویش‌تووی ناو قور‌ه‌یش بوو،
هاوکات سه‌رقالی کاری بازرگانی کردنیش بوو.^(۶)
ژن و منداله‌کان

ئه‌بووسوفیان کوپری هه‌بوو به‌ ناوی مو‌عاویه که‌ هاوه‌لیکی ناسراوی
پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و دامه‌زړینه‌ری ده‌وله‌تی ئومه‌وی بوو،^(۷) کوپریکی

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۲.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۱۰۷.

^(۵) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۰.

^(۶) صحيح البخاري، الرقم ۷.

^(۷) أسد الغابة، ج ۵، ص ۲۲۰.

تریشی هه بوو به ناوی عه بدولا که هاوه لی پیغه مبهه (ﷺ) نه بوو،^(۱) کوپکی تری ناوی عوتبه بوو که له سه رده می عومهری کوپی خه طابدا والی طائف بوو.^(۲)

کچیکی ناوی زهینه ب بوو، خوشکی دایکی باوه داران ئومموحه بیبه و هاوسهری عوروهی کوپی مه سعوود بوو.^(۳)

هیندی کچی ئه بوو سوفیان ژنی حارثی کوپی نه وفه ل بوو.^(۴) رهمله ی کچی ئه بوو سوفیان هاوسهری پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) بوو و به ئومموحه بیبه ناسرابوو، هه رچه ند ناوی به هیندیش هاتوو، به لام راستتر ئه وه یه ناوی رهمله یه.^(۵)

فاریعه ش کچی بوو که هه ر له قوناغی پیش کوچدا موسلمان بوو.^(۶) هه منه ی کچی ئه بوو سوفیان که ئومموحه بیبه پیشنیازی کرد بو پیغه مبهه (ﷺ) تا به هاوسهری بگریت.^(۷)

ئوممولحه که م که له فه تحی مه که که دا موسلمان بوو.^(۸) بیباومری ئه بوو سوفیان له قوناغی مه که که دا

ئه بوو سوفیان ده لیت: ئومه ییه ی کوپی ئه بی سه لت له غه ززه بوو، کاتیک ویستمان بیینه وه، ئومه ییه پیتی وتم، ئه ی ئه بوو سوفیان بۆچی نه چین ده مه ته قه یه ک بکه ین؟ وتم: باشه، چووینه ئه وئ، پاش بریک قسه کردن، پیتی وتم: ئه ی ئه بوو سوفیان من له کتیه کانمدا ئه وه م به دیکردوو له ناوچه ی

^(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۲۶۷.

^(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۵۸۰.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۷۵.

^(۴) أسد الغابة، ج ۱، ص ۵۱۳.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۱.

^(۶) أسد الغابة، ج ۷، ص ۲۳۳.

^(۷) المعجم الكبير للطبراني - مسند النساء - ذكر أزواج رسول الله (ﷺ) - أم حبيبة بنت أبي سفيان بن حرب بن أمية - ما أسندت أم حبيبة زوج النبي (ﷺ) - زينب بنت أبي سلمة عن أم حبيبة - عروة عن زينب، الرقم ۲۱۰۱۵.

^(۸) أسد الغابة، ج ۷، ص ۳۴۶.

خۆمان پیغه مبه ریک ده نیردریت، جا من وا گومانم ده برد ئه وه عوتبه ی کورپی ره بیعه بیت، به لکو له وه دلتیا بووم، دواتر که گویم له زانایان گرت زانیم له به نی عه بدمه ناف ده بیت، تاکه که سیک له وان شک بیه م عوتبه م به دیکرد، به لام کاتیک پیت وتم: ته مه نی زوره زانیم ئه و نیه، چونکه ته مه نی چل سالانی تیپه راندوو و سروشیشی بو نه هاتوو، پاش ماوه یه ک له و رووداو، سروش دابه زی بو پیغه مبه ر (ﷺ) و له کاروانیکی قورپه شیه کاندایا بووم بو بازرگانی ده چووین بو یه مه ن، له وی دام به لای ئومه ییه ی کورپی ئه بی سه لندا، وه گ گالته یه ک پیم وت: ئه ی ئومه ییه، ئه و پیغه مبه ره ی چاوه رپی بوویت ده رکه وت، ئه ویش وتی: ده ی ئه و له سه ر حقه و شوینی بکه وه، منیش وتم: خۆت بوچی دوا ی ناکه ویت؟ وتی: ته نها له شه رمی ژنه کانی ته قیف، چونکه من پیم ده وتن من ئه و پیغه مبه ره م، ئیستا بمبین شوین مندالکی به نی عه بدمه ناف که وتووم؟! (۱)

ئه بو وسوفیان له مه ککه هه ر هه ولکی ده دا بو وه ستاندنی په یامه که ی پیغه مبه ر (ﷺ)، له وان ه له گه ل که سایه تیه دیاره کانی ناو قورپه ش چوو بو لای ئه بو وطالیبی مامی پیغه مبه ر (ﷺ) و داوا ی لی کرد با موحه ممه د واز به نیت و ئه وانیش واز دینن، ئیتر موحه ممه د بانگه واز نه کات و خۆی و ئه وان ه ی سه ر به ئایینه که ن ئایینداری خۆیان بکه ن و ته واو، پیغه مبه ر (ﷺ) له وه لامدا فه رمووی: ئه و ته نها یه ک وته ی له وان ده ویت، ئه ویش ته نها یه کخوا په رسته یه، ئه وانیش رازی نه بوون. (۲)

ئه بو وسوفیان له غه زای به دردا

پیش غه زای به در پیغه مبه ر (ﷺ) هه ریه ک له به سه بس و عه دی کورپی ئه بوو زه غبائی نارد تا هه وائی کاروانه که ی ئه بو وسوفیانی کورپی حه رب

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب الصاد - من اسمه صخر - صخر بن حرب بن أمية بن عبد شمس بن عبد مناف أبو سفيان - من أخبار أبي سفيان ووفاته، الرقم ۷۲۶۲.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۱۲۳.

وہر بگرن و ھو والی بۆ بهیننہ و ھ، ئه وانیش که و تنه پئی تا گه یشتنه به در، له وئی ھهردوکیان و شتره کانیان به ستنه و ھ و لای ئاوێک مانه و ھ، گوئیان له دهنگی دوو که نیزهک بوو که یه کێکیان به و ی تری دهوت سبهینی کاروانه که دیته و ھ، مه جدی کوپی عه مر به نیتوانیادا تپه پ بوو و وتی: راست دهکات، ئینجا ھه ریهک له به سبهس و عه دی سواری و شتره کانیان بوون و گه رانه و ھ تا هاتنه خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ) و ھه واله که یان پیتدا، کاتیک ئه وان که و تبه و نه پئی و گه راپوونه و ھ ئه بوسوفیان هات و زۆر وریا بوو، به مه جدی کوپی عه مری وت: هیچ که ست لای ئه و ئاوه نه دیوه؟ وتی: ناوه لا به لام بینیم دوو سوار لای ئه و ته پۆلکه یه و شتره کانیان به ستنه و ھه و بریک ئاویان برد و دواتر چون، ئه ویش چوویه شوینه که یان و به پاشماوه ی ئالفه که دا زانی که ئه و دوانه خه لکی مه دینه ن، بۆیه ھهستی به مه ترسی کرد و بریاری دا ریتی کاروانه که ی به ره و که ناری ده ریا بگوریت.^(۱)

دواتر نامه ی نارد بۆ قورپه ی شیه کان ئیوه بۆیه ده هاتن بۆ جهنگ تا کاروانه که تان رزگار بکه ن، وا خوا رزگاری کرد، ده ی ئیتیر بگه رینه و ھ، به لام قورپه ی شیه کان ئاماده نه بوون بگه رینه و ھه و چوون بۆ جهنگی به در.^(۲)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) زهیدی نارد تا زهینه بی کچی به نیتیت بۆ مه دینه، قورپه ی شیه کان که و تنه شوین زهید تا ریتی پی بگرن، زهیدیش وتی: به خوا ھه رکهس بیته پیتشه و ھه دهیده مه بهر تیر، ئه بووسوفیان به و ھه ی زانی و هات و ریتی پیگرت و وتی: ھۆی کابرا تیره کانت لابه ره با قسه بکهین، زهیدیش وهستا، ئه بووسوفیان وتی: تو وا به ئاشکرا ئه و ئافره ته ده بهیت و ده شرانیت له چ نه گبه تی و ناره حه تیه کداین و موحه ممه د چی پیگردوین، ئه گه ر تو وا به ئاشکرا ئه و ئافره ته به بهیت، خه لکی واده زانن ئه و ھه له زه بوونی ئیمه و ھیه و ده ترسین، به خوا هیچ پیوستان نیه ئه م ئافره ته لای

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۸۲، دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۸۷۲

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۲۶۶.

خۆمان بهیلتینه وه، به لām بیگتیره وه تا خه لکه که هیتور ده بنه وه و خه لکی بلین ئیمه گیراومانه ته وه، ماوهیه کی تر وهره و بیبه ره وه بۆ لای باوکی، ئه ویش وایکرد.^(۱)

ئه بوو سوفیان له غه زای ئو خوددا

ئه بوو سوفیان له غه زای ئو خوددا هاو ده م به هیندی ژنی دژ به موسلمانان به شداری جهنگه که ی کرد.^(۲)

له جه رگه ی جهنگی غه زای ئو خوددا هه نظله که یشت به ئه بوو سوفیان، ئه بوو سوفیان له سه ر ئه سپیک بوو، هه نظله به شمشیره که ی دای له ئه سپه که ی و ئه بوو سوفیان که وه ته سه ر زه وی، ئه بوو سوفیان هاواری ده کرد ئه ی گرۆی قوره یشیه کان ئه مه منم ئه بوو سوفیانی کوپی هه رب، هه نظله ش ده یوست به شمشیره که ی گه ردنی لیکاته وه، بری له قوره یشیه کان دهنگی ئه بوو سوفیانان بیست و له تاو سه ختی جهنگه که نه چوون به ده میه وه،^(۳) به لām شه داد چوو به ده میه وه،^(۴) به رمیک دای له هه نظله و رمه که له پشتییه وه ده رچوو و ئه بوو سوفیانیش رایکرد.^(۵)

کاتی که موسلمانان شکان و پیغه مبه ر (ﷺ) و هاوهلانی که چوونه به رزایی شاخه که وه، ئه بوو سوفیان هاواری ده کرد ئه ری موحه ممه د له نیو تاندایه؟ سنی جار ئه و هاواری کرد، پیغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: که س وه لāmی نه داته وه، دواتر وتی: ئه ری کو په که ی ئه بی قوحافه تان له نیو دایه؟ سنی جار ئه وه شی وت: و که س وه لāmی نه دایه وه، پاشان سنی جار وتی: ئه ری کو په که ی خه ططاب تان له نیو دایه؟ ئینجا چوویه وه بۆ لای هاوهله کانی و وتی: ئه وانه هه موویان کوژراون، ئیتر

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۳، ص ۳۳۰.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۱.

(۳) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب السير - جماع أبواب السير - باب الرخصة في عقر دابة من يقاتله في حال القتال، الرقم ۱۸۲۱۲.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۲۱.

(۵) السنن الكبرى للبيهقي - كتاب السير - جماع أبواب السير - باب الرخصة في عقر دابة من يقاتله في حال القتال، الرقم ۱۸۲۱۲.

عومەر خۆی پی نهگیرا و وتی: ئەهی دوژمنی خوا به خوا درۆ دهکهیت، ئەوانه ی ناوت بردن هه موویان زیندوون، ئەوهی تو پیتی دلگرانیت ماوه، ئەبووسوفیان وتی: رۆژ به رۆژه، ئەمپۆ له بری به در، جهنگ نۆرهیه، پاشان هاواری ده کرد پایه دار بیت هوبهل، پایه دار بیت هوبهل، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: بۆ وه لامی ناده نه وه؟ وتیان: چی بلین ئەهی پیغه مبه ری خوا(ﷺ)؟ فهرمووی: بلین (خوا پایه دار تره)، ئەویش وتی: ئیمه عوز زمان هیه و ئیوه نیتانه، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: بۆ وه لامی ناده نه وه؟ وتیان: چی بلین ئەهی پیغه مبه ری خوا(ﷺ)؟ فهرمووی بلین (خوا پشت و په نامانه و ئیوه هیچ پشت و په نایه کتان نیه).^(۱)

دواتر ئەبووسوفیان هاواری کرد وتی: واده ی جهنگی داهاتومان سالی داهاتوو ده بیت له به در، پیغه مبه ریش(ﷺ) به یه کیك له هاوه لانی فهرموو بلی باشه، با ئەوه واده ی نیتانمان بیت.^(۲)

واده ی جهنگ بۆ سالی داهاتوو دانرا، بریار بوو له به در جهنگ رووبدات، پیغه مبه ری خوا(ﷺ) له کاتی خۆیدا چوو بۆ ئەوئ، به لام ئەبووسوفیان نه هات، پیغه مبه ر(ﷺ) هه شت رۆژ چاوه پئ بوو، ئەبووسوفیان هاو ده م به خه لکی مه کهکه تا نیوه ی رئ هات و دواتر له نیوه ی ریدا وتی: خه لکینه با سالتیک ئەم جهنگه بکه ن که سالی ته پوتووشی بیت، ئیستا وشکه سالیه، بۆیه من ده که پیمه وه، خه لکه کهش له که لیدا که رانه وه.^(۳)

کوشتنی زمید

کاتیک نه سطاسی کۆیله ی صه فوان ویستی زهیدی کوپی ده ئینه بکوژیت، ئەبووسوفیانیش له وئ ئاماده بوو، ئەبووسوفیان چوو و هه مان ئەو پرسیاره ی کرابوو له خوبه یب له زهیدیشی کرد، پیتی وت: ئەهی زهید سویندت ده ده م به خوا، ئایا هه زت ده کرد ئیستا موچه ممه د له بری تو

(۱) صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير - باب ما یکره من التنازع والاختلاف فی الحرب، الرقم ۳۰۳۹.

(۲) البداة والنهایة لابن کثیر، ج ۴، ص ۳۸.

(۳) البداة والنهایة لابن کثیر، ج ۴، ص ۸۸.

لەلامان بوایەو بماندایە لە گەردنی و تۆیش لەناو ژن و مندالی خۆتدا بوویتایە؟ لە وەلامدا زەید ھەمان وەلامەکی خۆبەیبی دایەو ووتی: نا سویتد بەخوا حەز ناکەم موخەممەد ئیستا لە شوینی مندا بیت و تەنھا درکێکیش بچیت بە پیتدا لەبەرەمبەر ئەوێ من لەناو ژن و مندالی خۆمدا بم، ئەبووسوفیانیش دەیوت کەسم نەدیووە وەک ھاوہ لانی موخەممەد موخەممەدیان خۆش بویت. ^(۱)

ئەبووسوفیان لە غەزای خەندەمدا

لە جەنگی خەندەمدا ھەرجارەو بەشیک لە سوپای بیتاوەران ھەنگاویان دەنا بۆ ھێرش بردن، رۆژیک ئەبووسوفیان ھێرشی دەبرد و رۆژیک خالیدی کورپی وەلید و رۆژیک ەمری کورپی عاص، زیاتریش پشتیان دەبەست بە تیرھاویژەکانیان تا تیر ھاویژن بۆ ئەوبەر خەندەقەکە، ^(۲)

حوزەیفە باس لە غەزای خەندەق دەکات و دەلێت: لە خەندەمدا رەشەباو سەرمايەکی سەخت بوو، پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ألا رجل يأتيني بخبر القوم جعله الله معي يوم القيامة)، (ئەرێ کەسێک ھەیە ھەوایی دوژمنم بۆ بەھێنیت تا لە رۆژی دوایدا خوا لەگەڵ من دایبێت؟) ئێمەش ھەموو بێدەنگ بووین و کەسمان نەچووین، پیغەمبەر (ﷺ) ھەمان شتی دووبارە کردەووە ئێمەش ھەر بێدەنگ بووین، پیغەمبەر (ﷺ) بۆ جاری سییەم ئەوێ فەرموو و ئێمەش ھەر بێدەنگ بووین، ئینجا پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئەو حوزەیفە ھەستە و ھەوایی دوژمنمان بۆ بەھێنە)، منیش چارم نەما چونکە پیغەمبەر (ﷺ) بە ناوھێنان ناوی ھێنام تا ھەستم و بڕۆم، پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (اذْهَبْ فَأَتِنِي بِخَيْرِ الْقَوْمِ، وَلَا تَدْعُهُمْ عَلَيَّ) (بڕۆ ھەوایی دوژمنم بۆ بەھێنەو مەیانوروژینە لێم) ^(۳) ترس و بیمیکی زۆرم ھەبوو، پیغەمبەر (ﷺ) نزای بۆ

^(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ٤، ص ٦٥.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٢، ص ٦٧.

^(۳) صحيح مسلم - كتاب الجهاد والسير - باب غزوة الأحزاب، الرقم ١٧٨٨.

کردم و فہرمووی: (خواہی لہ بہر دہم و دواوہ و راست و چہ پیہ وہ بیپاریزیت) ئیتر سویند بہ خوا چی ترس و بیم لہ دلمدا ہہ بوو ہیچی نہ ما،^(۱) زور بہ وریایی و لہ سہر خویی چوومہ ناویانہ وہ، ئہ بوو سوفیانم بینی پشتی کرد بووہ ناگرہ کہ و پشتی گہرم دہ کردہ وہ،^(۲) کہ سیک کی گہ ورہ و کہ لہ گہ ت بوو و منیش نہ مدہ زانی ئہ بوو سوفیانہ، ئہ و دہیوت دہ بیت برؤین،^(۳) منیش تیریکم خستہ ناو کہ وانہ کہ وہ و ویستم بیکوژم، بہ لام فہر مایشتہ کہ ی پیغہ مہری خوام (ﷺ) بیر کہ و تہ وہ کہ فہرمووی: مہیانور و وژینہ لیم، بؤیہ نہ مکوشت، ئہ گینا بؤم بہاویشتایہ بہ دنیاییہ وہ دہ میکا.^(۴)

حودہ یفہ دہ لیت: کہ چوومہ ناو خہ لکہ کہ، ئہ بوو سوفیان وتی: ئہ ی گروی قورہ یشیہ کان، با ہہ رکہ س بزانت کئ لہ پالیدایہ، منیش خیرا بہ وہ ی پال خؤم وت: تو کئیت، وتی: فلانی کوپی فلانم، ئینجا ئہ بوو سوفیان باسی ناپاکی بہ نو قورہ یضہ و سہختی رہ شہ باکہ ی کردو وتی: وا من دہ گہریمہ وہ و ئیوہش بگہرینہ وہ.^(۵)

ئہ بوو سوفیان نہ یاری سہر سہخت و بہر دہ وامی ئیسلام بوو، تہ نانہت بہ بیستنی ہہ والی موسلماننوو نی کہسانی تر دلتنہ نگ دہ بوو، ئہ وہ تا کاتیک بیستنی خوفافی غیفاری موسلمان بووہ وتی: ئہ مشہ و گہ ورہ ی غیفاریہ کان لہ ئایین ہہ لگہ رایہ وہ.^(۶)

پیغہ مہری خوا (ﷺ) دوا ی رووداوی بہ نی نہ ضیر سہلہ مہ ی ہاودہم بہ عہ مری کوپی ئومہ ییہ نارد تا ئہ بوو سوفیان بکوژن،^(۷) چونکہ پیشتر ئہ بوو سوفیان بہ دہستہ یہ کی قورہ یشیہ کانی وتبوو کہ سیک نیہ بتوانیت

(۱) مستخرج أبي عوانة، الرقم ۵۴۸۷.

(۲) صحيح مسلم - كتاب الجهاد والسير - باب غزوة الأحزاب، الرقم ۱۷۸۸.

(۳) مستخرج أبي عوانة، الرقم ۵۴۸۷.

(۴) صحيح مسلم - كتاب الجهاد والسير - باب غزوة الأحزاب، الرقم ۱۷۸۸.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۱۱۴.

(۶) أسد الغابة، ج ۲، ص ۱۷۱.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۱۴۲.

موحه ممد تیرور بکات؟ چونکہ وا ئو بہ بازاردا پیاسہ دکات، ئوہ بوو کابرایہ کی زور دلرہ قی دہشتہ کی نامادہ بوو تیروری بکات، کہ ہاتہ مدینہ پیغہ مبر (ﷺ) فہرمووی: ئو کابرایہ دہیہ ویت ناپاکی بنوینت، ویستی ہیرش ببات بو پیغہ مبر (ﷺ) کہ ئوسہیدی کوپی حوضہ یر ری پی گرت و ویستی بیکوریت، پیغہ مبر (ﷺ) دہرفہ تی نہ دا، کابرا دانی نا بہ تاوانہ کہیدا و وتی: کہ چون ہاتوہ، ئینجا موسلمانیش بوو، پیغہ مبریش (ﷺ) عہمری کوپی ئومہ ییہ و سہلہ می کوپی ئسہلہ می نارد تا ئہ گہر دہرفہ تیان بو بوو ئہ بوو سوفیان بکوژن، ئوہ بوو چوونہ مہککہ وہو عہمر شہو تہ وافی کہ عہی دہ کرد کہ موعاویہی کوپی ئہ بوو سوفیان ئہ وی بینی و ہہوالی دا بہ قورہیش، ئہ وانیش وتیان: عہمر نیازی چاک نیہ، خیرا عہمر و سہلہ مہ گہرانہ وہ بہرہو مدینہ^(۱)

پاش ری ککھوتنی خودمیہ

ئہ بوو سوفیان دلایت: جاریک کہ لہ شام بووین، ہیرہقل ناردی بہ شوین کاروانی قورہیشیاندا، ئہ مہش لہ ماوہی ریککھوتنہ کہی قورہیشدا بوو، ئہ وانیش چوونہ کورہ کہی ہیرہقلہ وہ، گہورہکانی رومیش لہ دوری بوون، ئینجا داوای وەرگیریکی کرد، ہیرہقل وتی: کی لہ ئنہو خزمایہ تی ہہیہ لہ گہل ئو کہ سہی بانگہ شہی پیغہ مبرایہ تی دکات؟ منیش وتم: من لہ ہہموویان لی لی نزیکترم، وتی: نزیکی بکہنہ وہ لیم و هاوہلہکانی بخنہ پشتیہ وہ، بہ وەرگیرہ کہی وت، پیان بلئی من پرسیار لہو پیاوہ دہکہم، ئہ گہر دروی لہ گہل کردم، پیم بلین، ئہ بوو سوفیان دلایت: بہ خوا ئہ گہر لہ بہر شہرمی ئوہ نہبواہ بہ دروم بخنہ وہ، دروم دہ کرد بہدہم پیغہ مبرہوہ (ﷺ)، یہکہم شت پرسیاری لیکردم، وتی: رہچہ لہ کی لہ نیوتاندا چونہ؟ وتم: خاوہن رہچہ لہ کہ، وتی: ئہی کہس پیش ئو ئو قسانہی کردوہ؟ وتم: نا، وتی: ہیچ لہ باوبا پیرانی پاشا بون؟ وتم: نا، وتی: ئہی خہلکی ہہزار شوینی دہکہون یان

(۱) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۲، ص ۹۴.

خانه دانه کان؟ وتم: لاوازو هه ژاره کان، وتی: زیاد ده کهن یان کهم ده کهن؟ وتم:
 زیاد ده کهن، وتی: کهسیان ده سته ردارى ئایینه کهی ده بیت؟ وتم: نا، وتی:
 ئه ی ئیوه پیشتر درۆتان لی بیستوه؟ وتم: نا، وتی: ئه ی ناپاکی هه یه؟ وتم
 نا، ئیستاش له رینگه وتین له گه لی و نازانین تیایدا چی ده کات، وتی: ئه ی
 دژایه تیتان ده کرد؟ وتم: به لی، وتی: جهنگتان له گه لی چۆنه؟ وتم: هه ر جاره و
 یه کیکمان سه رکه وتوو بوین، وتی: فه رمانی چی ده کات پیتان؟ وتم: ده لیئت:
 خوای تاک و ته نه ای بی هاوه ل بپه رستن و واز له قسه ی باوبا پیرانتان
 به یتن، فه رمانمان پی ده کات به نویژ و زه کات و راستگویی و داوین پاکی و
 په یوه ندی خزمایه تی، هیره قل به وه رگیره که ی وت: پی بلی، پرسیارم لیکردیت
 سه باره ت به ره چه له کی، تۆیش وتت خاوه ن ره چه له که، پیغه مبه رانیش له
 خاوه ن ره چه له که کانی هۆزه کانیاندا بون، وتم: کهستان پیشتر شتی وای
 وتوو، وتت نا، وتم: ئه گه ر کهس وای وتیئت ئه وه ده کرا ئه و قسه ی پیشینانی
 خوی دووباره بکاته وه، وتم: باوبا پیرانی کهسیان پاشا بون، وتت نا، ئه گه ر
 وابوایه ده موت داوای ده سه لاته که ی باوکی ده کات، وتم: پیش ئه مه درۆتان
 لیتیستبوو؟ وتت نا، ده ی کهسیک درۆ به رامبه ر خه لک نه کات، قه ت درۆ به دم
 خواوه ناکات، وتم: خانه دانه کان شوینی ده که ون یان هه ژاران، وتت هه ژاران،
 شوینکه وتوانی پیغه مبه رانی پیشویش هه ژاران بون، وتم: زیاد ده کهن یان
 کهم ده کهن، وتت زیاد ده کهن، ئیمانیش هه ر وایه، وتم: کهسیان واز دینیت له
 ئایینه که ی، وتت نا، چیژ و جوانی ئیمانیش وایه تیکه ل به ده کان ده بیت، وتم:
 ناپاکی ده نویئت، وتت نا، پیغه مبه رانیش وان ناپاکی نانوین، وتم: فه رمانی
 چیتان پی ده کات، وتت فه رمان ده کات خوای تاک و ته نها بپه رستن و هاوه لی
 بو دانه نین و بت نه په رستن و نویژ بکه ن و راستگو و داوین پاک بن، ئه گه ر
 ئه وه ی ده لیئت راست بیت، ئه وه ئه م شوین پیانه ی منیش ده گریت، من
 ده مزانی ئه و پیغه مبه ره ده رده که ویت، به لام نه مده زانی له ئیوه یه، ئه گه ر

دهمزانى دهگونجا به هر هیلایک خوم دهگه يانده لای، نه گهر له لای بوومايه قاچه کانيم دهشورد، پاشان داواى نامه کهى پښغمبهري خواى (ﷺ) کرد که به دىحه دا نار دبووى بؤ گهره دى بوسرا و درا به هيره قل و خوښدیه وه، که له خوښندنه وهى نامه که بویه وه، گرمه و بؤله له دهورى زيادى کرد و نيمه کراينه دهره وه، که چووينه دهره وه، به هاوړيکانم وت: به خوا باسوخواسى کوړى نه بى که بشه گهره بووه، وا پاشاى به نيله فهر لى دهره سىت، نيتړ دلنيا بووم زياتر سهرده که ویت تا نه وهى خوا ئيسلامى خسته دلمه وه.^(۱)

کاتیک قورپه يشيه کان به لىنى حوده ييبه يان شکاند و پښغمبهري (ﷺ) بريارى دا هيرش بپاته سهر مه ککه، نه بووسوفيان هاته مه دینه به و هیوايه ئاگر به سته که دريژ بکاته وه، ئینجا چوويه مالى ئومموحه ييبه کچى، کاتیک ويستى له سهر جينگه کهى پښغمبهري (ﷺ) دابنيشيت، ئومموحه ييبه راخهره کهى لابر د و نه يه شست، نه بووسوفيان پتى وت: بؤچى واده کهيت؟ ئومموحه ييبه ش وتى: نه وه راخهرى پښغمبهري خوايه و توش که سىکى بپاوه رى پيسيت، نه بووسوفيان وتى: کهه کهم پاش خوم خراپت لى قه و ماوه.^(۲)

دواتر نه بووسوفيان چووه خزمهت پښغمبهري (ﷺ) پښغمبهري خوا (ﷺ) وه لامى نه دايه وه، بؤيه چو و تکاى له نه بووبه کر و عومه ر و عه لى کرد تا لای پښغمبهري (ﷺ) سکالای بؤ بکن، که چو و بؤ لای عه لى، حه سه نى کوړى عه لى مندالیک بوو له به رده ميدا يارى نه کرد، عه ليش وهک نه وانى تر نه بوو سوفيانى بپه يوا کرد و وتى: پښغمبهري (ﷺ) بريارىکى داوه که سمان بؤى نيه قسه لى تندا بکات.^(۳)

دوايى نه بووسوفيان گه رايه وه بؤ مه ککه و به خه لکه کهى وت: هيچ هیوايه که نه ماوه.^(۴)

(۱) - صحيح البخاري، الرقم ۷.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۱۰۰.

(۳) تاريخ الطبري، ج ۲، ص ۱۵۴.

(۴) البداية والنهاية لابن ثر، ج ۴، ص ۲۸۱.

فهتحي مهككه

كاتيڪ قورپيش هه واليان بيست پيڻه مبهري (ﷺ) به رهو مهككه ديت، هه ريهڪ له نه بووسوفيان و هه کيمي كوري حيزام و بودهيلي كوري وهرقا چوونه دهره وه تا هه واليكي پيڻه مبهري (ﷺ) وهر بگرن، نه وه بوو هاتن تا گه يشتنه مه پروظهران، له وي ئاگريكي زور زوريان بيني، نه بوو سوفيان وتي: نه مه چيه؟ نه ليت ئاگري عه ره فيه، بودهيل وتي: نه بيت ئاگري بهني عمر بيت، نه بوو سوفيان وتي: بهني عمر زور زورمارهيان له وه كه متره، له و قسانه دا بوون كه بري پاسه واني پيڻه مبهري (ﷺ) نه وانيان بينين و گرتنيان و بردنيان بو لاي پيڻه مبهري (ﷺ)، نه وه بوو نه بوو سوفيان موسلمان بوو،^(۱) ئينجا پيڻه مبهري (ﷺ) فهرماني كرد له پيشه وهي ريزي سواره كان نه بوو سوفيان بوهستيني تا سوپاي موسلمانان ببينيت، عه بباسيش وايرد.^(۲)

ندهه بي گيرانه وهيه كي هتياوه ده ليت: نه بوو سوفيان و هه کيمي كوري حيزام و بودهيلي كوري وهرقا موسلمان بوون و بهيعه تيان دا به پيڻه مبهري (ﷺ) ئينجا پيڻه مبهري (ﷺ) نه واني نارد بو لاي خه لكي مهككه تا بانگيان بكن بو لاي ئيسلام.^(۳)

پيڻه مبهري (ﷺ) برياري دا مهككه فتح بكات، بويه فهرماني كرد ناماده بن و به خه لکه که شي راگه ياند که نيازي هيه به رهو مهككه بجيت، نزیکه ی دوانزه هزار هاوهلي كوچه ري و پشتيواني و هاوهلاني تر ناماده بوون،^(۴) کاتيڪ له نزیک مهككه مانه وه نه بوو سوفيان چوو بو لاي پيڻه مبهري (ﷺ) و له وي موسلمان بوو، پيڻه مبهري خوا (ﷺ) ويستي هيزي موسلماناني نشان بدات، بويه عه بباسي راسپارد تا له دهر وازه يه كه وه نه بوو سوفيان بوهستينيت تا سوپاكه به لايدا بروات و ببينيت، پيڻه مبهري (ﷺ) سوپاي سواره ي دابهش

^(۱) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب أين ركز النبي (ﷺ) الراية يوم الفتح، الرقم ۴۲۸۰.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب أين ركز النبي (ﷺ) الراية يوم الفتح، الرقم ۴۲۸۰.

^(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۳، ص ۴۸.

^(۴) تاريخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۵۲۵ و ۵۲۹.

کردبوو بۆ دوو دهسته، به شىكى له گهل زوبه يري كورپى عه ووام بوون كه هاتن و ئه بووسوفيان سوپاكه ي بينى، به دوايدا به شى دووهم هات كه سه ركرده كه ي خاليدى كورپى وه ليد بوو و تپهر بوون، ئه بووسوفيان وا شله ژا بوو وتى: ئه ي عه بباس ئه مه پيغه مبهري خوايه (ﷺ)؟ وتى: نا ئه وه خاليدى كورپى وه ليد.^(۱)

له شهوى فه تحى مه ككه دا عه بباس به ئه بووسوفيانى وت: مالويران سه ركه وه با بته م بۆ لاي پيغه مبه ر (ﷺ) و داواى په نات بۆ بكه م، ئه بووسوفيانيش له دواى عه بباسه وه سه ركه وت، به رده وام ده ياندا به لاي ئاگرى موسلماناندا و يه ك يه ك عه بباس ده سته كانى پي ده ناساند، كه گه يشته لاي ئاگره كه ي عومه رى كورپى خه ططاب، عومه ر چوو و ئه بووسوفيانى بينى، وتى: ئه بووسوفيان، ئه ي دوژمنى خوا، سوپاس بۆ خوا كه بئ بوونى په نا و به لئنيك توى خسته به رده ستم، ويستى بيكوژي ت كه عه بباس نه يه يشت، عومه ر به وه وه نه وه ستا له گه ليان چوو تا گه يشته لاي پيغه مبه ر (ﷺ)، وتى: ئه ي پيغه مبه رى خوا (ﷺ) ئه مه دوژمنه كه ي خوا بئ بوونى په نا و به لئنيك كه وتوو ته به رده ستم، ده رفه ت بده تا بده م له گه ردنى، عه بباس وتى: ئه ي پيغه مبه ر (ﷺ) من په نام داوه، ئينجا عه بباس وتى: ئه ي عومه ر ئيتر به سه، ئه گه ر ئه مه كه سيك بوايه له به نى عه ددى وات نه ده وت، به لام ده زانيت له به نى عه بدمه نافه وا ده لئيت، عومه ر وتى: راوه سته عه بباس، سويند به خوا موسلمانبوونه كه ي تۆم له موسلمانبوونى خه ططاب لا خوشتر بوو، چونكه ده مزانى موسلمان بوونى تۆ لاي پيغه مبه ر (ﷺ) له موسلمانبوونى خه ططاب خوشتره، ئينجا پيغه مبه رى خوا (ﷺ) فه رموى: ئه ي عه بباس بيبه بۆ لاي خو ت و كه به يانى هات بيه يته بۆ لام، بۆ به يانى عه بباس ئه بووسوفيانى هينايه وه بۆ لاي پيغه مبه ر (ﷺ)، پيغه مبه ر (ﷺ) فه رموى: مالت ويران بيت ئه بووسوفيان ئيتر كاتى نه هاتوو ه بزانيت هيچ په رستراوى نيه جگه له خودا؟! ئه بووسوفيان وتى: به داىكو

(۱) تاريخ الإسلام للذهبي، ج ۲، ص ۵۳۲.

باوكمه وه به قوربانت بم چهنده له سه رخو و خزم دوست و به خشندهيت،
عه عباسيش وتي: مآلويران دهی موسلمان به پيش ئه وهی بدات له گهر دنت،
ئه بووسوفيانيش شا به تومانی هینا.^(۱)

سه عدی کوپی عوباده له فه تحى مه ککه دا ئالای پشتیوانانی به ده ست
بوو، سه عد که ئه بووسوفیانی بینى وتی: ئه ی ئه بووسوفیان ئه مپو روژی
کاره سات و کوشتاره، ئه مپو له که عبه دا خوین ریژی رهوا ده کریت، کاتیک
پیغه مبه ر(ﷺ) دای به لای ئه بووسوفیانا، ئه بووسوفیان وتی: نازانیت سه عدی
کوپی عوباده چی ده لیت، ئه و ئاوه ای وتوه، پیغه مبه ر(ﷺ) فه رموی:
(سه عد درو ده کات، به لکو ئه مپو روژیکه تیایدا خوا که عبه به رز راده گریت
و تیایدا که عبه به رگی به به ردا ده کریت).^(۲)

به م پیته ئه بووسوفیان له شه وی فه تحى مه ککه دا موسلمان بوو.^(۳)
ده هه بی له باره ی موسلمان بوونی ئه بووسوفیانه وه ده لیت: له روژی
فه تحدا خوا فریای که وت و ئه بووسوفیان موسلمان بوو، موسلمان بوونه که ی
نیمچه ناچاریه ک و له تر سه وه بوو، دواتر پاش تیپه ربوونی چه ند روژیک
ئیسلا مه تی که ی چاک بوو.^(۴)

عه عباسی مامی پیغه مبه ر(ﷺ) چوویه خزمه ت پیغه مبه ری خوا(ﷺ) و
وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ئه بووسوفیان چه زی به شانازی و ناوبانگه،
به لکو پایه یه کی بو دابنیت، پیغه مبه ریش(ﷺ) فه رموی (تَعْمُ، مَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي
سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ، وَمَنْ أَعْلَقَ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ) (به لى، هه رکه س بچینه مالى ئه بووسوفیانه وه
پاریزراوه، هه رکه سیش ده رگای مالى خو ی دابخات پاریزراوه).^(۵)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۲۹۰.

(۲) صحيح البخاري - كتاب المغازي - باب أين ركز النبي(ﷺ) الراية يوم الفتح، الرقم ۴۲۸۰.

(۳) أسد الغابة، ۲، ص ۱۰.

(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۱۰۶.

(۵) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب المغازي - حديث فتح مكة، الرقم ۳۸۰۷۸؛ سنن أبي داود - كتاب الخراج والفيء والإمارة - باب ما جاء في خبر مكة، الرقم ۳۰۲۱، حسنه الألباني في صحيح وضعيف سنن أبي داود.

ئىبن كەئىر گىرانه وەھىە كى تىرى مۇسلمان بوونى ئەبووسوفيان دىنىت و دەلىت: ئەبووسوفيان دەستى جەغفەرى كۆرى گرتبوو، پىغەمبەر (ﷺ) لە رىي ھاتنى بوو بەرەو مەككە، ئەبووسوفيان وىستى بچىت بۆ لای پىغەمبەر (ﷺ)، بەلام دەرفەتى پىن نەدرا، ئەبووسوفيان وتى: بەخوا ئەگەر مۆلەت نەدات بچم بۆ لای دەستى ئەمە دەگرم و سەرى خۆم ھەلدەگرم تا كەس نەزانىت بۆ كۆى دەچم، كە پىغەمبەر (ﷺ) ئەوھى بىستەو، دلى بۆى نەرم بوو و ھەستى بزواو دەرفەتى پىدا، ئەبووسوفيان و جەغفەرى كۆرى ھاتن و مۇسلمان بوون، مۇسلمان بوونىكى چاك و دروستىش.^(۱)

ئەبووسوفيان پاش فەتھى مەككە

ھەرچەندە ئەبووسوفيان مۇسلمان بووبوو، بەلام ھىشتا نەخۆشى دلى داگىر كۆردبوو و نەيتوانىبوو بە تەواوى چارەسەر وەربگىرت بۆ ئەو نەخۆشىەى چەند سالا پىئوھىەتى، بۆيە جار جارە بە زمان وتەگەلىكى دەدركاند كە جىي نازەزايى پىغەمبەر (ﷺ) بوون، لەوانە ھەسوودى بردنى بە پىغەمبەر (ﷺ)،^(۲) بەلام پاش ماوھىەك ھاودەمى پىغەمبەر (ﷺ) تىمارى زامەكانى كرا و نەخۆشىەكەى لەسەر ھەلگىرا و لەبرى ھەسوودى بردن، ئىتر چاوەكانى خۆى بەخشى بە ئىسلام.

جارىك ئەبووسوفيان دای بەلای سەلمانى فارسى و بىلال و صوھەيب و چەند كەسىكى تردا، ئەوانىش تانەيان لىدا، ئەبووبەكر وتى: ئەو پىاوماقولى قورەيشە، واى پىن دەلىن؟! دواتر ئەبووبەكر ھات بۆ لای پىغەمبەر (ﷺ) و بەسەرھاتەكەى بۆ گىرپاھەو، ئەویش فەرمووى: (ئەى ئەبووبەكر لەوانەىە توورەت كۆردىن، ئەگەر ئەوانت توورە كۆردىت ئەو پەرورەدگارت توورە كۆردو،) خىرا ئەبووبەكر چوويەو بۆ لايان و وتى: برا ئازىزەكانم ئەرى ئىوھم توورە نەكۆرد؟ ئەوانىش وتيان: نا ئەى ئەبووبەكر خوا لىت خۆش بىت.^(۳)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۸، ص ۵۶.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۳.

(۳) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۰.

ئەبووسوفیان دواي موسلمانبوونی لەگەڵ پیڤەمبەری خوادا (ﷺ) بەشداری
هەریەک لە غەزاکانی حوێنەین و طائیفیشی کرد.^(۱)

پیڤەمبەر (ﷺ) لە دەستکەوتەکانی حوێنەیدا سەد و شتری بەخشی بە
ئەبوو سوفیان و سەدی بە موعاویەیی کوپری و سەدی بە حەکیمی کوپری
حیزام بەخشی.^(۲)

لە غەزای طائیفدا ئەبووسوفیان چاویکی خۆی لە دەستدا، تیریک بەر
چاوی کەوت، ئینجا ئەبووسوفیان هاتە خزمەت پیڤەمبەر (ﷺ) و وتی:
ئەوێ چاومە لە ریی خوادا وای لێهاتوو، پیڤەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئەگەر
دەتوێت نزا دەکەم خوا چاوت بۆ بگێڕیتەو، ئەگەر نا بەهەشتت بۆ هەیە،
ئەبووسوفیان وتی: بەلکو بەهەشتم دەوێت.^(۳)

دواي موسلمان بوونی خەلکی طائیف، پیڤەمبەر (ﷺ) ئەبووسوفیان و
موغیرەیی کوپری شوێنەیی نارد تا بیتی لات لەناوبەرن.^(۴)

خەلکی موسلمان زۆر کەیفیان بە ئەبووسوفیان نەدەهات و لە کۆریدا
دانەدەنیشتن، ئەبووسوفیان چوویە خزمەت پیڤەمبەر (ﷺ) و وتی: ئەي
پیڤەمبەری خوا (ﷺ) سێ شت هەن پێم بێخە، فەرمووی: باشە، وتی: من
چاکترین و جوانترین کچم هەیە کە ئومموحەبیبەیی مەرەیی دەکەم لە تۆ،
فەرمووی: باشە، ئەبووسوفیان وتی: موعاویەش بکە بە نووسەری بەردەستی
خۆت، فەرمووی: باشە، وتی: پۆستیکیشم پێ بەدەیت تا جەنگی بێباوەران
بکەم لەبری ئەوێ پێشتر جەنگی موسلمانانم دەکرد، فەرمووی: باشە.^(۵)
بەلام وەک دەزانین پیڤەمبەر (ﷺ) زۆر پێشتر ئومموحەبیبەیی مەرەکردبوو
نەک پاش فەتحی مەککە.

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۰-۱۱.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۴، ص ۳۶۰.

(۳) معجم الصحابة لابن قانع، ج ۱، ص ۳۶۵.

(۴) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۸، ص ۴۸.

(۵) صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل أبي سفيان بن حرب (رضي الله عنه)، الرقم ۲۵۰۱.

پیغه مبهەر (ﷺ) ئەبووسوفیانى کرد به بهرپرسی ناوچهی نهجران و تا وهفاتى پیغه مبهەر (ﷺ) ئەو هەر لهو پۆستهی مایه وه، دواتر گهرايه وه بۆ مهککه وه لهوئ نيشتهجئ بوو، پاشان لهوئيش نهما و چوو بۆ مهدينه و تا مردنى لهوئ ژيا.^(۱)

ئەبووسوفیان پاش وهفاتى پیغه مبهەر (ﷺ)

ئەبووسوفیان پاش وهفاتى پیغه مبهەرىش (ﷺ) ژيا و به بهرچاويه وه کورەکانى رۆلیان دەبینى له پایهکانى دهولهتى ئیسلامیدا، خۆیشى بهشداری غهزاکانى دهکرد، ئەبووسوفیان له جهنگى یهرمووکیشدا بهشداری کرد و لهو جهنگه دا چاوهکەى تریشى لهدهستدا، لهو جهنگه دا ئەبووسوفیان موسلمانانى هاندهدا بۆ جیهاد و جهنگى دژ به بێئاوه ران.^(۲)

له یهرمووکدا یهزیدی کورى ئەبووسوفیان ئالایهکى بهدهسته وه بوو و ئەبووسوفیانیش لهژێر ئەو ئالایه دا بوو، له گهرمهى جهنگه که دا ئەبووسوفیان هاواری دهکرد ئەى سههرکه وتنى خوا نزیک به ره وه.^(۳)

کۆچى دواى ئەبووسوفیان

دواچار ئەبووسوفیان له تهمهنى نزیک به نه وه د سالیدا کۆچى دواى کرد،^(۴) یان دهوتریت تهمهنى ههشتاو ههشت سالان بووه، یان دهوتریت له تهمهنى نه وه د سى سالیدا کۆچى دواى کردووه،^(۵) سهبارهت به سالى وهفاتیشى دهوتریت له سالى سى و یهکى کۆچى له مهدينه کۆچى دواى کردووه، یان سالهکانى سى و دوو و سى و سى و سى و چواریش هاتووه.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۱.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۱.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۴.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۱۰۷.

(۵) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۱.

(۶) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۱۰۷.

کاتیک وهفاتی کرد عوثماني کوپی عهفان نویژی لهسهه تهرمهکهی کرد.^(۱)

کاتیک ئه بووسوفیان کۆچی دواپی کرد، هه وال گهشته ئومموحه بیبهی کچی، له رۆژی سیتیهدا بۆنیککی دا له لاجانگ و بالهکانی و وتی: خو من هیچ پیویستم به وه نیه له بهرئه وه نه بیته که بیستوومه پیغه مبهه (ﷺ) دهیغه رموو: (لا یحل لامرأة تؤمن بالله والیوم الآخر أن تحد علی میت فوق ثلاث، إلا علی زوج فإنها تحد علیه أربعة أشهر وعشرا)،^(۲) (هیچ ئافره تیک که بر وای به خوا و رۆژی دواپی هه بیته بۆی دروست نیه زیاده له سنی رۆژ پرسه بگێریت بۆ مردوو یه که ته نهها بۆ میردی نه بیته که بۆی ههیه چوار مانگ و ده رۆژ پرسه بگێرێ- به و واتایهی خۆی دوور بگێریت له خۆرزانده وه خووشی گێران-). وهستانیک:

یه کیک له و گومانانهی که له میژوی ئیسلامیدا زه فکرا وه ته وه، بریتیه له مه سه لهی ململانی نیوان هاشمی و ئومه ویه کان، واش هاتوو که ئه بووسوفیان ریه ریکی دیاری ئه و مهیدانه بوو بیت، جا ئایا ئه مه راسته یان نا؟ ململانی نیوان هاشمی و ئومه ویه کان راستیه کی ناو میژوی ئیسلامیه و حاشای لی ناکریت، به لام ته و قیتی روودا وه که هه لوه ستهی ده ویت، چونکه شیعه پییان وایه ئه و ته و قیته له سه رده می پیغه مبهه ری خوا وه (ﷺ) بو وه، به لام له راستیدا ئه و روودا وه له سه رده می پاش شه هیدبوونی عوثماني کوپی عهفانه وه سه ره تایه کی ده رکه وت تا له نیوه ندهکانی ده ولتهی ئومه ویدا بوو به ئامانجی روون، دواتریش به له ناو چوونی ده ولتهی ئومه وی ئه و مه سه لهیه پوو کایه وه.^(۳)

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۱.

(۲) صحیح البخاری - کتاب الجنائز - باب إحداد المرأة علی غیر زوجها، الرقم ۱۲۸۰؛ صحیح مسلم - کتاب الطلاق - باب وجوب الإحداد فی عدة الوفاة وتحريمه فی غیر ذلك إلا ثلاثة أيام، الرقم ۱۴۸۶.

(۳) خوینه ری ئازیز بۆ زانیاری زیاتر له م بارهیه وه پروانه کتیبه کهی دکتور عبدالشافی محمد عبداللطیف تاییهت به ده ولتهی ئومه وی که وه مانگی پرا وه ته سه ر زمانی کوردی.

پښغه مبهه (ﷺ) هیشتا سروشی بو دانه به زیو، له جهنگی فوجاردا به شداری کرد که سهر کردهی سوپاکه حهربی کورپی ئومه ییهی ئومه وی بو،^(۱) هاشمیه کانیش تیایدا هاوشانی ئومه ویه کان به شدار بوون، وهک پښغه مبهه (ﷺ) ده فهرمویت (من تیرم ده دایه وه ده ست مامه کانم)،^(۲) دهی مامه کانی پښغه مبهه (ﷺ) و خودی پښغه مبهه ریش (ﷺ) هاشمی بوون. ئه گهر ته ماشا بکهین، له گهل هاتنی ئیسلامدا به شیک که سایه تی دیاری ناو ئومه ویه کان برویان هینا به پښغه مبهه (ﷺ) که له هاشمیه کان بو، له وانه:

عوثماني کورپی عه ففانی ئومه وی که زاوای پښغه مبهه (ﷺ) بوو و دوو کچی پښغه مبهه ری خوای (ﷺ) به هاوسهر گرت، له یه که مین موسلمان بوانی مه که بوو، له ده یه که مین موسلمان بووه کانه، گترانه وه هیه که چواره م که سه موسلمان بووه.^(۳)

خالیدی کورپی سه عیدی کورپی عاصی کورپی ئومه ییه، له قوره یشیه کانه له ئومه ویه کان،^(۴) زور زوو موسلمان بوو، دهوتریت چواره م یان پښتجه م کهس بووه موسلمان بووه.^(۵)

خالیدی کورپی سه عید نووسه ری خزمهت پښغه مبهه (ﷺ) بوو و نامه کانی بو ده نووسی،^(۶) ههروه ها سروشیشی ده نووسی وه بو پښغه مبهه (ﷺ).^(۷) هه ریهک له ئه بان و عه مر دوو برای تری بوون که هه ر زوو له مه کهه موسلمان بوون.^(۸)

(۱) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۲، ص ۲۸۹.

(۲) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۲، ص ۲۹۰.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۶۰۶.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۳۶.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۲۳۶.

(۶) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۵، ص ۳۴.

(۷) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۵، ص ۳۴۰.

(۸) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۱ ص ۱۶.

با تەماشایەکی رووداوێکانی کاتی فەتحي مەككەيش بکەين:
 عەبباسی هاشمی کە مامی پێغەمبەر (ﷺ) بوو پەيوەندیەکی پتەو و
 دۆستانەى هەبوو لە گەل ئەبووسوفیانی سەرکردەى ئومەویەکاندا، ئەو تە
 پێشتر لە کاری بازرگانیدا پێکەووە دەر دەچوون،^(١) لە کاتی فەتحي مەككەشدا
 عەبباس خەمی ئەبووسوفیان دەخوات و هانی دەدات تا موسلمان بیت و
 خۆیشی دەبیات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و پەنای دەدات تا دەیکەینتە خزمەتی
 و دواى موسلمان بوونی ئەبووسوفیانیش، داوا لە پێغەمبەر (ﷺ) دەکات شکو
 و پێگەیهکی تایبەتی بۆ دا بنێت، پێغەمبەریش (ﷺ) راکەى وەر دەگرێت، جا
 ئەگەر دۆژمناوەتى هاشمی و ئومەوى هەبوايە، بۆ عەبباسی هاشمی ئەو
 هەموو دلسۆزیە بۆ سەرکردەى ئومەویەکان نیشان دەدات، لەکاتیکیدا ئەو
 چاکترین دەر فەتحي لەناو بردنی ئومەویەکان بوو؟؟!!

پێغەمبەر (ﷺ) پاش فەتحي مەككە عەتتابی کۆری ئەسیدی کرد بە
 بەرپرسی مەككەو تا رۆژی وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ) بە والی مەككە مایەو.^(٢)
 پێغەمبەر (ﷺ) ئەبووسوفیانی کرد بە بەرپرسی ناوچەى نەجران و تا
 وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ) لەو پۆستەى مایەو.^(٣)
 پێغەمبەر (ﷺ) موعاویەى کۆری ئەبووسوفیانی بە نووسەرى بەردەستى
 خۆى دانا.^(٤)

پێغەمبەر (ﷺ) عەمرى کۆری سەعیدی ئومەوى کرد بە بەرپرسی
 بەرەمەى خەیبە.^(٥)

بۆیە دەلێین: مەملانێى هاشمی و ئومەویەکان نە لە قۆناغی پێش
 پێغەمبەرایەتى و نە لە سەر دەمی پێغەمبەر (ﷺ) و نە لە سەر دەمی ئەبووبەکر

^(١) البداية والنهاية لابن کثير، ج

^(٢) () - أسد الغابة، ج ٣، ص ٥٧٥.

^(٣) أسد الغابة، ج ٣، ص ١١.

^(٤) أسد الغابة، ج ٥، ص ٢٢١.

^(٥) أسد الغابة، ج ٤، ص ٢٤٥.

و عومەر و عوٹمانیشدا بوونی نہ بووہ، بہ لکو سہرہ تاکہی لہ سہرہ می خہلیفہی چوارہ می موسلمانانہوہ علی کوری ٹہووطالب دہرکہوت، ٹہویش نہک و ہک دژاہتہی نیوانیان، بہ لکو و ہک دابہ شہوونی دوو بہرہی ٹیجتیہادی جیاواز، ٹیتر بہرہ بہرہ لہوینوہ مہسہلہکہ زہق بوویہوہو لہ قوناغہکانی دواتردا کرا بہ ٹامانج.

رامانیک لہ کہسیتی ٹہووسوفیان

ٹہووسوفیان کہسایہتیہکی دیاری عہرب بووہ کہ سوودمہند بووہ لہ پیگہی گرنگی فرہلایہنہی مہککہ، و ہک پیگہی ٹابووری کہ ریی بازرگانی بووہ، ریی ٹایینی کہ کہعبہی لیتیوہ، بہم ہویہوہ ٹہو ناوبانگہی لہناو مہککہدا ہیبوو دہگہیشتہ دہرہوہش، لہ مہککہشدا خاوہن قسہو ہرپار بوو، جیی گرنگی و ریزی لایہنہکان بوو، ٹہم کہسایہتیہ بہ ہاتنی ٹیسلام، سہرہتای شکستی خوی بہدیدہکرد، ہویہ ہوللی دا نہیارہکہی لہناوبہریت، ہویہ کہوتہ دژاہتہی کردنی ٹیسلام و موسلمانان، کہچی ہمان ٹہو دژاہتیہی ہو ٹیسلام تیکیشکاند، تا دواچار ٹیسلام کہسیتی ہو گتپرایہوہ. ٹہووسوفیان لہ قوناغی پیش فہتھی مہککہدا نہیاریکی سہرسہختی ٹیسلام بوو، نہک لہ بہرٹہوہی بنہمالہی پیغہمبہرایہتی ریگر بووہیت، بہ لکو لہ بہرٹہوہی لہ گہل بنہماکانی پہیامہکہدا کیشہی ہہبوو، ہویہ ہہر جؤرہ دژاہتیہکی سہربازی و سیاسی و راگہیاندنی گرہتہہر.

دواچار بہ ناچاری و ہی تاسہیہکی ہو موسلمان بوون، موسلمان بوو، موسلمان بوونیک کہ چہکہرہیہک بوو ہو باوہری ناخی، ہیشتا تاسہی ناوبانگ و بوونی پیگہی مابوو، ہویہ عہبباسیش ٹہو ٹاواتہ شاراوہی ٹہووسوفیانی خستہروو ہو پیغہمبہر(ﷺ) و پیغہمبہری خوایش(ﷺ) رہچاوی ٹہو بار و ویستہی ٹہووسوفیانی کرد و لہلایہکہوہ مالہکہی ٹہوی کردہ پہناگہو لہلایہکی تریشہوہ لہ دواتردا کردی بہ بہرپرسی ناوچہی نہجران.

موسلمانبوونی ئه بووسوفیان سه ره تاي ژيانیکی نوێ بوو بۆ ئه و کاسايه تيه، رهحمی خوا بوو به رامبه ری تا وینه ی ئه بووجه هل و ئه بووله هه ب و سه رزله بیاوه په کانی تر به ره و دۆزه خ ههنگاو نه نیت، موسلمان بوو و دواتریش بنه ره ته کانی باوه پرداری پتوه دیار بوو، وهک به شداریکردنی له جیهاد و به خشیانی ههردوو چاوی له ریی جیهاددا، موسلمانبوونی هه ر تاکیکیش رابردووی خراپی دهسپێته وه، وهک له فه رمووده دا ئاماژه ی پێدراوه (أما علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله)،^(۱) (مهگه ر نازانیت ئیسلام پێش خۆی له ناوده بات)، جا بۆ ده بیت ئه م یاسایه بۆ هه موان ره وایه بیت و بۆ ئه بووسوفیان نه گونجیت؟ ئه مه هیه چ نیه ته نها ئه و کینه دروستبووه ی داهاتووی نیوان هاشمی و ئومه ویه کان نه بیت پاش دهیان سال له وه فاتی پێغه مبه ر(ﷺ) که هه واداران ی وا لیکرد رابردووش بکه نه به شیک ی مملانی ئی ئه وکاتیان، ئه مه ش له روی زانسته وه ره وایه .

خوای گه و ره ده فه رمویت: (لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلْ أُولَئِكَ أَطْعَمُوا دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتِلُوا وَكَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ).^(۲) (یه کسان نین له ئیوه ئه وانه تان که پێش فه تحی مه ککه به خشیان و جه نگتان کرد، ئه وانه پاداشتیان زۆر گه و ره تره له وانه ی دوا ی فه تحی مه ککه به خشیان و جه نگیان کرد، وه هه مووشیان-هه موو هاوه لان- خوا به لێنی چاکه ی پندا ون، خواش زانا و ئاگاداره به وه ی ده یکه ن).

هه روه ها پێغه مبه ر(ﷺ) سه باره ت به براهه تی نیوان کوچه ران و پشتیوانان و نیوان هاوه لانی دوا ی فه تحی مه ککه و پله وپایه یان ده فه رمویت (المهاجرون والأنصار بعضهم أولياء بعض في الدنيا والآخرة والطلاق من قریش والعقلاء من ثقیف بعضهم أولياء بعض في الدنيا والآخرة)،^(۳) (کوچه ران و پشتیوانان له دنیا و دوا رۆژدا دۆست

(۱) صحیح مسلم - کتاب ایمان - باب کون الإسلام يهدم ما قبله وكذا الهجرة والحج، الرقم ۱۲۱.

(۲) الحديد: ۸۰.

(۳) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره(ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - باب فضل الصحابة والتابعين(رض) - ذكر البيان بأن المهاجرين والأنصار بعضهم أولياء بعض في الآخرة والأولى، الرقم ۷۲۶۰: المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة(رض) - ذكر

و هاوده می یه کترن، توله قای قوره یش و ئازادکراوانی ته قیفیش له دنیا و دوارژدا دۆست و هاوده می یه کترن).

حه زو تاسه ی ئه بووسوفیان بۆ دهسه لات شتیکی شاراوه نه بووه له پیش موسلمان بوونیدا، له کاتی موسلمان بوونیشیدا هه مان هه زی هه بووه، ئه مه تانه یه ک نیه بۆ ئایینداریه که ی، ته نانه ت ئه گهر هه زیکی خوازاویش نه بیت، به ره تیک نیه بۆ شکاندنی ئه و هاوه له.

هه له یه کی نه یارانی ئه بووسوفیان ئه وه یه دین به راوردی نیتوان ئه بووسوفیان به ئه ندامانی به مه اله ی پیغه مبه ر (ﷺ) ده که ن، ئیتر لی ره وه واده زانن موسلمان بوون و هاوه لبوونی ئه بووسوفیان له به های به مه اله ی پیغه مبه ر (ﷺ) که م ده کاته وه، نه خیر، ئه گهر مه سه له که به راورد بیت، هه م به به لگه ی قورئان و هه م فه رموده و هه م عه قلیش ده یسه لمیتین که عه لی ده یان به رامبه ری ئه بووسوفیان گه وره تر و خاوه ن فه زله و هه یچ کات ره وایه به راوردی نیتوان ئه و دوو هاوه له له نزیک یه کیش دابنیت، وه ک وتمان: ئه م رقه زاده ی ئه و قوناغه ی سه رده می پیغه مبه ر (ﷺ) نه بووه، به لکو ده رهاویشه ی مملانیکانی نه وه کانی ئه بووسوفیانه له گه ل هاشمییه کان، ئیتر نه یارانی ئومه ویه کان بۆ سه لماندنی دیرینه یی و ریشه یی بوونی ئه و مملانییه، هه ر که سیکی ناو ئومه ویه کان به سه رده می جاهیلیشه وه ده نویستن به و مملانییه وه.

١٨٨. سه خری کوپی قه عقاع (ﷺ)

ناوی سه خری کوپی قه عقاع، سه خر ده لیت: له نیتوان عه ره فه و موزده لیه گه یشتم به پیغه مبه ر (ﷺ) و جله وی وشتره که یم گرت و وتم: چی له به هه شتم نزیک ده کاته وه و له دۆزه خ دوورم ده خاته وه؟ فه رموی: (أَمَّا وَاللَّهِ لَئِنْ كُنْتُ أُوجِزْتُ الْمَسْأَلَةَ، لَقَدْ عَظُمْتُ وَأَطْلُوتُ، أَيْمِ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ، وَأَذِّ الرِّكَاهَ الْمَفْرُوضَةَ، وَحَجَّ الْبَيْتِ، وَمَا أُخْبِنْتُ

فضائل القبائل - ذكر فضائل الأنصار (ﷺ) - دعاء النبي للأنصار ولأبناء الأنصار، الرقم ٧٠٧٠، صححه روافقه الذهبي.

أَنْ يَفْعَلَهُ النَّاسُ بِكَ فَأَفْعَلُهُ بِهِمْ، وَمَا كَرِهْتَ أَنْ يَفْعَلَهُ النَّاسُ بِكَ فَدَعِ النَّاسَ مِنْهُ، حَلَّ خِطَامِ النَّاقَةِ)
(بهخوا پرسپاره که ت پوخت کرده وه، گه وره و دوورودریژده، نویژده فره زه کان
بکه و زه کاتی فره زه بده و چه جی مالی خوا بکه، ئه وه بکه که چه ز ده کهیت
خه لکی بۆ توی بکه ن، ئه وه شی چه ز ده کهیت خه لکی بهرام بهر توی نه که ن
تویش بهرام بهر خه لک مه یکه، دهی جلّه وی و شتره کهش به رده).^(۱)

۱۸۱۹. صه خری غامیدی (ﷺ)

ناوی صه خری کوپی وه داعه یان وادعه یان وه دیعهی غامیدی،
کابرایه کی بازرگان بوو،^(۲) صه خر ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: (اللهم
بارک لأمّتی فی بکورها)،^(۳) (خوایه به ره که ت بۆ ئوممه ته که م بخه ره به ره به یانیانه وه).

۱۸۲۰. صه خری کوپی جه بر (ﷺ)

ناوی صه خری کوپی جه بره وه له پشتیوانانه، صه خر ده لیت: چوار روژ
له ذیلحیجه چوو بوو، هاتین بۆ چه ج، پیغه مبه ر (ﷺ) فره مانی کرد له بری
ئه وه عومره بکهین، دواتر فره مانی پیکردین چه جه که مان ته و او بکهین.^(۴)

۱۸۲۱. صه خری کوپی سوله یمان (ﷺ)

ناوی صه خری کوپی سوله یمانه وه یه کیکه له وانه ی نه یانتوانی له غه زای
ته بوو کدا به شداری بکه ن له بهر نه بوونی پیداو یستی جهنگی، بۆیه له خه فه تا
ده ستیان کرد به گریان.^(۵)

^(۱) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۴۱۴، المعجم الكبير للطبراني - باب الصاد - من اسمه صخر - صخر بن القعقاع الباهلي، الرقم ۷۲۸۴.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۸.

^(۳) سنن أبي داود - كتاب الجهاد - باب في الابتكار في السفر، الرقم ۳۶۰۶؛ جامع الترمذي - أبواب البيوع عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في التكبير بالتجارة، الرقم ۱۲۱۲ و قال حديث حسن؛ صحيح ابن حبان - كتاب السير - باب الخروج وكيفية الجهاد - ذكر ما يستحب للإمام أن يكون إنشأؤه السرية بالغدوات، الرقم ۴۷۵۴، ضعفه شعيب الأرنؤوط، صححه الألباني في صحيح وضعيف سنن أبي داود.

^(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۰.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۵.

۱۸۲۲. صهخری کورپی عه یله (ﷺ)

ناوی صهخری کورپی عه یله ی ئه حمه سیه، صهخر ده لیت: پووری موغیره ی کورپی شو عبه م برد، ئه ویش هات بو لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و سکا لای کرد، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (يَا صَخْرُ، إِنَّ الْقَوْمَ إِذَا أَسْلَمُوا أَخْرَزُوا أَمْوَالَهُمْ وَدِمَاءَهُمْ، فَأَذْفُغْ إِلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ) (ئهی صهخر خه لکی که موسلمان بوون ئیتر سامان و خوینیان پاریزراو ده بیت، بیده ره وه پتیان)، منیش دامه وه پتیان.^(۱)

۱۸۲۳. صهخری کورپی ئومه ییه (ﷺ)

ناوی صهخری کورپی ئومه ییه وه له پشتیوانانه، یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در.^(۲)

۱۸۲۴. صهده مه ی ئه وسی (ﷺ)

ناوی صهده مه یه، سه باره ت به ناوی باوکی هه ریه ک له ئه نه س و ئه بی ئه نه س و قه یس هاتووه، له پشتیوانانه و به ئه بووقه یس ناسراوه، هاته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و هاو ده م به هاوه له کانی پیکه وه باوه ریان هینا، صهده مه ته مه نیککی زوری هه بوو و نزیکه ی سه د و بیست سال ژیا.^(۳)

۱۸۲۵. صهردی کورپی عه بدولا (ﷺ)

ناوی صهردی کورپی عه بدولای ئه زدییه، له سالی ده ی کۆچیدا هاته خزمه ت پیغه مبه ز (ﷺ) و موسلمان بووه، پیغه مبه ریش (ﷺ) کردی به

^(۱) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب السير - باب من أسلم على شيء فهو له، الرقم ۳۴۱۱۸: سنن أبي داود - كتاب الخراج والفيء والإمارة - باب في إقطاع الأرضين، الرقم ۳۰۶۷: مسند الدارمي - كتاب السير - باب الحربي إذا قدم مسلما، الرقم ۲۵۲۳.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۱۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۲.

به پرسی موسلمانانی ناو هۆزه که ی، تا ئه و کاته ی پیغه مبه ر(ﷺ) وه فاتی کرد صه رد له پۆسته که ی خۆیدا مایه وه و پیغه مبه ر(ﷺ) ئه و ی نه گۆری.^(۱) هاوده م به صه رد نزیکه ی پانزه که سیکی ش له هۆزه که ی هاتن بۆ خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و ماوه ی ده رۆژ له مه دینه مانه وه و پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمانی کرد جیهادی بیتاوه پانی سنووری خۆیان بکه ن، ئه وه بوو که چوونه وه به سه رکردایه تی صه رد هێرشیان برده سه ر شاری جه رش، له وئ صه رد بانگه وازی کردن بۆ لای خوا، به لام ئه وان رازی نه بوون، دواتر ماوه ی مانگی که مارۆی دان، جار جاره هێرشی ده برده سه ر مه پومالاتیان و لینی ده بردن، دواتر که ناری گرت بۆ لای شاخیک و دوژمن وایانزانی صه رد شکاوه ئه ویش ریزه کانی ریکخسته وه و هێرشی برده سه ریان و کوشتاریان لیکردن و ده سته و تیکیان لی گرتن، ئینجا دوو نوینه ری جه رشیه کان چوون بۆ لای پیغه مبه ر(ﷺ) و له وئ موسلمانبوونی خۆیان راگه یاند.^(۲)

۱۸۲۶. صه عبه ی کچی جه به ل(ﷺ)

ناوی صه عبه ی کچی جه به له و خوشکی موعازی کۆری جه به له، چووته خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و به یعه تی پێداوه، هاوسه ری ئه وله به ی کۆری عوبه یده و مندالیک ی لێی بوو به ناوی عوبه یید.^(۳)

۱۸۲۷. صه عبه ی کچی سه هله(ﷺ)

ناوی صه عبه ی کچی سه هله ی کۆری زه یده، له پشتیوانانه و چووته خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و به یعه تی پێداوه.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۱.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۳۲۸.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۶.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۷.

۱۸۲۸. صه عبی کوپی جه ثامه (ﷺ)

ناوی صه عبی کوپی جه ثامه ی کوپی قه یسی له یثیه.

صه عب ده لیت: که ره کتویه کم به دیاری هینا بۆ پیغه مبه (ﷺ)، به لام پیغه مبه (ﷺ) بۆی گیرامه وه، منیش بیتاقهت بووم و پیغه مبه (ﷺ) شه وهی به ده موچامدا خوینده وه، فهرمووی: (إِنَّا لَمْ نَرْدُكَ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَا حُرْمٌ) (تهنها له به ره وه گیرامانه وه که ئیحراممان به ستوه).^(۱)

صه عب دوا ی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) ژیا و به شداری فتوحاتی کردوه، له وانه له فه تحی عیراق و ولاتی فارس و فه تحی ئیصطه خردا به شدار بووه.^(۲)

سه بارهت به کاتی مردنی چهند رایهک هاتووه، رایهک ده لیت: له سه رده می شه بو به کردا مردووه، رایهک ده لیت: له کوتایی خیلافه تی عومه ردا بووه، رایه کیش ده لیت: له خیلافه تی عو ثمانی کوپی عه ففاندا مردووه،^(۳) دوو رای دواتر له راستیه وه نزیک ترن، چونکه صه عب به شداری فتوحاتی سه رده می عومه ری کوپی خه ططاب بووه.

۱۸۲۹. صه عصبه عه (ﷺ)

ناوی صه عصبه عی کوپی ناجیه یه و باپی ری فهره زده قی شاعیره، هه رچه نده هه ندی به مامی فهره زدوق ناویان بردووه، به لام باپی ری بووه، فهرمووده ی له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) گیراوه ته وه.^(۴)

^(۱) صحیح البخاری - باب جزاء الصيد ونحوه - باب إذا أهدى للمحرم حمارا وحشیا حیا لم یقبل، الرقم ۱۸۲۵.

^(۲) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۶.

^(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۶.

^(۴) () الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۹.

۸۲۰. صه عیق (ﷺ)

ناوی صه عیق و کورپکی هیه به ناوی عه بدولا که فهرموده ی له باوکیه وه گیراوه ته وه، به سه نه دیکی لاواز هاتووه که صه عیق ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (توورپه مهن به شکاندنی قاپ و قاچاخ، چونکه نه وانیش وهک نه جه لی مروقه کان نه جه لیان هیه).^(۱)

۸۲۱. صه فوانی کورپی صه فوان (ﷺ)

ناوی صه فوانی کورپی صه فوانی ته میمیه، باوکیشی له هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) بوو، کاربه دهستی پیغه مبه ر (ﷺ) بوو له سر به نی عمر و له سه رده می هه لگه راوه کاند دژ به هه لگه راوه کان رۆلی بینی.^(۲)

۸۲۲. صه فوانی کورپی عه سسال (ﷺ)

ناوی صه فوانی کورپی عه سسالی مورادیه، دواتر له کووفه نیشته جی بوو، فهرموده ی له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) گیراوه ته وه.^(۳) صه فوان له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) به شداری دوانزه غه زا بوو.^(۴) زیری کورپی حوبه یش ده لیت: جاریک چووم بو لای صه فوانی کورپی عه سسالی مورادی تا سه بارهت به مه سح له سر خوف پرسایاری لیبکه م، صه فوان وتی: زیر بوچی هاتویت؟ وتم: له پیناو وه رگرتنی زانست هاتوم، صه فوان وتی: ئه ی زیر ده ی فریشته کان له بهر رازیوونیان به زانست وه رگرتن بال راده خه ن بو زانستخواز، منیش وتم: دوودل که وتووم سه بارهت به مه سحی سه ر خوف دوا چوونه سه رئاو، تویش هاوه لی

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۳۱.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۳۵.

(۳) () الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۳۶.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۲۸.

پیغه مبهەر (ﷺ) بوویت، ئایا له و باره وه هیچت له پیغه مبهەر (ﷺ) بیستووه؟
 سه فوان وتی: به ئی، پیغه مبهەر (ﷺ) فه رمانی پیده کردین که نه گهر له
 سه فهدا بووین خوفه کانی پیمان سی شه و روژ لانه بهین مه گهر
 ئه وهی له شگران بین.^(۱)

۱۸۳۳. سه فوانی کوپی عه مر (ﷺ)

ناوی سه فوانی کوپی عه مره و به کینکه له به شداربوانی غه زای ئو حود.^(۲)

۱۸۳۴. سه فوانی کوپی غه زوان (ﷺ)

ناوی سه فوانی کوپی غه زوانه و به سه نه دیکی لاواز فه رمووده یه کی
 هاتووه که ده ئیت: کابرایه ک له گهل ژنه که ی خه وتبوو، ژنه که ی هه ستا و
 چه قویه کی هه لگرت و خستیه سه ر گه ردنی و وتی: ته لاقم ده ده یت یان
 بتکوژم، کابراش وتی: ته لاقمت که وتبیت، که ئه وه باسکرا بو پیغه مبهەر (ﷺ)،
 پیغه مبهەر (ﷺ) فه رمووی: (لا قیلولة فی الطلاق).^(۳)

۱۸۳۵. سه فوانی کوپی مالیک (ﷺ)

ناوی سه فوانی کوپی مالیکی ته میمه و له کوچه رانه و به کینک بوو له
 هاوه له کوچه ریه کان.^(۴)

(۱) جامع الترمذی - أبواب الدعوات عن رسول الله (ﷺ) - باب فی فضل التوبة والاستغفار وما ذکر من
 رحمة الله لعباده، الرقم ۳۵۳۵ وقال حدیث حسن صحیح: صحیح ابن خزيمة - كتاب الوضوء - جماع
 أبواب المسح على الخفين - باب الدلیل على أن لابس أحد الخفين قبل غسل كلا الرجلين غير جائز له
 المسح على الخفين، الرقم ۱۹۳: صحیح ابن حبان - كتاب الطهارة - باب نواقض الوضوء - ذكر الخبر
 الدال على أن الرقاد الذي هو النعاس لا يوجب على من وجد فيه وضوء، الرقم ۱۱۰۰: حسنه شعيب
 الأرناؤوط، حسنه الألباني.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۲۹.

(۳) الضعفاء الكبير للعقيلي، الرقم ۱۶۳۸.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۳۹.

۱۸۳۶. صهفوانی کورپی موعه ططهل (ﷺ)

ناوی صهفوانی کورپی موعه ططه لی کورپی ره بیعه یه، به کهم به شداری له غه زاکاندا له غه زای مور هیسعدا بوو، دواتر له غه زای خندهق و غه زاکانی دواتریشدا به شداری کرد.^(۱)

باسی صهفوان زیاتر له به سه رهاتی ئیفکدا هاتوو، کاتیک دایکی باوه پداران له غه زایه کدا له گهل پیغه مبه ر (ﷺ) بوو، له وی چوو دهست به ئاو بگه یه نیت، که چی گهر دنه نده که ی ون کرد، بویه گه پایه وه تا بیدوزیته وه، هاوه لانیش وایانزانی عائیشه له ناو که ژاوه که یدایه، بویه چوو، ئیتر عائیشه ته نها کهوت، ماوه یه کی زور چاوه پیتی کرد، دواتر خه و زوری بۆ هینا و خه وی لیکهوت، به لام صهفوان له دوی سوپاکه وه بوو، گه یشته لای عائیشه، خیرا عائیشه له خه و راجله کی، صهفوان وشتره که ی بۆ راگرت و عائیشه سه رکهوت و عائیشه ی برده وه تا گه یشته وه به سوپاکه، ئیتر هندی دل بیمار کهوتنه تانه دان له عائیشه و صهفوان و ده یانوت تووشی زینا بون، پیغه مبه ر (ﷺ) ویستی پوزشی عه بدولای کورپی ئوبه ی کورپی سه لوول وهر بگری، بویه به هاوه لانی فهرموو (من یغذني من رجل بلغني أذاه في أهلي، فوالله ما علمت على أهلي إلا خيرا، وقد ذكروا رجلا ما علمت عليه إلا خيرا، وما كان يدخل على أهلي إلا ميا)، (کی پوزشم بۆ وهر ده گری له که سنی که پیم گه یشته وه به خراپه باسی خیزانه که می کردوو، ده ی سویند به خوا من هه ر چاکه ی خیزانه کهم ده زانم- واته چاکه لئ دیوه- نه وانه باسی پیاویکیان کردوو که بهس خیرو چاکه ی له باره وه ده زانم، به ته نها له گهل خویشمدا هاتوو بۆ لای خیزانه کانم)،^(۲) به مجوره پیغه مبه ر (ﷺ) شایه تی چاکه ی دا بۆ صهفوان.

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۰.

(۲) صحيح البخاري - كتاب الشهادات - باب تعديل النساء بعضهن بعضا، الرقم ۲۶۶۱؛ صحيح مسلم - كتاب التوبة - باب في حديث الإفك وقبول توبة القاذف، الرقم ۲۷۷۰.

جاریک ژنه که ی صهفوان هات بۆ لای پیغه مبه (ﷺ) و وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) صهفوانی میردم که دیته وه کاتیک نویژ ده که م لیم دهدات و که رۆژوش بگرم پیم ده شکینیت، تا خۆریش هه لئه یه ت نویژی به یانی ناکات، صهفوانیش خۆی له وئ ئاماده بوو، پیغه مبه (ﷺ) پرسپاری له صهفوان کرد بۆچی وایه؟ صهفوان وتی: ئه ی پیغه مبه (ﷺ) سه باره ت به وه ی وتی: له کاتی نویژدا لئی ددهم، ئه و ئافره ته سووره ته که ی من ده خوینیت و منیش وتومه ئه وه مه خوینه، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: (ئه گهر ته نها ئه و یه ک سووره ته بوايه بۆ خه لکی به س بوو)، صهفوان وتی: سه باره ت به رۆژوو شکانده که ی، ئه و ئافره ته به رده وام رۆژوو ده گریت و منیش گهنجیکم و توانای خۆگرتنم نیه، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: (لَا تَصُومُ امْرَأَةً إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا) (با هیچ ژنیک بی مۆله تی میرده که ی رۆژوو نه گریت)، سه باره ت به درهنگ نویژکردنه که م، ئیمه هه موومان وا راهاتوین تا خۆر هه لئه یه ت بیدار نابینه وه، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: (فَإِذَا اسْتَيْقَظَتْ فَصَلِّ) (که له خه و هه ستایت نویژه که ت بکه).^(۱)

به گێرانه وه یه کی لاواز هاتوو هه که کابرایه ک هات لای پیغه مبه (ﷺ) سکالای له صهفوان کرد و وتی: قسه ی پێ وتوم، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: (واز له صهفوان به یتن، چونکه صهفوان زمانی پیسه و دلی پاکه).^(۲)

صهفوان که سیک ی زۆر نه به رد و خیرخواز و چاکه کار بوو، له به صره ش خانویه کی هه بوو.

دوچار صهفوان له سالی شهستی کۆچی وه فاتی کرد،^(۳) رایه ک ده لیت:

^(۱) سنن أبي داود - كتاب الصوم - باب المرأة تصوم بغير إذن زوجها، الرقم ۲۴۵۹؛ صحيح ابن حبان - كتاب الصلاة - باب مواقيت الصلاة - ذكر الأمر بالصلاة للنائم إذا استيقظ عند استيقاظه، الرقم ۱۴۸۸؛ المستدرک علی الصحیحین - كتاب الصوم - لا تصوم امرأة إلا بإذن زوجها، الرقم ۱۶۰۰، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص، صححه شعيب الأرناؤوط، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

^(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب السين - من اسمه سعد - سعد مولى أبي بكر، الرقم ۵۴۹۵؛ ضعفه الألباني في سلسلة الاحاديث الضعيفة، الرقم ۳۶۰۰.

^(۳) المستدرک علی الصحیحین - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر صفوان بن المعطل السلمي (رضي الله عنه)، الرقم

له غەزای ئەرمینیە لە سالی نۆزدهی کۆچیدا بەشداری کرد و تیایدا شەهید بوو، رایەکیش دەلێت لە سەردهمی موعاویەدا لە جەنگی رۆمدا قاچی شکا و بەردهوام تیماری دەکرد تا دواجار لە سالی پەنجاو هەشتی کۆچیدا وەفاتی کرد.^(۱)

۸۳۷. صەفوانی کۆری وەهب (ﷺ)

ناوی صەفوانی کۆری وەهب یان ئوھەیبی فەهریە، دوو برای ھەبوو بە ناوھکانی سەھل و سوھەیل کە پێشتر باسمان کردوو، کونێکەکی صەفوان ئەبوووعەمرە، یەکیک بوو لە بەشداربوانی غەزای بەدر، جا رایەک دەلێت: لەو غەزایەدا شەھید بوو، رایەکیش دەلێت: لە سالی سی یان سی و هەشتی کۆچیدا وەفاتی کردوو، رایەکیش دەلێت: بە نەخۆشی طاعوون وەفاتی کرد.^(۲)

۸۳۸. صەفوانی کۆری یەمان (ﷺ)

ناوی صەفوانی کۆری یەمانەو برای حوزەیفەیی ھاوھلی ناسراوی پیغەمبەرە (ﷺ)، یەکیکە لە بەشداربوانی غەزای ئوحوود.^(۳)

۸۳۹. صەفوانی کۆری ئومەییە (ﷺ)

ناوی صەفوانی کۆری ئومەییە کۆری خەلەفە، دایکی ناوی صەفیەیی کچی مەعمەرە، ئومەییەیی باوکی نەیاریکی سەرسەختی ئیسلام بوو کە لە جەنگی بەدردا کوژرا.^(۴)

۶۲۶۰.

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۲.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۲.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۳.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۳۱.

صهفوان خۆیشی باوه‌ری به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌هینا، نه‌یاریکی سه‌سه‌ختی ئیسلام بوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له نزاکانیدا نزای له‌دژ ده‌کرد.^(۱)

دوای ئه‌وه‌ی غه‌زای به‌در روویدا و موسلمانان سه‌ره‌که‌وتن به‌سه‌ر بیتاوه‌پاندا، عومه‌یری کو‌ری وه‌هب هات بۆ لای صه‌فوانی کو‌ری ئومه‌یه‌و دانیش‌تبوون، صه‌فوان وتی: دوای کو‌ژراوانی به‌در خوا ئه‌م ژیا‌نه‌ بیری، عومه‌یریش وتی: ئه‌ری به‌خوا، به‌خوا خۆشی له‌م ژیا‌نه‌یا نه‌ماوه، ئه‌گه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ نه‌بیت قه‌رز له‌سه‌ره‌و هیچم نه‌ بیده‌مه‌وه‌و له‌به‌ر ژن و منداله‌کانم نه‌بوا‌یه‌ که هیچیان بۆ شک نابهم بۆیان جی‌به‌یلم، ده‌چووم بۆ لای مو‌حه‌مه‌د و ده‌م‌کوشت، چونکه‌ بیان‌وو‌یه‌کم هه‌بوو ده‌چووم و ده‌موت هاتوم تا ئه‌و کو‌ره‌ دیله‌م وه‌ر‌بگرمه‌وه‌، صه‌فوانیش به‌و قسه‌ی دلخۆش بوو و وتی: قه‌رز و خه‌رجی ژن و مندالت له‌سه‌ر من به‌لام تو‌ ئه‌وه‌ بکه‌، ئه‌وه‌بوو صه‌فوان ئاماده‌کاری بۆ کرد و شمشیریکی ژه‌هراویشی بۆ ئاماده‌ کرد، عومه‌یر به‌ صه‌فوانی وت: چهند شه‌ویک ئه‌مه‌ لای که‌س باس مه‌که‌، ئه‌وه‌بوو عومه‌یر چوو بۆ مه‌دینه‌و چوو به‌ر ده‌رگای مزگه‌وت و وشتره‌که‌ی به‌سته‌وه‌و به‌ شمشیره‌وه‌ چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، عومه‌ری کو‌ری خه‌ط‌طاب که‌ عومه‌یری به‌ شمشیره‌وه‌ بینی ترس دا‌یگرت و وتی: بپوانته‌ ئه‌و سه‌گه‌ له‌به‌رده‌رگایه‌، ئه‌وه‌ دو‌ژمنی خوا‌یه‌ که‌ خه‌لکی لی هان ده‌داین، عومه‌ر چوو‌یه‌ ژووره‌وه‌ بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی: ئه‌وه‌ عومه‌یری کو‌ری وه‌هبه‌ به‌ چه‌که‌وه‌ هاتووه‌ته‌ ناو مزگه‌وت، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) تو‌ ده‌زانیت ئه‌و ناپاک و خراپه‌کاریشه‌ لی دنیا مه‌به‌، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: بیکه‌ره‌ ژووره‌وه‌ بۆ لام، عومه‌یر و عومه‌ر پیکه‌وه‌ هاتن و هاوه‌لانی‌ش هاتنه‌ ژووره‌وه‌، چونکه‌ عومه‌ر فه‌رمانی کرد وریابن ئه‌گه‌ر عومه‌یر شتیکی کرد ری پی نه‌دن، خۆیشی شمشیره‌که‌ی پی بوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ عومه‌ری فهرموو تو‌ له‌ دواوه‌ بوه‌سته‌، عومه‌یر که‌ نزیک بوویه‌وه‌ وتی: به‌یانیت باش،

(۱) صحیح البخاری - کتاب المغازی - باب لیس لک من الأمر شیء، الرقم ۴۰۷۰.

پیڻه مبهەر (ﷺ) فہرمووی: (خوا لہبری ئہو سہلامی تۆ بہ سہلامی خۆمان ریزداری کردوین کہ سہلامی ئہہلی بہہشتیہکانہ)، ئینجا فہرمووی: بۆچی ہاتویت ئہی عومہیر؟ ئہویش وتی: ہاتوم دیلہکہمم بدہنہوہ، پیڻه مبهەر (ﷺ) فہرمووی: ئہی ئہو شمشیرہ چیہ پیت؟ ئہویش وتی: خوا بیبریت جا ئہو شمشیرہ چ سوودیکی ہہیہ، کہ دابہزیم لہبیرم چوو دایبیتیم، پیڻه مبهەر (ﷺ) فہرمووی: (راستم پی بلن بۆچی ہاتویت؟) عومہیر وتی: تہنہا بۆ بردنہوہی دیلہکہم ہاتوم، پیڻه مبهەر (ﷺ) فہرمووی: (ئہی چ مہرجیکت دانا بۆ صہفوانی کوری ئومہییہ لہ حیجر دا؟) عومہیر ترسا و وتی: چ مہرجیکم داناوہ؟ پیڻه مبهەر (ﷺ) فہرمووی: بہلینت دا بمکوژیت بہرامبہر بہوہی قہرزہکہت بداتہوہ، خوا ری نادات ئہوہ بکہیت، عومہیر خیرا شایہتومانی ہینا و وتی: ئہی پیڻه مبهہری خوا (ﷺ) ئیمہ دہمانوت درۆ دہکہیت کہ دہلینت سروشت بۆ دیت، بہلام ئہم قسہی نیوان من و صہفوان لہ حیجر کہس نہیدہزانی جگہ لہ من و صہفوان، بہلام خوا ئہوہی گہیاند بہ تۆ، بۆیہ بروام ہینا بہ خواو پیڻه مبهہرہکہی و سوپاس بۆ خوا کہ منی گہیاند بہم مہقامہ، موسلمانان بہ موسلمانبوونی عومہیر دلخۆش بوون، عومہر وتی: کہ عومہیر ہات لہ بہرازیک لام بیژراوتر بوو، ہچی کہ موسلمان بوو ہیندہی یہکیک لہ کورہکانم لام ئازیز بوو، پیڻه مبهہر (ﷺ) فہرمووی: (دابینشہ دلنہوات بکہین)، ئینجا فہرمووی: (براکہتان فیری قورئان بکہن و دیلہکہی بۆ ئازاد بکہن)، عومہیر وتی: ئہی پیڻه مبهہری خوا (ﷺ) من زۆر ہہولم دہدا دژایہتی ئیسلام بکہم، جا ئیستا مۆلہتم دہدہیت بجمہوہ ناو قورہیش و بانگیان بکہم بۆ ئیسلام بہلکو خوا ریتمونییان بکات؟ پیڻه مبهہریش (ﷺ) مۆلہتی پیدہا، عومہیر چوو یہوہ بۆ مہککەو صہفوانیش لہ کۆری قورہیشیہکاندا بوو دہیوت موژدہتان لی بیت موژدہیہکتان بۆ دیت خہمی بہدرتان بیر دہباتہوہ، ہہرکہس لہ مہدینہوہ دہہاتہ مہککە صہفوان

هه والی مه دینه ی ده پرسی تا دواچار هه والی زانی که عومه یر موسلمان بووه، که ئه وه ی زانی وتی: به لئین بیت هیج یارمه تیه کی نه دهم و قسه شی له گه ل نه که م، عومه یر هاته وه مه ککه و که وته رینمایی خه لک بۆ موسلمان بوون و ژماره یه کی زۆر موسلمان بوون.^(۱)

کاتیکیش فته ی مه ککه کرا، صه فوان له مه ککه ده رچوو و رایکرد، به لام ناجیه ی ژنی باوه ری هینا به پیغه مبه ر (ﷺ)،^(۲) عومه یری کوپی وه هب که ئامۆزای صه فوان بوو، هات بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) و داوای په نای کرد بۆ صه فوان، پیغه مبه ریش (ﷺ) داواکه ی وه رگرت و عه باکه ی خۆی بۆ نارد، خیرا وه هبی کوپی عومه یر خۆی گه یاند به صه فوان و پتکه وه گه رانه وه، که هاتنه وه هه ر له دووره وه صه فوان هاواری کرد ئه ی موحه ممه د ئه مه وه هبه ده لیت: به دووری دوو مانگه پێ پهنات داوم، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: دابه زه ئه بووه هب، ئه ویش وتی: نا، تا بۆم روون نه بیته وه دانابه زم، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: دابه زه و ماوه ی چوار مانگت بۆ هه یه، ئه ویش دابه زی و له گه ل پیغه مبه ریش (ﷺ) چوو بۆ غه زای حونه ین، هیشتا باوه ریشی نه هینا بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) داوای چه کیکی لیکرد به کاتی بیدات به لایه وه، صه فوان وتی: ناچاریه یان داواکاریه، فهرمووی: به ویستی خۆته و زۆر نیه و کاتیه و پاریزراوه، ئه ویش چه که که ی پێدا، کاتیک له جهنگی حونه یندا موسلمانان شکان و له دهوری پیغه مبه ر (ﷺ) بلاوه یان کرد، صه فوان مایه وه و وه لامیکی قسه یه کی ناشیرینی که لدانی برای دایه وه که له سه ری دایکیه وه برای بوو، دواتر که موسلمانان سه رکه وتن، پیغه مبه ر (ﷺ) به خششی صه فوانی کرد،^(۳) پیغه مبه ر (ﷺ) سه د وشتی به خششی به صه فوان، دواتر سه د وشتی تری پێ به خششی، دواتریش سه د وشتی تری پێ

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب العين - من اسمه عمير - عمير بن وهب الجمحي، الرقم ۱۱۷.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۳۱.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۲۵-۲۶.

به خشى،^(۱) پیغمبر (ﷺ) به رده وام به خششى صه فوانى ده کرد، صه فوان وتی: به خوا ئه م به خشینه ته نها له پیغمبران ده و شیته وه، بویه موسلمان بوو، به ره به ره موسلمان بوونه که ی چاکتر ده بوو، دواتر بؤ ئه وه ی پاداشتی کۆچی بؤ بنووسریت، کۆچی کرد بؤ مه دینه، ئه وه باسکرا بؤ پیغمبرى خوا (ﷺ)، پیغمبریش (ﷺ) فهرمووی: (دواى فتح هیچ کۆچیک نیه)، ئینجا فهرمانی کرد صه فوان بگه ریته وه بؤ مه ککه، ئه ویش گه راپیه وه بؤ مه ککه و تا مردنی له وئ مایه وه، مردنیشی له سالی چل و دووی کۆچیدا بوو، رایه کیش ده لیت: له گه ل کوزرانی عوئماندا ئه ویش مرد، رایه کیش ده لیت: له سه رده می موعاویه ی کوری ئه بوو سو فیاندا مرد.^(۲)

له و ماوه ی که صه فوان بیتاوه پ بوو و ژنه که شی باوه پدارا بوو، پیغمبر (ﷺ) له یه کی جیا نه کردنه وه و هاوسه رگیریه که یان وه ک خوی مایه وه.^(۳)

صه فوان یه کیک بوو له به شداربوانی جهنگی یه رمووک.^(۴)

۱۸۴. صه فیه ی پووری پیغمبر (ﷺ)

ناوی صه فیه ی کچی عه بدو لموطه لیبه و پووری پیغمبرى خوايه (ﷺ)، خوشکی حه مزه ی مامی پیغمبرى خوايه (ﷺ)، سه ره تا ژنی حارثی کوری حه ر بوو، دواى ئه و شووی کرد به عه ووامی کوری خوه یلید و کورپکی لیتی بوو به ناوی زوبه یر که یه کیک بوو له ده موژده پیتدراوی به هه شت.^(۵) صه فیه هاو ده م به زوبه یری کوری کۆچی کرد بؤ مه دینه.^(۶)

(۱) صحیح مسلم - کتاب الفضائل - باب ما سئل رسول الله (ﷺ) شینا قط فقال لا وکثرة عطائه، الرقم ۲۳۱۳.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۲۵-۲۶.

(۳) سیر أعلام لالنبل، ج ۲، ص ۵۶۵.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۵۶۳.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۳.

(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۴.

له غه زای ئو خوددا کاتیک پیغه مبه ر(ﷺ) چوویه سهر تهرمی هه مزه ی مامی و بینی چی لینه اتوو و چوون تهرمه که ی شینوینراوه، فهرمووی: (لولا أن تجد صفية في نفسها لتركته حتى تأكله العافية حتى يحشر من بطونها)،^(۱) (ئه گهر دلی صه فیه بهرگه ی بگرتایه و پتی دلته نگ نه بوايه به دلناییه وه تهرمه که یم و ا جیده هیشت تا گوشت خوړه کان بیانخواردایه تا له روژی دوايیدا له ناو سکی ئه واند ا هشر بکرایه)، ئینجا له جلیکدا کفنی کرد،^(۲) هینده که م بوو که کاتیک سهری پی داده پوښی قاچه کانی دهرده که وتن و کاتیکیش قاچه کانی داده پوښی سهری دهرده که وت،^(۳) ئینجا پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی: سهری داپوښن و قاچه کانیشی به گوزالک داپوښن، ئه و روژه جل و بهرگ که م بوو و کوژراویش زور بوو، بویه دوو که س و سی که س له یه که بهرگدا کفن ده کران.^(۴)

صه فیه ی خوشکی هه مزه گه یشت به عه لی و زوبه یری و هه والی هه مزه ی پرسى لیان، ئه وانیش وایان نیشاندا که هه والی نازانن، صه فیه چو و بؤ لای پیغه مبه ر(ﷺ)، ئه ویش فهرمووی: (إِنِّي أَخَافُ عَلَى عَقْلِهَا) (من ده ترسم صه فیه عه قلی له ده ست بدات) بویه ده ستی خسته سهر سنگی صه فیه و نزای بؤ کرد و داوای کرد بگه ریته وه، صه فیه ش ده گریا.^(۵)

(۱) جامع الترمذي - أبواب الجنائز عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في قتل أحد وذكر حمزة، الرقم ۱۰۱۶؛ سنن أبي داود - كتاب الجنائز - باب في الشهيد يغسل، الرقم ۳۱۳۶؛ المستدرک علی الصحيحین - كتاب الجنائز - ذكر شهادة حمزة والصلاة عليه، الرقم ۱۳۵۵.

(۲) المستدرک علی الصحيحین - كتاب الجنائز - ذكر شهادة حمزة والصلاة عليه، الرقم ۱۳۵۵؛ قال الذهبي صحيح علی شرط مسلم، صححه الألباني.

(۳) مسند أحمد بن حنبل - مسند أنس بن مالك (رضي الله عنه)، الرقم ۱۲۴۹۴؛ المستدرک علی الصحيحین - كتاب الجنائز - ذكر شهادة حمزة والصلاة عليه، الرقم ۱۳۵۵؛ المعجم الكبير للطبراني، الرقم ۲۸۷۰، صححه الألباني في صحيح وضعيف سنن الترمذي، الرقم ۱۰۱۶.

(۴) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الرد على أبي حنيفة - الصلاة على الشهيد، الرقم ۳۶۷۱؛ جامع الترمذي - أبواب الجنائز عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في قتل أحد وذكر حمزة، الرقم ۱۰۱۶، صححه الألباني.

(۵) المستدرک علی الصحيحین - كتاب معرفة الصحابة (رضي الله عنه) - ذكر مناقب سعد بن مالك بن خالد كنيته أبو سهل (رضي الله عنه) - استشهد حمزة يوم أحد وهو ابن أربع وخمسين سنة، الرقم ۴۹۲۳، قال الذهبي سمعه أبو بكر بن عياش من يزيد و هما ليسا بمعتمدين.

صهفیه که هات دوو جلی همزه‌ی پی بوو، کاتیک پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) صهفیه‌ی بینی‌ه‌زی نه‌کرد صهفیه همزه به‌و شیوازه ببینیت، بویه زوبه‌یری نارد تا ری نه‌دات همزه ببینیت، کاتیک زوبه‌یر گه‌یشته لای صهفیه وتی: دایه گیان راوه‌سته، ئه‌ویش وتی: له‌سه‌ر ریم لاچو، کاتیک بینی صهفیه واز ناهینیت وتی: پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) منی نارد بو لات، صهفیه که ئه‌وه‌ی بیست خیرا وه‌ستا و دوو جله‌که‌ی گرتنه ده‌ست و جلیکیان بو کفنی همزه بوو و ئه‌وی تریشیان بو کفنی پشتیوانیه‌ک بوو.^(۱)

صهفیه‌ی کچی عه‌بدولموطه‌لیب ده‌لایت: له قه‌لاکه‌ی هه‌سساندا بووین و هه‌سسانیش له‌گه‌لمان بوو و ئیمه‌ش بریک ژن و منداڵ بووین، ئه‌مه‌ش له‌و کاته‌دا بوو که خه‌نده‌ق لیدرا‌بوو، کابرایه‌کی جووله‌که دای به‌لاماندا و به‌دهوری قه‌لاکه‌دا ده‌گه‌را، منیش به‌هه‌سسانم وت: ئه‌و جووله‌که‌یه له‌دهوری قه‌لاکه‌یه و من لیتی دلتیا نیم، کی ده‌لایت: بو ئابروومان ناگه‌ریت و نایه‌ویت ریه‌ک بدوزیته‌وه؟! خو پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و هاوه‌لان سه‌رقال بوون و ده‌رفه‌تیا نیه ئاگادارمان بن، ده‌ی تو برۆ بیکوژه، ئه‌ویش وتی: خوا لیت خو‌ش بی ئه‌ی کچی عه‌بدولموطه‌لیب، به‌خوا ده‌زانیت من هی ئه‌و ئیشه نیم، صهفیه‌ش که هیچی به‌دی نه‌کرد داریکی داکوترای ناو قه‌لاکه‌ی هه‌لگرت و له قه‌لاکه‌ دابه‌زی و که‌وته لیدانی جووله‌که‌که تا کوشتی، ئینجا گه‌رایه‌وه بو قه‌لاکه، صهفیه ده‌لایت: ئینجا که هاتمه‌وه به‌هه‌سسانم وت: دابه‌زه و چه‌ک و به‌رگه سه‌ربازیه‌که‌ی لی داماله، خو‌م بویه لامنه‌برد چونکه پیاو بوو، هه‌سسانیش وتی: هیچ پیوستم نیه به‌و شتانه‌ی.^(۲)

(۱) دلائل النبوة للبيهقي، الرقم ۱۱۷۰.

(۲) المستدرک علی الصحيحین - کتاب معرفة الصحابة(ﷺ) - ذکر بنات عبد المطلب عمات رسول الله وبنات عمه وأقاربه - صفية بنت عبد المطلب أخت حمزة وأم الزبير بن العوام(ﷺ) أجمعين - ذکر أول امرأة قتلت رجلا، الرقم ۶۹۵۹، قال الذهبي عن سنده: عروة لم يدرك صفية.

له سهردهمی خیلافهتی عومهری کوپی خهططابدا، عومهر بپی شهش
ههزار درههمی بریهوه بۆ صهفیه.^(۱)
صهفیه له سهردهمی خیلافهتی عومهری کوپی خهططابدا کوچی دوایی
کرد و له گۆرستانی بهقیع ئهسپهرده کرا.^(۲)

۱۸۴۱. صهفیهی کچی بهشامه (ﷺ)

ناوی صهفیهی کچی بهشامیه، ئهم ئافرهته به کهنیزهک گیرابوو،
پنغهمبهری خوا (ﷺ) سهرپشکی کرد لهوهی لای پنغهمبهر (ﷺ) بمینیتتهوه یان
بجیتتهوه بۆ لای میتردهکهی، ئهویش وتی: بهلکو میتردهکهه، پنغهمبهریش (ﷺ)
ناردیهوه.^(۳)

۱۸۴۲. صهفیهی کچی بوجهیر (ﷺ)

ناوی صهفیهی کچی بوجهیرهو فهرموددهی له پنغهمبهری خواوه (ﷺ)
گتیراوهتهوه.

۱۸۴۳. صهفیهی کچی ثابت (ﷺ)

ناوی صهفیهی کچی ثابتهو بهکینکه له پشتیوانان و چووته خزمته
پنغهمبهر (ﷺ) و بهیعتی پێداوه.^(۴)

۱۸۴۴. صهفیهی کچی حویهی (دایکی باومرداران) (ﷺ)

ناوی صهفیهی کچی حویهی کوپی ئهخطبه، هاوسهری پنغهمبهر (ﷺ)
و دایکی باوهردارانه.

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۲۹۷.

(۲) - الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۸، ص ۴۱.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۷.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۸.

صهفیه ی ئافره تیکی جووله که بوو و هاوسه ری سه للامی کوپی
میشکه م بوو، دواتر شووی کرد به کینانه ی کوپی ئه بیلحوقه یق، به لام
کینانه له غه زای خه بیه ردا کوژرا.^(۱)

صهفیه هاوده م به کچه ئاموزایه کی به دیل گیران و بیلال ئه وانی ده هینا،
ئه وانی برد به لای کوژرا وانی جووله که دا، ئاموزاکه ی صهفیه که ئه وه ی
بینی دهستی کرد به قیژو قاو و خۆلی ده کرد به سه ر سه ریدا، پیغه مبه ر (ﷺ)
فرمووی: (ئه و شه ی تانه م له به رچاو لابه ن)، به لام فرمانی کرد به دوایدا
صهفیه برا، خه لکی زانیان که پیغه مبه ر (ﷺ) ئه وی بۆ خۆی هه لبژاردوه،
پیغه مبه ر (ﷺ) به بیلالی فرموو (ئه ی بیلال مه گه ر سۆزت لی دامالرابوو
وا ئه و دوو ژنه ت برد به لای کوژراوه کانیاندا؟!.)^(۲)

کاتیک خه بیه ر فه تح کراو که نیه که کانیش کوکرانه وه، کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ)
دهستکه وته کانی دابه ش ده کرد، دیحیه ی کوپی خه لیفه هات بۆ لای پیغه مبه ر
خوا (ﷺ) و وتی: ئه ی پیغه مبه ر خوا (ﷺ) که نیه که کیم پی ببه خشه، ئه ویش
فرمووی: (برۆ که نیه که کیک ببه)، دیحیه ش چوو صهفیه ی کچی حویه ی
برد که سیک هات وتی: ئه ی پیغه مبه ر خوا (ﷺ) چون کچی سه روک
هۆزه که ده دهیت به دیحیه، ده بیت بۆ تو بیت، پیغه مبه ر خوا (ﷺ) داوای
کرد دیحیه هاوده م به صهفیه بیت، ئه ویش هات، پیغه مبه ر خوا (ﷺ)
فرمووی: له بری صهفیه که نیه که کیک تر هه لبژیره، دیحیه ش وایکرد و
پیغه مبه ر (ﷺ) صهفیه ی ئازاد کرد و ماره ی کرد.^(۳)

صهفیه پیشتی خه وی دیبوو که مانگ که وتبوویه ژووره که یه وه، ئه وه ی
بۆ دایکی باسکرد، دایکیشی زلله یه کی دا له ده موچاوی و وتی: تو گه ردنت
دریژ ده بیت تا ده چیه لای پاشای عه ره ب، ئیتر ئه و شوین زلله ی پتوه

(۱) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۸۴.

(۲) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۸۴.

(۳) صحيح البخاري - كتاب الصلاة - باب ما يذكر في الفخذ، الرقم ۳۷۱، صحيح مسلم - كتاب النكاح - باب فضيلة إعتاقه أمته ثم يتزوجها، الرقم ۱۳۶۵.

دیار بوو تا هاته لای پیغه مبه ریش (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) پرسپاری لیکرد بوو ده موچاوی وایه، ئه ویش به سه ره هاته که ی بوو باسکرد.^(۱)

کاتیک صه فیه هات بوو لای پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: باوکت به رده وام له سه رسه ختترینی جووله که بوو به رامبه رم تا خوا کوشتی، صه فیه وتی: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) خوای گه وره له کتیه که یدا فهرموویه تی (ولانزروازره و زر آخری)، که س باجی تاوانی که س نادات، پیغه مبه ر (ﷺ) پی پی فهرموو: هه لبریره، ئه گهر ئیسلام هه لده بژیریت ئه وه بوو خووم ده ته یلمه وه، ئه گهریش جووله کایه تی هه لده بژیریت ئه وه له وانه یه ئازادت بکه م و بچیته وه بوو لای که سوکارت، صه فیه وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به خوا تاسه ی ئیسلام کردووه و پیش ئه وه ی بانگم بکه یت که هاتم بوو لات بروام به تو هینا، هه روه ها من له ناو جووله کایه تیدا هیچ باوک و برایه کم نیه، تو منت له نیوان کوفر و ئیسلامدا سه رپشک کرد، جا خوا و پیغه مبه ره که ی (ﷺ) له ئازادبوونم و گه رانه وه م بوو لای هوزه که م لام خوشتن، پیغه مبه ریش (ﷺ) هینشتیه وه بوو خوی.^(۲)

کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) له خه یبه ر صه فیه ی بوو خوی هه لبرارد، له گه ل خوی بردی تا له سه ددوره وحاء وه ستا و له وئ گواستیه وه، پاشان برئ خواردنی شیر و خورمای له پارچه پیسته یه کدا ئاماده کرد و پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه وانه ی ده ورت بانگ بکه، ئیتر ئه وه وه لیمه ی پیغه مبه ر (ﷺ) بوو بوو صه فیه، دواتر که گه یشتنه مه دینه، پیغه مبه ر (ﷺ) لای وشتره که وه دانیشتبوو و رانی دانابوو، صه فیه قاچی خسته سه ر رانی پیغه مبه ر (ﷺ) تا سه رکه وت.^(۳)

(۱) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۷۳۹.

(۲) الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۸، ص ۱۲۳.

(۳) صحیح البخاری - کتاب البیوع - باب هل یسافر بالجاریه قبل أن یتبرئها، الرقم ۲۲۳۵.

جاريك حه فسه به صه فييه ی وت: تو کچه جووله کهیت، پیغه مبهەر (ﷺ) هاته ژووره وهو صه فييه ده گریا، پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: بۆچی ده گریت؟ صه فييه وتی: حه فسه پیی وتووم کچه جووله کهم، پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: (وَإِنَّكَ لَأَبْنٌ نَّبِيٍّ، وَإِنَّ عَمَّكَ لَنَبِيٍّ، وَإِنَّكَ لَتَحْتَ نَبِيٍّ، فِيمَ تَفْعُرُ عَلَيَّ؟) (به دلنیا بیه وه تو کچه پیغه مبهەریت و مامیشت پیغه مبهەر وه ژنی پیغه مبهەریتکیت، ئیتر ئه و به چی بهرووتدا ده نازیت؟) پاشان پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: (له خوا بترسه ئه ی حه فسه).^(۱)

صه فييه ئا فره تیکی ژیر و جوان و ئاییندار بوو.^(۲)

جاریک پیغه مبهەر (ﷺ) له مزگهوت بوو و ژنه کانیشی لای بوون، دواتر ژنه کانی چوون، پیغه مبهەر (ﷺ) به صه فييه ی فهرموو په له مه که تا له گه لیت بێم، مالی صه فييه له مالی ئوسامه بوو، پیغه مبهەر (ﷺ) له گه لی چوویه ده ره وه، دوو کهس له پشتیوانان پیی گه یشتن و ته ماشای پیغه مبههری خویان (ﷺ) کرد، دواتر تێپه بوون، پیغه مبهەر (ﷺ) به و دوانه ی فهرموو (وهرن، ئه مه صه فييه ی کچی حویه یه)، ئه وانیش وتیان: سوبحانه لا ئه ی پیغه مبههری خوا (ﷺ)، پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: (إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَلْقَى فِي أَنْفُسِكُمَا شَيْئًا)،^(۳) (شه یتان به ده ماره کانی خوینی مرۆفدا تیده په ریت، منیش ترسام شتیک بخاته ناختانه وه).

کاتیک پیغه مبهەر (ﷺ) نه خوش بوو و ژنه کانی له دهوری کۆبوونه وه، صه فييه وتی: ئه ی پیغه مبههری خوا (ﷺ) خۆزگه ئه و ده رده ی به توه یه له من که وتایه، ژنه کانی تری به زیته ی چاو سه یریان ده کرد، پیغه مبههر (ﷺ) فهرمووی: ئاو له دهم رادهن، وتیان: له بهر چی ئه ی پیغه مبههری خوا (ﷺ)؟ فهرمووی: له و چاو زیت کردنه وه تان له هاوه له که تان، به خوا ئه و راستگویه.^(۴)

^(۱) جامع الترمذي - أبواب المناقب عن رسول الله (ﷺ) - باب في فضل أزواج النبي (ﷺ)، الرقم ۳۸۹۴ و قال حسن صحيح، صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر عمرو بن العاص السهمي (رضي الله عنه) - ذكر تعظيم النبي (ﷺ) صفية ورعايته حقها، الرقم ۷۲۱۱؛ صحيح شعيب الأرنؤوط، صحيحه الألباني.

^(۲) سير أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۳۲.

^(۳) صحيح البخاري - أبواب الاعتكاف - باب زيارة المرأة زوجها في اعتكافه، الرقم ۲۰۳۸.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۳۱۲، حسنه ابن حجر في الإصابة، ج ۷، ص ۷۴۱.

جاریک ئافره تیکی خزمه تکاری صهفیه چوو بۆ لای عومهری کورپی خه ططاب و وتی: صهفیه روژانی شه ممه ی زۆر لا خۆشه و یستو سهردانی جووله که کانیش ده کات، عومهریش ناردی به شوینیدا و پرسیارى لیکرد، صهفیه وتی: سه بارهت به روژی شه ممه، له و کاته وهی خوا رینموونی کردوم خۆشه و یستیم بۆی نیه، سه بارهت به سهردانی جووله کهش، ئه وه من خزم و که سم ههیه له نیویاندا، دواتر صهفیه به که نیه که ی وت: بۆچی واتکرد؟ وتی: شهیتان پیتی کردم، صهفیه وتی: دهی برۆ ئیتر تۆ ئازادیت.^(۱)

صهفیه له سهردهمی خیلافهتی عوثماني کورپی عه ففاندا پالپشتی عوثمان بوو، کاتیک گه مارۆی مالی عوثمان درا، صهفیه به و لاخیکه وه چوو تا بچیت بۆ لای عوثمان، که چی ئه شتهر هاته پیتی و نهیهتشت، صهفیه وتی: بمگیرنه وه با ئه مه ئابرووم نه بات، دواتر هه سه نی له نیوان مالی خۆی و عوثماندا داناو خواردن و خواردنه وهی ده نارد بۆ عوثمان.^(۲)

سه بارهت به کاتی وه فاتی صهفیه، دهوتریت له سالی سی و شهشی کۆچی وه فاتی کردووه، رایه کیش ده لیت: له سالی په نجای کۆچیدا وه فاتی کردووه،^(۳) رایه کیش ده لیت: له سهردهمی خیلافهتی موعاویه ی کورپی ئه بوو سوفیان و له سالی په نجاو دووی کۆچیدا وه فاتی کردووه.^(۴)

۱۸۴۵. صهفیه ی کچی عه طیه (ﷺ)

ناوی صهفیه ی کچی عه طیه یه و له گه ل ژماره یه ک ئافره تی تری پشتیواناندا چوو ه ته مالی پیغه مبه ر (ﷺ).^(۵)

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۲۳.

(۲) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۷۴۱.

(۳) () سیر أعلام النبلاء، ج ۲، ص ۲۳۵.

(۴) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۷۴۱.

(۵) الإصابه فی تمییز الصحابه، ج ۷، ص ۷۴۶.

۱۸۴۶. صهفیه‌ی کچی عوبه‌ید (ﷺ)

ناوی صهفیه‌ی کچی عوبه‌یده‌و چووده‌ته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).^(۱)

۱۸۴۷. صهفیه‌ی کچی عومه‌ر (ﷺ)

ناوی صهفیه‌ی کچی عومه‌ری کوری خه‌ططابه، صهفیه‌ی له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو.^(۲)

۱۸۴۸. صهفیه‌ی خزمه‌تکار (ﷺ)

ناوی صهفیه‌یه‌و خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، سه‌باره‌ت به‌مانگ گیران‌فه‌رمووده‌ی گنراوه‌ته‌وه.^(۳)

۱۸۴۹. صهفیه‌ی کچی زوبه‌یر (ﷺ)

ناوی صهفیه‌ی کچی زوبه‌یری هاشمیه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ده‌ستکه‌وته‌کانی خه‌یبه‌ر چل‌کۆل‌خورمای‌پن‌به‌خشی.^(۴)

۱۸۵۰. صهفیه‌ی کچی صفیح (ﷺ)

ناوی صهفیه‌ی کچی صفیحه‌و دایکی‌ئه‌بووهوره‌یره‌ی هاوه‌لی‌ناسراوی پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، به‌لام‌رایه‌کی‌تر‌ده‌لّیت: ناوی دایکی‌ئه‌بووهوره‌یره‌ی ئومه‌یمه‌یه،^(۵) له‌پیتی‌ئه‌لفدا‌باسمان‌کردووه.

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۵.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۷.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۲.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۳۷.

۱۸۵۱. صہلتی کوری مہ خرہ مہ (ﷺ)

ناوی صہلتی کوری مہ خرہ مہ یہ، پیغہ مہر (ﷺ) لہ دستکھ و تہ کانی
خہ یبہر خورمای پیدا.^(۱)

۱۸۵۲. صہلتی کوری نوعمان (ﷺ)

ناوی صہلتی کوری نوعمانی کوری عہ مرہ، هاودہم بہ باوکی و
مامہ کانی چووہ تہ خزمہت پیغہ مہر (ﷺ) و تا سہ رده می عومہری کوری
خہ ططابیش ژیا.^(۲)

۱۸۵۳. صہ لصال (ﷺ)

ناوی صہ لصالہ و ها تووہ تہ خزمہت پیغہ مہری خوا (ﷺ) و موسلمان
بووہ، پیغہ مہر (ﷺ) ئاموژگاریہ کی کرد، قہ یسی کوری عاصم لہ وئ بوو،
وتی: خوژگہ ئہ و ئاموژگاریہت شیعر بوایہ بو ئہ وہی لہ بہرمان بکردایہ،
صہ لصال وتی: ئہی پیغہ مہر (ﷺ) من دہیکہم بہ شیعر، ئہ وہ بوو کردی
بہ شیعر.^(۳)

۱۸۵۴. صہ ممائی کچی بوسر (ﷺ)

ناوی صہ ممائی کچی بوسری مازینیہ، برایہ کی ہہ بوو بہ ناوی عہ بدولا،^(۴)
صہ مماء و عہ بدولای برای و باوکیشیان ہہ موویان هاوہ لی پیغہ مہر (ﷺ)
بوون.^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۴.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۵.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۵.

^(۴) أسد الغابة، ج ۷، ص ۱۹۰.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۷.

صه مماء ده لیت: پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهر مووی: (لا تصوموا يوم السبت إلا في ما افترض عليكم، وإن لم يجد أحدكم إلا لحاء عنبه، أو عود شجرة فليمضغه)،^(۱) (روژانی هینی روژوو مه‌گرن تهنه‌ا ئه‌وه نه‌بیّت که له‌سه‌رتان فهرزه، ئه‌گه‌ر یه‌کیکیشتان هیچی ده‌ست نه‌که‌وت تهنه‌ا لاسکی هیشووهر ترییه‌ک نه‌بیّت یان لق و چیلکه‌ی داریک، ئه‌وا با بیجویت).

۱۸۵۵. صه‌یفیی کورپی ساعیده (ﷺ)

ناوی صه‌یفیی کورپی ساعیده‌یه‌و له‌ پشتیوانانه، هاو‌ده‌م به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌شداری چهنده‌زای کردووه، دواتر له‌ که‌دید وه‌فاتی کرد و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ جله‌که‌ی خۆیدا کفتی کرد.^(۲)

۱۸۵۶. صه‌یفیی کورپی سه‌واد (ﷺ)

ناوی صه‌یفیی کورپی سه‌واده‌و له‌ پشتیوانانه له‌ سوله‌میه‌کان، یه‌کیک بووه له‌ به‌شداربوانی به‌یعه‌تی عه‌قه‌به‌ی دووه‌م، دواتریش به‌شدار بووه له‌ غه‌زای به‌دردا.^(۳)

۱۸۵۷. صه‌یفیی کورپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی صه‌یفیی کورپی عه‌مری کورپی زه‌یده، له‌ پشتیوانانه‌و یه‌کیکه له‌وانه‌ی له‌ غه‌زای ته‌بووکدا هیچ چه‌ک و پیویستی جه‌نگی نه‌بوو به‌شداری بکات و هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تا پێداویستی جه‌نگی بو دابین بکات،

^(۱) جامع الترمذي - أبواب الصوم عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في كراهية صوم يوم السبت، الرقم ۷۶۲ وقال حديث حسن؛ سنن أبي داود - كتاب الصوم - باب النهي أن يخص يوم السبت بصوم، الرقم ۲۴۲۱: السنن الكبرى للنسائي - كتاب الصيام - النهي عن صيام يوم السبت - ذكر الاختلاف على ثور بن يزيد في هذا الحديث، الرقم ۲۷۷۷: المستدرک علی الصحیحین - كتاب الصوم - النهي عن صوم يوم السبت، الرقم ۱۵۹۷، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود. قال أبو داود: وهذا الحديث منسوخ

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۵۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۵۳.

به لام هیچ نه بوو، بۆیه له تاو خهفتهی به شداری نه کردن دهستی کرد به گریان، ئهم هاوه له و چه نديکي تر و ابوون تا ئايه تی خوا له باره يانه وه دابه زی.^(۱)

۱۸۵۸. صه یفیی کورپی قه یظی (ﷺ)

ناوی صه یفیی کورپی قه یظیه و برای حوبابه، یه کیکه له به شدار بوانی غه زای ئو خود و تیايدا شه هید بووه.^(۲)

۱۸۵۹. صه یفیی کورپی ئه بی عامیر (ﷺ)

ناوی صه یفیی کورپی ئه بی عامیره و برای حه نظه له یه که فریشته کان شوړدیان، له غه زای ئو خود دا به شدار بوو.^(۳)

۱۸۶۰. صوباحی خزمه تکار (ﷺ)

ناوی صوباحه و خزمه تکاری عه بیاسی مامی پتغه مبه ر (ﷺ) بوو، پتغه مبه ری خوا (ﷺ) هندی به رپر سیاریتی سپارد به صوباح، رایه کیش ده لیت: صوباح مینه ره که ی پتغه مبه ری خوی (ﷺ) دروست کردووه،^(۴) به لام پیتستر له به رگی یه که مدا ئه وه مان روونکردووه ته وه.

۱۸۶۱. صوباحی عه بدی (ﷺ)

ناوی صوباحی کورپی عه بیاسی عه بدیه، له گه ل جاروود ها تووه ته خزمه ت پتغه مبه ر (ﷺ).^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۵۵.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۵۵.

^(۳) () الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۵۴.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۴.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۴.

۱۸۶۲. صوبه یح (ﷺ)

ناوی صوبه یحه و خزمه تکاری ئوسه یده، یه کینکه له و که سانه ی که له باره یانه وه ئایهت دابه زی (ولا تطرد الذین یدعون ربهم...) (۱)

۱۸۶۳. صوبه یحی خزمه تکار (ﷺ)

ناوی صوبه یحه و خزمه تکاری سه عیدی کورپی عاص بوو، ئهم هاوه له خوی ئاماده کرد تا به شداری غه زای به در بیت، به لام له ریدا نه خوش کهوت، به لام له هه موو غه زاکانی دواتردا له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) به شداری کرد. (۲)

۱۸۶۴. صوحاری عه بدی (ﷺ)

ناوی صوحاره، سه بارهت به ناوی باوکی هه ریه ک له عه باس و عابس و سه خر هاتوو، کونیه که ی ئه بوو عه بدو ره حمانه و کورپکی هه بوو به ناوی عه بدو ره حمان که فهرمووده ی له باوکیه وه گیراوه ته وه. (۳)

صوحار ده لیت: جاریک وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من که سیکم زور جار نه خوشم، جا مؤله تم بده له گوزه یه کدا شه ربهت بگرمه وه، ئه ویش مؤله تی دام. (۴)

صوحار ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَحْشَفَ بِقَبَائِلٍ مِنَ الْقَرْبِ، فَيُقَالَ: مَنْ يَبْقَى مِنْ بَنِي فَلَانٍ) (روژی دوایی نایهت تا چه ند هوزیک ده برین به ناخی زه ویدا و دهوتریت کی له به نی فلان ماوه)، صوحار ده لیت: که

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۶.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۸.

(۴) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب الأشربة - من رخص في نبذ الجر الأخضر، الرقم ۲۴۴۰۴؛ مسند أحمد بن حنبل - مسند المكيين (ﷺ) - حديث صحرار العبدی (ﷺ)، الرقم ۱۶۲۰۳، ضعفه شعيب الأرناؤوط.

پینگه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: قه بیله، زانیم مه بهستی عه ره به، چونکه عه جه مه کان به ناوی شوینه کانیانه وه ده ناسرینه وه.^(۱)

صوچار هه واداری عوثماني کورپی عه ففان بوو و کاتیک عوتمان شه هید کرا، صوچار یه کیک بوو له وانه ی داوای تۆله ی خوینی عوثماني ده کرد، له سه رده می مو عاویه دا و تاربیژیکی به هیز و ناسراو بوو.^(۲)

ئهم هاوه له دواتر له به صره نیشته جی بوو و ههر له ویش وه فاتی کرد.^(۳)

۱۸۶۵. صوده ی کورپی عه جلان (ئهبووئومامه ی باهیلی) (ﷺ)

ناوی صوده ی کورپی عه جلانه و به ئهبووئومامه ی باهیلی ناسراوه،^(۴) یه کیکه له به شداربوانی غه زای ئوحد، له به یعه تی ریزوانیشدا به شداری کرد.^(۵)

له حه جی مالئاوایشدا به شداری کرد و له و باره وه فهرمووده ی گیراوه ته وه، خوی ده لیت: ئه وکات ته مه نم سی سالان بوو.^(۶) ئهبووئومامه ده لیت: بیستم له پینگه مبهەر (ﷺ) ده یفه رموو: (اقرءوا القرآن فإنه يأتي يوم القيامة شفيعا لأصحابه)،^(۷) (قورئان بخوینن، چونکه له رۆژی قیامه تدا شه فاعه ت ده کات بۆ هاوه لانی).

ئهبوو ئومامه ده لیت: جاریک پینگه مبهەر (ﷺ) دای به لامدا و منیش ده مم ده جوولاند، فهرمووی: ئه ی ئهبووئومامه چی ده لیت؟ وتم: خه ریکی

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث صحار العبدی (ﷺ)، الرقم ۱۶۱۳۱؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب الفتن والملاحم - تکرر الصواعق عند اقتراب الساعة، الرقم ۸۴۶۹، صححه ووافقه الذهبي في التلخیص، ضعفه شعيب الأرناؤوط.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۹.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۰۸-۴۰۹.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۶.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۰.

(۶) صحيح ابن حبان - كتاب السير - باب طاعة الأئمة - ذكر التخصيص الثاني الذي يخص عموم تلك اللفظة التي ذكرناها، الرقم ۴۵۶۳.

(۷) صحيح مسلم - كتاب صلاة المسافرين وقصرها - باب فضل قراءة القرآن وسورة البقرة، الرقم ۸۰۴.

زیکرم، فهرمووی: ئایا شتیکت پی بلیم-زیاتر-یان باشتەر- بیت له زیکری شهو و روژو روژو شهوت؟ بلی: سبحان الله عدد ما خلق، وسبحان الله ملء ما خلق، وسبحان الله عدد ما فی الأرض والسماء، وسبحان الله ملء ما فی الأرض والسماء، وسبحان الله عدد ما أحصى كتابه، وسبحان الله عدد كل شيء، وسبحان الله ملء كل شيء، به هه مان شیوهش حه مدیش بلی.^(۱)

ئه بووئومامه له سالی هه شتا و یه کی کوچی و له شام کوچی دواپی کرد،^(۲) رایه کیش ده لیت: له سالی هه شتاو شهشی کوچی وه فاتی کرد و ئه و کات ته مهنی شهست و یه ک سالان بوو.^(۳)

به لام ئه وه راست نیه ته مهنی هینده بوو بیت، چونکه ئه گهر وابیت ده بیت پاش وه فاتی پیغه مبه ر(ﷺ) له دایک بوو بیت، له کاتیکدا فهرمووده ی صه حی لیوه گیر در او ته وه هاوه لبوونی سه لماوه، بویه ئه و گیرانه وه ی ته مهنی راست نیه، جگه له وه به ده ق هاتووه که کاتیک پیغه مبه ر(ﷺ) وه فاتی کرد ته مهنی ئه م سی و سی سالان بووه،^(۴) ده قی دیکه ش هاتووه که له سالی شهشی کوچیدا ته مهنی سی سالان بووه،^(۵) بویه ده کریت ته مهنی له سه دو سی سالان که متر نه بوو بیت.^(۶)

۱۸۶۶. صومه یته (ﷺ)

ناوی صومه یته وه له مالی پیغه مبه ر(ﷺ) بوو، چونکه ئا فره تیکی هه تیو بوو، صومه یته فهرمووده ی گیر او ته وه.^(۷)

^(۱) صحیح ابن حبان - کتاب الرقائق - باب الأذکار - ذکر التسبیح الذي يكون للمرء أفضل من ذكره ربه باللیل مع النهار والنهار مع اللیل، الرقم ۸۳۰، حسنه شعيب الأرنؤوط.

^(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۱۷.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۷، ص ۴۱۱.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۰.

^(۵) صحیح ابن حبان - کتاب السير - باب طاعة الأئمة - ذکر التخصیص الثاني الذي يخص عموم تلك اللفظة التي ذكرناها، الرقم ۴۵۶۳.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۲۰.

^(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۷۴۸.

۱۸۶۷. صونابیح (ﷺ)

ناوی صونابیحی کوږی ئه عسره، فهرمووده یه کی له پیغه مبه‌ری خواوه (ﷺ) گنراوه ته وه، صونابیح ده‌لئت: پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (إني فرطكم على الحوض، وإني مكاثركم الأمم، فلا تقتلن بعدي)،^(۱) (من پیستان ده‌که وم له‌سه‌ر حه‌وز و له‌نیو ئومه‌تاندا شانازی به‌ زۆریتانه‌وه ده‌که‌م، ده‌ی دواى من مه‌که‌ونه یه‌کتر کوشتن).

۱۸۶۸. صوه‌یه‌یی رۆمی (ﷺ)

ناوی صوه‌یه‌یی کوږی سینانی کوږی مالیکی نه‌مه‌ریه، دایکی ناوی سه‌لمای کچی قه‌عیده، کونیه‌که‌ی ئه‌بوویه‌حیایه‌و پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌و کونیه‌ی لینا.^(۲)

صوه‌یه‌ب که‌سیکی سووری بالا مامناوه‌ند بوو، قژی زۆر بوو و خه‌نه‌شی به‌کارده‌هینا.^(۳)

ژنه‌که‌ی ناوی ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بی ئومه‌یه‌یه‌ که‌ ئه‌ویش یه‌کیکه‌ له‌ هاوه‌لانی پیغه مبه‌ر (ﷺ).^(۴)

خۆی له‌ بنه‌ره‌ندا رۆمی نیه، به‌لام پیتی و تراوه رۆمی، له‌به‌رئه‌وه‌ی منداڵ بوو که‌ رۆمیه‌کان گرتیان و بردیان، ئه‌گه‌زنا باوکی و مامیشی کاربه‌ده‌ستی کیسرای فارسه‌کان بوون و مالیان له‌ موصل بوو له‌ لای دیجله‌وه، یان ده‌وتریت مالیان له‌ خاکی جزیره‌ بوو له‌ لای فوڤات، رۆمه‌کان دایان به‌سه‌ر

(۱) سنن ابن ماجه - أبواب الفتن - باب لا ترجعوا بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض، الرقم ۳۹۴۴؛ صحيح ابن حبان - كتاب الجنایات - باب الجنایات - ذكر العلة التي من أجلها نهى عن قتل المسلمين، الرقم ۵۹۸۵، صححه شعيب الأرنؤوط، صححه الألباني في صحيح و ضعيف سنن ابن ماجه.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۹.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۲۶.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۷، ص ۶۵۹.

ئەو شوپنەدا و صوھەیبی مندالیان برد، ئیتر صوھەیب لە رۆم گەورە بوو و دەستاودەست فرۆشرا تا هینایانە مەککە، لەوێ عەبدولای کوپی جودعان صوھەیبی کپی و دواتر ئازادی کرد، صوھەیب لەوێ لای عەبدولای مایەوێ تا ئەو کاتەی عەبدولای وفاتی کرد، رایەکیش دەلێت: صوھەیب لای رۆمیەکان بوو، کە گەورە بوو رایکرد و ھاتە مەککە و لەوێ لەگەڵ عەبدولای ھاوپەیمانی بەست و لای مایەوێ تا مرد.^(۱)

کاتیک پیغەمبەر(ﷺ) پەیامی بۆ ھات و بوو بە پیغەمبەر، صوھەیب موسلمان بوو، موسلمانبوونی صوھەیب و عەممار لە یەک رۆژدا بوو، لە پیش ئەوانەوێ نزیکەی سی و ئەوەندە کەس موسلمان بووبوون، ئەوکات بانگەواز چوو بوویە مالی ئەرقەمەوێ.^(۲)

صوھەیب یەکیک بوو لەو ھەوت کەسە یەکەمەیی کە لە مەککە ئیمانی خۆیان ئاشکراکرد، ئەوانیش بریتی بوون لە پیغەمبەر(ﷺ) و ئەبووبەکر و بیلال و صوھەیب و خەباب و عەممار و سومەییە.^(۳)

صوھەیب لە مەککە کەسیکی بێ پشت و پەنا بوو، بۆیە لەلایەن بیتاوەرانەوێ زۆر ئازار دەدرا، تا دواھەمین کەسیش ئینجا کۆچی کرد بۆ مەدینە، پیغەمبەریش(ﷺ) کۆچی کرد ئینجا صوھەیب کۆچی کرد، کۆچەکەشی لە نیوێ رەبیعوئەووەلدا بوو.^(۴)

لە مەککەدا جاریک پیغەمبەر(ﷺ) لەگەڵ بڕیک لە ھاوێلانێ دانیشتبوو کە خەباییشیان تیدا بوو، ئەو ھاوێلانەش لە کەسە لاواز و بیکەسەکان بوون، ئەقرەعی کوپی حاییس لە گەڵ عویەینە تێپەر دەبوون، سەیریان کرد پیغەمبەر(ﷺ) لەگەڵ عەممار و صوھەیب و بیلال و خەباب و چەند موسلمانێکی تری لاوازا دانیشتوو، ئەوانیش گالتهیان پیکرد و دەیانوت

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۸.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۹.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۴۰.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۹.

که وهفدی عه رهب دین شهرم ده که ین بمانینن له گهل ته وانه دا دانیشیتیت،
 نه گهر هاتین بۆ لات تۆ ته وانه ده رکه، پیغه مبه ریش (ﷺ) رازی بوو، ته وانیش
 وتیان: دهی به لینیکمان بۆ بنووسه، ته ویش ویستی بینووسیت و عه لی
 کوړی نه بوو تالیبی بانگ کرد تا بینووسیت، ته وه بوو جبریل هات و ته م
 ثایه تهی خوای بۆ هیئا (ولا تطرد الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي يريدون وجهه ما عليك
 من حسابهم من شيء وما من حسابك عليهم من شيء فتطردهم فتكون من الظالمين وكذلك فتنا بعضهم
 ببعض ليقولوا هؤلاء من الله عليهم من بيننا أليس الله بأعلم بالشاكرين)، پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
 وهره که ی فری داو ته و هاوه لانه ی بانگ کرده وه و پیی فهرموون (سلام
 علیکم)، ته وانیش لینی نزیک بوونه وه.^(۱)

کاتیک صوه یب کوچی کرد بۆ مه دینه، قورپه یشیه کان که و تنه شوینی و
 رینان پنگرت، ته ویش که وانه که ی گرته دهستی و وتی: ئیوه ده زانن من له
 تیرهاو یژیدا له هه مووتان به هیژترم، به خوا تا خوتان ده گیه ننه لام هه موو
 ته م تیرانه م تیدا ته واو کردون، دواتریش تا دهستم ماییت به م شمشیره ی
 دهستم له گه لتان ده جه نگم، نه گهر سامانه که ی منتان ده ویت، پیتان ده لیم له
 کوئییه، ته وانیش وتیان: دهی سامان و باخه که ت بده به ئیمه ئیتر وازت لیدی نین،
 صوه یب به لینی لی وهرگرتن، ئینجا پیی وتن سامانه که ی له کوئییه و خوی چوو
 خوی گه یاند به پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) که صوه یبی بیی فهرمووی:
 (مامه له که ت برده وه ته ی ته بوویه حیا)، ته وه بوو خوای گه وره ثایه تی دابه زانده
 خواره وه (ومن الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضات الله والله رؤوف بالعباد).^(۲)

له گیرانه وه یه کی تر دا هاتووه قورپه یشیه کان رینان پنگرت و وتیان: تۆ به
 هه ژاری و ده ست به تالی هاتیت بۆ لای ئیمه و لای ئیمه سامانت ده سته که وت
 و گه یشیتیت به و هه موو شته، ئیستاش ده ته ویت خوت و سامانت ببه یت،
 به خوا شتی وانا بیت، صوه یب وتی نه گهر سامانه که م بده م به ئیوه واز

(۱) حلیه الأولیاء، ۱، ص ۱۴۷، البدایه والنهایه، ج ۶، ص ۵۷.

(۲) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۳۶۱۴.

دینن؟ وتیان: به لئی، وتی: دهی شایهت بن ئه وه سامانه کهم بۆ ئه وانه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) که ئه وهی بیسته وه فهرمووی: صوه‌یب بردیه وه، صوه‌یب بردیه وه.^(۱)

صوه‌یب که هاته مه‌دینه، لای سه‌عدی کوپی خه‌یثه مه‌ دابه‌زی، چونکه هه‌موو بیهاوسه‌ره‌کان له‌وئ ده‌مانه وه.^(۲)

کاتی که پیغه مبه‌ر (ﷺ) برایه‌تی خسته نیوان کوچه‌ران و پشتیوانانه وه، برایه‌تی خسته نیوان صوه‌یب و حارثی کوپی صیممه وه.^(۳)

صوه‌یب له‌ غه‌زای به‌درو ئوحوود و خنده‌ق و هه‌موو غه‌زاکانی تردا به‌شداری کرد.^(۴)

ئه‌نه‌س ده‌لیت: پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی: (پیشکه‌وتوان چوارن، من پیشکه‌وتووی عه‌ره‌بم، سه‌لمان پیشکه‌وتووی فارسه، بیلال پیشکه‌وتووی حه‌به‌شه‌یه، صوه‌یب پیشکه‌وتووی رۆمه).^(۵)

جاری که صوه‌یب چوو بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) که له‌گه‌ل چه‌ند هاوه‌لیکی تر دانیشتبوون و خورمایان ده‌خوارد، صوه‌یبیش چاوئیشه‌ی هه‌بوو، چوو ده‌ستی کرد به‌ خورما خواردن، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: تۆ چاوئیشه‌ته و خورماش ده‌خویت؟ صوه‌یبیش وتی: به‌و لایه‌م ده‌بخۆم که چاوی ئه‌و لایه‌م ساغه‌و ئازاری نیه، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) ده‌ستی کرد به‌ پیکه‌نین تا دانه‌کانی پیشه‌وه‌ی ده‌رکه‌وتن.^(۶)

^(۱) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر صهيب بن سنان (رضي الله عنه)، الرقم ۷۰۸۲، قال شعيب الارناؤوط رجاله ثقات رجال الشيخين.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۲۹.

^(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۳۹.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۲۹.

^(۵) المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر بلال بن رباح - خير السودان ثلاثة، الرقم ۵۲۷۸، حذفه الذهبي من التلخيص لضعفه.

^(۶) أسد الغابة، ج ۳، ص ۴۰.

جاریک ئەبووسوفیان دای بەلای سەلمانی فارسی و بیلال و صوھەیب و چەند کەسیکی تردا، ئەوانیش تانەیان لێدا، ئەبووبەکر وتی: ئەوھ پیاوماقوڵی قورەیشە، وای پێ دەلێن؟! دواتر ئەبووبەکر هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و بەسەرھاتەکەیی بۆ گێژاپیەو، ئەویش فەرمووی: (ئەھ ئەبووبەکر لەوانە یە توو پەت کردبەن، ئەگەر ئەوانت توو پە کردبێت ئەوھ پەرورەدگارت تەو پە کردووە)، خێرا ئەبووبەکر چوویەو بۆ لایان و وتی: برا ئازیزەکانم ئەرئ ئێوھم توو پە نەکرد؟ ئەوانیش وتیان: نا ئەھ ئەبووبەکر خوا لێت خۆش بێت.^(۱) صوھەیب چەندین فەرموودەیی لە پێغەمبەر (ﷺ) گێژاوەتەو، لەوانە دەلێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (عجبا لأمر المؤمن، إن أمره كله خير، وليس ذاك لأحد إلا للمؤمن، إن أصابته سراء شكر فكان خيرا له، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيرا له)،^(۲) (باری باوھەردار جینی سەرسوڕمانە، ھەموو باری خێرەو ئەوھش تەنھا بۆ باوھەردار وایە، ئەگەر لەخۆشیدا بێت و سوپاسگوزار بێت خێرە بۆی، ئەگەریش نارەحەتی تووش بێت و خۆراگر بێت، ئەوھ خێرە بۆی).

ھەر وھا صوھەیب دەلێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (إذا دخل أهل الجنة الجنة، قال يقول الله تبارك وتعالى: تريدون شيئا أزيدكم؟ فيقولون ألم تبيض وجوهنا؟ ألم ندخلنا الجنة، وتجننا من النار؟ قال فيكشف الحجاب، فما أعطوا شيئا أحب إليهم من النظر إلى ربهم عز وجل)،^(۳) (کە خەلکی بەھەشت چوونە بەھەشت، خوای گەورە دەفەرموێت ھێچتان دەوێت بۆتان زیاد بکەم؟ ئەوانیش دەلێن مەگەر رووت سپی نەکردین؟ مەگەر ئێمەت نەخستە بەھەشت و لە دۆزەخ رزگارت نەکردین؟ ئێنجا خوا پەردە لادەبات، ئێتر ھێچ شتێک لایان ھێندەیی بینینی پەرورەدگاریان لایان خۆشەوێست نێە).

(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۵۴۰.

(۲) صحیح مسلم - کتاب الزھد والرقائق - باب المؤمن أمره كله خير، ۲۹۹۹؛ صحیح ابن حبان - کتاب الجنائز وما يتعلق بها مقدما أو مؤخرا - باب ما جاء في الصبر وثواب الأمراض والأعراض - ذكر إثبات الخير للمسلم الصابر عند الضراء والشاكر عند السراء، الرقم ۲۸۹۶.

(۳) صحیح مسلم - کتاب الإیمان - باب إثبات رؤية المؤمنين في الآخرة ربهم سبحانه وتعالى، الرقم ۱۸۱.

صوهیب گیریهک له زمانیدا هه‌بوو، زهیدی کوپی ئه‌سه‌لم ده‌لێت: جارێک له‌گه‌ل عومهری کوپی خه‌ططاب چووین بۆ باخێکی صوهیب، ئه‌ویش ده‌یوت یه‌ناس یه‌ناس، عومهر وتی: ئه‌وه چیه‌تی؟ بۆچی خه‌لکی بانگ ده‌کات؟ منیش وتم: ئه‌وه خزه‌تکارێکی بانگ ده‌کات که ناوی یوحه‌نه‌سه، به‌لام گیریهک له زمانیدا هه‌یه، عومهر وتی: ئه‌ی صوهیب له‌به‌ر سێ شت نه‌بویه که هه‌ته نه‌ده‌هاتم بۆ لات، ره‌چه‌له‌کت عه‌ره‌بی و زمانت عه‌جه‌می و کونیه‌که‌شت ئه‌بوویه‌حیایه که یه‌حیا ناوی پیغه‌مبه‌ریکه، زیده‌په‌وی ده‌که‌یت له خه‌رجکردندا، صوهیب وتی: خه‌رجکردنم ته‌نها له حه‌قدایه، کونیه‌که‌شم پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) پێی به‌خشیم و هه‌رگیز وازی لێناهیتم، عه‌ره‌ب بوونیشم ئه‌وه‌یه که رۆم به‌ منداڵیم منیان برد و منیش زمانی ئه‌وانم وه‌رگرت.^(١)

عومهر زۆر سه‌رسامی صوهیب بوو و زۆر خۆشی ده‌ویست، کاتێک بریندار کرا، داوای کرد تا خه‌لیفه‌ دیاری ده‌کریت ئه‌و سێ رۆژه ئه‌و به‌رنوێژی بکات،^(٢) هه‌روه‌ها داوای کرد صوهیب نوێژی بکات له‌سه‌ر ته‌رمه‌که‌ی،^(٣) ئه‌وه‌بوو که وه‌فاتی کرد صوهیب نوێژی له‌سه‌ر کرد.^(٤)

کاتێک عومهری کوپی خه‌ططاب کۆچی دواینی کرد، هه‌ریه‌ک له سه‌عید و عوثماني کوپی عه‌ففان و صوهیب و ئیبن عومهر دابه‌زینه ناو گۆره‌که‌یه‌وه.^(٥)

دواچار صوهیب له مه‌دینه‌و له سالی سێ و هه‌شت یان ده‌وتریت سێ و نۆی کۆچیدا وه‌فاتی کرد، ده‌وتریت له کاتی وه‌فاتیدا ته‌مه‌نی هه‌فتا و سێ یان هه‌فتا ساڵ بوو و ته‌رمه‌که‌ی له مه‌دینه ئه‌سه‌په‌رده کرا،^(٦) رایه‌کیش ده‌لێت: ته‌مه‌نی هه‌شتا و چوار ساڵان بوو.^(٧)

(١) أسد الغابة، ج ٣، ص ٤١.

(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٦١.

(٣) أسد الغابة، ج ٣، ص ٤١.

(٤) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٢٠٧.

(٥) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٣٦٨.

(٦) أسد الغابة، ج ٣، ص ٤١.

(٧) سير أعلام النبلاء، ج ٢، ص ٢٦.

۱۸۶۹. صوهه ییی کوری نوعمان (ﷺ)

ناوی صوهه ییی کوری نوعمانه و فهرمووده یه کی له پیغه مبه ره وه (ﷺ) گیتراوه ته وه ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: (فضل صلاة الرجل في بيته على صلاته حيث يراه الناس، بفضل المكتوبة على النافلة)^(۱) (فه زلی نویتزی پیاو له مالی خوی به رامبه ر به و نویتزه ی که خه لک ده یبینن، وهک فه زلی نویتزی فهرز به سه ر نویتزی سوننه ته وه وایه).

۱۸۷۰. صیرمه ی کوری مالیک (ﷺ)

ناوی صیرمه ی کوری مالیکه و له پشتیوانانه، له سه رده می پیغه مبه ردا (ﷺ) پیاویتی به ته مه ن بوو، ئیواره یه ک که هاته وه بۆ ماله وه تا به ربانگ بکاته وه، هیتشتا خواردن ئاماده نه بوو، بویه خه وی لیکه وت و درهنگ بیتار بوویه وه و ئیتر نانی نه خوارد و برسیتی زوری بۆ هینا، بۆ به یانی هاته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و به سه رهاته که ی بۆ باسکرد، ئه وه بوو ئایه تی قورئان دابه زی (وکلوا واشربوا حتی یبتین لکم...)^(۲)

۱۸۷۱. صیله ی کوری حارث (ﷺ)

ناوی صیله ی کوری حارثی غیفاریه، تا سه رده می عومه ری کوری خه ططابیش ژیا و له فه تحی میصردا به شداری کرد و له وی نیشته جی بوو.^(۳)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب الصاد - من اسمه صهيب - صهيب بن النعمان، الرقم ۸۳۲۲: معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ۳۳۷۵.

(۲) مشکل الآثار للطحاوي، الرقم ۴۰۹، قال ابن حجر في الإصابة، ج ۳، ص ۴۲۴: هذا مرسل صحيح الإسناد.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۴۶.

ٲهو هاوه لانهى ناويان
به پيتى (ض)
دهست پى دهكات

۱۸۷۲. ضه مضه می کوپی مالیک (ﷺ)

ناوی ضه مضه می کوپی مالیکی عامیری، له موسلمانبوانی پاش فه تحى مه ککه یه.^(۱)

۱۸۷۳. ضه بی کوپی مالیک (ﷺ)

ناوی ضه بی کوپی مالیکه، چووته خزمهت پیغه مبه (ﷺ).^(۲)

۱۸۷۴. ضه حاکى کوپی حارثه (ﷺ)

ضه حاکى کوپی حارثه له پشتیوانانه له خه زره جیه کان، ئه م هاوه له یه کیکه له به شداربوانی به یعه تی عه قه به، ههروه ها یه کیکه له به شداربوانی غه زای به در.^(۳)

۱۸۷۵. ضه حاکى کوپی خه لیفه (ﷺ)

ناوی ضه حاکى کوپی خه لیفه، له پشتیوانانه له ئه شه لیه کان، یه کیکه له به شداربوانی غه زای به نی نه ضیر.^(۴)

له سه رده می خیلافه تی عومه ری کوپی خه طابدا ضه حاک جۆگه یه کی ئاوی راکیشا بۆ زهویه که ی و ده بوو به زهویه که ی موحه ممه دی کوپی مه سه مه دا بییات، موحه ممه دیش رازی نه بوو، ضه حاک وتی: بۆچی رازی نابیت له کاتیکدا زیانت پی ناگه یه نیت، به لکو سوودیشی هه یه بۆت، موحه ممه د رازی نه بوو، بۆیه ضه حاک چوو مه سه له که ی بۆ عومه ر باسکرد، عومه ر

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۹۴.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۷۴.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۷۴.

^(۴) () الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۷۵.

موحه ممه دی بانگ کرد و فەرمانی کرد ری پی بدات، که چی موحه ممه د رازی نه بوو، عومه ر وتی: بۆچی رازی نابیت، له کاتیکدا سوودی ههیه بۆت و زیانی نابیت بۆت؟ موحه ممه د وتی: رازی نابم، عومه ر وتی: دهی به خوا ئه گهر به سهر سکیشندا بیت ده بیت ئه و جوگه تپه پریت.^(۱)

۱۸۷۶. ضه ححاک کی کوری سوفیانی (ﷺ)

ناوی ضه ححاک کی کوری سوفیانی سوله میه، چووه ته خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئالایه کی دایه دهست ضه ححاک، له سه رده می هه لگه پانه وه دا ضه ححاک ئامۆژگاری هۆزه که ی خۆی کرد وانه کهن، که چی ئه وان لئی تووره بوون و قسه یان پی وت، ئه ویش هۆزه که ی خۆی جپه یشت، هه رچه ند وتیان: بمینه ره وه، به لام ئه و رازی نه بوو و دواتر هاو ده م به موسلمانان بۆ کوشتاری هۆزه که ی هاته وه و له جه نگه که دا شه هید بوو.^(۲)

۱۸۷۷. ضه ححاک کی کوری سوفیانی کیلابی (ﷺ)

ناوی ضه ححاک کی کوری سوفیانی کوری عه وفی کیلابیه و کونیه که ی ئه بوسه عیده، پیغه مبه ر (ﷺ) ئالایه کی دایه دهستی و کردی به بهرپرسی کوکردنه وه ی زه کاتی هۆزه که ی.

ضه ححاک ده لیت: جار یک پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: (يَا صَحَّاحُ، مَا طَعَامُكَ) ئه ی ضه ححاک خواردنت چیه؟ وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) گوشت و شیر، فه رمووی: دواتر چی لیدیت؟ وتم: ئه وه ی لئ دیت که دهیزانیت، فه رمووی: (فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ضَرَبَ مَا يَخْرُجُ مِنْ ابْنِ آدَمَ مَثَلًا لِلدُّنْيَا) (دهی خوای گه وره

^(۱) موطأ الإمام مالك - كتاب الأقضية - القضاء في المرفق، الرقم ۲۷۶۰.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۷۶.

بۆ نمونەى دنيا ئەوەى ھىتاو تەوہ کہ لە ئادەمیزاد دەردەچیت).^(۱)
 ضەحاک زۆر جار شمشیرێکی بەدەستەوہ بوو و لەسەر سەرى
 پیغەمبەرەوہ (ﷺ) رادەوہستا و بەرگرى لێدەکرد.^(۲)
 جارێک عومەرى کورێ خەططاب لە سەردەمى خىلافەتى خۆیدا ھاواری
 کرد کى سەبارەت بە خوین بايى زانیاری لایە با پێم بڵیت، ضەحاک
 ھەستا و وتی: پیغەمبەر (ﷺ) نامەى بۆ من نووسى تا لە خوین بايى
 ئەشیەم میراتى بدم بە ژنەکەى، عومەر وتی: بپرۆرە ناو خێو تەکەم
 تا دێم، ضەحاک چوو و خەلیفە ھات و ضەحاک فەرموودەکەى بۆ
 گێرایەوہو عومەریش بەو جۆرە ھوكمى دا.^(۳)

۱۸۷۸. ضەحاکى کورى عەبدەمر (ﷺ)

ناوى ضەحاکى کورى عەبدەمرە، لە پشتیوانانە لە خەزەرەجیەکان
 لە بەنى نەججار، یەکیکە لە بەشداربوانى غەزا بەرد، لە غەزای ئوحدیشدا
 بەشداری کرد.^(۴)

۱۸۷۹. ضەمرە (ﷺ)

ناوى ضەمرە یەو ھاوسەرى ئەبى قەیسە، طەبەرى دەلێت: ئەم ئایەتە
 لەبارەى ئەوہو دابەزى (ولاتکھوما نکح آبائکم من النساء...)،^(۵)

(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند المکین (ﷺ) - حدیث الضحاک بن سفیان (ﷺ)، الرقم ۱۵۹۸۸، قال شعيب الأرنؤوط صحيح لغيره.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۲، ص ۴۷۷.

(۳) موطأ الإمام مالك - كتاب العقول - ميراث العقل والتقليظ فيه، الرقم ۶۵۲؛ جامع الترمذي - أبواب الديات عن رسول الله (ﷺ) - باب ما جاء في المرأة هل ترث من دية زوجها، الرقم ۱۴۱۵ وقال حديث حسن صحيح؛ سنن أبي داود - كتاب الفرائض - باب في المرأة ترث من دية زوجها، الرقم ۲۹۲۷؛ السنن الكبرى للنسائي - كتاب الفرائض - توريث المرأة من دية زوجها، الرقم ۶۳۳۰.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۷۸.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۸، ص ۶.

۱۸۸۰. ضهمره‌ی کورپی ته‌عله‌به (ﷺ)

ناوی ضهمره‌ی کورپی ته‌عله‌به‌یه و دواتر له شام نیشته‌جی بوو.^(۱)

ضهمره ده‌لټت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: (لا یزال الناس بخیر ما لم یحاسدوا)،^(۲) (به‌رده‌وام خه‌لک له خټرو چاکه‌دان تا حه‌سوودی نه‌بن).
ضهمره ده‌لټت: جاریک به‌ دوو جلی یه‌مه‌نیوه هاتمه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ته‌ویش فه‌رمووی: (ئه‌ی ضهمره، پټت وایه ئه‌و دوو جله‌ت بټبه‌نه به‌ه‌شته‌وه؟) منیش وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌گه‌ر داوای لیخو‌ش‌بونم بۆ بکه‌یت، دانانیشم تا لایان نه‌به‌م، ته‌ویش فه‌رمووی: (خوایه له ضهمره‌ی کورپی ته‌عله‌به خو‌ش بیت)، منیش خټرا چووم و جله‌کانم له‌به‌رم لابرد.^(۳)

جاریک ضهمره چوویه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی: نزای شه‌هیدیم بۆ بکه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (خوایه من خوینی کورپی ته‌عله‌به له‌سه‌ر بی‌یاوه‌پان حه‌رام ده‌که‌م)، ئیتر ضهمره به‌به‌رچاوی پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) ده‌چووه ناو سوپای دوژمن و پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) له دووره‌وه ته‌ماشای ده‌کرد، ضهمره دواتر ده‌گه‌پایه‌وه.^(۴)

ضهمره له کاتی غه‌زادا ده‌چووه ناو ریزی دوژمن تا ریزه‌که‌ی تیکده‌دان و دواتر ده‌گه‌پایه‌وه ناو ریزی موسلمانان و له شوینی خوی ده‌وه‌ستا.^(۵)

^(۱) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۸.

^(۲) المعجم الکبیر للطبرانی، الرقم ۸۱۵۷.

^(۳) مسند أحمد بن حنبل - أول مسند الکوفیین (ﷺ) - حدیث ضمرة بن ثعلبة (ﷺ)، الرقم ۱۹۲۸۳، ضعفه شعيب الأرناؤوط.

^(۴) مسند الشامیین للطبرانی، الرقم ۱۳۴۷.

^(۵) المعجم الکبیر للطبرانی - باب الضاد - من اسمه ضمرة - ضمرة بن ثعلبة السلمي - من أخباره، الرقم

۱۸۸۱. ضهمره‌ی کورپی حوصه‌ین (ﷺ)

ناوی ضهمره‌ی کورپی حوصه‌ینه، یه‌کیکه له به‌شداربوانی به‌یعه‌تی ریزوان، دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ژیا و چوو له میصر نیشته‌جئ بووه.^(۱)

۱۸۸۲. ضهمره‌ی کورپی عه‌مر (ﷺ)

ناوی ضهمره‌ی کورپی عه‌مری جوه‌ه‌نیه و یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در، له غه‌زای ئو‌حوددا به‌شداری کرد و تیا‌یدا شه‌هید بوو.^(۲)

۱۸۸۳. ضهمره‌ی کورپی عیاض (ﷺ)

ناوی ضهمره‌ی کورپی عیاضه و یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حود، له جه‌نگی یه‌مامه‌دا به‌شداری کرد و تیا‌یدا شه‌هید بوو.^(۳)

۱۸۸۴. ضهمره‌ی کورپی غه‌زیه (ﷺ)

ناوی ضهمره‌ی کورپی غه‌زیه‌یه، خو‌ی و باوکیشی هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بون، ئه‌م هاوه‌له له پشتیوانانه له خه‌زرجیه‌کان له به‌نی نه‌ججار، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای ئو‌حود و هاوده‌م به‌باوکی تیا‌یدا به‌شدار بووه، له جه‌نگی جسر ئه‌بی عوبه‌یددا به‌شداری کرد و تیا‌یدا شه‌هید بوو.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۹.

^(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۶۱.

^(۳) () الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۹۱.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۹۳.

۱۸۵. ضهمره‌ی کورپی که عب (ﷺ)

ناوی ضهمره‌ی کورپی که عبه، ئەم هاو له له پشتیوانانه له خه زره جیه کان له به‌نی ساعیده، یه‌کیکه له به‌شداربوانی غه‌زای به‌در.^(۱)

۱۸۶. ضوباعه‌ی کچی زوبه‌یر (ﷺ)

ناوی ضوباعه‌ی کچی زوبه‌یری کورپی عه‌بدولموطه‌لییه، ئامۆزای پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، هاوسه‌ری میقدادی کورپی ئه‌سوده و کورپیکی لیتی هه‌بوو به‌ ناوی عه‌بدولا که دواتر له جه‌نگی جه‌مه‌لدا له‌ناو سوپای عایشه‌دا بوو و کوژرا.^(۲)

دایکی ناوی عاتیکه‌ی کچی ئه‌بی وه‌هه‌.

جاریک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چوو بۆ لای ضوباعه‌ی کچی زوبه‌یر و پیتی فهرموو له‌وانه‌یه نیازی هه‌جکردنت هه‌بی؟ ئه‌ویش وتی: به‌خوا هه‌رچی ده‌رده لیم کۆبووه‌ته‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیتی فهرموو (حُجِّيْ وَاشْرَطِي، قُولِي اللّٰهُمَّ مَحِلِّيْ حَيْثُ حَبَسْتَنِي) (حه‌ج بکه‌و مه‌رج دابنئ و بلئی خوایه له‌ کوی راتگرتم ئه‌وه شوینمه).^(۳)

۱۸۷. ضوباعه‌ی کچی عامیر (ﷺ)

ناوی ضوباعه‌ی کورپی عامیره‌و چووه‌ته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمان بووه، موسلمانبوونه‌که‌شی هه‌ر له‌ مه‌که‌که‌ بوو، له‌ فهرمووده‌یه‌کی لاوازا باسی هاتوو که به‌رگری له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کردوو.^(۴)

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۶۳.

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۸، ص ۳.

(۳) صحيح البخاري - كتاب النكاح - باب الأكل في الدين، الرقم ۵۰۸۹: صحيح مسلم - كتاب الحج - باب جواز اشتراط المحرم التحلل بعذر المرض ونحوه، الرقم ۱۲۰۷.

(۴) دلائل النبوة لأبي نعيم الاصبهاني، الرقم ۲۱۱، قال ابن حجر في الإصابة هذا مع انقطاعه ضعيف.

۱۸۸۸. ضوباعه‌ی ئه‌نصارى (ﷺ)

ناوى ضوباعه‌ی كچى عه‌مرى كورى مي‌حصه‌نه‌و له پش‌ت‌يوانانه له خه‌زره‌جيه‌كانه له به‌نى نه‌ججار، چووه‌ته خزمه‌ت پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) و به‌يعه‌تى پي‌داوه، هاوسه‌رى عوبه‌يدى كورى عومه‌يره.^(۱)

۱۸۸۹. ضوبه‌يعه‌ی كچى حيزيه‌م (ﷺ)

ناوى ضوبه‌يعه‌ی كچى حيزيه‌مه، ئيبين حه‌جه‌ر ده‌ل‌يت: به‌لگه‌ی دروست هه‌يه له‌سه‌ر هاوه‌لبوونى.^(۲)

۱۸۹۰. ضومه‌يره‌ی كورى سه‌عد (ﷺ)

ناوى ضومه‌يره‌ی كورى سه‌عدى سوله‌ميه، خوى و باوكيشى هاوه‌لى پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) بون، يه‌كيكه له به‌ش‌داربوانى غه‌زاي حونه‌ين.^(۳)

۱۸۹۱. ضومه‌يره‌ی كورى ئه‌بى ضومه‌يره (ﷺ)

ناوى ضومه‌يره‌ی كورى ئه‌بى ضومه‌يره‌يه، خوى و باوكيشى هاوه‌لى پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) بون، پيغه‌مبه‌ر(ﷺ) نامه‌يه‌كى نووسى بو خانه‌واده‌ی ضومه‌يره كه ئازادى ئه‌وانى له‌خۆده‌گرت و تيايدا هاتبوو:

(بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب لبني ضَمِيرَةَ من مُحَمَّد رسول الله لبني ضَمِيرَةَ وأهل بيته إِنَّ رسول الله أعتقهم وإنهم أهل بيت من العرب إن أحبوا أقاموا عند رسول الله وإن أحبوا رجعوا إلى أهلهم لا تَعْرِضْ لَهُمْ إِلَّا بِحَقٍّ مِنْ لَقِيهِمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَلْيَسْتَوْصِ بِهِمْ خَيْرًا)،

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۸، ص ۶.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۸، ص ۶.

^(۳) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب المغازي - حديث عبد الله بن أبي حذرد الأسلمي، الرقم ۳۸۱۶۸؛ مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار (ﷺ) - حديث ضميرة بن سعد (ﷺ)، الرقم ۲۴۵۰۶؛ سنن ابن ماجه - أبواب الديات - باب من قتل عمدا فرضوا بالدية، الرقم ۲۶۲۵.

(به ناوی خوای به خشندهی میهره بان، ئەمه نووسینیکی به نی ضومه یریه له موحه ممه دی پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) بۆ به نی ضومه یره و خیزانه که ی، پیغه مبه ری خوا ئەوانی ئازاد کرد و ئەوان خیزانیکی عه ره بن، ئەگەر هه ز بکه ن لای پیغه مبه ر (ﷺ) ده میننه وه، ئەگه ریش هه ز بکه ن ده گه پینه وه بۆ لای که سوکاریان و هه ر ده سته یه کی موسلمانان به وان گه شت مافیان نه خوات و با له گه لیان چاک بیت)، ئوبه ی کوپی که عب نامه که ی نووسی.^(۱)

۱۸۹۲. ضیراری کوپی خه ططاب (ﷺ)

ناوی ضیراری کوپی خه ططابی کوپی میرداسی فه ریه، شاعیر و سوارچاکیک بوو.

ضیرار له فه تحی مه که که دا موسلمان بوو و هه ر له وێ مایه وه تا دواتر ده رچوو بۆ جه نگی یه مامه و له یه مامه دا شه ید بوو،^(۲) رایه کیش ده لیت: به لکو له فه تحی مه دایندا به شدار بووه و دواتر له شام نیشته جی بووه.^(۳)

۱۸۹۳. ضیراری کوپی قه عقاع (ﷺ)

ضیراری کوپی قه عقاعه و چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ری خواش (ﷺ) دوو جلی پتبه خشیوه.^(۴)

۱۸۹۴. ضیراری کوپی ئەزومر (ﷺ)

ناوی ضیراری کوپی ئەزومره، باوکی ناوی مالیکه به لام به ئەزومر ناسراوه، چووه ته خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و فره مووده ی لێوه گیراوه ته وه.^(۵)

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۶۵.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۵، ص ۴۵۴.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۴.

(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۵.

(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۱.

ضرار که سیتی شاعیر و سوارچاکیکی ناسراویش بوو، دواى سه رده می پیغه مبه ر(ﷺ) له جهنگی یه مامه دا به شداری کرد و جهنگیکی سهختی کرد و دهستبه ردار نه بوو تا هه ردوو قاچی براء، ئینجا له سه ر نه ژنو خوی راده کیتشا و شمشیری ده وه شاندا تا گیانی ده رچوو،^(۱) به لام رایه کی تر ده لیت: له جهنگی نه جناده یندا کوژراوه،^(۲) رایه کیش ده لیت: به لکو چوو به بۆ ناوچه ی حه ران و له وی مردوو، رایه کیش ده لیت: له جهنگی یه رمووک و فهتخی دیمه شقدا به شدار بووه و له دیمه شقیش مردوو.^(۳)

۱۸۹۵. ضیمادی کورپی تهعله به (ﷺ)

ناوی ضیمادی کورپی تهعله به ی ته زدییه.

ئیین عه بیاس ده لیت: ضیماد هاته مه ککه و سه رقالی روقیه کردن بوو، بیستی خه لکیکی مه ککه به پیغه مبه ریان(ﷺ) دهوت شیته، ئه ویش وتی: من دهچم بۆ لای، به لکو خوا له سه ر دهستی من شیفای بدات، بۆیه چوو بۆ لای و وتی: ئه ی موحه ممه د من روقیه ده که م و خوا له سه ر دهستم شیفای که سانیکی داوه، تویش ده ته ویت؟ پیغه مبه ریش(ﷺ) فه رمووی: (ﷺ)، (إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ أَنْفُسَنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ) (سو پاس بۆ خوا، سو پاسی ده که یین و پشته پی ده به ستین، خوا هه رکه سی رینموونی کرد هیچ گومراکه ریکی بۆ نیه، هه رکه س خوا گومرای کرد هیچ رینموونیکی بۆ نیه، شایه تی ده دم هیچ په رستراوی نیه جگه له خوی تاک و ته نه ای بیتهاوه ل، موحه ممه دیش به نده و نیردراویه تی)، خیرا ضیماد وتی: وته کانتم بۆ دووباره

^(۱) المستدرک على الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب ضرار بن الأزور الأسدي الشاعر (ﷺ)، الرقم ۵۰۷۲.

^(۲) المستدرک على الصحيحين - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب ضرار بن الأزور الأسدي الشاعر (ﷺ)، الرقم ۵۰۷۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۲.

بکەرەوہ، سنی جار پیغەمبەر(ﷺ) بۆی دووبارە کردەوہ، ضیماد وتی: من وتەئە کاهین و جادووگەر و شاعیرانم بیشتووہ، بەلام شتی لەم جۆرەم نەبیستوہ کە گەشتوونەتە قوولایی دەریاوہ، دەئە دەستت بینە با لەسەر ئیسلام بەیعتت پێدەم، ئەویش بەیعتی پێدا، پیغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: هی ھۆزە کەشت؟ وتی: بەئێ. ^(۱)

۱۸۹۶. ضیمامی کوری ئەعلەبە (ﷺ)

ناوی ضیمامی کوری ئەعلەبەئە سەعدیە، لە سالی نوێ کۆچیدا ھا تە خزمەت پیغەمبەر(ﷺ). ^(۲)

ئەنەسی کوری مالیک دەئیت: جارێک لە مزگەوت لە گەڵ پیغەمبەر(ﷺ) دانیشتیبوین کە کابرایەک لەسەر وشتریک بوو ھا ت، دابەزی و وتی: کامتان موحەممەدە؟ پیغەمبەریش(ﷺ) لەئێو خەلکە کە دا پالی دابوو یەوہ، وتمان: ئەو کابرا سپی کە لائە یە کە پالی داوہ تەوہ، کابرا پێی وت: ئەئە کوری عەبدولموطەلیب، پیغەمبەر(ﷺ) وەلامی دایەوہ، وتی: پرسیارت لێدەکەم و زۆر سوورم وەلام وەر بگرم، پیغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: چیت دەوئ بپرسە، وتی: سویندت دەدەم بە خوای تۆ و ئەوانەئە پێش تۆیش، خوا تۆی بۆ ھەموو خەلک ناردووہ؟ فەرمووی: ئەئە بەخوا، وتی: توخوا خوای گەورە فەرمانی پێکردویت لە ھەو و رۆژیکدا پێنج جار نوێژ بکەین؟ فەرمووی: ئەئە بەخوا، وتی: توخوا خوای گەورە فەرمانی پێکردویت ئەو مانگەئە سال بەرۆژوو بین؟ فەرمووی: ئەئە بەخوا، وتی: توخوا خوای گەورە فەرمانی پێکردویت ئەو زەکاتە لە دەوڵەمەندمان وەر بگرین و دابەشی بکەین بەسەر ھەزارانماندا؟ وتی: ئەئە بەخوا، کابرا وتی: دەئە بپروام ھینا بەوہئە

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند بني هاشم (ﷺ) - مسند عبد الله بن العباس بن عبد المطلب (ﷺ) عن النبي (ﷺ)، الرقم ۲۷۹۳؛ صحيح مسلم - كتاب الجمعة - باب تخفيف الصلاة والخطبة، الرقم ۸۶۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۶-۴۸۷.

هیتاوتە و منیش نوینەری ھۆزەکەم، من ضیمامی کوپی ئەعلەبەم.^(۱)
 ضیمام کە گەرایەو شەو و روژی بەسەردا نەچوو چی ژن و پیاوی
 ھۆزەکەیی ھەبوون ھەموو باوەریان هیتا و دواتر کەوتنە بنیادنانی مزگەوت.^(۲)
 جا عومەری کوپی خەططاب دەیوت کەسم نەدیو ھێندەیی ضیمام
 پوخت و جوان پرسیار بکات.^(۳)

۱۸۹۷. ضیمامی کوپی زمید (ﷺ)

ناوی ضیمامی کوپی زەیدەو ھاتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) و موسلمان
 بوو.^(۴)

^(۱) صحيح البخاري - كتاب العلم - باب ما جاء في العلم، الرقم ۶۳؛ سنن النسائي - كتاب الصيام - باب وجوب الصيام، الرقم ۲۴۱۴؛ سنن ابن ماجه - أبواب إقامة الصلاة والسنة فيها - باب ما جاء في فرض الصلوات الخمس والمحافظة عليها، الرقم ۱۴۰۲.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۱، ص ۲۹۹.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۷.

^(۴) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۴۸۸.

ٺه و هاوه لانه ي ناويان
به پيتي (ط)
دهست پي دهكات

١٨٩٨. طاریقی کوری سومید (ﷺ)

ناوی طاریقی کوری سوهدی جوعفیہ، طاریق سہارہت بہ مہی پرسپاری کرد لہ پیغمبر (ﷺ)، ئویش ریگری لیگرد لہوہی دروستی بکات، ئویش وتی: من بو دەرمان دروستی دہکەم، پیغمبر (ﷺ) فرمووی: (إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ، وَلَكِنَّهُ دَاءٌ) (ئوہ دەرمان نیہ، بەلکو دەرہ).^(١)

طاریق دہلّیت: وتم: ئہی پیغمبر (ﷺ) لہ خاکی ئیمہدا ترئ ہہیہ و ئاوہکەہی دہگرینہوہ-دہیکەین بہ مہی- و دہیخوینہوہ، فرمووی: مہیخوینہوہ، وتم: ئہی بو نہخویشی بہکاری نہہینین؟ فرمووی: (ئوہ دەرہو شیفا نیہ).^(٢)

١٨٩٩. طاریقی کوری شہاب (ﷺ)

ناوی طاریقی کوری شہابہ، طاریق دہلّیت: پیغمبر (ﷺ) خوام (ﷺ) بینوہو لہ خیلافہتی ئہبووبہکر و عومہریشدا سی و سئ یان سی و چوار سال بووم غەزام کردوہ.^(٣)

سہبارہت بہ کاتی مردنی، ہہریہک لہ سائلہکانی ہہشتا و دوو یان ہہشتا و سئ یان ہہشتا و چوار ہاتوہ.^(٤)

^(١) صحیح مسلم - کتاب الأشربة - باب تحريم التداوي بالخمير، الرقم ١٩٨٤.

^(٢) صحیح ابن حبان، الرقم ١٤٠٥، حسنه شعيب الارناؤوط.

^(٣) مصنف ابن أبي شيبة - كتاب التاريخ، الرقم ٣٤٥٧٧؛ مسند أحمد بن حنبل - أول مسند الكوفيين (ﷺ).

- حديث طارق بن شهاب (ﷺ)، الرقم ١٩١٣١، صححه شعيب الارناؤوط.

^(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥١٠.

١٩٠٠. طاریقی کوپی عہدولای (ﷺ)

ناوی طاریق کوپی عہدولای موحاریبیہ، دواتر لہ کووفہ نیشتهجی بوو.

طاریق دهلیت: پیغہمبہر (ﷺ) فہرمووی: (إِذَا كُنْتَ فِي الصَّلَاةِ فَلَا تَبْزُقْ عَنْ يَمِينِكَ وَلَكِنْ خَلْفَكَ أَوْ تِلْقَاءَ شِمَالِكَ أَوْ تَحْتَ قَدَمِكَ الْيُسْرَى)،^(١) (ئہگہر لہ نویژدا بوویت بہ لای راستندا بہ لغہم مہکہ، بہ لکو بو دواوہ یان بہ لای چہ پتدا یان بو ژیر پیی چہ پت بہ لغہم بکہ).

طاریق دهلیت: پیغہمبہر (ﷺ) پیی فہرمووم (يَا طَارِقُ، اسْتَعِدَّ لِلْمَوْتِ قَبْلَ نَزُولِ الْمَوْتِ) (ئہی طاریق خوٲ ئامادہ بکہ بو مردن پییش ئہوہی مہرگ بیت).^(٢)

١٩٠١. طاریقی کوپی عوبہید (ﷺ)

ناوی طاریق کوپی عوبہیدہ، لہ پشتیوانانہو یہ کیکہ لہ بہ شداربوانی غہزای بہدر.^(٣)

١٩٠٢. طاریقی کوپی مورہققہع (ﷺ)

ناوی طاریقی کوپی مورہققہع، لہ بہ سہرہاتیکدا باسی ہاتوہ کہہ ردہم دهلیت: ئامادہی سوپایہک بووم کہ طاریقی کوپی مورہققہع وتی: کی رمیکم پی دہدات و پاداشتی بدہمہوہ؟ منیش وتم: پاداشتہکہی چیہ؟ وتی: یہ کہم کچم بیٲ مارہی دہکہم لیٲ، منیش رمہکہی خوٲم پیٲدا، دواتر

^(١) جامع الترمذی - أبواب السفر - باب في كراهية البزاق في المسجد، الرقم ٥٧١ وقال حسن صحيح: السنن الكبرى للنسائي - كتاب المساجد - الرخصة للمصلي في أن يبزق خلفه أو تلقاء شماله، الرقم ٨٠٧ صحيح ابن خزيمة - كتاب الصلاة - جامع أبواب الأفعال المباحة في الصلاة - باب الرخصة في بصر المصلي خلفه، الرقم ٨٧٦

^(٢) المستدرک علی الصحیحین - کتاب الرقاق - استعد للموت قبل نزول الموت، الرقم ٧٩٦٢، صححه ووافقه الذہبی فی التلخیص.

^(٣) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ٣، ص ٥١١.

نه مبینیه وه تا زانیم کچیکی بووه و کچه که ی پیگه یشتووه، منیش به طاریقم وت: ئه وه ژنی منه و ئاماده ی بکه ن بۆم، طاریق سویندی خوارد شتی وا ناییت تا ماره ییه کی نویی بۆ دانه نیت، منیش سویندم خوارد ماره یی تری بۆ دانانیم، پیغه مبه ر (ﷺ) که به سه ره اته که ی بیست، فره مووی: ئیستا له ته مه نی چ ئافره تیکدایه؟ ئه ویش وتی: ته مه نی کردووه، پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی: پیم باشه وازی لی به نیت، منیش له وه توقیم و ته ماشایه کی پیغه مبه رم (ﷺ) کرد، که پیغه مبه ر (ﷺ) شیوه ی منی بینی، فره مووی: (لَا تَأْتُمْ، وَلَا صَاحِبُكَ يَأْتُمْ) (گونا بهار ناییت و هاوړیکه شت گونا بهار ناییت).^(۱)

۱۹۰۳. طاریقی کوری ئه شیه م (ﷺ)

ناوی طاریقی کوری ئه شیه می ئه شجه عیه و دواتر له کووفه نیشته جی بوو.^(۲)

طاریق ده لیت: بیستم له پیغه مبه ر (ﷺ) ده ی فره موو: (من قال لا إله إلا الله، وكفر بما يعبد من دون الله، حرم ماله ودمه وحسابه على الله)،^(۳) (هر که س بلیت هیچ په رستراوی نیه جگه له خوا و بریوی نه بیت به هر په رستراویکی تری جگه له خوا، ئه وه سامان و خوینی حرام ده بیت و حسابی لای خویه).

طاریق ده لیت: بیستم له پیغه مبه ر (ﷺ) کاتیک ئه سه له میه کانی فیر ده کرد، ده ی فره موو: (اللهم اغفر لي وارحمي وارزقني) (خویه لیم خوش به و ره حمم پی بکه و رۆزیم بده)، پاشان ده ی فره موو: (هؤلاء يجمعن لك خير الدنيا والآخرة)،^(۴) (ئه مانه خیری دنیا و قیامه ت بۆ کو ده که نه وه).

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند النساء (ﷺ) - حديث ميمونة بنت كردم (ﷺ)، الرقم ۲۷۷۰۶، سنن أبي داود - كتاب النكاح - باب في تزويج من لم يولد، الرقم ۲۱۰۳، ضعفه الألباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۰۷.

^(۳) صحيح مسلم - كتاب الإيمان - باب الأمر بقتال الناس حتى يقولوا لا إله إلا الله محمد رسول الله، الرقم ۲۳.

^(۴) مسند أحمد بن حنبل - مسند المكين (ﷺ) - حديث طارق بن أشيم الأشجعي والد أبي مالك (ﷺ)، الرقم ۱۶۱۲۶، صححه شعيب الارناؤوط.

١٩٠٤. طاریقی کینانی (ﷺ)

ناوی طاریقه و کاربه‌دهستی عومهری کوری خه‌ططاب بووه، ئەمەش بە‌لگەی هاوێل بوونیت، چونکه خەلیفه راشیدینه‌کان تەنها هاوێلانیان دەکردن بە به‌رپرس.^(١)

١٩٠٥. طاریقی خوزاعی (ﷺ)

ناوی طاریقه و له خوزاعیه‌کانه، له جهنگی موره‌سیعدا رۆلی رینوینی هه‌بوو.^(٢)

١٩٠٦. طاهیره‌ی کچی خومیلید (ﷺ)

ناوی طاهیره‌ی کچی خوه‌یلیده‌و خوشکی خه‌دیجی هاوسهری پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و دایکی باوه‌ردارانه.^(٣)

١٩٠٧. طاهیری کوری ئەبی هاله (ﷺ)

ناوی طاهیری کوری ئەبی هاله‌ی ئەسه‌دی، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هک نوینه‌ر و کاربه‌دهستی خۆی نارده‌وویه‌تی بۆ ناوچه‌یه‌کی یه‌مه‌ن.^(٤)

١٩٠٨. طه‌خفه (ﷺ)

ناوی طه‌خفه یان طه‌ه‌فیه و له غیفاریه‌کانه، فه‌رمووده‌ی له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) گێژاوه‌ته‌وه.

طه‌خفه ده‌لێت: ئێمه له مزگه‌وت ئەه‌لی صوفه‌ بووین، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دوا‌ی نوێژی ئێواره فه‌رمووی: ئە‌ی فلانه که‌س تۆ له‌گه‌ل فلانه که‌س برۆ،

^(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥١٤.

^(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥١٤.

^(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٨، ص ٨.

^(٤) أسد الغابة، ج ٣، ص ٧٠.

تۆش له گه‌ل فلانه كه‌س برۆ، به‌و جوړه تا هه‌مووی چوو و من پینجه‌م كه‌س بووم ما‌بوومه‌وه، فهرمووی: له‌گه‌ل من وهرن، له‌گه‌لی چو‌وینه‌وه بۆ ما‌له‌وه‌و له‌ مالی عائیشه‌ بوو، هیشتا ئایه‌تی حجاب دانه‌به‌زیبوو، فهرمووی: ئه‌ی عائیشه‌ خواردنمان بۆ بهینه، ئه‌ویش نانیکي بۆ هیناین، دواتر هه‌مدی فهرمووی: ئه‌ی عائیشه‌ خواردنمان بۆ بهینه، ئه‌ویش خواردنی هه‌یسی-خورما و شیر و رۆن پێکه‌وه‌ لی‌بنریت- بۆ هیناین، هه‌مدی دا‌وای خواردنی کرد و ئه‌ویش قاپی-شیری- بۆ هیناین، پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) لێی خوارد‌وه‌و دواتر فهرمووی: ئه‌ی عائیشه‌ خواردنه‌وه‌مان بۆ بهینه، ئه‌ویش قاپیکي تر - شیري- هینا، دواتر پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) فهرمووی: پیتان خوشه‌ لای ئیمه‌ بمیننه‌وه‌و بخه‌ون، هه‌زیش ده‌که‌ن بچن بۆ مزگه‌وت و له‌وئ بخه‌ون، ئیمه‌ش چو‌وین بۆ مزگه‌وت،^(۱) من له‌ مزگه‌وت له‌سه‌ر ده‌م خه‌وتبووم، پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) ها‌ته‌ ژووره‌وه‌و به‌ قاچی خو‌ریه‌ سک‌م و فهرمووی: (ئهم خه‌وت بۆ وایه‌، ئه‌مه‌ خه‌ویکه‌ خوا پیتی ناخوشه‌-یان خوا رقی لێهه‌).^(۲)

۱۹۰۹. طه‌ریفی کو‌ری ئه‌بان(ﷺ)

ناوی طه‌ریفی کو‌ری ئه‌بانی کو‌ری سه‌له‌مه‌یی ئه‌نماریه‌و ها‌تووه‌ته‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر(ﷺ).^(۳)

۱۹۱۰. طه‌لحه‌(ﷺ)

ناوی طه‌لحه‌یه‌و زانیاری له‌سه‌ر بنه‌ما‌له‌که‌ی تو‌مار نه‌کراوه‌، له‌ غه‌زای خه‌یبه‌ردا به‌شدار بوو و تیا‌یدا شه‌هید بوو.^(۴)

(۱) صحیح ابن حبان - کتاب الزینة والتطیب - باب آداب النوم - ذکر بغض الله جل وعلا النائمین علی بطونهم، الرقم ۵۵۵۰، ضعفه شعیب الأرنؤوط.

(۲) سنن ابن ماجه - أبواب الأدب - باب النهی عن الاضطجاع علی الوجه، الرقم ۳۷۲۳، صححه الألبانی.

(۳) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۵۱۸.

(۴) الإصابة فی تمییز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۷.

۱۹۱۱. طه‌لحه‌ی سوله‌می (ﷺ)

ناوی طه‌لحه‌ی سوله‌میه و دواتر له شام نیشته‌جی بوو.^(۱)

۱۹۱۲. طه‌لحه‌ی کوپی به‌پراء (ﷺ)

ناوی طه‌لحه‌ی کوپی به‌پرائی کوپی عومه‌یره‌یه، له پشتیوانانه.^(۲) کاتیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه‌دینه، طه‌لحه تازه پیگه‌یشتبوو، ده‌چوو خۆی ده‌نوساند به پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) و قاچی ماچ ده‌کرد،^(۳) ده‌یوت ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چۆنت پێ خۆشه‌ فه‌رمانم پێ بکه، له قسه‌ت ده‌رناچم، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) پیگه‌نی و فه‌رمووی: (بِرِّقْ بَاوْکَت بَکُوْزَه)، خیرا طه‌لحه‌ چوو تا بیکوژیت، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێی فه‌رموو من نه‌نیردراوم بۆ پچراندنی په‌یوه‌ندی، پاش ماوه‌یه‌ک طه‌لحه نه‌خۆش که‌وت، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چوو بۆ سه‌ردانی، سه‌رمایه‌کی سه‌ختی زستان بوو، کاتیک ویستی جینی به‌یلت، به‌ ژنه‌که‌ی طه‌لحه‌ی فه‌رموو (إِنِّي لَا أَرَى ظُلْمَةَ إِلَّا قَدْ حَدَثَ فِيهِ الْمَوْتُ، فَأَذْنُونِي حَتَّى أَشْهَدَهُ وَأَصْلِي عَلَيْهِ، وَعَجَلُوهُ) (وا ده‌بینم مه‌رگ یه‌خه‌ی به‌ طه‌لحه‌ گرتووه، جا هه‌وا لم پێ بدن تا ئاماده‌ی بم و نوێژی له‌سه‌ر بکه‌م، په‌له‌شی تیا بکه‌ن)، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌گه‌یشته‌ لای به‌نی سالیم که‌ طه‌لحه‌ مرد و شه‌و به‌سه‌ردا هات، طه‌لحه‌ش وتبوی ئه‌سه‌رده‌م بکه‌ن و بمگه‌یه‌ننه‌وه به‌ په‌روه‌ردگارم، پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) بانگ مه‌که‌ن، چونکه‌ ده‌ترسم جووله‌که‌ ده‌ستی خۆیانی پێ بگه‌یه‌نن و به‌هۆی منه‌وه‌ تووشی شتیک بیت، روژ بوویه‌وه ئینجا هه‌وال درا به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، خیرا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چوو تا له‌سه‌ر گۆره‌که‌ی وه‌ستا، خه‌لکی ریزیان به‌ست و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (اللَّهُمَّ،

(۱) (الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۷.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸۰.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸۰.

الْقَ ظَلَحَةً تَضَحَكَ إِلَيْهِ وَيَضْحَكُ إِلَيْكَ) (خوايه وا پیشوازی له طه لحه بکه که بوی پیتیکه نیت و بۆت پیتیکه نیت).^(۱)

له گپړانه وهیه کی تر دا هاتووه، طه لحه چوویه خزمهت پیغه مبهه (ﷺ) و وتی: ده ست بکه ره وه تا به یعتت پییده، پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: ته نانه ته گهر فهرمانت پی بکه په یوه ندیت له گهل دایکت بچرینیت؟ وتی: نا، دواتر همدی هاته وه و تی: ده ست بکه ره وه تا به یعتت پییده، پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: له سه رچی؟ وتی: له سه ر ئیسلام، فهرمووی: ته گهر ته نانه فهرمانت پی بکه په یوه ندیت له گهل دایکت بچرینیت؟ وتی: نا، بۆ جاری سیتیم هه مان شت دوو باره بوویه وه، پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: ئه ی طه لحه له ئایینی ئیمه دا پچراندنی په یوه ندی نیه، به لام حه زم کرد هیچ گومانیک له ئایینتدا نه مینیت، طه لحه زۆر به چاکی موسلمان بوو، دواى ماو هیه ک طه لحه نه خوش کهوت، پیغه مبهه (ﷺ) چوو بۆ سه ردانی و ته ماشای کرد له هۆش خوی چوو، فهرمووی: (بروام وایه ئه مشه و طه لحه ده مریت، جا ئه گهر هاته وه هۆش بنیرن به شوینمدا)، ئه وه بوو له نیوه ندی شه ودا طه لحه هاته وه هۆش، وتی: پیغه مبهه (ﷺ) ته هات بۆ سه ردانم؟ وتیان: با، پتیا و ت: پیغه مبهه (ﷺ) چی فهرمووه، طه لحه وتی: مه نیرن به شویندا نه وه ک شتی بیگه زیت یان تووشی شتیک بیت، به لام ئه گهر رۆژ بوویه وه، سه لامی منی پی بگه یه ن و بلین داوای لیخوشبوونم بۆ بکات، دواتر مرد، کاتیک به یانی پیغه مبهه (ﷺ) نویژی به یانی کرد، هه والی طه لحه ی پرسى، هه والیان پيدا وه فاتى کردووه و تیان: چی وتوو و داوای چی کردووه، پیغه مبهه (ﷺ) دهسته کانی به رز کرده وه و فهرموى (خوايه وا پیشوازی بکه که بۆ تو پیتیکه نیت و تویش بوی پیتیکه نیت).^(۲)

(۱) المعجم الأوسط للطبراني - باب الميم - من بقية من أول اسمه ميم من اسمه موسى - موسى بن هارون، الرقم ۸۱۶۸

(۲) المعجم الكبير للطبراني - باب الحاء - من اسمه حصين - حصين بن وحوح الأنصاري، الرقم ۳۵۵۴.

۱۹۱۳. طه‌لحه‌ی کوری خیراش (ﷺ)

ناوی طه‌لحه‌ی کوری خیراشی کوری صیممه‌یه و یه‌کیکه له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، به‌لام زانیاری له باره‌ی ژیاڤیه‌وه نه‌هاتووه.^(۱)

۱۹۱۴. طه‌لحه‌ی کوری زهید (ﷺ)

ناوی طه‌لحه‌ی کوری زهیده، له پشتیوانانه، کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بریاه‌تی خسته نیوان کۆچه‌ران و پشتیوانانه‌وه، بایه‌تی خسته نیوان ئەم هاوه‌له‌و ئه‌رقه‌مه‌وه.^(۲)

۱۹۱۵. طه‌لحه‌ی کوری عه‌مر (ﷺ)

ناوی طه‌لحه‌ی کوری عه‌مری نه‌ضریه، یه‌کیکه له ئەه‌لی صوففه. طه‌لحه ده‌لیت: من چوومه مه‌دینه و له صوففه دابه‌زیم، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) روژانه بریک خورمای بو ده‌هیتاین و به‌رگیکه‌ی هه‌رزان به‌هامان ده‌پۆشی، جاریک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نوێژی بو کردین، که سه‌لامی دایه‌وه، له راست و چه‌په‌وه ئەه‌لی صوففه بانگیان کرد ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خورما سکی سووتاندین و به‌رگه‌که‌شمان جه‌سته‌ی وێران کردین، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) چوو به‌ره‌و لای مینه‌ره‌که‌ی و سه‌ره‌که‌وت و سوپاس و شتایشی خوای کرد و باسی ناره‌حه‌تی خوی کرد که له‌ده‌ست هۆزه‌که‌ی تووشی بووه، ده‌یفه‌رموو: (وَلَقَدْ أَتَى عَلَى وَغَى صَاحِبِي بِضَعِ عَشْرَةَ وَمَا لِي وَلَهُ طَعَامٌ إِلَّا الْبَرِيرُ فَقَدِمْنَا عَلَى إِخْوَانِنَا هَؤُلَاءِ مِنَ الْأَنْصَارِ وَعَظَّمُ طَعَامِهِمُ التَّنْمُرُ فَوَاسَوْنَا فِيهِ، وَاللَّهُ لَوْ أَجِدُ لَكُمْ الْخُبْزَ وَاللَّحْمَ لَأَشْبَعْتُكُمْ مِنْهُ، وَلَكِنْ عَسَى أَنْ تُدْرِكُوا زَمَانًا حَتَّى يُغْدَى عَلَى أَحَدِكُمْ يَحْفَنَةٌ وَتُرَاحَ عَلَيْهِ بِأُخْرَى) (جار بووه زیاد له سیانزه روژ خۆم و هاوه‌له‌که‌م ته‌نها خواردنمان به‌ریر-به‌ری ئەراک- بووه،

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۷.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۸.

دواتر هاتين بۆ لای ئەم برايانەمان لە پشتیوانان و زۆربەى خۆراکيان خورما بوو، تيايدا بەشدار بووين، سویند بەخوا ئەگەر نان و گوشت شک بەرم، تیرتان دەکەم لێى، بەلام لەوانەى بەگەنە سەر دەمێک تەنها کە سیکتان بەرى بەیان بە لەمە خواردنیکى بۆ بهینریت و ئیوارە بە لەمە خواردنیکى ترى بۆ بهینریت)، هاوێلان وتیان: ئەى پێغه مبه (ﷺ) ئەو کاتە باشین یان ئیستاسا؟ فەرمووی: (بَلْ أَنْتُمْ الْيَوْمَ خَيْرٌ، أَنْتُمْ الْيَوْمَ مُتَحَابُّونَ، وَأَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ) (بەلکو ئێوه ئەمڕۆ باشترن، ئەمڕۆ خۆشه و یستى لە نیتواندا هەیه، بەلام ئەوکات دەدەن لە گەردنى یەکدى).^(۱)

۱۹۱۶. طەلحەى کورپى عەمرى حەزەرەمى (ﷺ)

ناوى طەلحەى کورپى عەمرى کورپى ئەکبەرى حەزەرەمى، یەکیکە لە بەشداربوانى بێعەتى عەقەبە و غەزای بەدر.^(۲)

۱۹۱۷. طەلحەى کورپى عوبەیدوللا (ﷺ)

ناوى طەلحەى کورپى عوبەیدوللاى کورپى عوتمانى کورپى عەمرە، لە کوچەرانیە لە قورەیشیەکانە لە تەیمیەکان، کونیه کەى ئەبوو موحو مەمە دەو یەکیکە لەو هەشت کەسەى کە یەکەمین موسلمان بوان بوون، یەکیکیشە لە دە موژدە پێدرایى بەهەشت.^(۳)

طەلحە کەسیک بوو مووی زۆر بوو و دەموچاویکی جوانی هەبوو، رەنگى سپى و سوور بوو، رویشتنى خێرا بوو.^(۴)

^(۱) صحیح ابن حبان - کتاب التاریخ - باب إخباره (ﷺ) عما يكون في أمته من الفتن والحوادث - ذكر الإخبار عن وصف البعض الآخر من سعة الدنيا على المسلمين، الرقم ۶۶۹۲ باختصار؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب الهجرة - ذکر مؤاساة رسول الله (ﷺ) أهل الصفة، الرقم ۴۳۱۳، صححه ووافقه الذهبي في التلخيص.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۴.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۹.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۴-۲۵.

ژن و مندا له کانی

دایکی ناوی صهعبه ی کچی عه بدولایه، طه لحه ژنیک ی هه بوو به ناوی
حه منه ی کچی جه حش که هه ریه ک له سه ججاد و عیمرانی لیتی بوو، ژنیک ی
تری ناوی خه وله ی کچی قه عقاع بوو که کورپیک ی لیتی بوو به ناوی موسا،
ژنیک ی تری ناوی ئومموئه بان بوو که یه عقووب و ئیسماعیل و ئیسهحاق
لیتی بوو، ژنیک ی تری ناوی ئوموکلثومی کچی ئه بوو به کر بوو که زه که ریا و
یوسف و عائیشه ی لیتی بوو، ژنیک ی تری ناوی سوعدای کچی عه وف بوو
که عیسا و یه حیای لیتی بوو، ژنیک ی تری ناوی جه رباء بوو که کچیکی
لیتی بوو به ناوی ئومموئیهحاق که ژنی هه سه نی کورپی عه لی بوو و پاش
وه فاتی هه سه نیش شووی کرد به حوسه نی کورپی عه لی.^(۱)

موسلمان بوونی

کاتیک ئه بوو به کر موسلمان بوو خیرا چوو بۆ لای عوثماني کورپی
عه ففان و طه لحه ی کورپی عوبه یدولا و زوبه یری کورپی عه ووام و سه عدی
کورپی ئه بی وه قاص و باسی ئیسلامی کرد بۆیان و بانگه یشتی کردن بۆ
ئیسلاام، هه موو ئه وانه ش موسلمان بوون.^(۲)

هه ریه ک له عوثماني کورپی عه ففان و طه لحه ی کورپی عوبه یدولا به
دوای زوبه یری کورپی عه ووامدا چوونه خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ)، ئه ویش
باسی ئیسلامی بۆ کردن و قورئانی خوینده وه بۆیان و مافه کانی ئیسلام و
به لیتنی ریزداری له لایه ن خواوه ی بۆ خسته نه پروو، ئه وانه ش باوه پیان هیتا.^(۳)
طه لحه ده لیت: جاریک له بازاری بوصرا بووم که راهیبیک له په رستگاهه ی
خویدا بوو، وتی: پرسیار بکه ن له م خه لکه بزانه که سیان تیدایه خه لکی هه رم
بیته؟ منیش وتم: به لئ من، وتی: ئایا هیتشتا ئه حمده ده رنه که وتووه؟ وتم: ئه حمده

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۱۴.

(۲) البداية والنهاية لابن کثیر، ج ۳، ص ۳۰.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۵.

کئیہ؟ وتی: کوپی عہدولای کوپی عہدولموطہ لیب، ئوہ شارہ کہ یہ تی کہ
تایدا دہر دہ چیت و کوتای پیغہ مہر انہ و لہ حہرہم دہر دہ کہ ویت و کوچ دہکات
بؤ شاری دارخورما، وریابہ زوو خوتی پی بگہ یہ نہ، منیش قسہ کانی چوویہ
دلّمہ وہو خیرا گہ رامہ وہ بؤ مہ ککھ و وتم: ہیچ روویداوہ؟ وتیان: موحہ ممہدی
کوپی عہدولا باسی پیغہ مہرایہ تی دہکات و ئہ بووبہ کریش شوینی کہ وتوہ،
منیش چوم تا خوم گہ یاند بہ ئہ بووبہ کر و وتم: ئایا شوینی ئہو پیاوہ کہ وتویت؟
وتی: بہ لئی، تویش برؤ شوینی بکہوہ چونکہ بانگہ واز بؤ حق دہکات، منیش
بہ سہرہاتہ کہم بؤ باسکرد، ئہ بووبہ کریش لہ گہ لم ہات بؤ لای پیغہ مہر (ﷺ) و
لہوئ موسلمان بووم و بہ سہرہاتہ کہ شم بؤ پیغہ مہر (ﷺ) گیرایہ وہو ئہ ویش
بہوہ دلخوش بوو.^(۱)

کاتیک پیغہ مہر (ﷺ) ویستی کوچ بکات بؤ مہدینہ، طہلحہ لہ شامہ وہ
جلی سپی ناوازی ہینابوو، دوو جلی بہ دیاری نارد بؤ ئہ بووبہ کر و
پیغہ مہر (ﷺ)، ئہ وانیش ئہو جلانہ یان پؤشی و بہو جلانہ وہ چوونہ ناو
مہدینہ.^(۲)

کاتیک طہلحہ کوچی کرد بؤ مہدینہ، لای ئہ سعہدی کوپی زورارہ
دابہ زی، دواتر پیغہ مہر (ﷺ) طہلحہ و سہ عیدی کوپی زہیدی کرد بہ برای
یہ کدی، رایہ کیش دہ لیت: لہ گہل ئوبہی کوپی کہ عبدا بوونہ برای یہ ک.^(۳)
بہ شداری لہ غمزاکاندا

پیش ئہوہی غہ زای بہدر رووبدات، پیغہ مہر (ﷺ) ہہوالی زانی کہ
کاروانی قورہیشیان دہ گہریتہ وہ، بؤیہ سہ عیدی کوپی زہیدی ہاودہم بہ
طہلحہ نارد تا ہہوالی کاروانہ کہی بؤ بہینن، ئہ وانیش زانیاری وردیان
ہینا بؤ پیغہ مہر (ﷺ).^(۴)

^(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۱۴-۲۱۵.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۷۳.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۲۱۶.

^(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۱۳۶.

طه لحه له غه زای به دردا به شداری نه کرد، چونکه له و کاتدا له شام بوو و خه ریکی بازرگانی بوو، دواتریش زور دلته نگ بوو به و ئاماده نه بوونه ی، به لام پیغه مبه ر(ﷺ) له پشک و پاداشتدا به شداری کرد.^(۱)

طه لحه له غه زای ئو خوددا به شداری کرد و رۆلکی کارای بینی، کاتیک خه لکی له دهوری پیغه مبه ر(ﷺ) بلاوه یان کرد، ته نها دوانزه که س له دهوری مانه وه، به کیک له وانه طه لحه بوو، جا بیباوه ران ده یانویست خویان بگه یه نن به پیغه مبه ر(ﷺ)، پیغه مبه ر(ﷺ) فرمووی: کئ به رامبه ریان ده وه سستی؟ طه لحه وتی: من، پیغه مبه ر(ﷺ) فرمووی: وه ک هه یت (له شوینی خوت به)، به کیک له پشتیوانان وتی: من ئه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ)، فرمووی: ده ی تو بجه نگه، کابرا جه نگا تا شه ید بوو، دواتر ته ماشای کرد هیشتا بیباوه ران دین، فرمووی: کئ رییان پی ده گریت؟ طه لحه وتی: من، پیغه مبه ر(ﷺ) هه مان شتی پی فرموو و ئه مجاره ش کابراهه کی پشتیوانی چوو تا ئه ویش شه ید بوو، به رده وام به و جوړه بوو تا هه موو پشتیوانیه کانی دهوری شه ید بوون و ته نها مایه وه پیغه مبه ر(ﷺ) و طه لحه ی کوپی عوبه یدولا، پیغه مبه ر(ﷺ) فرمووی: کئ رییان پی ده گریت؟ طه لحه وتی: من، جه نگی یانزه که سی کرد تا شمشیر به ر دهستی که وت و په نجه کانی برا، طه لحه وتی: ئاخ، پیغه مبه ر(ﷺ) فرمووی: ئه گه ر بتوتایه به ناوی خوا فریشته کان به رزیان ده کردیته وه و خه لکیش ته ماشایان ده کرد، دواتر خوای گه وره بیباوه رانی تیکشکاند.^(۲)

زوبه یر ده لیت: که له گه ل پیغه مبه ر(ﷺ) بووین بو ئه وه ی بچینه سه ر کتوه که، پیغه مبه ر(ﷺ) ویستی بچینه سه ر به ردیک به لام نه یتوانی، طه لحه ی کوپی عوبه یدولا پشتی خوی بو چه مانده وه و پیغه مبه ر(ﷺ) پیی خسته

^(۱) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۲۵.

^(۲) السنن الكبرى للنسائي - كتاب الجهاد - ما يقول من يطعنه العدو، الرقم ۴۳۴۲، حسنه الألباني في صحيح و ضعيف سنن النسائي.

سەر پشټی طه لحه و چوویه سەر بهرده که و له سەر بهرده که دانیشټ.^(۱)
 طه لحه له غه زای ئو حوددا چهند جار پیکرا، ته نانه ت کههکانی ده لئین
 باوکمان له ئو حوددا نزیکه ی بیست و چوار جار بریندار بووبوو.^(۲)
 طه لحه له غه زای خه ندهق و سه رجه م غه زاکانی دواتریشدا به شداری کرد.^(۳)
 پیغه مبه ر(ﷺ) زۆر ریژی له توانا و چاکی طه لحه دهنه، ئه وه بوو
 هه رجاره و نازناویکی لیده نه، له غه زای ئو حوددا ناوی نا طه لحه ی خیر، له
 غه زای ذیلعوشه ی ره دا ناوی نا طه لحه ی فه ییاض، له غه زای خه یبه ریشدا
 ناوی نا طه لحه ی جوود سه خاوه ت-^(۴)

کاتی که وه فدی به نی عه بس هاتنه خزمه ت پیغه مبه ر(ﷺ) و ژماره یان نو
 که س بوو، پیغه مبه ر(ﷺ) نزی خیری کرد بۆیان و فه رمووی: که سیکی
 ترم پی بلین به و بینه ده که س تا ئالایه کتان بۆ دابنیم، طه لحه ی کوری
 عوبه یدو لاش هات بۆ لایان و پیغه مبه ریش(ﷺ) ئالایه کی دایه ده ستیان.^(۵)

پله و پایه ی طه لحه لای پیغه مبه ر(ﷺ)

جاری که پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی: (هه ر که س هه ز ده کات سه یری شه هیدیک
 بکات که به سه ر زه ویدا ده چیت به ریدا، ئه وه با ته ماشای طه لحه ی کوری
 عوبه یدو لا بکات).^(۶)

^(۱) صحیح ابن حبان - کتاب إخباره (ﷺ) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر طلحة بن عبيد الله التيمي رضوان الله عليه وقد فعل، الرقم ٦٩٧٩، قال شعيب الأرناؤوط إسناده قوي.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٢١٧.

^(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ٢١٧.

^(۴) سير أعلام النبلاء، ج ١، ص ٣٠، قال الذهبي إسناده لين.

^(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ١، ص ٢٩٦.

^(۶) جامع الترمذي - أبواب المناقب عن رسول الله (ﷺ) - باب مناقب أبي محمد طلحة بن عبيد الله (رضي الله عنه)، الرقم ٤١١٤ و قال: هذا حديث غريب لا نعرفه إلا من حديث الصلت، وقد تكلم بعض أهل العلم في الصلت بن دينار وضعفه، وتكلموا في صالح بن موسى؛ المستدرک علی الصحیحین - کتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذكر مناقب محمد بن طلحة بن عبيد الله السجاد (رضي الله عنه) - من أراد أن ينظر إلى شهيد فلي نظر إلى طلحة بن عبيد الله، الرقم ٥٦٥٧، صححه الألباني في صحيح وضعيف سنن الترمذي.

زہید دہلیت: چووم بۆ لای پیغہ مہر (ﷺ) له مزگہوت ئه ویش دہیفہ رموو: فلانہ کہس له کوئیہ؟ بہر دہوام ہه والی یہ کہ یہ کہ یانی دہپرسی و دہینارد بہ شوینیاندا تا ہه موویان ہاتن و کۆبوونہ وہ، ئینجا فہرموو: (إني أحدثكم بحديث فاحفظوه وعوه وحدثوا به من بعدكم، إن الله عز وجل اصطفى من خلقه خلقا، ثم تلا هذه الآية الله يصطفى من الملائكة رسلا ومن الناس خلقا يدخلهم الجنة، وإني مصطف منكم من أحب أن اصطفيه ومواخي بينكما كما آخى الله عز وجل بين الملائكة عليهم السلام)، (من قسہ یہ کتان بۆ دہکەم جوان و ہریبگرن و لەبیرتان بمیئیت و لئی تیبگن و بیگہ یە نن بہ وانہ ی دوا ی خۆتان، خوا ی گہ ورہ لە دروستکراوہ کانی دہستہ یە کی ہەلبژاردووہ، پاشان ئہم ئایہ تہ ی خویندہ وہ (الله يصطفى من الملائكة رسلا ومن الناس)، دہستہ یە ک کہ خوا دہیانخاتہ بہ ہہشتہ وہ، منیش لە نیوتاندا ئہ وانہ ہەلدہ بژیرم کہ حەز دہکەم ہەلیان بژیرم، برایہ تی دہخەمہ نیوتاننہ وہ وە ک چۆن خوا ی گہ ورہ برایہ تی خستہ نیوان فریشتہ کانہ وہ)، پاشان ہەریە ک لە ئہ بووبہ کر و عومہ ری بہ دوا ی یە کدا بانگ کرد و تابیہ تمەندی ہەر کامیانی فہرموو و ئہ وان ی کرد بہ برای یە کدی، عوٹمانی کوپی عہفانی بانگ کرد و پیی راگہ یاند کہ تووشی چ نارہحہ تیە ک دہبیت، پاشان عہدو پەرمانی کوپی عہوفی بانگ کرد و باسی بہ خشن دەییہ کہ ی عہدو پەرمانی کرد، پاشان طہلحہ و زوبہیری بانگ کرد و ہەردووکیانی کرد بہ برای یە کدی...^(۱)

جاریک پیغہ مہر (ﷺ) لەسەر کینوی حیراء و ہستابوو، کتوہ کہ لہریہ وہ، پیغہ مہر (ﷺ) فہرموو: (اسکن حراء، فَمَا عَلَيْكَ إِلَّا نِيَّ أَوْ صَدِيقٌ أَوْ شَهِيدٌ) (ئارام بگرہ حیراء، چونکہ ئہ وہ ی بہ سہرتہ وہ یە یان پیغہ مہرہ یان صدیقہ یان شہیدہ)، ئہ و دہمەش ہەریە ک لە پیغہ مہر (ﷺ) و ئہ بووبہ کر و عومہ ر و عوٹمان و عہلی و طہلحہ ی کوپی عوبہیدو لاو زوبہیری کوپی عہووام و سہعدی کوپی ئہ بی وەقاص لەسەر کتوہ کہ بوون.^(۲)

(۱) المعجم الكبير للطبراني - باب الزاي - من اسمه زيد - زيد بن أبي أوفى، الرقم ۵۱۴۶.

(۲) صحيح مسلم - كتاب فضائل الصحابة - باب من فضائل طلحة والزبير (رضي الله عنه)، الرقم ۲۴۱۷.

روژنيك موغيره لای سه عیدی کوپی زهید قسهی بهرامبهر به عهلی کوپی نه بو و طالیب کرد، سه عید هه ستاو وتی: من شایه تی ده دم بیستم له پیغه مبه ری خوا (عَلَيْهِ السَّلَام) ده یفه رموو: (عشرة في الجنة: النبي في الجنة، وأبو بكر في الجنة، وعمر في الجنة، وعثمان في الجنة، وعلي في الجنة، وطلحة بن عبيد الله في الجنة، والزبير بن العوام في الجنة، وسعد بن مالك في الجنة، وعبد الرحمن بن عوف في الجنة)، (ده كهس له به هه شتدان: پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) له به هه شتدایه، نه بو و به کر له به هه شتدایه، عومر له به هه شتدایه، عثمان له به هه شتدایه، عهلی له به هه شتدایه، طه لحهی کوپی عوبه یدولا له به هه شتدایه، زوبه یری کوپی عه ووام له به هه شتدایه، سه عدی کوپی مالیک له به هه شتدایه، عه بدو ره حمانی کوپی عه ووف له به هه شتدایه)، ئینجا زهید وتی: بمویستایه که سی ده یه میشم ده وت، وتیان: کئیه؟ بئده نگ بوو، دواتر زوریان لیکرد تا بیلئت، نه ویش وتی: سه عیدی کوپی زهید-واته خوئی-^(۱)

زوبه یری کوپی عه ووام ده یوت طه لحهی کوپی عوبه یدولا ی تهیمی ناوی منداله کانی به ناوی پیغه مبه رانه وه ده نیت، ده شزانیت دوا ی موحه ممه د (عَلَيْهِ السَّلَام) هیچ پیغه مبه ریک نایه ت، منیش ناوی منداله کانم به ناوی شه هیدانه وه ده نیم به لکو شه هید بن.^(۲)

طه لحه له سه رده می عومهری کوپی خه تابد

طه لحه له سه رده می خیلافه تی نه بو و به کری صدیق و عومهری کوپی خه ططابیشدا ژیانیکی ئاسایی برده سه ر، له دواساته کانی خیلافه تی عومهری کوپی خه ططابیشدا، پاش نه وهی عومهری کوپی خه تتاب پیکرا، شهش که سی راسپارد تا له نیتو خو یاندا که سیک دیاری بکه ن بۆ خیلافه ت، نه وانیش

^(۱) سنن أبي داود - كتاب السنة - باب في الخلفاء، الرقم ٤٦٤٩؛ صحيح ابن حبان - كتاب إخباره (عَلَيْهِ السَّلَام) عن مناقب الصحابة رجالهم ونسائهم بذكر أسمائهم رضوان الله عليهم أجمعين - ذكر سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل رضوان الله عليه وقد فعل، الرقم ٦٩٩٣، صححه شعيب الأرناؤوط، صححه الالباني في صحيح و ضعيف سنن أبي داود.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٣، ص ١٠١.

بریتی بوون له عهلی کوږی ئه بوو طالیب، عوثماني کوږی عه فغان، طه لحه ی کوږی عوبه یدولا، زوبه یری کوږی عه ووام، سه عدی کوږی ئه بی وه قاص، عه بدوږه حماني کوږی عه وف.^(۱)

له ژياني عوثماني کوږی عه فغاندا شتيوازی هه لېژاردنه که مان باسکړدووه. طه لحه له سهرده می عوثماني کوږی عه فغاندا

طه لحه له سهرده می عوثماني کوږی عه فغان و له کاتي سهره لداني فیتنه ی نه یاراني عوثماندا، به وته ی خو ی رولی پیویست و باشی نه گیرا، به جوړیک کاتيک عوثمان شهید کړا، ئینجا راجله کی و زور په ژاره ی بو خوارد و وتی: ته نها رژاني خوینم قهره بووی ئه وه لویستم ده کاته وه.^(۲) جا ئه م بابه ته مشتمل یري زوری لیکه وتوه ته وه، هه ندی پتیا ن وایه طه لحه له ئاست عوثماندا که مته رخه م بووه، هه ندیکی تر پتیا ن و ابووه طه لحه هاندر بووه دژ به عوثمان، هه ندیکیش ده لین طه لحه یه کیک بووه له بکوژاني عوثمان.

ئین ئه ټیر ده لیت: طه لحه زور توند بوو به رامبه ر به عوثمان.^(۳) ده هه بی ده لیت: هه لویستی طه لحه به رامبه ر به عوثمان خو لی بیتاگا کردن و هاندانی خه لک بوو له روویدا و ئه وه ی به ئیجتیهادیک کرد، دواتر که له ناوچوونی عوثماني بی نی رای گوږا و په شیمان بوویه وه که بوچی پشتيواني عوثماني نه کړدووه.^(۴)

ئین که ټیر ده لیت: له سهرده می فیتنه ی نه یاراني عوثماندا طه لحه که ناری گرت لی، هه ندی که سیش ده یانوت یه کیک بووه له وانه ی هیرشیا ن بردو ته سه ری.^(۵)

(۱) المطالب العالیة لابن حجر، الرقم ۴۰۷۴.

(۲) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۳۴.

(۳) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸۵.

(۴) سیر أعلام النبلاء، ج ۱، ص ۳۵.

(۵) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۴۸.

کاتیک خەلکێک هاتن بۆ مەدینە و سکاڵایان بوو لە کاربەدەستانی عوثمان، تەلەحە چوو بۆ لای عوثمان و زۆر بە توندی قسەى لەگەڵ کرد، واتە هاندەرەکان خەلکێک بوون کە وایان نیشان دەدا دەسەلاتەکەى عوثمان سەتەمى تێداپە.^(۱)

چەندین گێڕانەوێ تر بە سەنەدى لاواز هاتون کە باس لەو دەکەن تەلەحە هاندەر بوو دژ بە عوثمانى کورێ عەففان، بەلام بە کۆى گشتى گێڕانەوێکان دەردەکەوێت کە تەلەحە لە هەلوێست نواندن بەرامبەر نەیارانى عوثمان کە مەترخەم بوو و هیچ بەرھەڵستى بەرامبەر نەبوو. تەلەحە لە سەردەمى عەلى کورێ ئەبوو طالیبدا

کاتیک عوثمانى کورێ عەففان کوژرا، دایکانى باوەرداران (هاوسەرەکانى پىغەمبەر ﷺ) چوو بوون بۆ حەج بۆ مەککە تا لە دەست ئەو فیتنەى مەدینەى گرتوووەتەو رزگار بن، کاتیک ویستیان بگەڕێنەو مەککە، هەوایان پىگەیشت کە عوثمان کوژراو، بۆیە لە مەککە مانەو تا بزاتن بارەکە بە چى دەگات، ئەو بوو عەلى کورێ ئەبوو طالیب بى پىشنیازى خۆى بەیعتى پێدرا، بەتایبەت کە خەوارى جەکان زۆریان لە عەلى کرد هەرچەندە عەلى خۆى رقى بوو لىیان، بەلام هیوای وابوو دەرفەتێکى بۆ بگونجێت تا لەناویان بەریت، ئەو بوو کە ئەو فشارە بینرا ژمارەیهک لە خزمانى عوثمان لە بەنوئومەییە دەرچوون بۆ مەککە، هەریەک لە زوبەیر و تەلەحەش داوای مۆلەتیان کرد تا بچن بۆ مەککە و عەلیش مۆلەتى پێدان و ئەوانیش چوون بۆ مەککە، خەلکێکى زۆریش شوپێیان کەوت، لە بەصرەو مەدینەو یەمەن و چەند شوپێنى ترەو خەلکێکى زۆر روویکردە مەککەو لەوێ ژمارەیهکى زۆرى هاوێلان و دایکانى باوەرداران و جەماوەریک کۆبوونەو داوای خوێنى عوثمانیان دەکرد، عایشەى دایکى باوەردارانیش جلەوى مەسەلەکەى گرتبوو یەدەست.^(۲)

(۱) الثقات لابن حبان، ج ۲، ص ۲۵۶.

(۲) البدایة والنهاية لابن کثیر، ج ۷، ص ۲۳۰ - ۲۳۱.

مه سه له ی به یعه تدانی طه لحه و چوونی بۆ به صره و به شداری له جهنگی جه مه لدا پیشتر له ژبانی زوبهیری کوپی عه ووامدا باسکراوه، بۆیه لیتره دا دووباره ی ناکه ی نه وه.

کوژرانی طه لحه ی کوپی عوبه ی دولا

دواتر که جهنگی جه مه ل روویدا، عه لی کوپی ئه بو و طالیب طه لحه ی دواند و هه ندی له و قسانه ی پی وت: که به زوبهیری وتبوو، طه لحه ش که ناری گرت له جهنگه که و دواتر تیریکی بهرکه وت و کوژرا،^(۱) مه پروانی کوپی حه که م طه لحه ی کرده چاو، چونکه ئه وی به بکوژی عوثماني کوپی عه ففان ده زانی و دهیوت ئه مه پشتیوانی نه یارانی عوتمان بوو، بۆیه تیریکی تیگرت و دای له ئه ژنوی، بهرده وام خوینی لیده چوو تا کوشتی،^(۲) ئه مه ش له رۆژی پینج شه مه و ده ی جومادیلئوولای سالی سی و شه شنی کوچیدا بوو، ئه و کات ته مه نی نزیکه ی شه ست و چوار سال ده بوو.^(۳)

کاتی که عه لی ته رمه که ی طه لحه ی بی نی، خۆلی سه ر ده موچاوی ده ته کاند و ره حمه تی بۆ ده نارد و دهیوت خۆزگه بیست سال له مه و بهر بهرمدایه، خۆی و هاوه لانی له سه ر ته رمی طه لحه ده گریان.^(۴)

چه ندین زانا رایان وایه مه روان بکوژی طه لحه یه، له وانه: ئیبن عه بدوله ر ده لیت: زانا جیتمانه کان هاوړان که مه روان بکوژی طه لحه یه.^(۵)

طه لحه که سیکی زۆر به خشنده بوو و به خشنده ییه که ی جۆریک له ناوازه یی وه رگرتبوو، ده یان نمونه ش له و باره وه هاتون.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸۵

(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۲، قال ابن حجر إسناده صحيح.

(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۲.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸۶

(۵) الإستيعاب في معرفة الأصحاب، ج ۲، ص ۷۶۶.

(۶) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۲۲۱-۲۲۲.

ئيبين حەجەريش دەلەيت: ئەو گۆرپانەوھى ھاتووھە مەپروان تەلحەى
کۆشتووھ سەنەدەکەى سەحیحە.^(۱)

ئيبين ئەثيريش دەلەيت: مەپروان تەلحەى کۆشت.^(۲)

ئيبين کەثير دەلەيت: پېم وایە ئەوھ راسترە کە مەپروان نەبووھ تیرەکەى
داوھ لە تەلحە ئەگەرچى زیاتر وا بىلاوھ مەپروان بووھ.^(۳)

نەھەبیش ھەمان ئەو گۆرپانەوانە دینیت و دواتر دەلەيت: پېم وایە بکۆژەکەى
تەلحە تاوانى ھاوتای بکۆژەکەى عەلیە.^(۴)

ئيبين خەبىياط دەلەيت: تیرىکى وێل بەر تەلحە کەوت، دواتریش ئەو
گۆرپانەوھ دینیت کە مەپروان کۆشتووھەتى.^(۵)

ئيبینولموطەر دەلەيت: مەپروان تەلحەى کۆشت.^(۶)

١٩١٨. تەلحەى کۆرى عۆتبە (ع)

ناوى تەلحەى کۆرى عۆتبە، لە پشتیوانانە لە ئەوسىھکان، یەکیکە لە
بەشداربوانى غەزای ئوحد، لە جەنگى یەمامەدا شەھید بوو.^(۷)

١٩١٩. تەلحەى کۆرى مالیک (ع)

ناوى تەلحەى کۆرى مالیکى خوزاعیە، دواتر لە بەصرە نیشتەجى بوو،
فەرموودەى لە پێغەمبەرى خواوھ (ﷺ) گۆرپاوھتەوھ.^(۸)

(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۲.

(۲) أسد الغابة، ج ۳، ص ۸۶.

(۳) البداية والنهاية لابن كثير، ج ۷، ص ۲۴۸.

(۴) سير أعلام النبلاء، ۱، ص ۳۶.

(۵) تاريخ خليفة ابن خياط، ص ۱۸۱.

(۶) البدء و التأريخ لابن المطهر، ج ۵، ص ۸۲.

(۷) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۳.

(۸) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۵.

۱۹۲۰. طه لقی کوری عهلی (ﷺ)

ناوی طه لقی کوری عهلیه و کونیه که ی نه بوو عهلیه، چووه ته خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ) و فهرمووده ی لئوه گنراوه ته وه، طه لق له دروستکردنی مزگه وتی مه دینه دا به شدار بوو، پیغه مبه‌ر (ﷺ) دهیغه رموو: قوری بده نه دهست، چونکه نهو شاره زاتره.^(۱)

۱۹۲۱. طه هفه (ﷺ)

ناوی طه هفه یان طه هیه ی کوری نه بی زوهیری نه هدیه، وهک نه دنامیکی وه فدی به نی نه هد هاته خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ)، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) نزای کرد بو وه فده که و نامه یه کیشی نووسی بزیان.^(۲)

۱۹۲۲. طه یب (ﷺ)

ناوی طه یبی کوری عه بدولا یان کوری به پرائه، پاش گه رانه وه ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له ته بوو که وه هاته خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ) و پیغه مبه‌ری خواش (ﷺ) ناوی گوری به عه بدولا یان عه بدورپه حمان.^(۳)

۱۹۲۳. طوفه یلی کوری حارث (ﷺ)

ناوی طوفه یلی کوری حارثی قوره یشیه، دایکی ناوی سوخه یله یه، نه م هاوه له یه کیکه له کوچه ران، کاتیک کوچی کرد بو مه دینه و دواتر پیغه مبه‌ر (ﷺ) برایه تی خسته نیتوان کوچه ران و پشتیوانانه وه، برایه تی خسته نیتوان نه م هاوه له و مونذیری کوری موحه ممه ده وه، یان ده وتریت له گه ل سوفیانی کوری نه سردا بوون به برای یهک.^(۴)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۳۸.

^(۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۴۶.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۴۷.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۲.

یہ کیچکہ لہ بہ شداربوانی غہ زای بہ در، لہ غہ زای ئو خودیشدا بہ شدار
بووہ، دواتریش بہ شداری ہموو غہ زاکانی تر بووہ، ہاودہم بہ حوصہینی
برای لہ سالی سی و یہک یان سی و دووی کوچیدا و ہفاتی کرد،^(۱) کاتیک
وہفاتی کرد تہ مہنی نزیکہی حہفتا سالان بوو.^(۲)

۱۹۲۴. طوفہیلی کوری زہید (ﷺ)

ناوی طوفہیلی کوری زہیدہ، پیشتر مہسیحی بوو، تہ مہنیکی زوری
ہہ بوو، کہ ہہ والی ہاتنی پیغمبرہی خواہی (ﷺ) بیست، چووہ خزمہتی و
موسلمان بوو، دواہی و ہفاتی پیغمبرہی (ﷺ) ژیا و تہ مہنی لہ سہردہمی
عومہری کوری خہ ططابدا نزیکہی سہدو شہست سال دہ بوو.^(۳)

۱۹۲۵. طوفہیلی کوری سہ خبرہ (ﷺ)

ناوی طوفہیلی کوری سہ خبرہیہ، لہ سہری دایکیہوہ برای عائیشہی
دایکی باوہردارانہ، فہرموودہیہکی لہ پیغمبرہی خواوہ (ﷺ) گپراوہتہوہ.^(۴)

۱۹۲۶. طوفہیلی کوری سہعد (ﷺ)

ناوی طوفہیلی کوری سہعدہ، لہ پشتیوانانہ، یہ کیچکہ لہ بہ شداربوانی
غہ زای ئو خود، لہ رووداوی بیئر مہعونہدا شہید بوو.^(۵)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۱۹.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۵۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۱۹.

^(۴) سنن ابن ماجہ - أبواب الکفارات - باب النهي أن يقال ما شاء الله وشئت، الرقم ۲۱۱۸.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۱.

۱۹۲۷. طوفه یلی کوپی عه مر (ﷺ)

ناوی طوفه یلی کوپی عه مر ی دهوسیه، ناسراوه به زه نوور، واته خاوه ن رووناکی.^(۱)

طوفه یل که سایه تیه کی خانه دان و شاعیر بوو، جاریک چوو بۆ مه ککه، خه لکی له قوره یشیه کان چوون بۆ لای و وتیان: ئه ی طوفه یل، تۆ هاتویت ته شاری ئیمه و ئه م کابرایه ی له نیتوماندایه -مه به ستیان پیغه مبه ر (ﷺ) بوو- باری خراپ کردوین و ریزی تیکداوین و قسه ی ئه لیت جادوووه کوپ و باوک و براو برا و ژن و میرد له یه ک ئه کات، ده ترسین باری تۆ و هۆزه که شت بشیوینیت، بۆیه هیچ قسه ی له گه ل مه که و گوئی بۆ مه گره، طوفه یل وتی: به خوا هینده یان پی و تم: بریارم دا هیچ گوئی لی نه گرم و قسه ی له گه ل نه که م، دواتر چووم بۆ حه ره م و هه ردوو گویم ئاخنیوو تا قسه ی موحه ممه د نه بیستم، روژیک چووم بۆ مزگه وت، ده بینم پیغه مبه ر (ﷺ) لای که عبه وه نوێژ ده کات، منیش که میک له نزیکیه وه وه ستام، ویستی خوا وابوو هه ندی قسه ی بیستم، قسه کانی وان بوون، له ده روونی خۆمدا و تم: دایکم رو له رووم بۆ بکات، خۆ من که سینکی ژیر و شاعیرم و ده زانم چاک و خراپ چیه، با گوئی لی بگرم، ئه گه ر چاکی وت: وه ری ده گرم و ئه گه ریش خراپی وت: وازی لیدیتم، که میک وه ستام تا چوویه وه به ره و ماله وه، که و تمه شوینی، که چوویه ماله وه، منیش له گه لی چوومه ژووره وه و تم: ئه ی موحه ممه د هۆزه که ت پیان وتووم تۆ ئاوا و ئاوایت، وایان لی کردم گویم ئاخنی تا قسه ت نه بیستم، به لام ویستی خوا وابوو شتیک له قسه کانتیم بیست، قسه کانت جوان بون، بۆیه باسی خۆتم بۆ بکه، پیغه مبه ریش (ﷺ) مه سه له که ی بۆ باسکرد و قورئانی به سه ردا خوینده وه، ئه ویش وتی: به خوا تا ئیستا قسه ی وا باشم

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۷۶.

نه بیستووہ و لہمہ راستتر و دادوہ رانہ ترم نہ بیستووہ، بۆیہ موسلمان بووم و شایہ تومانی حەقم هینا، ئینجا وتم: ئەی پیغەمبەری خوا (ﷺ) من کە سێکم لە ناو ھۆزە کەمدا قسەم وەر دەرگیریت و سەبارەت بە ئیسلام قسەیان لە گەڵ دەکەم، جا نزام بۆ بکە خوا یارمەتیم بدات بانگەوازە کەم لە نێویاندا سەرکەوتوو بیت، پیغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (اللهم اجعل له آية)، (خوایە نیشانە ی بێ ببەخشە) منیش دەرچووم و گەیشتمەوہ ناو ھۆزە کەم، کە گەیشتمە بەرزایی رووہ و ھۆزە کەم، رووناکیە کەوتە نێوچاوانمەوہ دەوت چرایە، وتم: خوایە با نیشانە کە لە دەموچاومدا نہ بیت، چونکە دەترسم و ابزانن لە بەر واز هینانم لە ئایینە کەیان دەموچاوم شیواوہ، ئیتر رووناکیە کەوتە سەر جێ دەستی قامچیە کە دەستم، خەڵکە کە لە وێ بوون ئەو رووناکیەیان دەبینی، چوومەوہ مالەوہ، باوکم ھات بۆ لام، وتم: بابە گیان کە نار بگرە لێم، نہ دەتناسم و نہ دەمناسیت، وتی: بۆچی کۆرپە شیرینە کەم، وتم: من موسلمان بووم و شوێن ئایینی موخەممەد کەوتووم، ئەویش وتی: کۆری شیرینم ئایینی منیش ھەمان ئایینی تۆیە، وتم: دەی برۆ خۆت بشۆ و جلەکانت پاک راگرە، ئینجا ھاتەوہ، باسی ئیسلام بۆ کرد و ئەویش موسلمان بوو، دواتر ژنە کەم ھات و چیم وت: بە باوکم بەویشم وت، وتی: بۆچی بە باوکمەوہ بەقوربانت بم، وتم: من موسلمان بووم و شوێن ئایینی موخەممەد کەوتووم، ئەویش ئامادەیی دەربری موسلمان بیت، داوام کرد بروات خۆی بشوات، چوو و خۆی شۆردو ھاتەوہ و باسی ئیسلام بۆ کرد و موسلمان بوو، دواتر دەوسێ کەم بانگ کرد بۆ ئیسلام و ئەوان خێرا موسلمان نہبوون، بۆیە چوومەوہ بۆ لای پیغەمبەر (ﷺ) لە مەککەو وتم: ئەی پیغەمبەری خوا (ﷺ) دەوسێ کەم نایەن بە دەم داواکەمەوہ، دەی نزای سەختیان لە دژ بکە، پیغەمبەریش (ﷺ) نزای رینموونی کرد بۆیان.^(۱)

(۱) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۴، ص ۲۳۸-۲۳۹.

طوفه ییل هاته خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ) و وتی: ئەهی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) رات چیه بێت بۆ قه‌لایه‌کی به‌هیز و پته‌و؟ به‌لام پیغه مبه‌ر (ﷺ) رازی نه‌بوو، دواتر کاتیک پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه‌دینه، طوفه ییل کۆچی کرد بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) و یه‌کیک له‌ ئەندامانی هۆزه‌که‌شی له‌ گه‌لیدا کۆچی کرد، به‌لام ئەو هاوپییه‌ی تووشی نه‌خۆشی بوو و ترس دایگرت، بۆیه سه‌ره‌تیریکی هه‌لگرت و ده‌ماریکی ده‌ستی پێ بری، خوین له‌ ده‌ستی ده‌چوو تا مرد، طوفه ییل له‌ خه‌ویدا ئەو هاوپییه‌ی بینی له‌ شیوه‌یه‌کی زۆر جواندا بوو، به‌لام ده‌ستی پێچابوو، طوفه ییل وتی: په‌روه‌ردگار چی پێکردیت؟ ئەویش وتی: له‌ به‌ر کۆچکردنم بۆ لای پیغه مبه‌ره‌که‌ی لیم خۆش بوو، وتی: ئەهی بۆچی ده‌ستت وایه‌؟ وتی: پیم وترا ئەوه‌ی خۆت شیواندووته بۆت چاک ناکه‌ینه‌وه، به‌یانی که‌ طوفه ییل له‌ خه‌و هه‌ستا، چوو خه‌وه‌که‌ی گیرایه‌وه بۆ پیغه مبه‌ر (ﷺ)، پیغه مبه‌ریش (ﷺ) نزای کرد بۆ هاوپیکه‌ی و فهرمووی: (اللَّهُمَّ وَلِيْدَيْهِ فَاغْفِرْ) (خوایه له‌ ده‌سته‌کانیشی خۆش به‌).^(۱)

جاریک طوفه ییل چوویه خزمهت پیغه مبه‌ر (ﷺ) و وتی: ئەهی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌وسیه‌کان سه‌رکه‌ش و یاخی بون، جا نزا بکه‌ خوا له‌ ناویان به‌ریت، پیغه مبه‌ری خواش (ﷺ) نزای کرد و فهرمووی: (خوایه رینموونی ده‌وس بکه‌ و بیانیه‌نه‌).^(۲)

هاتنی طوفه ییل بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) پاش غه‌زای خه‌نده‌ق بوو، دواتر هۆزه‌که‌شی هاتن، بۆ غه‌زای خه‌یه‌ر خۆی گه‌یاند به‌ پیغه مبه‌ر (ﷺ) و له‌ وی پیغه مبه‌ر (ﷺ) پشکی بۆ بریه‌وه.^(۳)

^(۱) مسند أحمد بن حنبل - مسند جابر بن عبد الله (ﷺ)، الرقم ۱۵۲۱۳؛ صحيح مسلم - كتاب الإيمان - باب الدليل على أن قاتل نفسه لا يكفر، الرقم ۱۱۶.

^(۲) صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير - باب الدعاء للمشرکین بالهدی ليتألفهم، الرقم ۲۹۳۷.

^(۳) المستدرک على الصحيحین - كتاب معرفة الصحابة (ﷺ) - ذکر مناقب الطفیل بن عمرو الدوسی (ﷺ)، الرقم ۵۱۶۷.

هاودەم بە طوفەیل نزیکە ی حەفتا یان هەشتا کەس لە ھۆزەکە ی ھاتن
بۆ مەدینە بۆ خزمەت پێغەمبەر (ﷺ)، لە نێواندا ئەبوو ھورەیرەش ھەبوو کە
ھاوھەڵی زۆر ناسراوی پێغەمبەری خواوە (ﷺ).^(۱)

لە مانگی شەهوالی سالی هه‌شته‌می کۆچیدا پێغه‌مبەر (ﷺ) طوفه‌یلی کۆری عه‌مری نارد بۆ له‌ناوبردنی بته‌که‌ی عه‌مری کۆری حیمه‌ی ده‌وسی، فه‌رمانیشی کرد داوای هاوکاری له‌ هۆزه‌که‌ی بکات بۆ ئه‌و کاره‌، ئه‌ویش بته‌که‌ی له‌ناوبرد. (۳)

طوفه یل له مه دینه له خزمهت پیغمبره ری خوا (ﷺ) مایه وه تا ئه و کاته ی پیغمبره (ﷺ) وه فاتی کرد. (۳)

له سه‌رده‌می خیلافه‌تی ئه‌بووبه‌کری صدیقا طوفه‌یل له جه‌نگی یه‌مامه‌دا به‌شداری کرد و هاوده‌م به‌خۆیشی عه‌مری کورپیشی به‌شداری کرد، جا خه‌وئکی بی‌نی، وتی: له‌خه‌ومدا سه‌رم تاشرابوو و له‌ده‌ممه‌وه‌ بالنده‌یه‌ک ده‌رچوو و ئافره‌تی‌کم پێگه‌یشت که به‌داوینیدا منی برده‌ ناو خۆیه‌وه‌و عه‌مری کورپیشم بی‌نی به‌دوامدا ده‌هات و نه‌یده‌توانی بگات پێم، که خه‌وه‌که‌ی گێڕایه‌وه‌ پیتی وترا خێره‌، وتی: من وا لیکمداوه‌ته‌وه‌ که سه‌رتاشینه‌که‌م په‌پینی سه‌رمه‌و بالنده‌که‌ش رۆحه‌و ژنه‌که‌ش زه‌ویه‌و نه‌گه‌یشتنی کورپه‌که‌م پێم هه‌ولدانیه‌تی بۆ ئه‌وه‌ی من پیتی ده‌گه‌م و پیتی ناگات، ئه‌وه‌بوو طوفه‌یل له‌جه‌نگی یه‌مامه‌دا شه‌هید بوو و عه‌مری کورپیشی بریندار بوو، به‌لام چاک بوویه‌وه‌ و دواتر له‌ سه‌رده‌می خیلافه‌تی عومه‌ری کورپ خه‌ططا‌بدا شه‌هید بوو. (٤)

(١) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ١، ص ٣٥٣.

(٢) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٢، ص ١٥٧.

(٣) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ٤، ص ٢٤٠.

(٤) أسد الغابة، ج ٣، ص ٧٨.

۱۹۲۸. طوفه یلی کوپی مالیک (ﷺ)

ناوی طوفه یلی کوپی مالیکه و فەرمووده ی له پیغه مبهری خواوه (ﷺ)
گیراوه ته وه.^(۱)

۱۹۲۹. طوفه یلی کوپی مالیکی ئه نصاری (ﷺ)

ناوی طوفه یلی کوپی مالیکی کوپی خه نسائه، دایکی ناوی ئه سمائی کچی
قهینه،^(۲) ئه م هاوه له پشتیوانانه، یه کیکه له به شداربوانی به یه تی عه قه به،^(۳)
له به درو ئو حود^(۴) و خه نده قدا به شداری کردو له خه نده قدا شهید بوو.^(۵)

۱۹۳۰. طوفه یلی کوپی نوعمان (ﷺ)

ناوی طوفه یلی کوپی نوعمانی کوپی خه نسائه، یه کیکه له به شداربوانی
به یه تی عه قه به و غه زای به در.^(۶)

۱۹۳۱. طوله یبی کوپی عه رفه (ﷺ)

ناوی طوله یبی کوپی عه رفه ی کوپی عه بدولایه، چووه ته خزمه ت
پیغه مبه ر (ﷺ) و فەرمووده یه کی لئوه گیراوه ته وه که پیغه مبه ر (ﷺ) فەرموویه تی
(له ناره حه تی و خو شیتدا له خوا بترسه).^(۷)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۴.

^(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۷۲.

^(۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۳.

^(۴) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۵۷۲.

^(۵) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۳.

^(۶) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۲۴.

^(۷) أسد الغابة، ج ۳، ص ۹۲.

۱۹۳۲. طولەیبی کوپی عومەیر (ﷺ)

ناوی طولەیبی کوپی عومەیر یان کوپی عەمری عەبدیە، زۆر زوو موسلمان بوو،^(۱) دایکی ناوی ئەروای کچی عەبدولموتەلیبە کە پووری پیغەمبەر (ﷺ) بوو.^(۲)

موسلمانبوونی طولەیب لەو قوناغەدا بوو کە پیغەمبەر (ﷺ) لە مالی ئەرقەم بانگەوازی دەکرد.^(۳)

کاتێک موسلمان بوو، ئەو هەوالە ی دا بە دایکی، دایکیشی دەستخۆشی لێکرد و وتی: ئەگەر وەک پیاوان توانام هەبوايە، بەرگرم لێدەکرد، دواتر کۆچی کرد بۆ حەبەشە، دواتر گەڕایەوێ بۆ مەكکە و لەوێو کۆچی کرد بۆ مەدینە و لە غەزای بەردا بەشداری کرد.^(۴)

کاتێک طولەیب کۆچی کرد بۆ مەدینە، لای عەبدولای کوپی سەلەمە دابەزی، دواتر کە پیغەمبەر (ﷺ) بڕایەتی خستە نێوان کۆچەرەکان و پشتیوانانەو، بڕایەتی خستە نێوان طولەیب و موندیری کوپی عەمرەو.^(۵) طولەیب دواي وەفاتی پیغەمبەریش (ﷺ) ژیا و لە غەزاکاندا بەشداری دەکرد، دەوتریت لە جەنگی ئەجنادەیندا شەهید بوو، رایەکیش دەلێت: لە جەنگی یەرمووکدا شەهید بوو.^(۶)

(۱) أسد الغابة، ج ۳، ص ۹۲.

(۲) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۳.

(۳) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۳.

(۴) أسد الغابة، ج ۳، ص ۹۲.

(۵) الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۳، ص ۱۲۳.

(۶) أسد الغابة، ج ۳، ص ۹۲-۹۳.

١٩٣٣. طولەیبی کورپی ئەزھەر (ﷺ)

ناوی طولەیبی کورپی ئەزھەری کورپی عەوفە، زۆر زوو لە مەککە
موسڵمان بوو، هاو دەم بە موطەلەیبی برای کۆچیان کرد بۆ حەبەشە،
هەردووکیان لەوێ کۆچی داویان کرد.^(١)

١٩٣٤. طیبە (ﷺ)

ناوی طیبە کورپی معیصە، لە پشتیانانە، یەکیکە لە بەشداربوانی
غەزای ئوحوود، لە فتوحاتدا بەشدار کرد و لە جەنگی قادسیەدا شەھید
بوو.^(٢)

(١) أسد الغابة، ج ٣، ص ٩٢.

(٢) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥٤٨.

ٲه و هاوه لانه ى ناویان
به پیتی (ظ)
دهست پی دهکات

١٩٣٥. ظهبيهى كچى به پراء (ﷺ)

ناوى ظهبيهى كچى به پرائى كوپى مه عرووره، باوكى يه كيكه له هاوه له ناسراوه كان، ظهبيه هاوسه رى ئه بووقه تادهى ئه نصاريه.^(١)

جاريك پيغه مبه ر (ﷺ) به ظهبيهى فهرموو (ئيوه هه ينيقان له سهر واجب نيه، جيهاديشتان له سهر واجب نيه)، ظهبيهش وتى: ئه ي پيغه مبه رى خوا (ﷺ) ده ي ته سبيحاتى جيهادم فير بكه، پيغه مبه ر (ﷺ) فهرمووى: (بلى سبحان الله و لا اله الا الله والله اكبر والله الحمد).^(٢)

١٩٣٦. ظهبيهى كچى وهه ب (ﷺ)

ناوى ظهبيهى كچى وهه ب، ئه م ئافره ته موسلمان بوو و هه ر له مه دينه ش وه فاتى كرد.^(٣)

١٩٣٧. ظه مياى كچى ئه شرمس (ﷺ)

ناوى ظه مياى كچى ئه شرمسه و باسيكى هاتووه له سه ره تاي كوچكر دنى پيغه مبه ر (ﷺ) بو مه دينه چووه تا ئاو بيات بو پيغه مبه ر (ﷺ) و چووه ته خزمه تى و به سه ره اته كانى رى و هاتنه كه ي بو گيپاوه ته وه.^(٤)

١٩٣٨. ظوهه يري كوپى رافيع (ﷺ)

ناوى ظوهه يري كوپى رافيعى كوپى عه دديه، له پشتيوانانه له ئه وسيه كان، يه كيكه له به شداربوانى به يعه تى عه قه به، دواتريش له غه زاي به دردا به شدارى كرد.^(٥)

(١) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٨، ص ٩.

(٢) معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني، الرقم ٧١٠٩.

(٣) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٨، ص ٩.

(٤) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٨، ص ٩.

(٥) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ٣، ص ٥٦٠.

۱۹۳۹. ظیبیانی کوپی که راده (ﷺ)

ناوی ظیبیانی کوپی که راده یان کوپی که داده ی ئیادیه، هاته خزمهت
پیغه مبه ر (ﷺ) و موسلمان بوو و پیغه مبه ریش (ﷺ) هندی زهوی ناوچه ی
خویانی بو برییه وه.^(۱)

^(۱) الإصابة في تمييز الصحابة، ج ۳، ص ۵۶۰.

پیرست

- ٥ نهو هاوه لانهی ناویان به پیتی (د) ده ست پښ ده کات
- ٧ ١١٩٨. داوودی کوری سه لهما (ﷺ)
- ٧ ١١٩٩. ده هری کوری نه خرهم (ﷺ)
- ٧ ١٢٠٠. ده وس (ﷺ)
- ٨ ١٢٠١. ده ومی کوری قهیس (ﷺ)
- ٨ ١٢٠٢. ده یله می حیمیه ری (ﷺ)
- ٩ ١٢٠٣. دججه (ﷺ)
- ٩ ١٢٠٤. دججه ی کچی نه سماء (ﷺ)
- ٩ ١٢٠٥. دلجه (ﷺ)
- ٩ ١٢٠٦. دوبیه ی کچی خالید (ﷺ)
- ٩ ١٢٠٧. دوره یدی کوری زهید (ﷺ)
- ١٠ ١٢٠٨. دوره یدی کوری که عب (ﷺ)
- ١٠ ١٢٠٩. دوره یدی راهیب (ﷺ)
- ١٠ ١٢١٠. دورهری کچی نه بوو سوفیان (ﷺ)
- ١١ ١٢١١. دورهری کچی نه بووله هب (ﷺ)
- ١٢ ١٢١٢. دوغووری کوری حارث (ﷺ)
- ١٣ ١٢١٣. دوکه ینی کوری سه عید (ﷺ)
- ١٣ ١٢١٤. دیحیه ی کوری خلیفه (ﷺ)
- ١٧ ١٢١٥. دیره م (ﷺ)
- ١٧ ١٢١٦. دیناری کوری حه بیان (ﷺ)

- ١٩ نهو هاوہ لانہی ناویان به پیتی (ذ) دهست پښ دهکات
- ٢١ ١٢١٧. ذابیلی کوری طوفهیل (ﷺ)
- ٢١ ١٢١٨. ذبابی کوری فاتیک (ﷺ)
- ٢١ ١٢١٩. ذهری کوری نهبی ذهر (ﷺ)
- ٢١ ١٢٢٠. ذهکوانی سوله می (ﷺ)
- ٢٢ ١٢٢١. ذهکوانی کوری عهبدقهیس (ﷺ)
- ٢٣ ١٢٢٢. ذهکوانی کوری عوبهید (ﷺ)
- ٢٣ ١٢٢٣. ذههبه ن (ﷺ)
- ٢٣ ١٢٢٤. ذورپه (ﷺ)
- ٢٣ ١٢٢٥. ذونهیی کوری حارثه (ﷺ)
- ٢٤ ١٢٢٦. ذونهیی کوری حهلهله (ﷺ)
- ٢٤ ١٢٢٧. ذونهیی کوری شوعثهم (ﷺ)

- ٢٥ نهو هاوہ لانہی ناویان به پیتی (ر) دهست پښ دهکات
- ٢٧ ١٢٢٨. رابیطه ی کچی حارث (ﷺ)
- ٢٧ ١٢٢٩. رابیطه ی کچی حهسسان (ﷺ)
- ٢٧ ١٢٣٠. رابیطه ی کچی سوفیان (ﷺ)
- ٢٨ ١٢٣١. رابیعه ی کچی ثابت (ﷺ)
- ٢٨ ١٢٣٢. راشیدی کوری حهفص (ﷺ)
- ٢٨ ١٢٣٣. راشیدی کوری شههاب (ﷺ)
- ٢٩ ١٢٣٤. راشیدی کوری عهبد رهبهه (ﷺ)
- ٢٩ ١٢٣٥. راشیدی کوری موعه لالا (ﷺ)
- ٢٩ ١٢٣٦. رافیعی ته میمی (ﷺ)
- ٢٩ ١٢٣٧. رافیعی کوری خه دیج (ﷺ)
- ٣٣ ١٢٣٨. رافیعی کوری جه عده به (ﷺ)
- ٣٣ ١٢٣٩. رافیعی کوری حارث (ﷺ)

١٢٤٠. رافيعی کوری زهید (ﷺ) ٣٣
١٢٤١. رافيعی کوری سههل (ﷺ) ٣٣
١٢٤٢. رافيعی کوری سهلی نهوسی (ﷺ) ٣٣
١٢٤٣. رافيعی کوری سینان (ﷺ) ٣٣
١٢٤٤. رافيعی کوری عهمر (ﷺ) ٣٤
١٢٤٥. رافيعی کوری عومهیر (ﷺ) ٣٥
١٢٤٦. رافيعی کوری عونجوده (ﷺ) ٣٥
١٢٤٧. رافيعی کوری مالیکی زورقی (ﷺ) ٣٥
١٢٤٨. رافيعی کوری مهکیث (ﷺ) ٣٨
١٢٤٩. رافيعی کوری موعهلالا (ﷺ) ٣٨
١٢٥٠. رافيعی کوری نوعمان (ﷺ) ٣٩
١٢٥١. رافيعی مهولا (ﷺ) ٣٩
١٢٥٢. رافيعی مهولای غهزیه (ﷺ) ٣٩
١٢٥٣. رافيعی موزهنی (ﷺ) ٣٩
١٢٥٤. ربهس (ﷺ) ٤٠
١٢٥٥. ربعی کوری تهمیم (ﷺ) ٤٠
١٢٥٦. ربعی کوری رافیع (ﷺ) ٤٠
١٢٥٧. ربعی کوری عهمر (ﷺ) ٤١
١٢٥٨. رهبابی کچی نوعمان (ﷺ) ٤١
١٢٥٩. رهبابی کچی حارثه (ﷺ) ٤١
١٢٦٠. رهباح (ﷺ) ٤٢
١٢٦١. رهباحی فههری (ﷺ) ٤٢
١٢٦٢. رهباحی کوری رهبیع (ﷺ) ٤٣
١٢٦٣. رهباحی مهولا (ﷺ) ٤٤
١٢٦٤. رهباحی مهولای پیغهمهبر (ﷺ) ٤٤
١٢٦٥. رهباحی مهولای حارث (ﷺ) ٤٥
١٢٦٦. رهبیعهی سهعدی (ﷺ) ٤٦

۱۲۶۷. رہبیعیہی کوپری حارث (ﷺ) ۴۶
۱۲۶۸. رہبیعیہی کوپری حارث کوپری نہوفہل (ﷺ) ۴۸
۱۲۶۹. رہبیعیہی کوپری رواء (ﷺ) ۴۹
۱۲۷۰. رہبیعیہی کوپری روفہیع (ﷺ) ۴۹
۱۲۷۱. رہبیعیہی کوپری روفہیع (ﷺ) ۴۹
۱۲۷۲. رہبیعیہی کوپری زورعہ (ﷺ) ۵۱
۱۲۷۳. رہبیعیہی کوپری سہکھن (ﷺ) ۵۱
۱۲۷۴. رہبیعیہی کوپری عامر (ﷺ) ۵۲
۱۲۷۵. رہبیعیہی کوپری عہبباد (ﷺ) ۵۲
۱۲۷۶. رہبیعیہی کوپری عہمر (ﷺ) ۵۳
۱۲۷۷. رہبیعیہی کوپری عہیدان (ﷺ) ۵۳
۱۲۷۸. رہبیعیہی کوپری عوٹمان (ﷺ) ۵۳
۱۲۷۹. رہبیعیہی کوپری فہضل (ﷺ) ۵۴
۱۲۸۰. رہبیعیہی کوپری فیراس (ﷺ) ۵۴
۱۲۸۱. رہبیعیہی کوپری قہیس (ﷺ) ۵۴
۱۲۸۲. رہبیعیہی کوپری کہعب (ﷺ) ۵۴
۱۲۸۳. رہبیعیہی کوپری لوہہیعہ (ﷺ) ۵۹
۱۲۸۴. رہبیعیہی کوپری ٹہبی خہرشہ (ﷺ) ۵۹
۱۲۸۵. رہبیعیہی کوپری دراج (ﷺ) ۶۰
۱۲۸۶. رہبیعیہی کوپری ٹہبی صہلت (ﷺ) ۶۰
۱۲۸۷. رہبیعیہی کوپری ٹہکٹہم (ﷺ) ۶۰
۱۲۸۸. رہبیعیہی کوپری سہہل (ﷺ) ۶۱
۱۲۸۹. رہبیعیہی کوپری قارب (ﷺ) ۶۱
۱۲۹۰. رہبیعیہی کوپری نوعمان (ﷺ) ۶۱
۱۲۹۱. رہبیعیہی کوپری ٹیاس (ﷺ) ۶۱
۱۲۹۲. رہبیعیہی ٹہنصاری (ﷺ) ۶۱
۱۲۹۳. رہجائی غہنہوی (ﷺ) ۶۱

۶۲ ۱۲۹۴. ره‌زینه‌ی خزمه‌تکار (ﷺ)
۶۲ ۱۲۹۵. ره‌شدانی جووه‌نی (ﷺ)
۶۲ ۱۲۹۶. ره‌قادی کو‌ری ره‌بیعه (ﷺ)
۶۲ ۱۲۹۷. ره‌مله‌ی کچی حارث (ﷺ)
۶۲ ۱۲۹۸. ره‌مله‌ی کچی شه‌ییه (ﷺ)
۶۲ ۱۲۹۹. ره‌مله‌ی کچی عه‌بدولا (ﷺ)
۶۲ ۱۳۰۰. ره‌مله‌ی کچی ئه‌بووسوفیان (ﷺ)
۶۸ ۱۳۰۱. ره‌مله‌ی کچی ئه‌بی عه‌وف (ﷺ)
۶۸ ۱۳۰۲. ره‌وضه (ﷺ)
۶۹ ۱۳۰۳. ره‌یحانه‌ی کچی شه‌معوون (ﷺ)
۷۰ ۱۳۰۴. ره‌یطه‌ی کچی مونه‌بییه (ﷺ)
۷۰ ۱۳۰۵. ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بوو طالب (ﷺ)
۷۰ ۱۳۰۶. ره‌یطه‌ی کچی ئه‌بی ئومه‌ییه (ﷺ)
۷۰ ۱۳۰۷. روبه‌یعی کچی نه‌ضر (ﷺ)
۷۲ ۱۳۰۸. روبه‌یعی کچی طوفه‌یل (ﷺ)
۷۲ ۱۳۰۹. روبه‌یعی کچی میعوه‌ذ (ﷺ)
۷۶ ۱۳۱۰. روبه‌یعی کو‌ری ثابت (ﷺ)
۷۸ ۱۳۱۱. روبه‌یعی خزمه‌تکار (ﷺ)
۷۸ ۱۳۱۲. روخه‌یله‌ی کو‌ری ئه‌عله‌به (ﷺ)
۷۸ ۱۳۱۳. روشه‌یدی موزه‌نی (ﷺ)
۷۹ ۱۳۱۴. روشه‌یدی فارسی (ﷺ)
۷۹ ۱۳۱۵. روشه‌یدی کو‌ری مالیک (ﷺ)
۸۰ ۱۳۱۶. روغه‌ینه‌ی کچی سه‌هل (ﷺ)
۸۰ ۱۳۱۷. روفه‌یده‌ی ئه‌نصاری (ﷺ)
۸۰ ۱۳۱۸. روقه‌یقه‌ی ئه‌قه‌فی (ﷺ)
۸۱ ۱۳۱۹. روقه‌یمی کو‌ری ثابت (ﷺ)
۸۱ ۱۳۲۰. روقیه‌ی کچی ثابت (ﷺ)

۱۳۳۱. روقیہی کچی پیغہ مہر (ﷺ) ۸۱
۱۳۳۲. روکانہی کوپری عہد یہ زید (ﷺ) ۸۵
۱۳۳۳. رومہ یثہی کچی عہمر (ﷺ) ۸۶
۱۳۳۴. رومہ یثہی نہ نصاری (ﷺ) ۸۷
۱۳۳۵. رومہ یصاء (ﷺ) ۸۷
۱۳۳۶. رومہ یصائی کچی میلحان (ﷺ) ۸۸
۱۳۳۷. ریاحی کوپری حارث (ﷺ) ۹۳
۱۳۳۸. ریعہی سو حہیمی (ﷺ) ۹۳
۱۳۳۹. ریفاعہی قورہ ظی (ﷺ) ۹۵
۱۳۴۰. ریفاعہی کچی ثابت (ﷺ) ۹۷
۱۳۴۱. ریفاعہی کوپری رافیع (ﷺ) ۹۷
۱۳۴۲. ریفاعہی کوپری زہید (ﷺ) ۹۹
۱۳۴۳. ریفاعہی کوپری زہیدی جو ذامی (ﷺ) ۱۰۱
۱۳۴۴. ریفاعہی کوپری عہد و لمونذیر (ﷺ) ۱۰۳
۱۳۴۵. ریفاعہی کوپری عہمر (ﷺ) ۱۰۴
۱۳۴۶. ریفاعہی کوپری عہمری کوپری نہ وفہل (ﷺ) ۱۰۴
۱۳۴۷. ریفاعہی کوپری عورابہ (ﷺ) ۱۰۵
۱۳۴۸. ریفاعہی کوپری مہ سرووح (ﷺ) ۱۰۶
۱۳۴۹. ریفاعہی کوپری موبہ شیر (ﷺ) ۱۰۶
۱۳۵۰. ریفاعہی کوپری وہ قش (ﷺ) ۱۰۶
۱۳۵۱. ریفاعہی کوپری نہوس (ﷺ) ۱۰۶
۱۳۵۲. ریثابی کوپری حونہ یف (ﷺ) ۱۰۶
۱۳۵۳. ریثابی کوپری عہمر (ﷺ) ۱۰۷
۱۰۹. نہو هاوہ لانہی ناویان بہ پیتی (ز) دہست ہی دہکات ۱۰۹
۱۳۵۴. زارعی کوپری عامر (ﷺ) ۱۱۱
۱۳۵۵. زاہیری کوپری حہ رام (ﷺ) ۱۱۱

۱۱۳ ۱۳۴۶. زاهیری کوپی نه سوهد (ﷺ)
۱۱۳ ۱۳۴۷. زهمعهی کوپی نه سوهد (ﷺ)
۱۱۳ ۱۳۴۸. زهمعهی کوپی ئوبه‌ی (ﷺ)
۱۱۴ ۱۳۴۹. زهملی کوپی عه‌مر (ﷺ)
۱۱۴ ۱۳۵۰. زه‌هره‌ی کوپی حه‌ویه (ﷺ)
۱۱۵ ۱۳۵۱. زه‌وبه‌عه‌ی جنوکه (ﷺ)
۱۱۵ ۱۳۵۲. زه‌ید نه‌بووچه‌سه‌ن (ﷺ)
۱۱۵ ۱۳۵۳. زه‌ید نه‌بووچه‌بدولا (ﷺ)
۱۱۶ ۱۳۵۴. زه‌ید (ﷺ)
۱۱۶ ۱۳۵۵. زه‌یدولخه‌یر (ﷺ)
۱۱۷ ۱۳۵۶. زه‌یدی کوپی نه‌بی نه‌وفا (ﷺ)
۱۱۹ ۱۳۵۷. زه‌یدی کوپی بوولا (ﷺ)
۱۱۹ ۱۳۵۸. زه‌یدی کوپی ثابت (ﷺ)
۱۲۰ ۱۳۵۹. زه‌یدی کوپی خارجه (ﷺ)
۱۲۲ ۱۳۶۰. زه‌یدی کوپی خه‌طاب (ﷺ)
۱۲۶ ۱۳۶۱. زه‌یدی کوپی ده‌ئینه (ﷺ)
۱۲۸ ۱۳۶۲. زه‌یدی کوپی موعه‌للا (ﷺ)
۱۲۸ ۱۳۶۳. زه‌یدی کوپی وه‌دیعه (ﷺ)
۱۲۹ ۱۳۶۴. زه‌یدی کوپی نه‌زوه‌ر (ﷺ)
۱۲۹ ۱۳۶۵. زه‌یدی کوپی نه‌سله‌م (ﷺ)
۱۲۹ ۱۳۶۶. زه‌یدی کوپی ئوسه‌ید (ﷺ)
۱۲۹ ۱۳۶۷. زه‌یدی کوپی ئیساف (ﷺ)
۱۲۹ ۱۳۶۸. زه‌یدی کوپی جاریه (ﷺ)
۱۴۰ ۱۳۶۹. زه‌یدی کوپی حارث (ﷺ)
۱۴۰ ۱۳۷۰. زه‌یدی کوپی حارثه (ﷺ)
۱۵۴ ۱۳۷۱. زه‌یدی کوپی حاطیب (ﷺ)
۱۵۵ ۱۳۷۲. زه‌یدی کوپی حه‌ر (ﷺ)

۱۵۵ زهیدی کوری خالید (ﷺ)
۱۵۷ زهیدی کوری خورهیم (ﷺ)
۱۵۸ زهیدی کوری سه عنه (ﷺ)
۱۶۲ زهیدی کوری سه هل (ئه بو و طه لحه ی ئه نصاری) (ﷺ)
۱۷۵ زهیدی کوری سوراقه (ﷺ)
۱۷۵ زهیدی کوری صامت (ﷺ)
۱۷۶ زهیدی کوری عاصم (ﷺ)
۱۷۶ زهیدی کوری عوبه ید (ﷺ)
۱۷۶ زهیدی کوری قه یس (ﷺ)
۱۷۷ زهیدی کوری له بید (ﷺ)
۱۷۷ زهیدی کوری موزین (ﷺ)
۱۷۷ زهیدی کوری میلحان (ﷺ)
۱۷۷ زهیدی کوری ئه بو و ره بیعه
۱۷۸ زهیدی کوری ئه رقه م (ﷺ)
۱۸۳ زهینه بی کچی ثابت (ﷺ)
۱۸۳ زهینه بی کچی بیتغه مبه ر (ﷺ)
۱۸۹ زهینه بی کچی جه حش (دایکی باوه رداران) (ﷺ)
۲۰۰ زهینه بی کچی حه نظه له (ﷺ)
۲۰۱ زهینه بی کچی حو باب (ﷺ)
۲۰۱ زهینه بی کچی خه بباب (ﷺ)
۲۰۱ زهینه بی کچی خوزه یمه (دایکی باوه رداران) (ﷺ)
۲۰۲ زهینه بی کچی زهید (ﷺ)
۲۰۳ زهینه بی کچی سه هل (ﷺ)
۲۰۳ زهینه بی کچی سو هید (ﷺ)
۲۰۳ زهینه بی کچی صه یفی (ﷺ)
۲۰۴ زهینه بی کچی عه بدولا (ﷺ)
۲۰۴ زهینه بی کچی عه ووام (ﷺ)

۱۴۰۰	زەینەبی کچی عوڤان (ﷺ)	۲۰۶
۱۴۰۱	زەینەبی کچی قەیس (ﷺ)	۲۰۵
۱۴۰۲	زەینەبی کچی قەیسى ئەنصارى (ﷺ)	۲۰۵
۱۴۰۳	زەینەبی کچی مەظعوون (ﷺ)	۲۰۵
۱۴۰۴	زەینەبی کچی موصەب (ﷺ)	۲۰۵
۱۴۰۵	زەینەبی کچی ئەبوورافع (ﷺ)	۲۰۶
۱۴۰۶	زەینەبی کچی ئەبووسوفیان (ﷺ)	۲۰۶
۱۴۰۷	زەینەبی کچی ئەبووموعاویە (ﷺ)	۲۰۶
۱۴۰۸	زەینەبی کچی ئەصرەم (ﷺ)	۲۰۷
۱۴۰۹	زوبەیی کۆرى ئەلەبە (ﷺ)	۲۰۷
۱۴۱۰	زوبەیری کۆرى عەووام (ﷺ)	۲۰۹
۱۴۱۱	زوبەیری کۆرى عوبەیدە (ﷺ)	۲۳۴
۱۴۱۲	زورارەى کۆرى جەزى (ﷺ)	۲۳۴
۱۴۱۳	زورارەى کۆرى عەمر (ﷺ)	۲۳۵
۱۴۱۴	زورارەى کۆرى عومەیر (ﷺ)	۲۳۶
۱۴۱۵	زورارەى کۆرى قەیس (ﷺ)	۲۳۶
۱۴۱۶	زورارەى ئەنصارى (ﷺ)	۲۳۶
۱۴۱۷	زورعەى شوقەرى (ﷺ)	۲۳۷
۱۴۱۸	زورعەى کۆرى عامیر (ﷺ)	۲۳۷
۱۴۱۹	زوغەییەى کچی زورارە (ﷺ)	۲۳۷
۱۴۲۰	زوفەرى کۆرى حەرثان (ﷺ)	۲۳۷
۱۴۲۱	زوهەیری کۆرى صورەد (ﷺ)	۲۳۸
۱۴۲۲	زوهەیری کۆرى طههفه (ﷺ)	۲۳۸
۱۴۲۳	زوهەیری کۆرى عەجوه (ﷺ)	۲۳۸
۱۴۲۴	زوهەیری کۆرى عەمر (ﷺ)	۲۳۸
۱۴۲۵	زوهەیری کۆرى عیاض (ﷺ)	۲۳۹
۱۴۲۶	زوهەیری کۆرى مەخشی (ﷺ)	۲۳۹

۱۴۲۷. زوہہیری کوپی موعاویہ (ؓ) ۲۳۹
۱۴۲۸. زوہہیری کوپی ھہیثم (ؓ) ۲۴۰
۱۴۲۹. زوہہیری کوپی ٲہبی ٲومہیہ (ؓ) ۲۴۰
۱۴۳۰. زیادی باھیلی (ؓ) ۲۴۰
۱۴۳۱. زیادی غیفاری (ؓ) ۲۴۱
۱۴۳۲. زیادی کوپی حارث (ؓ) ۲۴۱
۱۴۳۳. زیادی کوپی ھذره (ؓ) ۲۴۳
۱۴۳۴. زیادی کوپی ھنظہلہ (ؓ) ۲۴۳
۱۴۳۵. زیادی کوپی سہبرہ (ؓ) ۲۴۴
۱۴۳۶. زیادی کوپی عہبدولا (ؓ) ۲۴۴
۱۴۳۷. زیادی کوپی عہمر (ؓ) ۲۴۵
۱۴۳۸. زیادی کوپی کعب (ؓ) ۲۴۵
۱۴۳۹. زیادی کوپی لہبید (ؓ) ۲۴۵
۱۴۴۰. زیادی کوپی نوعہیم (ؓ) ۲۴۷
۱۴۴۱. زیرقانی کوپی بہدر (ؓ) ۲۴۷
۱۴۴۲. زیرقانی کوپی ٲہسلم (ؓ) ۲۵۰
۱۴۴۳. زیری کوپی جابیر (ؓ) ۲۵۱
۱۴۴۴. زیری کوپی عہبدولا (ؓ) ۲۵۱
۱۴۴۵. زینباعی کوپی سہلامہ (ؓ) ۲۵۱
۱۴۴۶. زیننیرہی ٲؤمی (ؓ) ۲۵۲
- ٲہو ھاوہ لانہی ناویان بہ ٲیتی (س) دہست ٲن دہکات ۲۵۳
۱۴۴۷. سابیطی کوپی ٲہبوو ھومہیضہ (ؓ) ۲۵۵
۱۴۴۸. سارہ (ؓ) ۲۵۵
۱۴۴۹. سالفی کوپی عوٲمان (ؓ) ۲۵۵
۱۴۵۰. سالیمی کوپی ھرمہلہ (ؓ) ۲۵۵
۱۴۵۱. سالیمی کوپی عہوف (ؓ) ۲۵۶

۱۴۵۲. سالیمی کورۍ عه و فی نه نصاری (ﷺ) ۲۵۶
۱۴۵۳. سالیمی کورۍ عوبه ید (ﷺ) ۲۵۶
۱۴۵۴. سالیمی کورۍ عومه یر (ﷺ) ۲۵۸
۱۴۵۵. سالیمی مهولا (ﷺ) ۲۶۰
۱۴۵۶. سانیبی کورۍ عوٹمان (ﷺ) ۲۶۲
۱۴۵۷. سانیبی کورۍ نه قره ع (ﷺ) ۲۶۴
۱۴۵۸. سانیبی نه قه فی (ﷺ) ۲۶۵
۱۴۵۹. سانیبی غیفاری (ﷺ) ۲۶۵
۱۴۶۰. سانیبی قوره یشی (ﷺ) ۲۶۵
۱۴۶۱. سانیبی کورۍ حارث (ﷺ) ۲۶۶
۱۴۶۲. سانیبی کورۍ خه للاد (ﷺ) ۲۶۶
۱۴۶۳. سانیبی کورۍ سوه ید (ﷺ) ۲۶۷
۱۴۶۴. سانیبی کورۍ عه بدولا (ﷺ) ۲۶۷
۱۴۶۵. سانیبی کورۍ عه ووام (ﷺ) ۲۶۸
۱۴۶۶. سانیبی کورۍ عوبه ید (ﷺ) ۲۶۸
۱۴۶۷. سانیبی کورۍ مه طعوون (ﷺ) ۲۶۹
۱۴۶۸. سانیبی کورۍ نه بی حوبه یش (ﷺ) ۲۶۹
۱۴۶۹. سانیبی کورۍ یه زید (ﷺ) ۲۶۹
۱۴۷۰. سه بره ی کورۍ عه مر (ﷺ) ۲۷۱
۱۴۷۱. سه بره ی کورۍ فاتیک (ﷺ) ۲۷۱
۱۴۷۲. سه بره ی کورۍ فاکیه (ﷺ) ۲۷۱
۱۴۷۳. سه بره ی کورۍ مه عبه د (ﷺ) ۲۷۲
۱۴۷۴. سه خبه ره ی کورۍ عوبه یده (ﷺ) ۲۷۲
۱۴۷۵. سه خته ره (ﷺ) ۲۷۴
۱۴۷۶. سه دووسی کچی به طنه (ﷺ) ۲۷۴
۱۴۷۷. سه دیسه (ﷺ) ۲۷۴
۱۴۷۸. سه ررائی کچی نه بهان (ﷺ) ۲۷۴

۱۴۷۹	سہ ریکی کوپری حہ کہم (ﷺ)	۲۷۵
۱۴۸۰	سہ عدی خزمہ تکار (ﷺ)	۲۷۵
۱۴۸۱	سہ عدی دہوسی (ﷺ)	۲۷۵
۱۴۸۲	سہ عدی کوپری تہ میم (ﷺ)	۲۷۵
۱۴۸۳	سہ عدی کوپری جاریہ (ﷺ)	۲۷۶
۱۴۸۴	سہ عدی کوپری جہ مہاز (ﷺ)	۲۷۶
۱۴۸۵	سہ عدی کوپری جونادہ (ﷺ)	۲۷۶
۱۴۸۶	سہ عدی کوپری حارث (ﷺ)	۲۷۷
۱۴۸۷	سہ عدی کوپری حہ بتہ (ﷺ)	۲۷۷
۱۴۸۸	سہ عدی کوپری خارجیہ (ﷺ)	۲۷۸
۱۴۸۹	سہ عدی کوپری خہ لیفہ (ﷺ)	۲۷۸
۱۴۹۰	سہ عدی کوپری خہ ولہ (ﷺ)	۲۷۹
۱۴۹۱	سہ عدی کوپری خہ ولی (ﷺ)	۲۷۹
۱۴۹۲	سہ عدی کوپری خہ یتہ مہ (ﷺ)	۲۷۹
۱۴۹۳	سہ عدی کوپری ذوئیب (ﷺ)	۲۸۱
۱۴۹۴	سہ عدی کوپری رہ بیع (ﷺ)	۲۸۱
۱۴۹۵	سہ عدی کوپری رہ بیعی ٹہ نصاری (ﷺ)	۲۸۳
۱۴۹۶	سہ عدی کوپری زہید (ﷺ)	۲۸۳
۱۴۹۷	سہ عدی کوپری زہیدی ٹہ نصاری (ﷺ)	۲۸۳
۱۴۹۸	سہ عدی کوپری زورارہ (ﷺ)	۲۸۳
۱۴۹۹	سہ عدی کوپری سہ ل (ﷺ)	۲۸۴
۱۵۰۰	سہ عدی کوپری سوہید (ﷺ)	۲۸۴
۱۵۰۱	سہ عدی کوپری ضومہ یرہ (ﷺ)	۲۸۴
۱۵۰۲	سہ عدی کوپری عامیر (ﷺ)	۲۸۴
۱۵۰۳	سہ عدی کوپری عائذ (ﷺ)	۲۸۵
۱۵۰۴	سہ عدی کوپری عہ ددی (ﷺ)	۲۸۵
۱۵۰۵	سہ عدی کوپری عہ مر (ﷺ)	۲۸۶

۱۵۰۶. سه‌عدی کوپری عه‌مری نه‌نصاری (ﷺ) ۲۸۶
۱۵۰۷. سه‌عدی کوپری عوباده (ﷺ) ۲۸۶
۱۵۰۸. سه‌عد و خیل‌افه‌تی نه‌بووبه‌کری صدیق ۲۹۵
۱۵۰۹. سه‌عدی کوپری عوبه‌ید (ﷺ) ۲۹۸
۱۵۱۰. سه‌عدی کوپری عوٹمان (ﷺ) ۲۹۹
۱۵۱۱. سه‌عدی کوپری مالیک (ﷺ) ۲۹۹
۱۵۱۲. سه‌عدی کوپری مالیک (نه‌بووسه‌عیدی خودری) (ﷺ) ۳۰۰
۱۵۱۳. سه‌عدی کوپری مالیکی ساعیدی (ﷺ) ۳۰۴
۱۵۱۴. سه‌عدی کوپری مالیکی عوذری (ﷺ) ۳۰۴
۱۵۱۵. سه‌عدی کوپری موحه‌ممه‌د (ﷺ) ۳۰۵
۱۵۱۶. سه‌عدی کوپری موعاذ (ﷺ) ۳۰۵
۱۵۱۷. سه‌عدی کوپری مونذیر (ﷺ) ۳۱۹
۱۵۱۸. سه‌عدی کوپری مید‌حاس (ﷺ) ۳۱۹
۱۵۱۹. سه‌عدی کوپری وائیل (ﷺ) ۳۱۹
۱۵۲۰. سه‌عدی کوپری نه‌بی سه‌عد (ﷺ) ۳۲۰
۱۵۲۱. سه‌عدی کوپری نه‌بی وه‌قاص (ﷺ) ۳۲۰
۱۵۲۲. سه‌عدی مه‌ولا (ﷺ) ۳۴۰
۱۵۲۳. سه‌عدی نه‌بووصه‌فیه (ﷺ) ۳۴۱
۱۵۲۴. سه‌عدی کوپری حیبان (ﷺ) ۳۴۱
۱۵۲۵. سه‌عیده (ﷺ) ۳۴۱
۱۵۲۶. سه‌عیده‌ی کچی به‌شیر (ﷺ) ۳۴۲
۱۵۲۷. سه‌عیده‌ی کچی ریفاعه (ﷺ) ۳۴۲
۱۵۲۸. سه‌عیدی کوپری ثابت (ﷺ) ۳۴۲
۱۵۲۹. سه‌عیدی کوپری خالید (ﷺ) ۳۴۲
۱۵۳۰. سه‌عیدی کوپری سه‌عید (ﷺ) ۳۴۲
۱۵۳۱. سه‌عیدی کوپری عاص (ﷺ) ۳۴۳
۱۵۳۲. سه‌عیدی کوپری فه‌یس (ﷺ) ۳۴۷

۳۴۷	۱۵۳۳. سہ عیدی کوری عہمر ()
۳۴۷	۱۵۳۴. سہ عیدی کوری بوجہیر ()
۳۴۸	۱۵۳۵. سہ عیدی کوری حارث ()
۳۴۸	۱۵۳۶. سہ عیدی کوری حورہیٹ ()
۳۴۸	۱۵۳۷. سہ عیدی کوری زہید ()
۳۵۴	۱۵۳۸. سہ عیدی کوری سوہید ()
۳۵۴	۱۵۳۹. سہ عیدی کوری سوفیان ()
۳۵۴	۱۵۴۰. سہ عیدی کوری عامیر ()
۳۵۶	۱۵۴۱. سہ عیدی کوری عامیری جوولہ کہ ()
۳۵۶	۱۵۴۲. سہ عیدی کوری عہدقہ یس ()
۳۵۷	۱۵۴۳. سہ عیدی کوری عثمان ()
۳۵۷	۱۵۴۴. سہ عیدی کوری قہیس ()
۳۵۷	۱۵۴۵. سہ عیدی کوری یہربووع ()
۳۵۸	۱۵۴۶. سہ فحہ ()
۳۵۸	۱۵۴۷. سہ فینہ ()
۳۵۸	۱۵۴۸. سہ کبہ ی کوری حارث ()
۳۵۹	۱۵۴۹. سہ کینہ ی کچی ٹہبی وہ قاص ()
۳۵۹	۱۵۵۰. سہ لامہ ()
۳۵۹	۱۵۵۱. سہ لامہ ی عوذری ()
۳۵۹	۱۵۵۲. سہ لامہ ی کچی حر ()
۳۶۰	۱۵۵۳. سہ لامہ ی کچی سہ عید ()
۳۶۰	۱۵۵۴. سہ لامہ ی کچی مہ سعوود ()
۳۶۰	۱۵۵۵. سہ لامہ ی کچی مہ عقیل ()
۳۶۰	۱۵۵۶. سہ لامہ ی کوری بودہ یل ()
۳۶۱	۱۵۵۷. سہ لامہ ی کوری ثابت ()
۳۶۱	۱۵۵۸. سہ لامہ ی کوری حاطیب ()
۳۶۱	۱۵۵۹. سہ لامہ ی کوری ذہ کوان ()

۱۵۶۰. سه لہمہی کوپری رہبیعہ (ﷺ) ۳۶۲
۱۵۶۱. سه لہمہی کوپری سہ عد (ﷺ) ۳۶۲
۱۵۶۲. سه لہمہی کوپری سہ لام (ﷺ) ۳۶۲
۱۵۶۳. سه لہمہی کوپری سہ لامہ (ﷺ) ۳۶۲
۱۵۶۴. سه لہمہی کوپری سہ لامہی ثعلبہ (ﷺ) ۳۶۴
۱۵۶۵. سه لہمہی کوپری صہ خر (ﷺ) ۳۶۴
۱۵۶۶. سه لہمہی کوپری عہ رادہ (ﷺ) ۳۶۵
۱۵۶۷. سه لہمہی کوپری عہ مر (ﷺ) ۳۶۶
۱۵۶۸. سه لہمہی کوپری عیاض (ﷺ) ۳۷۲
۱۵۶۹. سه لہمہی کوپری قہیس (ﷺ) ۳۷۲
۱۵۷۰. سه لہمہی کوپری مالیک (ﷺ) ۳۷۲
۱۵۷۱. سه لہمہی کوپری مہ سعود (ﷺ) ۳۷۲
۱۵۷۲. سه لہمہی کوپری موعاویہ (ﷺ) ۳۷۲
۱۵۷۳. سه لہمہی کوپری میلا (ﷺ) ۳۷۲
۱۵۷۴. سه لہمہی کوپری نوعہیم (ﷺ) ۳۷۴
۱۵۷۵. سه لہمہی کوپری نوفہیل (ﷺ) ۳۷۴
۱۵۷۶. سه لہمہی کوپری ہیشام (ﷺ) ۳۷۵
۱۵۷۷. سه لہمہی کوپری ثعبی سہ لہمہ (ﷺ) ۳۷۶
۱۵۷۸. سه لہمہی کوپری یہ زید (ﷺ) ۳۷۷
۱۵۷۹. سه لہمہی کوپری ثہ سلم (ﷺ) ۳۷۸
۱۵۸۰. سه لہمہی کوپری ثہ سوہد (ﷺ) ۳۸۰
۱۵۸۱. سه لہمہی کوپری ثومہ ییہ (ﷺ) ۳۸۰
۱۵۸۲. سه لہمہی کوپری ثومہ ییہی تہ میمی (ﷺ) ۳۸۰
۱۵۸۳. سه لما کچی زہید (ﷺ) ۳۸۱
۱۵۸۴. سه لمائی فارسی (ﷺ) ۳۸۱
۱۵۸۵. سه لمائی کوپری ثومامہ (ﷺ) ۴۰۰
۱۵۸۶. سه لمائی کوپری عامیر (ﷺ) ۴۰۰

۱۵۸۷. سہ لمای خزمہ تکاری پیٹغہ مہر (ﷺ) ۴۰۱
۱۵۸۸. سہ لمای دایکی رافیع (ﷺ) ۴۰۱
۱۵۸۹. سہ لمای کچی حمزہ (ﷺ) ۴۰۱
۱۵۹۰. سہ لمای کچی صہ خر (ﷺ) ۴۰۲
۱۵۹۱. سہ لمای کچی عومہ یس (ﷺ) ۴۰۳
۱۵۹۲. سہ لمای کچی قہ یس (ﷺ) ۴۰۴
۱۵۹۳. سہ لمای کچی میحرہ ز (ﷺ) ۴۰۴
۱۵۹۴. سہ لمای کچی ٹہ سلہ م (ﷺ) ۴۰۴
۱۵۹۵. سہ لمای کوپری قہ یں (ﷺ) ۴۰۴
۱۵۹۶. سہ لمای کوپری نہ وفہ ل (ﷺ) ۴۰۵
۱۵۹۷. سہ لیطی کوپری ثابت (ﷺ) ۴۰۵
۱۵۹۸. سہ لیطی کوپری حارث (ﷺ) ۴۰۵
۱۵۹۹. سہ لیطی کوپری سہ لیطی (ﷺ) ۴۰۵
۱۶۰۰. سہ لیطی کوپری سوفیان (ﷺ) ۴۰۶
۱۶۰۱. سہ لیطی کوپری عہ مری قورہ یشی (ﷺ) ۴۰۶
۱۶۰۲. سہ لیطی کوپری عہ مری کوپری زہید (ﷺ) ۴۰۶
۱۶۰۳. سہ لیطی کوپری عہ مری ٹہ نصاری (ﷺ) ۴۰۷
۱۶۰۴. سہ لیطی کوپری قہ یس (ﷺ) ۴۰۷
۱۶۰۵. سہ لیلی ٹہ شجہ عی (ﷺ) ۴۰۷
۱۶۰۶. سہ لیمی کوپری ثابت (ﷺ) ۴۰۸
۱۶۰۷. سہ لیمی کوپری حارث (ﷺ) ۴۰۸
۱۶۰۸. سہ لیمی کوپری عہ قرہ ب (ﷺ) ۴۰۸
۱۶۰۹. سہ لیمی کوپری عہ مر (ﷺ) ۴۰۹
۱۶۱۰. سہ لیمی کوپری قہ یس (ﷺ) ۴۰۹
۱۶۱۱. سہ لیمی کوپری قہ یسی ٹہ نصاری (ﷺ) ۴۰۹
۱۶۱۲. سہ لیمی کوپری میلحان (ﷺ) ۴۰۹
۱۶۱۳. سہ محہ جی جنو کہ (ﷺ) ۴۱۰

۱۶۱۴. سه مرائي کچي قهيس (ﷺ) ۴۱۰
۱۶۱۵. سه معاني کورې خاليد (ﷺ) ۴۱۰
۱۶۱۶. سه معاني کورې عهمر (ﷺ) ۴۱۰
۱۶۱۷. سه مورهي کورې جوناده (ﷺ) ۴۱۱
۱۶۱۸. سه مورهي کورې جوندوب (ﷺ) ۴۱۱
۱۶۱۹. سه مورهي کورې موغاويه (ﷺ) ۴۱۴
۱۶۲۰. سه نائي کچي نه سماء (ﷺ) ۴۱۴
۱۶۲۱. سه ندهر (ﷺ) ۴۱۵
۱۶۲۲. سه هلهي کچي سه عد (ﷺ) ۴۱۵
۱۶۲۳. سه هلهي کچي سوهه يل (ﷺ) ۴۱۵
۱۶۲۴. سه هلهي کچي عاصم (ﷺ) ۴۱۶
۱۶۲۵. سه هلي کورې عه مري نه ججاري (ﷺ) ۴۱۶
۱۶۲۶. سه هلي کورې به يضاء (ﷺ) ۴۱۷
۱۶۲۷. سه هلي کورې حارث (ﷺ) ۴۱۷
۱۶۲۸. سه هلي کورې حونه يف (ﷺ) ۴۱۸
۱۶۲۹. سه هلي کورې رافيع (ﷺ) ۴۲۰
۱۶۳۰. سه هلي کورې رافيعي به لوي (ﷺ) ۴۲۱
۱۶۳۱. سه هلي کورې رومي (ﷺ) ۴۲۱
۱۶۳۲. سه هلي کورې سه عد (ﷺ) ۴۲۱
۱۶۳۳. سه هلي کورې سه خر (ﷺ) ۴۲۳
۱۶۳۴. سه هلي کورې عامير (ﷺ) ۴۲۳
۱۶۳۵. سه هلي کورې عه تيك (ﷺ) ۴۲۳
۱۶۳۶. سه هلي کورې عه ددي ته ميمي (ﷺ) ۴۲۴
۱۶۳۷. سه هلي کورې عه ددي نه نصاري (ﷺ) ۴۲۴
۱۶۳۸. سه هلي کورې عه ددي (ﷺ) ۴۲۴
۱۶۳۹. سه هلي کورې عه مر (ﷺ) ۴۲۴
۱۶۴۰. سه هلي کورې عه مري نه نصاري (ﷺ) ۴۲۵

۱۶۴۱. سہ ہلی کوہی عہمری ٹہ نصاریٰ (ﷺ) ۴۲۵
۱۶۴۲. سہ ہلی کوہی قہرظہ (ﷺ) ۴۲۵
۱۶۴۳. سہ ہلی کوہی قہیس (ﷺ) ۴۲۶
۱۶۴۴. سہ ہلی کوہی مینجاب (ﷺ) ۴۲۶
۱۶۴۵. سہ ہلی کوہی ٹہ بی حہ غہ (ﷺ) ۴۲۶
۱۶۴۶. سہ ہلی کوہی ٹہ بی صہ عصہ عہ (ﷺ) ۴۲۷
۱۶۴۷. سہ ہلی مہ ولا (ﷺ) ۴۲۷
۱۶۴۸. سہ ہلی موزہ نی (ﷺ) ۴۲۷
۱۶۴۹. سہ وادہ ی کوہی رہ بیع (ﷺ) ۴۲۷
۱۶۵۰. سہ وادی کوہی عہمر (ﷺ) ۴۲۸
۱۶۵۱. سہ وادی کوہی غہ زیہ (ﷺ) ۴۲۸
۱۶۵۲. سہ وادی کوہی قاریب (ﷺ) ۴۲۹
۱۶۵۳. سہ وادی کوہی قوطبہ (ﷺ) ۴۳۰
۱۶۵۴. سہ وادی کوہی مالیک (ﷺ) ۴۳۰
۱۶۵۵. سہ ودائی ٹہ سہ دی (ﷺ) ۴۳۰
۱۶۵۶. سہ وودہ ی کچی حارثہ (ﷺ) ۴۳۱
۱۶۵۷. سہ وودہ ی کچی زہمعہ (ﷺ) ۴۳۱
۱۶۵۸. سہ وودہ ی کچی ٹہ بی حوبہیش (ﷺ) ۴۳۲
۱۶۵۹. سہ وواری کوہی ہہ ممام (ﷺ) ۴۳۳
۱۶۶۰. سہ یحانی کوہی صووحان (ﷺ) ۴۳۳
۱۶۶۱. سہ یفی کوہی قہیس (ﷺ) ۴۳۳
۱۶۶۲. سہ ییدی کوہی بیشر (ﷺ) ۴۳۳
۱۶۶۳. سہ ییدی نہ جرائی (ﷺ) ۴۳۴
۱۶۶۴. سدوسی کچی خہ للاد (ﷺ) ۴۳۴
۱۶۶۵. سوائی کوہی خالد (ﷺ) ۴۳۴
۱۶۶۶. سوبہ یعی کچی حارث (ﷺ) ۴۳۴
۱۶۶۷. سوبہ یعی کوہی قہیس (ﷺ) ۴۳۵

۱۶۶۸. سوبه یعی کوری نه صر (ﷺ) ۴۳۵
۱۶۶۹. سوبه یقی کوری حاطیب (ﷺ) ۴۳۵
۱۶۷۰. سوبه ییطی کوری سه عد (ﷺ) ۴۳۶
۱۶۷۱. سوبه یدی کوری صامت (ﷺ) ۴۳۷
۱۶۷۲. سوبه یدی نه نصاری (ﷺ) ۴۳۷
۱۶۷۳. سوبه یدی کوری حارث (ﷺ) ۴۳۷
۱۶۷۴. سوبه یدی کوری زهید (ﷺ) ۴۳۸
۱۶۷۵. سوبه یدی کوری صه خر (ﷺ) ۴۳۸
۱۶۷۶. سوبه یدی کوری عامیر (ﷺ) ۴۳۸
۱۶۷۷. سوبه یدی کوری قه یس (ﷺ) ۴۳۹
۱۶۷۸. سوبه یدی کوری نوعمان (ﷺ) ۴۳۹
۱۶۷۹. سوبه یدی کوری هوبه یره (ﷺ) ۴۴۰
۱۶۸۰. سوبه یدی ئاهیلی (ﷺ) ۴۴۰
۱۶۸۱. سوحه یمی کوری خوفاف (ﷺ) ۴۴۰
۱۶۸۲. سوخه یله ی کچی عوبه یده (ﷺ) ۴۴۰
۱۶۸۳. سوخروری کوری مالیک (ﷺ) ۴۴۱
۱۶۸۴. سوخطای کچی قه یس (ﷺ) ۴۴۱
۱۶۸۵. سوخطای کچی نه سوه د (ﷺ) ۴۴۱
۱۶۸۶. سوراقه ی کوری حوباب (ﷺ) ۴۴۱
۱۶۸۷. سوراقه ی کوری سوراقه (ﷺ) ۴۴۲
۱۶۸۸. سوراقه ی کوری عه مر (ﷺ) ۴۴۲
۱۶۸۹. سوراقه ی کوری عه مری نه نصاری (ﷺ) ۴۴۲
۱۶۹۰. سوراقه ی کوری که عب (ﷺ) ۴۴۲
۱۶۹۱. سوراقه ی کوری مالیک (ﷺ) ۴۴۳
۱۶۹۲. سوره قی کوری نه سه د (ﷺ) ۴۴۶
۱۶۹۳. سوعادی کچی رافیع (ﷺ) ۴۴۷
۱۶۹۴. سوعادی کچی سه له مه (ﷺ) ۴۴۷

۴۴۷ ۱۶۹۵. سوعهیر (ﷺ)
۴۴۷ ۱۶۹۶. سوعدای کچی عهمر (ﷺ)
۴۴۷ ۱۶۹۷. سوعدای کچی کورز (ﷺ)
۴۴۸ ۱۶۹۸. سوعدای کچی ئهوس (ﷺ)
۴۴۸ ۱۶۹۹. سوفیانی ئهقهفی (ﷺ)
۴۴۹ ۱۷۰۰. سوفیانی کوری ثابت (ﷺ)
۴۴۹ ۱۷۰۱. سوفیانی کوری حاطیب (ﷺ)
۴۴۹ ۱۷۰۲. سوفیانی کوری سههل (ﷺ)
۴۴۹ ۱۷۰۳. سوفیانی کوری عهبدولا (ﷺ)
۴۵۰ ۱۷۰۴. سوفیانی کوری عوذهل (ﷺ)
۴۵۰ ۱۷۰۵. سوفیانی کوری قهیس (ﷺ)
۴۵۱ ۱۷۰۶. سوفیانی کوری مهعمه (ﷺ)
۴۵۱ ۱۷۰۷. سوفیانی کوری نهسر (ﷺ)
۴۵۲ ۱۷۰۸. سوفیانی کوری وههب (ﷺ)
۴۵۳ ۱۷۰۹. سوفیانی کوری ئهبی زوههیر (ﷺ)
۴۵۳ ۱۷۱۰. سوفیانی کوری ئهسه (ﷺ)
۴۵۴ ۱۷۱۱. سولافه کی کچی بهراء (ﷺ)
۴۵۴ ۱۷۱۲. سولافی ئهنصاری (ﷺ)
۴۵۴ ۱۷۱۳. سولهیکی کوری عهمر (ﷺ)
۴۵۴ ۱۷۱۴. سولهیمانی شامی (ﷺ)
۴۵۵ ۱۷۱۵. سولهیمانی کوری صهرد (ﷺ)
۴۵۶ ۱۷۱۶. سولهیمانی کوری عهمر (ﷺ)
۴۵۶ ۱۷۱۷. سولهیمی ئهنصاری (ﷺ)
۴۵۷ ۱۷۱۸. سولهیمی مهولای عهمر (ﷺ)
۴۵۷ ۱۷۱۹. سومهیدیع (ﷺ)
۴۵۷ ۱۷۲۰. سومهیری کوری حوصهین (ﷺ)
۴۵۸ ۱۷۲۱. سومهیری کوری زوههیر (ﷺ)

77

۱۷۴۹. سینانی کوپی سیننہ (پید) ۴۷۱
۱۷۵۰. سینانی کوپی صہیفی (پید) ۴۷۱
۱۷۵۱. سینانی کوپی ظوہیر (پید) ۴۷۱
۱۷۵۲. سینانی کوپی عہمر (پید) ۴۷۳
۱۷۵۳. سینانی کوپی غہرفہ (پید) ۴۷۳
۱۷۵۴. سینانی کوپی ٹہبی سینان (پید) ۴۷۳
۱۷۵۵. سینانی کوپی ٹہبی عوبہید (پید) ۴۷۳
۱۷۵۶. سیانی کووی (پید) ۴۷۳
- نہو هاوہ لانہی ناویان بہ پیتی (ش) دہست پی دہکات ۴۷۵
۱۷۵۷. شاصری جنوکہ (پید) ۴۷۷
۱۷۵۸. شافیکی کوپی سائیب (پید) ۴۷۷
۱۷۵۹. شہ بہٹی کوپی سہعد (پید) ۴۷۷
۱۷۶۰. شہبر (پید) ۴۷۷
۱۷۶۱. شہبیبی کوپی حہرام (پید) ۴۷۷
۱۷۶۲. شہجاری سہلیطی (پید) ۴۷۸
۱۷۶۳. شہجہرہی نہصری (پید) ۴۷۸
۱۷۶۴. شہددادی کوپی ٹومامہ (پید) ۴۷۸
۱۷۶۵. شہددادی کوپی حہی (پید) ۴۷۸
۱۷۶۶. شہددادی کوپی عارض (پید) ۴۷۹
۱۷۶۷. شہددادی کوپی عہبدولا (پید) ۴۷۹
۱۷۶۸. شہددادی کوپی عہمر (پید) ۴۷۹
۱۷۶۹. شہددادی کوپی ہاد (پید) ۴۷۹
۱۷۷۰. شہددادی کوپی ٹہوس (پید) ۴۸۰
۱۷۷۱. شہددادی کوپی ٹوسہید (پید) ۴۸۱
۱۷۷۲. شہراحیلی کوپی زورعہ (پید) ۴۸۱
۱۷۷۳. شہراحیلی کوپی موررہ (پید) ۴۸۱

۱۷۷۴. شہ رافي کچی خه ليفه (ﷺ) ۴۸۲
۱۷۷۵. شہ رةفه تودار (ﷺ) ۴۸۲
۱۷۷۶. شہ ریدی کوری سوهید (ﷺ) ۴۸۲
۱۷۷۷. شہ ریطی کوری نه نهس (ﷺ) ۴۸۳
۱۷۷۸. شہ ریکی تجیی (ﷺ) ۴۸۳
۱۷۷۹. شہ ریکی کوری سه می (ﷺ) ۴۸۳
۱۷۸۰. شہ ریکی کوری عہد عہمر (ﷺ) ۴۸۴
۱۷۸۱. شہ ریکی کوری وائیلہ (ﷺ) ۴۸۴
۱۷۸۲. شہ ریکی کوری نه نهس (ﷺ) ۴۸۴
۱۷۸۳. شہ قیقہ ی کچی مالیک (ﷺ) ۴۸۴
۱۷۸۴. شہ کھلی کوری حومهید (ﷺ) ۴۸۵
۱۷۸۵. شہ معوون (ﷺ) ۴۸۵
۱۷۸۶. شہ مماسی کوری عوٹمان (ﷺ) ۴۸۶
۱۷۸۷. شہ مووسی کچی عہمر (ﷺ) ۴۸۸
۱۷۸۸. شہ مووسی کچی مالیک (ﷺ) ۴۸۸
۱۷۸۹. شہ مووسی کچی نوعمان (ﷺ) ۴۸۸
۱۷۹۰. شہ مووسی کچی نه بی عامیر (ﷺ) ۴۸۸
۱۷۹۱. شہ هابی عہ نہری (ﷺ) ۴۸۸
۱۷۹۲. شہ هابی قورہ شی (ﷺ) ۴۸۹
۱۷۹۳. شہ هابی کوری زوہیر (ﷺ) ۴۸۹
۱۷۹۴. شہ هابی کوری نه سماء (ﷺ) ۴۸۹
۱۷۹۵. شہ یبانی کوری عہلقہ مه (ﷺ) ۴۸۹
۱۷۹۶. شہ یبانی کوری مالیک (ﷺ) ۴۸۹
۱۷۹۷. شہ یبہی کوری عوٹمان (ﷺ) ۴۹۰
۱۷۹۸. شہ یمائی خوشکی پتغہ مہر (ﷺ) ۴۹۰
۱۷۹۹. شہ بانئی کوری خہدیج (ﷺ) ۴۹۱
۱۸۰۰. شہ جاعی کوری وہہب (ﷺ) ۴۹۱

۸۰۱. شورہ حبیلی کوپری حہ سہ نہ (ع) ۴۹۲
۸۰۲. شورہ حبیلی کوپری غہ یلان (ع) ۴۹۴
۸۰۳. شورہ حبیلی کوپری ٹہ وس (ع) ۴۹۵
۸۰۴. شورہ یحی حہ ضرہ می (ع) ۴۹۵
۸۰۵. شورہ یحی کوپری ضہ مرہ (ع) ۴۹۵
۸۰۶. شورہ یحی کوپری ٹہ برہ ہہ (ع) ۴۹۵
۸۰۷. شورہ یرہ (ع) ۴۹۶
۸۰۸. شوقران (ع) ۴۹۶
۸۰۹. شومہ یلہ ی کچی حارث (ع) ۴۹۷
۸۱۰. شیفانی کچی عہ بدولا (ع) ۴۹۷
۸۱۱. شیفانی خوشکی عہ بدورہ حمان (ع) ۴۹۸
۸۱۲. شیفانی کچی عہ وف (ع) ۴۹۸

- ٹہو هاوہ لانہ ی ناویان بہ پیتی (ص) دہ ست پئی دہ کات ۴۹۹
۸۱۳. صالحی ٹہ نصاری (ع) ۵۰۱
۸۱۴. صامیت (ع) ۵۰۱
۸۱۵. صہ بیجہ ی کوپری حارث (ع) ۵۰۱
۸۱۶. صہ خرہ ی کچی ٹہ بو وجہ ہل (ع) ۵۰۲
۸۱۷. صہ خرہ ی کوپری حہ رب (ٹہ بو وسوفیان) (ع) ۵۰۲
۸۱۸. صہ خرہ ی کوپری قہ عقاع (ع) ۵۲۴
۸۱۹. صہ خرہ ی غامیدی (ع) ۵۲۵
۸۲۰. صہ خرہ ی کوپری جہ بر (ع) ۵۲۵
۸۲۱. صہ خرہ ی کوپری سولہ یمان (ع) ۵۲۵
۸۲۲. صہ خرہ ی کوپری عہ یلہ (ع) ۵۲۶
۸۲۳. صہ خرہ ی کوپری ٹومہ ییہ (ع) ۵۲۶
۸۲۴. صہ دمہ ی ٹہ وس (ع) ۵۲۶
۸۲۵. صہ ردی کوپری عہ بدولا (ع) ۵۲۶

۵۲۷	۸۲۶. صه عبه ی کچی جه بهل (ﷺ)
۵۲۷	۸۲۷. صه عبه ی کچی سه هل (ﷺ)
۵۲۸	۸۲۸. صه عبی کوری جه ثامه (ﷺ)
۵۲۸	۸۲۹. صه عصه عه (ﷺ)
۵۲۹	۸۳۰. صه عیق (ﷺ)
۵۲۹	۸۳۱. صه فوانی کوری صه فوان (ﷺ)
۵۲۹	۸۳۲. صه فوانی کوری عه سسال (ﷺ)
۵۳۰	۸۳۳. صه فوانی کوری عه مر (ﷺ)
۵۳۰	۸۳۴. صه فوانی کوری غه زوان (ﷺ)
۵۳۰	۸۳۵. صه فوانی کوری مالیک (ﷺ)
۵۳۱	۸۳۶. صه فوانی کوری موعه طه ل (ﷺ)
۵۳۲	۸۳۷. صه فوانی کوری وه هب (ﷺ)
۵۳۲	۸۳۸. صه فوانی کوری یه مان (ﷺ)
۵۳۲	۸۳۹. صه فوانی کوری ئومه ییه (ﷺ)
۵۳۷	۸۴۰. صه فیه ی پووری پیغه مبه ر (ﷺ)
۵۴۰	۸۴۱. صه فیه ی کچی به شامه (ﷺ)
۵۴۰	۸۴۲. صه فیه ی کچی بوجه یر (ﷺ)
۵۴۰	۸۴۳. صه فیه ی کچی ثابت (ﷺ)
۵۴۰	۸۴۴. صه فیه ی کچی حویه ی (دایکی باوه ږداران) (ﷺ)
۵۴۱	۸۴۵. صه فیه ی کچی عه طیه (ﷺ)
۵۴۵	۸۴۶. صه فیه ی کچی عوبه ید (ﷺ)
۵۴۵	۸۴۷. صه فیه ی کچی عومه ر (ﷺ)
۵۴۵	۸۴۸. صه فیه ی خزمه تکار (ﷺ)
۵۴۵	۸۴۹. صه فیه ی کچی زوبه یر (ﷺ)
۵۴۵	۸۵۰. صه فیه ی کچی صفیح (ﷺ)
۵۴۶	۸۵۱. صه لتی کوری مه خره مه (ﷺ)
۵۴۶	۸۵۲. صه لتی کوری نوعمان (ﷺ)

۱۸۵۳. صہ لصال (ﷺ) ۵۴۶
۱۸۵۴. صہ مائی کچی بوسر (ﷺ) ۵۴۶
۱۸۵۵. صہ یفی کوری ساعیدہ (ﷺ) ۵۴۷
۱۸۵۶. صہ یفی کوری سہ واد (ﷺ) ۵۴۷
۱۸۵۷. صہ یفی کوری عہ مر (ﷺ) ۵۴۷
۱۸۵۸. صہ یفی کوری قہ یظی (ﷺ) ۵۴۸
۱۸۵۹. صہ یفی کوری ئہ بی عامیر (ﷺ) ۵۴۸
۱۸۶۰. صوباحی خزمہ تکار (ﷺ) ۵۴۸
۱۸۶۱. صوباحی عہ بدی (ﷺ) ۵۴۸
۱۸۶۲. صوبہ یح (ﷺ) ۵۴۹
۱۸۶۳. صوبہ یحی خزمہ تکار (ﷺ) ۵۴۹
۱۸۶۴. صوحاری عہ بدی (ﷺ) ۵۴۹
۱۸۶۵. صودہ ی کوری عہ جلان (ئہ بوئومامہ ی باہیلی) (ﷺ) ۵۵۰
۱۸۶۶. صومہ یتہ (ﷺ) ۵۵۱
۱۸۶۷. صونایح (ﷺ) ۵۵۲
۱۸۶۸. صوہہ یی رومی (ﷺ) ۵۵۲
۱۸۶۹. صوہہ یی کوری نوعمان (ﷺ) ۵۵۸
۱۸۷۰. صیرمہ ی کوری مالیک (ﷺ) ۵۵۸
۱۸۷۱. صیلہ ی کوری حارث (ﷺ) ۵۵۸
-
- ئہ و هاوہ لانه ی ناویان بہ پیتی (ض) دہ ست پڻ دہ کات ۵۵۹
۱۸۷۲. ضہ مضہ می کوری مالیک (ﷺ) ۵۶۱
۱۸۷۳. ضہ ی کوری مالیک (ﷺ) ۵۶۱
۱۸۷۴. ضہ ححاکی کوری حارثہ (ﷺ) ۵۶۱
۱۸۷۵. ضہ ححاکی کوری خہ لیفہ (ﷺ) ۵۶۱
۱۸۷۶. ضہ ححاکی کوری سوفیان (ﷺ) ۵۶۲
۱۸۷۷. ضہ ححاکی کوری سوفیانی کیلابی (ﷺ) ۵۶۲

۱۸۷۸. ضه حاکي کورې عه بدعمر (ﷺ) ۵۶۲
۱۸۷۹. ضه مره (ﷺ) ۵۶۳
۱۸۸۰. ضه مره ی کورې نه غله به (ﷺ) ۵۶۴
۱۸۸۱. ضه مره ی کورې حوصه ين (ﷺ) ۵۶۵
۱۸۸۲. ضه مره ی کورې عمر (ﷺ) ۵۶۵
۱۸۸۳. ضه مره ی کورې عياض (ﷺ) ۵۶۵
۱۸۸۴. ضه مره ی کورې غه زيه (ﷺ) ۵۶۵
۱۸۸۵. ضه مره ی کورې که عب (ﷺ) ۵۶۶
۱۸۸۶. ضوباعه ی کچې زوبه ير (ﷺ) ۵۶۶
۱۸۸۷. ضوباعه ی کچې عامير (ﷺ) ۵۶۶
۱۸۸۸. ضوباعه ی نه نصاري (ﷺ) ۵۶۷
۱۸۸۹. ضوبه يعه ی کچې حيزه م (ﷺ) ۵۶۷
۱۸۹۰. ضومه يره ی کورې سه عد (ﷺ) ۵۶۷
۱۸۹۱. ضومه يره ی کورې نه بی ضومه يره (ﷺ) ۵۶۷
۱۸۹۲. ضيراری کورې خه ططاب (ﷺ) ۵۶۸
۱۸۹۳. ضيراری کورې قه عقاع (ﷺ) ۵۶۸
۱۸۹۴. ضيراری کورې نه زوهر (ﷺ) ۵۶۸
۱۸۹۵. ضيمادی کورې نه غله به (ﷺ) ۵۶۹
۱۸۹۶. ضيمامی کورې نه غله به (ﷺ) ۵۷۰
۱۸۹۷. ضيمامی کورې زه يد (ﷺ) ۵۷۱
-
- نه و هاوه لانه ی ناويان به پتي (ط) ده ست پښ ده کات ۵۷۳
۱۸۹۸. طاريقي کورې سوه يد (ﷺ) ۵۷۵
۱۸۹۹. طاريقي کورې شيهاب (ﷺ) ۵۷۵
۱۹۰۰. طاريقي کورې عه بدولآ (ﷺ) ۵۷۶
۱۹۰۱. طاريقي کورې عوبه يد (ﷺ) ۵۷۶
۱۹۰۲. طاريقي کورې موره ققه ع (ﷺ) ۵۷۶

۱۹۰۳. طاریقی کوپی نہ شیم (ﷺ) ۵۷۷
۱۹۰۴. طاریقی کینانی (ﷺ) ۵۷۸
۱۹۰۵. طاریقی خوزاعی (ﷺ) ۵۷۸
۱۹۰۶. طاهیرہی کچی خوهیلید (ﷺ) ۵۷۸
۱۹۰۷. طاهیری کوپی نہ بی ہالہ (ﷺ) ۵۷۸
۱۹۰۸. طہ خفہ (ﷺ) ۵۷۸
۱۹۰۹. طہ ریفی کوپی نہ بان (ﷺ) ۵۷۹
۱۹۱۰. طہ لہہ (ﷺ) ۵۷۹
۱۹۱۱. طہ لہہی سولہمی (ﷺ) ۵۸۰
۱۹۱۲. طہ لہہی کوپی بہ پراء (ﷺ) ۵۸۰
۱۹۱۳. طہ لہہی کوپی خیراش (ﷺ) ۵۸۲
۱۹۱۴. طہ لہہی کوپی زہید (ﷺ) ۵۸۲
۱۹۱۵. طہ لہہی کوپی عہمر (ﷺ) ۵۸۲
۱۹۱۶. طہ لہہی کوپی عہمری حہ ضرہمی (ﷺ) ۵۸۳
۱۹۱۷. طہ لہہی کوپی عوبہ یدولا (ﷺ) ۵۸۳
۱۹۱۸. طہ لہہی کوپی عوتبہ (ﷺ) ۵۹۳
۱۹۱۹. طہ لہہی کوپی مالیک (ﷺ) ۵۹۳
۱۹۲۰. طہ لقی کوپی عہلی (ﷺ) ۵۹۴
۱۹۲۱. طہ ہفہ (ﷺ) ۵۹۴
۱۹۲۲. طہ یب (ﷺ) ۵۹۴
۱۹۲۳. طوفہ یلی کوپی حارث (ﷺ) ۵۹۴
۱۹۲۴. طوفہ یلی کوپی زہید (ﷺ) ۵۹۵
۱۹۲۵. طوفہ یلی کوپی سہ خبہرہ (ﷺ) ۵۹۵
۱۹۲۶. طوفہ یلی کوپی سہ عد (ﷺ) ۵۹۵
۱۹۲۷. طوفہ یلی کوپی عہمر (ﷺ) ۵۹۶
۱۹۲۸. طوفہ یلی کوپی مالیک (ﷺ) ۶۰۰
۱۹۲۹. طوفہ یلی کوپی مالیکی نہ نصاری (ﷺ) ۶۰۰

۱۹۳۰. طوفه یلی کوری نوعمان (ﷺ) ۶۰۰
۱۹۳۱. طولہ یی کوری عہرہ فہ (ﷺ) ۶۰۰
۱۹۳۲. طولہ یی کوری عومہ یر (ﷺ) ۶۰۱
۱۹۳۳. طولہ یی کوری نہ زہر (ﷺ) ۶۰۲
۱۹۳۴. طبابہ (ﷺ) ۶۰۲
-
- نہ و ہاوہ لانہ ی ناویان بہ پیتی (ظ) دہست پی دہ کات ۶۰۳
۱۹۳۵. ظہ بیہ ی کچی بہ پراء (ﷺ) ۶۰۵
۱۹۳۶. ظہ بیہ ی کچی وہمب (ﷺ) ۶۰۵
۱۹۳۷. ظہ میانی کچی نہ شرہس (ﷺ) ۶۰۵
۱۹۳۸. ظوہ یری کوری رافیع (ﷺ) ۶۰۵
۱۹۳۹. ظیبیان کوری کہ رادہ (ﷺ) ۶۰۶